WALTER SCOTT

REDGAUNTLET

Fordította: Bart István

A versbetéteket fordította: Dávidházi Péter

Szerkesztette és a szöveghűséget ellenőrizte: Geher István

TARTALOM

Bevezető a „Redgauntlet”-hez

ELSŐ LEVÉL
Darsie Latimertől Alan Fairfordnak

MÁSODIK LEVÉL
Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

HARMADIK LEVÉL
Darsie Latimertől Alan Fairfordnak

NEGYEDIK LEVÉL
Ugyanattól ugyanannak

ÖTÖDIK LEVÉL
Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

HATODIK LEVÉL
Darsie Latimertől Alan Fairfordnak
(A harmadik és negyedik levél folytatása)

HETEDIK LEVÉL
Ugyanattól ugyanannak (Folytatás)

NYOLCADIK LEVÉL
Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

KILENCEDIK LEVÉL
Alexander Fairford fiskálistól
Darsie Latimer úrnak

TIZEDIK LEVÉL
Darsie Latimertől Alan Fairfordnak

TIZENEGYEDIK LEVÉL
Ugyanattól ugyanannak

TIZENKETTEDIK LEVÉL
Ugyanattól ugyanannak

TIZENHARMADIK LEVÉL
Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

ELSŐ FEJEZET
Elbeszélés

MÁSODIK FEJEZET
Elbeszélés

HARMADIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója
(Az itt következő ünnepélyes felszólítást a Naplót tartalmazó boríték belső oldalára írta fel szerzője)

NEGYEDIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója (Folytatólag)

ÖTÖDIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója (Folytatólag)

HATODIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója (Folytatólag)

HETEDIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag. Második ívlap)

NYOLCADIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója (Folytatólag)

KILENCEDIK FEJEZET
Darsie Latimer Naplója (Folytatólag)

TIZEDIK FEJEZET
Alan Fairford története

TIZENEGYEDIK FEJEZET
Alan Fairford története (Folytatólag)

TIZENKETTEDIK FEJEZET
Alan Fairford története (Folytatólag)

TIZENHARMADIK FEJEZET
Alan Fairford története (Folytatólag)

TIZENNEGYEDIK FEJEZET
Alan Fairford története (Folytatólag)

TIZENÖTÖDIK FEJEZET
Alan Fairford története (Folytatólag)

TIZENHATODIK FEJEZET
Alan Fairford története (Folytatólag)

TIZENHETEDIK FEJEZET
Darsie Latimer története

TIZENNYOLCADIK FEJEZET
Darsie Latimer története (Folytatólag)

TIZENKILENCEDIK FEJEZET
Darsie Latimer története (Folytatólag)

HUSZADIK FEJEZET
Darsie Latimer története (Folytatólag)

HUSZONEGYEDIK FEJEZET
Alan Fairford története

HUSZONKETTEDIK FEJEZET
Az elbeszélés folytatása

HUSZONHARMADIK FEJEZET
Az elbeszélés folytatása

BEFEJEZÉS
Dr. Dryasdustnak a Waverley szerzőjéhez intézett leveléből

A SZERZŐ JEGYZETEI

I.
Jegyzet a VII. levélhez

II.
Jegyzet a XI. levélhez

III.
Jegyzet a XI. levélhez

IV.
Peter Peebles
- Jegyzet a XIII. levélhez

V.
Zendülők támadása netherbyi
Sir James Graham dagály gátja ellen
- Jegyzet a IV. fejezethez

VI.
Jegyzet a X. fejezethez

VII.
Pácbaesett Pate szökése
- Jegyzet a XI. fejezethez

VIII.
Tolvajok és csempészek rejtekhelyei
- Jegyzet a XIII. fejezethez

IX.
III. György koronázása
- Jegyzet a XVIII. fejezethez

X.
Bányász és sóvájár
- Jegyzet a XXI. fejezethez

Bevezető a „Redgauntlet”-hez

A tizennyolcadik századi jakobita felbuzdulás, különösen az 1745-ös rebellió, oly tárgyat kínált megtörtént vagy megtörténhető eseményeken alapuló regényes feldolgozásra, melynél nagyszerűbbre talán nem is eshetett volna választásunk. E polgárháborúra és nevezetes mozzanataira visszaemlékezvén, a ma élő nemzedék lelkében nem érződik keserűség, mely pedig oly gyakran kísérője a belviszálynak. A skót felföldiek, akikből Károly Edward hadának főereje verbuválódott, ősi és nemes lelkű nemzetséget alkottak, s szokásaik hadban s békében egyaránt sajátosak, maguk regénybe illően bátrak lévén, olyan jellemről tanúskodtak, melynek sarkalatos pontjai jobban illenek a költészethez, mint a való élet prózájához. Hercegük ifjú és vitéz volt, tűrte a fáradalmakat, és megvetette a veszélyt, gyalog vezette seregét a legkimerítőbb menetekben is, és három csatában győzött a reguláris erőkön - oly körülmények ezek, melyek méltán megragadták a képzeletet, s az ifjú és szenvedélyes lelkeket érthető módon odacsábították amaz ügy oldalára, melyben mindezek szövetségre léptek, noha a józan ész és a bölcsesség ellene szólott a vállalkozásnak.

A kalandos természetű Herceg, amint az jól tudott, azon történelmi személyiségek egyikének bizonyult, akiknek élete egy tündöklően fényes és soha vissza nem térő szakaszában felível, miként a meteor csillagpályája, mit az emberek rövidségéért s fénye ragyogásáért egyaránt csodálnak. Hosszú sötétség borította homályba a férfiú további életét, aki ifjúságában oly alkalmasnak mutatkozott nagyszerű vállalkozások vezetésére; és mi anélkül, hogy magunkra vennők a fájdalmas feladatot, hogy tovább kövessük élete útját, elmondhatjuk, hogy a boldogtalan Herceg későbbi tettei és viselt dolgai fájdalmas tanúvallomások egy megtört szívről, mely önnön gondolatai elől hitvány vigalmakba menekült.

Mindazonáltal hosszú idő telt el, míg Károly Edwardról kiderült, hogy ennyire elfajzott valódi önmagától, és talán addig is hosszú idő telt el, míg idáig jutott, mivel egy ideig még élvezte azt a ragyogást, mely vállalkozásának előrehaladtát s végét övezte. Azokat, kik úgy vélték, hogy későbbi viselkedésében érzéketlenséget tapasztalnak követőinek szenvedései iránt, párosulva a saját érdekeinek önző szem előtt tartásával, amit gyakorta róttak fel a Stuart-családnak, ami egyébiránt természetes következménye amaz eszményeknek, melyek szerint nevelkedtek, azaz, hogy isten kegyelméből való joguk van az uralkodásra; a többség elégedetlen és békétlen embereknek tartotta, akik csalatkozván kalandjuk kimenetelében, és egy hanyatló ügy omladékai alatt találván magukat, oly vádaskodásba kezdtek vezérük ellen, amire az nem szolgált rá. Valóban, ily gáncsoskodás semmiképpen sem volt gyakorinak mondható éppen azon hívei között, akiknek, ha igaz volt, amit felhoztak ellene, a legtöbb okuk lehetett a panaszra. Eme szerencsétlen sorsú urak többsége méltósággal tűrt, és vagy túlságosan is büszke volt, semhogy figyelemre méltassa a rossz bánásmódot, melyben Hercege részeltette, vagy eléggé megfontolt ahhoz, hogy tudatában legyen, panaszaira csekély rokonszenvet remélhet a világban. Még azt is hozzátehetjük, hogy a száműzött jakobiták - bármily magas rangú és jelentős személyiségek - többsége nem tartózkodott oly közelségben a Herceghez, hogy jellemének és magatartásának befolyása alá kerüljön, lett légyen az bölcsen mérsékelt avagy másmilyen.

Ezenközben a nagy jakobita összeesküvést, melynek az 1745-46-os felkelés csupán kicsiny része volt, és amelynek kitörését egy sokkalta nagyobb szabású terv kudarca siettette, ismét feleleventették és újra szervezni kezdték az angliai jakobiták, akiknek erejét soha nem sikerült megtörni, mivel igen bölcsen sohasem állították csatasorba. 1745-46-ban a csekély eszközökkel elért meglepő hatás reményt ébresztett bennük jelentősebb sikerekre, melyek

most elérhetőnek tetszettek, midőn a királyt el nem ismerő egész brit nemesség, ami - mint abban az időben vélték - egyet jelentett a földbirtokos nemesurak nagy többségével, fellépni készült, hogy bevégezze azt, amibe a Skót Felföld néhány törzsfője oly vitézül belevágott.

Valószínű, hogy az akkori jakobiták nem fontolták meg azt a körülményt, hogy a felkelés váratlan sikerének igen nagy részben éppen a vállalkozás szerény mérete volt az oka. Az a szokatlan gyorsaság, amellyel a felkelők meneteltek, az az egyedülállóan szilárd fegyelem, melyet sikerült megőrizniük, az az egység, mely egy ideig haditanácsaikat hevítette, jószerint mind csak számuk csekély voltának eredménye volt. Habár Károly Edward vereséget szenvedett, azok az urak, akik nem ismerték el a királyt, még sokáig koholták törvénytelen cselszövevényeiket, s mondtak felségáruló pohárköszöntőket, mígnem lassacskán lebírta őket az öregség. Felcseperedett egy másik nemzedék, mely már nem osztotta érzelmeiket; s végezetül a hűtlenség zsarátnoka, mely még sokáig parázslott, de sohasem izzították fel annyira, hogy lángra lobbanjon, teljesen kihunyt. Ám a politikai szenvedélyek annak arányában, ahogy fokozatosan elhaltak a közönséges vérmérsékletű emberek körében, úgy kezdték hatalmukba keríteni a felfűtött érzelemvilágú s zsenge értelmű személyeket, és ily módon vad tervek születtek, éppoly kétségbeesettek, mint amilyen kalandosak.

Egy ifjú skót nemesemberről például azt beszélték, odáig süllyedt, hogy azt tervezte, rajtaüt a St. James-palotán, és meggyilkolja a királyi családot. Míg az effajta átgondolatlan és kétségbeesett összeesküvések híre elterjedt ama néhány jakobita között, akik egyre csökönyösebben ragaszkodtak céljukhoz, nem is kétséges, hogy egyéb konspirációk is eljuthattak volna a nyílt robbanásig, ha Sir Robert Walpole politikája nem arrafelé hajlik, hogy inkább megelőzze vagy megakadályozza az összeesküvőket fondorlataikban, semminthogy mendemondákat terjesszen a veszedelemről, melyet éppen azért az emberek sokkal szélesebb körben elterjedtnek hittek volna, mint az valójában volt.

Mindössze egy ízben történt eltérés az ügyeknek ezen igen megfontolt és emberséges vezetésétől, és ez az eset is csak megerősíteni látszott az általános irányvonalat. Az 1745-ös felkelésben való részvételért halálra és jogfosztásra ítélt dr. Archibald Cameront, ama ünnepelt lochieli Donald Cameron fivérét, aki egy bajtársával a Loch Katherine-t környező vadonban bujdosott, egy csapat katona öt vagy hat esztendővel a cullodeni ütközet után foglyul ejtette. Abból, amennyit ügyéből a közvélemény tudomására hoztak, úgy tűnt, hogy oly körülmények is közrejátszanak, amelyek nagy rokonszenvet ébresztettek irányában, s melyek az ellene lefolytatott bírósági eljárást oly színben tüntették fel, mintha az a kormányzat részéről hidegvérű bosszú műve lenne; és az itt következő érvelést, melyet egy buzgó jakobita mondott el védelmében, dr. Johnson és más személyiségek is, akik joggal tarthatnak igényt a pártatlan névre, perdöntőnek fogadták el. Dr. Cameron sohasem fogott fegyvert, bár részt vett a lázadásban, orvosi tudományával megkülönböztetés nélkül szolgálta mindkét fél sebesültjeit. Skóciába való visszatértét kizárólag családi ügyeknek tulajdonították. Viselkedése a vádlottak padján illendő, határozott és tisztességtudó volt. Felesége három különböző alkalommal is II. György és családja lábaihoz vetette magát, de ridegen elutasították színük elől, és végül is férjével egy tömlöcbe zárták, ahol, úgy mondják, rideg szigorúsággal tartották rabságban.

Dr. Cameront végül is, alkalmazva a felségárulási törvény teljes szigorát, kivégezték, és halála a közvélemény szemében mindig is sötét folt lesz II. György emlékén, mert az ítéletet majd mindenki annak az alantas és személyes okokból fakadó gyűlöletnek tudta be, amit a király lochieli Donald Cameron, a halálraítélt hősies fivére iránt érzett.

Ám az igazság az, hogy akár politikai, akár egyéb okai voltak Archibald Cameron kivégzésének, az ítélet bizonyára igazolható lett volna, ha a király miniszterei, országos természetű okokra hivatkozva, másképp nem látják jónak. A szerencsétlen elítélt nemcsak saját ügyében utazott a Skót Felföldre, amint azt általában hitték; mégis úgy szólt a döntés, hogy meggondolatlanság lenne az angol minisztérium részéről közhírré tenni Archibald Cameron útjának valódi célját, melynek értelmében egy bizonyos tekintélyes pénzösszeg felől kellett kérdezősködnie, amit Franciaországból juttattak a száműzött család barátai kezéhez. Azonkívül megbízása volt arra is, hogy kapcsolatba lépjen a nagy hírű Clunyi M'Phersonnal, a Vourich klán főnökével, akit a Chevalier hagyott hátra Skóciában 1746-ban történt eltávoztakor, és aki tízesztendei üldöztetés és veszedelem közepette, egyik helyről a másikra bujkálva a Skót Felföldön, mindvégig szakadatlan fenntartotta a levelezést Charles és barátai között. Az, hogy dr. Cameronnak feladata lett volna támogatni ezt a törzsfőt a lázadás szétszórt zsarátnokainak összegyűjtésében, önmagában teljesen természetes, és tekintve politikai meggyőződését, semmi szín alatt sem sérti emlékét. De azt sem szükséges II. György rovására írni, hogy Archibald Cameronnak azt a sorsot kellett elszenvednie, amit a törvény azokra ró, akiket rajtakapnak megszegésén. Midőn elvesztette kockázatos játszmáját, dr. Cameron csak azt az árat fizette, amivel magának is számolnia kellett. A miniszterek mégis okosabbnak vélték inkább titokban tartani dr. Cameron újabb terveit, semminthogy szétkürtölvén azokat, felfedjék azt a csatornát, melyen át, mint az ma már közismert, értesültek Charles Edward valamennyi ármányáról. Mindazonáltal éppoly meggondolatlan, mint dicstelen cselekedet volt feláldozni a király jellemét a kormányzat politikájának. Mindkét ügy előnyös fordulatot vesz azonban, ha az ítélet után megkímélik dr. Cameron életét, és büntetését örökös száműzetésre korlátozzák.

Eme egymást követő, ismétlődő jakobita összeesküvések úgy röppentek fel és pattantak szét, mint vízbuborékok egy szökőkút sugarában; ám legalábbis egyet közülük a Chevalier elég fontosnak ítélt ahhoz, hogy arra késztesse, vállalva a kockázatot, bemerészkedjék a brit főváros veszedelmes falai közé. Mindez kiderül dr. King anekdotagyűjteményéből.

„1750. szeptembere - üzenetet kaptam Lady Primrose-tól, hogy tüstént látni óhajt. Amint megérkeztem, azonnal bevezetett öltözködőkamrájába, és bemutatott a ---nak (a Chevaliernak, kétségkívül). Az is eléggé meghökkentett, hogy ott találtam, de amikor megismertetett az okokkal, melyek arra indították, hogy megkockáztasson egy angliai utazást ebben a kritikus helyzetben, még inkább elképedtem. Száműzött híveinek türelmetlensége kivihetetlen tervet fiadzott, s noha úgy, ahogyan neki előadták, kivihetőnek tűnt, igazában nem történt semmiféle előkészület, és semmi sem állott készen a megvalósításra. Hamarosan meggyőződött róla, hogy csak ámították, és ezért, mindössze ötnapos londoni tartózkodás után, visszatért arra a helyre, ahonnan érkezett." Dr. King 1750-ben ügybuzgó jakobita volt, amint az a Hercegnél ily körülmények között tett látogatásából kitűnik, valamint abból, hogy egyike volt a szerencsétlen sorsú Trónkövetelő választott levelezőtársainak is. Ő is, akárcsak más eszélyes és tisztán látó férfiak, lassacskán kezdte feladni a reményt, hogy az általa választott fél oldalán valaha is ráköszönt a jószerencse. Az ügy máskülönben eléggé veszedelmes is volt, hiszen az imént leírt rövid látogatás alkalmával is feltűnt dr. King egyik szolgájának, hogy az idegen menynyire hasonlít Károly herceghez, akit a mindenfelé elterjedt mellszobrokról ismert.

Az esetet, mely a Stuart-párt felbomlásához vezetett, dr. King saját szavaival ismertetjük: „Amikor Károly Edward Skóciában tartózkodott, volt egy metresze, akit Walkinshaw-nak hívtak, és akinek nővére abban az időben kulcsárnő volt a Leicester House-ban, és még ma is az. A Herceg néhány évvel azután, hogy kiszabadult a börtönből, és kiutasították Franciaországból, elküldött a leányzóért, aki hamarosan annyira hatalmába kerítette, hogy tudomással bírt valamennyi tervéről, és még legtitkosabb levelezésébe is bepillantást nyert. Amint ezt

Angliában megtudták, mindama jelentős személyiségek, akik hozzá húztak, igen megrémültek. Úgy vélték, hogy ezt a némbert az angol miniszterek küldték a Herceg családja körébe, és tekintve nővére helyzetét, úgy tűnik, gyanújuknak volt is némi alapja; miért is egy urat Párizsba menesztettek, ahol a Herceg akkoriban tartózkodott, és ezt az urat utasították, ragaszkodjék ahhoz, hogy Walkinshaw kisasszony bizonyos időre vonuljon kolostorba. Ám a hölgy gavallérja kereken megtagadta, hogy teljesítse ezt a követelést; és noha Mr. M'Namarának, akit elküldtek hozzá, vele született tehetsége volt az ékesszólásra, s kiváló szellemi képességekkel rendelkezett, és igen nyomós érveket hozott fel, latba vetve a rábeszélés művészetének valamennyi fogását, hogy meggyőzze a Herceget, váljon el kedvesétől, sőt még odáig is elment, hogy instrukcióinak megfelelően tudtára adta, visszautasításának elkerülhetetlenül az lesz a következménye, hogy leghatalmasabb angliai barátai nyomban megszakítják vele a levelezést, azaz röviden, hogy pártja, mely napról napra növekszik, szét fog hullani, ő mindazonáltal hajthatatlan maradt, és M'Namara minden könyörgése és intelme hatástalannak bizonyult. M'Namara az előírt időnél néhány nappal tovább időzött Párizsban, és megkísérelte jobb belátásra bírni a Herceget; de minthogy úgy találta, makacsul ragaszkodik első válaszához, telve aggodalommal és méltatlankodással, távozott. Elmentében így szólt: »Mit vétheteti az ön családja, felség, hogy ennyi századon át minden ága magára vonta a menny haragját?« Érdemes megjegyezni, hogy minden egyes találkozón, amit ez ügyben M'Namara és a Herceg tartottak, az utóbbi hangoztatta, hogy sem heves szenvedély, sem különösebb tisztelet nem fűzi őt Walkinshaw kisasszonyhoz, és hogy nem rendítené meg, ha a hölgy elkerülne a környezetéből, ám senki emberfiától nem hajlandó elfogadni magánéletére vonatkozó utasításokat. Alidon M'Namara visszatért Londonba, és beszámolt a Herceg válaszáról azoknak az uraknak, akiktől megbízatását kapta, valamennyiüket megdöbbentette és zavarba ejtette a hír. Mindazonáltal hamarosan eldöntötték, miként kell cselekedniük a jövőben, és elhatározták, hogy nem szolgálnak tovább olyan embert, akit nem lehet rábírni, hogy tulajdon javát szolgálja, és inkább dönti veszedelembe legjobb és leghűségesebb barátainak életét, semminthogy megváljon egy cédától, akit, amint azt maga is gyakran hangoztatta, sem nem szeret, sem nem becsül."

Ebből az anekdotából, mely lényegét tekintve kétségbevonhatatlanul igaz, teljesen nyilvánvaló Károly Edward természetének legfőbb hibája. Önnön fontosságának túlértékelése és a csökönyös ragaszkodás ahhoz, amit egyszer elhatározott - oly tulajdonságok ezek, melyek, ha merész kísérlete sikerrel jár, kevés reményt nyújtottak volna a nemzetnek arra nézve, hogy királya mentes lesz előjogainak imádatától, és nem fog önkényuralomra áhítozni, mint boldogtalan sorsú nagyatyja. Akkor is ékes példával igazolta, mennyire ez legfőbb jellemvonása, mikor semmiféle néven nevezendő, ésszerű ok nélkül egymaga akaratát szembefordította Franciaország érdekeivel, mely, hogy békét szerezzen, amire a királyságnak nagy szüksége volt, azzal kényszerült Anglia jóindulatát keresni, hogy kitiltotta Károlyt minden francia birtokról. Hiába próbálták a franciák kisebbíteni az e lépésből reájuk háramló gyalázatot azzal, hogy a leghízelgőbb ajánlatokat tették a Hercegnek abban reménykedve: ezzel arra késztethetik, szabad akaratából hagyja el a királyságot, és ezzel maga vágjon elébe annak a kénytelen választásnak, melynek, ha komolyan keresztül akarnák vinni, amint az valószínű volt, semminő eszközzel ellenállni nem tud. Ám Károly, feltüzelve öröklött csökönyösségének rossz szellemétől, inkább a hasztalan ellenállást választotta, semmint a tisztes megadást, és céltalan virtuskodásainak sorozatával arra kényszerítette a francia udvart, hogy lefogassa hajdani szövetségesét, és a Bastille-ban tartsa szigorú őrizet alatt, ahonnan később kitoloncolták francia területről, hasonló módon ahhoz, ahogy a fegyenceket szállítják úticéljuk felé.

Meggondolatlan és makacs természetének ismételt megnyilvánulásain kívül dr. King a Herceg jellemének olyan állítólagos hibáit is felsorolja, melyek kevéssé illenek magas születéséhez és magának igényelt méltóságához. Ez a szerző azt mondja róla, hogy fösvény volt, vagy legalábbis szűkmarkú, egészen az aljasságig, úgyhogy még akkor sem tett semmit azok szenvedésének enyhítésére, akik az ő balszerencsés kísérletében veszítették el vagyonukat, és őérette áldozták fel mindenüket, amikor pedig bőséges eszközök álltak rendelkezésére.[1]

Némi gyanakvással kell azonban fogadnunk mindazt, amit dr. King mond erről a tárgyról, ugyanis nem szabad elfelejtenünk, hogy ő végül is elhagyta, ha épp el nem árulta a szerencsétlen Herceg zászlaját, s így nem olyan ember, aki képes lenne pártatlanul megítélni erényeit és hibáit. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy bár meglehet, keveset adott a száműzött Herceg, keveset is adhatott, különös tekintettel arra, mily sokáig dédelgette egy újabb skóciai hadi vállalkozás tervét, melyre hosszú ideig próbált elegendő pénzt felhalmozni.

Azt is el kell ismernünk, hogy Károly Edward helyzete nehéz volt. Sokakat kellett kielégítenie, akiknek, miután az ő ügyét védelmezve veszítették el mindenüket, ezenfelül még azt is látniuk kellett, mint hamvadnak el reményeik, melyeket már csaknem bizonyosságnak hittek; közülük néhányan talán követelőzőek is voltak folyamodványaikban és bizonyosan elégedetlenek sikertelenségükkel. A Chevalier magatartásának más elemei is tápot adhattak olyan vádaknak, hogy érzéketlen odaadó követőinek szenvedései iránt. Egyike volt ezeknek egy olyan eszmény, mely ugyan híján van minden nemeslelkűségnek, mégis minden bizonnyal azon eszmények egyike, melyek között az ifjú Herceg felcseperedett, s melyet talán szintén családjára jellemzőnek nevezhetünk, lévén hogy ennek tagjai valamennyien a szótlan engedelmesség magasztos elve szerint nevelkedtek. Ha a boldogtalan Herceg fenntartás nélkül hitt ama államférfiak tanításainak, akik ily elveket vallottak, amint azt egész viselkedése is mutatja, ez csakis ahhoz a rút, noha természetes következtetéshez vezethetett, hogy a király alattvalójának szolgálataiért, bármilyen romlásba is döntötték ezek az alattvalót, adósa semmiképpen sem lehet. Az ilyen mindössze azzal dicsekedhet, hogy megtette kötelességét; nincsen jogcíme nagyobb jutalmat követelni, mint amekkorát a Herceg kénye neki juttat, avagy, hogy uralkodóját adósának tartsa azokért a veszteségekért, melyeket ő hűsége folytán elszenvedett. A jakobita eszmények, mondhatni, szükségképp elvezettek az uralkodó ily rideg és önző gondolkodásmódjához; ám, noha magától értetődően sajnálkozunk a szorult helyzetben levő királyi személy állapota felett, mégsem bátorkodunk kétségbe vonni, hogy Károly leginkább arra használta ezt az eszményt, hogy elaltassa vele érzelmeit, látván követőinek nyomorúságát, amikor pedig, bár nem nagy mértékben, de rendelkezett az eszközökkel, hogy több vigaszt nyújtson nekik, mint tette. Életének története azután, hogy elhagyta Franciaországot, rövid és szomorú. Úgy tűnik, egy ideig még szilárdan hitt benne, hogy a gondviselés, amely oly sok veszedelmen átsegítette, még mindig tartogat számára valamely távoli alkalmat, mikor majd hatalma is lesz, hogy kivívja a születésének kijáró megbecsülést. De lehetőség

[1] Dr. King, aki ezt a vádat felhozza ellene, ilyen szavakkal fejezi ki rosszallását: „Ám jellemének legutálatosabb vonása a pénzsóvárság, mely olyan bűn, melyet emlékezetem szerint egyetlen ősének sem róttak fel történészeink, és amely alantas és kicsinyes lélek biztos jele. Tudom, egyesek felhozhatják védelmében, hogy egy száműzött hercegnek takarékosnak kell lennie. Ez így is van; mindazonáltal erszényének, míg csak van benne valami, mindig nyitva kell állnia, hogy megsegítse barátait és követőit a szükségben. II. Károly király utolsó petákját is megosztotta volna kicsiny családjával a száműzetésben. Én viszont tanúja voltam, midőn ez az úr kétezer Lajos-arannyal pénzesládájában azt színlelte, hogy ínségben él, és pénzt kölcsönzött egy bizonyos hölgytől Párizsban, aki maga szűkös viszonyok között tengődött. Leghűségesebb szolgáit, akik minden bajában kitartottak mellette, zsugorin jutalmazta.” - King: *Emlékiratok. (Walter Scott jegyzete)*

lehetőség után múlt el, valóra váltatlan, és atyjának halála szolgáltatta végül is számára a döntő bizonyítékot, hogy ez esemény után valószínűleg Európa egyetlen jelentős hatalma sem fogja érdekeltté tenni magát vitás ügyében. Megtagadták, hogy elismerjék Anglia királyának, és végül, a maga részéről csökkentve igényét, már csak azt kérte, ismerjék el Walesi Hercegnek.

A megcsalatott becsvágy fullánkjai mellé a családi viszály is odadöfte a magáét; és, bármennyire is megalázó körülmény, mindenki elismeri, hogy Károly Edward, a vakmerő, a lovagias, a daliás, egy ősi és vitéz nemzetség vezére, melyből a Herceg halálával mintegy kipusztultak a regényes vonások, késői napjaira átengedte magát a részegeskedés lealjasító szenvedélyének, melybe a legsilányabb halandók szokták belefojtani csalódásaik és nyomorúságuk emlékeit. Ily körülmények között a boldogtalan Herceg elveszítette még ama leghűségesebb követőinek barátságát is, akik pedig a legodaadóbban szentelték magukat balsorsának, és néhány tiszteletre méltó kivételtől eltekintve, hitványabb emberekkel vette magát körül, mit sem törődve a jellemmel, amit többé már ő maga sem volt képes megőrizni.

A szerző értesüléseivel egybevágó tény, hogy ilyen kiváltságra teljesen alkalmatlan és méltatlan embereket is bevezettek a boldogtalan Herceg elé, bármiféle bemutatkozásra teljesen alkalmatlan percekben. Eme felhőkben hunyt ki végül is az a fáklya, mely egykor oly borzasztó fénnyel lobogott egész Britannia felett, és önnön hamvába hullt, csaknem elfeledve és csaknem észrevétlen.

Mialatt Károly Edward csalódott magányban fecsérelte életét, azoknak száma, akik megosztották vele balsorsát s a veszedelmeket, maroknyi hadastyánra zsugorodott, egy rég elregélt történet megmaradt hőseire. Skót olvasóim közül azok, akik már hatvan esztendőt számlálnak, bizonyára emlékeznek ifjúkoruk sok köztiszteletben álló ismerősére, akik, amint azt a bevett szólás finoman megfogalmazza, *benne voltak a Negyvenötösben*. Politikai nézeteik és terveik többé nem nyertek új híveket, és rémületet sem keltettek - azoknak pedig, akik magukénak vallották a nézeteket, többé nem kellett félniük a megtorlástól. A társadalom úgy tekintett a jakobitákra, mint olyan férfiakra, akik egyenes jellemüket azzal bizonyították, hogy feláldozták érdekeiket elveiknek; és jól nevelt úri társaságban kicsit bárdolatlannak tartották azt, aki megsértette érzelmeiket, vagy nevetségessé tette megalkuvásaikat, amiknek árán megpróbáltak a friss áramlat felszínén maradni. Efféle kibúvót talált magának például egy jómódú perthshire-i úr is, aki mikor újságokat olvastatott fel magának, a királyt és királynőt csak a kezdőbetűvel, k-val engedte említeni, mintha az egész szó kiejtése esetleg azt sejtethetné, hogy megbékült a Hannover-család bitorlásával. III. György hallván ez úr fent említett és egyéb szokásairól, meghagyta Perthshire parlamenti követének, hogy vigye el üdvözletét az állhatatos jakobitának - „azazhogy - mondta a nagyszerű agg király - nem Anglia királyának üdvözletét, hanem a Hannoveri Választófejedelemét, és mondja meg neki, milyen nagyra becsülöm, amiért ilyen állhatatos elveiben”.

Azok, akik még emlékeznek ilyen öregekre, valószínűleg egyetértenek majd velem abban, hogy az idő előrehaladta, miközben mindüket elszólította a világból, egyben a régi erkölcsök egy különös és sajátságos vonását is eltüntette. Az a mód, ahogyan azt a régen elmúlt kort szerették, ahogy meséikben vissza-visszatérnek a józan ésszel vakmerőn dacoló véres csatákhoz, ahogy kegytárgyként imádtak hajtincseket, képeket, gyűrűket, pántlikákat és más emlékeket abból a korból, melyben mintegy továbbra is éltek, nem köznapi rajongásról tanúskodott; és bár politikai eszményeik - atyáink idejében - veszedelmessé tehették volna őket a jelen dinasztia számára, ma mégis úgy emlékezünk reájuk, hogy el sem tudjuk képzelni, élhet-e a föld kerekén olyan ember, aki náluk alkalmasabb lenne a jóságos és tiszteletre méltó nagyatya szerepére.

E dolgokról elmélkedvén fogott bele a szerző *Redgauntlet* című regényébe. De írás közben felmerült különféle körülmények arra késztették, hogy jelentősen megváltoztassa regénye eredeti tárgyát, s hogy a cselekményt egészen addig az időpontig kövesse, mikor Károly Edward, a Chevalier, noha napja lehanyatlott már, még mindig egy második próbálkozás tervét latolgatta, mely ugyan aligha kecsegtetett volna több sikerrel, mint az első, de amelyre mindazonáltal, mint láttuk, a szerencsétlen Herceg még egészen ezerhétszázötvenháromig reménnyel és bizakodással tekintett.

1832. április 1.

ELSŐ LEVÉL

Darsie Latimertől Alan Fairfordnak

Dumfries

Cur me exanimas querelis tuis?[2] Amúgy a magunk nyelvén: Miért süketítesz brekegéseddel? Még mindig fülemben cseng az a vigasztalan hang, mellyel búcsút vettél tőlem Noble House-nál,[3] és felültél nyomorúságos gebédre, hogy visszatérjél jogászi robotodhoz. Mintha azt mondta volna: „Szerencsés fickó! Kedvedre kóborolhatsz hegyen, völgyön, utánavetheted magad bárminek, ami felkelti érdeklődésedet, s ha már nem vonz, nem űzöd tovább; míg nekem, ki idősebb vagyok, s különb nálad, a gyönyörű évszakban vissza kell mennem szűk kamrámba, dohos könyveimhez."

Ez volt értelme elmélkedésednek, mellyel búcsú-butélia vörös borunkat megszomorítottad, és így kell értelmeznem borongós búcsúszavaidat.

De miért kell ennek így lennie, Alan? Mi az ördögért nem ülsz most, e percben is velem szemben, itt e kényelmes George Innben, hol is lábad a kandallórácson nyugodnék, s jogászi homlokod ráncai kisimulván, orcád kivirulna, miként a tréfás gondolatok füzére elmédben? És mindenekfelett, most, mikor megtöltöm e poharat borral, miért nem tolhatom át neked a palackot e szókkal: „Fairford, a végén még lemaradsz!" Miért nem lehet mindez valóság, ha nem azért, mert Alan Fairford másként képzeli az igaz barátságot, mint Darsie Latimer, és nem akarja pénztárcáinkat is éppoly közösnek tartani, mint érzelmeinket?

Egyedül állok a világban; egyetlen gyámom óriási vagyon kilátásairól írogat nekem, amely majd, ha betöltöttem huszonötödik életévemet, enyém leend; jelenlegi jövedelmem, mint tudod, jóval meghaladja minden szükségletemet; és te, barátság árulója, te mégis megfosztasz engem az élvezettől, mit társaságod jelent, és inkább magad is bevallod, hogy erőszakot kell tenned vágyaidon, semminthogy bolyongásaim néhány arannyal többe kerüljenek! Pénztárcámat tiszteled ennyire, vagy saját büszkeségedet? Vajon nem képtelen és éppoly oktalan is ez aggályod, bármi legyen is forrása? Ami engem illet, mondom, van és mindig lesz annyim, amennyi több, mint elégséges kettőnknek is. A módszeres Samuel Griffith a londoni Ironmonger Lane-ről, akinek levelei annak rendje s módja szerint minden negyedévben pontosan megérkeznek, mint említettem, ez alkalommal huszonnegyedik születésnapomra megkettőzött járadékot küldött, valamint biztosított szokott kurta modorában, hogy az eljövendő években még ennek is kétszeresét fogja küldeni mindaddig, míg birtokba vehetem vagyonomat. Attól azonban, hogy Angliába utazzam, továbbra is tartózkodnom kell, míg be nem töltöm huszonötödik évemet; továbbá figyelmembe ajánlja, hogy egyelőre kerüljek bármiféle nyomozást a családomra vonatkozólag és így tovább.

Ha nem emlékeznék sűrű özvegyi fátyolba burkolózott anyámra, akinek csak akkor mosolyodott el az arca, szegénynek, ha rám pillantott, de akkor is csak haloványan és bánatosan, miként a nap, ha kipillant az áprilisi felhők mögül - mondom, ha szelíd anyai alakja és orcája nem tiltana meg minden afféle gyanút, azt kellene hinnem, hogy valami indiai tisztviselő vagy gazdag polgár fia vagyok, akinek nagyobb volt vagyona, mint becsülete, meg hozzá csipetnyit álszent is volt, s aki így titokban nevelteti és ilyen rejtelmes módon részesíti dús javából egyikét azoknak, akiknek létezéséért valamilyen okból szégyenkeznie kell. De mint már

---

[2] Miért gyötörsz panaszaiddal?

[3] Az első postaállomás az Edinburgból Moffaton át Dumfriesbe vezető úton. *(Walter Scott jegyzete)*

mondottam, eszembe jut anyám, és oly biztosan tudom, mint azt, hogy lelkem van, hogy a legparányibb szégyenfolt sem lehet semmi olyasmin, amihez neki is köze volt. Addig is gazdag vagyok és magányos, és vajon miért habozik az én barátom megosztani a gazdagságomat?

Nem te vagy-é egyetlen barátom? Nem szereztél-e jogot, hogy osztozkodjál vélem vagyonomban? Válaszolj nekem, Alan Fairford. Mikor anyám lakának magányából egyenest az Oskola nyüzsgésébe pottyantam; amikor kigúnyoltak, mert úgy beszéltem, mint az angolok, és megmosdattak a hóban, mert azt mondták, disznófülű déli vagyok, szász málé, aki nem érdemel mást, mint hogy meghempergessék a csatornában - merész szavakkal és még merészebb ökölcsapásokkal, ki kelt védelmemre? Nem más, mint Alan Fairford. Ki volt az, aki alaposan elnáspángolt, mikor az egyetlen fiú és az elkényeztetett kölyök dölyfével léptem be a kis köztársaságba? Nem más, mint Alan. Ki tanított meg ablakot zúzni, elsőnek lenni csetepatéinkban, kővel hajítani, föveget fogni?[4] Megint csak Alan. Ha végül az intézet büszkesége és az Oskola utcai kalmárok réme lett belőlem, azt csakis a te pártfogásodnak köszönhetem; ha te nem vagy, én beértem volna azzal, hogy jámborul elmegyek a Cowgate Kapu alatt, ahelyett, hogy a tetején másszam át, és a Kittle Nine Stepst[5] sohasem láttam volna Bareford's Parksnál közelebbről.

Te tanítottál meg, hogy egy ujjal se nyúljak a gyengékhez, de ököllel támadjak az erősekre; hogy ne fecsegjek arról, ami az iskolában történik; hogy igaz emberként álljak ki magamért, engedelmeskedjem a *Pande manum*[6] szigorú törvényének, és szisszenés nélkül tűrjem a körmösöket, mint aki eltökélte, hogy csak azért sem könnyít a lelkén. Egyszóval, mielőtt nem ismertelek, nem tudtam semmit.

Az egyetemen sem volt másképp. Megrögzött semmittevő voltam, ám a te példád és buzdításod szellemi erőfeszítésekre serkentett, és megmutatta nekem a szellemi élvezetekhez vezető utat. Történésszé tettél, metafizikussá *(invita Minerva)*...[7] sőt, mi több - esküszöm! -, majdnem hogy ügyvédet csináltál belőlem, csakúgy, mint magadból.

Bizony, semmint hogy el kelljen válnom tőled, Alan, inkább végighallgattam egy unalmas szemesztert skót jogból - még unalmasabb volt, mint a polgári jog; és hogy mily nagyszerű eredménnyel, arra nem elegendő bizonyság-e jegyzetfüzetem, amely telve a professzorok és diáktársaim karikatúráival?

---

[4] Tartani a föveget vagy kendőt, ami elválasztja egymástól a verekedő iskolás fiúk csapatait. *(Walter Scott jegyzete)*

[5] Szűk szoros a város északi peremén, mely legfeljebb kecskék és iskolás fiúk számára járható. Az út ott vezet el a vár sarka alatt, ahol a falak a sziklameredély legszélén emelkednek. A felsőbb osztályok „ördögfajzatjai" között olyan népszerű lett virtuskodásból megjárni ezt az ösvényt, hogy egy időben még őrszemet is állítottak a próbálkozók visszariasztására. A kilenc lépcsőfok közül az egyiket azért tartották biztonságosabbnak a többinél, mert ezen a hegymászó megkapaszkodhatott egy csalán gyökerében; ily veszedelmes módon lehetett feljutni erre a dicső helyre. A Cowgate Kapu megmászása, különösen hógolyózásra alkalmas időben, szintén ritka nagy élvezetnek számított, minthogy a kapu orma bevehetetlen bástyája volt a fiúknak, akik onnan hajigálták lövedékeiket a járókelők bosszantására. A kaput azóta lebontották, és valószínűleg nagyobbrészt már a legénység is eltűnt a föld felszínéről, akárcsak az erődítmény, melyet vigyáztak. Elgondolni, hogy valaha a szerző, noha a természet nem tette alkalmassá az efféle mulatságokra, maga is egyike volt e rettenthetetlen ifjaknak, szomorú emlék annak a számára, aki segítség nélkül ma már egy csermelyt sem tud átlépni. *(Walter Scott jegyzete)*

[6] Nyújtsd ki a kezed.

[7] Minervát megidézve.

Kitartottam melletted fáradatlan...

- és az igazat megvallva, egyedül és csakis azért, hogy véled egy utat járhassak. De hát hiába minden, Alan. Szavamra mondom, azt hiszem, előbb lenne belőlem ama leleményes kereskedők egyike, akik a válaszfal külső oldalán búgócsigákat, labdákat, krikettütőket és tollaslabdát sóznak rá a kis tökfilkókra, mint a hosszú taláros gyülekezet tagja odabenn, aki nagyképű jogi sziporkákkal kápráztatja el a meglett vidéki nemesurakat.[8] Ezt ne olvasd fel érdemdús atyádnak, Alan. Ő kedvel engem, jól tudom, szombat esténként; de alighanem úgy véli, a hét többi napjára léha cimbora vagyok. Azt gyanítom, ez a valódi oka annak, hogy nem akarsz velem jönni és bebarangolni kettesben a déli megyéket ebben a pompás időben. Azt is tudom, hogy jó atyád neheztel rám, amiért ilyen nyughatatlan vagyok, és elhagyom Edinburght még mielőtt a szemeszter véget ér; talán zsémbes is kicsit, egy szóval sem állítom, hogy azért, mert nem rendelkezem ősökkel, hanem azért, mert nem rendelkezem összeköttetésekkel. Olyan embernek tart, aki egyedül áll a világban, Alan - és ez így igaz, az is vagyok; és úgy tetszik, számára ez elegendő ok arra, hogy te ne kössed magad énhozzám, aki nem mondhatom el magamról, hogy én is a közös nyájba tartozom.

Ne hidd, hogy elfelejtettem, mivel tartozom neki, amiért megengedte négy teljes éven át az ő fedele alatt meghúznom magam; és ha sohasem szeretett szívből, igazán, akkor nem kevésbé, de még inkább lekötelezettje vagyok. Azért is haragszik, hogy nem akarok vagy nem tudok jogásszá lenni, és reád gondolva, vonakodásomat *pessimi exempli*-nek[9] tartja, ahogy ő mondaná.

Ám felesleges attól tartania, hogy olyan állhatatos legényt, mint te, megingathat egy szélben hajladozó nádszál, amilyen én vagyok. Te csak szépen kételkedsz majd tovább Dirletonnal és rendre eloszlatod eme kételyeket Stewarttal,[10] mígnem egyszer a pulpitus előtt fedett fővel elmondod szűzbeszédedet[11] *more solito*,[12] mígnem egyszer felesküszöl, hogy óvni fogod a jogászi testület szabadságjogait és privilégiumait, mígnem egyszer válladra borítják a fekete

---

[8] Az edinburghi Országház nagytermét régen egy fal osztotta két, egyenlőtlen nagyságú részre, melyek közül a belsőt a bíróság és a törvénytudorok használták, míg a külsőben írószerárusok, játékkészítők és mások asztalai sorakoztak, mint manapság egy bazárban. Amint az *Az egyenes jellem* című régi színdarabból kitetszik, ugyanez volt a helyzet annak idején a Westminster Hallban is. Ámde azóta már kitakarította Minósz mindkét csarnokát, s nem tűr meg többé bennük semminő kereskedést, csakis a sajátját. *(Walter Scott jegyzete)*

[9] Legrosszabb példa.

[10] *A Dirletoni Sir John Nisbett kételyei és kérdései a jog, de kiváltképp a skót jog tárgyában*, valamint Sir James Stewart műve, a *Dirletonnak a skót jog tárgyában támasztott kételyei és kérdései eloszlatva és megválaszolva* nagy tekintélyű skót jogtudományi munkák. Mint rendesen, a kételyeket itt is nagyobb becsben tartják, mint a válaszokat. *(Walter Scott jegyzete)*

[11] Egészen a legutóbbi évekig minden ügyvéd, aki patvaristából az ügyvédi testület tagja lett, latin beszédet mondott a bíróság, a jogi kar és a hallgatóság előtt, melyben világos okfejtéssel mondott néhány szót a polgári jog valamelyik passzusáról, hogy ezzel mutassa meg latin és jogi tudományát. Ezenkívül egy percig kalapját is fején tartotta, érvényesítendő azt a jogát, hogy fedett fővel is megjelenhet a bíróság előtt, mely szokás állítólag a nagybecsű jogásztól, Sir Thomas Hope-tól ered, akinek két fia is ült a bírói pulpituson, míg ő maga megmaradt az ügyvédek padján. Később ezt a szertartást eltörölték, mondván, hogy feleslegesen emészti a bíróság idejét. Az új ügyvéd manapság csupán felesküszik a kormányzatra, fogadalmat tesz, hogy megtartja testülete törvényeit és privilégiumait. *(Walter Scott jegyzete)*

[12] Amint szokás.

talárt, és éppúgy jogod lesz perbe fogni és védeni, mint e testület bármely tagjának. És akkor majd előállok én, Alan, méghozzá oly minőségben, amiről még atyád is el fogja ismerni, hogy meglehet, hasznosabb lesz számodra, mintha én is osztoztam volna véled jogi tanulmányaid sikeres befejezésében. Egyszóval, ha már ügyvéd nem lehetek, eltökéltem, hogy leszek *kliens*, vagyis az a személy, aki nélkül bármely per olyan unalmas lenne, mint egy feltételezett jogeset a példatárban. Igen, elhatároztam, hogy tőlem fogod kapni első honoráriumodat. Biztos vagyok benne, hogy az ember könnyűszerrel belekeveredhet egy perbe - csak épp kikászálódni belőle, az szokott néha kicsit bajos lenni; és tisztelt édesatyáddal mint meghatalmazottammal, veled, aki járatos vagy a jogban, mint jogi képviselőmmel és a nagytekintetű Samuel Griffith úrral, mint pénzügyi támogatómmal, néhány tárgyalás nem fogja kimeríteni türelmemet. Röviden, a bíróság elé akarok kerülni még azon az áron is, hogy elkövetek valami *delictum*-ot, vagy legalábbis *quasi delictum*-ot.[13] Mint látod, nem minden ment veszendőbe, amit Erskine megírt és Wallace tanított.

Eddig sikerült a sok bolondozással elhessegetnem, mégis, Alan, valami bánt. Magányosság gyötör, és ez annál is lesújtóbb, mivel úgy tűnik, egyedül az én osztályrészem. Egy olyan országban, ahol mindenki ismeri minden vérrokonát legalább hatodíziglenig, én magányos lélek vagyok, hiszen csak egy szívet ismerek, mely együtt dobog az enyémmel. Ha dolgozni kényszerülnék kenyeremért, azt hiszem, kevésbé érezném a szűkölködésnek ezt a különös nemét. A mester és a szolga közötti szükséges érintkezés legalább kapocs lenne, amely nemem többi tagjához fűz; míg így függetlenségem mintha csak még inkább fokozná helyzetem különlegességét. Úgy élek a világban, mint egy idegen, aki belép egy zsúfolt kávéházba, a pincértől megrendeli a frissítőt, amire kedve támadt, kifizeti a számlát, s mire a pincér ajkáról elröppen a „Köszönöm, uram", már senki sem emlékszik rá.

Tudom, hogy jó atyád erre azt mondaná, „hálátlan vagyok a gondviselésnek adományaiért", és nekem szögezné a kérdést, vajon mit éreznék, ha ahelyett, hogy könnyedén kifizethetem számláimat, könyörgéssel kellene kiengesztelnem a haragvó fogadóst, amiért nem tudom kifizetni azt, amit elfogyasztottam. Nem tudom; bár e nagyon is ésszerű gondolat bennem is felmerült, és magam is elismerem, hogy évi négyszáz a zsebben, közeli kilátások nyolcszázra, és csak az ég tudja, hány ezerre a jövőben, igen csinos és kellemetes dolog, mégis készséggel odaadnám a felét, csakhogy atyádat *atyámnak* nevezhessem, szapulna bár léhaságomért a napnak minden órájában, s hogy téged fivéremnek mondhassalak, lennél bár olyan testvér, akinek érdemei az én érdemeimet mégoly mély árnyékba borítanák.

Gyakorta felötlött bennem az a halovány, ám mégsem teljesen valószínűtlen hit, hogy atyád némiképp többet tud születésemről és körülményeimről, mint amennyit közölni óhajt; oly elképzelhetetlen, hogy amikor hatesztendős koromban itthagytak Edinburghben, ne adtak volna velem az öreg M---nak,[14] az Oskola tanárának a szállásomért járó rendszeres fizetségen kívül valamiféle egyéb ajánlást is. Az ezt megelőző időkből, mint azt már sokszor elmondtam neked, csak anyám határtalan jóságára és türelmére, valamint saját zsarnoki szeszélyeimre emlékszem. Még ma is emlékszem, milyen keserűen sóhajtott, mennyire hiábavalóan küszködött, hogy lecsillapítson, mialatt én minden despotai erőmet összeszedve ordítottam, mint tíz bikaborjú valamiért, amit lehetetlen volt előteremteni. Ma már halott ez a drága, önfeláldozó anya! Emlékszem a szomorú arcokra... az elsötétített szobákra... a fekete leplekre... hogy milyen titokzatos volt számomra a halottaskocsi, a gyásznép sok hintója, és hogy milyen nehe-

---

[13] Bűncselekményt... kihágást.

[14] Valószínűleg Mathiesonról van szó, dr. Adam elődjéről, akinek az emlékét a szerző és iskolatársai mély hálával őrzik. *(Walter Scott jegyzete)*

zen értettem csak meg, hogy mindez összefügg anyám eltűnésével. Nem hiszem, hogy ez előtt az esemény előtt lett volna bármiféle elképzelésem a halálról, vagy hogy egyáltalán hallottam volna minden életek eme végső beteljesedéséről. Első találkozásom véle megfosztott egyetlen hozzátartozómtól.

Egy megjelenésével tiszteletet parancsoló papi személy, egyetlen látogatónk, lett vezetőm és útitársam egy meglehetősen hosszú utazás során, és egy másik koros úr gondjaira bízatva, aki az előző úr helyét elfoglalta, nem tudom, hogyan és miként, megérkeztem Skóciába; - ez minden, amire visszaemlékszem.

Pusztán azért mondtam el most újra ezt a kurta történetet, mint ahogy megtettem már százszor is, mert valami értelmet próbálok kihámozni belőle. Tűzd hát te is beretvaéles, jogászi elméd elé ugyane feladatot; hüvelyezd ki történetemet, mintha valamely nehézfejű, taplóagyú kliensed kelekótya vallomásából próbálnád összeállítani a tényállást, és nem Apollóm - *quid tibi cum lyra*[15] -, hanem Lord Stairem[16] lesz. Közben kiírtam magamból melankóliámat, borúm szellemét, pusztán csak azzal, hogy téged untattalak véle; most tehát Deres Robinnal fogok társalogni egy félórát istállójában - már megismer a zsivány, és nyihog, ha csak átlépem az istálló küszöbét.

Az a fekete, amelynek nyergébe tegnap reggel felszálltál, remek igáslónak ígérkezik; Sammel és a málhával is éppoly könnyedén poroszkált, mint veled és jogi tudományod terhével. Sam megígérte, hogy megkomolyodik, és eddig még tartja a szavát. Kurta bizonyítás, mondanád te. A korábbi balfogásokért a rossz társaságot okolja - azt hiszem, a cimborák között a béristállóban túl nagy volt a csábítás. Tagadja, hogy valaha is rosszul bánt volna a lóval - azt mondja, hogy annál ő sokkal jobban vágyott a saját vacsorájára. Ebben hiszek is neki, mivel Deres Robin bordái és irhája semmi jelét nem mutatják az ellenkezőjének. Ám mivelhogy azokban a fogadókban sem szentekkel fog találkozni, amelyekbe betérünk, és mivel a zab néha olyan gyorsan változik sörré, mint maga Árpa Jankó, majd rajta tartom a szemem Sam úrfin. Ostoba bugris! Ha nem élt volna vissza jó szívemmel, talán elcsevegtem volna vele, hogy be ne rozsdásodjon a nyelvem; míg most nem engedhetem közelembe.

Emlékszel, mit mondott erről nekem Mr. Fairford? Nem illik az én atyám fiához, hogy ilyen modorban beszélgessen Sam apjának fiával. Megkérdeztelek, hogy vajon mit tudhat atyád az én atyámról, és te azt válaszoltad, hogy szerinted „ugyanannyit, amennyit Sam apjáról - így szokás mondani". Ez engem nem egészen elégített ki, ámbátor biztosan nem tudnám megmondani, miért. De lám, újra visszakanyarodtam erre a meddő és kimerített tárgyra. Ne félj, hogy ismét visszatérek a találgatások kitaposott, ám mégis úttalan mezejére. Nem ismerek haszontalanabb, hitványabb és megvetendőbb dolgot, mint hogy az ember reménytelen sirámait egyre csak barátainak fülébe keseregje.

Kész vagyok ígéretet tenni, hogy leveleim éppoly szórakoztatóak lesznek, mint amilyen rendszeresek és tartalmasak, ahogy azt feltettem magamban. Egy tekintetben előnyösebb helyzetben vagyunk, mint a régi jóbarátok bármelyike. Sem Dávid és Jonathan, sem Oresztész és Püladész, sem pedig Damón és Püthiasz - noha éppen ez utóbbi kettő nagyon is szívesen látott volna egy postán továbbított levelet - sohasem leveleztek, mert valószínűleg nem tudtak írni, és egészen bizonyosan nem állott rendelkezésükre a posta, és kézjegyükkel sem láthatták el küldeményeiket, hogy így repítsék egymáshoz áradó érzelmeiket; míg a te leveled, amit az agg főrendiházi tagtól kaptál, oly óvatosan kezeltetett, s oly nagy elővigyázattal nyittatott fel,

---

[15] Mit neked lant.

[16] A skót jog neves tudora. *(Walter Scott jegyzete)*

hogy újból visszaküldheted nekem, és eszközül szolgálhat számunkra, hogy elkerülhessük őfelsége postáját tervezett utazásom egész tartamára.[17]

Micsoda leveleket kell majd neked írnom, Alan, Isten segedelmével, beszámolva mindama szép és ritka dolgokról, miket ábrándjaim nyomában kószálva sikerül felszedegetnem! Csak azt kötöm ki, hogy ne juttasd el beszámolóimat a *Scots Magazine*-hez; mert bár amúgy félvállról dicsérni szoktad a szépirodalom könnyedebb nemeiben a jog súlyosabb tudományának rovására megnyilatkozó képességeimet, még nem vagyok elég merész ahhoz, hogy belépjek ama kapun, melyet a nagy tudású Ruddiman a múzsák gyertyahordozóinak oly szívélyesen megnyitott.

Vale sis memor mei.[18]

D. L.

P. S. - Irányítsd leveleid az itteni postahivatalba. Majd meghagyom, hogy küldjék utánam őket, bármerre járnék is.

[17] Közismert s mindmáig emlékezetben tartott tény, hogy amikor még a parlamenti képviselőknek korlátlan előjoguk volt ingyen igénybe venni a postaszolgálatot, csupán kézjegyükkel ellátva a borítékot, igen különös esetek is előfordultak. Egy nemes lord azzal fejezte ki nagyrabecsülését egy bizonyos ezrednek, hogy minden katonának és tisztnek aláírásával bérmentesített borítékot adományozott. Szokásban volt ezenkívül megőrizni a borítékokat, és abban küldeni a választ, hogy a levelezés addig tartson, míg csak a boríték szét nem foszlik. *(Walter Scott jegyzete)*

[18] Isten veled, őrizz meg emlékezetedben.

MÁSODIK LEVÉL

Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

Negatur,[19] szeretett Darsie-m, van hozzá elegendő eszed és tudományod, hogy megértsed a tagadó szót. Tagadom következtetésedet. A premisszákat elfogadom, nevezetesen azt, hogy mikor felszálltam arra a nyomorúságos gebére, olyan hangot hallathattam, ami esetleg sóhajnak tűnhetett, noha én azt hittem, elsikkad észrevétlen annak a kehes ménnek prüszkölése és morgása közepette, mely paripa egyébiránt páratlan panaszainak bőségében, kivéve ama szegényembernek híres lovát, amelyik

felfordult Dundee-nél.[20]

De higgy nekem, Darsie, az a sóhaj, mely ajkamat elhagyta, neked szólt inkább, semmint magamnak, s nem paripád tüzesebb természetére vonatkozott, sem pedig arra, hogy nálam bővebben rendelkezel az utazáshoz szükséges eszközökkel. Boldogan poroszkáltam volna veled néhány napig, és biztos lehetsz, nem haboztam volna megvámolni tömöttebb erszényedet közös költségeink fedezésére. De mint tudod, atyám szerint minden óra, mit jogi tanulmányaimtól vonok el, egy lépés lefelé a lejtőn; és én sokkal tartozom neki értem való aggódásáért, bár néha kissé terhemre van. Például:

Hazaérkezvén Brown's Square-i lakásunkba, kiderült, hogy ugyanaznap este az öregúr is megtért, mivel, úgy látszik, türelmetlen volt, és egyetlen éjszakát sem akart házi isteneink oltalmán kívül tölteni. Miután megtudtam ezt Jamestől, akinek ez okból eléggé gondterhelt volt az ábrázata, egy felvidéki gyaloghintó-vivővel elküldtem Bucephalusomat a béristállóba, s magam nagy hirtelen belopakodtam odúmba, amilyen csendben csak lehetett, ahol jogszabálygyűjteményünk kódexének némely félig megrágott s félig megemésztett tételén kezdtem kérődzni. Nem sokáig ültem, amikor atyám arca jelent meg a kémlelőn a félig nyitott ajtóban, de látván foglalatosságomat, vissza is húzódott egy fojtott *khmm!*-öt hallatva, mely mintha némi kételyt fejezett volna ki igyekezetem komoly voltát illetően. Ha így volt, nem hibáztathatom érte atyámat; ugyanis a reád való emlékezés olyannyira lekötötte elmémet, mialatt olvastam, hogy noha Stair hevert előttem, és jóllehet hármat-négyet lapoztam is, őlordsága világos és szabatos stílusának értelme teljesen homályos maradt előttem, és keserűen kellett belátnom, hogy fáradozásom hiábavaló volt.

Még be sem hozhattam lemaradásomat, mikor James jelent meg, hogy elszólítson szerény estebédünkhöz - retek, sajt és egy palack ósör; de csak két tányér hozzá, s a figyelmes James Wilkinson ez alkalommal nem hozott széket Mr. Darsie-nak. A fent említett James megnyúlt ábrázatával, simára fésült hajával és bőrszíjjal font hosszú varkocsával atyám széke mögött állt, mint rendesen, olyan egyenes derékkal, akár a bábszínház kapujába őrnek kiállított fababa. - Lemehetsz, James - mondta atyám; és Wilkinson eltávozott. „Most vajon mi következik?" - gondoltam, mert láttam, hogy elborul az atyai homlok.

---

[19] Tagadtatik, a. m. „tagadom".

[20] Utalás a tréfás régi dalra, melyet minden skót ismer:

A vénember lova
Szegényember lova
A vénember lova
Felfordult Dundee-nél.
(Walter Scott jegyzete)

Csizmámra esett első haragvó pillantása, aztán felmordult és megkérdezte, merre lovagoltam? Arra számított, válaszom az lesz, hogy „semerre”, és akkor rám támadhatott volna szokott gúnyos modorában, s elélcelődött volna azon, hogy húsz shillinges lábbeliben járok sétifikálni. De én higgadtan azt feleltem, hogy ellovagoltam Noble House-ba ebédelni. Erre rákezdte (tudod, hogy szokta), mintha legalábbis azt mondtam volna, hogy Jerikóban ebédeltem, és minthogy nyugodtan tovább majszoltam retkemet, mintha észre sem vettem volna megdöbbenését, egyre bőszebb hangra gerjedt.

- Szóval Noble House-ba lovagolt az ifiúr! És mit méltóztatott csinálni Noble House-ban? Megfeledkezett talán az ifiúr arról, hogy joghallgató? Hogy hamarosan vizsgát kell tennie skót jogból? Hogy most idejének minden perce többet ér, mint máskor az órák? És a fiatalúrnak annyi a ráérő ideje, hogy kilovagol Noble House-ba? És órák hosszat rá se néz a könyveire? Még ha csak egy séta lett volna a mezőn, vagy egy játszma golf... no de Noble House?

- Addig kísértem Darsie Latimert, hogy megnézzem, mint vág neki az útnak.

- Darsie Latimert? - válaszolta megenyhült hangon. - Khmm! Nos, nem hibáztatlak, amiért szíves voltál Darsie Latimerhez; de éppúgy megtette volna, ha csak a vámsorompóig sétálsz vele, és ott búcsúztok el. Megtakaríthattad volna a ló bérét... és az ebéd árát is.

- Azt Latimer fizette - feleltem, gondolván, hogy ezzel enyhítem vétkemet; de bölcsebb lett volna nem is említenem.

- A számlát? - kérdezte atyám. - Te másokkal fizetteted ki a számládat? Senki át ne lépje a fogadó küszöbét, ha nem tudja állni a költségeit.

- Elismerem, hogy ez a szabály - feleltem -, de most búcsúpoharat köszöntöttünk Darsie-val, és úgy vélem, hogy ez a *doch an dorroch* kivétele alá esik.

- Ravasznak képzeled magad - mondta atyám, és csaknem mosolygott, engedvén, hogy a mosoly nagyobb mértékben aranyozza be ünnepélyes vonásait, mint eladdig bármikor -, de felteszem, hogy azért nem állva költöttétek el ebédeteket, mint a zsidók az ő húsvétjukkor? Mivel egyszer Cupar-Agnus városatyái előtt ez ügyben, mikor Luckie Sipson tehene a kapuban hűsölve kiitta Luckie Jamieson sörét, az a határozat hozatott, hogy Luckie Sipson semmiféle kártérítést nem tartozik fizetni, mert a tehénke nem ült le az iváshoz; mely körülmények kimerítik a *doch an dorroch* fogalmát, amit nem szabad felszámítani. Nos, tisztelt uram! Ehhez mit méltóztatik szólni *(fieri)*[21] ügyvédséged? *Exceptio firmat regulam.*[22] No de, töltsd meg poharad, Alan; nem neheztelek, amiért ilyen figyelmet tanúsítottál Darsie Latimer irányában, aki valóban derék ifjú ebben a mai világban; és mivel iskolái befejezése óta fedelem alatt lakott, igazán nem nagy eset ily csekély dologban lekötelezettjévé válni.

Látván, hogy atyám aggodalmait sokban enyhítette annak tudata, hogy a jogászi okfejtésben felettem áll, bocsánatát inkább kegyének tulajdonítottam, semmint igazamnak; és csak annyit válaszoltam, unalmasabb lesz az esténk most, hogy te nem vagy velünk. Pontosan idézem atyám válaszszavait. Oly jól ismered őt, hogy nem fognak sérteni; és annak is tudatában vagy, hogy a jó öreg szavaiban aggályos pontosság és szertartásosság keveredik éles szemű megfigyeléseivel, valamint józan, gyakorlatias eszével.

- Nagyon igaz - mondta -, Darsie kellemes társaság volt; bár túlságosan bohó, túl bohókás, Alan, és kicsit hebehurgya... Erről jut eszembe, hogy mostantól Wilkinsonnak majd angol

[21] Leendő.

[22] Kivétel erősíti a szabályt.

pintes palackokba kell fejtenie a sörünket, mert sok nekünk kettőnknek egy kvart minden áldott este az ő segítsége nélkül... Mint mondottam, Darsie dévaj legény és kicsit kelekótya. Kívánom, hogy boldoguljon az életben; noha kevés benne a kitartás.

Megvetem az olyan embert, aki nem áll ki távol levő barátjáért, Darsie, ezért némiképp többet is mondtam védelmedben, mint azt lelkiismeretem parancsolta; de az, hogy megszöktél jogi tanulmányaid elől, atyám becsülésében túlságosan is mélyre helyezett.

- Állhatatlan, miként a víz, nem fog jeleskedni semmiben - mondta atyám -, vagy ahogy a *Vulgata* mondja: *Effusa est sicut aqua - non crescat*. Táncosházakba jár, és regényeket olvas - *sat est*.[23]

Megpróbáltam elhárítani eme vádakat, megjegyezvén, hogy a táncosházak látogatása mindössze egyetlen estére érvényes a La Pique báljára; a regények olvasása pedig (már ami az eltévelyedés notórius voltát illeti, Darsie) csupán a *Tom Jones* valamelyik kötetére.

- De akkor estétől reggelig táncolt - felelte atyám -, és végigolvasta azt a mihaszna fércművet, amiért a szerzője legalább húsz korbácsot érdemelt volna. Mindig azt bújta.

Ezután arra céloztam, hogy most valószínűleg oly mértékben meggyarapodott vagyonod, hogy felhagysz a jog további tanulmányozásával, és ezért úgy vélheted, van némi jogcímed a mulatozásra. Mind közül ez volt atyám számára legnehezebben emészthető érvem.

- Ha nem leli mulatságát a jogban - mondta atyám epésen -, akkor csak annál rosszabb neki. Ha amiatt nincs is szüksége a jogra, hogy megtanulja belőle, miként tegyen szert vagyonra, avégett viszont annál inkább, hogy megtanulja, miként kell megtartani a vagyont, és méltóbb is lenne hozzá, ha ezt tanulmányozná, ahelyett, hogy az országot járja, mint valami csavargó, maga se tudja, mi cél felé, milyen látványra lesve, és ebédre invitál magafajta bolondokat a Noble House-nál. - (Haragvó pillantás szegény magamra.) - Noble House! - ismételte újra emelt hangon és gúnyosan, mintha már magában a névben is lenne valami reá nézve sértő, bár bátorkodom megjegyezni, bármely más helyen költötted volna el féktelen tékozlásodban azt az öt shillinget, az éppoly kárhozatos lett volna szemében. Észben tartva feltevésedet, mi-szerint atyám többet tud való helyzetedről, semmint alkalmatosnak tartaná említést tenni felőle, úgy véltem, megkockáztathatnék egy tapogatózó megjegyzést.

- Nem értem - mondtam -, mi haszna származhatnék a skót jogból egy olyan ifjú úriembernek, akinek a birtoka a jelek szerint Angliában fekszik. - Azt hittem, hogy atyám menten megüt.

- Túl akarsz járni az eszemen, fiatalúr, *per ambages*,[24] ahogy Pest tanácsos mondja? Mi közöd neked ahhoz, hogy hol fekszik Darsie Latimer birtoka, vagy hogy van-e neki birtoka egy-általában? És mi kára származhat a skót jogból, még ha annyit is tudna belőle, mint Stair vagy Bankton? Vagy jogrendszerünk alapja talán nem az ősi római birodalom törvénykönyve, melyet még akkor alkottak, mikor Róma oly felette igen híres volt alkotmányáról, fiatalúr, és állambölcseletéről? Eridj az ágyadba, fiatalúr, Noble House-ba tett kiruccanásod után, és azon légy, hogy égjen lámpásod, és előtted legyen a könyv, még mielőtt előkandikál a nap. *Ars longa, vita brevis*[25] - ha nem lenne bűn a jog isteni tudományát a művészet alantas nevével illetni.

---

[23] Állhatatlan, mint a víz - nem gyarapszik... elég ennyi.

[24] Kerülő úton, a. m. „fondorlattal”.

[25] A művészet örök, az élet rövid.

Égett is lámpásom, drága Darsie barátom, másnap reggel, noha tulajdonosa vállalva a kockázatot, hogy a ház ura netán meglátogatja, meleg ágyában feküdt, bízva, hogy a mécs pislákolása talán elfogadtatik virrasztása elégséges bizonyítékául, további vizsgálódás nélkül is. Távozásod harmadnapján, ma is csak kevéssé javult a helyzet, mert bár ég a lámpás vackomban, és bár Voetnak a *Pandekták*-ról írott bölcsességei kiterítve előttem, én csak írótáblámul használom, melyen az árkuspapírnyi oktalanságot lefirkantom Darsie Latimernek, és valószínű, hogy a könyv puszta közelsége kevéssé fogja előbbre vinni tanulmányaimat.

És most hallani vélem, hogy tettető, képmutató gazfickónak nevezel, aki bár gyanakvás és szigor ilyetén rendjében élek, mellyel atyám engem kormányozni óhajt, mégis azt színlelem, hogy nem irigyellek szabadságodért és függetlenségedért.

Latimer, az igazat fogom mondani neked. Kívánom, bárcsak atyám kicsivel több teret engedne szabad akaratomnak, mert örömmel tennék kedve szerint ennen jószántamból is. Kicsivel több szabad idő és kicsivel több pénz, hogy kiélvezhessem szabadságom, bizony, nem ártana az én koromban és helyzetemben; és megvallom, bosszantó látnom annyi mást, ki vélem egy cipőben jár, szárnyalni a szabadság egén, míg én itt ülök, mint ketrecbe zárt madár, mindig ugyanazt az egyhangú nótát fújva napkeltétől napnyugtáig, nem is említve megannyi prédikáció hallgatását, mely mind óva int a restségtől, mintha bizony a vigalom helyeit látogatnám s lelném bennük élvezetem! Mindazonáltal szívem legmélyén nem tehetek neki szemrehányást sem szigora indítékáért, sem pedig tárgyáért. Mivel indítéka nem is lehet más, mint atyámnak szellemi gyarapodásom miatt érzett odaadó, fáradhatatlan, szerető és buzgó aggódása, valamint az a dicséretes tisztelet, amit ama pálya becsülete iránt érez, melyre engem szánt.

Mivel nincsenek közeli rokonaink, a minket egymáshoz fűző kötelék a szokottnál is szorosabb, noha már önmagában is egyike a legerősebbeknek, mit a természet fonhat. Én vagyok és mindig is én voltam egyetlen tárgya atyám buzgó reményeinek, valamint még buzgóbb és engem teljesen gúzsba kötő aggodalmainak; miféle jogcímem lehetne tehát a panaszra, noha egyszer s másszor eme reményei és aggodalmai arra indítják, hogy magára vállalja minden lépésem ellenőrzésének fáradságos és percnyi szünetet sem engedő feladatát. Emellett azt sem szabad elfelejtenem, Darsie, és én nem is feledkezem meg róla, hogy atyám különböző, nagy fontosságú pillanatokban megmutatta, tud elnéző is lenni, nemcsak szigorú. Elhagynia régi luckenboothi otthonát olyan volt számára, mintha lelkétől kellett volna megválnia; mégis mikor dr. R--- épp csak célzott rá, hogy ennek az új negyednek a levegője kedvezőbb hatással lenne egészségemre, akkoriban ugyanis a túlságosan gyors növekedés következményeit kellett megszenvednem, ő azon nyomban felcserélte a Midlothian szívéhez közel eső régi, szeretett lakát azoknak az új komfortos házaknak egyikére, melyeket nemrégiben hozott divatba az új ízlés. Hivatkozhatom arra a felbecsülhetetlen kegyre is, amiben azáltal részeltetett, hogy téged házába fogadott, amikor te különben arra a kellemetlen választásra kényszerültél volna, hogy felnőtt ifjú létedre továbbra is csak gyermekek társaságában tartózkodjál.[26] Ez olyannyira ellenkezett atyám elveivel az elzárkózottságról, a takarékosságról, valamint erkölcseim és buzgalmam megóvásáról vallott elveivel - mely utóbbi célt egyébként úgy óhajtotta elérni, hogy távol tartott más fiatalemberek társaságától -, hogy szavamra mondom, még ma is meglepődöm, miként lehettem annyira orcátlan, hogy megkérjem rá, és ő hogyan egyezhetett bele.

---

[26] A kicsiny és jelentéktelen terecskét, melyet Brown's Square-nek hívnak, építése idején Edinburgh építészeti stílusának különlegesen elegáns és pompás díszeként köszöntötték. Minden egyes ház, a méltatók szavával élve, „önmagában befejezett volt", avagy újabb keletű szóval, „önmagában zárt egység", 1763-4 táján épült; és minthogy a város régi negyede nincsen távol tőle, és könnyen megközelíthető, hamarosan sok lakója lett a térnek azok közül, akik voltak olyan bátrak, hogy elmerészkedjenek a Fő utcától ily csekély távolságnyira. *(Walter Scott jegyzete)*

Most pedig, ami féltő gondoskodásának tárgyát illeti... Ne nevess és ne vesd az égre a karod, jó Darsie-m; de szavamra mondom, én szeretem a pályát, melyre oktatnak, és komolyan végzem előzetes tanulmányaimat. Hivatásomnak vallom a jogot - különleges és, mondhatnám, eretnek módon vallom hivatásomnak; mert bár nekem nem részem az a megtisztelés, hogy a nagy családok valamelyikéhez tartozzam, akik, miként Franciaországban, itt Skóciában is a taláros nemességet alkotják, és akik, legalábbis minálunk, éppoly magasan, de inkább magasabban hordják fejüket, mint a kard nemessége - ugyanis az előbbiek közül többen származnak „Egyiptom elsőszülöttei" közül -, mégis azzal büszkélkedhetem, hogy nagyatyám, aki, bátran állíthatom, kiváló férfiú volt, abban a kitüntetésben részesült, hogy Birlehegroat ősi városának nagytiszteletű jegyzőjeként odaírhatta nevét egy nyílt levél alá, mely keserű hangon tiltakozott az unió ellen; és nem alaptalan - mondjam azt, remélni, vagy inkább azt, gyanítani? -, hogy talán természetes fia volt az akkori Fairford lord hasonnevű édes unokatestvérének, aki az időben már régóta az alacsonyabb rangú bárók közé számított. Nos, atyám már egy fokkal feljebb hágott a jogi pályán, hiszen, amint azt te éppoly jól tudod, mint jómagam, kiváló és köztiszteletben álló, keresett fiskális, én pedig feltettem, hogy még egy lépcsővel magasabbra lépek, és a tisztelet övezte bírói talárt fogom viselni, melyről néha úgy vélik, hogy az irgalomhoz hasonlóan a bűnök sokaságát takargatja. Mivel ilyen magasra emelkedtünk, nekem nincsen más választásom, mint felfelé kapaszkodnom, vagy pediglen lezuhannom, nyakamat kockáztatva ezzel. Ezenképpen beletörődöm végzetembe, és míg te hegycsúcsokról távoli tavakra és öblökre tekintesz, én *de apicibus juris*,[27] bíbor és karmazsinvörös talárokról, meg a hozzá járuló, fizetséggel dúsan bélelt csinos kalpagról mélázva vigasztalom magam.

Mosolyogsz, Darsie, *more tudo*,[28] és bizonyára azt mondod, nem sokat ér ily közönséges álmokkal áltatni magunkat, mivel a te álmaid éppen ellenkezőleg, magasztosak és hősiek, és csak annyira hasonlítanak az enyéimhez, mint egy bíbor kelmével borított és jegyzőkönyvek garmadájával megrakott padhoz egy barbár gyöngy- és aranydíszektől görcsös, vad pompájú trónus. Voltaképp mire vágysz, Darsie? - *Sua quemque trahit voluptas*.[29] Az én dédelgetett vágyálmaim, ha mégoly alaptalannak tűnnek is e pillanatban, könnyebben megvalósíthatóak, mint az ég tudja csak, micsoda, amire te áhítozol. Mi is atyám szavajárása? „Kívánj magadnak aranyköntöst, és akkor legalább az ujját bizton megkapod." Én is így teszek; de te mit kívánsz magadnak? Vajmi csekély az esélye annak, hogy a rejtély, mint te nevezed, amely születésed s származásod felhőzi, eloszolván, valami kimondhatatlanul és felfoghatatlanul tündöklő dolgot fog feltárni; méghozzá anélkül, hogy neked a legkisebb fáradságodba vagy megerőltetésedbe is kerülne, hanem pusztán Fortuna kegye folytán. Tudom, milyen büszke és makacs a szíved, és őszintén óhajtom, bárcsak több ütleget köszönhetnél nekem, mint amennyit hálásan elismersz. Akkor bizonyára kivertem volna belőled ezeket a kelekótya ábrándozásokat, és most nem képzelnéd magad valamely romantikus történet hősének, s a derék Griffitht, e tisztes polgárembert és kalmárt, aki évnegyedenkénti leveleire sohasem bíz többet a legszükségesebbnél, nem tennéd hiú képzelgésedben valamiféle bölcs Alcandernek, vagy nagy tudományú Alquifenek, páratlan végzeted titokzatos és bűvös erejű istápjának. Nem tudom, hogyan történt, de, gondolom, a te koponyád lett keményebb és az én öklöm puhább, nem is említve, hogy végül holmi vészjós szikra kezdett feltünedezni benned, amit legalábbis kénytelen voltam tiszteletben tartani, habár nem féltem tőle.

---

[27] Bírói fövegekről.

[28] Szokásod szerint.

[29] Mindenkit a maga vágya irányít.

Szót ejtvén e dolgokról, talán alkalmas időpont ez arra, hogy figyelmeztesselek, fékezd kakaskodó merészségedet. Nagyon félek, hogy tüzes paripaként valami bajba viszi gazdáját, ahonnan az majd csak nehezen tudja kivágni magát, különösen, ha vakmerőséged, amely odáig ragadott, éppen ekkor hagy cserben. Ne feledd, Darsie, hogy természetednél fogva nem vagy bátor; éppen ellenkezőleg, és már régen megbeszéltük, hogy bármily csendes is természetem, ebben a rendkívül fontos tekintetben én vagyok előnyben. Az én bátorságom két legfontosabb alkotóeleme, úgy vélem, erős idegzetem, és hogy vérmérsékletemnél fogva közömbös vagyok a veszéllyel szemben; de eme tulajdonságaim mégsem ragadnak kalandokra, viszont ha egyszer valóban utolér a veszély, segít viszonylag épségben megőriznem lélekjelenlétemet és minden önuralmamat. Míg a te bátorságod, úgy tetszik, inkább az a fajta, amit erkölcsi bátorságnak neveznek, nemes lelkületnek, a dicsőség áhításának; mindez fogékonnyá tesz a hírnév csábításaira és süketté a veszély felismerésére, mígnem az egyszeriben reád ront. Gyakorta megfordul fejemben, noha nem tudom, azért-e, mert magam is megfertőződtem atyám aggályaival, vagy mert jó okom van rá, hogy bizonyos magántermészetű kételyeket tápláljak, egyszóval sokszor gondolok arra, milyen könnyen sodorhat valamely szerencsétlenségbe, hogy így futótűzként kergeted a kalandot és a vadregényes helyzeteket; és mi lesz akkor Alan Fairforddal? Skót főügyészt vagy államügyészt abból csinálnak, akiből akarnak, én magamtól ugyan sohasem törekednék erre a méltóságra. Minden erőfeszítésnek egyetlen célja, hogy egy nap igazolva lássam magam a te szemedben; és azt hiszem, a hímzett selyemtalárral egy fikarcnyival sem törődnék jobban, mint egy vénasszony kötényével, ha nem remélném, hogy egyszer még eljössz, hogy megcsodálj s talán irigyelj engem.

Ez forog kockán, és én esedezem neked, vigyázz magadra! Ne láss Dulcineát minden szőke, kék szemű, lompos leányzóban, aki cafatos tartánjában reggelenként fejni hajtja a falu teheneit fűzfavesszővel a kezében. Ne hidd, hogy minden angol lovasemberben nemes lelkű Valentine-ra fogsz találni, avagy egy Orsonra minden felföldi ökörhajcsárban. Láss mindent annak, ami, s ne annak, amivé talán csak bő képzeleted teszi. Emlékszem, egyszer addig meredtél egy régi kavicsbányába, amíg egyszer csak megláttad benne a hegyfokokat, öblöket, fjordokat, sziklaszirteket, meredélyeket és az egész csodás Faerør-szigeti tájat ott, ahol közönséges szem csupán egy lóúsztatót láthatott. Avagy nem esett-e meg, hogy úgy találtam rád egy ízben, amint egy gyíkot bámultál nagy tisztelettel s olyan szemekkel, mintha egy krokodilust látnál? Nos ez kétségtelenül pusztán ártalmatlan játéka volt képzeletednek, mert a pocsolyába bizonnyal nem fogsz beléfúlni, és a liliputi alligátor sem fog felfalni. De az emberek között mindez másképpen van, ott nem szabad félreismerned azt, akivel szóba állsz, nem engedheted, hogy fantáziád eltúlozza akár jó, akár rossz tulajdonságait, anélkül, hogy ne tennéd ki magad nemcsak annak, hogy nevetségessé válsz, hanem más nagy és komoly kellemetlenségeknek is. Tartsd féken tehát képzeletedet, drága Darsie-m; és fogadd meg régi barátod szavát; jellemednek e csücskében rejlik a legtöbb veszedelem nemes és nagylelkű gazdájára. Adieu! Te se hagyd dologtalan a derék lord ingyen borítékját, és mindenekfelett, *Sis memor mei*.

A. F.

HARMADIK LEVÉL

Darsie Latimertől Alan Fairfordnak

Shepherd's Bush

Kézhez vettem kelekótya és módfelett öntelt episztoládat. Szerencséd, hogy Lovelace és Belford gyanánt megállapodtunk, miszerint megbocsátunk egymásnak mindenféle esetleges túlzott szabadosságot, melyre netalán egymással szemben ragadtatnánk magunkat, mert szavamra mondom, legutóbbi leveledben találtatik némely eszmefuttatás, mely különben arra késztetne, hogy nyomban visszatérjek Edinburghbe, pusztán csak azért, hogy megmutassam neked, nem az vagyok, akinek véltél.

Micsoda két mamlasznak festettél le minket! - én fejest vetem magam a bajba, de nincs merszem kimászni belőle; te pedig az éles elméddel nem mered egyik lábad a másik elé rakni, nehogy elszaladjon tőled, és ezért csak álldogálsz, mint valami pózna, mert erőtlen vagy, és nincs benned tűz, mialatt elszáguld melletted a világ. Te arcképfestő! Hidd el nekem, Alan, nálad sokkal különb festőt is láttam már, amint egy létra negyedik fokán ülve egy csupasz térdű felföldit festett, kezében akkora korsóval, mint jómaga, meg kurta parókás alföldit, aki hasonló űrtartalmú poharat szorongatott - mindez pediglen az Angyali üdvözletet volt hivatott jelképezni.

Hogy volt szíved úgy írni magadról, mint akinek, akár egy fabábnak, minden mozdulatát kötelesség, rosszallás és egyéb hasonló nevű emeltyűk irányítják, melyek nélkül, mert hiszen nem fér hozzá kétség, hogy ezt akarod elhitetni velem, egy hüvelyknyit sem moccansz. De nem láttam-e kikelni ágyából éjfélnek idején a Megfontoltságot? Azaz póriasan, kell-e emlékeztetnem téged némely bolondos kópéságokra? Te magad ugyan kimért és tartózkodó voltál, ajkaidon a legmélyebb érzeményekkel, de mindig is hajlottál a gonoszkodásra, noha szívesebben bocsátottad útjára, semminthogy te magad vigyed végbe; és kuncognom kell, ha arra gondolok, hogy hányszor láttam a nagytiszteletű tanár urat, valamely magas skót bíróság jövendő elnökét fújni és prüszkölni, henteregni, mint egy ügyefogyott igásló a mély sárban, amikor abbéli igyekezetében, hogy kikászálódjon, csak egyre mélyebbre taszította magát minden félszeg mozdulatával, mígnem valakinek - például nekem magamnak - megesett a szíve a nyögdelő szörnyalakon, és farkánál meg sörényénél fogva kirántotta.

Ami pedig engem illet, az én arcmásom még botrányosabban elrajzolt gúnykép. Még hogy én reszketek s lapulok, ha eljő a pillanat! Mutass rá jellememben akárcsak legcsekélyebb jelére is annak a gyávaságnak, mit felróttál nekem, pusztán csak azért (mint remélem), hogy kedvező színben tüntethesd fel tulajdon unalmas és érzéketlen méltóságod ostoba közönyét! Ha valaha is reszketni láttál, bizonyos lehetsz benne, hogy testem, miként ama régi spanyol generálisé, csak azon veszedelmek láttán remegett meg, melyekbe lelkem vezetni készült. Komolyra fordítva a szót, Alan, a lelki szegénység, mit nekem tulajdonítasz, cudar vád barátod ellen. Megvizsgáltam a lelkem, amilyen alaposan csak tudtam, mert az igazat megvallva, kicsit sértett, hogy ilyen súlyos gondolataid vannak felőlem, de esküszöm az életemre, nem találtam semmi okát. Elismerem, hogy állhatatos és közönyös természeted folytán talán némiképp előnyben vagy velem szemben; de megvetném magam, ha tudomásul venném bátorságom tökéletlen voltát, amivel te pedig oly könnyedén megvádolsz. Mindazonáltal felteszem, hogy e barátságtalan célzás csakis biztonságomért érzett őszinte aggodalmadból fakad; és így tekintve, lenyelem tehát, amiként egy barátságos doktor rendelte orvosságot is lenyelnék, még ha tudnám is szívem mélyén, hogy félreismerte panaszom.

Fátyolt borítva e sértő gyanúsítgatásra, köszönöm, Alan, episztolád többi részét. Szinte hallani véltem, hogy ejtette ki jó atyád Noble House nevét, hangjába sajnálkozást és neheztelést

vegyítve, mintha a kis szegényes falucskának már csak a neve is gyűlöletes volna előtte, vagy mintha Skócia összes helysége közül éppen azt az egyet választottad volna, ahol semmiképp sem lett volna szabad ebédelned. Ám ha táplált is valamilyen ellenszenvet ama ártatlan falu és bánatos fogadója iránt, vajon nem ő tehet-e róla, hogy nem fogadtam el Glengallacher lordjának meghívását őzbakot lőni az „ő országában", ahogy ellentmondást nem tűrően mondani szokta. Az igazság az, hogy erős vágyat éreztem eleget tenni őlordsága meghívásának. Őzbakra vadászni! Gondold csak meg, micsoda nagyszerű eszme ez olyan ember szemében, aki még soha verében kívül egyebet nem lőtt, és azt is csak nyeregpisztollyal, amit egy zsibárus bódéjában vett a Cowgate-nél! Te, aki oly nagyra tartod a bátorságodat, talán még emlékszel, hogy én vállaltam a kockázatot, és sütöttem el elsőnek az említett pisztolyt, míg te húszlépésnyire álltál tőlem; és amikor meggyőződtél róla, hogy elsül, anélkül, hogy felrobbanna, a nagyobb és erősebb jogán kívül minden jogról és törvényről megfeledkezve magad vetted birtokodba, engem megfosztva tőle a szünidő hátralevő napjaira. Az efféle rövid játszadozás korántsem megfelelő bevezető az őzcserkészés nemes művészetébe, ahogyan azt a Skót Felföldön űzik; de azért nem haboztam volna elfogadni a derék Glengallacher meghívását, és megkockáztattam volna, hogy életemben először elsüssek egy flintát, ha atyád úgy ki nem fakad ellene a Hannover-ház örökösödése, György királysága és a presbiteriánus hit iránti buzgó hevületében. Bárcsak kitartottam volna, hiszen oly keveset nyertem becsülésében azzal, hogy engedtem. A felvidékiekről alkotott véleménye csakis Negyvenötös emlékeiből táplálkozik, amikor önkéntes társaival egyetemben ő is nyomban visszavonult West Porttól saját lakának erődítményébe, amint meghallotta, hogy a kalandor klánjaival annyira megközelítette őket, hogy már Kirklistonhoz érkezett. A falkirki futás - *parma non bene selecta*[30] -, amelyből, azt hiszem, atyádurad is kivette részét vállvetve a rettenthetetlen nyugati hadsereggel, úgy látszik, nem növelte a felföldiek társasága iránt érzett rajongását (vajon örökség folytán szállt-e reád, Alan, az a bátorság, amivel annyira kérkedsz?), és a Rob Roy Macgregorról, valamint Alan Mhor Cameronról,[31] a strázsamesterről szóló történetek csak még jobban befeketítették őket képzeletében.

Nos, amennyire én megítélhetem, ezek az eszmék az ország jelen állapotára alkalmazva teljesen alaptalanok. A trónkövetelőre annyira sem emlékeznek a Felföldön, mintha ez a szegény úriember már meg is tért volna száznyolc őséhez, akiknek arcmásai Holyrood ősi falait díszítik; más kezek markolják már a pallost; a pajzsokkal ma már csak a vajköpülőket borítják le; és a faj zabolátlan martalócokból szelíd hamiskártyások nemzetévé süllyedt, vagy ha még nem, hamarosan odáig süllyed. Való igaz, részben magam is úgy véltem, nincsen sok látnivaló északon, és ily módon atyád következtetéseire jutván, noha más előzmények után, ebbe az irányba vettem utamat, ahol talán majd láthatok valamit.

Egy dolgot mindenesetre *máris* láttam, méghozzá nagy élvezettel, mely annál is leírhatatlanabb, mivel tilos volt lábammal tapodnom a földet, melyen szemem szabadon legeltethettem, miként a haldokló Próféta Piszga hegyének csúcsáról - egyszóval, láttam a jó öreg Anglia dúsan termő partjait, a jó öreg Angliát! A hont, melyet büszkén vallok szülőhazámnak, és melyre, noha dühöngő ár és csalóka futóhomok választ el bennünket, a kötelességtudó fiú gyermeki szeretetével tekintek.

---

[30] Rosszul választott pajzzsal.

[31] Rob Royról már hallottunk eleget, a kelleténél is többet. Alan Cameron, akit közönségesen Mhor strázsamesternek hívtak, ugyanebben a korban élt, híres betyár, testi erejéről, bátorságáról és nagylelkűségéről volt ismeretes. *(Walter Scott jegyzete)*

Bizonyára nem felejtetted el, Alan - mert mikor felejted el te azt, ami barátodnak fontos -, hogy Griffith barátomnak ugyanaz a levele, mely megkettőzte jövedelmem, és cselekedeteimet szabad elhatározásomra bízta, egy tiltó záradékot is tartalmazott, mely, okot nem említve, megtiltotta, amennyiben méltányolom jelen biztonságomat és jövendő vagyonomat, hogy meglátogassam Angliát, míg szabad választást engedett a brit korona bármely egyéb országa, vagy egy európai utazás között. Hogy szól az a mese, Alan, arról az egyetlen letakart tálról egy királyi lakoma kellős közepén, mely azonnal magára vonzotta minden vendég tekintetét, akik nyomban megfeledkeztek az asztalra hordott többi ínyencségről? Ez a záradék, mely kitilt Angliából - szülőhazámból, a bátor, bölcs és szabad emberek országából -, mélyebben elszomorít, mint amennyire minden egyéb tekintetben elnyert szabadságomnak örvendek. Ekképpen a számomra tilos ország legszélső határait kutatván, a szegény, kipányvázott lóra hasonlítok, mely, miként talán te is megfigyelted, mindig a legszélén legelészik a körnek, melybe kötőféke szorítja.

Ne vádolj regényes érzelmekkel, amiért engedek délre húzó ösztöneimnek; s ne hidd, hogy a meddő kíváncsiság szülte képzelt vágyódásom kielégítésére kockára teszem jelen helyzetem biztos kényelmét. Bárki is lett légyen, ki mostanáig felügyelt lépéseimre, tanújelét adta, mégpedig meggyőző bizonyítékokkal, melyek súlyosabbak, mint az eleddig visszatartott biztosítékok, hogy legfőbb célja csakis az én javam. A bolondnál is bolondabb lennék hát, ha ellenkeznék hatóságával, még ha úgy tűnik is, némiképp szeszélyesen gyakorolja; mert hát az én koromban minden bizonnyal elvárhatnám, hogy amiképp teljesen rám bízták egyéb dolgaim intézését, éppúgy közöljék velem az okot is, amiért kitiltottak Angliából, őszintén és kertelés nélkül, melyből okulván, saját megfontolásom szerint cselekedhetnék. No de nem zsörtölődöm tovább. Egy nap amúgy is megtudom majd az egész történetet, és meglehet, amint te szoktad néha sejdíteni, végül is semmi rendkívülit nem fogok találni benne.

De az ember mégiscsak elcsodálkozik... a pokolba véle!... ha tovább csodálkozom, úgy tele lesz csodával a levelem, mint Katterfelte falragaszai. A feltevések és tilalmak örökös átkozott elősorolása helyett már réges-rég el szeretném mondani neked kis kalandomat, mely a minap esett meg velem, noha biztosan tudom, hogy szokásod szerint fordított látcsővel fogod vizsgálni szerény kis elbeszélésemet, és, *more tuo*, a legköznapibb esetté fogod silányítani, majd azzal vádolsz, hogy túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítok ennek a körülménynek. Az ördög vigyen el, Alan, éppoly kevéssé vagy alkalmas arra, hogy egy szikrányi képzelőerővel rendelkező ifjú gavallér bizalmas barátja légy, mint Trebizondi Facardin vén és hallgatag titoknoka. Mindazonáltal, mindkettőnknek engedelmeskednünk kell végzetünknek. Én arra ítéltettem, hogy lássak, cselekedjem és elmondjam; te pediglen, mint egy gascogne-ival egyazon gyorskocsiba zárt hollandus, hogy végighallgasd a mesét, és a vállad vonogasd.

Dumfriesről, e grófság székvárosáról csak kevés mondanivalóm van, és nem fogok visszaélni türelmeddel oly módon, hogy emlékeztesselek, ez a város a nemes Nith folyó partján épült, és a temetőből, mely az óváros legmagasabb pontja, tág és pompás kilátás nyílik. Nem élek az utazóknak azzal a kiváltságával sem, hogy kirójam rád Bruce egész történetét, hogyan döfte le tőrével a Vörös Comynt a Domonkos-rendiek helybéli templomában, s hogy miként lett király és hazafi merőben csak azért, mert annak előtte gyilkolt, és megszentségtelenített egy templomot. Dumfries lakosai ma is emlékeznek a tettre, és jogosnak vélik, tekintve, hogy csak pápista templom volt - és bizonyságképpen oly tökéletesen lerombolták falait, hogy nyoma sem maradt. Vastag nyakú, igazi presbiteriánusok Dumfries polgárai; atyád szíve szerint való férfiak, buzgón helyeslik a protestáns uralkodó trónra léptét - annál is inkább, mert tartja magát a gyanú, hogy a környékbeli nagy famíliák másképpen gondolkoznak, hisz sokan közülük részt vettek a Tizenötös felkelésben, néhányan pedig a nem is oly régmúlt Negyvenötösben. Az utóbbit a város is megszenvedte, ugyanis Lord Elcho a lázadók egy csapatával

súlyos hadisarcot vetett ki Dumfriesre, annak okán, hogy a polgárok háborgatták a Herceg utóvédjét, miközben ő Anglia felé masírozott.

Mindeme részletek nagyobb részét C--- polgármester úrtól tudom, aki történetesen meglátott a piactéren, és emlékezvén, hogy közeli ismeretségben állok atyáddal, igen kedvesen meghívott vacsorára. Kérlek, mondd meg atyádnak, hogy jóságának következményei mindenhová elkísérnek. Mindazonáltal huszonnégy óra alatt ráuntam eme kedves kis városra, és továbbvándoroltam keletnek a part mentében, és régiségek fölkutatásával múlattam az időt, olykor pedig legalábbis megpróbáltam hasznát venni új horgászbotomnak. Egyébiránt az öreg Cotton útmutatásai, melyeket követve azt reméltem, érdemessé válhatok a horgászok nemes társaságának tagságára, egy fabatkát sem érnek ezen a délkörön. Véletlenül jöttem rá erre, miután már négy kibírhatatlanul unalmas órát töltöttem várakozással. Sohasem fogom elfelejteni azt az orcátlan süvölvényt, azt a marhapásztort, talán tizenkét éves lehetett - se lábbeli, se süveg, a lábszára meztelen, felemás szárú nadrágban -, milyen gúnyosan nevetett hálómon, ólomnehezékemen meg pazar légykészletemen, amit a folyó halainak romlására gyűjtöttem. Végül is nem állhattam meg, hogy odakölcsönözzem horgászbotomat a csúfolódó mihasznának, hogy lássam, mire megy vele; ő pedig nemcsak hogy egyetlen óra alatt félig megtöltötte kosaramat, de arra is megtanított, hogyan kell a szó szoros értelmében puszta kézzel kivégezni a pisztrángot. Ez, valamint hogy Sam rátalált a szalmakoszorú és a zabkalász jelére, és a sörről sem feledkezett meg, amely igen kiváló ebben a kis vendégfogadóban, nyomban megkísértett a gondolattal, hogy egy-két napra megpihenek itt, és azóta hat pennyt fizetek naponta egy pásztorgyereknek, hogy helyettesítse vigyorgó ábrázatú, elvetemült halászlegényemet, akit ilyeténképpen megszereztem a magam szolgálatára.

Egy figyelemre méltóan tiszta angol asszony látja el azt a kis házat, szobámat édes levendula illatosítja, ablaka tiszta, s mi több, falait a Szép Rosamond és a Kegyetlen Barbara Allan balladái díszítik. Az asszony kiejtése, noha eléggé durva, mégis igen kedves a fülemnek; mert mindmáig el nem felejtettem azt a szörnyű hatást, mit gyermeki érzékeimre tett, midőn mindenfelől a ti lusta, parasztos északi beszédeteket kellett hallanom, mely számomra egy idegen ország nyelve volt. Tudatában vagyok, hogy azóta magam is tökéletesen elsajátítottam a skótos kiejtést, s vele együtt számos skót fordulatot. És mégis, ha angol akcentust hallok, olyan az számomra, mintha régi barátot hallgatnék; még ha egy vándorló koldus szájából hallottam is, azon nyomban sikerült előcsalogatnia erszényemet. Ti, skótok, kikben oly hevesen lobog a nemzeti büszkeség, ne nehezteljetek, ha mást is hasonló érzelmek hevítenek.

Másnap reggel éppen elindultam volna a folyóhoz, ahol előző este belekezdtem a horgászásba, amikor eleredt a zápor, és én teljes délelőtt ki sem mozdulhattam szobámból, hanem egész idő alatt semmirekellő vezetőmnek a konyhából felhallatszó elvetemült élceit hallgattam, melyeken olyan nagyokat nevetett, mint egy szolgalegény a kakasülőn; szerénység és ártatlanság ily kevéssé társul a zárkózott és falusi élettel.

Mikor ebéd után kiderült, és mi végül is kiruccantunk a folyópartra, kiváló tanítómesterem újabb fortélyával találtam magam szemben. Láthatólag szívesebben horgászott ő maga, semmint hogy egy magamfajta ügyefogyott kezdő oktatásával bajlódjék, ezért abban reménykedve, hogy elfogy a türelmem, és lemondok horgászbotomról, amint azt előző nap tettem, ifjú barátom azt eszelte ki, hogy több mint egy óra hosszat csépeltette velem a vizet egy tompa hegyű horoggal. Végül is, amikor észrevettem, hogy a csibész mint vigyorog nagy élvezettel, látván, hogy egy óriási pisztráng kiemelkedik a vízből, majd háborítatlanul elúszik horgomról, rájöttem a csalafintaságra. Alaposan fejbe kólintottam, de a következő percben már meg is bántam, és hogy jóvátegyem, a délután hátralevő részére átengedtem neki a horgászbot tulajdonjogát, ő pedig nekikezdett, hogy pisztrángokat fogjon nekem vacsorára bűneinek jóvátételeképpen.

Miután ily módon - anélkül, hogy feladtam volna önbecsülésemet - sikerült megszabadulnom a gondtól, hogy olyasmiben keressem szórakozásomat, ami voltaképp nem vonz, a tenger felé irányítottam lépteim, jobban mondva Solway Firth felé, amely itt választja el egymástól a két testvérkirályságot, s ahová alig egy mérföldnyi kellemes sétaút vezetett rövid szárú fűvel borított dombokon át, melyeket ti fövenynek, mi, angolok pedig dűnéknek nevezünk.

De kalandom folytatása egészen elcsigázná ujjaimat, és ezért holnapra kell halasztanom, amikor majd ismét hallasz felőlem levelem folytatása révén, de addig is, hogy elejét vegyem az elsietett következtetéseknek, kénytelen vagyok legalábbis célozni rá, hogy még csak most érkeztünk annak a kalandnak a kezdetéhez, melyet neked elmesélni szándékozom.

NEGYEDIK LEVÉL

Ugyanattól ugyanannak

Shepherd's Bush

Legutóbbi levelemben már említettem, hogy odahagytam a horgászbotot mint kevéssé jövedelmező szerszámot, és átkeltem a tágas dűnéken, melyek a Solwaytól elválasztottak. Mire megérkeztem a hatalmas folyótorkolat partjaira, melyek errefelé igen pőrék és kietlenek, a víz már visszahúzódott a széles és lapos, homokos síkról, melyen által a most kicsinyke és könnyűszerrel átgázolható folyó az óceánba tartott. Az egész tájat bevilágította sugarával a lenyugvó nap, mely vöröslő ábrázatát fordította felénk, védekezésre kész harcosként a bíbor és fekete felhők tornyos, pártázatos falai felett, melyek óriás, barbár várkastélynak tűntek, hová a nap ura alászáll. Lenyugvó sugarai ragyogva csillantak meg a nedves fövenyen és a homokon szerteszórt számtalan tócsán, melyek a talaj egyenetlenségei következtében visszamaradtak az apály nyomában.

A látványt lovasok csoportja élénkítette, akik lazachalászattal foglalatoskodtak. Csak vesd szét karod, és emeld az égre szemed, Alan, ha úgy tetszik, de nem tudok megfelelő elnevezést találni halászatuk módjára, mert teljes vágtában kergették a halakat, és szakállas lándzsáikkal verték át őket, miként az a régi faliszőnyegeken látható, melyeken a vadászok dárdával döfik le a vadkant. A lazacok mindenesetre csendesebben viselik a dolgot, mint a vadkanok; viszont oly gyorsak a maguk elemében, hogy csak a gyors szemű, biztos kezű lovas, aki egyaránt ura lovának és fegyverének, az tudja űzőbe venni és felnyársalni őket. Az izgalmas játékban fel és alá vágtázó ifjak kiáltásai, kitörő hangos kacajuk, valahányszor egyikük leesett a lóról, és még hangosabb kurjantásaik, ha valamelyiküknek sikerült egy halat felszúrnia lándzsájára, oly derűssé tette az egész jelenetet, hogy engem is elragadott a játék hevülete, és messzire kimerészkedtem a fövenyre. Különösen az egyik lovas ügyessége vívta ki olyannyira társai elismerő kurjantásait, hogy a partok belereszkettek kiáltásaikba. Magas férfi volt, és biztosan ülte meg erős, fekete lovát, mely lovasa akarata szerint úgy perdült és fordult, mint egy madár az égen. Lándzsája hosszabb volt, mint a többieké, és prémsüveget viselt rövid tollal, mely a többi halászhoz képest rangosabb külsőt kölcsönzött neki. Úgy tűnt, valamiféle tekintéllyel bír közöttük, és kezével, meg kiáltásaival irányította is őket; mely alkalmakkor, úgy találtam, mozdulatai meglepően határozottak, hangja pedig szokatlanul zengzetes és parancsoló.

A lovasok a part felé indultak, és szinte egyhangú lett a táj, mialatt én magamban lézengtem a fövenyen Anglia partjai felé fordítva tekintetem, melyet még mindig bearanyoztak a nap utolsó sugarai, és úgy tűnt, alig mérföldre van csak tőlem. A terhes gondolatok, melyek örökké aggasztanak, újra gyülekezni kezdtek keblemben, és lábam lassan s öntudatlanul, bár minden határozott szándék nélkül, egyre közelebb vitt a folyóhoz, mely elválasztott a tiltott földtől, amikor lépteimet vágtató ló dobogásának zaja állította meg, és ahogy hátrafordultam, a lovas (az a halász, akit az előzőekben kiemeltem a többi közül) kurtán rám rivallt: - Megálljon, öcsém! ma már túl késő van átmenni Bownessbe. Hamarost megjön a dagály.

Feléje fordultam, és válasz nélkül néztem rá, mert hirtelen megjelenésében (vagyis inkább váratlan közeledésében) volt valami vad és baljóslatú a fogyó fény és gyülekező árnyak közepette.

- Süket az úr? - tette hozzá. - Vagy megháborodott? Talán a túlvilágon jár az esze?

- Idegen vagyok - válaszoltam -, és nem volt más szándékom, mint a halászatot nézni. Most akarok visszatérni arra a partra, ahonnan jöttem.

- Akkor jobban teszi, ha siet - mondta. - Aki a Solway ágyában álmodozik, könnyen a túlvilágon ébred. Az égbolt záporral fenyeget, és akkor három lábnyi hullámok támadnak.

Azzal megfordította a lovát és elnyargalt, én pedig megindultam gyalog a skót part felé, kicsit rémülten a hallottaktól; mert ezen a végzetszerű fövenyen oly gyorsan szalad végig a dagály, hogy még lovas emberek is felhagynak minden reménnyel, ha közeledni látják fehér taraját, és még messzire vannak a parttól.

Mivel az efféle gondolatok mindjobban nyugtalanítottak, ahelyett, hogy megfontoltan lépkedtem volna a part felé, futásnak eredtem olyan gyorsan, ahogyan csak bírtam, miközben felötlött bennem, bár meglehet, csak képzelődtem, hogy a pocsolyák, amelyeken fröcskölve keresztülgázoltam, egyre mélyebbek és mélyebbek lettek. Aztán végül már úgy tűnt, hogy a fövenyt jóval több tócsa és vízzel teli árok szabdalja, mint az előbb - azaz vagy valóban kezdte már éreztetni hatását a dagály a torkolat medrében, vagy - és el kell ismernem, ez éppoly valószerű, mint az előző feltételezés - sietős és kapkodó visszavonulásommal juttattam magam olyan szorultságba, amit elkerülhettem volna, ha megfontoltabban cselekszem. Bárminként is állt a helyzet, nem sok jót ígért; mert időközben a föveny is egyre süppedékenyebb lett, és lábnyomaim, amint arrébb léptem, nyomban megteltek a vízzel. Atyád társalgójának meghittsége járt az eszemben, meg a Brown's Square és a Scot's Close nyújtotta biztonságos talaj, amikor jó szellemem, a délceg halász újfent megjelent oldalamon; ő s fekete ménje óriásként meredtek fölém a már sűrűsödő szürkületben.

- Elment az esze? - kérdezte ugyanazon a mély zengésű hangon, amely az előbb is megremegtette dobhártyámat. - Avagy tán ráunt az életére? Mindjárt belegázol a süppedék homokba. - Megvallottam tudatlanságomat a járást illetőleg, amire ő csupán így válaszolt: - Nincs idő fecsegésre. Pattanjon fel mögém.

Minden bizonnyal azt várta tőlem, hogy én is oly lendülettel szökkenek fel a földről, mint a határvidékiek, akik szüntelen gyakorlatozással tettek szert erre az ügyességre mindenben, ami a lovasmesterséggel kapcsolatos, de minthogy én magam csak tanácstalanul álldogáltam, kinyújtotta karját, megragadta kezemet, s lépcsőt kínált lábamnak csizmája orrán, így emelve egyetlen szempillantás alatt lova tomporára. Alighogy biztonságosan elhelyezkedtem, megrántotta lova kantárszárát, és a derék jószág nyomban megugrott; noha kétségkívül kedve ellen volt a szokatlan teher, s ezért két-három szökelléssel örvendeztetett meg bennünket, ugyanannyiszor kirúgva hátsó patáival. Lovasa toronyként ülte meg, jóllehet a paripa váratlan rúgkapálása neki-nekilódított hátának. A ló hamarosan kénytelen volt újra alávetni magát a zabla s a sarkantyú fegyelmének, és egyenletes ügetésbe kezdett, ily módon rövidítve a vargabetűket, ugyanis semmiképp sem volt egyenesnek nevezhető az út, melyen a lovas, a süppedős, futóhomokos részeket kerülgetve, az északi part felé tartott.

Barátom, nevezhetném talán megmentőmnek is, hisz helyzetem valóságos veszedelmeket tartogatott az idegen számára, változatlanul sietős iramra noszogatta paripáját, de a legteljesebb csendben, engem pedig túlságosan eltöltött szorongásom, semhogy kérdésekkel zavarjam. Végül is megérkeztünk a part egy oly szakaszára, mely előttem tökéletesen ismeretlen volt, és én leszállva a lóról belefogtam, hogy a tőlem telhető legválasztékosabb szavakkal megköszönjem a számomra oly fontos szolgálatot.

Az idegen csupán egy ingerült „Eh!" horkanással válaszolt, és már éppen indulni akart, hogy tovanyargaljon, és otthagyjon engem a magam erejére, amikor azzal fordultam hozzá esdve, hogy tetézze be jóságát, s igazítson útba Shepherd's Bush felé, amely, mint tudattam véle, jelenleg otthonomul szolgál.

- Shepherd’s Bush felé? - kérdezte. - Nincs messzebb három mérföldnél, de ha a partot is csak annyira ismeri, mint a folyómedret, könnyen nyakát szegheti, mielőtt odaérne, mert nem holmi álmodozó ifjaknak való sétatér a sötét éjszakában; és amellett a csermelyen s a morotvákon is át kell kelni.

Kicsit megszeppentem e nehézségek hallatán, melyekhez hasonlóakkal sorsom eddigelé nem hívott harcba megküzdeni. Újfent felötlött gondolataimban atyád kandallója; és nagyon elégedett lettem volna a vásárral, ha odaadhatom vadregényes helyzetemet dicső függetlenségemmel egyetemben, melynek a percben birtokában voltam, a kandallósarok kényelméért, kelljen bár Erskine törvénytárára szegeznem tekintetemet.

Megkérdeztem új barátomat, nem tudna-e elirányítani valamely vendégfogadóba, ahol eltölthetném az éjszakát; és mivel feltételeztem, hogy ő maga is szegény ember, azzal az öntudattal, amit egy duzzadó pénztárca kölcsönöz az embernek, hozzátettem, hogy bárkinek megérné a fáradságát, hogy hálára kötelezzen. Minthogy a halász nem válaszolt, megfordultam, és tőlem telhetőleg büszke közönyt tettetve elindultam, mint hittem, abban az irányban, amerre ő mutatott.

Mély hangja nyomban felhangzott mögöttem, hogy visszatérítsen. - Megálljon, ifjú ember, megálljon; máris elvétette az utat. Nem értem, hogyan engedhetnek el barátai egy ilyen hebehurgya ifjoncot anélkül, hogy mellé adnának valakit, ki nála bölcsebb, s gondját viselné.

- Talán nem is tettek volna így - feleltem -, ha lennének barátaim, akik törődnek velem.

- Nos, jóuram - mondta ő -, nem szokásom, hogy megnyissam házam idegenek előtt, de minthogy ön ilyen kiadós kalamajkába került, mert bizony a rossz utak, a gázlók, a hepehupás földek és a fekete és komor éj kockázatain kívül olykor elvetemült emberek is kószálnak az úton... legalábbis rossz hírben állnak, s néhányan már pórul jártak arrafelé, azt hiszem, hogy most az egyszer engednem kell elveimből a szükség parancsára, és szállást kell adnom önnek egy éjszakára.

Mondd, Alan, miért borzongtam meg akaratlanul e meghívástól, mely pedig nagyon kapóra jött, és oly nagyon kedvére volt természettől kíváncsi lényemnek? Könnyen elnyomtam magamban ezt az időszerűtlen előérzetet, miközben köszönetet mondtam a meghívásért, és kifejeztem abbéli reményemet, hogy nem okozok kényelmetlenséget családjának, újólag elejtettem egy célzást arról, hogy szeretném kárpótolni őket mindazért a kényelmetlenségért, ami vendégeskedésemből rájuk háramolhat. A férfi hűvösen válaszolt: - Az ön jelenléte, uram, kétségkívül kényelmetlenséget fog okozni, de oly természetűt, melyért az ön pénztárcája engem nem kárpótolhat. Egyszóval: bár kész vagyok önt vendégül házamba fogadni, fogadós nem vagyok, hogy számlát nyújtsak be érte.

Bocsánatát kértem, aztán javaslatára ismét helyet foglaltam mögötte a derék paripán, amely éppoly rendíthetetlenül lépkedett tovább, mint az előbb, a hold pedig, valahányszor sikerült áttörnie a fellegeket, óriásira növelte a kettős terhet viselő jószág árnyékát a vad és kopár földön, amelyen áthaladtunk.

Nevess csak, míg kihull kezedből a levél, ha kedved tartja, de a kép engem a hippogriffjén léptető Atlantes mágusra emlékeztetett, amint nyeregkápáján hurcol egy összekötözött lovagot, úgy, ahogyan Ariosto leírta. Tudom, elég prózai lény vagy ahhoz, hogy lekicsinylően szemléld e magával ragadó és felséges költeményt; ám ne képzeljed, hogy megalkuszom sekélyes ízléseddel, és most vagy ezután megtartóztatom magam az esetleg eszembe ötlő költői képektől.

Baktattunk tovább, míg körülöttünk megfeketedett az égbolt, és a szél oly keserves és mélabús dallamot kezdett fuvolázni, mely módfelett illett az előrenyomuló dagály tompa morajához, ahogy idáig felhallatszott a távolból, mint valamely zsákmányától megfosztott hatalmas szörnyeteg hörgése.

Utunkat végül is egy mély szurdok vagy vágat keresztezte, olyan, amilyent Skócia egyes vidékein vályúnak vagy horhosnak neveznek. A hold ráeső hunyorgó pillantásainál meredeknek, szakadékosnak tetszett s csalitosnak, pedig a fa többnyire meglehetősen ritka ezeken a partokon. Meredek és göröngyös volt a csapás, amelyen két-három hirtelen kanyarulattal leereszkedtünk ebbe a szurdokba; de sem a veszély, sem a sötétség nem tartotta vissza a fekete lovat, amely úgy tűnt, inkább szánkázva, mint ügetve ereszkedett le a szorosba, miközben engem újra és újra az atlétatermetű lovas hátának lódított, ám neki mindez semmiféle kényelmetlenséget nem jelentett, míg sarkával egyre noszogatta lovát előre, s közben a kantárt tartó kezét magasra emelve, erősen tartotta is az állatot mindaddig, míg végre biztonságban megálltunk a meredély alján - nem csekély megkönnyebbülésemre, amit barátom, Alan, bizonyára könnyen megértesz.

Egy rövid kaptató a szurdok oldalán, melynek mélyére e rút csapás juttatott bennünket, két-három ház elé vezetett, melyek közül az egyiket a hold egy újabb pislantásának fényénél némiképp jobbnak becsültem, mint azokat a hajlékokat, aminőkben a skót parasztság általában lakik a világnak ebben a szegletében; ugyanis úgy tűnt, ablakszemei üvegezettek, és a tetőből úgynevezett „viharablakok" néztek ki, az emelet fényűzéséről árulkodván. A környező tájék igen érdekes volt; a házak és a hozzájuk csatlakozó udvarok és kertek körülbelül két angol holdnyi árteret foglaltak el, amelyet egy csobogásából ítélve meglehetősen bő vizű patak a kis völgy egyik oldalán szárazon hagyott, a túlsó fal mentében keresve magának folyást, és amelyet fák borítottak, s vontak árnyékba, míg a sík térségnek tűrnie kellett a hold mégoly viharos mosolyait is, melyeket aznap este feléje küldözgetett.

Nem volt sok időm a nézelődésre, mert társam harsány füttye, amelyet éppoly harsány halihó kísért, nyomban egy férfit és egy nőt ugrasztott ki a legnagyobb ház kapujába két megtermett új-fundlandi eb társaságában, melyeknek mély hangú csaholását már egy ideje hallottam. Az az egy vagy két terrier, amely vakkantgatásával csatlakozott a hangversenyhez, vezetőm jelenlétében elhallgatott, és nyüszítve törleszkedett, ugrált fel hozzá. Az asszony azonnal visszahúzódott, amikor idegent pillantott meg. A férfi, aki meggyújtott lámpást tartott, hozzánk lépett, hang nélkül átvette vendéglátómtól a lovat és elvezette, minden bizonnyal az istállóba, míg én vezetőmet követve beléptem a házba. Áthaladva a *hallanon*[32] tágas és tisztára sepert téglapadlós szobába léptünk, melyben tűz lobogott (nagy megelégedésemre) egy közönséges, előreugró kandallóban, amilyen a skót házaknál szokásos. A kandalló körül kőülőkék voltak, a falakon pedig közönséges konyhaszerszámok lógtak, vegyest halászpikák hegyével és más hasonló munkaeszközökkel. Az a nő, aki elsőnek jelent meg a ház ajtajában, visszavonult valamelyik oldalszobába. Vezetőm azonnal követte, miután szótlanul hellyel kínált; s akkor helyettük egy idősebb asszony jött be, aki szürke szövetruhát, kockás köténytyt és főkötőt viselt, s nyilvánvalóan cseléd volt, bár öltözéke sokkal takarosabbnak tetszett, mint amilyen abban a társadalmi osztályban szokásos, amelyhez ő szemmel láthatólag tartozott - ezt az előnyös vonást azonban fölöttébb barátságtalan külső ellensúlyozta. Ám öltözetének legrendkívülibb darabja, ebben az oly protestáns országban, egy rózsafüzér volt, melynek kisebb gyöngyszemei fekete tölgyfából készültek, azok pediglen, amelyek a Miatyánkot jelentették, ezüstből, és a feszület is ugyanezen fémből volt.

---

[32] Válaszfal, mely kettéosztja a skót házakat. *(Walter Scott jegyzete)*

Az asszony tiszta, bár durva szövésű vászonterítővel takart le egy nagy tölgyfa asztalt, majd fatálakat és sót helyezve reája, vacsorai előkészületeket tett, végül megigazgatta a tüzet, hogy reáhelyezhesse a sütőrostélyt. Csendben néztem mozdulatait, ő ugyanis ügyet sem vetett rám; mivel arca oly rendkívül elutasító volt, semmiféle kedvet sem éreztem arra, hogy magam kezdeményezzek társalgást.

Miután e duenna mindent előkészített, vezetőm tömött tarisznyájából, melyet gazdája az ajtófélfa mellé akasztott, egy-két lazacot vett elő, azaz jobban mondva *grilse*-t, ahogy a lazac apraját nevezik, és kiválasztva a legszebbeket, legfejlettebbeket, hozzálátott, hogy felszeletelve roston sültet készítsen belőlük, aminek ínycsiklandó illata oly hatalmas hatást tett rám, hogy szívem mélyéből remélni kezdtem, most már késedelem közbejötte nélkül a tányérra kerül.

Míg nekem ilyesféle gondolatok jártak fejemben, az a férfi lépett be a szobába, aki a lovat az istállóba vezette, és olyan ábrázattal nézett rám, amely még kevésbé volt biztató, mint a vén banyáé, aki most nagy rátermettséggel látta el a ház szakácsának hivatalát. A férfi talán hatvanéves lehetett, mégis alig barázdálták ráncok a homlokát, koromfekete haja is épp csak deresedni kezdett az évek előrehaladtával, de őszbe még nem csavarodott. Minden mozdulata lankadatlan erőről beszélt; és bár meglehetősen alacsonyra nőtt, széles vállú, tagbaszakadt volt, és látszott rajta, hogy termetében izomerő és serénység párosul - melyek közül az utóbbi talán kissé megfogyatkozott az évek során, de az előbbi megőrizte ifjúi teljét. Kemény, nyers vonások, mélyen ülő szemek, melyek meghúzódtak az előreugró, hajához hasonlóan deresedő szemöldök alatt, fültől fülig húzódó széles száj, egészséges fogakkal, melyek szokatlanul fehérek voltak és akkorák, oly szélesek, hogy egy emberevő óriásnak is becsületére váltak volna, tették teljessé a kellemdús arcot. Úgy volt öltözve, mint a halászok, zekéje és nadrágja abból a kék vászonból készült, amelyet a tengerészek hordanak, széles bivalybőr övébe hollandus vadászkést tűzött, a hamburgi hajóskapitányokéhoz hasonlót, de látszott, hogy ez az öv alkalmasint talán olyan fegyvereket is szokott tartani, amelyeket a vadászkésnél sokkal félreérthetetlenebbül erőszakos cselekedetekre szántak.

Ez az ember, belépve a szobába, kérdő és, mint én véltem, baljós pillantással mért végig, de aztán többé ügyet sem vetett rám, hanem hozzálátott, hogy befejezze az asztal megterítését, amit az öreg asszonyság félbehagyott, hogy a hal elkészítésével foglalatoskodjék, és sokkalta nagyobb ügyességgel, semmint azt egy ily durva külsejű embertől elvártam volna, két széket tett az asztalfőhöz, két zsámolyt a túlsó végére, aztán székenként terítéket helyezett el az asztalon, a terítékek mellé letett egy-egy porció árpakenyeret és egy kis korsót, amelyet egy nagy fekete kancsóból sörrel töltött meg. A korsók közül három közönséges cserépedény, de a negyedik, amelyet az asztalfő jobb oldali terítéke mellé állított, ezüstből való kupa volt, és nemesi címer díszlett rajta. A kupa mellé szép művű ezüst sótartót is helyezett, amely rendkívüli fehérségű sót tartalmazott, valamint borsot és egyéb fűszerszámokat is. Kis ezüsttálcán egy felszeletelt citrom is adatott az asztalfőre. A két nagy eb, amelyek láthatólag tökéletesen értették, milyen természetű előkészületek folynak, letelepedett az asztal két oldalán, hogy készenlétben várja a lakomából jutó részesedést. Soha nem láttam még pompásabb állatokat, vagy melyek e kettőnél jobban átérezték volna méltóságteljes voltukat, eltekintve attól, hogy kicsit nyáladzani kezdtek, amikor a tűzhely felől nehéz illatfelhő szállt el az orruk előtt. A kisebb kutyák az asztal alá kushadtak.

Tudatában vagyok, hogy érdektelen és közönséges részleteknél időzöm, s hogy talán eközben elnyüvöm türelmedet. De képzelj csak magad elé engem egymagamban e különös helyen, mely e teljes szótlanságtól úgy tűnhetett, Harpokrátész szentélye maga; idézd emlékezetedbe, hogy első ízben keltem útra otthonomból; és ne feledd, hogy a mód, mellyel idekísértettem, a

veszély rangjával bírt, és a kaland auráját sem nélkülözte, s hogy mindabban, aminek eddigelé tanúja voltam, valami megfejthetetlen rejtély lappangott, és gondolom, akkor majd nem lepődsz meg azon, hogy mindeme körülmények, bármily jelentéktelennek tűnjenek is, akkor, ott így agyamba vésődtek, és utóbb sem hullottak ki emlékezetemből.

Az, hogy egy halász, aki foglalkozását nemcsak kenyérkeresetként, de mulatságból is űzi, megtollasodott, és takarosabb házban lakik, mint a parasztság alacsonyabb osztályai, önmagában egyáltalában nem meglepő; ámde volt valami titokzatosság mindabban, amit magam körül láttam, s ez mintha azt sugallta volna, hogy elszegényedett nemesember lakában vagyok, aki ragaszkodik a hajdani rangjához illő némely szokásokhoz és külsőségekhez, nem pediglen közrangú parasztéban, akit viszonylagos jómódja osztályostársai fölébe emelt.

Az ezüstneműre már az előbb felfigyeltem, de most az öreg meggyújtott és az asztalra helyezett egy ezüstlámpást, avagy skót nevén *cruisie*-t is, színültig töltve rendkívül tiszta olajjal, amely égése közben kellemes illatot bocsátott ki magából, és lehetővé tette, hogy alaposabban szemügyre vehessem a ház falait, melyeket mindeddig csupán homályosan láthattam a tűz világánál. A szoba egyik faláról a *bink*[33] szokásos ón- és cseréptányér sorai, melyek kínosan és akkurátosan tiszták voltak, verték vissza vidáman a lámpás lángjának fényét. Egy beugróban, melyet az ólomkarikás üvegű ablak dongája képezett, nagy, furcsán faragott, diófa írópult állott, fölötte ugyanebből a fából készült polcok sorakoztak a falon néhány könyvvel és írópapírral. A beugró másik falán (már amennyire kivehettem, mert árnyék vetült rá, és különben is legfeljebb ha félig-meddig láthattam volna arról a helyről, ahol ültem) egy-két puska, kardok, pisztolyok és egyéb fegyverek függtek - oly gyűjtemény, mely egy szegényes házban és ily békés vidéken legalábbis különös hatást keltett, ha ugyan nem némi gyanakvást.

E megfigyeléseket, amint azt magad is sejtheted, sokkal rövidebb idő alatt tettem, mint ameddig lejegyzésük tartott, vagy te (hacsak nem ugrottál át sorokat) végigolvashattad őket. Végére értem szemlélődésemnek, s már azt fontolgattam, hogyan kezdhetnék valamiféle társalgásba a ház néma lakóival, amikor azon az oldalajtón, melyen át távozott, belépett vezetőm.

Odakünn levetette durva, lovagláshoz hordott fejfedőjét és vastag posztómentéjét, s most szürke, feketével díszített ujjasban, amely szorosan simult testére, és kiemelte magas, izmos termetét, valamint világosabb színű, a skót hegylakók szokása szerint szűkre szabott nadrágban állt előttem. Egész öltözéke finomabb kelméből készült, mint az öregemberé, inge pedig, ilyen aprólékosan szemügyre vettem, tiszta volt és makulátlan. Inge, melyről hiányoztak a fodrok, és csupán egy fekete szalaggal kötötte össze gallérja alatt, látni engedte erős, izmos nyakát, amint egy antik Herkuleséhez hasonlóan emelkedett elő belőle. Feje kicsi volt, de homloka széles, és füle formás. Nem hordott parókát, és nem használt rizsport sem, gesztenyeszín fürtjei szorosan fejére simulva göndörödtek, miként a klasszikus szoboralakok haja, és nyomát sem mutatták az idő ujja érintésének, pedig viselőjük megérhetett már legalább ötven esztendőt. Arcvonásai határozottak és túlságosan is szembeötlőek voltak, méghozzá oly mértékben, hogy a szemlélő nem tudhatta, hogy nyersnek vagy férfiasnak nevezze-e. Bármiként is nevezzük, villogó szürke szeme, sasorra és szépen formált ajka nemessé és kifejezővé tette arcát. Tekintetében a leheletnyi szomorúság vagy komolyság, avagy talán mindkettő együtt, melankóliát sejtetett, ám egyúttal dölyföt is. Nem tudtam ellenállni a csábításnak, hogy végig ne fussak gondolatban azon antik hősök során, akikhez az előttem álló férfiú nemes termetét és tekintetét hasonlíthatnám. Még túlságosan fiatal volt, és csak kevés belenyugvást mutatott sorsa alakulásába, semhogy Belizariusra emlékeztessen. A Tullus Aufidius tűzhelye mellett

[33] Fából készült polcos állvány, melyen a skót házak konyhájában a tányérokat tartják. *(Walter Scott jegyzete)*

megálló Coriolanus már közelebb van a célhoz; bár az idegen komor és dölyfös arca talán még inkább a Karthágó romjain merengő Mariust juttatta eszembe.

Míg én belefeledkeztem képzelődéseimbe, házigazdám a tűz mellett állt, és éppoly figyelemmel tekintett énreám, mint én őreá, míg végül pillantásától némiképp megzavarodva elhatároztam, hogy megtöröm a csendet, bármit kockáztatok is ezzel. Ám a vacsora, amit időközben feltálaltak az asztalra, megjelenésével felidézte ínségemet, amiről csaknem megfeledkeztem, mialatt házigazdám nemes termetét bámultam. Ő szólalt meg végül is, és én szinte megrettentem mély zengésű hangjától, pedig csupán annyit mondott, hogy foglaljak helyet asztalánál. Ő maga a főhelyre telepedett, ahol az ezüstkupa állt, és intett, üljek melléje.

Mint tudhatod, atyád szigorú és jeles házirendje arra szoktatott, hogy megvárjam az áldást, mielőtt megszegjük mindennapi kenyerünket, melyért, így tanítottak bennünket, imádkoznunk kell. Egy pillanatig haboztam, anélkül, hogy szándékomban lett volna, és azt hiszem, viselkedésemből kiérződött, mire várok. A két cseléd vagy háziszolga, amint azt már előbb is meg kellett volna jegyeznem, már ott ült az asztal végében, házigazdám pedig ekkor fölöttébb különös pillantást vetett a vénemberre, és hangjában majdnemhogy gúnyos éllel rászólt: - Cristal Nixon, mondj áldást... az úr erre vár.

- Akkor ugyan a Belzebub fog ministrálni és rámondani az ámen, ha énbelőlem káplán lesz - hörögte a megszólított oly hangon, mely leginkább egy halálra sebzett medvéhez illett volna. - Ha az úr whig, csak delektálja magát a saját hókuszpókuszával. Az én hitem nem az Ige, sem az írás, hanem az árpakenyér és a barnaser.

- Mabel Mofat - szólalt meg házigazdám az öregasszonyra pillantva, és felemelve zengzetes hangját, talán mert nagyot hallott a megszólított -, te sem tudsz áldást kérni táplálékunkra?

Az öregasszony a fejét rázta, megcsókolta a rózsafüzéréről csüngő feszületet, de nem szólt.

- Mabel nem akar áldást mondani egy eretneknek - mondta a ház ura, és homloka ráncaiban, hangja csengésében most is ugyanaz a gúny bujkált.

Ebben a pillanatban megnyílt az az oldalajtó, melyet már említettem, és az a fiatal nő (amint kiderült), akit elsőnek pillantottam meg a ház kapujában, lépett be rajta, s néhány lépést tett a szoba közepe felé, majd megállt félénken, mintha csak észrevette volna, hogy nézem, és megkérdezte a ház urát, szólította-e?

- Nem szóltam hangosabban, csak annyira, hogy az öreg Mabel is meghallja - felelte -; de mégiscsak - tette hozzá, mikor a lány hátat fordított, hogy visszahúzódjék - szégyen, hogy egy idegen olyan házra találjon, melyben a család egyetlen tagja sem tud vagy nem akar asztali áldást mondani. Te leszel káplánunk.

A lány, aki igen csinos volt, szerényen és bátortalanul közelebb lépett, és nyilvánvalóan aligha tudatában, hogy valami szokatlant cselekszik, ezüstös hangján megható egyszerűséggel elmondta az asztali áldást - miközben csak annyira pirult el orcája, hogy tudtam, valamely kevésbé ünnepélyes alkalommal még nagyobb zavarban lett volna.

Ha most szép leírást vársz tőlem, Alan Fairford, ez ifjú nőről, amivel jogcímet szolgáltatok neked arra, hogy azzal csúfolj, Dulcineára leltem a Solway torkolatában egy halászember házában, akkor csalódni fogsz; mert elmondván, hogy igen csinosnak tetszett, és finom szavú teremtés volt, mindent, mit mondhatok, elmondtam róla. Amint elhangzott az áldás, a leány eltűnt.

Házigazdám néhány megjegyzést mormogott arról, hogy milyen hideg volt a lovon, és hogy milyen éles a levegő a Solway dűnéin, mely szavaira, úgy látszott, nem vár választ, miközben megrakta tányéromat Mabel rostélyon sütött halából, mely egy nagy fatál burgonyával körítve

egyetlen étkünk volt. Néhány csepp citrom sokkal finomabb zamatot adott a halnak, mint az ecet megszokott ízesítője; és mondhatom neked, bármit éreztem is addig, lett légyen kíváncsiság avagy gyanakvás, nem akadályozott meg abban, hogy fenséges érzésekkel költsem el a vacsorát, melynek során kevés szó esett köztem és vendéglátóm között azonkívül, hogy ő udvariasan ellátta a szokásos asztali szolgálatokat, méghozzá a szívélyes vendégszeretet látszata nélkül, melyet pedig a véle gyaníthatólag egy osztályba tartozók ily alkalmakkor rendszerint magukra öltenek még akkor is, ha valójában nem így éreznek. Ellenkezőleg, úgy viselkedett, ahogy egy művelt nemesúr viselkedik váratlan és nem szívesen látott vendégével, akit azonban önbecsülése kedvéért udvariasan fogad, ám jóindulat és kedv nélkül.

Ha megkérdeznéd, honnan tudom mindezeket, képtelen lennék megválaszolni a kérdést; s bármily hosszasan részletezném is érintkezésünk minden jelentéktelen mozzanatát, a leírás nemigen szolgálna bizonyságául e megfigyeléseknek. Elegendő annyit mondanom, hogy valahányszor kutyáit etette, amit időnként megtett, méghozzá nagy bőkezűséggel, úgy tűnt, sokkalta kedvesebb kötelességet teljesít, mint mikor ugyanily figyelmet szentelt vendégének. Egészében azt a benyomást tette rám, amiről beszámoltam neked.

Végéhez érvén a vacsora, furcsa, ezüstmívű foglalatba illesztett kis brandys kancsó járt körbe a vendégek között. Magam már ittam egy pohárkányit, és amikor az üveg Mabelnél és Cristalnál is megfordult, s ismét visszatért az asztalfőhöz, nem tudtam ellenállni, és kézbe vettem, hogy jobban szemügyre vegyem a címeres díszítést, melyet jeles ízléssel domborított ki a mester az ezüstfoglalaton. Elkaptam vendéglátóm pillantását, és nyomban láttam, hogy kíváncsiságom fölöttébb nincs ínyére; összevonta szemöldökét, ajkába harapott, és oly rosszul palástolta ingerültsége külső jeleit, hogy azonnal letettem a kancsót, és valamiféle bocsánatkéréssel próbálkoztam. Nem méltatott válaszra, de még meghallgatni sem kegyeskedett; Cristal pedig, gazdája intésére, eltávolította kíváncsiságom tárgyát, csakúgy, mint a kupát, melyre ugyanez az armális vésetett.

Kínos hallgatás következett, melyet azzal próbáltam megtörni, hogy megjegyeztem: - Attól tartok, hogy vendégszeretetét igénybe véve, némi kényelmetlenséget okoztam családjának.

- Remélem, ennek semmi jelét sem látja uraságod - felelte hűvös előzékenységgel. - Az alkalmatlanság, amit egy ily visszavonult életet folytató családban, mint a miénk, egy váratlan vendég fogadása jelenthet, merőben csekély a kellemetlenségekhez képest, amit a vendég maga kénytelen eltűrni megszokott kényelme híján. Tehát egyelőre, ami a kettőnk viszonyát illeti, tartozásaink és követeléseink kiegyenlítik egymást.

E visszautasító válasz ellenére tovább folytattam baklövéseim sorozatát, amint az rendszerint történni szokott, amikor az ember nagyon udvariasnak kíván látszani, ám viselkedése valójában ennek éppen az ellenkezője. - Aggódom - mondtam -, hogy az én jelenlétem netán kirekesztette a család egy tagját - s itt az oldalajtó felé pillantottam - asztaltársaságunkból.

- Ha arra az ifjú nőszemélyre gondol - felelte ridegen -, akit a szobában látott, kérem, ne kerülje el figyelmét, hogy az asztalnál van éppen elég hely az ő számára is, és hús is, már amilyen, elegendő, hogy az ő vacsorája is kiteljék belőle. Ezért tehát legyen egészen nyugodt, ha úgy tartotta volna kedve, ő is velünk költi el az estebédet.

Nem időztünk tovább sem ennél, sem egyéb tárgynál; ugyanis házigazdám, kezébe fogva a lámpást, megjegyezte, hogy talán nedves ruháim ez egyszer segítenek megbékélnem azzal a szokásukkal, hogy korán kelnek, s korán feküsznek, s hogy másnap reggel hajnalhasadtakor feltétlenül útra kell indulnia, és engem is majd ebben az órában fog kelteni, hogy megmutassa az irányt, amerre visszatérhetek Shepherd’s Bushba.

Szavai lehetetlenné tettek minden további kérdezősködést, amit már csak a szokásos udvariasság sem engedett volna; mivel ő sem nevemet nem tudakolta, sem nem mutatta a legcsekélyebb érdeklődést sem mivoltom iránt, nekem - a lekötelezett félnek - semmiféle jogcímem sem volt arra, hogy efféle kíváncsiskodással zaklassam.

Felemelte a lámpást, és a mellékajtón át egy igen apró szobába vezetett, ahol valami sebtében beállított fekhely várt éjszakára, és letéve a lámpást, figyelmeztetett, hogy akasszam nedves ruháimat az ajtó külső oldalára, ahol az éjszaka folyamán érheti a tűz melege. Aztán, valami olyasmit dörmögve, amit jóéjszakátnak szánt, magamra hagyott.

Ami a ruháimat illeti, engedelmeskedtem is útmutatásának, mert az elfogyasztott szesz ellenére is éreztem, hogy fogaim vacogni kezdenek, és különféle baljós sejtések arra figyelmeztettek, hogy a magamfajta, városban nevelkedett ifjú nem vetheti bele magát büntetlenül a vidéki élet viszontagságaiba. Az ágyam ellenben, bár derékalja kemény és huzata érdes, tiszta és száraz volt; én pedig kisvártatva már oly kevéssé törődtem a hidegrázással és hőhullámaimmal, hogy nagy érdeklődéssel kezdtem fülelni egy súlyos láb lépteit, úgy tűnt, házigazdámét, amint a lakosztályom mennyezetéül szolgáló gerendákat (mert valóságos mennyezet, mint bizonyára sejtetted, nem volt) fel-alá rótta. Midőn kioltottam lámpásomat, a durva szálfák közötti hasadékokon átszűrődő fény is láthatóvá vált; s ahogy a lassú, ünnepélyes és ütemes léptek folytatódtak, és én már meg tudtam különböztetni, mikor térül és mikor fordul az illető, elérve a szoba túlsó végét, abban sem kételkedtem, hogy a fölöttem járkáló nem valamely ház körüli tennivalóval foglalatoskodik, hanem pusztán a maga kedvtelésére sétálgat. „Különös kedvtelés - gondoltam - olyan ember részéről, aki az elmúlt napnak legalábbis egy részét megerőltető testgyakorlással töltötte, és arról beszélt, hogy a következő nap reggelén hajnalhasadtakor fog felkelni.”

Közben hallottam, hogy a vihar, amely már egész este készülődött, dühödten lezúdul; messzi égzengéshez hasonló hangzavar (bizonyára a parton megtörő távoli hullámok döreje) elegyedett a mellettünk elrohanó áradat zúgásával és a völgyben nyögő, sőt sikoltozó orkántól gyötört fák recsegésével. Benn a házban ablakok csörrentek, és ajtók csapódtak, s úgy tűnt, hogy a falak, melyek pedig elég szilárdak voltak egy effajta építményhez, maguk is roskadoznak az ítéletidőben.

De a fejem feletti szobában járkáló súlyos léptek továbbra is jól lehallatszottak hozzám a dühödt elemek tombolása közepette. Nemegyszer nyögést véltem hallani; de őszintén beismerem, hogy a szokatlan helyzetben könnyen meglehet, képzeletem vezetett félre. Többször is kísértését éreztem, hogy felkiáltsak, és megkérdezzem, vajon a körülöttünk kavargó égiháború nem fenyegeti-e az épületet, melyben lakásunk vagyon; de aztán felmerült előttem a hajlék zárkózott és, barátságtalan gazdája, aki, úgy látszik, elkerüli az emberi társadalmat, és higgadt marad az elemek harcának közepette is, és akkor úgy éreztem, hogy megszólítani őt ebben a percben olyan lenne, mintha magához a vihar szelleméhez szólnék, hiszen, gondoltam, más lény nem őrizhette volna meg nyugalmát s hidegvérét, míg körülötte így háborognak a szelek és vizek.

Az idő előrehaladtával a fáradtság eluralkodott aggályaim s kíváncsiságom fölött. A vihar is alábbhagyott, avagy csupán az én érzékeim tompultak el szörnyűségeinek befogadására, és én álomba merültem, még mielőtt házigazdám titokzatos léptei megszűntek volna rengetni felettem a padozatot.

Nem lett volna semmi csodálnivaló abban, hogy helyzetem újszerűsége, ha nem is foszt meg az álomtól, de legalább csökkenti mélységét és időtartamát. Mindazonáltal épp az ellenkezője történt; mert még soha életemben nem aludtam ily mélyen, és csak akkor ébredtem, mikor a reggeli szürkületben házigazdám vállon ragadva felrázott, szétoszlatva ezzel valamely álmomat, melyre, szerencsére, nem emlékezem, különben kedveskedtem volna véle teneked abban a reményben, hogy második Dánielnek bizonyulsz.

- Most még mélyen alszik - mondta zengő mély hangján -, ám öt év sem múlik el feje fölött, s már könnyebb lesz az álma... hacsak annak előtte nem borul olyan álom szemére, melyből nincsen ébredés.

- Hah! - kiáltottam felpattanva ágyamból. - Ön talán tud valamit rólam... a jövőmről... arról, hogy mi vár rám az életben?

- Semmit - válaszolta zord mosollyal -, de a vak is látja, hogy fiatalon, tapasztalatlanul és reményekkel telve lép ki a világba, s én csupán azt jövendölöm önnek, amit bárki másnak mondanék az ön helyzetében. De jöjjön; itt vannak ruhái; egy falás barna kenyér és egy korty tej is várja, ha reggelizni óhajt; de sietnie kell mindenképpen.

- Mielőtt belekezdek napi tevékenységeimbe - mondtam -, kénytelen vagyok azt az engedményt kérni, hogy néhány percig egyedül lehessek.

- Ó!... Khm!... A világért sem óhajtanám megzavarni ájtatosságát - válaszolta és elhagyta a szobát.

Alan, van valami rettenetes ebben az emberben.

A konyhában csatlakoztam hozzá, amint azt megígértem, ott, ahol előző este vacsoránkat elfogyasztottuk, és ahol valóban rátaláltam az ételre, amit reggelimül kínált, de vaj és bármi egyéb nélkül.

Föl s le járkált, míg én elfogyasztottam a kenyeret és tejet, s a lassú, kimért, súlyos léptek azonosnak tűntek a tegnap este hallottakkal. Gyászmeneti lassúságukból ítélve úgy tűnt, valamely belső szenvedély sötét és lomha, egyenletes folyású áramával tartanak mértéket. „Szökellünk s szaladunk a fürge, áradó patak mentében - gondoltam magamban -, mintha versenyre kelnénk véle; de mély, lassú és magányos vizek partján némán s ünnepélyesen lépkedünk, amilyen az ár sodrása. Miféle gondolatok mása lehet vajon most e barázdált homlok, mily gondolatok járhatnak e súlyos léptek ütemére?”

- Ha befejezte - szólt türelmetlen pillantást vetve rám, észrevéve, hogy már nem eszem, hanem csak ülök, rajta felejtve szemem -, megmutatom önnek az utat.

Együtt mentünk ki, és a családból ezenközben még mindig nem mutatkozott senki, házigazdámat kivéve. Csalódtam, mert vártam az alkalomra, hogy köszönetet mondjak a házicselédeknek, mert hiszen annak látszottak. Felajánlani valamiféle ellenértéket a ház urának képtelenség lett volna, akár csak megkísérelni is.

Mit nem adtam volna a te lélekjelenléted egyetlen szikrájáért, ahogy te bele tudsz nyomni bárki kezébe egy félkoronást, akinek ínsége könyörög érette, tudván, hogy helyesen cselekszel, mikor felajánlod adományodat, és fikarcnyit sem törődsz azzal, hogy talán megsérted érzelmeit annak, kit ily módon szolgálni akarsz! Láttam egyszer, amint egy pennyt adtál egy nagy szakállú embernek, aki pedig méltóságteljes külleméről ítélve akár Szólón lehetett volna. Nem voltam oly bátor, mint te, és ezért nem kínáltam fel semmit titokzatos házigazdámnak, bár ezüstneműi dacára a ház körül minden szűkös viszonyokról, ha ugyan nem szegénységről beszélt.

Együtt hagytuk el a hajlékot. De szinte hallom újabb és nagyon is helyénvaló felkiáltásod: *Ohe, jam satis!*[34] - többit majd máskor. Talán legjobb lenne, ha elhalasztanám további közlendőimet, míg megtudom, mennyire becsülöd kegyeim.

[34] Jaj, elég már.

ÖTÖDIK LEVÉL

Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

Megkaptam mindkét episztoládat, drága Darsie-m, de minthogy a harmadikra vártam, nem siettem a válasszal. Ne hidd, hogy hallgatásom olyasmit jelez, mintha lankadt volna érdeklődésem irányukban, mert, igaz szavamra, túlszárnyalják (noha e feladat nem volt csekély) eddigi szárnyalásaidat. Ama tökfilkó óta, aki elsőnek fedezte fel a hamvadó tűzben Milton sátánjának palotáját; ama lángeszű süvölvény óta, aki elsőnek fújt buborékot szappanból és vízből, nem volt, aki úgy értette volna a módját, mint te, barátaim legjobbika, hogyan kell történeteket koholni a semmiből. Ha te lennél az, aki a gyermekversben elülteti a babot, amint csírázni kezd, te biztosan úgy látnád, hogy már emelgeti is az óriás kastélyának bástyáit. Bármi történjen is veled, képzeleted nyomban hozzáadja a csodás és a magasztos színeit. Láttál-e már olyan üveget, amit a piktorok Claude Lorraine-üvegnek neveznek, s ami saját színárnyalatába vonja az egész tájat, mit rajta keresztül nézesz? Nos, te ilyen közegen át szemléled a köznapi eseményeket.

Gondosan áttanulmányoztam legutóbbi hosszú leveled tényeit, és szerintem semmiben sem különböznek attól, ami az Oskola bármely kis csavargójával megeshetik, aki elkujtorog a leithi dűnékhez, túl a rákászó pocsolyán, aztán összevizezi hátulgombolós nadrágját meg a cipellőjét, míg végül is egy feltűrt szoknyájú halaskofának megesik rajta a szíve, és hazacipeli, miközben egész úton átkozódik, amiért annyi bajt okozott neki a kis poronty.

Csodálatos látvány lehettél: az öreg cimbora háta mögött csimpaszkodva remegtél a drága életedért - miközben összeverődtek állkapcsaid a félelemtől, és izmaid görcsbe húzódtak a szorongástól. A förtelmes vacsora, mit elfogyasztottál, a roston sült lazac, ami önmagában is elegendő arra, hogy kalandod lidércnyomása még legalább egy esztendeig rendszeres látogatód legyen, igazi csapásnak tekinthető, de ami a múlt csütörtöki (úgy hiszem, ez volt a napja) vihart illeti, a Gyertyaöntő köz vén kéményei között éppúgy bömbölt, fütyült, süvített, és éppoly félelmetesen tombolt, mint a Solway partján, mert egy és ugyanaz az orkán volt - *teste me per tot am noctem vigilante*.[35] És aztán reggel újra, mikor - az ég áldjon meg! - érzelgős finomkodásodban istenhozzádot mondtál a szegény embernek anélkül, hogy legalább egy fél koronát adtál volna neki a vacsoráért és a kvártélyért.

Kinevetsz, amiért egy pennyt adok (bár a pontosság kedvéért hat pennyt kellett volna mondanod) egy vén éhenkórásznak, akit te, magasröptű eszményeiddel vacsora nélkül bocsátottál volna útjára, mert olyan volt, mint Szólón vagy Belizarius. De arról megfeledkezel, hogy ez a sértés áldásként szállt alá a vén csavargó bugyellárisába, és az öreg alig győzte áldani a nagylelkű adakozót - míg azt leshetted volna, Darsie, hogy köszönetet mondjon néked, amiért oly nagy, ám haszontalan tisztelettel viseltetsz szakálla és külsője iránt. Aztán kineveted jó atyám falkirki futását, mintha bizony tehetne bárki is okosabbat, mint hogy arrébbáll, ha kivont karddal, *furinish*-t kiáltozva, négy hegyi martalóc iramodik utána, akiknek kezük is éppoly gyors, mint a lábuk. Emlékezz, hogy mit mondott, amikor a bucklivati Lairdtől megtudta, hogy *furinish* azt jelenti: „állj meg egy percre". - Mi az ördög - szólt meglepetve az eset körülményei közepette oly kevéssé ésszerű kéréstől, elképedésében kicsit kizökkenve presbiteriánus hitéhez illő makulátlan beszédmodorából -, csak nem azt akarták a gazfickók, hogy megállják és várjam meg, amíg levágják a fejemet?

---

[35] Bizonyságom, hogy egész éjjel virrasztottam.

Képzelj ilyen kíséretet a magad sarkába, Darsie, és tedd fel magadnak a kérdést, vajon nem ösztönöznéd-e te is lábadat éppoly gyors futásra, mint amikor a Solway dagályából menekültél. És te mégis kétségbe vonod atyám bátorságát. Én mondom neked, van benne elegendő bátorság, hogy megtegye azt, ami helyes, s hogy elutasítsa magától azt, ami helytelen - elegendő bátorság, hogy kezével és erszényével segítse az igaz ügyet, hogy a szegény pártját fogja elnyomója ellenében, anélkül, hogy megrettenne a reá háramló következményektől. A polgár bátorsága ez, Darsie; mert egyébiránt ebben a korban és ebben az országban vajmi keveset számít, hogy valaki birtokában van-e vagy volt-e a hadi bátorság erényének.

Ne hidd, hogy haragszom reád, amiért így próbálom kiigazítani atyámról alkotott vélekedésedet. Tudom jól, hogy egészében véve magam se tekinthetek reá több tisztelettel, mint te. Kérlek, legkedvesebb Darsie-m, míg ily komoly hangulatban leledzem, mit nem is oly könnyű megőriznem olyan valakivel szemben, ki minduntalan kacajra ingerel, ne engedd, hogy kalandvágyad ismét olyan csávába juttasson, mint amilyenbe a Solway dűnéin jutottál. Történeted folytatása merőben képzeleted terméke; de ha úgy fordul, az a viharos éj valóban „úszásra rút idő" lett volna, ahogy a bolond mondja Learnek.

Ami a többit illeti, ha titokzatos és regényes hősöket tudsz faragni mogorva, vén halászokból, én csak nyerek rajta, mert mulattat a metamorfózis! De jól ügyelj magadra! Még ebben sem felesleges az elővigyázatosság. Ez a női káplán - oly keveset mondasz róla, míg oly sokat mindenki másról, hogy ez kételyeket ébreszt elmémben. *Nagyon csinos*; és ez minden, mit közölni vélem érdemesnek tartottál. Vannak esetek, amikor a hallgatás mást is magába foglal, nemcsak beleegyezést. Restellenéd vagy félsz talán, Darsie, rábízni tolladra a csinos áldásmondó dicséretét? Úgy éljek én, hogy te most pirulsz! De hisz nem úgy ismerlek-e én téged, mint a hölgyek megrögzött hódolóját? Nem bírtam-é bizalmadat? Egy előkelő könyök, mely kivillant, míg az alak egyéb részeit bíborköpönyeg burkolta, vagy egy takaros, kecsesen lépő boka, mit véletlenül pillantottál meg, mikor tulajdonosa az Old Assembly Close-on[36] végigbukdácsolt, egy hétre is megzavarta az eszedet. Egy ízben, ha jól emlékszem, egyetlen pillantásával elbűvölt egy páratlan szem, mely, mikor a hölgy félrevonta fátylát, a szó szoros értelmében páratlannak bizonyult. Emellett nem gerjesztett-e szerelemre máskor meg egy hang - pusztán a hang, mely a Ferenc-rendiek templomának kórusából csendült ki -, míg ki nem derítetted, hogy az édes torok tulajdonosa Miss Dolly MacIzzard, aki „mint a piszkafa", ahogy a szólás mondja?

Mindeme tényeket megfontolva és az áldásmondó Néreidáról való természetellenes hallgatásoddal összevetve, arra kell kérjelek, szólj világosabban e tárgyról legközelebbi leveledben, hacsak nem akarod, hogy azt a következtetést vonjam le, többet gondolsz, mint szólsz felőle.

Mitőlünk bizonyára nem is vármy sok újságot, hiszen tudod, mily egyhangúan folyik életem, és azt is tudod, hogy egyelőre a szakadatlan tanulásnak kell szentelnem. Magad mondtad ezerszer is, hogy én csakis gürcölve érhetem el célom, s ezért nincs más választásom, mint gürcölni.

Atyám, úgy látszik, sokkalta türelmetlenebbül viseli távollétedet, mint első eltávoztadkor. Érzi, azt hiszem, hogy magányos étkezéseinkből hiányzik a fény, mit víg kedélyed szokott volt reávetni, és mélabú fogta el, mint általában az embereket, mikor a nap sugarai már nem ragyogják be a tájat. Ha még ő is így érez, gondolhatod, hogy én még inkább szomorkodom, és elképzelheted, mennyire szívemből kívánom, hogy érne már véget bohó kalandozásod, és lennél te ismét a mi lakótársunk.

---

[36] Régi időktől fogva közönségesen ez a manapság jószerével elhagyatott sikátor szolgált átjáróul a Fő utca és a déli hóstát között. *(Walter Scott jegyzete)*

Néhány órai megszakítás után veszem ismét kézbe a tollat, hogy közöljem véled, oly esemény történt, amelyre te majd százával építed a légvárakat, és amelyről még nekem is, ki irigylem tőled eme alaptalan építményeket, el kell ismernem, hogy valóban nyújt némi alapot a találgatásra.

Atyám az utóbbi időben nemegyszer magával vitt a bíróságra abbéli igyekezetében, hogy minél alaposabban megismertessen mesterségem gyakorlati oldalával. Bevallom, úgy érzem, van valami túlbuzgóságában, ami mindkettőnket, nem félek kimondani, nevetségessé tesz. S hogy mi az oka idegenkedésemnek? Nos, atyám elcipel jogtudományáról híres tanácsadójához: - Készen áll ma a tárgyalásra, Mr. Crossbite? Ez itt a fiam, aki a jogi pályára készül. Azért bátorkodtam magammal hozni a mai konzultációnkra, hadd lássa, hogyan kell az ilyesmit intézni.

Mr. Crossbite mosolyog és hajlong, mert minden ügyvéd mosolyog az ügyészre, aki igénybe veszi szolgálatait, és esküszöm, közben nevet a markába, s odasuttogja az első arra haladó taláros kollégájának, hogy: - Mi az ördögöt képzel az öreg Fairford, hogy csak így rám szabadítja a kölykét?

Mellettük állva, túlságosan is bosszúsan attól a gyerekhez illő szereptől, amit reám osztottak, semhogy képes lettem volna túl sok bölcsességet leszűrni Mr. Crossbite figyelemre méltó érveiből, egy korosodó férfiút vettem észre, aki mereven atyámra szegezett szemmel állt, mintha már alig várná, hogy atyám befejezze, amit elkezdett, s ő megszólíthassa. Van valami, gondoltam, ami figyelmet parancsol emez úriember megjelenésében. Öltözéke nem a mai ízlés szerint készült, és bár valaha pompás lehetett, most már avítt és divatjamúlt volt. Kabátja mintás bársonyból, bélése szatén, dúsan hímzett lila selyemmellényt hordott, és a kabát anyagából készült térdnadrágot. Szögletes orrú cipőt viselt, cipőjén felkunkorodó nyelv, amit elősudárvitorlának hívnak; selyemharisnyája a térde felett volt megkötve olyan módon, ahogyan azt már bizonyára láthattad képeken vagy itt-ott egyik-másik különcön, akik azzal óhajtanak kitűnni, hogy Matuzsálem módjára öltözködnek. *Chapeau bras*[37] és kard egészítette ki ruháját, melyről, bár ódivatú volt, lerítt, hogy viselője nem közönséges ember.

Amint Mr. Crossbite befejezte mondanivalóját, ez az úriember nyomban odalépett atyámhoz, és így szólt hozzá: - Szolgálatjára, Mr. Fairford. Régen volt már, hogy mi ketten utolszor találkoztunk.

Atyám, aki, mint tudod, apróra betartja az udvariassági formákat, most meghajolt, a torkát köszörülte, és zavarban volt, míg végül bevallotta, hogy valóban oly régen volt már az, amikor találkoztak, hogy bár tökéletesen emlékszik az arcra, a név, bármennyire is restelli... valamiképp... kiesett az emlékezetéből.

- Elfelejtette Birrensworki Herriest? - szólt a koros úriember, és atyám még mélyebben meghajolt előtte, mint az előbb, bár úgy láttam, némiképp mintha megcsappant volna az a tiszteletteljes udvariasság, amivel régi barátját fogadta, amikor neve még ismeretlen volt előtte. Úgy tűnt, most már csak a szavak hordozzák az udvariasságot, amit a szív megtagadott volna, ha a jó modor engedi.

Atyám mindazonáltal újólag mélyen meghajolt, és kifejezte reményét, hogy jól szolgál Birrensworki Herries úr egészsége.

---

[37] XVIII. századi kalapviselet.

- Olyannyira jól, derék Fairfordom, hogy idejöttöm célja nem más, mint felújítani ismeretségem egy vagy két régi baráttal, jelesül pedig önnel. Ma vélem kell ebédelnie Petersen Kesely közi fogadójában. Közel van az ön divatos új lakához, és beszédem is lenne önnel.

Atyám tiszteletteljesen kimentette magát, de nem minden zavar nélkül, mert - úgymond - „otthon várják bokros teendői".

- Akkor majd én fogok önnel ebédelni - mondta Birrensworki Herries úr. - Az a néhány perc, amit ebéd után szakít számomra, elegendő lesz ügyemre; és egyetlen perccel sem fogom tovább fenntartani dolgaiban... nem vagyok kullancstermészetű.

Gyakran megjegyezted, hogy bár atyám aggályosan betartja a vendégszeretet előírta szokásokat, inkább kötelességképpen, semmint örömmel gyakorolja e mesterséget; valóban, ha nem hallgatna lelkiismerete szavára, hogy enni adjon az éhesnek és fedelet az idegennek, ajtaja sokkal ritkábban nyílnék meg vendég előtt. Soha nem láttam még ily kirívó példáját furcsa természete megnyilvánulásának (mely furcsa természetet, meg kell jegyeznem, gúnyrajzzá torzítja a te leírásod), mint most abban a módban, ahogy jóváhagyta Herries úr magamagának adott meghívását. Meghökkent ábrázata és az erőltetett mosoly, mely szavait - „Tartjuk szerencsénknek, hogy vendégül láthatjuk kegyelmedet Brown's Square-i házunkban délután három órakor" - kísérte, senkit sem téveszthetett meg, és nem vezette félre az öreg Lairdet sem. Megvető tekintettel így válaszolt: - Akkor addig nem is terhelem társaságommal, Mr. Fairford -; és egész tartása azt látszott mondani: „Nékem úgy tartja kedvem, hogy veled ebédeljek, és nem törődöm azzal, szívesen látott vendég vagyok-e avagy sem."

Mikor elfordult tőlünk, megkérdeztem atyámat, hogy ki volt.

- Egy szerencsétlen sorsú úriember - hangzott a felelet.

- Szerencsétlen sorsához képest elég jól fest - feleltem. - Nem is gyanítottam volna, hogy ilyen cifra külső alatt üres a bendője.

- Ki mondta neked, hogy üres? - kérdezte atyám. - Ez az úr, ami az evilági javakat illeti, *onmi suspicione major*.[38] Remélhetőleg jó hasznukat veszi; bár ha valóban így történik, életében most először lesz így.

- Változékony volt tehát élete sora? - tapogatóztam.

Atyám azzal válaszolt, amivel mindig el szokta hallgattatni az olyfajta nem kívánatos kérdezősködést, mely akár a legcsekélyebb mértékben is szomszédaink valamelyikének fogyatékosságaira vonatkozott: - Ha csak a magunk hibáinak kijavításával foglalkozunk, Alan, akkor is van dolgunk elegendő mindannyiunknak, anélkül is, hogy mások fölött ülnénk törvényt.

Így tehát ismét elvesztettem a nyomot; de azért még egyszer nekibuzdulva megjegyeztem, úgy viselkedett, mint akinek magas a rangja, s előkelő családból származik.

- Magas címek birtokosa - felelte atyám -, hiszen a Birrensworki Herriesek közül való, amely família oldalága a nagy és valaha hatalmas Herries családnak, melynek ősibb ága Lord Robin, a filozófus anno domini ezerhatszázhatvanhétben bekövetkezett halálával beleolvadt a Nithesdale-házba.

- Még mindig az ő birtoka Birrenswork, melyről előnevét veszi? - kérdeztem.

- Nem - felelte atyám -; már atyja idejében is csak nevükben mondhatták magukénak, ugyanis az 1715-ös prestoni csata után elkobozták akkori birtokosától, Herbert Herriestől, aki követte

[38] Minden gyanún felül áll.

a csatába vérrokonát, Derwentwater earljét. De nevükben továbbra is viselik a predikátumot, bizonyára abban a reményben, hogy majd egyszer, ha jobb idők köszöntének a jakobitákra és a pápistákra, felújíthatják követeléseiket; azok pedig, kik egyébként semmilyen módon nem osztoznak velük hóbortos vágyálmaikban *ex comitate*, ha ugyan nem *ex misericordia*[39] elnézik nekik önfejűségüket. De lenne bár maga a pápa és a trónkövetelő egy személyben, akkor is ebéddel kellene várnunk, ha már egyszer úgy vélte jónak, hogy asztaltársunkul ajánlkozzon. Siess tehát haza, fiam, és mondd meg Hannah-nak, Epps szakácsnak és James Wilkinsonnak, hogy tegyenek ki magukért; neked pedig arra legyen gondod, hogy kerüljön egy-két pint a Maxwell legjobbikából is. Az ötödik állványon találod a palackokat; itt vannak a borospince kulcsai. Nehogy a zárban felejtsed... ismered szegény James gyarlóságát, bár becsületes jószág minden más kísértés ellenében; és különben is már csak két palackkal maradt az óbrandyből. Azt pedig, Alan, meg kell őriznünk patikaszernek.

Elmentem utamra... megtettem az előkészületeket... eljött az ebéd órája és vele Birrensworki Herries úr.

Ha nekem is oly dús képzeletem lenne, mint teneked, Darsie, oly tehetségem a leírásra, bizony mondom, pompás, sötét és rejtelmes rembrandti portrét festhetnék az idegenről, mely annyival különb lenne a te halászodénál, mint egy páncéling a halászhálónál. Biztosítlak, hogy találna rajta tárgyat a festő; de ismerve hiányos képességeimet, én csak annyit mondok róla, hogy felettébb barátságtalannak és rossz modorúnak találtam. Nem, *rossz modorú* nem a helyes kifejezés; éppen ellenkezőleg, látszott rajta, hogy pontosan ismeri a jó modor követelményeit, csak éppen úgy véli, asztaltársainak rangja nem követeli meg tőle, hogy tartsa is magát hozzájuk - ami elmondhatatlanul nagyobb sértés, mintha viselkedése pusztán bárdolatlanságból és a vele járó durvaságból következnék. Miközben atyám az asztali áldást mondta, őlordsága épphogy nem fütyörészett, s amikor atyám óhajára én is hálát mondtam, ő a fogát piszkálta, mintha csak erre a pillanatra várt volna, hogy ezt a műveletet elvégezze.

Ennyit a skót egyházról; a királlyal még csúfosabb dolgok estek. Atyám, magad is tudod, különösen mély tisztelettel alkalmazkodik vendégeihez, és úgy látszik, ebben az esetben a szokottnál is inkább kerülni óhajtott mindent, ami vitára okot adhatott volna. Hajlandó volt annyi engedményt tenni királyhűségéből, hogy az ebéd utáni első poharat úgy köszöntötte, hogy „a királyra!", nem pedig félreérthetetlenül, ahogyan egyébiránt szokása, „György királyra!" Vendégünk olyan mozdulatot tett poharával, hogy közben a pohár elhaladjon a mellette álló vizeskancsó felett, és hozzátette: - Arra, aki a vízen túl van.

Atyám elvörösödött, de úgy tett, mintha nem hallaná. Ám ennél még sokkalta több figyelmetlenség és tiszteletlenség is megnyilvánult az idegen társalgási modorában; úgyhogy, noha ismerem atyám elfogultságát rang és születés dolgában, s azt is tudom, hogy egyébiránt férfias szelleme sohasem volt képes egészen lerázni magáról a szolgai alázatot, mellyel a nagyokra tekint, mégis nagyon nehezteltem rá, amiért hajlandó volt eltűrni azt a temérdek orcátlanságot - mert ennek tűnt -, amivel ez a maga hívta vendég traktálta atyámat a tulajdon asztalánál.

Az ember elnézi egyazon postakocsiban utazó útitársának, ha a lábára hág véletlenül, de még akkor is, ha figyelmetlenségből teszi; ám egészen más a helyzet, ha az illető nagyon is jól tudva, hogy e láb meglehetősen kényes jószág, egyre csak tapos rajta patáival. Szerény véleményem szerint - pedig én béketűrő ember vagyok - ebben az esetben aligha kerülhető el a hadüzenet.

---

[39] Barátságból... részvétből.

Azt hiszem, atyám kiolvasta gondolataimat tekintetemből; mert előhúzva óráját, így szólt: - Fél öt van, Alan. Már a szobádban kellene lenned... Birrenswork úr nem fog neheztelni távozásodért.

Látogatónk szórakozottan biccentett, és nekem nem volt többé ürügyem a maradásra. De a szobából távozóban tisztán hallottam, amint ez a nithesdale-i mágnás a Latimer nevet említi. Próbáltam időzni, de végül is atyám egy félreérthetetlen célzására visszavonultam a szobámba; mikor egy óra múltán újra hívatott, hogy együtt teázzunk, vendégünk már eltávozott. Ügyei estére a Fő utcába szólították, és annyira sietős volt a dolga, hogy még egy teát sem ihatott velünk. Nem állhattam meg, hogy meg ne jegyezzem, távozásával megkímélt bennünket attól, hogy továbbra is tűrnünk kelljen faragatlanságát. - Mi jogon merészeli felhánytorgatni nekünk - mondtam -, hogy a város egy kényelmetlenebb negyedéből egy megfelelőbbe tettük át lakásunkat? Mi köze neki ahhoz, ha nekünk úgy tartja kedvünk, hogy hasznát vegyük az angol házak egynémely berendezési tárgyának és kényelmének, ahelyett, hogy egymás fölött összezsúfolt lakásokban laknánk? Nemesi születése és főúri vagyona vajon feljogosítja-e őt arra, hogy ítéletet mondjon azok felett, akik tulajdon iparkodásuk gyümölcseit kedvükre óhajtják élvezni?

Atyám nagy adag tubákot csippentett fel, aztán így válaszolt: - Jól van, Alan... nagyon jól beszéltél. Kár, hogy Mr. Crossbite vagy Pest jogtanácsos úr nem hallott; ők is elismerték volna, hogy tehetséged vagyon a törvényszéki ékesszólásra; nem ártana, ha hébe-korba kicsit deklamálnál gyakorlásképpen idehaza, hogy megjöjjön a bátorságod, és el ne akadjon a lélegzeted. De ami szavaid tárgyát illeti, az nem ér meg egy pipa dohányt sem. Azt hiszed te, hogy én többet gondolok Birrensworki Herries úrral, mint bármely más úriemberrel, aki ügyes-bajos dolgait intézni jön hozzám, csak mert nem ugrom mindjárt a torkának, amiért fajankó módjára beszél, mint hogy az is? Ne is essen több szó róla, viszont szükségem van Darsie Latimer mostani címére; meglehet, a magam kezével kell majd írnom egy-két sort az ifiúrnak. Még magam sem tudom biztosan... mindenesetre add meg nekem a címét.

Így is tettem, és ha azóta hírt kaptál atyámtól, mint a föntiekből várható, te talán már többet is tudsz a levél tárgyáról, mint amennyit én írhatnék felőle. Ha viszont nem, akkor én most teljesítettem baráti kötelességemet, tudatván véled, hogy egészen bizonyosan van valami a zordon lord és atyám tarisznyájában, amiben te is érdekelt vagy, s nem is kevéssé.

Adieu! S bár most elláttalak egy olyan tárggyal, melyről álmodozhatsz, óvakodj tőle, hogy oly súlyos várat építs, mit nem bír meg alapzata, mely e pillanatban mindössze az, hogy a Latimer név elhangzott egy dumfriesshire-i nemesúr és egy edinburghi bírósági tisztviselő között. - *Caetera prorsus ignora.*[40]

[40] A többi teljesen ismeretlen.

HATODIK LEVÉL

Darsie Latimertől Alan Fairfordnak
(A harmadik és negyedik levél folytatása)

Mint mondottam, komor s mogorva házigazdám kíséretében kiléptem a szabad levegőre. Most alaposabban, mint előző este, szemügyre vehettem a kis körülzárt völgyet s benne a két-három házacskát, melyek feltehetőleg házigazdám és családja otthonául szolgáltak.

Mélységéhez képest oly szűk volt a völgy, hogy a reggeli nap egyetlen sugarával sem férhetett hozzá, míg magasra nem hágott a horizonton. Végigtekintve a völgyön, az utazó csobogó patakot pillant meg, amint türelmetlenül célja felé igyekvő versenyparipaként tajtékozva rohan elő a csalitosból; és ha még jobban mereszti szemét, megpillanthatja annak a lombok közül kicsillanó magas vízesésnek egy részletét is, mely a kis pataknak okot ad fékevesztett vágtájára. Lejjebb a patak folyása elcsendesedik, és nyugodt víztükörré terül, kezdetleges kikötőül szolgálva két vagy három halászcsónaknak, melyek akkor szárazon, a homokban hevertek, mivel apály volt. A kikötő mellett két vagy három nyomorúságos kunyhó látszott, talán a csónakok tulajdonosainak lakása, melyek minden tekintetben silányabbak voltak házigazdám hajlékánál, noha az is elég nyomorúságos tanya volt.

Csupán egy vagy két percem volt, hogy e megfigyeléseket megtegyem, mert társam ezalatt is a türelmetlenség jeleit mutatta, s nem is egyszer kiáltotta: - Cristal... Cristal Nixon! -, mígnem az előző esti vénember megjelent az egyik szomszédos ház vagy tanyaépület ajtajában, s elővezette útra készen, megnyergelve, fölszerszámozva azt az erős fekete lovat, melyről már megemlékeztem. Házigazdám ujjával jelt adott Cristalnak, és hátat fordítva a ház ajtajának, megindult előttem felfelé a meredek ösvényen, vagyis vízmosásban, mely az elzárt völgyecskéből a síkságra vezetett.

Ha tökéletesen tisztában lettem volna vele, miféle út az, melyen előző este oly nagy sietséggel levezettettem, nagyon is kétlem, vajon vállalkoztam volna-e rá, hogy ily módon ereszkedjem alá, mert vízmosásnál aligha érdemelt jobb nevet, és az előző esti felhőszakadástól megduzzadván, most is jórészt vízben állt, s vize eszeveszetten, tajtékozva rohant alá a völgybe. Némi nehézséggel ugyan, ám lábon felkapaszkodtam ezen a rút csapáson, és kis szédülés fogott el, mikor azokból a nyomokból, melyeket nem mosott el az eső, láttam, hogy a ló bizony alighanem majdhogy a tomporán szánkáztatott le az előző este.

Házigazdám úgy pattant fel a lova hátára, hogy bele se dugta kengyelébe a lábát, engem otthagyott a veszedelmes emelkedőn, s csak űzte csődörét, mintha vadmacska módján függélyesen is fel tudna kapaszkodni a szegény pára. Víz és sár fröcskölt patáiról a könyörtelen hajszában, de néhány rugaszkodással már fenn is volt a part tetején, s midőn kisvártatva magam is csatlakoztam hozzájuk, szoborszerű nyugalomban találtam lovat s lovasát - az előbbit zihálva s közben tág orrlikait a hajnali szélnek fordítva, az utóbbit mozdulatlanságban, szemeit a nap első sugaraira szegezve, melyek akkor kezdtek előkandikálni a keleti láthatár mögül és bearanyozni Cumberland és Liddesdale távoli hegyeit.

Szinte révületben bámulta a napot, de közeledtemre felriadt, és lovát megnoszítva lépésben elindult előttem egy göröngyös, homokos úton, mely lapos részekkel tarkított, kopár, sík, megműveletlen, homokos, dimbes-dombos vidéket szelt át, jobbára olyanfélét, mint Shepherd's Bush-beli szállásom környéke. Voltaképp a környező síkság mindenütt, ahol a tenger közelébe nyúlik, néhány kegyelt földdarab kivételével, ugyanilyen egyhangú és kietlen.

Körülbelül száz yardnyira eltávolodván a völgy peremétől, még sokkal tágasabb kilátásunk nyílott e sivár tájékra, amely még kopárabbnak tűnt a szemközti cumberlandi partok ellenében, melyeket tízezernyi fasor szelt keresztül-kasul, ligetek és terjedelmes erdőségek árnyékoltak, falvak s udvarházak tarkítottak, ahonnét már ilyenkor kora hajnalban is kis füstgomolyok jelezték az emberi élet s tevékenység jelenlétét.

Vezetőm kinyújtotta karját, és éppen a Shepherd's Bush felé kanyarodó utat mutatta, amikor közeledő lódobogás hallatszott hátunk mögött. Hátrakapta a fejét, majd látva, hogy ki közeledik, folytatta magyarázatát, de ugyanakkor beállt a földút kellős közepére, melyet a helyütt, ahol megálltunk, egyik oldalról zsombék, a másikról egy homokpad fogott közre.

Hallottam, hogy a közeledő lovas könnyű vágtáról lépésre fogta vissza a lovát, mintha meg akarná várni, míg mi továbbhaladunk, vagy legalábbis el akarná kerülni, hogy olyan helyen kelljen elmennie mellettünk, ahol a szűk út miatt túlságosan közel kerültünk volna egymáshoz. Ismered régi hibámat, Alan, hogy inkább kész vagyok figyelmezni bármi egyébre, mint annak szavaira, aki a társalgás fonalát éppen kezében tartja.

Engedve e kedves hajlamomnak, éppen annak okán töprengtem magamban, miért akar távol maradni tőlünk a lovas, amikor társam felemelte mély hangját, de oly hirtelen s oly szigorú hangsúllyal, hogy nyomban visszatérítette kószáló gondolataimat, és rám kiáltott: - Az ördögbe is, fiatalember, azt hiszi, mások sem tudják okosabban eltölteni az idejüket, mint kegyelmed, hogy háromszor mondatja el velem ugyanazt a dolgot? Látja azt ott egy mérföldnyire, ami úgy fest, mintha útjelző pózna, de még inkább mintha bitófa lenne?... Bárcsak valami álmodozó félkegyelmű himbálózna rajta intő például minden merengő málészájúnak!... Az az akasztófaforma pózna majd elirányítja kegyelmedet a hídhoz, ahol átkel a nagy patakon; aztán továbbmegy az úton, amíg elérkezik egy kőhalomhoz, ahol több út keresztezi egymást... A kolera essen a mamlaszába, már megint elkalandozik!

Való igaz, hogy ebben a pillanatban a lovas közelünkbe ért, s miközben félrehúzódtam, hogy utat engedjek neki, ismét magára vonta figyelmemet. Külseje azonnal elárulta, hogy a Jóbarátok Testvériségéhez tartozik, avagy, amint a világ és a világi törvény ismeri őket, a kvékerek szektájának tagja. Erős és dolgos vasszürke gallowayi lovának fényes, sima szőre, jó állapota mutatta, hogy a jámbor férfiú barmával is jámborul bánik. Öltözéke a szektariánusok szokásos szerény, de tiszta és célszerű ruhadarabjaiból állott. Kiváló kelméből készült, hosszú, sötétszürke malaclopója leért a lába közepéig, és állig be volt gombolva, hogy védje gazdáját a hajnali levegő ellen. Jókora hódprém kalpagja, amint az társainál is megszokott, gomb s kötő nélkül ült fején, és árnyékát nyájas, szelíd arcra vetette, melynek józan nyugalmába némi derű is vegyült, és nyoma sem volt benne a vallási rajongók oly gyakran látható meggyötört, aszketikus tekintetének. Homloka nyílt s mentes a kor és a képmutatás ráncaitól egyaránt. Szeme tiszta fényű, nyugodt és óvatos, bár mintha némi aggodalom, hogy ne mondjam, félelem tükröződött volna benne, miközben szokásos köszöntő szavait: - Adjon az Úr teneked jó reggelt - elmondva, poroszkáját az út szélére kormányozta, ezzel jelezve, hogy a lehető legkevesebb bajjal kíván elmenni mellettünk, ahogy olyankor teszi az utas, ha szelindek mellett kell elhaladnia, melynek békés szándékairól egyáltalában nincsen meggyőződve. Barátom azonban, aki talán nem óhajtotta a kvékert ilyen egykönnyen elereszteni, keresztbe állította lovát az úton, úgyhogy a másik semmiképp sem férhetett el mellette anélkül, hogy vagy belegázol a zsombékba, vagy felvergődik a homokpadra. E lehetőségek mindegyike oly veszélyeket rejtegetett, melyeket az utasnak nem volt ínyére megkísértenie. Megállt ezért, mintha arra várna, hogy társam utat engedjen neki; és ahogy ott ültek egymással szemközt, akaratlanul is felötlött bennem, hogy milyen jó jelképei lennének a békének s háborúnak, mert bár kísérőm fegyvertelen volt, egész mivolta, zord tekintete, egyenes dereka az egyenruhájából épp kivetkőzött

katonára formázott. Ő szólította meg a kvékert ezekkel a szavakkal: - Hejhó! Józsua barátom, de korán útra keltél ma. Talán megszállt a szentlélek téged és jámbor cimboráidat, hogy végre tisztességes ember módjára cselekedjetek, és felvonjátok hálóitokat, amelyek nem engedik a halakat felúszni a folyón?

- Nem, barátom, dehogyis - felelte Józsua határozott hangon, de egyben kedélyesen -; nem várhatod el, hogy tulajdon kezünk rombolja le azt, mit pénztárcánk épített. Ti pikával, horoggal és csónakból kivetett hálóval ölitek a halakat; mi varsával és hálókkal, melyeket az apály s a dagály tölt meg hallal. Mindegyikünk azt teszi, mit legjobbnak lát, hogy általa részt biztosítson magának az áldásból, mit a gondviselés juttatott a folyónak, és tesszük ezt pedig mindketten a magunk megszabott határai között. Kérlek, ne keresd velünk a békétlenséget, mert nem háramlik rád gonosz a mi kezünkből.

- Légy nyugodt, nem is fogadnám el senki emberfia kezéből, akár háromszögletű, akár kerek karimájú a kalapja - felelte a halász. - Szép szóval mondom neked, Józsua Geddes, hogy te és a te társaid törvénytelen eszközöket használtok a Solway halainak elpusztítására, mikor kicövekelt fenékhálókkal és vejszékkel halásztok, s ezért nekünk, kik tisztességes eszközökkel, tisztességes emberek módjára fogjuk a halat, úgy, ahogy atyáink tették, napról napra és évről évre kevesebb a zsákmányunk s hasznunk. Ne hidd, hogy ájtatos ábrázatotokkal és képmutatásotokkal ezután is folytathatjátok majd üzelmeiteket, mint eleddig. Kiismert már téged a világ, és ismerünk mi is. Kipusztítjátok a lazacot, ami ötven szegény családnak nyújt megélhetést, aztán majd megtörlitek a szátokat, és tartotok egy beszédet a gyülekezetben. Ám ne is reméljed, hogy így folytathatod. Figyelmeztetlek tisztességgel, hogy egy napon, nem is sokára, rajtatok ütünk, és akkor nem marad egyetlen cölöp sem a Solway medrében; mind leúszik majd az árral, és jó, ha nem küldünk utánuk egy-két bérlőt is.

- Barátom - szólalt meg Józsua, elnyomva mosolyát -, tudom én, hogy nem úgy gondolod te azt, ahogyan mondod, különben értésedre adnám, hogy mi ez ország törvényeinek oltalma alatt állunk, s annál kevésbé habozunk igénybe venni ezt a védelmet, mivel a mi törvényeink tiltják minekünk, hogy erőszakos cselekedetekkel keljünk a magunk védelmére.

- Merő gyalázatos szenteskedés és gyávaság - kiáltott fel a halász -, amivel képmutató kapzsiságtokat takargatjátok.

- Nem, barátom, ne mondj gyávaságot - felelte a kvéker -, hisz jól tudod, éppannyi bátorság kívántatik a csapások tűréséhez, mint a csapások osztogatásához; és ez az ifjú legyen a tanúm, vagy bárki más, hogy vajon nem gyávább-e... még annak a világnak a szemében is, melynek gondolatai orrad likából párolognak leheleteddel... a fegyveres zsarnok, ki dúl és fosztogat, mint a védtelen és türelmes szenvedő, ki állhatatosságával elviseli a megpróbáltatást.

- Nem váltok több szót véled e tárgyról - szólt a halász, kiben mintha megmozdult volna valami Mr. Geddes utolsó érvének hallatára, s félrehúzódott, hogy utat engedjen a kvékernek a továbbhaladásra. - Mindazonáltal ne feledd - tette még hozzá -, hogy én figyelmeztettelek, és ne képzeld, hogy rút tettekért szép szóval bocsánatot nyerhettek. Hálóitok törvénytelenek... meghiúsítják halászatunkat... és mi le fogjuk rombolni mindet, vállalva veszélyt s kockázatot. Embere vagyok szavamnak, Józsua barátom.

- Nem kétlem, hogy az vagy - mondta a kvéker -, de annál inkább ajánlatos lenne óvatosabbnak lenned, mint olyant fogadni, mit utóbb sohasem fogsz megcselekedni. Mert bizony mondom én teneked, barátom, hogy bár oly nagy a különbség teközötted s a mi népünkből valók között, mint az oroszlán s a bárányok között, én mégis tudom s hiszem, oly fölöttébb oroszlán vagy te a te lelkedben, hogy aligha bocsátanád rá erőd s haragod arra, ki maga nem bír az

önvédelem eszközeivel. Legalábbis oly sok jót tud felőled a szóbeszéd, még ha tud itt-ott egyébről is.

- Majd az idő megmutatja - válaszolta a halász -; de ide hallgass, Józsua, mielőtt elválnánk, megmutatom neked, miként hajthatsz végre egy jó cselekedetet, amely, hidd meg, többet ér húsz jámbor beszédnél. Itt van ez az idegen ifjú, kit az ég oly fukaron látott el ésszel, hogy újra eltévedne a sok homokbucka között, mint tegnap este, hacsak te meg nem mutatod néki a Shepherd's Bushba vezető utat; mert én hiába buzgólkodtam, hogy megértessem vele, melyik úton kell haladnia. Van benned annyi könyörületesség, te kvéker, együgyűséged álcája alatt, hogy vállalkozzál e jó cselekedetre?

- Te vagy az, barátom - válaszolta Józsua -, kiből hiányzik a könyörületesség erénye, midőn feltételezed egy embertársadról, hogy vonakodik megtenni egy ily csekély szívességet.

- Igazad van... elfelejtettem, hogy ez nem kerül egyetlen filléredbe sem... Fiatalúr, ez a megelevenedett jámbor együgyűség majd megmutatja kegyelmednek a Shepherd's Bushba vezető utat; és úgy megkopasztja uraságodat, akár egy kappant, ha kereskedelemre adná magát véle.

Aztán nyersen azt kérdezte, hogy meddig szándékszom Shepherd's Bushban maradni.

Azt válaszoltam, hogy pillanatnyilag magam sem tudom bizonyosan... talán addig, míg kedvem telik a környéken.

- Szereti a vadűzést? - kérdezte ugyanolyan kurtán.

Igenlően válaszoltam, de hozzátettem, hogy teljesen járatlan vagyok benne.

- Ha itt tölt néhány napot, talán még találkozunk - mondta -, és akkor meglehet, alkalmam nyílik majd, hogy leckét adjak belőle.

Mielőtt kifejezhettem volna hálámat vagy akár beleegyezésemet, kezét búcsúra emelve, helyben megfordult lovával, és visszanyargalt a vágat partjára, melyből együtt kapaszkodtunk elő az imént; és én még sokáig hallottam a hangját, amint a meredély szélén állva lekiáltott az odalenn maradottaknak.

Ezenközben a kvéker és én útra keltünk, s egy darabig szótlanul baktattunk; kísérőm oly lépésre fogta józan elméjű csődörét, ami nálam sokkalta kevésbé fürge léptű vándor járásához szabatott, és időnként oly tekintettel pillantgatott rám, amiben kíváncsiság és jóindulat keveredett. Nekem nem volt kedvem elsőnek megszólalni. Úgy esett, hogy addig még soha meg nem fordultam e szekta egyetlen tagjának társaságában sem, és tartottam attól, hogy ha megszólítom, tudatlanságomban talán megsértem valamely előítéletüket vagy különcségüket, így tehát türelemmel hallgattam. Végül is ő kérdezett meg, hogy vajon régóta állok-e már a Laird szolgálatában, ahogy emberei nevezik ezt az urat.

Olyan elképedten ismételtem el „az ő szolgálatában" szavakat, hogy azonnal így helyesbítette:
- No de, kedves barátom, nem szántam sértésnek; talán úgy kellett volna kifejeznem magamat, hogy régóta tartozik-e már társai közé... vagyis hogy házának lakója-e ön is?

- Az a személy, akitől az imént elváltunk, számomra tökéletesen ismeretlen - jelentettem ki -, és kapcsolatunk merőben időleges. Volt oly kegyes, hogy kivezetett a futóhomok közül, és éjszakára födelet adott a vihar elől. Ismeretségünk így kezdődött, és most feltehetőleg véget is ért; mert, amint ön is megfigyelhette, emberünk semmiképp sem hajlamos a bizalmasabb barátkozásra.

- Oly kevéssé - felelte útitársam -, hogy kegyelmed esete az első, azt hiszem, melyről valaha is hallottam, hogy bárki emberfiát befogadott volna a házába... mármint ha kegyelmed valóban ott töltötte az éjszakát.

- Miért kételkedne benne? - válaszoltam kérdőleg. - Nem lehet okom félrevezetni önt, s a tárgy sem oly természetű, hogy megérné a fáradságot.

- Ne vegye zokon tőlem - szólt a kvéker -, de kegyelmed is tudja, hogy e világ népe, melyhez tartozik, nem mindig tartja magát az igazság jámbor szavához, miként az nekünk szerény becsvágyunk, hanem olykor hamis szavakkal él nemcsak haszon reményében, hanem hízelkedésből s néha merőben kedvtelésből is. Számos történetet hallottam szomszédomról, melyek legtöbbjének kicsinyke részét hiszem csak el; de még így sem könnyű összeegyeztetnem a hallottakat. Azért fejeztem ki némi kételyt, mert most hallottam első ízben, hogy idegent fogadott hajlékába. Kérem kegyelmedet, ne vegye sértésnek.

- Nem látszik bővében lenni a vendéglátás eszközeinek - mondtam -, s ez mentségéül szolgálhat arra nézve, hogy közönségesen nem kínálja fel.

- Azaz, szerelmes barátom - felelte Józsua -, ön silány estebédet fogyasztott, s reggelije talán még szegényesebb volt. Kicsiny telepem, mit Sáron Hegyének nevezünk, két mérfölddel közelebb van hozzánk, mint az ön fogadója; és bár e kitérő megnyújtaná vándorlását, mivel eltérítené önt a Shepherd's Bushba vezető egyenes úttól, úgy vélem, e testgyakorlat nem lesz ellenére az ön ifjúi tagjainak, akárcsak egy jó, habár egyszerű étek ifjúi étvágyának. Mit szól ehhez, ifjú ismerősöm?

- Ha nem leszek alkalmatlan - válaszoltam, mert a meghívás szívből jött, és a tejet s a kenyeret nagyon hamar elfogyasztottam, s amúgy sem volt túlságosan bőséges eledel.

- Ne szólj hízelkedő beszéddel - mondta Józsua - azokkal, kik megtagadják az ily beszédet. Ha terhes lenne számomra e csekély szívesség, talán fel sem ajánlom.

- Akkor tehát elfogadom a meghívást - mondtam - éppoly jó szívvel, amilyennel ön felajánlotta.

A kvéker elmosolyodott, felém nyújtotta kezét, én megráztam, és nagy szívélyességben bandukoltunk tovább, jó mulatságomra szolgált gondolatban összevetnem a jámbor lelkületű Józsua Geddes nyílt modorát előző estéli vendéglátóm nyers, komor és gőgös viselkedésével. Mindketten pallérozatlanok voltak, s nem sokat adtak a szertartásosságra, de a kvéker egyszerűsége hitbéli jámborságról tanúskodott, és mélyebbről fakadó nyájassággal keveredett, mintha a derék Józsua őszinte lelkével óhajtana kárpótolni a külsődleges finom modor hiányáért. A halász viselkedése pedig éppen ellenkezőleg, oly emberre vallott, ki jóllehet, ismerős a finom modor kívánalmaival, dölyfből vagy embergyűlöletből megveti s nem követi őket. Mindeme számos visszataszító vonása ellenére én mégis érdeklődéssel s kíváncsisággal gondoltam reá még mindig; és feltettem magamban, hogy a kvékerrel folytatott társalgásom során igyekszem megtudni mindazt, mit ő tud felőle. Ő azonban más mederbe terelte beszélgetésünket, és életkörülményeim felől érdeklődött, valamint indítékaimról, melyek e távol eső határvidék meglátogatására késztettek.

Mi sem természetesebb, hogy szükségesnek tartottam bemutatni magam, és hozzátenni, hogy jogot tanultam; de mivel oly eszközök birtokába jutottam, mik valamelyes függetlenséget biztosítanak, némi pihenést engedélyeztem magamnak, és most Shepherd's Bushban tartom székhelyem, s közben a horgászat örömeinek hódolok.

- Jót mondok - szólt erre új barátom -, ha azt kívánom kegyelmednek, leljen valamely jobb foglalatosságra a komolyság óráira, s emberfiához illőbb mulatságot (ha nem tud lemondani a mulatságról) a könnyedebb percekre.

- Igen szigorúan szólott az úr - válaszoltam. - Csak egy perce, hogy fülem hallatára az ország törvényeinek védelmébe ajánlotta magát; ha pedig jog van, jogász is kívántatik, hogy magyarázza a jogot, s bíró, hogy szolgáltassa.

Józsua elmosolyodott, és a birkákra mutatott, melyek a lankákon legelésztek, hol utunk vezetett. - Ha mostan egy farkas vetné magát ama nyájra - mondta -, a juhász s kutyája köré sereglenének védelemért, ezt nem kétlem; holott nap mint nap zaklatja s mardossa őket az egyik, nyírja s végezetül leöli, majd megeszi őket a másik. De nem azért mondom ezt, hogy elrémisszem az urat, mert bár a törvény s a jogászi mesterség a gonoszság tartományába tartozik, a világ e tökéletlen állapotában mindkettő szükséges rossz, és az is marad, míg az ember megtanulja, hogy a maga jó lelkiismeretétől megvilágosodván, nem pediglen bárminemű kényszer által adja meg embertársainak azt, mi nékik az ő járandóságuk. Magam is ismertem igaz embereket, kik kegyelmed tervezett mesterségét űzték, méghozzá becsülettel, s emelt fővel jártak az úton. Annál nagyobb azoknak dicsősége, kik egyenes derékkal járják az ösvényt, mit oly sokan iszamosnak találnak.

- No és a horgászat - kérdeztem -; ön ezt is rosszallta mint mulatságot, éppen ön, ki, ha jól értettem tegnapi házigazdámmal váltott szavait, maga is halászati jogok birtokosa?

- Nem tulajdonosa - felelte -; csak többek társaságában bérlője néhány igen értékes lazacos helynek kicsinyég lejjebb a part mentében. Ám nehogy félreértsen az úr. Nem azért tartom átkos foglalatosságnak a horgászatot, együvé sorolva mindama időtöltésekkel, melyeknek egyetlen céljuk állatok megkínzatása, mert ezt űzvén megfogunk és megölünk állatokat, melyekkel a gondviselés nagy bőségben látta el a földet az ember javára, hanem azért, mert öröm s mulatság tárgyává teszi e jószágok elnyújtott haláltusáját. Valóban azért tartom fenn e halásztelepeket, hogy ott kifogják, aztán megöljék, végül eladják a halakat; hasonlóképp, ha földműves lennék, magam is elküldeném birkáimat a piacra. De miként a mészáros mesterségében sem keresném kedvem s mulatságom, a halászét sem űzném a magam vigalmára.

Nem vitattuk tovább e kérdést; mert bár úgy véltem, érvei kicsit túlzottak, gondolatban felmentettem magam, mivel én jobbára csak elméletben leltem élvezetem eme mezei mulatságokban, vagyis nem éreztem magam elhivatottnak arra, hogy olyasmit védelmezzek, mi nekem eleddig oly kevés örömet okozott.

Mostanára egy öreg útjelző pózna maradványaihoz érkeztünk, ahhoz, mit vendéglátó házigazdám mutatott nekem, hogy általa tájékozódjam. Legitt egy omladozó, magas és mankóra emlékeztető gerendákkal megtámogatott fahídon átkeltem a víz fölött, míg új barátom jóval odább keresett magának gázlót, mivel a folyó tetemesen megduzzadt.

Míg arra várakoztam, hogy újfent csatlakozzék hozzám, nem messze tőlem egy orvhorgászt pillantottam meg, aki egyre-másra rántotta ki a vízből a pisztrángokat, oly sűrűn, amily gyorsan csak zsinegét kivetni bírta; és megvallom, az emberiességből kapott kioktatás ellenére, miben Józsua részesített, bizony megirigyeltem ügyességét és szerencséjét - ennyire hozzátartozik természetünkhöz a mulatságok kedvelése, avagy ily könnyen azonosítjuk a mezei mulatságokban elért sikert az öröm képzeteivel s a dicsérettel, mi az ügyességnek és buzgalomnak kijár. A sikeres horgászban hamarosan a kis Benjie-re ismertem, aki vezérlőm s professzorom volt e nemes művészetben, mint megtudhattad előző leveleimből. Kiáltottam... füttyentettem. Rám ismert a zsivány, meg is hökkent, mint aki bűnösnek tudja magát, és habozott, odajöjjön-e, vagy inkább elfusson; és mikor végezetül az első lehetőség mellett

döntött, hangos kiáltozással rám támadva, harsányan tódítva mesélte el, hogyan aggódott Shepherd's Bush-ban mindenki testi épségemért... hogyan zokogott a fogadósné... hogyan virrasztott iddogálva Sam és a kocsmáros, mert nem mertek lefeküdni... hogyan kelt fel ő maga már jóval napkelte előtt, hogy keresésemre induljon.

- És ugyebár, csak azért csapdostad a vizet - mondtam -, hogy ráakadjál tetememre?

Megjegyzésemre elnyújtott „Ne-e-e-m" volt a válasz, mellyel lelepleztetését ismerte el; de vele született orcátlanságában, valamint bízva jóindulatomban, nyomban hozzátette, hogy úgy gondolta, bizonyára szívesen elfogyasztanék reggelire egy-két friss pisztrángot, és minthogy a víz oly ritka mód alkalmasnak ígérkezett a lazacikrára,[41] nem tudta megállni, hogy egyszer-kétszer bevesse a horgot.

Mialatt mi ezenképpen társalogtunk, a derék kvéker ismét megjelent a fahíd túlsó főjénél, és közölte velem, hogy a patak jelenlegi állapotában meg sem kísérelheti az átkelést, s kénytelen a kőhídig kerülni, ami másfél mérfölddel feljebb van, mint az ő háza. Éppen útba akart igazítani, hogyan juthatok el magam is a házhoz, ahol a nővérét kellene keresnem, amikor én felajánlottam, hogy ha rábízná lovát a kis Benjie-re, a fiú elkerülhetne vele a híd felé, míg mi magunk gyalogszerrel tehetnénk meg a rövidebb és nyájasabb utat.

Józsua nemet intett a fejével, mert jól ismerte Benjie-t, akinél, mint mondta, nincs vásottabb himpellér az egész környéken. Mindazonáltal inkább, semminthogy meg kelljen válnia társaságomtól, beleegyezett, hogy arra a rövid időre a fiú gondjaira bízza lovát, de lelkére kötötte, hogy meg ne próbáljon felülni reá, hanem csakis kantárszáron vezesse, és a nagyobb biztonság kedvéért egy hatost helyezett kilátásba ildomos viselkedés esetére, büntetésképpen pedig, ha áthágná a kapott parancsokat, azt, hogy „istenigazából ellátja a baját".

Az ígéretek Benjie-nek semmibe sem kerültek, két marékkal szórta tehát őket; míg végezetül a kvéker átadta neki a kantárt, még egyszer felsorolván, miként kell ügyelnie, felemelt mutatóujjával adva nyomatékot szavainak. Magam részéről odakiáltottam Benjie-nek, hogy a fogott halakat hagyja ott a Sáron Hegyén, miközben bocsánatkérő pillantást vetettem új barátomra, mivel nem voltam benne egészen biztos, vajon előzékenységem tetszésre talál-e annál, ki ennyire becsmérli a mezei vigalmakat.

Nyomban megértett, és emlékezetembe idézte, milyen különbséget tesznek ők állatoknak kegyetlen s oktalan fogdosása, valamint leölésük után, éhséget csillapító táplálékként, isteni törvényekkel nem ellenkező módon való elfogyasztásuk között. Ez utóbbi tekintetben nem voltak semmiféle aggályai, ellenkezőleg, elmondta, hogy ebben a patakban igazi, vörös pisztrángok élnek, az a fajta, melyet minden ínyenc nagyra becsül, mivel a húsa, ha kifogás után egy órán belül asztalra kerül, nem foszlik szét, és páratlan ízű csemege, vagyis e halak igen kívánatos kiegészítői bármely reggeli étkezésnek, különösen, ha, mint mi, az ember korai felkeléssel és egy-két órányi egészséges testgyakorlattal szolgált rá a felüdülésre.

Ámde borzadj, Alan: mégsem keríthettünk sort pisztrángjaink megsütésére további kalandok nélkül. Vagyis csak azért zárom levelem most, s küldöm történetem hátralevő részét következőben, nehogy visszaéljek türelmeddel s a magam szeme világával.

---

[41] Lazac ikrájából készült, sóval tartósított csalétek. Megduzzadt folyóban, október havának táján szinte halálos biztonsággal hat. *(Walter Scott jegyzete)*

HETEDIK LEVÉL

Ugyanattól ugyanannak
(Folytatás)

Útjára bocsátván a kis Benjie-t a poroszkával a patak bal partján, a kvéker és jómagam tovább bandukoltunk, akárcsak ugyanahhoz a hadsereghez tartozó lovasság és gyalogság, mely ugyan a folyó két szemközti partján menetel, de egymással egy vonalban. Miközben érdemes útitársam éppen afelől nyugtatott meg, hogy kellemes séta vár ránk házáig a fűben, a kis Benjie, akire ráparancsoltunk, hogy legyen mindig a szemünk előtt, meggondolta magát, és letért a számára kijelölt ösvényről, s jobbra fordulva eltűnt szemünk elől Salamonnal, a gondjaira bízott jószággal.

- Ez a pernahajder fel akar ülni rá! - kiáltotta Józsua jóval több tűzzel, mint ahogy szenvtelen tűrést hirdető hitvallásához illett volna.

Szaporán továbbindultunk, s én megkíséreltem enyhíteni balsejtelmeit, vagyis mialatt ő nyugtalanságában homlokát törölgette, azzal békítgettem, hogy ha a siheder valóban fel is ül a lóra, saját érdekében bizonyára gyengéden fog bánni vele.

- Ön nem ismeri - mondta Józsua, elutasítva magától minden vigaszt. - Méghogy *ez* valamit gyengéden tenne!... Nem, vágtára fogja Salamont; visszaél majd a szegény pára béketűrésével, pedig ez a derék állat oly régóta hordoz már a hátán! Saját restségemnek estem áldozatul, mikor megengedtem, hogy hozzáérjen a kantárjához, mert ilyen kis gonosztevőt nem ismert még a környék őelőtte.

Azzal belekezdett, hogy terjengősen elbeszélje mindama gaztetteket, melyek Benjie rovásán voltak. Gyanúba fogták, hogy tőrt vetett foglyoknak... Józsua maga kapta rajta, amint léppel fogott énekesmadarakat... rábizonyosodott, hogy egy kutya segédletével, mely éppoly girhes, loncsos és betyár volt, mint a gazdája, számos macskát megszalajtott. Végül pedig azzal is vádolták Benjie-t, hogy ellopott egy kacsát abból a célból, hogy az említett kutyával, mely vízen éppoly fürge volt, mint a szárazon, vadászzsákmányul ejtse. Nem akartam ellentmondani barátomnak, nehogy további bosszúságot szerezzek neki, és kijelentettem, hogy saját tapasztalatomból ítélve, le kell mondanunk Benjie lelkéről, mert ez a fiú a sátán fattya. Józsua Geddes azon nyomban rosszallani kezdte a mondatot, mivel túlzónak találta, s egyébiránt is úgy vélte, nem illik megfontolt ember szájába; én pedig alig mentegetőzhettem miatta, mondván, hogy így szokás hétköznapi nyelven mondani, amikor a patak túlpartjáról különös hangokat hallottunk, melyek arra engedtek következtetni, hogy Salamon és Benjie összekülönböztek. A homokdombok, melyek mögé a fiú bekanyarodott, eltakarták előlünk, amint az kétségtelenül szándékos is volt, a tiltott nyeregbe szállást, minek utána Benjie olyan vágtára ösztökélte Salamont, amilyen erőpróbára azelőtt csak ritkán adtak alkalmat a derék paripának, s így nagy egyetértésben elnyargaltak, míg meg nem érkeztek annak a gázlónak a közelébe, melytől az állat jogos tulajdonosa egyszer már visszafordult.

Itt aztán vita támadt ló és lovasa között. Az utóbbi, utasításainak megfelelően, megpróbálta Salamont a távoli kőhíd felé kormányozni; ám Salamon úgy vélte, hogy a gázlón át vezet a legrövidebb út istállója felé. A kérdésben élesen összecsaptak a felek, és hallottuk, hogy Benjie hajhózik, csettintget a nyelvével, sőt, veri is a lovat, akár az igazi lovasok, miközben Salamon, bármily jámbor jószág volt rendesen, végtére is kijött a béketűrésből, és nagy toporzékolásba, makrancoskodásba kezdett; mi pedig kettejük lármáját hallottuk meg, anélkül, hogy láthattuk volna - noha Józsua nagyon is jól sejthette - az okát.

E jelektől megrémülve, a kvéker kiáltozni kezdett: - Benjie, te himpellér! Salamon, te háborodott! -; s ebben a pillanatban teljes vágtában előrobogott a kettős, mivel vitájukban kétségtelenül Salamon lett a győztes, és most nagy iramban vitte vonakodó lovasát a gázló felé. Harag még nem változott ily gyorsan féltéssé, mint jó lelkű társam szívében. - Ez a himpellér még vízbe fúl! - kiáltotta. - Egy özvegyasszony fia!... Az egyetlen fia!... És most vízbe fúl!... Engedjen. - Viaskodni kezdett velem, aki beléje kapaszkodtam, mert meg akartam akadályozni, hogy a gázló vizébe vesse magát.

Benjie-t csöppet sem féltettem, mert az elvetemült gazember, bár nem bírt a csökönyös állattal, úgy lapult a hátán, akár egy kis majom. Salamon és Benjie nagyobb vész nélkül átevickéltek a gázlón, és a túlparton folytatták ügetésüket.

Ez utóbbi alkalommal lehetetlenség volt megítélni, vajon Benjie iszkol-e Salamonnal, vagy Salamon Benjie-vel; de a szereplők kilétéből s indítékaiból ítélve én inkább az előbbire gyanakodtam. Akaratlanul is elnevettem magam, amikor a himpellér elnyargalt mellettem, rémülten, de egyben boldogan vigyorogva, már csak a nyeregkápa gombján gubbasztva, kinyújtott karjával a kantárba és a ló sörényébe kapaszkodva; míg Salamon, foga közé harapva a zablát, mellső lábai közé sunyítva fejét, olyan sebesen iramodott el gazdája előtt szokatlan állapotjában, ahogyan csak a lába bírta.

- A fattyú zsiványa! - kiáltott fel a kvéker, riadalmában kizökkenve szelíd szavajárásából. - Az akasztófáravaló!... Agyon fogja hajszolni Salamont.

Könyörögtem neki, nyugodjék meg, biztosítottam, hogy egy kis nyargalástól semmi baja sem lesz kedvencének, és emlékeztettem, hogy csak egy perccel azelőtt fejezte ki nekem rosszallását, amiért nyersen szólottam a fiúról.

Ám Józsua készen állott a válasszal. - Ifjú barátom - mondta -, kegyelmed a legény lelkéről szólott, melyről azt állítá, hogy a gonosz birtoka, noha semmi bizonyságot sem tud felhozni erre a maga tudomásából; míg jómagam, éppen ellenkezőleg, porhüvelyéről beszéltem, melyről bizton állíthatom, hogy egyszer még kötélre függesztik, ha eztán sem viseli magát tisztességgel. Azt beszélik róla az emberek, hogy ifjú létére máris a Laird bandájához tartozik.

- Hogyan, a Laird bandájához? - mondtam álmélkodva ismételve szavait. - Arra a személyre gondol ön, kinél az elmúlt éjjel megszálltam?

Már az előbb is megütötte a fülemet, hogy Lairdnek nevezte... egy banda vezére tehát?

- Nos, nem egészen rablóbandára gondoltam - felelte a kvéker, aki, úgy látszik, elhamarkodottan többet mondott, semmint szándékában állott volna -, társaságot vagy szövetséget kellett volna mondanom. De lám, így jár, Latimer barátom, a legbölcsebb ember is, ha engedi, hogy feldúlja lelkét valamely szenvedély, s heveskedve szól avagy a botor s hebehurgya emberek nyelvével. S bár kegyelmed sietett felróni nekem megtévelyedésemet, semmiképp sem bánkódom, amiért tanúja volt, mert belátom, hogy bölcs ember botlása éppoly intő példa lehet az ifjúnak és tapasztalatlannak, mint az ostobák bukása.

Ez olyasminek a beismerése volt, amit már magam is gyanítani kezdtem - hogy új barátom jólelkűsége, felekezete által ráparancsolt béketűrésével szövetkezve sem képes tökéletesen gátat vetni természettől vérmes és hamar felfortyanó kedélyének.

Úgy tűnt, Józsua tudatában van annak, hogy hevesebb szenvedélyeknek engedett folyást, semmint az jelleméhez illendő, s ettől kezdve került minden Benjie-re és Salamonra utaló célzást, és a továbbiakban arra szorítkozott, hogy felhívja figyelmemet a körülöttünk elterülő tájra, mely szemlátomást meggyarapodott mind szépségben, mind érdekességben, miközben - bár utunkat továbbra is a patak kanyarulatait követve folytattuk - elhagytuk az ugart, és

megművelt, felparcellázott földekre értünk, hol szántók és legelők váltakoztak ligetekkel és sövényekkel igen nyájasan. Leereszkedtünk csaknem a víz partjáig, s itt utunk egy kis kapun vezetett által, majd egy takarosan tisztán tartott ösvényben folytatódott, melynek két oldalát fák s a szívósabb fajtából való virágzó bokrok díszítették, míg egy enyhe lejtőn alászállva kiléptünk a ligetből, s szinte azon nyomban ott találtuk magunkat egy alacsony, ám igen csinos, szabálytalan formájú épület előtt; vezetőm pedig szívélyesen kezet rázott velem, s így fogadott Sáron Hegyén.

Az erdő, melyen át e kis lakhoz jutottunk, észak és északnyugat felől is körülvette a házat, sőt még másfelé is kiterjeszkedett, néhány jól öntözött és óvott szántófölddel is közrefogva. A ház délkelet felé nézett, s a mulató ligetek, vagyis inkább a kertek innen, a homlokzattól egészen a vízpartig lejtettek. Utóbb megtudtam, hogy a jelen tulajdonos atyja nagy szeretettel viseltetett a kertművészet iránt, amit fia is örökölt tőle, és ő alakította ki ezeket a kerteket, melyek nyírott gyepükkel, összehajló fasoraikkal, vadonjaikkal, egzotikus fáikkal és bokraikkal magasan felülmúlták a környék minden hasonló próbálkozását.

Ha volt is némi hívság Józsua Geddes elégedett mosolyában, mellyel engem szemlélt, ki nagy élvezettel nézegettem az ő társaságában átszelt kopár vidéktől oly nagyban különböző tájat, ez bizonyára megengedhető annak, ki művelve s dúsítva a természet szépségeit, testi egészséget s jótékony szellemi pihenést lel munkája közben, mint vendéglátóm mondotta. A tágas kert végében széles ívű félkört írt le a patak, s így maga képezte határát. A szemközti part már nem tartozott Józsua birtokához, de a patakot is meredek mészkőszirt szegélyezte túlfelől, mintha maga a természet állította volna kerítésül a szépség, a jólét és a béke e kicsiny Édenkertje köré.

- De nem szabad engednem, hogy megfeledkezzék arról - szólt a kvéker -, miközben szerény örökségünk e szépségeiben gyönyörködik, hogy uraságod nagyon könnyű reggelit vett magához.

Így szólt Józsua, s egy kicsiny, ablakos ajtóhoz vezetett, mely a lonccal és iszalaggal sűrűn befuttatott ámbitusról nyílott egy szerény méretű szobába, melynek berendezése, annak egyszerűsége és szerfeletti tisztasága magán viselte a tulajdonos felekezetének jellegzetes jegyeit.

Atyád Hannah-ját mindenki kivételnek tartja minden skót házvezetőnők között, és tisztaságában nem mérkőzhetnek vele Auld Reekie asszonyai; ám Hannah tisztasága merő szutyok ahhoz képest, amilyen aggályosan tisztogatnak mindent ezek az emberek, kik, úgy látszik, az élet apró illendőségeit is oly öntudatos szigorral látják el, mint ahogyan erkölcseikre ügyelnek.

A társalgószoba homályos lett volna, mert az ablakok kicsik voltak, s a mennyezet alacsony; de jelenlegi ura úgy tette kedélyesebbé, hogy egyik végét megnyitotta egy üveggel fedett kicsiny melegház felé, melyet szintén üvegből készült válaszfallal kerített el a szobától. Még soha azelőtt nem láttam ily kellemteljes módját a lakás nyújtotta kényelem s a kert nyújtotta szépségek összekapcsolásának, s nem értem, miért nem alkalmazzák gyakrabban a nagyok is. Valami ilyenfélére célozgattak a *Spectator* egyik számában.

Miközben a melegház felé vettem lépteimet, hogy közelebbről szemügyre vegyem, a kandalló ragadta meg figyelmemet. Jókora kőépítmény volt, mindenképp aránytalanul nagy a helyiség méreteihez képest. Elejét valaha címerpajzs díszítette, és a kalapács avagy véső, mellyel eltüntették a pajzs rajzolatát, megsértette az alatta tekeredő mondatszalagot is, melyen e kegyes jelmondat állott: *„Bízd az Istent.”* Tudod, Alan, hogy kopott feliratokat ónnal kirajzolni volt kora ifjúságom szenvedélye, és hogy a franciskánusok cinterménck sírkövei nem sokáig titkolták előttem, ki megfejtettem feliratukat, azt, mi keveset elmondhattak az elfeledett holtakról.

Józsua Geddes is megállt, mikor látta, hogy szememet a régi korok ezen emlékére szegzem. - El tudja olvasni? - kérdezte.

Felolvastam a jelmondatot, és hozzátettem, hogy valamely évszám nyomai is látszanak.

- Az évszámnak 1537-nek kell lennie - mondta -, mert a legszerényebb számítások szerint is ily régtől fogva, a pápistaság vaksi kora óta birtokolják őseim a földeket, és abban az évben emelték házukat.

- Ősi család - mondtam, és tisztelettel néztem a kandallóra. - Kár, hogy a címert leverték.

Barátom kvéker létére sem volt képes úgy tenni, mintha semmiféle tiszteletet sem érezne a családfa iránt, melyet elősorolni kezdett nekem, mindvégig ellenállva a hivalkodásnak, mely e tárggyal rendszerint együtt jár - azaz röviden, azzal a mélabúval s bánattal elegyes öntudatos méltósággal, mellyel Jack Fawkes szokta volt mesélni nekünk a kollégiumban ősének a Puskapor-összeesküvésben játszott sajnálatos szerepét.

- Minden hiábavalóság, mondá a prédikátor - imigyen szónokolt a Sáron hegyi Józsua Geddes. - Ha mi magunk semmik vagyunk az Úr színe előtt, vajon a semminél mennyivel kevesebbet számít az, hogy holmi enyésző csontoktól s málló portól eredeztetjük magunkat, melyeknek halhatatlan lelke már réges-rég letudta a maga számadását? Igen, Latimer barátom, őseim hírhedtek voltak még ama kapzsi és vérszomjas férfiak között is, kik akkoriban lakták e sanyargatott országot; és olyan igen nagy hírt szerzének zsákmányolásaikkal, rablásaikkal és vérontásaikkal, hogy azt beszélik, azért nevezték őket Geddesnek, mert hasonlatosak valának a csukához, e ragadozó halhoz, mit a mi vidékünk nyelvén *ged*-nek neveznek... valóban dicső hír keresztény férfiaknak! És lám, ők mégis felfesték pajzsaikra e cápáját az édes vizeknek; és a bűnös bálványimádás istentelen papjai, a címerfestőknek nevezett üres hencegők, kik halakról, madarakról s négylábú barmokról kőbe vésett ábrázolatokat készítenek, a csukát, azaz a *ged*-et választották atyáim címerállatául, és kifaragták kandallóik párkányára, s feltették sírköveikre, és a férfiak megittasultak tőle elméjükben, és még inkább hasonlatossá váltak a csukához, és gyilkolták és rabságba vetették az embereket, és megosztoztak a prédán, mígnem lakóföldjük Sharing Knowe-nak, azaz Prédaosztónak neveztetett a zsákmányról, mit itt daraboltak szét maguk és cinkosaik között. Ám atyám atyjának, Philip Geddesnek már bölcsebb elmeítélet adatott, s ő, miután megkísérelte meggyújtani mécsét egynémely hiábavaló lángoknál, melyeket különös s különféle gyűléseken és egyházakban tartottak magasra azokban az időkben, végezetül az áldott emlékezetű George Fox lámpásából gyűjtött egy szikrát, ki Skóciába jövén terjesztette a világosságot a sötétségben, miként maga írá, oly bőségesen, ahogy a kövesúton sebes iramban nyargaló paripa patkójáról szállnak a szikrák. - Idáig érve félbeszakította magát a derék kvéker, így szólván: - De igaz is, sietve mennem kell, hogy utánanézzek Salamon állapotjának.

Egy kvéker cseléd lépett be ekkor a szobába, kezében tálcával, és miután meghajtotta fejét gazdája felé, ám nem olyan módon, mint aki hajlong, nyugodt hangon így szólt: - Üdvözlet teneked, Józsua testvérem, otthonodban; nem vártunk ily korán. De mi esett Salamonnal, hátaslovaddal?

- Mi esett véle? - kérdezte barátom. - Talán még nem hozta haza az a gyermek, akit Benjienek neveznek?

- De igen - mondta a cseléd-; de fölöttébb különös módon, ugyanis gyors és dühödt vágtában érkezett, majd a Benjie nevezetű gyermeket hátáról az istállóudvar trágyadombjának tetejére repítette.

- Ennek örvendek - mondta Józsua azon nyomban -, örvendezek tiszta szívemből és teljes lelkemmel! De mondjad, ennek a gyermeknek egy özvegyasszony az anyja... nem esett kár a gyermekben?

- Nem - felelte a cseléd -, mert felkelt, és sietve eliszkolt.

Józsua dörmögött valamit arról, hogy nagy zsivány, majd pedig Salamon állapotja felől tudakolózott.

- Úgy száll belőle a pára, mint valami üstből - felelte a cseléd -, és most Bauldie, a legény az udvarban jártatja kötőféken, nehogy meghűljön.

Mr. Geddes kisietett az istállóudvarba, hogy személyesen megtekintse kedvence állapotját, én pedig követtem, hogy felajánljam lovasi tanácsaimat (ne nevess, Alan; ahhoz még az én lovasi tudományom is elégséges, hogy segítségére legyek egy kvékernek) ebben a kellemetlen helyzetben.

A fiú, aki a lovat járatta, nem látszott kvékernek, noha a családdal való érintkezése során őreá is ragadt valamennyi külsejük és viselkedésük aggályos józanságából. Biztosította Józsuát, hogy lova semmiféle kárt sem szenvedett, és én még olyasmire céloztam, hogy a testgyakorlat egyenesen hasznára válik. Maga Salamon rányerített gazdájára, és odadörgölte fejét a jó kvéker vállához, mintha csak meg akarná nyugtatni, hogy valóban nincsen semmi baja; Józsua tehát békés lélekkel tért vissza a házba, ahol addigra már útban volt a reggeli.

Azóta tudomásomra jutott, hogy Józsua ragaszkodását poroszkájához saját felekezetének némely tagja is szertelennek tartja, és vád is érte, nem egy, amiért engedi Salamon néven és egyáltalában bármely néven nevezni; de Józsua oly nagy tekintélyt és befolyást szerzett magának körükben, hogy szemet hunynak e gyengéi fölött.

Megtudtam tőle (mialatt az öreg szolga, Joakim ki-be járt a szobából, mintha soha nem akarna elfogyni a rengeteg étel, mit nekünk a reggelire behordott), hogy nagyatyja, Philip, akit George Fox térített meg, sokat szenvedett az üldöztetésektől, miknek e jámbor rajongókat mindenfelől alávetették ama vallás dolgában oly kevéssé türelmes korban, és családi birtokuk jó része is elpusztult ekkor. Ám jobb napok virradtak Józsua atyjára, aki miután házassággal odakötötte magát egy gazdag lancashire-i kvéker családhoz, sikeres vállalatokba kezdett a kereskedelem különféle ágazataiban, és helyrehozta a birtok maradványait, sőt értelemszerűen meg is változtatta a hely nevét, ám úgy, hogy az új név hangzásban nem nagyon különbözött a régitől, a határvidéki Sharing Knowe-ról, azaz Prédaosztóról az evangéliumi Sáron Hegyére.

Ez a Philip Geddes, amint már fentebb is említettem, magába szívta a kertművelés és a virágkertészet szeretetét, ami nem ritkaság a békés felekezet tagjai között, melyhez maga is tartozott. Lerombolta a megerődített ház maradványait, és az új időknek megfelelő udvarházat épített helyébe; míg ősei vendégszeretetének emlékezetére megőrizte családi tűzhelyüket, valamint a kegyes jelmondatot, mit a véletlen juttatott nekik, nem mulasztotta el kitörölni a pajzson s a sisakon hivalkodó világi és harcias jelképeket az egész címerrel egyetemben.

Néhány perccel azután, hogy Mr. Geddes befejezte magáról és családjáról szóló szavait, a húga, Rachel lépett be a szobába, családjának egyetlen élő tagja. Figyelemre méltóan kellemes külsővel rendelkezik; és bár betöltött bizonyára legalább harminc esztendőt, még mindig őrzi ifjabb kora alakját s mozdulatait. A divat legparányibb jelének és bárminemű cicomának hiányáért őnála is, miként hitsorsosainál, ruhájának mindennél tökéletesebb tisztasága és takaros volta kárpótolt; egyszerű, szorosan fejére simuló főkötőt viselt, mely különösen jól illett galambéhoz hasonlóan lágy pillantású és őszinte szeméhez. Mindemellett vonásai is igen csinosak voltak, noha némiképp megsínylették a himlőnek, minden szépség eme esküdt

ellenségének dúlását - mely hátrányt azonban legalábbis részben kiegyensúlyozta szépen ívelt ajka, megannyi gyöngyszemként villogó fogsora és mosolyának barátságos derűje, mely mintha jókívánságokat mondott volna mindenkinek, kivel szólott. Most nem nyílik alkalom számodra, Alan, hogy elsüssed gonoszkodó megjegyzéseidet, mert teljes képet festettem Rachel Geddesről, vagyis ezúttal nem mondhatod, mint a levélben, melyet az imént kaptam kézhez, hogy elsiklottam felette, mivel oly tárgy, melyet nem merek bővebben fejtegetni. Hamarost bővebben szólok felőle.

Nos, letelepedtünk a reggelihez, miután elhangzott az áldás, avagy inkább imádság, melyet Józsua rögtönzött az alkalomra, s melyet hitbuzgalmában hosszabbra nyújtott, semmint azt én kedvemre valónak találtam. Azután, Alan, a reggel ínyencségeinek olyan felvonulása vette kezdetét, minek nem voltál tanúja, mióta nem láttad Darsie Latimert reggelinél ülni. Tea és csokoládé, tojás, sonka és sütemény, és nem feledtem a sült halat sem, oly gyorsasággal tűnt el, hogy elámultak tőle a derék kvékerek, kik egyre csak rakták tányéromra az utánpótlást, mintha csak azt akarnák kipróbálni, vajon egyáltalában képesek-e kifárasztani engem. Egy célzás azonban hamarosan eszembe juttatta, hol vagyok. Miss Geddes édes süteménnyel kínált, mit akkor visszautasítottam; ám utóbb, mivel ott láttam karnyújtásnyira, egészen természetesnek vélvén, vettem magamnak egy szeletet, és éppen letettem az asztalra tányérom mellé, mikor Józsua, házigazdám, elvette és visszatette a tálra, miközben (nem éppen Sancho doktorának, Tirtea Furának ellentmondást nem tűrő hangján, hanem csendesen és higgadtan) csak annyit mondott: - Az elébb visszautasítád, Latimer barátom.

Ezek a jámbor népek, Alan, nem tűrik azt, mit a te jó atyád úgy szokott emlegetni, hogy az aberdeeni polgár privilégiuma; „kétszer szólni egyről", avagy mit a bölcs emberek úgy mondanak, „kétszer is meg kell gondolni".

Eltekintve e csekély célzástól, mely arra hívta fel figyelmem, hogy szokásaikat pontosan betartó emberek között vagyok, nem volt semmi különös fogadtatásomban - hacsak nem számítom különös dolognak, hogy új barátaim mindahányan egyforma gondos és kedves figyelemmel bántak velem, mintha csak azon igyekeznének, hogy meggyőzzenek, a lemondás a világias udvariaskodásról, mit szektájuk tilt, csak arra szolgál, hogy vendégszeretetük annál őszintébb legyen. Végül is étvágyam kielégült, és az érdemes kvéker, ki derűs pillantásokkal figyelte buzgólkodásomat, így szólott húgához:

- Ez az ifjú ember, Rachel, az elmúlt éjszakát a mi szomszédunk sátorában töltötte, annál az embernél, kit közönségesen Lairdnek hívnak. Fájdalom, hogy nem találkoztam össze véle már tegnap este, mert szomszédunk túlságosan ritkán gyakorolja vendégszeretetét, semhogy kellőképp birtokában legyen mindannak, ami az istenhozotthoz megkívántatik.

- Na de, Józsua - szólt Rachel -, ha szomszédunk jót cselekedett, teneked nem szabad irigyelni tőle a néki adatott alkalmat; ha pediglen ifjú barátod rossz módban tölté az éjszakát, csak annál nagyobb élvezetére szolgál majd a kellemesebb ellátás, miben a gondviselés részeltetheti.

- És hogy kényelemben élvezhesse - mondta Józsua -, kérlelni fogjuk őt, Rachel, hogy időzzék mivélünk egy vagy két napot. Még ifjú ő, ki csak mostan teszi első lépteit a világban; és legyen a mi lakunk néki, ha ő is úgy gondolja, pihenő tanyája, honnan betekintheti a zarándoklatot, mely reá vár, s az utat, mit be kell járnia... Mit szólasz ehhez, barátom, Latimer? Nem kívánjuk barátainktól, hogy a mi hitünk szerint éljenek, és úgy vélem, te bölcsebb vagy, semmint hogy vitába szállj velünk, amiért a magunk szokásait követjük: s ha talán majd még tanácsoló szót is szólunk, nem fogsz berzenkedni miatta, mert nem oktalan szó lesz.

Tudod, Alan, mily könnyen engedek bárminek, mi csak távolról is emlékeztet; a szívélyességre; így tehát, bár kicsit tartva házigazdám és gazdasszonyom szigorúságától, elfogadtam meghívásukat, azzal a feltétellel, hogy valamiféle küldöncöt meneszthetek Shepherd's Bushba szolgámért és poggyászomért.

- Valóban, kedves barátom - mondta Józsua -, porhüvelyed külcsinben sokat nyerne tiszta gúnya által, és magam teljesítem megbízásodat elmenve özvegy Gregsonné fogadóházához, és ideküldve legényed ruháiddal egyetemben. Ezenközben Rachel megmutatja néked e kicsiny kertecskéket, és útbaigazít, hogy miképpen tölthetnéd hasznosan idődet, míg a délutáni második órában étkünk ismét összehívand bennünket. Mostan búcsút mondok neked, mivel kicsinyég gyalogolnom kelletik, látván, hogy barmomat, Salamont jobb lesz általadnom felfrissítő nyugodalmának.

Józsua Geddes úr e szavakkal visszavonult. Egynémely hölgyek, kiket mi magunk ismerünk, bizonyára igencsak megrendültek volna, vagy legalábbis tartózkodóak, esetleg feszélyezettek lettek volna, ha magukra hagyják őket, hogy lássák el a háziasszonyi teendőket (a szabadban, Alan) egy csinos ifjú - egy vadidegen körül. Rachel néhány percre kiment, és dísztelen köpönyegében, főkötőjében, hódprém kesztyűjében tért vissza, oly egyszerű öltözetben, mintha csak a te atyádat kellene fogadnia, készen arra, hogy vezetőm legyen. Ekképpen ellejték szép kvéker hölgyemmel.

Noha a Sáron Hegye nevezetű ház csupán egyszerű s dísztelen építmény, méretei is kicsinyek, s nincsen benne semmi nagyralátó; kertjei, valamint melléképületei azonban vetekedhetnek egy earlével is akár a reájuk fordított gond és költség tekintetében. Rachel legelébb is a maga kedvenc birodalmába vitt - a baromfiudvarba, mely a háziszárnyasok nagy változatosságával, ritkább és közönségesebb fajokkal bővelkedett, s el volt látva minden alkalmatossággal, mi különb s különbféle szokásoknak kedves. A vízimadarak használatára volt benne egy kisded csermely, mely tavacskává szélesedett, s apró kavicsokon csörgedezett által az udvaron, ez viszont a szárazföldi szárnyasok kedvét szolgálta, melyek ily módon bőven el voltak látva kövecsekkel, mit emésztésükhöz szükségeinek.

Úgy tűnt, mindeme teremtmények megérezték úrnőjük jelenlétét, s némely különös kedvencei nyomban lábaihoz siettek, s nem is tágítottak a sarkából, míg területiumuk határai őket jönni engedték. Rachel az olyan tudós jeles hozzáértésével hívta fel figyelmem szárnyasai különcségeire és tulajdonságaira, aki a természetrajzot választotta tanulmányai tárgyául; és meg kell vallanom, azelőtt soha ily érdeklődéssel nem szemléltem egyetlen baromfiudvar szárnyasait sem - legalábbis mielőtt megfőzettek vagy megsüttettek volna. Nem tudtam ellenállni a kísértésnek, és feltettem neki a fogas kérdést, hogyan képes elrendelni a kivégzését e teremtmények bármelyikének, miközben szemmel láthatólag oly nagy gonddal adózik nekik.

- Fájdalmas - felelte -, de létük törvényei szerint való dolog. Meg kell halniuk, ám nem tudják, mikor közeleg feléjük a vég; és azáltal, hogy kényelmessé tesszük létüket, míglen élnek, hozzájárulunk boldogságukhoz, amennyire csak mibenlétjük állapotja engedi.

Magam nem egészen értek egyet a hölggyel, Alan. És erősen kétlem, vajon a sertések és szárnyasok elismernék-e, hogy létezésük legfőbb értelme leöletni és elfogyasztatni. Mindazonáltal nem erőltettem az eszmecserét, melyből kvéker hölgyem, úgy tűnt, leginkább szabadulni óhajtott, mivel innen a melegházba vezérelt, mely tágas volt, s telve válogatott növényekkel, sőt felhívta figyelmem a helyiség túlsó végét betöltő madárházra is, melynek lakóit, mint mondotta, úgy ápolhatja a maga kedvére, hogy közben nem zavarja semmiféle, védencei eljövendő végzetét mutató kínos képzelődés.

Nem traktállak tovább a különféle melegházakról, kertekről és tartalmukról szóló beszámolómmal. Nem csekély összegű pénzt kellhetett ráfordítani felépítésükre és fenntartásukra ama kiváló rendben és állapotban, melyről tanúskodtak. A család, mint megtudtam, kapcsolatban áll ama nevezetes Millar famíliájával, és azt a szeretetet szívta magába, mit ő érzett a virágok és a kertművelés iránt. De ahelyett, hogy kerékbe törném a botanikai neveket, inkább elvezetlek a kertbe, amit Józsua vagy az atyja ízlése telepített a ház és a folyó közé. A kert, ellentétben a mindenfelé uralkodó egyszerűséggel, szokatlan mértékben díszes volt. Több részből állott, melyek között ápolt utak vezettek; s bár az egész térség nem haladta meg az öt vagy hat angol holdat, oly változatos volt, hogy négy oly nagynak tűnt. Találkozott ottan bezáruló fasor és tágas sétány; egy igen kecses mesterséges vízesés, valamint egy szökőkút, ugyancsak figyelemre méltó *jet d'eau*-val,[42] mely káprázatóan csillogott a napban, és folyvást szivárványt vetett. Volt egy lombszoba is a kertben, ahogy a franciák nevezik a filagóriát, hol a sétáló a nyár hevében is hűsölhetett, s egy terasz, északnyugat felől villogó lándzsájú, nemes krisztustövis-sövénytől védve, ahol a tél fagyos, de tiszta napjain a gazda kiélvezheti a napsütést.

Tudom, Alan, hogy te mindezt silánynak s avíttnak bélyegzed majd, mert mióta Dodsley leírta Leasowest, és beszélt Brown természetutánzatairól, valamint emlegeté Horace Walpole hajdani művét, az *Esszé a kertészkedésről* címűt, te csak a romlatlan természetért lelkesedsz, megvetvén azt, aki lépcsőkön sétálgat fel s le a szabad levegőn, és az erdők meg a vadon mellett teszel hitet. Ám *ne quid nimis*.[43] Magam sem csúfítanék el összezsúfolt mesterséges cicomákkal egyetlen tájat sem, mely természetes fenséggel vagy keccsel bír, ám azt hiszem, mindez nagyon értékes lehet ott, hol a táj a maga természetes állapotában különben nélkülözi a báj mindenféle nemét.

Vagyis tehát, ha udvarházam lesz (és ki a megmondhatója, hogy mily hamarost talán?), keresgélhetsz majd parkomban grottákat, vízeséseket és szökőkutakat - sőt, ha ellenkezéseddel tovább háborgatsz, még egy kis pogány szentélyt is építek. Ne bosszants hát, mert látod, milyen szörnyűségekre vagyok képes.

Bármennyire is mesterségesnek ócsárolnád Geddes testvér parkjának javát, van ott egy füzes sétány a folyócska partjának legszélén, mely oly szomorkás, oly bús és oly nyugodalmas, hogy bizonyára kivívta volna a te csodálatodat is. A patak, melyet a birtok szélső határánál természetalkotta gát, vagyis egy kiszögellő kőszirt zabolázott, még mostani megduzzadt állapotában is szinte alig-alig látszott mozdulni; és a sápatag füzek, hosszú ágaikat medrébe ejtve kis koszorúkat gyűjtöttek a habból, mit a sebesebb felső folyástól sodort le az ár. A patak túlpartját képező magas szikla halványan áttetszett az ágak közén, és fakó, hasadozott fala, amit hosszú vadrózsaindák s más futónövények koszorúztak, mintha korlát lett volna, ami a csendes ösvényt, melyen mi tapodtunk, elválasztja a túlnan nyüzsgő és fáradó világtól.

Az ösvény maga, követve a patak folyását, lágy kanyarulatot vett; akkorát, hogy íve elégséges volt tökéletesen elfedni a sétány végét, mígnem odaérkeztünk. A mély, baljós moraj, mely erősbödött, amint közeledtünk feléje, felkészítette a sétálót arra, hogy útjának vége szakad; az út végében egy gyökérből formált egyszerű pad volt csupán, melyről hat-hét lábnyi vízesésre tekinthettünk le, hol a patak alávetette magát ama természetes sziklazátony kiugró pereméről, melyet már említettem, s amely e helyt állta útját folyásának.

---

[42] Vízsugár.

[43] Ne essünk túlzásba.

E sétányt csendes és félhomályos volta fölöttébb alkalmatossá tette a bizalmas társalgásra, és mivel semmi érdekesebbet nem tudtam mondani szép kvéker hölgyemnek, azt a bátorságot vettem magamnak, hogy a Laird felől kérdezősködjem nála; hiszen magad is tudod, vagy legalábbis tudnod kellene, hogy a szív dolgait követőleg a szép nem leginkább szomszédai iránt érdeklődik.

Nem hallgattam el sem kíváncsiságomat, sem azt, hogy Józsua ellenállt faggatásomnak, és nem kerülte el figyelmemet, hogy sétáló társam némi zavarral válaszolt kérdésemre. - Én csak igazat szólhatok - mondta -; meg is mondom kegyelmednek, hogy bátyám nem szívelheti, én pedig félem azt az embert, aki felől kérdez. Meglehet, mindketten tévedünk; de ez a férfiú az erőszak embere, és nagy hatalma vagyon sokak fölött, kik a tengerészek és halászok mesterségét űzik, és oly igen eldurvultak, mint az elemek, melyekkel versenyre kelnek. Nem nevezik semmilyen becsületes néven - ami nem szokatlan, mert a maguk parlagi módján csúfnevekkel illetik egymást -, hanem éretlen tréfából a Tavak Lairdjének, vagyis urának címezik (megfeledkezvén arról, hogy senkit sem szabad úrnak nevezni, kivéve egyetlenegyet) - mivel azokat a sós vizű pocsolyákat, amiket a dagály hagy vissza a fövenyen, a Solway Tavainak hívják.

- Nincs is egyéb jövedelme, mint az, mit e fövenyből húz? - kérdeztem.

- Erre nem tudok válaszolni - felelte Rachel. - Azt beszélik a népek, hogy nincs szűkében a pénznek, bár az egyszerű halászemberek életét éli, és bő kézzel osztogat a körötte élő szegényeknek. Úgy sejti a szóbeszéd, hogy jelentős személyiség, aki egykor alaposan belebonyolódott a rebellió szerencsétlen dolgaiba, és még most is túlságosan nagy veszedelem leselkedik reá a kormányzat részéről, semhogy tulajdon nevét viselhetné. Gyakorta van távol a Brokenburn-szirtnél meghúzódó házától hetekig, hónapokig is.

- Azt hittem - mondtam -, hogy az államhatalom manapság már nemigen jár el még a legmegátalkodottabb rebellisek ellen sem. Hiszen már annyi éve...

- Ez így igaz - felelte Rachel -, az ily személyek azonban jól tudják, hogy csak akkor hunynak szemet bűneik felett, ha meghúzzák magukat. De hát ezekről a durva emberekről senki sem mondhat bizonyosat. Nem lakozik bennük az igazság; legtöbbjük törvénytelen kereskedelmet űz e részek és Anglia szomszédos partjai között; és jól ismerik a hamisság és ámítás mindenféle nemeit.

- Milyen kár - jegyeztem meg -, hogy a kegyed fivérének épp ilyen szomszédai adódtak, s különösen, hogy némi nézeteltérése is van velük, mint értesültem róla.

- Hol, mikor és mi végett? - kérdezte Geddes kisasszony aggódó izgalommal a hangjában, melynek hallatán azonnal megbántam, hogy felemlítettem ezt a tárgyat.

Előadtam neki, oly kevéssé ijesztő formában, ahogy csak tudtam, a szóváltást, mely a Tavak Lairdje és Rachel fivére között reggeli találkozásukkor esett.

- Ön nagyon megijesztett - válaszolta. - Éppen ez az állapot tart rettegésben átvirrasztott éjszakáimon. Amikor Józsua fivérem visszavonult atyám kereskedelmi ügyleteiben vállalt tevékeny részvételétől, mivel megelégedett a már birtokában levő földi javakkal, egy-két vállalkozásban mégis fenntartotta érdekeltségét, részben azért, mert visszavonulása hátrányos lett volna barátaira nézve, részben pedig azért, mert nem óhajtotta megfosztani magát ideje eltöltésének minden hasznos módjától. Ezek között a legfontosabb egy part menti halásztelep, melyen bizonyos újfajta varsák felállításával, melyek a dagály közeledtével megnyílnak és bezárulnak, mikor a víz visszaömlik a tengerbe, sokkalta több halat fognak, mint azok, kik, miként a brokenburniak, csak ladikból kivetett hálóval, lándzsával és horgászbottal dolgoz-

nak. Ők sérelmesnek vélik ezt az újítást, a dagályhálót, ahogy az emberek nevezik, és jogot formálnak maguknak arra, hogy eltávolítsák és erőszakkal lerombolják. Félek, hogy ez a férfiú, kit a Laird-nek hívnak, s az erőszak embere, beváltja majd eme fenyegetőzéseit, mi nem következhet be az én bátyámnak veszedelme s vesztesége nélkül.

- Mr. Geddesnek - mondtam - a magisztrátushoz kellene fordulnia; Dumfriesben katonák is vannak, akiket majd idevezényelnek az ő oltalmára.

- Annak az embernek módján szólasz, Latimer barátom - felelte az ifjú hölgy -, ki még mindig a keserű dühösség és a gonoszság kötelékeiben leledzik. Isten tiltja, hogy lenből való hálóinkat és fából való cövekeinket avagy a nyereség Mammonját, mit ezek nyújtanak számunkra, a háborúság embereinek keze által s emberi vér ontásának kockázatával kíséreljük megőrizni!

- Tisztelem aggályait - válaszoltam -, de ha egyszer kegyedék így gondolkoznak, akkor a fivérének alkuval vagy megadással kellene elhárítania a veszedelmet.

- Talán az lenne a legjobb - felelte Rachel -, de *én* mit szólhatnék? Még a legjobban zabolázott lélekben is megmaradhatott némi seprője Ádám ősapánk bűnének; és én nem tudom, hogy vajon ez, avagy talán valamely jobbik sugallat az, mi Józsua fivéremet arra bírta, hogy eltökélje, bár nem fog erőszakkal ellenállni az erőszaknak, jogait feladni sem hajlandó puszta fenyegetőzésekre, valamint nem ad tápot a gonosznak a mások kárára azáltal, hogy meghátrál a fenyegetőzések előtt. Társai, mondja, megbíznak az ő állhatatosságában, s ezért ő nem okozhat csalódást nekik azzal, hogy megrettenve lemond jogaikról, fenyegesse bár akárki élő ember, kinek orrában lehelet vagyon.

Ez a megjegyzés meggyőzött arról, hogy a régi idők prédáló lovagjainak szelleme azért nem veszett ki egészen a békés kvéker kebeléből sem; és magamban bizony elismertem, Józsuának volt igaza, mikor azt állította, hogy ugyanannyi bátorság van a tűrésben, mint a csapások osztogatásában.

A füzes sétány végéhez közeledvén egyre hangosabb lett a lezuhanó víz komor és szakadatlan moraja, míg végül már társalgásunkat is megnehezítette. Elhallgattunk, de kísérőmet láthatólag továbbra is azok az aggályok emésztették, melyeket beszélgetésünk ébresztett benne. A sétány végéről kilátásunk nyílott a zuhatagra, hol a megduzzadt patak habzó tajtékkal vetette le magát a természet alkotta sziklagátról, mely hiába próbálta elzárni folyása útját. Elragadtatással szemléltem, s amint útitársam felé fordultam, hogy kifejezést adjak érzéményeimnek, azt vettem észre, hogy a hölgy szomorú lemondással kulcsolja össze ujjait, ami azt mutatta, hogy gondolatai messze járnak az eléje terülő látványtól. Mikor észrevette, hogy nem kerülte el figyelmemet elmerengése, nyomban előbbi nyugodt kedélyét mutatta, és miután elegendő időt hagyott számomra, hogy gyönyörrel megszemléljem a magányos és csöndes sétány végpontját, azt javasolta, hogy fivére tanyaföldjén át térjünk vissza a házba. - Még nekünk, kvékereknek, ahogyan bennünket neveznek az emberek, még nekünk is megvannak a magunk apró büszkeségei - mondta -, és Józsua fivérem sose bocsátaná meg nekem, ha nem mutatnám meg önnek a földeket, melyeknek a legújabb és legjobb módon való megművelésében oly nagy örömét leli; és melyeknek okán, erről biztosíthatom önt, sok dicséretet kapott értő bíráktól, de nevetség tárgyává is tétetett azok által, kik botorságnak hiszik jobbítni őseink szokásait.

Miközben így szólott, kitárt egy alacsony ajtót, mely egy mohával és borostyánnal benőtt falon, a park kerítésén, a szabad mezőségre nyílott, melyen által egy kellemes és nyájas, szerény ösvényen vezetett az utunk, sövényeken és rajtuk átvetett létrákon, legelőkön, szántókon és erdőkön át; úgyhogy közönséges, jó időjárásban, a derék ember körbejárhatja birtokát anélkül, hogy besározná a cipőjét. Még padok is voltak, melyeken megpihenhettünk, és bár

egyiket sem díszítette felirat, s nem is fordultak elő oly sűrűn, mint ahogy Lea Sowes leírásaiban olvashatjuk, helyüket minden esetben úgy választották meg, hogy a padról belátható legyen valamely távoli látkép, vagy az otthoni tájék egy részletét élvezhesse ültében a megpihenő.

De ami a legjobban megragadott Józsua birtokán, az a vadak szokatlanul nagy száma és szelídsége volt. A fogoly tojója csak elvétve rebbent fel bokor tövi fészkéről, ahol fiókáit összegyűjtötte, pedig az ösvény ott vezetett el a közelében; a nyúl is mozdulatlanul figyelt bennünket kerek, sötét szemével, míg elhaladtunk előtte, vagy csak lustán mozdult, kicsikét arrébb szökdécselt, aztán újra felegyenesedve bámult minket, több kíváncsisággal, mint riadalommal. Megjegyzést tettem Geddes kisasszonynak a falánk és ijedős állatok feltűnő szelídségére, mire ő közölte velem, hogy bizalmuk a nyáron élvezett védelem és a télen kapott enyhítő segély gyümölcse.

- Ezek az állatkák a bátyám kedvencei - mondta -, aki úgy véli, annál is inkább rászolgáltak jóindulatára, mivel fajtájukat az egész földön mindenhol csak üldözik. Inkább a kutya társaságát is megtagadja magától - folytatta -, csak hogy a jószágok zavartalan biztonságot élvezhessenek. S lám, még ez az ártalmatlan és emberséges indulat is sérelmesnek tűnik veszedelmes szomszédaink szemében.

Elmagyarázta, hogy előző estéli vendéglátóm híres arról, mennyire kedveli a vadászatot, melyet úgy űz, hogy közben kevéssé van tekintettel azoknak óhajaira, kiknek birtokait igénybe veszi. A tiszteletnek és félelemnek ez a keveréke, mellyel általában irányában viseltetnek az emberek, arra készteti a szomszédos birtokosokat, hogy szemet hunyjanak afölött, amit ha más követ el, talán birtokháborításként büntetnének. Józsua Geddes azonban nem tűri, hogy bárki is behatoljon földjeire; és aminthogy azelőtt is megbántotta számos szomszédját, akik, mivel Józsua maga semmiképp nem fogott volna fegyvert, s másoknak sem engedte meg, hogy itt lődözzenek, irigy ebnek nevezték a kvékert, azonképpen most ismét csak súlyosbította a Tavak Lairdjének régebbi keletű ellenszenvét, midőn határozottan megtiltotta neki, hogy kedvteléseit az ő birtokán űzze. - Úgyhogy - szólt Rachel Geddes -, néha azt kívánom, vajha máshová vetett volna bennünket sorsunk s nem e kellemes határok közé, hol bár kevesebb szépséget bírnánk köröttünk, ám békés és jó akaratú szomszédaink lennének.

Végül is visszatértünk a házba, ahol Geddes kisasszony egy kis dolgozószobába vezetett, melyben két könyvszekrényben kicsiny könyvgyűjteményt mutatott.

- Emezek - mondta, a kisebb tékára mutatva - épülésére fognak szolgálni kegyelmednek, ha szabadon való idejét reájuk fordítandja; míg amazok - folytatta a másik, nagyobb szekreterre mutatva -, azt hiszem, aligha tehetnek kárt kegyelmed lelkében. Jóllehet testvéreink közül némelyek úgy vélik, hogy amelyik auktor nincsen mi vélünk, az ellenünk vagyon; ám az én Józsua fivérem elnézőbb vélekedésében és Amwelli John Scot testvérünkkel egyezik, aki maga is konstruál versezeteket, melyeket még a világban is jónak tartanak. Sok üdvös gondolatot kívánok kegyelmednek, míg családunk az ebéd órájában újfent találkozik.

Egymagám hagyatván, mindkét kollekcióba belekóstoltam. Az első kirekesztőlegesen vallásos traktátusokból és hitbuzgalmi vitairatokból állott; a másikat pediglen történelmi művek és jó erkölcsökre buzdító prózai és mértékes könyvek kicsiny szelekciója alkotta.

Minthogy egyik válogatás sem ígért sok mulatságot, eme papírlapokon unalmam gyümölcsét tartod kezedben; és őszintén szólván azt hiszem, hogy történeti művek irogatása (ha a tárgy maga a szerző) mindenkor legalább annyira szórakoztató, mint más országok történelmének olvasgatása.

Sam, még mindig inkább részegen, semmint józanul, annak rendje és módja szerint megérkezett poggyászommal, és ezáltal lehetővé tette számomra, hogy rendbe hozzam öltözékemet, mely ekképpen illendőbb volt a tisztaság és erény eme templomi csarnokához, hol (végezetül) úgy hiszem, nemcsak egy napig fogok vendégeskedni.[44]

Utóirat. Nem kerülte el figyelmemet kalandod, ahogyan a veled egyívású, tapasztalatlan ifjoncok bizonyára neveznék a vitéz Laird látogatását. Mi, utazók, nem tulajdonítunk jelentőséget az efféle apróbb eseményeknek, bár ez bizonyára megélénkítette némiképp a Brown's Square egyhangú életét. De mondd csak, nem szégyenkezel, amiért arra vetemedsz, hogy ily kopár elbeszéléssel próbáljad felkelteni érdeklődését annak, ki hétmérföldes csizmával járja a világot, s széltében-hosszában tanulmányozza az emberi természetet? Hiszen végtére is mit számít az, hogy egy tory Laird és egy whig jogtudor együtt ebédel - nem különösképpen ritka ügy, kiváltképp, hogy magad állítod, Mr. Herries elveszítette már birtokát, noha előnevét még megtartotta. A Laird fennhéjázóan és orcátlanul viselkedik - amiben semmi nincsen, mi nem illenék jelleméhez -, és *nem* penderíti le senki a lépcsőn, amint azt valakinek tennie kellett volna, ha Alan Fairford csak fele olyan legény lenne, mint amilyennek szeretné, ha barátai tartanák. Ezután az ifjú jogtudor, ahelyett, hogy ajtót mutatna barátunknak, jobbnak véli, ha ő maga veszi hasznát az ajtónak, és mögötte meglapulva kihallgatja, amint a fent említett Laird az agg jogtudortól Darsie Latimer felől kérdezősködik - kétségkívül őszinte érdeklődést tanúsítva a családtagként nála lakó jóképű és kiváló ifjú iránt, ki csak nemrégiben vett búcsút Thémisztől, lemondva arról a dicsről, hogy tovább kövesse e hölgyet. Kacagsz rajtam, mert légvárakat építek; de valld meg, nincsen-e általában biztosabb alapzatuk, mint csupán két szó egy Herries-féle ember szájából? És mégis... és mégis... szívesen elhessegetném magamtól a gondolatot, Alan... de sötét éjszakában a szentjánosbogár is tündöklő lámpás; és annak, ki oly bizonytalanságba és tudatlanságba taszíttatott, mint én, felkelti érdeklődését a leghalványabb reménysugár is, mely biztos tudomást ígér. Olyan az én életem, mint a Derby-csúcs gyomrában bujkáló föld alatti folyam, mely csak ott válik láthatóvá, ahol a hírneves barlangon folyik által. Most itt vagyok, s ez minden, amit tudok; de hogy honnan szökkentem elő, s mely irányt vehet életem folyása, vajh ki mondja meg nekem: úgy tetszett, atyád aggodalmat és érdeklődést tanúsít személyem iránt; valamint levélírásról is beszélt; bárcsak megadná az ég! Naponta beküldök levélért a postaállomásra.

[44] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: I.

NYOLCADIK LEVÉL

Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

Verdess csak szárnyaiddal és kukorékolj, ahogy kedved tartja. Te útra kelsz, hogy kalandokat hajhássz, nekem viszont helyembe jönnek, anélkül, hogy kutatnom kellene utánuk. És ó! mily kellemdús alakban; mivel engemet egy kliens képében látogatott meg a kaland - méghozzá igen csinos kliens képében! Ehhez mit szólsz, Darsie, ki oly esküdt lovagja voltál a hölgyeknek? Nem ér-e fel az én kalandom a te lóhátas lazachalászoddal? És nem halványodik-e el fényében akár egy egész törzsre való széles kalpagú martalócról szóló történeted? No de módszeresen kell belefognom az elbeszélésbe.

Midőn ma hazatértem az egyetemről, megrökönyödésemre, széles vigyor pukkasztotta a hűséges James Wilkinson mogorva ábrázatát, ami azért lepett meg, mert ritkán esik meg egynél többször egy év leforgása alatt. Sőt mi több, sokat tudó szemmel nézett rám, amit pedig egy néma pincértől, egy ételfelvonótól (mely berendezési tárgyhoz James közönséges állapotában nyugodtan hasonlítható) sem vártam volna inkább, mint éppen őtőle. - Mi az ördög történt, James?

- Amennyire én tudom, tán még az ördög keze is benne van a dologban - mondta James, újra bosszantóan elvigyorodva -, mivelhogy egy nőszemély járt itt, és kegyelmedet kereste, Alan ifiúr.

- Egy nőszemély keresett engem - szóltam és meghökkentem; mert mint magad jól tudod, az öreg Peggy néni, aki vasárnaponként hozzánk jár ebédelni, és a még nála is öregebb Lady Bedrooket kivételével, aki évente tízszer keres fel bennünket, a negyedévi négyszázmárkás özvegyi járandóságáért, asszonynép nemigen lépi át a küszöbünket, ugyanis női klienseit atyám mindig a saját otthonukban keresi fel. James azonban kötötte az ebet a karóhoz, hogy egy lady járt nálunk engem keresvén. - Olyan helyre kis menyecske volt - fűzte hozzá -, amilyent azóta se láttam, hogy leszereltem a Királyi Lövészektől és még Peg Baxternek csaptam a szelet. - Neked is adódott épp elég alkalom megismerned James katonai szolgálatának vidám emlékeit, mivel úgy látszik, a mi szolgálatunkban eltöltött évek annál unalmasabbak voltak.

- Nem hagyta meg a hölgy sem nevét, sem címét?

- Azt ugyan nem - felelte James -, de megkérdezte, hogy mikor lesz idehaza az ifiúr; én meg tizenkét órát mondtam neki, amikor csendes a ház, édesatyja pedig a bankban van.

- No de, James! Hogyan merészelted te azt képzelni, hogy atyám holléte bármiféle következménnyel bírhat erre az ügyre? A hölgy természetesen tisztességes személy, nemdebár?

- Én annak néztem, uram; nem olyan fajta, mint amilyenek kegyelmeddel... *tyuhé* - James e helyt halk füttyöt eresztett meg. - De én igazán nem tudhatom... a gazdám nagy patáliát csap, ha nőszemély jön ide.

Bementem a szobámba, és igazán nem volt ellenemre, hogy atyám távol időzött, noha helyesnek véltem megfeddni Jamest, amiért ekképpen intézte a dolgot. Keresetlen rendetlenséget teremtettem könyveim közt, hogy megejtő konfúzió képét keltsék asztalomon... vívótőreimet (melyeket távozásod óta senki sem használt) kitettem a kandalló párkányára, hadd lássa a hölgy, hogy *tam Marte quam Mercurio*[45] vagyok... megpróbáltam ruházatomat is oly ráncokba

[45] Éppoly harcias, mint bölcs.

szedni, hogy előkelő reggeli neglizsére emlékeztessen... hajamat enyhén berizsporoztam, mert erről ismerszik meg az úriember... órámat és pecsétnyomóimat az asztalra helyeztem, amivel arra szándékoztam célozni, hogy tudatában vagyok, mily érték az idő; és miután megtettem mindeme előkészületeket, melyekért kicsit szégyenkezem, ha rágondolok, nem volt más dolgom, mint az óra számlapját lesnem, míg a mutató a tizenkettesre ugrott. Elmúlt öt perc, amit én annak tudtam be, hogy az órák nem járnak egyformán; további öt perc múltán már aggódni és kételkedni kezdtem; és újabb öt perc már türelmetlenné tett volna.

Nevess, ahogyan jólesik; de ne feledd, Darsie, ügyvéd voltam, ki legelső kliensére várakozott - ifjú ember, kinek szigorú neveltetésére szükségtelen emlékeztetnem téged, aki egy fiatal és gyönyörű hölggyel folytatandó magánbeszélgetésre várt. De mielőtt a harmadik öt perc is letelt volna, meghallottam, hogy halkan és szerényen, mint félénk kéz érintésére, felcsilingel a csengő.

James Wilkinson semmiben sem serény, de amint tudod, kiváltképp lassú az ajtónyitásban, miért is én úgy számítottam, jó öt percig eltart, míg komótos lépteivel felballag a lépcsőn. Úgy gondoltam, van még elegendő időm, hogy kikandikáljak a zsalugáteren, és siettem is az ablakhoz ekképpen. Ám gazda nélkül csináltam meg a számítást; ugyanis James, aki éppoly kíváncsi volt, mint jómagam, ott lapult *perdu*[46] a kapu mögött, készen, hogy az első csilingelésre kitárja, és már tessékelte is látogatómat: - Erre tessék... Igenis, hölgyem... A hölgy, Mr. Alan - még mielőtt székembe telepedhettem, ahol szándékom szerint jövetele ért volna, teljes jogászi méltóságomban. Az a tudat, hogy félig-meddig rajtakaptak a leselkedésen, hozzájárulván velem született feszengő bátortalanságomhoz, melytől, mint vigasztaltak, a jog majd hamarosan megszabadít, mi tagadás, zavarba hozott és lecövekelt a szoba közepén, míg a hölgy, ki szintén zavarban volt, megtorpant a küszöbön. James Wilkinson, aki talán a legkevésbé vesztette el lélekjelenlétét, és bizonyára szívesen is maradt volna még a szobában, buzgólkodva széket húzott a hölgy számára, és ezzel eszembe idézte neveltetésemet. Hellyel kínáltam látogatómat, és felkértem Jamest, hogy hagyjon magunkra.

A hölgy tagadhatatlanul úri dáma volt, sőt valószínűleg rangban jelentősen meghaladta a közsorsúakat; és igen tartózkodó is, a mozdulataiban megnyilvánuló keccsel vegyes félénkségből ítélve. Felszólításomra helyet foglalt. Ruhája csinos és egyben divatos, amennyire megítélhettem, ugyanis ékesen hímzett, zöld selyemből készült porköpeny burkolta egész alakját, bár némiképp meleg volt már az évszakhoz képest az ilyen öltözék, mit még csuklyával is ellátott a szabó.

Az ördög vigye azt a csuklyát, Darsie! Mert miatta csak annyit tudtam kivenni, olyan mélyen behúzta arcába a hölgy, hogy kétségkívül a legcsinosabb orcák egyikét rejti, mit valaha láttam, s hogy ez orcát a zavar pírja festi bíborvörösre. Láttam, hogy gyönyörű, hogy álla nemesen ívelt, ajka korall, és fogai az elefántcsonttal vetekszenek. De ennél többről nem tanúskodhatom, mert az ismeretlen nyakán egy zafírral ékített aranykapocs fogta össze az irigy köpönyeget, és az átkozott csuklya teljesen elrejtette előlem arcának felső részét.

Egy dolog bizonyos, nekem kellett volna elsőnek szólanom; ám mielőtt szép rendbe szedhettem volna mondataimat, az ifjú hölgy, kit tétovázásom alighanem még inkább feszélyezett, maga nyitotta meg a társalgást.

- Attól tartok, uram, rátörtem önre... azt hittem, egy idősebb úriembert fogok itt találni.

---

[46] Elrejtőzve.

Ettől magamhoz tértem. - Asszonyom, kegyed talán atyámra gondol. Érdeklődni azonban Alan Fairford iránt kegyeskedett... atyám neve Alexander.

- Kétségtelenül, Mr. Alan Fairford az, kivel szólni óhajtottam - majd egyre zavartabban -; de engem úgy tájékoztattak, hogy az illető úriember élemedett korban van.

- Azt hiszem, hölgyem, hogy valamely tévedés foroghat fenn atyám és a magam személyét illetőleg; keresztneveink kezdőbetűje megegyezik, ám másképp végződnek. Én... én... én... fölöttébb szerencsés félreértésnek tartanám, ha az a megtiszteltetés érne, hogy bármiben is, amivel kegyednek szolgálatot tehetnék, helyettesíthetném atyámat.

- Ön nagyon lekötelez, uram. - Szünet következett, mely alatt úgy tűnt, tétovázik, felkeljen-e avagy ülve maradjon.

- Rövidesen magam is ügyvédi pályára lépek, hölgyem - mondtam reménykedve, hogy ez majd eloszlatja aggályait, s feltárja előttem ügyét -, és ha tanácsaim vagy véleményem a legcsekélyebb hasznára is válhatnának kegyednek, habár semmiképp sem merészelhetem azt állítani, hogy tanácsaim teljesen megbízhatóak lennének, mégis...

A hölgy felállt. - Nagyra értékelem az ön kedvességét, uram, s a legkevésbé sem kételkedem talentumában. Őszinte leszek. Valóban önt akartam felkeresni; mindazonáltal most, hogy találkoztunk, úgy vélem, sokkal jobb lesz, ha mondanivalómat írásban közlöm önnel.

- Remélem, hölgyem, nem lesz hozzám ily kegyetlen... nem tesz ki ily tantaluszi kínoknak, mondhatnám. Mérlegelje, hogy kegyed az én első kliensem... a kegyed ügye az első, melyben tanácsot kérnek tőlem; ne bántson meg azzal, hogy megvonja tőlem bizalmát, amiért néhány évvel fiatalabb vagyok, mint ahogy, úgy tűnik, várta volna. Gondosságom pótolja majd tapasztalataim hiányát.

- Ebben nem kételkedem - mondta a hölgy komoly hangon, hogy ezzel gátat szabjon a gáláns modornak, mellyel megpróbálkoztam. - Ha majd kézhez kapta levelem, megtalálja benne jó okát annak, miért felel meg céljaimnak leginkább a közlés írott formája. Jó napot kívánok önnek, uram. - És azzal távozott, szegény, elképedt, hajbókoló jogtanácsosát magára hagyva, ki bocsánatát esedezte mindenért, mi talántán nem nyerte meg tetszését... habár úgy tűnt, azzal sértettem meg leginkább, hogy kiderült rólam, fiatalabb vagyok atyámnál.

Nyílt az ajtó... ő kilépett rajta... végiglépkedett a járdán, befordult a sarkon, és én úgy éreztem, hogy mikor eltűnt előlem, zsebébe dugta a napot is, oly hirtelen telepedett rá a térre a mélabú s félhomály az ő eltűntével. Egy percig még ott álltam, mint a szélütött, s nem is ocsúdtam rá, mily nagy mulatságára voltam alighanem a tér túlfelén lakó éber barátainknak. Aztán eszembe villant, hogy követhetném, s legalább azt kideríthetném, hogy kicsoda voltaképp. Nekieredtem hát... végigiramodtam a térre nyíló utcácskán, de ő már eltűnt a szemhatárról, s én a kékfestő egyik legényét próbáltam kifaggatni, nem látott-e egy hölgyet a sikátorban, vagy nem emlékszik-e, merre fordult.

- Egy hölgyikét! - mondta a kékfestő, rám meredve szivárványszínű ábrázatával. - Mi lelte kegyelmedet, Mr. Alan, hogy kalap nélkül rohangál itt az utcában, mint az eszehagyott?

- A pokolba a kalapommal! - feleltem, de azért visszafutottam megkeresni; felcsaptam és újra nyakamba szedtem a lábam. De mire ismét elértem a sikátor végét, már megjött a józan eszem annyira, hogy rájöjjek, most már hiába lenne mindenféle keresés. Amellett megpillantottam barátomat, a vándor kékfestőlegényt, amint bizalmas sugdolózásba merült egy borsózöld színű szakmájabélivel, és világos volt számomra, akár a vakablak, hogy rólam folyik a szó, mivel módfelett kacarásztak. Nem óhajtottam volna másodszori hirtelen feltűnésemmel igazolni a

hírt, hogy Fairford ügyvéd úr „meghibbant", ami addigra már bizonyára a Campbell utca végétől a Mealmarket lépcsőig széltében-hosszában elterjedt, visszahúzódtam tehát odúmba.

Első dolgom az volt, hogy eltüntessem minden nyomát holmijaim káprázatos és elegáns elrendezésének, amitől oly nagy hitelt reméltem; mert most már szégyenlettem és dühös voltam, amiért egy percig is gondoltam azzal, miképp fogadjam a látogatást, mely oly kedvemre való módon kezdődött, ám olyannyira kedvem ellenére végződött. Fóliánsaimat visszaraktam a helyükre... a vívótőröket bevágtam ruháskamrámba, s közben mindegyre azzal a meddő kétellyel kínoztam magam, hogy vajon valamely lehetőséget szalasztottam-é el, avagy valamely cselszövénytől menekültem-e meg, vagy talán az ifjú hölgy valóban annyira meghökkent-e, amint azt sejtetni látszott, választott jogtanácsosának szerfelett ifjú voltától. Eléggé természetes módon segítségül hívtam a tükröt, és a belső titkos kamarai tanácsos meglehetősen alacsonynak, zömöknek mutatott s oly arcvonások birtokosának, melyek, meghiszem, inkább illenek a tárgyalóterembe, semmint a bálterembe; bár nem vagyok eléggé jóképű, hogy piruló szüzek epekedjenek érettem, vagy mondvacsinált ügyet koholjanak, amivel belépést nyerhetnek ügyvédi dolgozószobámba, eléggé csúf sem vagyok, hogy elriasszam azokat, akik valódi üggyel jönnek hozzám... ábrázatom valóban nem tündöklő, de - *nigri sunt hyacinthi*[47] - vagyis mondhatnánk egyet s mást küllemem védelmében.

Végül is - minthogy a józan ész mindig győzedelmeskedik, ha egy férfiú a tisztesség szabályai szerint bánik vele - kezdtem magam úgy látni, igen rosszallóan, hogy szamár voltam a találkozás előtt, mert túlságosan sokat vártam... szamár voltam a találkozás közben, mert nem sikerült kiderítenem a hölgy valódi szándékait... és különösen nagy szamárként viselkedem most, hogy túl vagyok rajta, mert olyan sokat töprengek felette. Mégis, képtelen vagyok másra gondolni, éppen ezért eltökéltem, hogy valamely nemes célnak vetem alá töprengésemet.

Emlékszel Murtough O'Hara iratára, melyet a gyónás katolikus szentségének védelmében írt, azt állítván, hogy „lelkének bűnei mindig súlyos teherként nehezedtek elméjére, mígnem elmondta mindet a papnak; de miután meggyónta bűneit, soha többé nem is gondolt rájuk..." Ezért hát kipróbáltam az általa ajánlott medicinát; és most, hogy beléöntöttem titkos búmat hűséges füledbe, többé nem gondolok e ködleányra, ki

Arctalan bár, arcátlan rám pirított.

Átkozott legyen zöld köpönyege... nem lehetett más, csakis boszorkány... megbabonázott, s még mindig rajta jár az eszem! Iszonyú mód szórakozott voltam egész ebéd alatt; ám szerencsére atyám merengésemet a *vinco vincentem, ergo vinco te*[48] nevezetű doktrína módfelett elvont természetének tudta be, ugyanis a professzor ma délelőtt épp a jognak e virányáról tartott előadást. Úgyhogy hamar elbocsátott kamrámba, s most itt vagyok, s tanulom a *vincera vincentem*-et, jórészt azért, hogy végre felülkerekedjem kíváncsiságom botor szenvedélyén... azt hiszem... azt hiszem, ennél többről nincsen szó... mely annyira hatalmában tartja képzeletemet, és egyre azzal a kérdéssel gyötör: ír-e vagy sem? Nem fog írni... nem fog! Így szól az Eszély, és még hozzáteszi: Ugyan, miért venné magának a fáradságot, hogy levelezgessen valakivel, ki ahelyett, hogy bátor lett volna, figyelmes és gáláns, nyúlszívű süvölvénynek bizonyult, és őreá hagyta a magyarázkodás egész visszás feladatát, jóllehet félúton elébe kellett volna mennie? A Szeszély viszont azt mondja erre, hogy igenis, fog írni, mert cseppet sem volt olyan, mint amilyennek nagy bölcsességében ön képzeli, tisztelt Eszély úr. Eléggé

[47] Feketék a jácintok.

[48] Legyőzöm a győztest, tehát legyőzlek téged.

zavart volt anélkül is, hogy én még tetéztem volna kínos helyzetét valamiféle tolakodó viselkedéssel. És fog írni azért is, mert... Magasságos mennyek, Darsie, már itt is a levél, és milyen hosszú! Itt van a levele előttem, a konyhaablakon dobta be egy küldönc, aki túlságosan hűséges, semhogy megvesztegethessem akár pénzzel, akár whiskyvel, és többet mondjon annál, hogy egy hatos kíséretében kapta egy közönséges külsejű asszonytól, miközben a rendes helyén álldogált a Kereszt közelében.

ALAN FAIRFORD NAGYS. ÜGYVÉD ÚRNAK

Uram!

Bocsássa meg mai balfogásomat. Véletlenül jutott tudomásomra, hogy Mr. Darsie Latimer közeli jóbarátját és társát tisztelte egy bizonyos Mr. A. Fairfordban. Amikor egy ilyen nevezetű személy után tudakozódtam, a Keresztnél (azt hiszem, így hívják az önök városában a Börzét) megmutatták nekem az illetőt, egy tiszteletre méltó, idősebb úr személyében - aki az ön atyja volt, mint most már tudom. Mikor a Brown's Square-en utánatudakozódtam, ahol, mint értesültem, az illető lakik, a teljes, Alan nevet mondtam, s ebből természetesen következett a látogatás, mellyel önt ma háborgattam. További kérdezősködésem eredményeképp azt kell hinnem, hogy valószínűleg ön a legilletékesebb személy abban az ügyben, melyre most figyelmét felhívni szándékozom; és módfelett fájlalom, hogy bizonyos körülmények, melyek különleges helyzetemből következnek, megakadályoznak abban, hogy személyesen közöljem önnel azt, amit most tudomására hozok e tárgyban.

Az ön barátja, Mr. Darsie Latimer, oly helyzetben van, mely jelentékeny veszélyeket rejt. Ön kétségtelenül tisztában van azzal, hogy intették, ne merészkedjék Angliába. Nos, ő, ha nem is szegte meg a baráti parancsolatot, olyannyira megközelítette a fenyegető veszedelmet, amennyire csak tehette, a tiltás betűjének szoros értelmében. Reá nézve rendkívül veszedelmes környéken ütötte fel táborhelyét; és csak úgy tud megmenekülni azoknak mesterkedései elől, kiknek ellenséges érzelmeit félnie kell, ha sürgősen visszatér Edinburghbe, vagy legalábbis félrehúzódik Skócia valamely távolabb eső részébe. Kénytelen vagyok rejtélyekben beszélni, de szavaim ettől nem veszítenek bizonytalanságukból; azt hiszem, ön eleget tud barátja sorsáról ahhoz, hogy általértse, ennyit sem írhatnék, ha nem lennék még önnél is mélyebben beavatva.

Ha barátunk nem képes vagy nem akarja megfogadni ezt a tanácsot, szerintem önnek csatlakoznia kell hozzá, mégpedig késedelem nélkül, hacsak lehet, hogy személyes jelenlétével és kérlelésével támogassa az érveket, amelyek írásban talán hatástalanok maradnak. Még egy szó, és itt az ön nyílt szívéhez esedezem: kérem, értse úgy, ahogy én gondolom. Senki sem feltételezi, hogy Mr. Fairford buzgalmát barátja szolgálatában zsolddal kecsegtetve kellene élesztgetni. De híreim szerint Mr. Fairford, ki még nem kezdte meg hivatott pályáját, ez okból talán híjával van a szükséges eszközöknek, bár bizonyára nem hiányzik kebeléből a szándék, hogy nyomban cselekedjék. Kérem önt, Mr. Alan Fairford, hogy a mellékelt bankjegyet tekintse pályája első tiszteletdíjának; mert az, aki küldi, reméli, hogy nagy sikerek kedvező előjelének bizonyul, még ha az adományozó oly ismeretlen is, mint

A ZÖLD KÖPÖNYEG VISELŐJE

Egy húszfontos bankjegyet találtam a borítékban, és szólni sem tudtam, annyira elképedtem a levél tartalmától. Képtelen vagyok újraolvasni levelem elejét, mely e különleges közlés bevezetőjét tartalmazza. Csak azt tudom, hogy bár nagy kvantum badarságot hordtam össze benne

(a Teremtő a tanúm rá, mennyire különböznek akkori ábrándjaim mostani érzelmeimtől), kielégítően pontos leírást ad arról a rejtélyes személyről, akitől ez a levél érkezett, s hogy nekem most nincsen sem időm, sem türelmem elválasztani a zagyva kommentártól magát a textust, melyet oly fontos, hogy mielőbb tudomásodra hozzak.

Add össze ezt az oly különös módon hozzád juttatott figyelmeztetést londoni ágensed intelmeivel, melyek eltiltanak attól, hogy Angliába látogass... valamint a Solway Tavak Lairdjének jellemével... a határvidék lakóinak törvénytelen üzelmeivel... azzal, hogy ezen a vidéken semmiféle parancsot nem lehet egykönnyen végrehajtani, mert mindkét ország féltékenyen őrködik, nehogy a másik beleavatkozzék az ő törvényes jogaiba; ne feledd, hogy Sir John Fielding is azt mondta atyámnak, hogy még egy haramia után se folytathatna nyomozást a dumfriesi hídon túl; gondolj arra, hogy whigek és toryk, pápisták és protestánsok viszályai még mindig bizonytalan és úgyszólván törvények nélküli állapotban tartják azt a vidéket - gondold meg mindezt, drága Darsie-m, és ne feledd, amíg ezen Sáron Hegyén tartózkodol, olyan családnál szállsz, kiket fegyveres erőszak fenyeget, s akiktől, bár csökönyösségük kihívja maga ellen az erőszakot, elveik azt követelik, hogy tartózkodjanak az ellenállástól.

Mint jogász pedig hadd közlöm veled, hogy a halászat ama módjának törvényességét, melyet a te Józsua barátod gyakorol, legkiválóbb jogtudoraink erősen vitatják; s hogy ha a folyó torkolatában felállított cövekhálók valóban jogtalan akadálynak minősülnek, úgy a hálók lerombolásának és megsemmisítésének céljából *via facti*[49] eljáró csoport tagjait a törvény nem tekinti lázadás vétségében bűnösnek. Tehát azáltal, hogy ott tartózkodol, könnyen belekeveredhetsz egy olyan vitába, melyhez semmiféle közöd sincsen, s ily módon alkalmat szolgáltatsz ellenségeidnek, bárkik légyenek is, arra, hogy az általános kavarodás zűrzavarában végrehajtsák személyes biztonságod ellen forralt esetleges ármányaikat. Az orvhalászok, orvvadászok és csempészek nem olyanfajta úriemberek, akiket visszatarthatna akár a te kvékered szent beszéde, akár a te lovagiasságod. Ha oly Don Quijote-i hajlamaid vannak, hogy dárdáddal a cövekhálók és gyászszínű gúnyák népének védelmében állj sorompóba, én máris elveszettnek nyilvánítalak; mert, mint már említettem, kétlem, hogy azok, akik elhivatottak lennének orvosolni a sérelmeket, kötelességüknek tartják majd, hogy közbelépjenek. Egyszóval, térj vissza, drága Amadisom; a Solway halászhálóinak kalandja nem méltóságodnak való. Gyere haza, és én hűséges Sancho Panzád leszek majd egy több reménnyel kecsegtető kalandozásban. Együtt fogjuk keresni Urgandánkat, a Zöld Köpönyeg Ismeretlen Hölgyét, ki megfejti majd neked sorsod rejtvényét, jobban, mint a bölcs Buckhaveni Eppie[50] vagy Kasszandra maga.

Kész örömest élcelődnék, Darsie - mert aki véled vitatkozik, néha többet elérhet tréfával, mint érvekkel -, de elszorul a szívem, s nem tudok tovább tréfálkozni. Ha valamit is jelent számodra az a barátság, mit oly sokszor esküvel fogadtunk egymásnak, engedd, hogy most az egyszer felülkerekedjenek óhajaim kalandos és regényes természeteden. A legkomolyabb meggyőződéssel hiszem, hogy az, amit ez a bizonyos Mr. Herries közölt atyámmal, és az ifjú hölgy intő levele egyazon tárgyra vonatkoznak, s hogy, ha itt lennél, egyikből vagy a másikból, esetleg mindkettőből megtudhatnál valamit, ami talán fényt vetne születésedre és szülőid kilétére. Csak nem fogsz holmi haszontalan szeszélyt követni inkább, semmint az ekképp eléd tárt lehetőséget?

---

[49] Tettleg.

[50] A *Buckhaven Története* című népkönyv közismert szereplője. *(Walter Scott jegyzete)*

Kedvem szerint s összhangban a célzással, mit az ifjú lady, kit méltán illetek e címmel (mert nem kételkedem benne, hogy rangbéli hölgy), tett levelében, már régen nálad lennék, hogy személyesen ösztökéljelek minderre, ahelyett, hogy a papirost szántom érveimmel. De tudod, hogy megpróbáltatásom napja kijelöltetett. Már azon is átestem, hogy bemutattak vizsgáztatóimnak, és tételeimet is kiosztották rám. Mindez együttesen sem tarthatna itthon, ám atyám ez alkalommal bármely helytelenkedést halálos csapásnak tartana, mely halomra zúzza egész életében nagy szeretettel dédelgetett reményét - nevezetesen, hogy nem érdemtelenül fogadnak a jogászok testületének tagjául. Magam részéről jól tudom, hogy nem sok nehézséggel jár letenni e merőben formai vizsgákat, különben miként mehetett volna át rajtuk ismerőseink egynémelyike? Ámde atyám szemében ezek a formaságok valamely fenséges és komoly, ünnepi alkalom részei, melyre már régóta készül; és ha én elmaradnék erről az eseményről, az csaknem a tébolyba kergetné. Mindazonáltal útra kelek, legyek bár tébolyult magam is, ha nem küldesz nyomban megnyugtató hírt, hogy útban vagy errefelé. Közben már felszólítottam Hannah-t, hogy tegye nyoszolyádat a lehető legtökéletesebb rendbe. Képtelen vagyok megtudni, vajon atyám írt-e már neked, s azóta nem is említette Birrensworkkel folytatott beszélgetését; ám ha elejtenék előtte egy-két célzást, miféle veszedelmeknek vagy kitéve, tudom, hozzád intézett kérésem, hogy jöjj vissza azon nyomban, az ő szívből jövő támogatását is élvezné. Még egy érv: amint az szokás, a testületbe való befogadásom alkalmából vacsorát kell adnom barátaink részvételével; atyám pedig, félretéve szokásos takarékossági megfontolásait, azt óhajtja, hogy a lakoma a lehető legünnepélyesebb legyen. Jöjj tehát, szeretett Darsie-m, vagy hozzád protestálok, és vizsgát, vacsorát, barátokat elküldök a pokol fenekére, hogy személyesen menjek érted, miként a bosszú angyala. - Mélységesen aggódó barátod,

A. F.

KILENCEDIK LEVÉL

Alexander Fairford fiskálistól Darsie Latimer úrnak

Kedves Darsie Úr,

Minthogy oly sokáig *factor loco tutoris*[51] gyanánt állottam ön mellett - avagy a pontosság kedvéért (hiszen bírósági felhatalmazás nélkül töltöttem be e tisztet) inkább azt kellene mondanom, a *negotiorium gestor*[52] minőségében, ez a kettőnket összefűző kapcsolat szolgáljon magyarázatául jelen levelemnek. S bár híven számot adtam közbenjárói tevékenységemről, mely számadás rendszeresen jóváhagyatott, nemcsak ön által (kit sohasem tudtam rávenni egyébre, mint a kivonatos kimutatás és a végösszeg áttekintésére), hanem a nagyérdemű londoni Mr. Samuel Griffith által is, lévén ő az ügynök, akin keresztül a kiutalások eszközöltettek, mégis azt kell hinnem, hogy bizonyos értelemben ön most már úgy tekint rám, mint ki *functus officio*,[53] mindazáltal, tréfásra fordítva a szót, remélem, mégsem tartja alkalmatlan és illetéktelen közbeavatkozásnak, ha olykor még mindig érdekeltnek tekintem magam az ön sorsának alakulásában. Ez alkalommal kettős indíték késztet az írásra.

Találkoztam Mr. Herries of Birrensworkkel, egy ősi családból származó nemesúrral, aki évekkel ezelőtt nehéz helyzetbe került; és arról sincsen tudomásom, hogy ügyei elrendeződtek-e azóta. Birrenswork azt állítja, hogy igen közeli ismeretségben volt az ön atyjával, aki közlése szerint Langcote Hall-i Ralph Latimer volt, Westmoreland grófságból, és olyan családi természetű ügyekről is említést tett, melyekkel önnek feltétlenül fontos lenne megismerkednie; de minthogy vonakodott ezeket nekem tudomásomra hozni, az udvariassági formák betartásával erre semmiféle módon nem serkenthettem. Mindössze arról bírok értesüléssel, hogy Mr. Herries maga is kivette részét az 1745-ös szerencsétlen kimenetelű s eleve reménytelen eseményekből, és emiatt bajba is keveredett, bár meglehet, ez azóta már a múlté. Mi több, habár nem vallotta magát nyíltan a pápista vallás hívének, erős inclinatiót mutatott irányában. Ez a két ok volt az, mely arra késztetett, hogy tétovázzam, mielőtt a nevezett úriembert egy ifjú figyelmébe ajánlom, ki talán nem rendelkezik olyan biztos alapokon nyugvó meggyőződéssel egyház és állam dolgában, hogy egy új tan hirtelen reátámadó forgószele el ne fordíthassa előbbi hitétől. Ugyanis felfigyeltem arra, hogy önt, Darsie úr, tetemesen megfertőzte a bálványimádás e régi bűne; és bár az ég őrizze attól, hogy valaha is bármely módon hűtlen legyen a protestáns Hannoveri Házhoz, nem kerülte el figyelmemet, hogy kegyed mindig szívesen hallotta azokat az esztelen, vad történeteket, melyeket a Felföldről származó urak mesélnek ama viharos időkről, bár jobban tennék, ha felhagynának regéikkel, mivel az események inkább válnak szégyenükre, semmint dicsőségükre. Kósza szelek útján, ha szabad így mondanom, az is fülembe jutott, hogy ön a szükségesnél hosszabb ideig tartózkodott a kvékerek ocsmány szektájának tagjai körében - kik nem ismernek el sem papot, sem királyt, sem polgári magisztrátust, sem pediglen jogrendünk épületét, és nem hajlandóak eskü színe alatt tanúskodni sem *in civilibus*, sem *criminalibus*,[54] bármily kár származzék is ebből. Minthogy ön ilyképpen ismeretségbe került ezen eretnekségekkel, üdvös lenne, ha elolvasná *A fű között tekergő kígyó* vagy *A csapdából kirántott láb* című traktátusok valamelyikét, melyek közül mindkettő ezekkel a tanokkal foglalkozik, s tisztes hírnévnek örvend.

---

[51] Gyám.

[52] Ügyvivő.

[53] Hivatalából felmentve.

[54] Polgári ügyben... bűnügyben.

Nos, Mr. Darsie, magamagának kell eldöntenie, vajon lelkének károsodása nélkül továbbra is elidőzhet-e a pápisták és kvékerek között - ahol is egyik tévelygés jobbról, másik téveszme bal felől fenyegeti; ámbátor, ha ön úgy vélekedik, hogy bizton ellenállhat eme ártalmas tanoknak, én úgy hiszem, bátran továbbra is ott múlathatja idejét, ahol mostan tartózkodik, mindaddig, míg valamely módon elöl nem találja Herries of Birrenswork urat, aki kétségkívül többet tud az ön ügyeiről, mint akárki más Skóciában, legalábbis szerény elképzelésem szerint. Szívesen kikérdeztem volna magam is e tárgyról, de úgy találtam, húzódozik szólni róla, mint már ezt részben említettem volt.

Más: Örömmel tudatom önnel, hogy Alan kedvező eredménnyel letette vizsgáját skót magánjogból - nagy megkönnyebbülésére lelkemnek; kiváltképp, hogy az érdemes dr. Pest még azt is megsúgta nekem, hogy nem volt semmi okom az aggodalomra a „bojtárka" miatt, ahogy közvetlen modorban nevezte, amitől nekem nagyon duzzadozott a keblem. Nyilvános vizsgálataira (merő formalitás az előzőkhöz képest) a fakultás nagytiszteletű dékánjának rendeletére a most következő szerdán kerül sor; és aztán pénteken felölti a talárt, majd egy kis vacsorafélén látja vendégül barátait és ismerőseit, úgy, ahogyan, amint azt ön is tudja, a szokás megköveteli. Nem csupán Alan fogja hiányolni, Darsie úr, az ön társaságát, melyet legnagyobb sajnálatomra, úgy látszik, semmiképp sem élvezhetünk, részben az ön elfoglaltságai miatt, részben azért, mert erre az alkalomra megjön nyugatról kuzinunk, Peter Fairford, és nem tudunk más helyet felajánlani neki, csak az ön kis kamráját. Megmondom, ahogyan szokásom, köntörfalazás nélkül, hogy kívánatosnak ítélném, ha ön és Alan legközelebb csak akkor találkoznának, midőn Alan már - úgyszólván - beevezett új hivatása vizeire. Ön igen kellemes úr, csupa tréfa, ami illik is önhöz, hiszen elegendő vagyonnal rendelkezik (tudomásom szerint), hogy megőrizhesse vidám kedélyét. Ha bölcs megfontolás tárgyává tenné ugyan a kérdést, talán belátná, hogy vagyonos emberhez higgadt fő és meggondolt viselkedés illik; ám ön oly távol van attól, hogy évi jövedelmének megnövekedtével maga is megkomolyodjék, és körültekintőbb legyen, hogy úgy hiszem, minél gazdagabb lesz, annál jobban vigad. Ezt ön teheti is, a maga mulatságára, míg csak a maga személyéről van szó. Alanre azonban (eltekintve szerény megtakarított pénzemtől) csupán a széles világ marad, mit meg kell hódítania; és ha ezután is csak viháncolnának és nevetgélnének, mint eddigelé szokták volt tenni, bizony hamar elszökdösnének talárja alól az ügyek és zsebéből a garasok. Mindazonáltal én nem kétlem, hogy lesz módjuk találkozni, ha majd Darsie úr visszatér kóborlásaiból; mert ahogyan a bölcs mondja, ideje van az egybegyűjtésnek és ideje az elszórásnak; az okos ember pedig mindig a gyűjtést veszi előre. - Maradok, kedves uram, jóakaratú barátja és ezentúl is szolgálatjára kész híve,

ALEXANDER FAIRFORD

Utóirat. Alan tézisének címe *De periculo et commodo rei venditae*,[55] és igen kiváló latinsággal íródott. Szomszédságunkban a Ross House-t már csaknem befejezték, és közkeletű vélemény, hogy még a Duff House-t is felülmúlja díszességben.

[55] A bérbe adás veszélyéről és hasznáról.

TIZEDIK LEVÉL

Darsie Latimertől Alan Fairfordnak

Bonyolódnak a szálak, Alan. Megkaptam leveledet, és kaptam egyet atyádtól is. Az utóbbi lehetetlenné teszi, hogy eleget tegyek az előbbi kedves meghívásnak. Nem, Alan, nem lehetek veled; és erre mindennél jobb okom van - nincs módomban, de nem is szabadna atyád aggodalmas óhajai ellen tennem. Nem veszem sértésnek tőle, hogy jobb szeretné távolmaradásomat, mint jelenlétemet. Természetes dolog, hogy azt kívánja fiának, amire az oly igen rászolgált - egy bölcsebb és higgadtabb barátot, mint amilyennek én tűnök szemében. Pedig bizony sokat győzködtem keményen, hogy magam is olyan illedelmes magaviseletű férfiú legyek, kit éppúgy nem lehet szabályok megsértésével gyanúsítani, mint egy baglyot azzal, hogy pillangókat fogdos.

De hiába ráncoltam homlokom, mígnem a fejem is belefájdult, hogy ezzel komoly és megfontolt ifjú hírébe kerüljek. Atyád rendre felfedezte, vagy legalábbis felfedezni vélte, hogy homlokomráncai között mindig csak valamely kelekótya huncutság rejtőzik, s ettől szemében veszedelmes társaság lettem egy jövendő ügyvéd s majdani bíró számára. Nym káplár filozófiájával vigasztalom magam: „Úgy kell legyen, ahogy lehet.” Nem mehetek el atyád házába, mert nem óhajt ott látni; ami pedig a te jöttödet illeti, esküszöm neked mindenre, ami szívemnek drága, ha ilyen megátalkodott ostobaságot forgatsz a fejedben, hogy ne mondjam, kegyetlen és hálátlan gondolatot, tekintve atyád terveit és óhajait, többet nem szólok hozzád, amíg csak élek! A legteljesebb komolysággal beszélek. Amellett atyád, míg egyrészt úgyszólván megtiltja, hogy visszatérjek Edinburghbe, másrészt mindennél jobb okot szolgáltat arra, hogy még egy ideig tovább kószáljak ezen a vidéken, megcsillantva előttem a reményt, hogy régi barátod, Herries of Birrenswork esetleg némely részlettel szolgálhat nekem származásomra vonatkozólag, mivel úgy tetszik, a vén rebellis ismerős ezekkel a tényekkel.

Ez az úriember egy westmorelandi família nevét említette, s úgy véli, rokonságban állok velük. Tudakolózásaim egy ilyen nevű család után eredménytelenek maradtak, mert a határvidék lakói kölcsönösen keveset tudnak egymásról, a határ mindkét oldalán. Persze, nem is kétséges, hogy majd csak ráakadok valami angolra, akitől tovább kérdezősködhetem, hiszen a béklyó, mit az öreg Griffith kattintott rám, megakadályoz abban, hogy személyesen keressem fel Angliát. Errefelé mindenképpen nagyobb esélyem van rá, hogy valamit megtudok, mint máshol. Ez majd mentségemül szolgál, amiért továbbra is itt időzöm ezen a környéken - mely választásomat, úgy látszik, atyádurad sem rosszallja, akinek vélekedése pedig minden bizonnyal megalapozottabb, mint a te kóbor leánykádé.

Ha csupa veszéllyel lenne is kirakva az út, mely ilyen felfedezésekhez vezet, még akkor sem haboznék egyetlen pillanatig sem, reálépjek-e. Ha pediglen a Solway Tritonjai hozzálátnak lerontani a jámbor Józsua dagályhálóit, nem vagyok annyira Don Quijote lélekben, sem annyira Góliát testben, hogy akár csak meg is kíséreljem védelmüket. Eszemben sincsen, hogy vállammal próbáljak alátámasztani egy rogyadozó házat. Különben is Józsua elejtett nekem egy megjegyzést arról, hogy a társaság, melyhez ő is tartozik, amennyiben károsodás éri a Laird fenyegetése szerint, törvény elé fogja idéztetni a lázadókat (mivel a társaság némely tagjai világiasabb módon gondolkoznak), és kártérítést fog követelni, s igen valószínű, hogy az erőszakmentességről vallott nézetei barátomat sem fogják visszatartani, ki maga is kiveszi majd a részét ebből az eljárásból. Miért is az egész ügy jogi mederben fog lefolyni, és én csak akkor szándékozom közbeavatkozni, amikor esetleg szükségesnek mutatkozik a te irodád felé

irányítani a panaszosok útjait; és elvárom, hogy kezdve a *Lex Aquarum*-tól, behatóan ismerj minden skót statutumot, amely a lazachalászattal foglalkozik.

Ami pediglen a Zöld Köpönyeg Hölgyét illeti, fogadok, hogy azon az emlékezetes reggelen annyira elvakította szemedet a nap, hogy bármire néztél, mindent zöldnek láttál; és James Wilkinson beható lövésztapasztalatai, valamint tagadó értelmű füttye ellenében is, én megkockáztatnék egy egykoronást, hogy mégiscsak olyan hogyishívják hölgyike volt az illető. Az aranytól se hagyd magad meggyőzni az ellenkezőjéről. Könnyen lehet, hogy még majd valami módon visszaadatja veled azt a pénzt, és ráadásul (micsoda zsákmány!) még az ügyvédi tanács díját is, ha nem tartod jobban nyitva a szemed. Ám ha másképpen lenne, ha tényleg rejlik valami titok e látogatás mögött, úgy hidd el nekem, olyan titok az, melyhez te nem férhetsz hozzá, és én nem is tudnék magyarázattal szolgálni egyelőre, hiába próbálnám, mert ha tévednék magyarázatomban, márpedig könnyen tévedhetek, inkább bújnék nyomban Phalarisz bikájába, ha ott állna előttem, készen, felizzítva, semmint hogy gúnyolódó szavaid nyársán piruljak. Ne vádolj bizalmatlansággal, mert amint valamennyire is megvilágosodik előttem a dolog, bírni fogod bizalmamat; ám amíg csak a sötétben tévelygek, nem szeretem okos emberek szeme láttára fejem a falba verni. Ha te ezen elámulsz,

Ámulj csak, mindent tisztáz az idő.

Addig is, kedves Alan, hadd folytatom a naplómat.

Sáron Hegyére való megérkeztem harmad- vagy negyednapján az Idő, ez az egykedvű sírásó, kihez épp az imént utasítottalak, bizony már sokkal lassabban bicegett velem, mint eleinte. Józsua különös erkölcsi tanítása és a leányzó hugenotta egyszerűsége újdonságával együtt kezdte egyre inkább elveszíteni eredetiségét is szememben, s életemet, mivel oly nagyon csendesen folydogált, kezdtem tűrhetetlenül unalmasnak érezni.

Ahogyan te mondtad, mintha a napot is zsebre vágták volna a kvékerek. Körös-körül minden szelíd volt és barátságos; de a napirend oly egyhangú volt, oly érdektelen, oly reménytelenül és változtathatatlanul lankatag, hogy az élet elvesztette minden ízét. Érdemes vendéglátóim persze nem érezték ezt az űrt, a bárminemű izgalom hiányát, mely vendégüket viszont egyre inkább nyomasztotta. Mindegyiküknek megvoltak a maga kis elfoglaltságai, kegyes cselekedetei és örömei; Rachelnek a baromfiudvara és az üvegház, Józsuának pedig a kertje. Emellett, nem kétlem, örömüket lelték vallási elmélkedéseikben is; és mindent összevetve, békességesen és észrevétlenül siklott tova velük az idő, noha nekem, ki zúgó folyamok és vízesések után vágyódom, állni tűnt. Azt forgattam a fejemben, hogy visszatérek Shepherd's Bushba, és kezdtem némi sóvárgással gondolni a kis Benjie-re és a horgászbotra. A himpellér idáig merészkedett, és egyre itt köröz, hogy olykor-olykor megpillantson. Gondolom, újabb hatosokra vetette ki a horgát. Ez azonban Józsua szemében olyan lett volna, mintha egy mosott kocát hagynék visszacsörtetni a dágványba, ezért úgy döntöttem, hogy míg vendégük vagyok, megkímélem házigazdámat e megrázkódtatástól. Ezután arra gondoltam, hogy megrövidítem vendégeskedésem tervezett tartamát; de sajna! úgy éreztem, ez éppoly lehetetlen. Egy hetet mondtam; s bármennyire elhamarkodott volt is ígéretem, szent és változtathatatlan, méghozzá minden betűje, mert a Testvérek nem tűrnek semmiféle eltévelygést a betűtől. Ezek a fontolgatások valamiféle türelmetlenséget oltottak belém, s fejembe csapva kalapom, tegnap este fölkerekedtem, hogy kiruccanjak a megművelt földeken és Sáron Hegyének kertjein túlra, mintha csak arra áhítoznék, hogy a művészet birodalmából a szabad és mesterkéletlen természetbe szökjem.

Aligha volt nagyobb gyönyörűségem, mikor először léptem erre a békességes birtokra, mint most - ilyen állhatatlan és következetlen az emberi természet! -, mikor megszöktem határai

közül, s kiléptem a tágas lankákra, melyeket azelőtt oly kopárnak és kietlennek láttam. Tisztábbnak és üdítőbbnek tűnt a levegő is, mit belélegeztem. A felhők, melyek magasan fenn, a nyári fuvallat hátán nyargaltak, víg vágtában sorjáztak el fölöttem, hol elhalványítva a napot, hol szabadon engedve, hogy sugarai gyorsan eliramló foltokban árasszák el a tájnak hogy egyik, hol másik részét, kiváltképp pedig a Solway torkolatának távoli széles tükrét.

A kiszabadult fogoly könnyű lépteivel jártam a tájat, és mint John Bunyan Zarándoka, én is csaknem dalra fakadtam. Mintha felgyülemlett volna bennem a jókedv azalatt, míg magamba fojtottam, s most vidám kedvemben úgy éreztem, jogom van eltékozolni mindazt, mit az előző héten megtakarítottam. Épp meg akartam ereszteni egy vidám strófát, mikor örömteli meglepetésemre egy kisded kórust hallottam meg, melynek három vagy még annál is több tagja ezt a régi, víg nótát dalolta, s mondhatom, egész pompásan:

Legényeink mind csuda-csuda vígak,
Mert nyakló nélkül ittak:
Nekem két katonám,
Neked három, komám
S háromnak hadnagya Sir Thomas o'Lyne;
Nosza kompot hívtak s csuda-csuda vígak,
Mert nyakló nélkül ittak.[56]

Amikor véget ért a dal, harsány, szívből jövő kacagás követte, mintegy taps gyanánt. Vonzottak a hangok, melyek olyannyira egybecsendültek pillanatnyi érzelmeimmel, ezért arrafelé irányítottam lépteimet, amerről a hangok jöttek - óvatosan mindazonáltal, mert ennek a dimbes-dombos tájnak, mint arra ismételten célozgattak előttem, nem volt jó híre, és a csalogató énekszó, ha nem is vetekedhetett épp a szirének énekével, könnyen vezethetett volna hasonlóképp kellemetlen következményekhez az óvatlan kíváncsiskodó számára.

---

[56] E dal eredeti változata Cowley szellemes komédiájának, *A pártfogó*-nak első kiadásában található. A *Coleman Street-i kőfaragó* címet viselő második, átdolgozott kiadás már nem tartalmazza.

BLADE KAPITÁNY:
Haha, fiúk, ez ám a jó kis nóta:
Legényeink mind csuda-csuda vígak,
Mert nyakló nélkül ittak.

KŐFARAGÓ:
Nekem egy katonám.

DOGREL:
Nekem kettő, komám.

BLADE:
Nekem három, az ám.

KŐFARAGÓ:
Meg az én katonám.

EGYÜTT
Ahová csak nézek, mindenki részeg, mint a csap, csuda részeg,
S legényeink mind csuda-csuda vígak... stb.

Ez a dal eredeti szövege, melyet a regényben némiképp megváltoztatott és kibővített formában közlünk. A darabot első ízben II. Károly jelenlétében adták elő 1641-ben, amikor a király még walesi herceg volt. A dal szövegét szerencsés kézzel zenésítették meg. *(Walter Scott jegyzete)*

Arrafelé lopakodtam tehát, bízva abban, hogy a talaj görbületei, mivel buckák és gödrök követték egymást a síkon, lehetővé teszik, hogy szemügyre vehessem az énekeseket, mielőtt ők megpillanthatnának engem. Miközben közeledtem feléjük, újra rázendítettek a régi nótára. A hangokból úgy tűnt, egy férfi és két fiú énekel. Hangjuk csiszolatlan volt, de jól tartották az ütemet, és sokkal ügyesebben adták elő dalukat, semhogy közönséges falusiak legyenek:

Jack napba nézett, és „Tűz, tűz!" rivallt;
Tom istálló helyett lovat mocsárba hajt;
Jim borjút zargatott, és szarvasért kiáltott;
Will gebéje helyett a kerítésre mászott;

Legényeink mind csuda-csuda vígak,
Mert nyakló nélkül ittak;
Nekem két katonám,
Neked három, komám,
S háromnak hadnagya Sir Thom o'Lyne;
Nosza kompot hívtak s csuda-csuda vígak,
Mert nyakló nélkül ittak.

A hangok néha összetévesztették a rájuk osztott szerepeket, gyorsan végigénekelték, aztán szétbogozták a sorokat, majd újra összekötötték a vidám dal valamennyi rímét, és mindebből kitűnt, hogy ők sem egészen mentek attól a bacchusi kedvtől, mit énekük ünnepelt, valamint, hogy maguk is ugyanolyan víg mulatozásban vannak, mint az öreg Sir Thom o'Lyne emberei. Végül már olyan közel jutottam hozzájuk, hogy megpillanthattam őket, akik szám szerint hárman voltak, és kényelmesen elhelyezkedve tanyáztak egy zugolyban - száraz és meghitt kis homokgödörben, melyet védőn vett körül a homokpart és egy virágzó rekettyés.

A hármas egyetlen tagja, akiben személyes ismerőst fedeztem fel, az a kis jómadár Benjie volt; miután éppen végére ért a strófájának, fél kézzel hatalmas adag tésztát gyömöszölt a szájába, míg a másik fél kezében habzó peremű fedeles söröskupát tartott, szeme pedig a tiltott vigalom tomboló jókedvétől táncolt, s amelyen mindenkor dévaj hamisság ül, arca is arról beszélt, hogy milyen édes az elcsent és titokban elfogyasztott csemege.

Nem volt semmi kételyem afelől, mi lehet a foglalkozása annak a férfinak és a nőszemélynek, akik Benjie társai voltak a vigalomban. A férfi hosszú, bő köpönyege (amit közönségesen malaclopónak hívnak); a pántos hegedűtok, mely mellette hevert és a kis iszák, mely talán néhány szükséges holmiját tartalmazta; szürke szeme, arcvonásai, melyek bár sok viharban edződtek, mégsem veszítették el a zabolátlan és gondtalan jókedv kifejezését, s melyeken most, mikor tulajdon kedvtelésére művelte ugyanazt, mit rendszerint kenyeréért szokott, lelkesedés tükröződött - mind arról beszélt, hogy a jóember egyike Orpheusz gyalogos követőinek, akiket a nép vándorhegedűsnek hív. Egy figyelmesebb pillantásra mindjárt feltűnt, hogy bár nyitva a szegény muzsikus szeme, csukva előtte a világ, s hogy a rajongás, mellyel az ég felé fordítja tekintetét, merőben benső szenvedélyéből ered, és ebben a körötte elterülő látható világnak semmilyen része sincsen. Mellette ült a nő, aki kísérte, kék kabátban, mely úgy tűnt, szintén egy férfi öltözékének darabja volt, és vörös szoknyában. Személyében és öltözékében egyaránt tisztább volt, mint az efféle vándornépség általában; és minthogy a maga idejében szemrevaló *bona roba*[57] lehetett, még ma sem hanyagolta el teljesen külsejét; nagy borostyán nyakláncot hordott, ezüst fülbevalót, és ugyanebből a fémből készült dísztűvel fogta össze keblén nyakkendőjét.

[57] Jó ruha, a. m. „jó bőr".

Ruhái silánysága ellenére a férfi is tiszta ember hatását keltette, nyakán csinosan megkötött selyemkendőt hordott, mely alól tiszta ingmell kandikált elő. Szakálla is, ahelyett, hogy napok óta nyesetlen, őszes bozontot mutatott volna, tömött, ápolt csigákban borult kebelére hat hüvelyknyi hosszan, összeelegyedve hajzatával, melyen éppen csak most kezdett előtünedezni a kor jele. Küllemének összefoglalásaképpen az előbbiekben leírt bő gúnyát egy ódivatú, rézszegecsekkel kivert öv tartotta össze, melyen egy tőr lógott, egy kés és villa megszokott társaságában. Mindent összevéve, volt az öreg megjelenésében valami féktelen, valami regénybe illő, olyasmi, amit nem feltételeztem egy mai vándorhegedűsről; ráadásul pedig a vonó, melyet olykor-olykor végighúzott hegedűjén, hogy így dirigálja kicsiny énekkarát, határozottan nem mindennapi muzsikus szerszáma volt.

Bizonyára sejted, hogy a megfigyelések jórészt utólagos szemlélődés gyümölcsei; ugyanis alig érhettem olyan közelségbe, ahonnan már jól kivehettem a kis társaság tagjait, amikor Benjie barátom vadorzó társa, melyet a nagyon is hozzája illő Kóc néven nevez, már hegyezte is fülét, farkát, aztán megérezve jelenlétemet, fúriaként csaholva rohant oda, arra a rejtekhelyre, ahol én békén heverészve még egy dalt meg akartam hallgatni. Kénytelen voltam talpra ugrani, és Kócot, mely másképp belém mart volna, két, oldalába irányított, erőteljes rúgásban részeltetni, melytől vonítva iszkolt vissza a gazdájához.

Úgy tűnt, hogy a kis Benjie kicsit megszeppent jöttömtől; de számítva arra, hogy könnyen engesztelődöm, s talán arra is gondolva, hogy a megsanyargatott Salamon végtére is nem az én paripám volt, sietve ujjongó örömet tettetett, s szinte egy szuszra elmondta a vándoroknak megnyugtatásul, hogy „pompás úriember vagyok, rengeteg pénzem van, és jóságosan gyámolítom a szegény embereket”; velem viszont tudatta, hogy akit látok, az Willie Steenson - azaz Vándor Willie -, a legjobb nyirettyűs, aki valaha is lószőrrel húrt csiklandozott.

Az asszony felkelt és meghajolt; Vándor Willie egy biccentéssel jóváhagyta a neki szóló dicséretet, és még így kiáltott fel: - Minden szava igazság ennek a gyereknek.

Megkérdeztem tőle, hogy vajon ezen a vidéken van-é hazája?

- Még hogy ezen a vidéken - felelte a vak. - Hazám énnekem széles Skótföld minden tája, és ezenfelül Angliának egy kicsi csücske is. De azért úgy is lehet mondani, hogy valóban ez a táj a hazám, mert a Solway morajától hallótávolságnyira születtem. Játszhatnék egyet uraságodnak ezen a vén nyirettyűn?

Mialatt beszélt, már az előjátékot játszotta, mégpedig úgy, hogy ugyancsak felkeltette érdeklődésemet; aztán belefogott a *Galashiel* című régi dalba, és számos szenvedélyes, bonyolult és gyönyörű variációval ékítette a dallamot, miközben csodálatos volt megfigyelni világtalan arcát, amint szinte kigyúlt az öntudatos büszkeségtől és a szívből fakadó gyönyörűségtől, mit számára nem csekély talentumának gyakorlása jelentett.

- Ehhez mit méltóztatik szólani, hatvankét éves létemre?

Kifejeztem bámulatomat és gyönyörűségemet.

- Ez mulatódal, ifiúr... régi mulatódal - mondta Willie -; nem afféle muzsika, amilyent manapság játszanak a báltermekben meg színházakban Edinburghben; de azért egyszer-másszor ez is megteszi egy kőfal tövében. Ez itt egy másik; ez nem skót nóta, de elmegy annak is. Oswald szerezte maga, legalábbis azt hiszem... sok embert bolonddá tett vele, de Vándor Willie-vel nem tudja a bolondját járatni.

Ezután eljátszotta a te kedvencedet, a *Roslin Castle*-t sok-sok gyönyörű variációval díszítve, melyek közül nem egyet, egészen bizonyos vagyok benne, ott helyben rögtönzött.

- Van itt magának egy másik hegedűje is, barátom - mondtam. - Van talán társa is? - De Willie füle süket volt, vagy meglehet, figyelmét még mindig a dal foglalta le.

A nőszemély válaszolt helyette: - Bizony van társunk... bárdolatlan fickó, mint jómagunk. Jobb sora is lehetne ugyan az én páromnak, ha neki úgy tetszett volna; mert sok derék házban kínáltak már zugolyt az én páromnak, Willie-nek csak azért, hogy üljön meg nyugton, és muzsikáljon az uraknak.

- Hallgass, asszony! Hallgass! - csattant fel a vak, dühösen rázva fürtjeit. - Ne süketítsed az urat zagyva beszédeddel. Megtelepedni valami házban, és játszani az uraknak!... Mikor az asszonyomnak tetszik, hegedüljek, ha meg az úr akarja, tegyem le a vonót. Nem, nem, ez nem Willie-nek való élet. Nézd csak meg, Maggie, less csak ki, asszony, nem jön-e Robin. Az ördög vinné el ezt a zsiványt! Biztosan letelepedett valami csempész puncsos tálának az árnyékában, és estig nem is moccan mellőle.

- Ez tehát a társuk hangszere - mondtam. - Megengednék, hogy kipróbáljam rajta hegedűsi tudományomat? - Ezzel egyidejűleg egy shillinget csúsztattam az asszony kezébe.

- Nem tudom, hogy rábízhatom-e magam Robin nyirettyűjére - mondta Willie nyersen. Az asszony oldalba taszította. - Hagyjál békén, Maggie - mondta, mit sem törődve a célzással -; lehet, hogy kaptál az úrtól egy ezüstöt, de attól még nem biztos, hogy rááll a keze a vonóra, én pedig nem adom Robin hegedűjét egy kontár kezébe... Na nézd csak, nem is fog olyan nagyon sokszor mellé - tette hozzá, mikor próbálgatni kezdtem a húrokat. - Azt hiszem, valamennyit mégiscsak ért az úr ehhez a mesterséghez.

Hogy megerősítsem kedvező véleményében, olyan bonyolult cikornyákba kezdtem, hogy azt képzeltem, hallatára maga Crowdero is kőbálvánnyá meredt volna irigységében és bámulatában. Föltornáztam magam a fogólap legtetejére, hogy aztán egyetlen mozdulattal a tövében teremjek. Timotheusként, röppenő ujjakkal váltottam egyik fekvésből a másikba; arpeggiókat zendítettem meg és harmonikus hangzatokat - ám anélkül, hogy sikerült volna kiváltanom a remélt álmélkodásnak akár csak töredékét is.

Willie valóban komoly figyelemmel hallgatott, de alighogy befejeztem műsoromat, nyomban elismételte saját hangszerén a hangoknak azt az észveszejtően bonyolult sorát, mit az előbb előadtam, és olyan mulatságosan utánozta előadásmódomat, hogy bár kicsit bosszús voltam, mégis szívből megnevettetett. Nevetésemhez Benjie is csatlakozott, akit irántam érzett tisztelete semmiben sem gátolt; míg a szegény perszóna, rettegve, hogy nem veszem-e sértésnek ezt a bizalmaskodást, nem tudta, átadja-e magát Willie iránt érzett hitvesi csodálatának, avagy inkább annak a vágyának engedjen-e, mely arra ösztökélte, hogy figyelmeztesse férjét.

Végül is az öreg jószántából abbahagyta, és mintha paródiájával eléggé megdorgált volna, így szólt: - De azért egy kis gyakorlással meg tanulással még nagyon jól is játszhat az úr. Meg kell tanulnia, hogy a szívét is beleadja... a szívét is bele kell adni.

Egyszerűbb dallamot játszottam, és ezért már határozottabb elismerést kaptam.

- Valahogy ilyenformán, fiatalúr. Ügyes kis legény kegyelmed.

Az asszony újra megrángatta a kabátja ujját. - Az úr úriember, Willie; édes párom, nem szabad így beszélned vele.

- Ördögöt nem szabad! - szólt Willie. - Aztán miért ne lenne szabad? Ha tízszer olyan nagy úr lenne, se tudna úgy bánni a vonóval, mint én, nem?

- Valóban nem tudok úgy bánni a vonóval, mint maga, derék barátom - mondtam -; és ha eljönne velem egy közeli házba, örömest vendégül látnám egy éjszakára.

Ekkor körülpillantottam, és észrevettem, hogy Benjie egy vigyorgást próbál magába fojtani, és azonnal tudtam, hogy valami huncutságon jár az esze. Hirtelen elkaptam a fülénél fogva, mire kivallotta, hogy azon nevetett, miként fogadnának a Sáron hegyi kvékerek egy nyirettyűt. Elpenderítettem magamtól, és egy cseppet sem bántam, hogy széles jókedve időben emlékezetembe idézte azt, amiről akkor egy pillanatra megfeledkeztem; és ezért Shepherd's Bushba invitáltam a vándorokat, és úgy gondoltam, hogy majd onnan üzenek Mr. Geddesnek, hogy aznap este már nem térek haza. De a vándorzenész ezt a meghívást is visszautasította. Aznap estére már egy táncmulatságba hivatalos, mondta, és még egy sor átkot szórt lustálkodó vagy részegeskedő társára, aki nem jelent meg a találka helyén.

- Elmegyek én helyette - mondtam, hirtelen szeszélyemnek engedelmeskedve -; és még egy koronást is kap tőlem, ha társaként mutat be az embereknek.

- *Az úr* jönne Kóbor Robi helyett! Biz' isten, egykomám, kegyelmed aztán nem félő legény! - felelte Vándor Willie olyan hangon, amely bohókás kedvem halálos ítélete volt.

De Maggie, akinek figyelmét nem kerülte el a koronáról szóló ajánlatom, azonnal szimatot kapott, és azonnal rákezdte a jajveszékelő kioktatást. - Jaj, Willie, édes Willie-m, mikor tanulod meg már végre, hogy kicsit okosabb légy? Egy koronát kereshetsz ingyen, és csak az egyik ember neve helyett egy másikét kell mondanod. Jaj nekem! Nincs egyebem, csak ez a shilling, amit ettől az úriembertől kaptam, meg még néhány fitying azonkívül; te meg annyira se hajlítanád meg azt a makacs derekadat, hogy felvegyed az ezüstpénzt, amit a lábad elé dobnak! Majd te is úgy fogsz felfordulni, mint a kufár lova a hófúvásban! És én meg mitévő lehetnék, mint hogy odafekszem melléd és veled halok? Ha te egyszer nem hagyod, hogy megkeressek egy ezüstpénzt, amiből magad vagy magam életben tarthatnám.

- Tartsd azt az ostoba nyelved, asszony - mondta Willie, de már nem olyan szigorúan, mint az előbb. - Igazi úriember, vagy csak amolyan muzsikás, komédiás úrféle?

- Én igazi úrnak nézem - mondta az asszony.

- Én meg úgy nézem, hogy te ehhez nem értesz - jelentette ki Willie. - Lássuk csak, milyen a bőr uraságod kezén, ha meg nem haragszik.

Odanyújtottam neki a kezemet. Így beszélt magában, hangosan: - Hát igen, igen, ezek az ujjak ritkán szolgáltak. - Aztán végighúzta kezét hajamon, arcomon és ruhámon, miközben folytatta monológját. - Igen, igen, rövidre nyírt haj, a legjobb gyapjúszövet és a legfinomabb lenvászon a testén. Na és, hogyan képzeli az ifiúr, hogy a népek kóbor nyirettyűsnek fogják nézni?

- Öltözékem egyszerű - valóban legköznapibb öltönyömet választottam kvéker barátaim kedvéért -, könnyen hihető rólam, hogy dévaj kedvű parasztlegény vagyok. Egyezzen bele, és én megduplázom a koronát, amit ígértem.

- A pokolba a koronáival! - csattant fel a pénz iránt közömbös muzsikus. - Szívesen játszanék egyet kegyelmeddel, az egyszer biztos, de hogy parasztlegénynek nézzék, ilyen kézzel, amelyik még sohasem fogta eke szarvát vagy villa nyelét, azt nem hiszem. De talán dumfriesi kalmárlegénynek, vándorló diáknak vagy effélének épp elmehetne. Ám ide hallgasson az ifiúr, ha azt hiszi, hogy csaphatja a szelet a menyecskéknek meg lányoknak ott, ahová megyünk, akkor jól megjárhatja, mert a halászok nem szelíd legények, és nem tűrik, hogy valaki kötözködjön velük.

Megígértem, hogy illedelmesen fogok viselkedni, és óvatos leszek; és hogy lecsitítsam a jóasszonyt, kezébe csusszantottam a megígért pénzdarabot. Ám a vak kifinomult füle felfedezte ezt a kis mozdulatot is.

- Már megint ebben mesterkedsz, te lotyó? Bizony mondom, te szívesebben hallgatnád, hogy csendül egy shilling a másikhoz, mint Rory Dall[58] nótáját, ha egyszer újra itt járna a földön valami megbízatással. Lemész Gregson komaasszonyhoz, összeszeded, amire szükséged van, és ott rostokolsz holnap reggel tizenegy óráig; ha pedig Robint látod, küldjed el utánam.

- Hát nem mehetek el veled a mulatságba? - kérdezte Maggie, csalódott hangon.

- Hát aztán minek jönnél? - kérdezte ura és parancsolója -, tán áttáncolni az éjszakát, ugye, babám, hogy aztán reggel egy tapodtat se tudj menni, mikor pedig tíz skót mérföld van még előttünk? Nem, nem. Kösd be a lovat az istállóba, az asszonyt meg zavard az ágyba, ha éjszakai munkád vagyon.

- Jól van, jól van, Willie-m, édes párom, te biztos jobban tudod; de nagyon vigyázz ám magadra, és ne feledd, hogy meg vagy fosztva a látás mennyei adományától.

- Asszony, a nyelved miatt néha még a hallás mennyei adományára is ráunok - felelte Willie az asszony gyengéd figyelmeztetésére.

De itt már a magam érdekében én is közbeszóltam. - Hóha, jóemberek, el ne felejtsék, hogy nekem ezt a fiút el kell küldenem Sáron Hegyére; ha pedig maga, jámbor asszonyság, elmegy Shepherd's Bushba, hogy az ördögbe fogom én elvezetni a vakot az útján; mikor csak alig valamicskét ismerem a vidéket errefelé.

- És látszik, hogy az én drága páromat még annyira se ismeri a fiatalúr - felelte Maggie -, ha egyszer azt hiszi, hogy vezetőre van szüksége; Criffel és Carlisle között nincsen, aki nála jobban ismerné a vidéket. Legyen bár lovascsapás vagy gyalogösvény; községi út vagy ország-út; kocsiút vagy keresztút, ismer az én uram minden talpalatnyi földet, egész Nithsedale-ben.

- Úgy is mondhattad volna, hogy egész széles Skóciában - fűzte hozzá a nyirettyűs. - Most már eredj az utadra, Maggie, ez volt az első okos szó, amit egész nap kiejtettél a szádon. Szeretném, csak az úr kedvéért, ha sötét éjszaka lenne, zuhogó eső és szél, mert akkor láthatná, hogy olykor jobban jár az, aki világtalan, mint az, akinek megvan mind a két szeme; mert én ám éjszaka is éppoly csalhatatlan vezető vagyok, mint nappal.

Magamban nagyon is örültem, amiért nem volt szükség arra, hogy társam képességei eme legfőbb bizonyságát is bemutassa, és irónnal megírtam egy cédulát, amiben arra kértem Samuelt, hogy hozza lovaimat éjfélkor, amikorra úgy véltem, kiruccanásom bőven véget ér, arra a helyre, ahová a levélke átadója őt irányítani fogja, és azzal a derék kvékerekhez intézett bocsánatkéréseimmel egyetemben útnak indítottam Benjie-t.

Amikor elváltunk, a jóasszony még így szólt hozzám: - Kérje meg a fiatalúr Willie-t, mondaná el valamelyik történetét, hogy hamarább fogyjon az út! Úgy tud beszélni, mint akármelyik pap a szószéken, és lehetett is volna belőle pap, ha...

- Tartsd a nyelved, te bolond! - szólt rá Willie. - Megállj, Mag, no adj egy csókot, azért ne váljunk el haragban. - Azzal elindultunk, ki-ki a maga útján.[59]

---

[58] Vak Rory a hagyomány szerint hírneves muzsikus volt. *(Walter Scott jegyzete)*

[59] Bizonyos, hogy sok esetben a vakok, más szerveik állandó gyakorlása révén, megtanulják pótolni elvesztett szervüket, mit általában pótolhatatlannak vélnénk. Olvasóink gondoljanak a híres knaresbroughi vak Jackre, aki utak kitűzésével kereste kenyerét. *(Walter Scott jegyzete)*

TIZENEGYEDIK LEVÉL

Ugyanattól ugyanannak

Képzeld el magadnak, amint különböző irányban haladunk a kopár dombságon. Amott inal a kis Benjie észak felé, sarkában a szökdécselő Kóccal, úgy rohannak mindketten, mintha az életük függne tőle, de csak addig, amíg gazdája szeme előtt van a zsivány, túl a szemhatáron biztosan kényelmesebben poroszkálnak majd. Nyugat felé Maggie termetes alakját látod, meg magas csúcsú kalapját; az asszonyság lépteit bal vállán röpdöső takarója segíti. Ahogy a távolsággal egyre zsugorodik s a laposan sütő napsugarak kezdenek a tengerbe merülni, alakja mind elmosódottabb.

Végezetül Latimert pillantod meg, amint délcegen lépked a mezőn új ismerősével, Vándor Willie-vel, aki ugyan egyszer-kétszer megérinti botjával a talajt, de cseppet sem bizonytalankodva, egyáltalában nem tapogatózva, hanem magabiztosan, mint egy tapasztalt révkalauz, aki bár leereszti a mérőónt, amúgy is tudja kívülről a mélységeket, olyan bátran és határozottan lépdel, mintha legalábbis Árgus szemével nézne. Amott mennek, hegedűjük a vállukra vetve, ám legalábbis egyiküknek sejtelme sincsen arról, hogy merre irányulnak lépteik.

„És vajon mi okból vetetted bele magad ily mohón ily bolond mulatságba?" - kérdi bölcs tanácsadóm. Azt hiszem, hogy miként a magány érzete és a vágyódás arra a nyájasságra, melyet az emberek egymás társaságában kinyilvánítanak, néhány nappal ezelőtt arra indított, hogy Sáron Hegyén üssem fel ideiglenes székhelyemet, azonképpen ottani életem egyhangúsága, Geddesék társalgásának csendes együgyűsége, valamint mulatságaik és időtöltéseik oly kevéssé változatos volta, kikezdte nyughatatlan kedélyem, és felkészített arra, hogy megragadjam a legelső lehetőséget a menekvésre, mit a véletlen utamba vet.

Mit nem adtam volna érte, ha a te komoly és ünnepélyes ábrázatoddal tudtam volna magasztos külsőt adni a csínynek, amint te tetted oly sokszor a magad tréfáival! Te olyan jól érted a módját, miként kell a legbolondosabb dolgokat is a legbölcsebb ábrázattal művelni, hogy hóbortjaid talán még maga az Eszélyesség is bölcs cselekedetnek nézné.

Az irányból, melyet vezetőm követett, gyanítani kezdtem, hogy úticélunk feltehetőleg a brokenburni horhos; és úgy gondoltam, fontos lenne mérlegelnem, vajon betolakodhatom-e ismét múltkori vendéglátóm vendégszeretetébe az illendőség szabályainak megszegése avagy éppenséggel személyes biztonságom veszélyeztetése nélkül. Ezért megkérdeztem Willie-t, hogy vajon nem arrafelé tartunk-e, amerre a Laird tanyázik, már ahogy a környék népe nevezi ezt az embert.

- Kegyelmed ismeri a Lairdet? - kérdezte Willie, félbeszakítva Corelli egyik szonátáját, melynek akkor már a sokadik ütemét fütyörészte nagy hűséggel.

- Egy kevéssé ismerem a Lairdet - mondtam -, és ezért nem tudom, helyes-e álöltözetben mutatkoznom a tanyáján.

- Én is meggondolnám magamnak, kétszer is, nem egyszer, mielőtt odavinném magammal az ifiurat - mondta Vándor Willie -, mert azt hiszem, nem maradna belőlünk más, mint törött csontok. Nem, nem komám, nem a Lairdhez megyünk, hanem a Brokenburn-fokhoz, dinomdánomra, ahol sok derék legény meg lány lesz; és biztosan megfordulnak ott néhányan a Laird népségéből is, de ő maga sose jön el az efféle mulatságokra. A madarászó puskát, meg a lazacozó pikát kedveli, most, hogy a lándzsa és a muskéta már nem jöhet szóba.

- Tehát valamikor katona volt? - tudakoltam.

- Katona volt, nekem elhiheti - felelte Willie -; de fogadja meg az ifiúr a tanácsomat, és ne kérdezősködjön felőle, aminthogy ő sem kérdezősködik kegyelmed felől. A legokosabb nem háborgatni az alvó oroszlánt. Legjobb lesz, ha nem szól kegyelmed egyet se a Laird-ről, és ahelyett inkább elbeszéli nekem, miféle szerzet, hogy ilyen készségesen összeáll egy vén csavargó nyirettyűssel? Maggie azt mondja, kegyelmed úriember, de Maggie azt hiszi, hogy úr és paraszt között csak egy shilling a különbség, és a kegyelmed koronásai született herceget csinálnának akárkiből az ő szemében. Én viszont olyan ember vagyok, aki tudja, hogy hiába hord kegyelmed drága ruhákat, hiába van puha keze, az jöhet naplopásból is éppúgy, mint uraságból.

Megmondtam neki nevemet, és hozzáfűztem még ugyanazt, amit a múltkor Józsua Geddes úrnak is elmondtam: hogy joghallgató vagyok, aki beleuntam tanulmányaimba, s most a testgyakorlat és a mulatság kedvéért kóborolok.

- És éppen ez hiányzik kegyelmednek, hogy összeálljon mindenféle csavargókkal, akik az útszélen elébe akadnak, vagy egy homokpad mögött tanyáznak a dűnék között? - kérdezte Willie.

- Ó, dehogy, csakis olyan becsületes emberekkel, mint maga, Willie bátya - hangzott válaszom.

- Becsületes emberekkel, mint én vagyok! Hát aztán honnan tudja az úr, hogy én becsületes vagyok-e vagy miféle? Amennyit kegyelmed tud felőlem, még akár maga az ördög is lehetnék, mert neki ám megvan a hatalma hozzá, hogy akár fényességes angyal képében jelenjen meg; amellett még hegedűsnek is kiváló. Tudja az úr, Corellinek is eljátszott egy szonátát.

Volt valami különös ebben a beszédben és Willie hangjában is. Úgy tűnt, mintha társamat néha elhagyná a józan esze, vagy mintha azt próbálgatná, rám ijeszthet-e. Mindazonáltal nevettem hóbortos szavain, és válaszképpen megkérdeztem, vajon ő is olyan bolond-e, hogy azt képzelje, a gonosz léleknek egyéb sem hiányzik, mint ilyen maskarádét játszani?

- Nagyon keveset tud erről az ifiúr - nagyon keveset - mondta az öreg, és homlokát ráncolva ingatta fejét, szakállát. - Én bezzeg tudnék mesélni róla.

Ekkor szembeötlött, amit a felesége említett, mesemondó is, nemcsak muzsikus; és mivel, mint tudod, szeretem a kísértethistóriákat, megkértem, hogy mesélje el valamelyik történetét mutatóba, mialatt bandukolunk.

- Igaz, ami igaz - mondta a vak -, hogy ha belefáradok a húrok csiklandozásába meg a balladák énekelgetésébe, a változatosság okáért elmondok egy-két történetet is a falusiaknak; tudok néhány rémségeset, amitől az öreganyók csak úgy reszketnek a lócán, a kis pulyák meg a szüléjükért rínak az ágyból. De ez, amit most fogok elmondani, olyan dolog, ami a tulajdon házunkban esett meg apám idejében - vagyis hogy apám akkor még siheder legényke volt; én meg mostan azért mondom el az ifiúrnak, hogy okuljon belőle, merthogy kegyelmed még fiatal és hebehurgya, hogy megnézze, kivel áll össze egy elhagyott országúton, mert bizony nagy bánat meg gond szakadt az én öregapám nyakába is.

Azzal bele is kezdett a történetébe, elbeszélői modorban, érthető hangon, mellyel nagyon ügyesen bánt; hol megemelte, hol jószerével suttogóra fogta, miközben tiszta, ám világtalan szemgolyóit arcom felé fordította, mintha így tanúja lehetne, milyen hatást tett elbeszélése arcvonásaimra. Egyetlen szavától sem fosztalak meg, bármily hosszú legyen is a történet; tehát, most gondolatjelet húzok - és elkezdem:

Vándor Willie meséje

Biztosan hallott már Sir Robert Redgauntletről, aki itt élt, ezen a környéken, hosszú-hosszú évekkel ezelőtt. Sokáig megemlegeti még a vidék, mert apáink a szusszanást is visszafojtották, ha csak a nevét meghallották. Már Montrose idejében táborba szállt a felföldiekkel; aztán Glencairnnel, 1652-ben is kivonult a hegyekbe; mikor pedig második Károly király bejött az országba, ki más került volna olyan nagy kegybe, mint épp Redgauntlet lordja? A londoni udvarban ütötték lovaggá, a király tulajdon kardjával; s mivel eszeveszetten gyűlölte a presbiteriánusokat, mint valami őrjöngő oroszlán, úgy rohanta le az országot, mert hogy helytartói méltóságot kapott (és bizony cserébe a józan eszét adta), hogy törje le az országban a whige-ket és a presbiteriánusok szövetségét. Szennyes munka volt, az egyszer biztos; mert amilyen ádázak voltak a lovagok, éppoly nyakasak a whigek, és arra ment a harc, hogy melyikük bírja tovább szusszal a másiknál. Redgauntletnek vasmarka volt, és országszerte úgy ismerték a nevét, mint Claverhouse-ét meg Tam Dalyellét. Se völgy, se hegy, se barlang nem rejthette el a szegény hegyi népet, ha Redgauntlet kürttel és vérebekkel a nyomukba eredt, mintha bizony holmi erdei vadak lettek volna. És mikor aztán rájuk akadt, nem is teketóriázott velük többet, mint egy felföldi őzbakkal. Csak annyit kérdezett tőlük: - Felesküszöl? -, és ha nem, akkor: - Vállhoz... célozz... tűz! -, és azon helyt lepuffantották a makacskodót.

Rettegték és gyűlölték Sir Robertet közel s távol. Az emberek azt beszélték róla, hogy szerződést kötött a Sátánnal: hogy nem fogja a vas, a golyók meg lepattannak a bivalybőr zekéjéről, akár jégszemek a tűzhelyről; hogy olyan kancája van, aki még a Carrifra Gawns[60] oldalában is megkergeti a nyulat; meg még sok egyebet is, aminek mind ilyesmi volt az értelme. A legjámborabb áldás, amit rája szórtak, az volt, hogy „Az ördög szánkáztassa meg Redgauntletet!" Igaz, a maga cselédeinek nem volt rossz gazdája, szerették is a parasztjai eléggé; a csatlósai meg a martalócai, akikkel portyázni járt, perzekúcióra, mert így mondták a whigek azokat a gyilkos időket, egyszóval a legényei akárhányszor a sárga földig is leitták volna magukat az egészségére.

Még azt is tudnia kell, hogy az én öregapám Redgauntlet birtokán élt - Kankalin-dombnak hívják a helyet. Ott éltünk a birtokon a Redgauntletek kenyerén már jóval azelőtt is. Szép hely volt; üdébb és tisztább ott a levegő, mint bárhol az országban. Most már nem lakik ott senki; csak három napja, hogy ott üldögéltem a törött ajtóküszöbön, és bizony, boldog voltam, hogy nem láthatom, milyen siralmas állapotban van az udvarház - node most nem erről akarok mesélni. Ott lakott az én öregapám, Steenie Steenson. Siheder korában csavargó, jókedvű gyerkőc volt, és igen-igen jól dudált; híre volt annak, ahogy ő a *Kádár és bognár*-t játszotta, a *Jockie Lattin*-ben pedig még egy cumberlandi se jöhetett volna a nyomába; a víg nótákhoz meg éppenséggel olyan finom ujja volt, hogy nem akadt párja Berwick és Carlisle között. Az öreg Steenie-t nem olyan fából faragták, amilyenből a whigek lettek. Így aztán tory lett belőle, akiket ma jakobitáknak hívnak, persze csak úgy, muszájból, hogy éppen tartozzon valamelyik oldalhoz. Nem akart ő rosszat a whigeknek, azt se nagyon szerette nézni, amikor a vér folyt, mégis, mert hogy kénytelen volt elkísérni Sir Robertet a vadászatra, portyákra; őrködnie, strázsálnia kellett, sok gonosz dolgot látott, és talán, ha már semmiképp sem tehetett másként, maga is elkövetett egyet-mást.

Nohát Steenie afféle kedvence volt a gazdájának, a környékbeli népek is ismerték, és gyakran elküldték érte, ha valami vigasságot tartottak. Az öreg Dougal MacCallum, a háznagy, aki

[60] Szakadékos hegyoldal Moflatdale-ben. *(Walter Scott jegyzete)*

jóban, rosszban, fagyban-hóban, tűzön-vízen át sose tágított Sir Robert mellől, különösen nagy kedvelője volt a dudának, és ő volt az, aki jó szót szólt a Lairdnek az öregapámért; mert Dougal úgy táncoltatta a gazdáját, ahogy neki tetszett.

Egyszer aztán elkövetkezett a rebellió, és mindenki azt hitte, hogy most majd nagyon megkeseredik Dougalnak és gazdájának a szája íze. De kiderült, hogy a változás nem is olyan nagy, mint ahogy tartottak tőle, mint ahogy mások remélték volna. A whigek szerfelett nagyon fogadkoztak, hogy mit fognak csinálni a régi ellenségeikkel, kiváltképp pedig Sir Robert Redgauntlettel. De túlságosan sok nagyúr művelte azelőtt ugyanazokat a dolgokat ahhoz, hogy egyszeriben valami újdonatúj világ következhessek. Így aztán a parlament hamar elfelejtette ezeket a dolgokat; Sir Robert Redgauntlet pedig megmaradt ugyanannak, aki azelőtt volt, csak most presbiteriánusok helyett már be kellett érnie a rókákkal, azokra vadászhatott. Éppoly zajosan dáridózott, termeit éppoly fényesen világíttatta, mint annak előtte mindig, talán csak az a sarc hiányzott neki, amivel a presbiteriánusok hordták tele éléstárát és pincéjét; mert annyi bizonyos, hogy a bérlői úgy tapasztalták, akadékoskodóbb lett az árendák dolgában, és most már muszáj volt pontosan betartani a fizetési határnapot, mert különben a Laird nagyon megharagudott. Olyankor pedig igencsak iszonyú volt, úgyhogy senki se merészelte felbosszantani; mert úgy átkozódott, olyan éktelen patáliát csapott, és olyan lett az ábrázata, hogy az emberek néha azt hitték, maga a testet öltött Sátán.[61]

Öregapám nem volt valami jó gazda - nem mintha kétbalkezes lett volna a gazdaságában, csak hát nem értett a takarékoskodáshoz -, ezért aztán kétszer is hátralékba került az esedékes bérrel. Az első mennydörgés pünkösdvasárnapján volt, de ezt még szép szóval és dudálással sikerült elcsitítani; de mikor aztán elkövetkezett Szent Márton napja, újra hívatta a kasznár, hogy jönne el az árendával egy bizonyos napon, különben szedheti a sátorfáját. Nagyon kellett igyekeznie, hogy összeszedje a pénzt; de sok barátja volt, és végül is sikerült összekaparnia az egészet - kerek ezer márkát. A pénz legnagyobb részét egy szomszédjától kapta, akit Laurie Lapraiknak hívtak - sunyi egy róka volt ám ez az ember. Nagy gazdagságban dúskált - egyszerre csaholt a kutyákkal és futott a nyúllal, hol tory volt, hol meg whig, szent vagy bűnös, ahogy éppen a szél állt. Értette nagyon annak a revolúciós világnak minden csínját-bínját, de azért egyszer-egyszer nem vetett meg egy kis dudaszót sem; és úgy gondolta, jó helyen lesz az ő pénze, ha kölcsönadja öregapámnak azt a zacskónyi ezüstöt.

El is megy öregapám Redgauntlet várába, nehéz zsebbel, de könnyű szívvel, mert örül ám szerfelett, hogy kikerül Redgauntlet úr veszedelméből. A várban elsőül mindjárt azt hallja, hogy Sir Robertbe, mivelhogy öregapám nem jelent meg déli tizenkét óra előtt, igencsak beléállt a köszvény. Egyáltalában nem a pénz miatt, mondta Dougal, hanem mert nem akarta, hogy az öregapám elköltözzön az ő birtokáról. Dougal nagyon megörült öregapámnak, és vitte is nyomban a nagy tölgyfa szálába, és ott ült a Laird egyes-egyedül, csak egy rusnya nagy kan majom volt vele, mit fölöttébb kedvelt az úr; pedig gonosz egy bestia volt, és sok komisz tréfát mívelt - nehéz volt a kedvében járni, de könnyű felingerelni -, csak rohangált összevissza az egész várkastélyban, makogott meg visítozott, megcsipkedte, megharapdálta az embereket, különösen, ha rossz idő közeledett, vagy ha belháborúság készült az országra törni.

---

[61] III. Vilmos király megfontoltsága és mérséklete, valamint a korlátlan türelemről vallott elvei megfosztották a cameroni hitűeket az alkalomtól, melyre pedig oly hőn áhítoztak, hogy megtorolhassák a püspöki uralom alatt rajtuk esett injuriákat, és hogy megtisztítsák a rögöt, amint ők mondották, a ráömlött vér szennyétől. Ezért szemükben a Forradalom félúton megállt, hiszen nem hozta meg sem a skót egyház újjáépítését régi pompájában, sem pedig a szentek halálának megbosszulását üldözőiken. *(Walter Scott jegyzete)*

Sir Robert Weir őrnagynak nevezte, ama boszorkánymester után, akit akkoriban égettek meg;[62] és bizony alig volt valaki, akinek tetszett volna akár a név, akár pedig a jómód, amiben ez a bestia pöffeszkedett - azt beszélték, hogy nincs istennel az ilyen dolog -, és bizony az én öregapám se volt éppenséggel nagyon nyugodt, amikor becsukódott mögötte az ajtó, és ő meglátta, hogy nincsen a szobában senki rajta kívül, csak a Laird, Dougal MacCallum és az Őrnagy, kiváltképp, hogy ez olyasmi volt, ami azelőtt még sosem esett meg vele.

Sir Robert egy nagy karosszékben ült, vagyis hát jobban mondva inkább hevert, nagy bársony köpönyegébe bugyolálva, lábát meg fölrakta egy zsámolyra; mert nemcsak a köszvény, de a veséje is kínozta, az ábrázata pedig olyan ravasz és rémisztő volt, akár magáé a Sátáné. Weir őrnagy szemben ült vele a csipkés mentéjében és a Laird parókájával a fején, és ha Sir Robert kínjában elvigyorodott, a majom is vigyorgott, de mint a báránybőrbe bújt farkas - egyszóval rémisztően csúf pár voltak. A Laird bivalybőr zekéje ott lógott mögötte egy szögön, kardja és pisztolyai is ott voltak tőle karnyújtásnyira; mert még akkor is megőrizte azt a régi szokását, hogy a fegyvereit mindig készenlétben tartotta, és egy lovat is felnyergelve éjjel-nappal, éppúgy, mint akkor, amikor még fel tudott pattanni a ló hátára, aztán gyühé, utána a hegyi népeknek, ha hírüket vette. Volt, aki azt mondta, hogy azért teszi, mert fél a whigek bosszújától; de én csak azt mondom, hogy csupán régi megszokásból tette - nem olyan ember volt, aki bármitől is félt volna. A fekete kötésű, rézveretes árendás könyv ott feküdt mellette; és egy fajtalan danákkal teleírt daloskönyv volt belecsapva a lapjai közé, hogy nyitva maradjon ott, ahová felrótták ám rendre a Kankalin-dombi gazda elleni bizonyítékokat. Sir Robert úgy nézett öregapámra, mintha a tekintetével a szívverését akarná elállítani. Tudnia kell, hogy olyanformán szokta volt ráncolni a homlokát, hogy egy patkó látszott rajta, mélyen bevéződve, mintha megbillogozták volna.

- Üres marékkal jöttél-e, te kecskebendő porontya? - kérdezte Sir Robert. - A teringettét! Mert ha igen...

Öregapám olyan jámbor ábrázatot vágott, amilyent csak tudott, összeszedte magát, és nagy sietve, mint aki valami nagy dolgot visz véghez, letette az erszényt az asztalra. A Laird nyomban odahúzta magához: - Mind megvan, Steenie fiam?

- Meglátja, uraságod, hogy semmi hiba sincsen - felelte öregapám.

- Hé, Dougal - szólt a Laird -, adj Steenie-nek odalenn egy korty pálinkát, míg én megolvasom a pénzt, és megírom róla a nyugtatványt.

De alig léptek ki a szobából, amikor Sir Robert akkorát üvöltött, hogy az egész kastély beleremegett. Rohant vissza Dougal... jöttek a libériás legények, lélekszakadva... a Laird meg csak üvöltözött egyre, de egyik üvöltés iszonytatóbb volt a másiknál. Öregapám azt se tudta, szaladjon-e vagy maradjon, aztán mégiscsak visszamerészkedett a fogadóterembe, ahol nagy volt a futkosás - de senki, aki azt mondta volna, hogy „na gyere be” vagy „eredj innen”. A Laird meg üvöltött rettenetesen, hogy hozzanak hideg vizet a lábára, meg bort, hogy lehűthesse vele a torkát; és a kénköves esőt meg a pokol tüzét emlegette minden szavával. Meghozták a vizet, aztán mikor belemerítették püffedt lábát a dézsába, azt kezdte kiáltozni, hogy égeti; és az emberek is mondták, hogy bizony valóban buzogni, bugyborékolni kezdett a víz, mint valami tüzes üstben. A kupát odavágta Dougal fejéhez, és azt mondta, hogy vért hozott neki burgundi helyett; és úgy igaz, ahogy mondom, másnap a szolgáló alvadt vért mosott fel a kárpitról. A kan majom, a Weir őrnagy nevezetű, az meg úgy makogott, rikoltozott, mintha a

[62] Nagy hírű boszorkánymester, akit varázslásért és egyéb vétségekért Edinburghben kivégeztek. *(Walter Scott jegyzete)*

gazdáját utánozná. Öregapám azt se tudta, hol áll a feje; nem gondolt se pénzzel, se írással, csak inalt lefelé a lépcsőkön. De míg futott, az üvöltések egyre gyengébbek lettek, egyre halkultak; aztán mély, hideglelős hörgést hallott, és beszáguldotta a hír az egész kastélyt, hogy a Laird kiszenvedett.

Nehéz szívvel jött el öregapám a kastélyból, és csak abban reménykedett, hogy Dougal is látta az erszényt, és hallotta, amikor a Laird a nyugtatványt emlegette. A fiatal Laird, kit most már Sir Johnnak tiszteltek, megérkezett Edinburghból, hogy rendbe tegye a ház dolgait. Sir John és az apja sohasem szívelték egymást. Sir Johnt ügyvédnek nevelték, később pedig ő is ott ült az utolsó skót országgyűlésen, és megszavazta az Uniót, méghozzá jókora ellenszolgáltatás fejében, beszélték akkoriban. Ha az apja ki tud kelni a sírjából, hát a tulajdon családi tűzhelyén hasítja szét a fejét. Sokan vélték úgy, hogy könnyebb volt számadást tenni a vén, goromba lovaggal, mint a szép szavú fiatallal - node erről majd később.

Dougal MacCallum, a szegény lélek, nem rítt, nem is veszékelt, csak járt-kelt a házban, halotti ábrázattal, és rendelkezett, amint az kötelessége volt, a nagy temetésről. Mikor esteledni kezdett, Dougal mind nyomorúságosabban festett, és mindig ő volt az utolsó, aki nyugovóra tért kicsi kamrájába, ami pontosan szembe nyílt a kárpitos szobával, melyben gazdája lakott éltében, s melyben most felravatalozták. A temetés előtti este már nem állhatta tovább a hallgatást; összeszedte a bátorságát, leballagott, és szépen megkérte az öreg Hutcheont, hogy üldögélne vele egy órácskát a kamrájában. Mikor aztán ott letelepedtek, Dougal megivott egy pohárka pálinkát, Hutcheont is megkínálta, és egészséget meg hosszú életet kívánt neki, megtoldván azzal, hogy ő maga bizony már nem sokáig időzhet ezen a világon; mert Sir Robert halála óta a ravatalos teremben minden áldott este megszólal a Laird ezüstsípja, éppúgy, mint életében, amikor éjszakánként így hívta Dougalt, hogy segítse a másik oldalára fordulni. Dougal elmesélte, hogy mivel egyedül volt a halottal a toronynak azon az emeletén (mert senkinek sem volt bátorsága Sir Robert Redgauntletnél virrasztani, mint más megboldogultak mellett), egyszer sem mert engedelmeskedni a hívásnak, de most már bántja a lelkiismerete, amiért elhanyagolja kötelességét; mert - habár a halál feloldoz a szolgálat alól - mondta MacCallum, én mindörökre megmaradok Sir Robert szolgálatában; és a következő füttynek már engedelmeskedni fogok, te pedig, Hutcheon, velem jössz.

Hutcheonnak nem fűlött a foga a dologhoz, de sok harcban, csatában állt már Dougal oldalán, és nem akarta cserbenhagyni ezen a nehéz órán sem. Így üldögélt tehát a két mogorva vénség egy pohárka szíverősítő mellett. Hutcheon, pedig, aki amolyan klérikusféle volt, a Bibliából akart volna felolvasni, ám Dougal csakis a Davie Lindsay balladáját akarta hallani; holott bizony jobban teszik, ha a Bibliával készülődnek.

Mikor eljött az éjfél, és a ház csendes volt, mint a sír, valóban meg is szólalt az ezüstsíp, élesen, rivallva, mintha maga Sir Robert fújná; felkelt a két vén cseléd, és rogyadozó lábbal átbotorkáltak a szobába, ahol a halott feküdt. Hutcheonnak az is elég volt, amit első pillantásra látott; mert fáklyák világították be a szobát, és fényüknél megpillantotta a Sátánt, az ő tulajdon képében, amint ott gubbasztott a Laird koporsóján! Hutcheon nyomban elvágódott, mint aki szörnyethalt. Nem tudta megmondani, mennyi ideje hevert eszméletlenül, de amikor magához tért, rögtön társát szólította, és nem kapván választ, fellármázta a házat, s akkor megtalálták Dougalt holtan, kétlépésnyire az ágytól, melyre gazdája koporsóját fektették. Ami pedig a sípot illeti, annak bizony nem maradt se híre, se hamva; de a hangját még nagyon sokszor hallották a kastély tetején, a lőpártáról, az ósdi kémények és fiatornyok közül, ahol a macskabaglyok fészkelnek. Sir John féket tétetett az emberek nyelvére, és a temetés is lezajlott újabb kísértetjárás nélkül.

Mikor aztán túlestek a ceremóniákon, és a Laird hozzálátott, hogy rendbe tegye az ügyeket, mindenkit felszólítottak, aki hátralékban volt a bérrel, öregapámat is, hogy fizesse meg azt, amivel az árendás könyv szerint tartozik. Fel is kerekedett öregapám, és elment a kastélyba, hogy elmondja, mint estek a dolgok. Be is vezetik Sir John elé, aki ott ült az apja székében, nagy gyászban, fehér keszkenővel, fekete kravátlival, oldalán pedig csupán kicsiny sétifikálni való tőrrel, nem pedig azzal az ósdi pallossal, aminek csak az acélja megvolt vagy félmázsányi, ha mind összeszámoljuk, penge, hüvely meg a kosár mit nyomhatott. Annyiszor hallgattam végig e találkozás történetét, hogy néha már azt képzelem, magam is ott voltam, bár abban az időben én még meg sem születtem. (Hozzá kell tennem, Alan, hogy útitársam nagyon mulatságosan utánozza a bérlő szavainak hízelkedő, engesztelő hangsúlyát és a Laird válaszának képmutató mélabúját. Nagyapja, mint Willie mesélte, mialatt beszélt, le nem vette szemét az árendás könyvről, mintha az valami szelindek lenne, ami félő, hogy ráveti magát és megharapja.)

- Nagy sok boldogságot kívánok lordságodnak a családfői székben, fehér cipót és nagy uraságot. Édes apja ura szíves ember volt barátaihoz és követőihez; nagy tisztesség uraságodra nézve, Sir John, hogy most az ő papucsába bújt - vagyis hát a csizmájába, mert őkegyelme ritkán hordott papucsot, akkor is csak posztót, amikor a köszvény csigázta.

- Bizony, Steenie - szólt a Laird, mélyet sóhajtva és keszkenőjével a szemét nyomkodva -, hirtelen szólította el az Úr, és űrt hagyott maga után az egész országban. Nem volt ideje rendbe tenni a háza táját... noha így sem állt készületlenül az Úr ítélőszéke elé, ami végtére mégiscsak a legfontosabb... de miránk bizony sok bonyodalmat hagyott, Steenie, amit mind nekünk kell kibogoznunk... Haj! Haj! No de térjünk a dologra, Steenie, mivel sok a tennivaló, és kevés rá az idő.

És ekkor kinyitotta a végzetes fóliánst. Hallottam valamiről, amit Ítélet Könyvének hívnak - biztos vagyok benne, hogy az is csak afféle árendás könyv volt, a hátralékos bérlők lajstromával.

- Stephen - mondta Sir John, ugyanolyan halk, mézesmázos hangon -, Stephen Stevenson vagy másképpen Steenson, itt az áll, hogy te, barátocskám, adós vagy kerek egyévi bérrel, amit a legutóbbi határnapon kellett volna megfizetned.

STEPHEN: Megkövetem nagyságodat, Sir John, de én azt már megfizettem, uraságod atyjának.

SIR JOHN: Akkor bizonyára írást is kaptál róla, Stephen fiam, nemdebár, és meg is tudod mutatni nekem?

STEPHEN: Nem volt már rá idő, instálom; mert alig raktam le a pénzt az asztalra, és alighogy a Robert nagyságos úr odavonta maga elé, hogy megszámlálná, és aztán megírná a nyugtatványt, rájött az a nagy fájdalom, ami aztán el is vitte.

- Ez bizony nagyon szerencsétlen eset - mondta Sir John rövid hallgatás után. - Node talán valaki másnak jelenlétében fizetted le azt a pénzt. Mindössze valamiféle *talis-qualis*[63] bizonyítékra volna szükségem, Stephen fiam. Nem akarok én komiszul bánni senki szegény emberrel.

STEPHEN: Bizony senki nem volt abban a szobában, Sir John, csak Dougal MacCallum, a pohárnok. De amint azt nagyságod is tudja, ő már elment a gazdája után.

---

[63] Tessék-lássék.

- Ez bizony még szerencsétlenebb eset, Stephen fiam - mondta Sir John, és egy gondolatnyit se emelte fel a hangját. - Akinek a kezéhez lefizetted a pénzt, meghalt; aki tanúja volt a pénz átvételének, szintén halott; a pénzről pediglen, jóllehet ott kellett volna lennie a szobában, senki se hallott, és a pénzes kamorában sincsen semminémű nyoma. Hogyan hihetnék hát szavaidnak?

STEPHEN: Én azt nem tudom, nagyságos uram; de van ám nekem azokról a pénzekről adóslevelem, mert az Úr legyen hozzám irgalmas, bizony húsz erszényből kellett kölcsönöznöm, míg összejött, és tudom, hogy mindenki, akinek a neve ott áll a levélen, leteszi a nagyesküt is, hogy mi végre kértem tőlük a pénzt.

SIR JOHN: Nem kétlem én, Steenie fiam, hogy tényleg kölcsönvetted azt a pénzt. Hanem arról szeretnék valami bizonyságot, hogy ki is *fizetted* atyám kezeihez.

STEPHEN: Annak a pénznek, nagyságos uram, itt kell lennie a házban. És mivel kegyelmed nem kapta meg, a megboldogult nagyságos úr meg nem vihette magával, akkor csakis a ház népe közt lehet az a valaki, aki látta talán.

SIR JOHN: Meg fogjuk egzaminálni a cselédeket, Stephen; ez valóban így méltányos irányodban.

De cseléd és cselédlány, apród és szolgalegény, mind tagadták erősen, hogy valaha is láttak volna egy olyan pénzes zacskót, amilyent öregapám leírt nekik. Annál rosszabbul állt a szénája, mivel szerencsétlenségére senki fia eleven léleknek még csak nem is említette, hogy az árendáját megy fizetni. Egy asszonynak szemet szúrt valami a hóna alatt, de az meg dudának nézte.

Sir John Redgauntlet kiparancsolta a szobából a cselédeket, aztán így szólt öregapámhoz: - Nos, Steenie, láthatod, becsületes ember módjára bánok veled; és mivel nincs kételyem afelől, hogy nálad jobban senki emberfia nem tudja, hol kell keresni azt a pénzt, azt mondom neked szép szóval és a magad érdekében, hagynál fel a csalafintasággal; mert bizony, Stephen fiam, fizetned kell, különben fel is út, le is út.

- Az Isten bocsássa meg az úrnak, amit most mondott - mondta erre Steenie, mert már jószerével eszét vesztette. - Én becsületes ember vagyok.

- Magam is, Stephen - mondta őnagysága -; meg az egész háznép, legalábbis remélem. De ha mégis lenne köztünk egy lator, az csakis olyasvalaki lehet, aki mindenfélét összehord itt anélkül, hogy bizonyítani tudná. - Ekkor szünetet tartott, aztán elkomorodva hozzátette: - Úgy látom, te előnyt akarsz húzni bizonyos rosszindulatú híresztelésekből, melyek családunkkal, de kiváltképp atyám hirtelen halálával kapcsolatban lábra keltek, hogy ezáltal lóvá tegyél engem a pénz dolgában, és még rossz hírbe is keverjél, azt sejtetve, hogy bár kézhez kaptam a bért, most mégis újfent követelem rajtad. Te mit gondolsz, hová lett az a pénz? Követelem, hogy megmondjad!

Öregapám látta, hogy minden ellene szól, s már csaknem teljesen kétségbeesett. Egyik lábáról a másikra állt, merőn nézte a szoba sarkait, de nem felelt.

- Beszélj, te mihaszna - rivallt rá a Laird, olyan pillantással, mint az apja szokott, mikor dühös volt: úgy tűnt, mintha a ráncok egyazon iszonyú patkónyomot formázták volna homloka közepén. - Beszélj, te nyomorult! Úgyis tudom, hogy mi jár a fejedben. Azt képzeled talán, hogy nálam van a pénz?

- Isten őrizzen attól - mentegetőzött Stephen.

- Akkor hát házam népéből vádolsz valakit azzal, hogy eltulajdonította?

- Sosem vádolnék senki fiát, aki ártatlan lehet - felelte öregapám -; még ha lenne is közöttük valaki bűnös, bizonyítékom amúgy sincsen.

- Márpedig valahol kell lennie annak az ezüstnek, ha akár csak szemernyi igazság is van abban, amit előadtál - mondta Sir John. - Azt kérdem tőled, hogy te mit gondolsz, hová lett a pénz, és egyenes választ kérek.

- A pokolban, ha mindenképp tudni akarja kegyelmed - fakadt ki öregapámból, aki már alig volt eszénél -, a pokolban! Az úr apjával, a kan majommal meg az ezüstsíppal egyetemben.

Lerohant a lépcsőkön (mert a fogadóteremben ilyen szavak után többé már nem volt maradása), s hallotta, hogy átkozódik a Laird mögötte rémisztően, mint a jégeső, olyan szaporán, hogy Sir Robert se különbül, és üvöltve hívta a poroszlókat meg a várnagyot.

Elnyargalt öregapám a legfőbb hitelezőjéhez (akit Laurie Lapraiknak hívtak), hogy látná, mire mehet vele; de amint előadta neki, mi történt, nem kapott tőle egyebet, csak szitkot - tolvaj, koldus és csalárd adós volt még a legjámborabb; és az ilyen kemény szavak tetejébe Laurie még a régi dolgokat is felhánytorgatta, mondván, hogy öregapám is megmártotta kezét Isten szent vértanúinak vérében, mintha bármelyik bérlő is tehetett volna egyebet, mint hogy urával együtt nyeregbe szállt, kiváltképp, ha olyan ura volt, mint Sir Robert Redgauntlet. Öregapám addigra már jócskán túl volt türelme minden határán, és miközben Laurie-val egykettőre hazugnak titulálták egymást, ő szerencsétlenségére Laurie-nak lepocskondiázta nemcsak a személyét, hanem a vallott hitét is, és olyasmiket kiabált, amitől eliszonyodott mind aki hallotta - mert nem csak magukban voltak, s akkoriban hirtelen fortyanó népek laktak arrafelé.

Mikor végtére is elváltak egymástól, öregapámnak hazafelé Pitmurkie erdején kellett keresztüllovagolnia; feketefenyő-erdő, mondják. Magam is ismerem az erdőt, de felőlem aztán lehet az a fenyves akár fekete, akár fehér, mert nekem bizony egyre megy. Van ott az erdő szélén egy elvadult községi kaszáló, ennek a kaszálónak a szélén pedig magányos lóváltóállomás, amelyben akkoriban egy lovászné lakott, akit, ha jól emlékszem, Tibbie Faw-nak hívtak, hát ide tért be szegény Steenie egy pohárka pálinkára, mert egész álló nap étlen-szomjan volt. Tibbie unszolta volna, hogy harapjon egy falásnyi húst is, de Steenie rája se tudott nézni, sőt még a kengyelből se húzta ki a lábát semmiképp, és a pálinkát is úgy itta meg két kortyra, de azért mindegyikhez elmondott egy köszöntőt. Az elsőt Sir Robert Redgauntlet emlékezetére köszöntötte, hogy ne legyen nyugsága a sírban, míg igazságot nem tett szegény árendásával; a másodikat pedig a Sátán egészségére, hogy hozná vissza neki azt a zacskó ezüstöt, vagy pedig mondaná meg neki, hová lett, mert látta, hogy immár az egész világ tolvajnak meg csalónak fogja tartani, márpedig ezt Steenie még jobban a szívére vette, mint azt, hogy odavan a háza, földje.

Nyargalt tova, azt se nagyon nézte, merre. Sötét este lett, és a fák között még sűrűbb volt a sötétség, Steenie meg csak hagyta a jószágot, hadd keressen magának utat az erdőségben; aztán egyszer csak az eladdig fáradt és elcsigázott pára hirtelen megugrott, vágtába csapott, és akkorát szökellt, hogy öregapám alig tudott megmaradni a nyeregben. Erre következőleg hirtelen egy lovas ember jelent meg mellette, és így szólította meg:

- De tüzes paripád van, komám, nem adnád el? - Így szólván, lovaglópálcájával megérintette a ló nyakát, amire az rögvest visszazökkent a régi kínkeserves poroszkálásba. - De úgy látszik, hamar elszáll belőle a hév - folytatta az idegen -, akárcsak a mersz a legtöbb emberből, aki fogadkozik, hogy mekkora dolgokat vinne ő véghez, de csak addig, míg el nem jön az alkalom, hogy állja is a szavát.

Öregapám nem nagyon hallgatott oda, hanem csak sarkantyúzta a lovát, s közben így búcsúzott az idegentől: - Adjon Isten jó éjszakát, cimbora.

Hanem az idegen, úgy látszik, olyan ember volt, aki nem egykönnyen hajlik a szóra; mert bizony nyargalhatott Steenie, ahogy kedve tartotta, a lovas csak nem tágított mellőle. Végül is öregapám, Steenie Steenson meg is mérgesedett egy kicsit, meg az igazat megvallva, immár meg is ijedt egy kicsit.

- Mit akarsz éntőlem, cimbora? - kérdezte. - Ha rabló lennél, hát tudd meg, hogy pénzem az nekem nincsen; ha igaz ember vagy, aki útitársra vágyik, hidd meg, nincsen nekem mostan lelkem a vígságra, de még a beszédre se; ha pedig az utat tudakolnád, bizony magam is alig ismerem.

- Mondd el nekem a bánatodat - szólt erre az idegen -, mert bármily sokat szapultak is a világban, mégiscsak én vagyok az egyetlen, aki segíteni tudok cimboráimon.

Erre aztán öregapám inkább csak hogy könnyítsen a szívén, semmint segítség reményében, elmondta neki történetét elejétől végéig.

- Kemény dió - mondta az idegen -, de azt hiszem, tudok segíteni rajtad.

- Ha tudna tán uraságod pénzt kölcsönözni, és hosszú határnapot szabni a visszafizetésre... mert rajtam már semmi más nem segíthet ezen a világon - mondta öregapám.

- Ha ezen a világon nem is, de a túlvilágon talán igen - felelte az idegen. - Őszinte leszek veled. Pénzt is kölcsönöznék neked kontóra, de talán nagyon megütköznél a feltételeimen. Hanem tudd meg, hogy a régi uradnak, a Lairdnek, nincsen nyugodalma a sírban a te átkaid miatt, meg a családod jajveszékelésétől, és ha van benned annyi bátorság, hogy elmenj hozzá, biztosan megadja neked a pénzedről az írást.

Égnek állt az öregapám minden haja szála erre az indítványra, de aztán arra gondolt, hogy útitársa biztosan valami tréfás kedvű fickó, és most ijesztgetni akarja, de a végén még talán tényleg odakölcsönzi neki azt a pénzt. Mellesleg pedig a pálinka is fűtötte, szomorúsága is igen elszánttá tette, így hát azt felelte, hogy bizony van ő olyan bátor, hogy elmenjen azért a nyugtatványért a pokol kapujáig, de akár még egy lépéssel beljebb is. Nevetett erre nagyot az idegen.

Továbblovagoltak, át az erdőség legsűrűjén, amikor egyszeriben egy nagy ház kapuja előtt torpant meg a ló, és ha nem tudja öregapám, hogy legalább tíz mérföldnyit lovagolt, azt hitte volna, Redgauntlet várkastélya előtt áll. A nagy rácsos kapun át, az ósdi kapurostély alatt, beléptettek a külső udvarba; ki volt ám világítva a kastély teljes homlokzata, dudaszó meg nyirettyű hangja hallatszott, odabenn pedig ropták a táncot és tivornyáztak, mint hajdanán Sir Robert udvarában húsvétkor, karácsonykor és más jeles ünnepeken. Leszálltak a nyeregből, öregapám pedig szinte azt hitte, ugyanahhoz a vaskarikához köti a lovát, amelyikhez aznap reggel kötötte, amikor azért járt a várban, hogy a fiatal Sir John előtt tisztelegjen.

- Hej, uramisten! - fakadt ki öregapám. - Bárcsak álom lenne Sir Robert halála!

Megzörgette az ajtót, amint az szokása volt, és régi ismerőse, Dougal MacCallum jött ajtót nyitni, éppúgy, mint máskor, s így szólt öregapámhoz: - Dudás Steenie, itt vagy hát, fiam? Sir Robert már nagyon ácsingózott utánad.

Öregapám úgy érezte magát, mint aki álmodik. Kereste az idegent, de az már nem volt sehol. Végre is annyit sikerült kinyögnie: - Dougal MacCallum, hát kegyelmed él? Én azt hittem, hogy már meghalt.

- Ne gondolj te énvelem, édes fiam - felelte Dougal -, hanem csak magadra vigyázz; és ügyelj rá, nehogy elfogadjál bármit is valakitől, se húst, se italt, se pénzt, csakis az írásodat kérd, ami megillet.

Így szólván, megindult öregapám előtt termeken és folyosókon át, melyeket nagyon is jól ismert öregapám, végül bevezette a vénséges tölgyfa burkolatú fogadószálába; ott pedig javában folyt már a pajkos daloknak nagy danászása, ivása a vörös bornak, szentségtörő, ocsmány beszéd szájalása, mint mindenkor a Redgauntlet-kastélyban, amikor legfentebb volt a vigalom.

De szentséges atyaisten! Micsoda szörnyűséges duhajok ülték körül az asztalt! Öregapám sokát ismert közülük, akik már mind elnyerték méltó helyüket a pokolban, hiszen legtöbbjüknek gyakorta muzsikált Redgauntlet várának lovagtermében. Ott volt az ádáz Middleton és a feslett Rothes, az alattomos Lauderdale; meg Dalyell, a kopasz fejével és kötésig érő szakállával; meg Barlshall, Cameron vérével a kezén; a vad Bonshaw, aki addig szorította a kötelékeket az áldott emlékezetű Cargill úr tagjain, mígnem kiserkent a vére; meg Dunbarton Douglas, országa és királya kétszeres árulója. Ott volt MacKenyie, a véres ügyvéd, akit a híres nagy eszéért istenként tiszteltek a többiek. Ott volt Claverhouse is, éppoly szép ifjúként, mint amikor még élt, hosszú, sötét, göndör fürtjei zuhatagként omlottak csipkedíszes bivalybőr zekéjére, és a bal kezét sose vette le a jobb lapockájáról, úgy takargatván a sebet, amit az ezüstgolyóbis ütött rajta.[64] Távolabb ült a többiektől, és mélabús, gőgös tekintettel nézte őket, míg amazok kurjantgattak, kornyikáltak és hahotáztak, hogy rengett belé a terem. De időről időre iszonytatóan eltorzult ajkukon a mosoly; és kacajuk olyan vad hörgéssé változott, hogy végigfutott tőle öregapám hátán a hideg, és megfagyott csontjaiban a velő.

Az asztaloknál ugyanazon gonosz lelkű lakájok és martalócok szolgáltak fel, akik életükben a kegyetlen parancsokat a földön végrehajtották. Ott volt a nyakigláb Nethertownból, aki segédkezett Argyle elfogatásában; meg a püspök poroszlója, akit az Ördög csörgettyűjének neveztek; a gaz őrszemek, csipkés zekéikben; a féktelen felvidéki amoriták, akik úgy ontották a vért, akár a vizet; meg még sok más gőgös asztali cseléd, akik kevélyek voltak szívükben, s véres volt a kezük, kik rosszra bujtogatták amúgy is elég rossz uraikat, és hajbókoltak a gazdagok előtt, hogy annál gonoszabbul morzsolják porrá a szegény embert, akit a hatalmasok már ízekre szaggattak. És még sok-sok egyéb rossz-lelkek jártak és keltek, oly serényen űzve hivatalukat, mintha elevenek lennének.

Sir Robert Redgauntlet, aki kellős közepében ült e félelmes kompániának, mennydörgő hangon rivallt rá Dudás Steenie-re, hogy jönne oda az asztalfőhöz, ahol ő székelt - gyapjúkendőbe pólyált lábát előrenyújtóztatva, nyeregpisztolyai a keze ügyében, irdatlan pallosa meg a székének támasztva, éppen, ahogy utolszor látta öregapám a földön. Még a majom vánkosa is ott volt a közelében, habár a jószág maga sehol se volt - bizonyosan nem jött még el az órája, mert az öreg Redgauntlet felé mentében öregapám hallotta, amint valaki megkérdezte, hogy: „Nem jött még meg az Őrnagy?" Mire is egy másik azt felelte: „Virradatra itt lesz a majom." Mikor végtére öregapám odaért Sir Roberthez, vagy a szelleméhez, avagy talán az ördöghöz, ki a Laird képét öltötte magára, amaz így szólt hozzá: - Na, te dudás, elrendezted-e a fiammal az évi béred dolgát?

Sokáig gyürkőzött öregapám, míg végül ki tudta bökni, hogy bizony Sir John nem akarja letudni neki a bért az öreg uraság nyugtatványa nélkül.

- Ha eljátszol nekünk egy nótát a dudádon, megkapod a pénzedről az írást, Steenie fiam - mondta Sir Robert kísértet alakja. - Játszd el nekünk a *Csavargó Luckie*-t.

Ezt a nótát öregapám egy boszorkánymestertől tanulta, aki pedig akkor hallotta, amikor egyszer egy boszorkánygyűlésen a Sátánhoz imádkoztak; öregapám pedig egynéhányszor

[64] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: II.

eljátszotta a redgauntletbéli dáridókon; bár mindig ódzkolódott tőle a bocskora: most pedig csak a puszta hallatára is kiverte a hideg verejték, és azt mondta kifogásul, hogy nincsen vele a dudája.

- MacCallum, te Belzebub cimborája - kiáltott a félelmes Sir Robert -, hozzad ide Steenie-nek azt a dudát, amit neki tartogatok!

Előhozott MacCallum egy dudát, mely talán még a szigetekről jött Donald dudást is szolgálhatta. De a vén Dougal oldalba bökte öregapámat, miközben átnyújtotta neki a dudát; és amint Steenie titkon, de alaposan szemügyre vette, látta, hogy acélból van a sípja, és fehéren izzik, úgy felhevítették; ez pediglen elég figyelmeztetés volt ahhoz, hogy ne nyúljon hozzá az ujjaival. Ezért újfent mentegetőzésbe kezdett, és ezúttal azt mondta, hogy igen kába és riadt, és ezért nincs benne annyi szusz, hogy felfújhatná vele a kecskebendőt.

- Akkor pedig enned-innod kell, Steenie fiam - szólt a jelenés -; mert mi itten alig teszünk egyebet, márpedig rosszul esik a szó a jóllakott ember meg a koplaló között.

Éppen ezeket a szavakat mondta a véres kezű Earl of Douglas, hogy visszatartsa a király küldöncét, míglen fejét vétette bombiebéli MacLellannek Threave várkastélyában;[65] ennek hallatára Steenie még jobban résen volt. Férfiasan megmondta, hogy nem enni jött, nem inni, sem pediglen azért, hogy muzsikáljon nekik, hanem csakis azért, hogy megtudja, mi lett a pénzzel, amit kifizetett, s hogy megkapja róla az írást. Addigra már annyira felbátorodott, hogy még Sir Robert lelkiismeretére is apellált (annyi bátorsága nem volt, hogy a legszentebb nevet is kimondja), és megmondta neki, hogyha békére és nyugságra vágyik, ne állítgasson tőröket meg csapdákat őneki, hanem adja meg öregapámnak azt, ami őt megilleti.

A kísértet a fogát csikorgatta és kacagott, de egy nagy erszényből mégiscsak elővette a nyugtatványt és átnyújtotta Steenie-nek. - Itt van az írás róla, te nyomorú vakarcs; ami pedig a pénzt illeti, az az ebhitű fiam menjen, és keresse a Macskabölcsőben.

Elmotyogott öregapám számtalan köszönetet, és éppen el akart oldalogni, amikor Sir Robert rábömbölt: - Állj meg, te kecskecsöcs-szopogató kurafi! Még nem végeztem veled. Itt mi semmit se teszünk ingyen; és tizenkét hónap múltán ugyanezen a napon vissza kell térned ide, hogy hódolattal adózz gazdádnak, hálából, amiért megoltalmazlak.

Öregapám nyelve hirtelen feloldódott, és fennhangon így szólt: - Az Úristen oltalmába ajánlom magamat, nem pedig kegyelmedébe.

Alighogy kiejtette ezeket a szavakat, minden elsötétedett körötte, és úgy rogyott le a földre, hogy nyomban elállt a lélegzete, és elvesztette az eszméletét.

Mennyi ideig hevert eszméletlen, nem tudta megmondani Steenie, de amikor magához tért, a redgauntleti parókia régi cintermében feküdt a földön, éppen a családi kripta kapuja előtt, és pontosan a feje fölött ott függött az öreg lovag, Sir Robert címeres pajzsa. Sűrű hajnali köd ült a füvön és a körötte álló sírkövek között; lova pedig békésen legelészett a lelkipásztor két tehene mellett. Steenie azt hitte volna, hogy merő álom volt az egész, de kezében ott volt az elismervény, kicirkalmazva, és rajta az öreg Laird kézjegye; csak nevének utolsó betűi dülöngéltek kicsit, mintha hirtelen kín tört volna rá írójára.

Súlyos gondok hánytorgatták elméjét, míg elhagyta a szomorú helyet, és a ködben ellovagolt Redgauntlet várkastélyába, ahol hosszú huzavona után végül is sikerült szólnia a Lairddel.

- No, te adós - volt a Laird első szava -, elhoztad-e nekem a bért?

---

[65] A részleteket Pitscotie: *Skócia történelme* című művében találja az olvasó. *(Walter Scott jegyzete)*

- Nem - felelte öregapám -, nem hoztam; de bizony elhoztam kegyelmednek Sir Robert írását.

- Mit beszélsz, te semmirekellő? Sir Robert írását? Hisz magad mondtad, hogy nem adott nyugtatványt.

- Megnézné nagyságod, hogy rendben van-e ez az aláírás?

Sir John nagy figyelemmel áttanulmányozta a nyugta minden sorát, minden egyes betűjét; végezetül még a keltezést is, mely öregapámnak elkerülte a figyelmét. *A számomra kijelölt helyről* - olvasta fennhangon -, *folyó év november havának huszonötödik napján.* - Micsoda! Ez tegnap volt! Gazfickó, te megjártad a poklot ezért a nyugtatványért!

- Kegyelmed édesapjától kaptam... hogy a mennyekben van-e, avagy a pokolban, azt én nem tudhatom - mondta Steenie.

- Feladlak a Királyi Államtanácsnál boszorkánymesterségért! - kiáltotta Sir John. - Egy hordó kátrány meg egy fáklya által küldelek vissza a gazdádhoz, az ördöghöz!

- Magamnak is szándékomban áll feladni magam a Presbitériumnál - mondta Steenie -, és elmondani nekik mindazt, amit az elmúlt éjszaka láttam, mert olyasmi az, amit nekik kell mérlegelniük, sokkalta inkább, semmint magamfajta tanulatlan fajankónak.

Sir John kis ideig nem szólt, lecsillapodott, aztán hallani akarta a teljes történetet; öregapám pedig elő is adott neki mindent sorjában, amiként én kegyelmednek - szóról szóra így, se többet, se kevesebbet.

Sir John hosszú ideig hallgatott, aztán végül is nagyon higgadtan így szólt: - Steenie fiam, a történet, amit elmondtál, a mi családunkén kívül még sok más nemes família becsületébe vág; és ha te csak hazudozol összevissza, hogy ezáltal kivonjad magad haragom alól, a legjobb, amire számíthatsz, az, hogy tüzes vassal üttetem át a nyelved, ami legalább olyan kínos lesz, mintha izzó dudasípon égetnéd meg az ujjaidat. Mindazonáltal meglehet, hogy igazat szóltál, Steenie; és ha még a pénz is előkerül, akkor igazán nem tudom, hogy mit gondoljak. De ugyan hol találjuk meg azt a Macskabölcsőt? Van ebben a vén házban macska elég, de azt hiszem, hogy ágy meg bölcső ceremóniája nélkül szoktak megkölykezni.

- A legjobb megkérdeznünk Hutcheont - ajánlotta öregapám -; ő éppoly jól ismeri az eldugott sarkokat, mint... egy bizonyos másik cseléd, aki már eltávozott, és akit mostan nem szívesen neveznék meg.

Mikor megkérdezték, Hutcheon azt mondta nekik, hogy van az óratorony mellett egy romos fiatorony, amit már régtől nem használnak semmire sem, s ahová csak létrán lehet felkapaszkodni, mert kívülről van a bejárata, az is jócskán a magasban a bástyák fölött, és hogy azt nevezték régi időktől fogva Macskabölcsőnek.

- Nyomban odamegyek - mondta Sir John; és magával vitte (csak a mennyek tudják, mi végből) apja egyik pisztolyát a nagy terem asztaláról, ahol aznap éjjel óta hevert, hogy az öreg Laird elhunyt, s azzal fölsietett a várfalra.

Veszélyes dolog volt felmászni abba a toronyba, mert öreg volt már a létra és rozoga, meg egy két foga hiányzott is. Sir John mégiscsak felkapaszkodott, belépett a torony ajtaján, és testével elfogta azt a kevéske világosságot is, ami különben bejutott a szobába. Dühödten rontott neki valami, de úgy, hogy csaknem hanyatt döntötte; nagyot dörrent a lovag pisztolya, és Hutcheon, aki a létrát tartotta, meg öregapám, aki ott állt mellette, hangos visítást hallott. Egy perccel utóbb Sir John egy majomdögöt hajít le, és lekiáltja, hogy megtalálta az ezüstöt, és jöjjenek fel segíteni neki. Ott is volt a zacskó ezüst meg még sok más holmi is, amit már jó ideje nem leltek. Miután mindent lehordtak a toronyból, Sir John a fogadóterembe vezette öregapámat,

karonragadta és nagyon kedves szavakkal elmondta neki, mennyire sajnálja, hogy kételkedett a szavában, és hogy ezentúl milyen jó ura lesz, vétkét jóváteendő.

- Most pediglen, Steenie - szólt Sir John -, noha ez a te látomásod végül is csak javára szól atyámnak, hiszen annyira becsületes ember volt, hogy még holta után is csak azt nézte, miként tegyen igazságot egy ilyen magadfajta szegény embernek, te is megértheted, hogy a rossz szándék mindenféle gonosz koholmányokat költhet belőle a megboldogult lelkének állapotjáról. Úgyhogy én azt hiszem, legjobban tennénk, ha az egész hűhót annak a fránya Weir őrnagynak a nyakába varrnánk, és egyetlen szót se szólnánk az álmodról, amit a Pitmurkie erdejében láttál. Túl sok pálinkát ittál, semhogy bármi biztosat mondhassál; ezt a nyugtát pediglen, Steenie - reszketett a Laird kinyújtott keze a papírral -, mert bizony mondom, fölöttébb különös okirat, úgy vélem, legjobb lesz, ha szép csendesen tűzbe vetjük.

- Bármilyen különös is, meg furcsa, mégiscsak ez az írás a bizonysága, hogy megfizettem az árendámat - mondta erre öregapám, aki megijedt, hogy elveszíti mindazt, amit Sir Robert levelével nyert.

- Tartalmát javadra írom az árendás könyvben, és a tulajdon kezemmel írok bizonylatot, hogy leróttad a tartozást - nyugtatta Sir John -, méghozzá e helyt. Ha pedig békót tudsz tenni a nyelvedre, Steenie, akkor mostantól kezdve kevesebb bérért bírod telkedet.

- Ezer hála nagyságodnak - mondta Steenie, aki mindjárt látta, honnan fúj a szél -, engedelmeskedem nagyságod minden parancsolatának, ebben ne kételkedjék... csak hát nagyon szeretném elmondani a dolgot valami erős tudományú tiszteletes úrnak, mivel nemigen kedvelem az efféle megidéztetést, aminőt a kegyelmed édesatyja...

- Ne nevezd atyámnak azt a látomást! - csattant fel Sir John, félbeszakítva öregapámat.

- Akkor hát az a micsoda, ami olyan nagyon hasonlított rája - javította magát Steenie -, azt emlegette, hogy esztendőre újfent jelenjek meg előtte, és bizony igen nagyon nyomja a lelkiismeretemet.

- Jól van - mondta a Laird -, ha egyszer annyira szorongat, beszélhetsz parókiánk lelkipásztorával. Higgadt elméjű ember, és becsben tartja a családunk becsületét, annál is inkább, mivel egyben s másban még szüksége lehet a támogatásomra.

Ezután már öregapám is készséggel beleegyezett, hogy elégettessék az a nyugta, és a Laird be is vetette a nyitott kürtőbe, tulajdon kezével. De nem fogta a tűz; hanem repült föl a kéménybe, hosszú szikracsóvát vonva maga után, és sziszegett, akár valami petárda.

Öregapám meg lement a paplakba, és a lelkipásztor, miután meghallgatta a történetet, azt mondta, hogy szerinte, ámbátor öregapám nagyon messzire elmerészkedett az ilyen veszedelmes dolgokban, mégis, mivel nem fogadta el az ördög foglalóját (mert az volt a neki felkínált hús és ital), valamint azt is megtagadta, hogy hódolatát nyilvánítsa azzal, hogy kérésére dudáján játsszék, a Sátán aligha húzhat nagy hasznot abból, ami megesett, hogyha öegapám ezentúl ügyel arra, mit tesz. És valóban, hosszú-hosszú ideig önszántából megtartóztatta magát a dudától és a pálinkától egyaránt - egy kerek esztendő is beletelt, és a baljós nap is elmúlt, mire újra kézbe vette legalább a nyirettyűt, és megízlelte a whiskyt vagy a borocskát.

Sir John meg olyan történetet eszelt ki magának a kan majomról, amilyen neki tetszett; és vannak, akik a mai napig is abban a hitben élnek, hogy az egész csak a rusnya jószág szarka természetének volt köszönhető. Némelyek kitartanak amellett, hogy dehogyis az Ősellenség volt az, akit Dougal és Hutcheon a Laird szobájában láttak, hanem csak az Őrnagy kuporgott ott a koporsón; ami pedig a Laird sípját illeti, aminek a füttyét a gazdája halála után is hallották, hát az az ocsmány állat ahhoz is értett, akárcsak a Laird, ha ugyan nem jobban. De az

égben tudják, mi az igazság, amit elsőnek a lelkipásztor felesége kezdett suttogni, miután már Sir John is meg az ő férjeura is a sírban nyugodott. Ekkor öregapám, akinek bár tagjai már megrokkantak, de az esze és az emlékezete nem - legalábbis nem említésre méltó mértékben -, kénytelen volt elmesélni a történetet cimboráinak, nehogy csorba essék a neve becsületén. Máskülönben könnyen boszorkánymesterséggel vádolhatták volna.[66]

Megsűrűsödtek köröttünk az est árnyai, mire vezetőm végére ért hosszú elbeszélésének, ezzel a tanulsággal zárva szavait: - Láthatja ebből uraságod, hogy bizony nem bátorságos dolog ismeretlen vándor vezetésére bíznia magát az embernek, ha vad vidéken visz át az útja.

- Én nem ezt a tanulságot vontam le a történetből - mondtam. - A történet szerencsésen végződött Steenie számára, hiszen a romlástól és a nyomorúságtól mentette meg; és szerencsés volt földesura számára is, akit ilyenképp durva igazságtalanság elkövetésében akadályozott meg.

- Igen ám, de előbb vagy utóbb mindkettőjüknek meg kellett adnia az árát - mondta Vándor Willie. - Ami késett, nem múlott. Sir John alig járt túl a hatvanon, amikor meghalt, méghozzá egy pillanat alatt elvitte a halál. Öregapám ugyan szép magas kort ért meg, mire eltávozott közülünk, node az apám erős, negyvenöt éves férfi volt, amikor egyszer csak lerogyott az eke szarva közt, és többet fel se kelt, és nem maradt utána más poronty, csak én, szegény világtalan, anyátlan-apátlan jószág, aki nem tudtam se dolgozni, se semmi. Eleinte jól mentek a dolgok, mert Sir Redwald Redgauntlet, Sir John egyetlen fia és Sir Robert unokája és... bizony nagy kár!... a dicső ház utolsó sarjadéka, levette rólunk a ház terheit, és befogadott a maga háznépébe, hogy gondomat viselje. Szerette a muzsikát, és én Skótföld s Anglia legjobb mestereitől tanultam. Sok vígságos évet töltöttem vele, de... sajna!... a Negyvenötösben ő is táborba szállt a sok más díszes úrral egyetemben. De nem is folytatom. Szegény fejemnek sose volt igazi nyugsága, mióta őt elveszítettem; és ha még egy szót is szólok felőle, nem visz rá a lélek, hogy muzsikáljak ma este... Nézze csak, nemesúrfi - folytatta más hangnemben -, most már biztosan ide látszanak Brokenburn-szurdok fényei.

[66] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: III.

TIZENKETTEDIK LEVÉL

Ugyanattól ugyanannak

Tam Luter volt a lantos ott,
  Hogy lelt már jó helyet,
És úgy hajhózott, harsogott,
  Hogy Towsie megveszett;
Vén Lightfoot abban lelt vigaszt,
  Hogy a francián kifogott -
Derék egy úr, az szentigaz -,
  S hogy víg táncot ropott,
    Hajhó,
Egy szép napon, Christ's Kirk mezején.

I. JAKAB KIRÁLY

Folytatom hosszadalmas iromány omat, noha meglehet, némiképp megcsappant tárgyam érdeke. Legyen tehát az elbeszélés varázsa s az aggódó figyelem, mellyel egymás ügyeit követjük, a jóvátétel történetem vérszegény voltáért. Mi, a képzelet bolondjai, kik, miként Malvolio, magunk szenvedjük kárát, amiért tulajdon képzelgéseinktől magunk félrevezettetni engedjük, mindazonáltal élvezői vagyunk ama előnynek, mellyel e világ bölcsei nem rendelkeznek, nevezetesen, hogy mindazt, mi örömünkre szolgál az életben, mi magunk birtokoljuk, és ezáltal a külvilág dolgainak csekély segedelmével is dús szellemi lakomán vendégelhetjük önnönmagunkat. Olyas étek ez, aminővel Barmecide szolgált Alnascharnak; s nem remélhetjük, hogy ily étrendre fogva hízásnak indulunk. Ellenben bennünket nem fog bántani az elteltség érzete, sem pediglen csömör, ami pedig oly gyakorta követendi a bőségesebb és anyagibb dáridókat. Mindezeket egybevetve, én ezentúl is csak az *Óda a kastélyhoz* szavaival fohászkodom:

Add gazdagságod, mely el nem repül:
  Reményed, melytől szív nem lesz beteg;
Látomásod üdvét, s ezen felül
  Barátságod, mely ínségben - meleg!

Ekképpen, fensőbbséges mosolyod és fejednek tudós ingatása ellenére, továbbra is igyekszem majd olyan természetű érdekességeket kiszemelgetni kisszerű kalandjaimból, aminőket éppen lelhetek, legyen bár az, mit én érdekesnek vélek bennük, tulajdon képzeletem teremtménye; s nem szűnök eztán sem hív baráti szemed ama árkus papirosok olvasásának kínos munkájával terhelni, melyekre beszámolómat rovom.

Legutóbbi levelem azon a ponton szakadt meg, amint éppen aláereszkedni készültünk a brokenburni horhosba azon a veszedelmes csapáson, melyet első ízben *en croupe*[67] tettem meg egy dühödt lovas háta mögött, s amelyre most egy világtalan kétes vezérlete alatt merészkedtem.

Már sötétedett; ám ez semmilyen módon nem hátráltatta vezetőmet, aki éppoly ösztönös biztonsággal lépdelt, mint eladdig, úgyhogy hamarosan megérkeztünk a horhos aljára, és én

[67] A ló farán.

láttam, hogy fények hunyorognak a házban, mely egy korábbi alkalommal menedékhelyemül szolgált. Ám utunk nem ide vezetett. Bal felől magunk mögött hagytuk a Laird lakát, és a patak folyása mentén elfordulva hamarosan a kicsiny falu közelébe érkeztünk, mely a patak torkolatában épült, feltehetőleg azért, mivel oly alkalmas kikötőt kínált a halászcsónakoknak. Egy homlokzatával felénk forduló, nagy, de alacsony építésű ház teljes kivilágításban állt; és a fények nemcsak minden ablakából és silány falának minden repedéséből, de még a szurokkal átitatott zsindelyekből rakott, helyenként zsúppal és tőzeggel kijavított tetőzet réseiből, hasadékaiból is előcsillantak.

Míg az én figyelmemet eme látvány kötötte le, társamét azok a ritmikus dobbanások ragadták meg, melyek úgy hangzottak, mintha sokan ugrálnának a padlón, igen halk zeneszó kíséretében, mit mindazonáltal Willie éles füle nyomban felismert, és mindjárt okát is adta, míg én úgyszólván meg sem hallottam még a zenebonát. Dühös szenvedéllyel dobbantott botjával: - A kurafi halásznépség! Idehoztak nekem még egy hegedűst! Oly igen elvetemült csempészek, hogy már a muzsika se jó nekik, ha nem csempészik; de majd én ellátom a bajukat, jobban, mint akármelyik finánc. Várjon... - hallja - ...még csak nem is hegedű... az a nyomorult tamburindobos van itt, Sowporti Simon a Nicol-erdőből; node majd én elhúzom a nótáját a tamburinján! Csak egyszer ragadja meg a bal kezem a kravátliját, majd meglátja, mit csinál a jobbom. Gyerünk, ifiúr... gyerünk, uracskám... most nem érünk rá keresgélni, hová lépjünk, hová ne. - És megindult nagy, határozott léptekkel, engem is maga után vonszolva.

Némiképp kínosan éreztem magam társaságában; mert most, dalnoki büszkeségében sértve, egészen kivetkőzött csendes, méltóságteljes, szinte azt mondhatnám, tiszteletre méltó mivoltából, amilyennek mesélés közben tűnt, és ádáz duhajjá, feslett csavargóvá változott. Úgyhogy mikor betoppant az óriási fészerbe, ahol már számos halász mulatozott feleségével és lányával evésbe, ivásba és táncba merülve, kicsit tartottam tőle, hogy társam heves indulatai miatt talán kedvezőtlen fogadtatásban lesz részünk.

Ám a mindenfelől felhangzó örömteli kurjantás, mely Vándor Willie-t fogadta, a szívből jövő üdvözlések, a többszörös „Hát megjöttél, Willie!" és „Hol jártál, te vak ördög?" kiáltások, a felszólítás, hogy koccintson velük - és mindenekfelett, hogy sürgősen elhallgattatták a számára gyűlöletes tamburint, oly hathatós bizonyítékát nyújtotta csorbítatlan népszerűségének és fontosságának, hogy ettől nyomban lecsitult benne a féltékenység, és a sértett méltóság helyett olyan hangon szólalt meg, mely inkább illett az ily szívélyes üdvözletek fogadására. Fiatal férfiak és nők sereglettek köréje, elmondani neki, mennyire aggódtak, hogy talán valamely szerencsétlen véletlen gátolja jöttében, és hogy két-három legény már el is indult keresésére.

- Nem esett énvelem semmi szerencsétlenség, áldott legyen érte az ég - mondta Willie -, hanem hogy az a lusta gazember Kóbor Robi, a társam, nem jött el a találkozóra a dűnék közé; no de azért kerítettem egy derék kísérőt a helyébe, aki többet ér, mint akár egy tucat Kóbor Robi, amilyen akasztófára való himpellér.

- No és ki az, akit idehoztál nekünk, Willie? - kérdezte egyszerre vagy tíz-húsz hang, miközben minden szempár szerény szolgád felé fordult, aki olyan megnyerő ábrázatot vágott, amilyen csak tőle kitelt, habár kicsit kényelmetlenül érezte magát, amiért ő lett a középpont, akire minden pillantás irányul.

- Megismerem a szegett nyakbavalójáról - szólt az egyik fickó -; Gil Robbes ez, a serény szabó Burghből... Isten hozott Skóciában, foltböködő - mondta és kinyújtotta felém elképesztő méretű mancsát, melynek színe leginkább a borz hátáéra emlékeztetett.

- Gil Robbes? Gil rosseb! - kiáltotta Vándor Willie. - Nemesúrfi ez, emberek, aki szerintem az öreg Józsua Geddesnél tanulja a kvéker mesterséget.

- Az meg miféle mesterség? - kérdezte a szőrösöklű.

- Kántálás meg hazudozás - felelte Willie, amit mennydörgő kacaj követett -; de én jobb mesterségre okítom, mégpedig a dáridózásra meg hegedülésre.

Ellenkezett egyezségünkkel, hogy Willie ily módon többé-kevésbé felfedte valódi kilétemet; mindazonáltal voltaképp örültem neki, hogy így cselekedett, mert mindkettőnk számára veszedelmes következményekkel járhatott volna, ha ezek a vad és goromba emberek felfedezik, hogy a bolondját járattuk velük, valamint így egyúttal a kínos fáradságtól is megkíméltettem, amit kitalált szerepem elhitetése jelentett volna. A társaság, legfeljebb egy vagy két fiatalabb nőszemély kivételével, kiknek tekintetében némi vágy tükröződött, hogy közelebbről megismerkedhessék velem, ügyet se vetett rám többé; hanem míg az idősebbek ismét elfoglalták helyüket, egy brandypunccsal teli hatalmas kondér avagy inkább párolgó üst körül, a fiatalok a terem közepén álltak fel, és hangosan noszogatták Willie-t, hogy kezdjen már rá.

Hozzám intézett rövid figyelmeztetés után, hogy „vigyázzak, mert ha a halaknak nincs is, a halászoknak van ám fülük", Willie nagyszerű stílben rázendített, én pedig követtem, s bizonyára nem hoztam szégyent társamra, aki olykor-olykor elismerőleg biccentett felém. Természetesen skót jiget, kopogóst és „párost" játszottunk, közönként pedig *strathpey*-t jártak vagy matróztáncot; a mozdulatok kecséért pedig, melynek a táncosok híjával voltak, bőségesen kárpótolt jó hallásuk, lendületük és tánclépéseik határozott volta, valamint az az élénkség, mely az északiak táncát jellemzi. Az én kedvem is felderült a köröttem pezsgő vidámságban, valamint Willie csodálatos játékától és gyakori biztatásaitól, hogy „jól van, cimbora"; és az igazat megvallva, sokkalta jobban éreztem magam ebben a rusztikus vigalomban, mint a kimért mederben folyó bálokon és koncerteken, melyeket a te nagy hírű városodban látogattam némelykor. Meglehet, azért volt így, mert a Brokenburn-szurdoki dáridó védnökasszonya összehasonlíthatatlanul nagyobb becsben tartotta szerény személyemet, mint amilyenbe a magam erejéből valaha is kerülhettem volna a messze földön híres Nickie Murray kisasszony előtt, ki a ti edinburghi mulatságaitokon a bálanya tisztét viselte. Az említett hölgy harminc év körüli, dús keblű menyecske volt, ujjain számos ezüst- és három vagy négy aranygyűrűvel; bokája szabadon mutatkozott számtalan kék, fehér és vörös alsószoknyája alól, és a legfinomabb báránygyapjúból kötött harisnyában pompázott, mely viszont ezüstkapcsos, spanyol kordován bőrből készült cipellőből tűnt elő.

Ez az asszonyság pártomat fogta, és kijelentette, hogy „az a derék fiatalember pedig ne gyötörje magát halálra a muzsikálással, hanem forduljon egyet-kettőt ő is a táncban".

- És énvelem meg mi lesz, Martinné asszonyom? - kérdezte Willie.

- Hogy teveled? - szólt az asszonyság. - Kénköves ménkű abba a vén szakálladba! Te aztán húsz óra hosszíglan is eljátszanál egyvégtében, és félholtra táncoltatnád akár az egész grófságot, míg te magad közben le se tennéd a vonót, kivéve, amikor egy-két kortyot a gallérod mögé gurítasz.

- Ami igaz, az igaz - felelte Willie -, a ténsasszony nem is jár olyan messze az igazságtól; ha a társam táncba megy, nekem csak egy italt hozassanak, aztán húzom én tovább, mint annak a rendje.

Hamarost meghozták az italt; ám mialatt Willie ivott belőle, olyan társaság lépett be a szálába, mely nyomban magára vonta figyelmemet, és egyben gátat vetett annak, hogy mint terveztem, lovagiasan a pirospozsgás, dús idomú, fehér bokájú Thétisznek ajánljam fel kezemet, amiért mentességet szerzett számomra muzsikusi feladataim alól.

Nem kevesebb történt, mint hogy az az öregasszony, kit a Laird Mabelnek szólított, valamint az öreg szolga, Cristal Nixon, s velük az ifjú leány tűnt fel az ajtóban, aki áldást mondott étkünkre, amikor velük költöttem el estebédemet.

Ez a fiatal leány - Alan, te kicsit varázsló is vagy a magad módján -, nos ez a fiatal leány, akit *nem írtam le* neked, és akiről éppen ez okból te azt gyanítád, hogy személye nem közömbös számomra... nos, mi tagadás, sajnos, valóban kevésbé az, mint ahogy a józan megfontolás szerint lennie kellene. Ezúttal nem fogom a *szerelem* nevét említeni; hiszen már túlságosan gyakran neveztem szerelemnek futó szenvedélyeket és ábrándokat, semhogy megmenekülhetnék gúnyod elől, ha mostan ismét használni merészelném e szót. Oly szó ez, el kell ismernem, melyet sűrűn használtam eddigelé, megszentségtelenítettem, mondaná a beszélyek szerzője - túlságosan is gyakorta ahhoz képest, hogy mily kevés év múlt még csak el felettem. De komolyra fordítva a szót: Brokenburn szép káplánja nemegyszer megfordult fejemben akkor is, amikor pedig nem volt ott semmi keresnivalója; és ha ez szemedben magyarázatul szolgál arra, hogy miért barangolok itt e tájon, és miért veszem magamra Willie társának szerepét, nos, bújjon beléd az ördög, használd magyarázatul, ha kedved tartja - ezért az engedélyért nem szükséges hosszan hálálkodnod, mivel amúgy sem haboztál volna feltételezni mindezt, akár megkapod hozzá beleegyezésem, akár sem.

Ilyenek lévén érzelmeim, képzelheted, mily izgalom lett úrrá rajtam, midőn, miként a napnak sugarát egy felhőn, megpillantottam, hogy e rendkívüli szépségű leány belép a terembe, hol a tánc folyt - ám semmiképp sem úgy, mint aki a táncosokkal rangjában egyenlő, hanem, mint ki fölöttük áll, s most azért jött, hogy jelenlétével megtisztelje cselédei mulatságát. Amilyen bájosak voltak a leány pillantásai, olyan baljós tekintettel őrizte őt az öreg szolga s a vénasszony, akárha a két legzordonabb téli hó vigyázná a ragyogó szemű májust.

Mikor belépett - álmélkodj, ha tetszik - *zöld köpönyeget* viselt, olyast, amilyent leírásod szerint szépséges kliensed hordott, és ezáltal megerősítette, mit részben már kitaláltam szavaidból, hogy az én káplánom s a te látogatód egy és ugyanaz a személy. A pillanatban, melyben reám ismert, rebbenés futott át homlokán. Köpönyegét átnyújtotta kísérőjének, majd pillanatnyi habozás után, mintha nem tudná, mitévő legyen, továbblépjen-e avagy visszahúzódjék, méltóságteljes nyugalommal bevonult a terembe; az emberek pedig utat nyitottak előtte, a férfiak megsüvegelték, a nők tisztelettudóan bókolva hajlongtak előtte, miközben ő helyet foglalt egy székben, mit hódolattal hoztak elő számára, és a többiektől távolabb helyeztek el.

Ezután szünet következett, mígnem a serény hoppmesterné, ügyetlenül, ám kedvesen bókolva előtte, egy pohár bort kínált az ifjú hölgynek, amit az először visszautasított, aztán végül mégis elfogadott, de csupán a pohár peremét érintette ajkával, miután kissé meghajolva köszöntötte az ünneplő kompániát, jó egészséget és víg kedvet kívánván nekik, majd visszahelyezte poharát a tálcára. Újabb szünet következett, és én, megzavarodva e váratlan jelenéstől, nem vettem észre, hogy reám hárulna a feladat: megtörni a csendet. Összesúgtak körülöttem az emberek, mivel - az előbbi beszélgetés következményeként - azt várták tőlem, hogy bemutatom tánctudományomat, azaz inkább, hogy megnyitom a táncot.

- Az ördög bújjon a nyirettyűs legényébe - morogták nem is egyfelől -; ki látott már szégyellős hegedűst?

Végül is egy tisztes külsejű Triton, hozzám intézett felszólamlását azzal is megtámogatva, hogy jókorát csapott a vállamra, rám kiáltott: - Ki a középre, öcskös... ki a középre, aztán hadd lássuk, hogyan szaporázod; a lányok már nagyon várnak.

Felpattantam, lent termettem a deszkadobogóról, mely hangászkarunknak emelvényül szolgált, s miközben - amilyen sebesen csak tudtam - gondolataimat rendezgettem, a terem túlsó vége felé indultam, majd ahelyett, hogy az előbb említett fehér lábú Thetisznek nyújtottam volna kezemet, nagy merészen a Zöld Köpönyeg Hölgyét kértem fel táncra.

A nimfa elbűvölő szeme tágra nyílt, bizonyára a csodálkozástól, vakmerő ajánlatomra; és a köröttem felhangzó zsongásból azt is megértettem, hogy a halászokat is meglepte, sőt, talán sértette is merészségem. De a hölgy az első pillanatnyi megrökönyödés után most felszegte fejét, büszkén felállt, mint aki azt akarja, hogy mindenki lássa, tökéletesen tudatában van annak, mekkora kegyet gyakorol, aztán, akár egy hercegnő, ki leereszkedik egy közlovaghoz, felém nyújtotta kezét.

Mindez csak színlelés, gondoltam magamban, ha a zöld köpönyeg nem csal meg, mivel ifjú hölgyeknek nem szokásuk, hogy jogtudorokat látogassanak, avagy leveleket írogassanak nekik, hogy ezáltal olyasvalaki útjait kísérjék meg befolyásolni, kit oly kevésre tartanak, mint, úgy tűnik, e nimfa tart engem; de még ha tévútra vezetne is a köpönyegek hasonlósága, akkor is szeretném megmutatni, hogy nem vagyok egészen méltatlan a kegyre, melyben oly magas gőggel és oly igen tartózkodóan részeltetett. Régi skót *jig* következett, melyben, mint jól tudod, mindig nagy kedvemet leltem La Picque mester szalonjában, míg a te esetlen mozdulataidat nyirettyűjével kirótt körmösök formájában torolta meg a nagy professzor. A dal kiválasztása társamra, Willie-re bízatott, aki, miután lehajtotta italát, nagy gonoszul erre a jól ismert, népszerű táncdallamra zendített:

A kvékerné víg táncot járt,
S víg táncot járt a kvéker.

Irtóztató kacaj tört ki a rovásomra, és bizonyára megsemmisültem volna hatására, ha a mosoly, mely táncosnőm ajka körül bujkált, gúny helyett nem valami egyebet fejezett volna ki, láthatólag olyasvalamit sugallván, hogy „Ne vedd ezt szívedre”. Nem is vettem szívemre, Alan. Táncosnőm csodálatosan táncolt, én pedig úgy, mint aki feltette magában, hogy ha homályba borítja is egy tündöklőbb jelenlét - mi ellen semmit sem tehet -, azért azt nem engedi, hogy teljesen árnyékba szoríttassék.

Biztosíthatlak, hogy táncunk, akárcsak Willie muzsikája, értőbb nézőközönségre és hallgatóságra is rászolgált volna; habár akkor talán nem ünnepelnek bennünket oly lelkes kiáltásokkal, melyeknek kíséretében partnernőmet székéhez vezettem, majd helyet foglaltam mellette, mint akinek megvan a jogcíme arra, hogy az ily esetekben szokásos gavalléri figyelmességekkel szolgáljon. Az ifjú hölgy láthatólag elképedt merészségemen, de én eltökéltem, hogy nem tekintem zavarát, hanem megragadom az alkalmat, hogy kitudakoljam, vajon e szépséges teremtés lelke méltó-e arra az ékszerdobozra, melybe a természet belehelyezte.

Mindazonáltal bármily bátor lett légyen elszánásom, magad is könnyűszerrel kitalálhatod, milyen nehézségekbe ütköztem tervem kivitelében, hiszen nem nyilván mód gyakorolnom az érintkezést a szép nem bűverejű leányaival, félénk golyhó lettem, csupán alig valamivel kevésbé bumfordi, mint magad, ő pedig oly gyönyörű volt, oly méltósággal tekintett rám, hogy önkéntelenül is beleestem abba a végzetes hibába, hogy azt képzeltem, csakis valamely rendkívül szellemdús mondattal szólíthatom meg; márpedig bármily sürgetőleg törtem is a fejem e hitemtől sarkallva, egyetlen olyan gondolat sem ötlött eszembe, mit nem vetett el a józan meggondolás egyfelől mint túlságosan fellengzőset, vagy másfelől mint unalmas, ízetlen és elcsépelt elménckedést. Már-már úgy éreztem, nem vagyok ura többé elmémnek, hanem felváltva hol Aldiborontiphoscophornio, hol pediglen mókás cimborája, Rigdum-Funnidos uralkodik felette. Mennyire irigyeltem abban a percben barátunkat, Jack Olivert, aki oly

boldog önelégültséggel ontja magából társalgási közhelyeit, és aki, minthogy sohasem kételkedik abbéli képességében, hogy társaságával mindenkit elmulattat, folyvást ezekkel traktál minden csinos nőszemélyt, akit csak megszólít, és a csevegés szüneteit a legyező, a *flacon* használatában és a *cavalliere serviente*[68] egyéb kötelességeiben való tökéletes jártasságának gyakorlásával tölti ki. Eme dolgok egyikével-másikával magam is megpróbálkoztam, de azt hiszem, nagyon ügyetlen lehettem; a Zöld Köpönyeg Hölgye legalábbis úgy fogadta szép-tevésemet, mint egy hercegnő az udvari bolond hódolatát.

Ezenközben a terem közepe üres maradt, és mivel némiképp alábbhagyott a vigalom, *dernier ressort*[69] gyanánt megkockáztattam, hogy egy menüettet ajánljak. Megköszönte, de meglehetősen gőgösen tudtomra adta, habár „azért jött el, hogy serkentse e jámbor emberek ártatlan örömeit, nem szándékszik a maga tánctudományának bemutatásával mulattatni őket".

Gondolatnyi szünetet tartott, mintha arra várt volna, hogy újabb javaslattal álljak elő; de minthogy szótlan maradtam, miután így rám pirított, nyájasan meghajtotta fejét, és így szólt: - Ám nem akarván megbántani önt, szívesen eljárnék önnel egy paraszttáncot, ha kedve tartja.

Micsoda szamár voltam, ó, Alan, hogy nem találtam ki magamtól óhaját! Észre kellett volna vennem, hogy e gonosz ábrázatú pár, Mabel és Cristal szinte a királyi címert tartó bestiák módjára telepedett széke két oldalára! A férfi tömzsi volt, zömök, bozontos és torzonborz, mint az oroszlán; az öregasszony pedig aszott, pöffeszkedő, magas és keszeg, arca pedig kiéhezett, mint egy egyszarvúé. Gondolnom kellett volna rá, hogy két ily fülelő, özönvíz előtti vénség szigorú felügyelete alatt társalgásunk korántsem lenne egyszerű vállalkozás, főként míg egy helyben ülünk, és hogy a menüett sem a legjobb alkalom a beszélgetésre; míg a paraszttánc zsivaja, lendülete és kavargása, melyben a gyakorlatlan táncosok folyton egymásba ütköznek, és ezért a másik pár kénytelen minduntalan megállni egy-egy pillanatra, amellett, hogy a tánc maga is szüneteket enged rendszeres időközönként, a lehető legjobb alkalmakat nyújtja egy-két kellő időben elmondott szóra, melyet nem fenyeget a kihallgatás veszélye.

Alig tettünk meg egy fordulót, amikor máris adódott ilyen alkalom, és táncosnőm nyájasan, de tartózkodóan így szólt: - Talán helytelenül teszem, ha felismerni vélek egy oly ismerőst, ki nem fedi fel maga kilétét, de ugyebár Darsie Latimer úrhoz van szerencsém?

- Valóban, Darsie Latimer volt az, kit az imént az a megtiszteltetés és szerencse ért, hogy...

Tovább is nyargaltam volna félresikerült bókjaimon, de az ifjú hölgy szavamba vágott. - És miért - kérdezte -, miért van Latimer úr itt, és miért álöltözetben, vagy legalábbis oly minőségben, mi méltatlan egy tanult férfiúhoz? Bocsánatát kérem - folytatta -, nem akarom megbántani önt, de ilyenféle ember társául szegődni...

Willie barátom felé tekintett és elhallgatott. Mélyen elszégyelltem magam, és siettem a magyarázkodással, hogy mindez csak merő bohóság részemről, amire az elfoglaltság hiánya vitt rá, ám mit mindazonáltal nem bántam meg, hiszen ennek köszönhetem azt az örömet, melyben a percben is részem volt.

Anélkül, hogy jelét adta volna, meghallotta-e bókomat, a következő alkalmat ismét megragadta, hogy így szóljon hozzám: - Latimer úr bizonnyal nem veszi zokon egy idegentől, aki neki jóakarója, ha megkérdezi tőle, vajon helyesnek tartja-e, hogy tevékeny korában olyannyira híjával van a megfelelő foglalatosságnak, hogy még ily alpári társakhoz is kész csatlakozni, pusztán a léha időtöltés kedvéért?

---

[68] Szolgálattevő lovag.

[69] Végső menedék.

- Ön nagyon szigorú hozzám, hölgyem - feleltem -; de én nem hihetem, hogy lealacsonyítanám magam azáltal, ha bármely olyan társaságba elegyedem, melyben találkozhatom...

Itt elharaptam szómat, mert észrevettem, hogy válaszom nem kívánatos fordulatot vett. Az *argumentum ad hominem*-et, mely a lovagias férfiú utolsó menedéke, igazolhatják a körülmények, de az *argumentum ad faeminam*-ot[70] csak ritkán vagy sohasem.

A hölgy maga fejezte be mondatomat: - Ahol *velem* találkozhatik, felteszem, hogy ezt akarta mondani, nemdebár? De az én esetem más, mint az öné. Szerencsétlen sorsom következtében kénytelen vagyok lépteimet mások akaratához igazítani, és oly helyeken élni, melyeket a magam jószántából boldogan elkerülnék. Emellett pedig, e néhány perc kivételével, magam nem veszek részt a dáridókban; néző vagyok csupán, szolgáim kíséretében. Az ön helyzete azonban más. Ön saját választásából van itt jelen, s nemcsak hogy részt vesz örömeikben, hanem maga is hozzájárul egy olyan néposztály mulatásához, melynek ön fölötte áll mind neveltetését, mind pedig születését és vagyonát tekintve. Meglehet, keményen szólok, Latimer úr - fűzte hozzá nyájas hangon -, de jó szándékkal.

Szavai, melyek „szigorúak valának ifjonti bölcsességükben", zavarba ejtettek. Elszállt fejemből minden naiv s játékos gondolat, melyről korábban úgy véltem, leginkább illő az efféle társalgáshoz, s most az övéhez hasonló komolysággal válaszoltam: - Valóban műveltebb vagyok eme szegény embereknél, de egyéb dolgaimról kegyed, hölgyem, kinek intő szaváért hálával tartozom, bizonyára többet tud, mint jómagam. Nem merhetem kijelenteni, hogy fölöttük állok születésben, mivel mit sem tudok családomról; sem pedig vagyoni helyzetemről, mert áthatolhatatlan ködfátyol fedi emezt is.

- És vajon szabad-e engednie, hogy e kérdésekben való tudatlansága alantas társaságba és léha életmódba taszítsa? - kérdezte az ifjú hölgy, ki oktatómul szegődött. - Illő-é igazi férfihoz arra várni, hogy a szerencse reábocsássa sugarait, mikor saját képességeinek latba vetésével is kiemelkedhetne a többiek közül? Nem áll-e nyitva ön előtt az út, mely tudáshoz vezet... avagy ha férfiasabb becsvágy szítja... mely a harc mezőire? De nem... a háborút ne válassza, ön már túlságosan drágán megfizetett a háborúságért.

- Azzá leszek, mivé a kegyed óhaja lennem parancsol - válaszoltam hevesen. - Jelölje ki utamat, s meglátja, mily hévvel követendem, ha másért nem, mert kegyed parancsolta követnem.

- Nem azért, mert én parancsolom így - szólt a szűz -, hanem mert az eszélyesség, a józan megfontolás, a férfiúi virtus, egyszóval: tulajdon biztonságának érdeke is ugyane tanácsot adja.

- Legalább az engedtessék meg nekem, hogy kijelentsem, eszélyesség és józan megfontolás soha még ily gyönyörű alakot nem talált... érveinek - tettem hozzá sietve; mert a hölgy elfordult tőlem, s nem adott alkalmat folytatnom, mit mondani akartam, a tánc következő szüneteig, mikor is eltökélten, hogy a számomra leglényegesebb kérdésre terelem beszélgetésünket, így szóltam: - Kegyed férfiúi virtust említett, s ugyane lélegzettel valamely engem fenyegető veszélyről is szót ejtett. A virtus, amint én értelmezem, azt mondja, gyávaság meghátrálni valamely kétséges természetű veszedelmek elől. Kérem kegyedet, ki úgy tetszik, oly sokat tud sorsom felől, hogy bízvást hívhatom őrangyalomnak, nevezze meg nekem, melyek e veszedelmek, hogy magam ítélhessem meg, mit kíván tőlem a férfiúi virtus: szembeszállnom velük avagy megfutamodnom előlük.

Kérésem szemmel láthatólag meghökkentette.

---

[70] Személyhez szóló érv... asszonyhoz szóló érv.

- Ön, uram, igen drága árat fizettet velem, amiért arra vállalkoztam, hogy baráti jó tanáccsal szolgáljak - válaszolta nagy sokára. - Elismerem, hogy nem vagyok közömbös az ön sorsa iránt, noha nem merhetem közölni önnel, honnan ered eme érdekem; valamint az sem áll szabadságomban, hogy tudtára adjam, miért avagy ki részéről fenyegeti önt veszedelem; mindazonáltal ez nem csökkenti a veszély közelségét. Többet ne kérdezzen tőlem, hanem tulajdon érdekében hagyja el ezt a földet. Bárhol máshol biztonságban van; itt azonban csupán kihívja maga ellen a sorsát.

- Azt jelenti-e ez, hogy végzetem elhagyni kárhoztat a jószerével egyetlen emberi lényt, ki érdeklődést tanúsít jósorsom iránt? Kérem ne mondja, hogy igen... mondja, hogy ismét találkozni fogunk, s a remény lészen vezérlő csillagom, mely lépteim irányítja!

- Több, mint valószínű - mondta -, jóval több, semmint valószínű, hogy soha többé nem találkozhatunk. Ez a segítség, mit én most önnek nyújtok, minden, mi hatalmamban áll; úgy cselekszem, amiként segítségére sietnék egy világtalannak is, kit a szakadék széle felé látok közeledni. Amit tettem, nem ad okot sem meglepetésre, sem pedig hálára.

Így szólván ismét elfordult tőlem, s nem is szólt többé hozzám, mígnem a tánc már vége felé közeledett, amikor is ezt mondta: - Meg se kísérelje, hogy újra szóljon vagy közeledjen hozzám az este; távozzék innen, amint tud, de ne oly hirtelen, hogy szembeszökjék; és az ég legyen önnel!

Visszakísértem székéhez, de nem eresztettem el a szép kezet, melyet tenyeremben tartottam, anélkül hogy érzelmeimet egy röpke szorítással kifejezésre ne juttassam. Enyhén elpirult, és visszahúzta kezét, de nem haraggal. Látván, hogy Cristal és Mabel zordonan reám szegzik tekintetüket, mélyen meghajoltam, és elbúsuló szívvel, valamint, szándékom ellenére, elhomályosuló szemmel távoztam mellőle, miközben a tolongó forgatag mindinkább elrejtett bennünket egymás elől.

Vissza akartam lopózni társamhoz, Willie-hez, hogy ismét kézbe vegyem vonómat, bármilyen is a kedvem, noha e percben fele jövedelmemet is odaadtam volna egy szemhunyásnyi magányért. Azonban visszavonulásom útját Martinné ténsasszony állta el a maga parasztosan nyílt kacérságával - ha ugyan nincsen ellentmondásban e kettő -, mely nem hagy kétséget szándékai felől.

- Hej, te legény, úgy látszik, igen nagyon belefáradtál a táncba! Pedig többet ér az olyan gebe, amelyik átkocogja a napot, mint amelyik vágtat ugyan egy mérföldet, de azzal vége is az utazásnak.

Ez becsületes kihívás volt, és én nem utasíthattam el. Emellett azt is észrevettem, hogy a ténsasszony itt a duhajok királynője; és annyi durva, különös alak forgott köröttem, hogy semmiképp sem lehettem bizonyos abban, vajon nincsen-é szükségem némi oltalomra. Megragadtam tehát kínálkozó kezét, és beálltunk a táncolók közé, én pedig ha nem is igyekeztem oly pontosan betartani a lépéseket, s ügyelni mozdulataimra, mint kevéssel azelőtt, mindenesetre megfeleltem táncosnőm várakozásának, aki szinte esküdözve mondta, hogy „nagyon értem a módját”; úgy szökdécselt, akár egy csikó, csattogtatta ujjait kasztanyettaként, kurjantgatott, mint egy bacchánsnő, és úgy rúgta el magát a földtől, mint egy teniszlabda - mígnem harisnyakötője színe sem ment már titokszámba. Annál kevésbé rejtegette e ruhadarabját, mivel égszínkék volt, és ezüstpántlika szegte.

Volt oly idő, mikor mindez szerfelett nagy mulatságomra szolgált volna - jobban mondva, emlékezetem szerint, a tegnapi este volt az egyetlen oly alkalom az elmúlt négy év során, mikor *nem* derített jókedvre; és el nem mondhatom, mennyire áhítoztam megszabadulhatni Martin ténsasszonytól. Már szinte óhajtottam, ficamítaná ki valamelyik „csengettyűző”

bokáját, mely oly fürgén szolgálta a táncban; és midőn táncosnőm legféktelenebb bakugrásai közepette azt kellett látnom, hogy előző hölgyem elhagyja a termet, tekintetét, miként én hittem, felém fordítván, vonakodásom a tánc folytatására oly fokra hágott, hogy majd magam színleltem ficamot vagy rándulást, ekképpen vetvén véget a mutatványnak. De tucatszám álltak köröttem az öregasszonyok, akik valamennyien úgy festettek, mint akik tudnak valamely balzsamot az efféle balesetekre, és emlékezvén Gil Blas-ra és színlelt bajára a rablóbarlangban, úgy gondoltam, okosabb, ha becsülettel kitartok a ténsasszony mellett, és ropom a táncot, mígnem ő úgy látja jónak, hogy utamra bocsásson. Eltökéltem, hogy amit teszek, a legnagyobb buzgalommal fogom végezni, és ugrándoztam is, sőt éppoly magasra s éppoly egyenes derékkal szökelltem, mint a ténsasszony maga, amiért, mondhatom neked, hatalmas tapsviharokat arattam, hiszen az egyszerű emberek mindig többre tartják az erőt s a fürge mozdulatokat, mint a tánclejtés kecsét. Végül is Martinné ténsasszony már nem bírta tovább, én pedig egy székhez vezettem, titokban ujjongva szabadságomnak, majd éltem azzal a kiváltsággal, hogy lovagi szolgálatot teljesítsek mellette.

- Hej - kiáltott fel Martin tekintetes asszony -, de jól kifáradtam! Igaz, ami igaz, majdhogynem halálra táncoltattál.

Csak úgy vezekelhettem le tréfálkozva felrótt bűnömet, hogy valami frissítőt hoztam neki, amit örömest meg is ízlelt.

- Szerencsém volt táncosnőimmel - mondtam -; először azzal a csinos ifjú hölggyel, majd kegyeddel, Martinné asszonyom.

- Elhallgass ezzel a hízelkedéssel - ripakodott rám a ténsasszony. - Menj már... ugyan menj már, te legény. Mit nem, csicseregsz itt az ember lánya fülébe; engem meg a Miss Liliast akár csak egy napon is emlegetni! Nem, nem te legény; hisz fiatalabb is, mint én, négy vagy öt esztendővel... no meg az ő úrias beszéde meg mivoltja.

- Miss Lilias a Laird lánya? - kérdeztem oly nemtörődöm hangon kíváncsiskodva, amilyen csak tőlem tellett.

- Hogy a leánya-e? Nem, dehogy, csupán az unokahúga... de azt hiszem, vérrokona.

- Valóban? - mondtam. - Én azt hittem, az ő nevét viseli.

- A saját nevét viseli, és Liliasnak hívják.

- És másik neve nincsen? - tudakoltam.

- Mi végre volna neki másik név, amíg nem talált férjet magának? - felelte Thétiszem, kicsinyég duzzogva talán, ha szabad az asszonyok szavával élnem, amiért előző táncosnőmre tereltem a beszélgetést, ahelyett hogy reá fordítottam volna a szót.

Rövid szünet következett, melyet Martinné ténsasszony tört meg, megjegyezvén, hogy: - Újra felállnak a tánchoz.

- Valóban - feleltem erre én, mivel nem éreztem kedvet megújrázni előbbi heves *capriolé*-mat,[71] hozzátettem: - Így hát mennem is kell, segíteni az öreg Willie-nek.

Alighogy sikerült elszakadnom tőle, hallottam, hogy szegény Thétiszem egy tengerészkék zekébe és nadrágba öltözött Tritont szólít meg (akinek kezét, mellesleg, az est folyamán egyszer már visszautasította), tudtára adván, hogy most lenne kedve egy fordulóra.

---

[71] Ficánkolás.

- Hát akkor csak forogjál, drágaságom - felelte a vizek bosszúra szomjazó ura, anélkül hogy kezét nyújtotta volna -, ott ni - mutatott a szála közepére -; elég tágas a kikötő, hogy farolgathass benne.

Egy ellenséget tehát már bizonyosan szereztem magamnak, de lehet, hogy kettőt is, ezért siettem vissza eredeti helyemre, Willie mellé, és a vonómat kezdtem táncoltatni. De láttam, hogy viselkedésem kedvezőtlen hatást tett; „hiú, öntelt ficsúr”... „pimasz uracs”... és végezetül pedig a még aggasztóbb jelző: „spion” kezdett zsongani a teremben, úgyhogy szívemből megörültem, amikor Sam tűnt fel az ajtóban, aki máris hatalmába kerített egy kanna puncsot, és derekasan apasztotta tartalmát, de jelenlétével így is megnyugtatott afelől, hogy menekülésem eszközei rendelkezésemre állnak. Ezt közöltem Willie-vel is, aki valószínűleg többet meghallott a halászok morgolódásából, mint én, mert ezt a választ suttogta: - Úgy, úgy... el innen... mielőbb... lopózzon ki ügyesen... de észre ne vegyék, hogy el akar iszkolni.

Egy fél guinea-t csúsztattam az öreg markába, aki így felelt: - Ccc! Ccc! Ostobaság! De nem utasítom vissza, mert tudom, hogy futja rá a kegyelmed erszényéből. Most pedig eredjen; és ha bárki az útját állná, csak kiáltson értem.

Tanácsa szerint végiglépkedtem a termen, mintha táncosnőt keresnék magamnak, csatlakoztam Samhez, akit csak nagy üggyel-bajjal sikerült elválasztanom kancsójától, majd mindketten távoztunk az épületből oly módon, hogy a lehető legkevesebb figyelmet vonjuk magunkra. A lovak egy szomszédos fészerben voltak kikötve, s mivel a hold már fenn járt, és én most már ismertem az utat is, pedig jócskán teli van buktatókkal, és ugyancsak tekervényes, hamarosan megérkeztünk Shephard’s Bushba, ahol az öreg fogadósné virrasztva várt bennünket, mégpedig nem is egészen nyugodt lélekkel, aminek magyarázatára nem habozott elmesélni, hogy már nemegyszer indultak az ő házából vagy a szomszédos városokból utasok Brokenburnbe, de azok nem tértek vissza ilyen épségben és biztonságban. - Úgy látszik - tette hozzá -, Vándor Willie személye volt uraságod oltalmazója.

Itt közbeszólt Vándor Willie felesége is, aki a kemencesutban pipázgatott, és magasztalni kezdte az ő „kedveskéjét”, ahogy ő nevezte a férjét, és megpróbálta újra felkelteni nagylelkűségemet azzal, hogy lefestette mindazokat a veszedelmeket, amelyektől, amint arra az asszony örömest hivatkozott, kétségkívül csakis a férje jelenléte őrzött meg. Én azonban ezúttal nem hagytam, hogy újfent pénzt szedjen ki belőlem, és különféle töprengésekbe merülten, sietve lefeküdtem.

Azóta már eltelt néhány nap, amit a Sáron Hegye és e fogadó között töltöttem, olvasgatva, e nagy fontosságú történetet írogatva, terveket koholva, miként láthatnám újra a bájos Liliast, és - azt hiszem, legalábbis részint az ellentmondás kedvéért - horgászgatva is egy keveset, Józsua minden aggálya dacára, bár most már sokkal jobban kedvelem ezt a mulatságot, mivel kezdek némi sikereket is elérni benne.

Most tehát, drága Alan, teljes birtokában vagy titkomnak; nyisd meg hát magad is éppily őszintén előttem kebeled rejtett zugait. Te miként érzel e szépséges *ignis fatuus*[72] irányában, a puszta eme lilioma iránt? Mondd meg őszintén; mert habár kísérteni fog talán gondolataimban emlékezete, a szeretet, mit Alan Fairford iránt érzek, felülmúlja egy nő iránt ébredt szerelmemet. Tudom azt is, hogy ha te szeretsz,

Egyszer szeretsz, de akkor mindörökre.

---

[72] Lidércláng.

Ha egy mély, emésztő szenvedély egyszer fellobban egy oly állhatatos kebelben, mint tiéd, barátom, soha el nem alszik az, csak az élet mécsével. Az én természetem más, ingatagabb; és bár remegő kézzel és habozó szívvel fogom felbontani legközelebbi leveled, kívánom, hozna őszinte vallomást, hogy e szép ismeretlen mélyebb hatást tett józan lelkedre, semmint hitted volna, s meglátod, én képes leszek kitépni a nyilat sebemből. Míg válaszodra várok, bár már kikovácsoltam terveimet, hogy még egyszer láthassam őt, megbízhatsz bennem, egyetlen lépést sem fogok tenni megvalósításuk érdekében. Eddigelé is megtürtőztettem magam, és becsületszavamat adom, ezután is így teszek, bár semmi szükség rá, hogy további fogadkozásait hallgasd annak, ki oly határtalanul a tiéd, mint

D. L.

P. S. - Tűkön ülve várom válaszod. Újra és újra elolvasom leveled, de semmiféle igyekezettel sem tudom kihüvelyezni belőle, melyek valódi érzelmeid. Néha azt hiszem, tréfálkozva írsz róla, másszor pedig azt, hogy épp ellenkezőleg. Szerezz békességet lelkemnek, amint lehet.

TIZENHARMADIK LEVÉL

Alan Fairfordtól Darsie Latimernek

Késedelem nélkül írok, mint meghagytad. Hangulatomban tragoedia elegyedik commoediával, mert könnycsepp ül a szememben, míg orcámon mosoly. Drága Darsie-m, soha senki, csakis te lehetsz ennyire nagylelkű - de soha senki, csakis te lehetsz ily esztelen! Emlékszem, mikor kisfiú voltál, oda akartad ajándékozni szép, új ostorodat az öreg Peggy néninek, csupán, mert megcsodálta; most pediglen ugyanily megfontolatlan és az alkalomhoz nem illő nagylelkűséggel lemondanál szerettedről egy aszott lelkű ifjú sophista javára, aki egy hajszál (melynek hasogatása hivatala), nem sok, de annyit sem törődik Éva leányaival. Hogy *én* szerelmes lennék a te Liliasodba - a Zöld Köpönyeg Hölgyébe -, a te bűverejű ismeretlenedbe! Hiszen alig öt percig láttam, és akkor is csak álla csücske volt tisztán látható. Szép termete volt, és álla csücske felettébb sokat ígért az arc többi részét illetően. De Isten őrizz beleszeretni! Hiszen hivatalos ügyben járt nálam; és egy ügyvédnek szerelembe esni csinos kliensével egyetlen konzultáció után éppoly nagy bölcsesség lenne, mintha egy szokatlanul tündöklő napsugárba szeretne bele, mely egy percre véletlenül bearanyozta törvényszéki parókáját. Szavamat adom neked, hogy szívem sértetlen; és ezenfelül még valamiről biztosíthatlak: ahhoz, hogy én egy nőszemélyt megtűrjek szívem benső zugolyában, előbb látnom kell az egész arcát, maszka s köpönyeg nélkül, de még lelkébe is bele kell látnom. Sose gyötörd magad tehát énmiattam, drága és nagylelkű Darsie-m; hanem saját érdekedben vigyázz magadra és ne engedd, hogy egy hiú vonzalom ily könnyen elragadjon s komoly veszedelmek közé vezessen.

Módfelett aggódom miattad, s most, miután már feldíszítettek a talár ékességével, mindjárt oda is hagytam volna pályám a kezdet legkezdetén, hogy hozzád siessek, ha atyám ki nem eszeli, miként béklyózza meg lábam hivatásomból kovácsolt bilincsekkel. Részletesen elmesélem az esetet, mert bizony eléggé mulatságos; és miért ne hallgassad te az én jogászi kalandjaimat, amiként én is végighallgatom a te nyirettyűs kóborlovagi életed kalandjait?

Már elfogyasztottuk vacsoránkat, és én éppen azt fontolgattam, vajon helyesebb lenne-e közölnöm atyámmal abbéli elhatározásomat, hogy útra kelek Dumfriesshire-be, avagy inkább szökjek el minden teketória nélkül, és levélben esedezzem bocsánatáért, amikor is atyám, felöltve azt az arckifejezését, mellyel tudtomra szokta adni engem illető szándékait, különösképp ha gyanítja, hogy ezek számomra esetleg nem minden tekintetben elfogadhatóak, így szólt: - Alan, most már talárt viselsz... saját üzletet nyitottál, mint mondanánk, ha kevésbé szellemi pályára léptél volna; és bizonyára azt képzeled, hogy a tárgyalótermek padlóján aranytallérok hevernek szerte, s neked csak le kell hajolnod, hogy összeszedjed, nemdebár?

- Úgy hiszem, atyámuram, tudatában vagyok - feleltem -, hogy még jelentékeny tudást és tapasztalatot kell szereznem, így legelébb is ezért kell törnöm magam.

- Jól mondod - válaszolt atyám, de mivel örökkön attól tart, hogy dicsérete elbizakodottá tesz, hozzátette: - Jól mondod, ha valóban úgy is teszel... törekedni a tudásra és tapasztalásra, ez a helyes beszéd. Magad is jól tudod, Alan, hogy a másik fakultáson, ahol az *Ars medendi*-t[73] oktatják, az ifjú orvosdoktornak, mielőtt a paloták betegágyaihoz léphet, meg kell járnia az ispotályokat, ahogy ők mondják, és a szegény Lázárt kell kigyógyítania nyavalyájából, mielőtt megengedtetik neki, hogy Divesnek rendeljen medicinákat, ha a köszvény vagy renyhe emésztés bántja...

---

[73] Gyógyítás mestersége.

- Magam is tudom, atyámuram, hogy...

- Csitt... ne szakítsd félbe a bíróságot. Nos, a kirurgusoknál is szokásban van az a hasonlóképp hasznos gyakorlat, melynek értelmében a tanoncok és a *tyrones* elébb csak érzéketlen holttesteken praktizálhatnak, lévén hogy ezekben amiként nem tehetnek javukra, azonképp bizonyosan nagy kárt sem tehetnek; viszont ezenközben a *tyro* avagy orvostanonc tapasztalatokat szerez, és képessé válik arra, hogy eleven alanyról is lenyisszantson egy lábat vagy egy kart, oly könnyedén, akárha hagymát szeletelne.

- Azt hiszem, kitaláltam, mire gondol, atyámuram - feleltem -, és ha nem akadályozna bizonyos rendkívüli kötelezettség, mit magamra vállaltam...

- Ne beszélj nekem kötelezettségekről, hanem hallgass... légy engedelmes fiú... és ne szakítsad félbe a bíróságot.

Atyám, mint tudod, hajlik arra, hogy - mondom ezt pedig minden fiúi kötelességem tiszteletben tartásával - kicsit túlságosan is bő szavú legyen szónoklataiban. Nem tehettem egyebet, mint hogy hátradűltem székemben és hallgattam.

- Te talán azt hiszed, Alan, hogy mivel kétségkívül folyamatban tartok némely peres ügyet, melyeket becses klienseim az én gondjaimra bíztak, én esetleg azt forgatom fejemben, hogy neked adom át ezeket *instanter*,[74] ekképpen indítva be ügyvédi gyakorlatodat, kicsiny klientúrámtól és befolyásomtól telhetőleg segítve téged, és Alan, én nem is vitatom, hogy ez a nap remélhetőleg elkövetkezend. De addig is, Alan, amíg majd, ahogy a közmondás mondja, „a saját szakajtómba szedem a bíbictojást", a tulajdon jó hírem érdekében meg kell győződnöm róla, elférnek-e majd szakajtómban azok a tojások. Mit szólasz javallatomhoz?

- Ez idő szerint - feleltem - oly távol érzem magamtól a vágyat, hogy mielőbb megkezdhessem ügyvédi gyakorlatomat, atyámuram, hogy szívesen venném, ha néhány napot...

- További tanulmányokkal tölthetnél, ugye ezt akartad mondani, Alan. Azonban ez sem lenne helyes út; végig kell járnod az ispotályokat... meg kell gyógyítanod a szegény Lázárt... egy holttetemet kell most vágnod, metszened, hogy jelét add készségednek.

- Kétségkívül - válaszoltam -, örömmel felvállalom majd bármely szegény ember ügyét, és éppoly gonddal fáradozom érdekében, mintha egy herceg lenne kliensem; de az elkövetkező két vagy három nap során...

- E néhány napot a stúdiumnak kell szentelned, Alan... nagyon is alapos stúdiumnak; mert jövő kedden tárgyaláson kell megjelenned *in presentia Dominorum*.[75]

- Én, atyámuram! - kiáltottam elképedésemben. - Hiszen soha a számat ki nem nyitottam még az Alsó Tábla előtt sem!

- Sose törődj az Alsó Táblával, fiam - csitított atyám -; egyenest a szentélybe viszünk... fejest ugrasz a mély vízbe.

- De atyámuram, én bizonyára elpuskáznék bármely ügyet, ami ily hirtelen szakad a nyakamba.

- Ezt az ügyet nem lehet elpuskázni, Alan - mondta atyám elégedetten dörzsölgetve kezét -; éppen ez a legnagyszerűbb a dologban. Mint már mondottam, tizenöt éve minden *tyron* ezen köszörüli a nagykést, és legalább tíz vagy tizenkét ügyvéd képviselte már a felet, mindük a

---

[74] Azonnal.

[75] A (professzor) urak jelenlétében.

maga elképzelése szerint, és ezek után az ügy már olyan állapotba jutott, hogy maga Stair vagy Arniston se tudna rá orvoslatot. Azt hiszem, nagy kárt te sem tehetsz benne, Alan... csak becsületedre válhat, de nem veszíthetsz semmit.

- Esedezem, hogyan hívják boldog kliensemet? - kérdeztem, azt hiszem, meglehetősen hálátlanul.

- Neve jól ismert a Parlament csarnokaiban - felelte atyám. - Az igazat megvallva, bármely percben várom, hogy megérkezzék; Peter Peeblesnek hívják.[76]

- Peter Peebles! - kiáltottam fel meglepetve. - Hiszen az egy féleszű koldus... szegény, mint Jób, és kerge, mint egy birka!

- Tizenöt éve pereskedik - szólt atyám részvevő hangon, mellyel mintha azt akarta volna mondani, hogy ez a tény önmagában is elégséges magyarázat a szegény ember elmebéli és financiális állapotjára.

- Emellett pedig - tettem még hozzá - neve a Szegények Lajstromán szerepel, és mint atyám-uram is tudja, a szegényeknek hivatalból rendelnek ki védőt ügyük intézésére; ezért én nem árthatom magam...

- Csitt, Alan!... Sohase szakítsd félbe a bíróságot. Mindezt én már elrendeztem számodra, az ügy csak rád vár, mint a lyuk elé állított golflabda. - (Atyám gyakran veszi hasonlatait valamikori kedvenc kedvtelésének, a golfnak köréből.) - Tudnod kell, Alan, hogy Peter képviseletében a fiatal Dumtoustie-nek kellett volna megjelenni a bíróságon. Lehet, hogy te is ismered a legényt, fia Dumtoustie lordjának, aki... megye országgyűlési követe, emellett a fiúnak a Laird testvéröccse, az érdemes Lord Bladderskate a nagybátyja, amiből te is láthatod, hogy bizony a fiú olyan atyafiságban van a Fellebbviteli Székkel, de még a Közigazgatási Bírósággal is, akár a kanca a csikajával. Nos, odajön hozzám ma délelőtt a Parlamentben, de mint aki eszét vesztette, Peter Drudgeit, a lord írnoka, mert miután a fiatal Dumtoustie egyike a szegények védelmére kirendelt ügyvédeknek, Peter Peebles ügyét természetesen reáosztották. Node alighogy ez a tyúkeszű, nyúlszívű legényke megpillantotta az aktacsomókat (valóban nem csekélység ez az iratgyűjtemény), úgy megrémült tőle, hogy nyomban elővezettette a paripáját, fölpattant rá, és máris valahol vidéken termett; a lord pedig, mesélte Peter, haragjában és szégyenében már se lát, se hall, amiért az unokaöccse a kezdet kezdetén így megfutamodott a kötelességei elől. „Én mondom neked, Peter", mondtam neki, „ha én lennék a lord helyében, és egy barátom vagy rokonom megszökne a városból, míg a Bíróság ülésezik, ez a rokon vagy bárki legyen is, többet át nem léphetné a házam küszöbét." És ekkor, Alan, az a gondolatom támadt, hogy talán a magunk javára fordíthatjuk az esetet, és azt mondtam a lord írnokának, hogy az én fiam eléggé eszes lurkó, friss sütetű jogtudor, és ha a lord is jónak látja, és a többi, és a többi, akkor te kedden megnyitnád Peter ügyét, apologizálva tanult kollégád halaszthatatlan ügyekből folyó távollétéért, valamint sajnálkoznál a veszteségen, ami ezáltal kliensedet és a tisztelt Bíróságot érte, és így tovább, és így tovább. Peter lecsapott az indítványra, mint tyúk a tiszta búzára; mert, mint mondotta, az egyetlen megoldás új embert keríteni, aki még nem tudja, mekkora terhet vesz a nyakába, mert már közel s távolban nincs olyan fiatal jogász, aki torkig ne lenne Peter Peeblesszel meg az ő ügyével; és azt tanácsolta, először csak kíméletesen közöljem veled a dolgot. De én megmondtam neki, hogy te derék fiú vagy, és az ilyen természetű ügyekben nincsen más vágyad és akaratod, mint az enyém.

---

[76] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: IV. - Peter Peebles.

Mondd, Darsie, mit válaszolhattam volna erre az ajánlatra, mit annyi jó szándék készített elő - s mely mégis oly terhes volt számomra? Ha magam is követném a fiatal Dumtoustie példáját és megfutamodnék, ezzel egyszeriben összetörném, méghozzá örökétigre, atyámnak minden hozzám fűzött reményét... nem, ő oly ügybuzgalommal tekint mindenre, ami hivatásával kapcsolatos, hogy meglehet, ily lépéstől a szíve is megszakadna. Kénytelen voltam tehát szomorú belenyugvással fejet hajtani, mire atyám odaszólt James Wilkinsonnak, hogy hozná be azt a kétkötegnyi ügyiratot, mit az asztalán talál.

James távozott, majd visszatért görnyedezve két óriás bőriszák súlya alatt, melyeknek mélyét színültig megtöltötték a periratok, maszatos oldalukat pedig a törvényszéki írnokok mágikus jelei ékítették a következő felirattal: *Peebles contra Plainstanes*. Ez az óriási irathalmaz odahelyeztetett az asztalra, és atyám nem köznapi rajongással tekintetében hozzálátott, hogy sorban előhúzogassa belőle a különböző papiroskötegeket, melyeket nem ám vörös szalag tartott össze, sem pedig sodrott zsineg, hanem tekintélyes vastagságú, szurkos kötelék, amilyennel egy kisebbfajta hajót is ki lehetett volna kötni.

Még egy utolsó, kétségbeesett kísérletet tettem arra, hogy megszabaduljak az engem fenyegető feladattól. - Atyámuram, attól tartok, hogy ez az ügy túlontúl bonyolult, és nekem túlontúl kevés időm van a felkészülésre, s így talán jobb lenne indítványoznunk, hogy a Bíróság halassza el tárgyalását következő üléséig.

- No de, fiam... Hogy képzeled ezt, Alan? - felelte atyám magából kikelve. - Elébb elvállalni az ügyet, aztán felmondani? Elvállaltad a szegény ember védelmét, és csak azért nincsen zsebedben a honorárium, mert nincsen miből fizetnie; és most ugyanazzal a lélegzettel visszaszívnád, amit az elébb kimondtál? Gondolj, fiam, hivatali esküdre és arra, drága fiam, hogy mivel tartozol atyádnak.

Ismét vajh mit válaszolhattam volna erre? Atyám kapkodó, izgatott szavaiból láttam, hogy semmi sem okozna akkora bánatot neki, mint ha kudarcot vallana ebben a tervében, melyről eltökélte, hogy keresztülviszi, így hát újfent fogadalmat tettem, hogy a kedvezőtlen körülményekkel dacolva, minden tőlem telhetőt megteszek.

- Jól van fiam, jól van - mondta atyám -, a Mindenható hosszú élettel ajándékoz majd meg ezen a földön, amiért ily nagy tisztelettel adózol atyád ősz fürtjeinek. Bölcsebb tanácsadókra talán lelhetsz életed során, Alan, de olyanra, ki nálam jobb akarattal van irányodban, nem.

Atyám, mint tudod, rendszerint nem szokott kifejezést adni érzelmeinek, s ezért megnyilatkozásainak értéke ritkaságukkal arányos. Látván a szemében csillogó könnyet, az én tekintetem is kezdett elhomályosulni az örömtől, hogy ilyen nagy boldogságot szereztem neki, s örömem zavartalan lett volna, ha nem vegyülnek belé éretted aggódó gondolataim. Ha ezek nem bántottak volna, könnyűszerrel megbirkózom a bőriszákokkal, lettek légyen bár akkorák, mint egy-egy liszteszsák. Ám, hogy a komoly jelenet vígjátékivá változzék, nyílt az ajtó, és Wilkinson Peter Peeblest vezette be rajta.

Látnod kellett volna őt, ki a hozzá hasonlókkal egyetemben hazajáró lélekként szüntelen kísérti a bíróságokat, hol már nem egyszer hajótörést szenvedett, elvesztegetvén időt, pénzt és józan eszét. Az ilyen kelekótya szegény emberek engem néha azokra a hajóroncsokra emlékeztetnek, melyek a Goodwini-dűnék vagy a Yarmouthi-víziút zátonyain hevernek, arra intve a hajókat, hogy tartsák távol magukat a partoktól, melyeken emezek vesztüket lelték - avagy inkább olyanok ezek a kliensek, mint a madárijesztők vagy a töklámpások, amint a tárgyalótermekben kiállítva riogatják a bolond lelkeket a pereskedéstől.

Ez a Peter óriási kabátot viselt, mely maga is kopott és foltos volt, ám a maradék gombok és további számos tű segítségével oly módon igazíttatott el és rögzíttetett e helyzetben, hogy

elrejtse alatta viselt gúnyáinak még a kabáténál is siralmasabb állapotát. Mint a parasztok, olyan lábbelit és harisnyát hordott, mely térdénél barnás-feketés térdnadrággal találkozott; a nyakát pediglen a maga fénykorában még fekete, ám azóta jócskán kifakult kendő kerítette, mely alkalmatosság egyben kárpótlás gyanánt is szolgált a fehérnemű hiányáért. Őszes, feketés haja zilált fürtökben szökdösött elő egy otromba, én úgy láttam, kócból készült paróka alól, mely annyira összezsugorodott már, hogy alig a feje búbján ült meg; s mely parókára olykor egy hatalmas, háromszögletű kalpagot szokott biggyeszteni, mely, ha a Bíróság ülésezik, mindennap látható, amint fennen magaslik - akár a törzsfő lobogója a régi idők csatáiban - a zajló, örökké változó tömeg feje fölött az Alsó Tábla csarnokában, ahol különcségei miatt gyakorta látni őt ingerkedő, kötekedő fiúk között, akik a kínzás minden nemét kipróbálják rajta. Ábrázata, mely valaha egy duzzadó, nyájas polgárember arca volt, azóta már egészen összeaszott a nélkülözéstől és a sóvárgástól, és vad kifejezést nyert a szeméből előlobogó eszelős fénytől; bőre fakó és ráncos, vonásai szurtosak az elmázolt burnóttól, s a tébolyra jellemző önhittség sugárzik róluk. Így festett szerencsétlen sorsú kliensem, Darsie; és bizony sok és nagy jót kell cselekednünk a jogászi mesterséggel, ha, amint az nagyon is félő, számos nyomorultat ilyen sorsra juttat.

Miután atyám nagy szertartásossággal bemutatott bennünket egymásnak, minek során könnyűszerrel megállapítottam atyám beszédmódjából, hogy szeretné Petert kedvező színben feltüntetni szememben, legalábbis amennyire ezt a körülmények lehetővé teszik. - Alan - mondta -, ez az az úr, aki beleegyezett, hogy elfogad jogi képviselőjéül az ifjú Dumtoustie helyébe.

- Kirekesztőlegesen csakis régi jó ismerősöm, az ön atyja kedvéért - szólt Peter, jóságos, leereszkedő pillantással -, az ön atyja iránti tiszteletemtől vezetve és Lord Bladderskate-hez fűző régi meghitt barátságomból kifolyólag. Máskülönben... *per Regiam Majestatem*!...[77] olyan petíciót és panaszt terjesztettem volna be nevezett Daniel Dumtoustie ügyvéd ellen, hogy csuda... de még mennyire, minden jogszokás engem támogat!... én aztán ismerem a perrendtartást; velem nem lehet kukoricázni.

E helyt atyám félbeszakította kliensemet, és emlékeztette, hogy még igen sok megbeszélnivalónk van, és javasolta, hogy ő mint meghatalmazott megismerteti az ifjú védővel az egymással kapcsolatos eljárások jelen állapotát, ezáltal bepillantást engedvén neki az ügy érdemi részébe, ezúttal eltekintve az alaki hűségtől. - Rövid összefoglalót készítettem, Mr. Peebles - mondta atyám -, átvirrasztván az elmúlt éjszakát, és a délelőtt nagyobb felét is azzal töltvén, hogy átrágtam magam ezeken az iratokon, ezáltal megtakarítandó némi fáradságot Alannek, és most ismertetni óhajtom az urakkal az eredményt.

- Majd magam ismertetem - szólt közbe Peter, tiszteletlenül belevágva megbízottja szavába.

- Nem, nem, semmiképpen - intette le atyám -; most én vagyok az ön meghatalmazottja.

- Mégpedig szám szerint a tizenegyedik - mondta Peter. - Évente új meghatalmazottam van; bárcsak új kabátot kaphatnék ilyen rendszeresen.

- Egyelőre én vagyok az ön meghatalmazottja - folytatta atyám -, és ön, aki jól ismeri a formákat, tudja, hogy a kliens ismerteti ügyét meghatalmazottjával, majd a meghatalmazott ismerteti az ügyet az ügyvéddel...

- Az ügyvéd a bíróval - folytatta Peter, aki ha egyszer rákezdte, abba se hagyta, akár egy ébresztőóra csöngője -, a bíró a Fellebbviteli Szék elnökével. Mint az egyszeri ember, aki elment az ökörhöz, az ökörtől a vízhez, a víztől a tűzhöz...

---

[77] A Királyi Felségre (mondom).

- Az ég szerelmére, hallgasson, Mr. Peebles - vágott közbe atyám, véget vetvén szóáradatának -; múlik az idő... a tárgyra kell térnünk... különben sem szabad félbeszakítania a bíróságot, mint tudja. Khm, khm! Az összefoglalóból kitűnik...

- Mielőtt elkezdené - szólalt meg Peter Peebles -, hálás lennék önnek, ha intézkedne, hogy hozzanak nekem egy harapás kenyeret meg sajtocskát vagy egy kevés hideg húst, esetleg húslevest, avagy valamely egyéb táplálékot. Oly izgatottan vártam az ön fiával való találkozásomat, hogy egy falat se ment le a torkomon ebédnél.

Szívből örvendve, azt hiszem, hogy ilyen nagyszerű alkalma nyílik hathatósan befogni kliense száját, atyám hideg húst rendelt, melyhez James Wilkinson, szem előtt tartva a ház becsületét, a brandys palackot, mely ott maradt a pohárszéken, szintén az asztalra akarta tenni, de aztán atyám egy szemvillanására mégis inkább olcsó sörrel szolgált helyette. Peter egy kiéhezett oroszlán mohóságával vetette magát az ételre; és annyira lekötötte az étkezés, hogy bár többször is felpillantott, mialatt atyám ismertette az ügyet, mintha közbe akarna szólni, de minden alkalommal úgy döntött, hogy a beszédnél kellemesebb foglalatosságot is találhat szájának, és mindannyiszor ismét a hideg marhahúsnak szentelte magát, méghozzá olyan falánksággal, mely meggyőzött arról, hogy már hosszú idő óta nem volt ily alkalma kielégíteni étvágyát. Megkísérlem, hogy elhagyva a frazeológia nagyobb részét és sok jogi részletet, cserébe nyirettyűsöd meséjéért elmondjam neked egy pereskedő - illetőleg inkább perének - történetét.

- Peter Peebles és Paul Plainstanes luckenboothi illetőségű selyem- és vászonnemű-kereskedők - kezdte atyám - az Úr --- évében léptek társas viszonyra, és kölcsönös előnyükre folytatták kiterjedt üzletüket. Azonban a nagy tudományú ügyvéd urat bizonyára nem kell emlékeztetnem arra, hogy *societas est mater discordiarum*, azaz hogy a társas viszony gyakran szül peres viszonyt. Vállalkozásukat az Úr --- évében közös megegyezéssel felszámolván, rendezniük kellett ügyeiket; ám néhány kísérlet után, hogy a kérdést a bíróság bevonása nélkül rendezzék, peres keresetet nyújtottak be, mely számos külön mederben folyó eljárásra vezetett, s ezeknek nagy részét most már csupán a bíró személye fogja össze. Különösképpen eme eljárások jelen állapotára kell felhívnunk a védő úr figyelmét. Mindenekelőtt tekintetbe kell vennünk az eredeti Peebles contra Plainstanes keresetet, mely arra kéri a Bíróságot, állapítsa meg, hogy alperes 3000 font mérleghiányt tartozik megfizetni felperesnek. Másodsorban számolnunk kell egy újabb keresettel, melyben Peebles az alperes és Plainstanes a felperes, s melyben fent nevezett *per contra*[78] 2500 font mérleghiány megfizetését követeli Peeblestől. Harmadsorban tekintetbe kell vennünk, hogy Mr. Peebles hetedik meghatalmazott jogi képviselője becslési eljárást javasolt saját instanciájára, melynek során bármely tartozás, amit a vizsgálat a mérlegben bármelyik peres fél javára vagy terhére kimutatna, bírósági úton rögzíttethetnék, s ilyenformán pontos megállapítást nyerhetne. Negyedszer pediglen, feltéve azt a hipotetikus esetet, hogy a vizsgálat úgy találná, Peebles tartozik Plainstanesnek, Mr. Wildgoose, Mr. Peebles nyolcadik képviselője, a kár fedezetére kézi zálogba vételt javasolt a peres felek ingóságainak terhére, hogy ezáltal valamennyi érdekelt felet színvallásra késztesse.

Már zúgott a fejem az egymásba folyó peres eljárások felsorolásától; mint egy méhkas, kiváltképp, ha belegondoltam, hogy ezt nekem mind észben kellene tartanom.

- Ha jól értem - mondtam -, arról van szó, hogy Mr. Peebles bizonyos pénzösszeget követel Mr. Plainstanestől... node hogyan lehet akkor ő maga az adós? Ha pedig nem adósa Mr. Plainstanesnek, akkor hogyan kérheti ingóságainak kézi zálogba vételét, mely éppen azt jelenti, hogy a fél valóban tartozik a másik félnek bizonyos pénzösszeggel, melyet bírói határozat esetén hajlandó is megfizetni.

---

[78] Viszont.

- Nagyon keveset tud ön e tárgyról, fiatal barátom - mondta Mr. Peebles -; hiszen éppen a zálogosítás a legbiztosabb *remedium juris*-unk az egész eljárásban. Láttam zálogosítást már házasság bejelentéséhez csatolva is... A hús kiváló - fordult atyámhoz, aki hiába próbálta folytatni jogi értekezését -, de a sör alig ér két pennyt; elég silány... elég híg... több benne a komló, mint a maláta. Szíves engedelmükkel megkóstolnám azt a fekete palackot is.

Atyám éppen saját kezűleg készült tölteni neki, annyit, amennyit ő megfelelőnek gondolt; ám nagy mulatságomra, Peternek sikerült megkaparintania a palack nyakát, és mivel atyámnak a vendégszeretetről vallott elvei túlságosan is aggályosak, semhogy megengedték volna neki, hogy valamely közvetlen módon szerezze vissza tulajdonát, Peter, markában zsákmányával, diadalmasan tért vissza az asztalhoz.

- Jobban tenné, Mr. Peebles, ha egy borospohárnyira szorítkozna - szólt rá atyám feddő hangon -; ez az ital, meglátja, kicsit erős.

- Ha nem férünk a templomba, majd misézünk a kertben - mondta Peter, és abba a korsóba töltött magának, melyből a sört itta. - Mi a csoda ez... papramorgó?... BRANDY, becsületszavamra mondom! Már szinte a nevét meg az ízét is elfelejtettem. Mr. Fairford, az idősebb, ezt az ön egészségére iszom. - Egy nagy korty brandy. - Mr. Alan Fairford, sok szerencsét kívánok önnek fáradságos vállalatában. - Újabb korty a könnyen csúszó italból. - Most pediglen, noha ön tűrhető összefoglalását adta ennek a nagyszabású peres eljárásnak, melyről már mindenki hallott valamennyit, aki csak lábával érintette a bíróság előcsarnokának deszkapadlóját (közbevetőleges javaslatként ezt ismét önre köszöntöm), mégsem említette a zárolásokat.

- Éppen most akartam rátérni e tárgyra, Mr. Peebles.

- Avagy az adóslevelek érvényének felfüggesztésére vonatkozó eljárásomról.

- Éppen most akartam rátérni.

- Avagy a Közigazgatási Bíróság bekapcsolásával lefolytatott eljárásról.

- Éppen most akartam rátérni.

- Mint rák a vetésre, ugyebár - mondta az ügyfél, aztán mintegy szórakozottan negyedéig feltöltvén csuporját brandyvel, így folytatta: - Ah, kedves Mr. Alan Fairford, milyen szerencsés ember ön, hogy mindjárt pályája legelején ilyen ügyhöz foghat, mint az enyém! Mondhatni, mintapéldája a világ valamennyi jogesetének. *Per Regiam* mondom, nincsen olyan *remedium juris*, amelyből egy csipetnyit ne találna benne. Ezt a poharat arra köszöntöm, hogy szerencsésen dűlőre juttassa... Phű!... mintha tiszta szeszt ittam volna. No de ha túl erős ez a pogány pálinka, majd megkereszteljük egy kis árpalével. - Kevés sört löttyintett italához, rövid szünetet tartott, szemeit görgette, hunyorgott egyet-kettőt, aztán folytatta. - Mr. Fairford... az a huszárvágás, Mr. Fairford, amikor rákényszerítettem azt a gazember Plainstanest, hogy két lépésnyire Károly király szobrától, a Parlament közben megcsavarja az orromat... ott aztán jó kis kutyaszorítóba fogtam. Senki se tudta megmondani, hogyan vigyük tovább az ügyet; nem volt az a jogtudor, aki megmondta volna, vajon helyesebb-e petíciót és panaszt benyújtani, *ad vindicatam publicam*[79] Őfelsége ügyészének jóváhagyásával, avagy ugyane statutum alapján *pendente lite*,[80] mellyel nyomban megnyertem volna keresetemet, s ilyképpen egy kiskapun át kiszökhettem volna a perből. *Per Regiam* mondom, ez a hús meg ez a brandy szerfelett megmelengette a szívem táját... muszáj megint egy kis sört innom - belehörpintett a sörbe -, a sör meg túl hideg magában, muszáj beleöntenem a maradék brandyt.

---

[79] Közkeresetként.

[80] Függő perrel.

Állta is szavát, és nagyhangú, tüzes ékesszólással folytatta tirádáit, közben pedig hol az asztalt verte, hol ivott, hol meg tubákolt, míg szegény atyám, végképp feladva minden próbálkozással, hogy félbeszakítsa, csak ült hallgatagon és restelkedve, szenvedve a jelenettől, s aggódva kimeneteléért.

- És visszatérve valamennyi közül legkedvesebb eljárásomhoz, mikor is jószerencsém hozzásegített, hogy kiprovokáljam orrom megcsavarását, méghozzá a Bíróság küszöbén, pontosan azt, ami célom volt, és Mr. Pest... ismeri őt, ugyebár, Fairford papa?... az öreg Pest *magánlakháborítást* hozott ki belőle, mert mint mondotta, a Bíróságot... a Bíróságot... hukk!.., joggal nevezhetjük lakóhelyemnek. Több időt töltök ott, mint bárhol máshol, és a magánlaksértés leglényege éppen az, hogy valakit saját lakában sértenek meg... ezt ne felejtse az ifjú jogtudor úr... vagyis még arra is megvan a remény, hogy felakasztják Plainstanest, mint már annyit, sokkal kevesebbért is; mert tisztelt bíró urak... azt mondja Pest a bíráskodó testületnek... tisztelt Bíró urak, a Parlament épülete Peeblesnek lakóhelye, mondja majd Pest... mivel *commune forum* és *commune forum est commune domicilium*...[81] hé, te lány, hozzál még egy pohár whiskyt, és írd a többihez... ideje hazamennem... azt a jogász mindenit, nem találom a csupromat... most meg mintha egyszerre kettő is lenne belőle... *Per Regiam* mondom, Fairford... Fairford papa... adjál nekünk kölcsön egy shillinget, hadd vegyek rajta burnótot, mert az enyém már elfogyott... teremőr, szólítsa a következő ügy peres feleit.

Kiesett kezéből burnótosszelencéje, és ugyanabban a percben teste is lecsúszott volna a székről, ha meg nem tartom.

- Ez tűrhetetlen - mondta atyám. - James Wilkinson, hívj egy hordszékest, hogy vigye haza ezt a züllött, semmirekellő, részeg disznót.

Miután egy erőteljes kelta gondjaira bízatva Peter Peebles eltávolíttatott az emlékezetes konzultáció színhelyéről, atyám sietve összecsomagolta az iratokat, mint ahogy a mutatványos, akinek nem sikerült a produkciója, siet sátrat bontani. - Ez itt a kivonat, Alan - szólt kurtán -, tanulmányozd át tüzetesen... vesd egybe a joggyakorlattal, és forgasd meg jól elmédben jövő keddig. Sok jó beszédet elmondtak már ennek az elállatiasult kliensnek az érdekében; és most ide hallgass, fiam, ide hallgass... nem volt szándékomban, hogy kisemmizzelek a honóráriumodból, de csak akkor akartam átnyújtani, midőn az ügynek végére értél, és szerettem volna előbb hallani védőbeszédedet, no de nincsen bölcsebb dolog, mint zabbal abrakoltatni a paripát az út előtt. Öt aranyguinea van ebben a selyemerszényben... szegény anyád varrta. Nagyon örült volna, ha láthatja a fiát talárral a vállán... de erről ne beszéljünk többet... légy engedelmes fiú, és most vesd magad tigrisként a munkára.

Neki is fogtam a munkának, Darsie - mert ki tudna ellenállni ily ösztönzésnek? Atyám segedelmével úrrá lettem a részleteken, bármily kuszák voltak is; és kedden úgy fogok ágálni Peter Peebles ügyében, hogy egy herceg érdekében se tehetném különbül. Oly világos előttem az ügy, hogy még ezt a hosszú levelet is képes vagyok megírni neked; melybe azért csak befurakodott valamelyest Peter és pere, hogy legalább fogalmad legyen róla, mennyire lefoglalják e percben minden gondolatomat. Újra kérlek, vigyázz magadra, és gondolj rám is, ki maradok őszinte híved,

Alan Fairford

A későbbiekben említendő körülmények folytán hosszú idő telt el, míg e levelet a címzett kézhez kapta.

---

[81] A nyilvános hely közös otthon.

ELSŐ FEJEZET
Elbeszélés

Mindama előnyök, melyek abból származnak, hogy a szerző a kalandokat hősei tulajdon leírásában nyújtja át az olvasónak, ahelyett hogy saját szavaival kellene elbeszélnie, rendkívüli népszerűséget szereztek a könyv alakban közzétett levelezés ama formájának, melyet számos nagy író nyomán mi magunk is gyakoroltunk a megelőző fejezetekben. Mindazonáltal az ilyenfajta hiteles levelezés (és az ég őrizzen attól, hogy a magunk szavainak beiktatásával bármely tekintetben is meghamisítsuk az eredetit!) ritka esetben tartalmazza mindazokat a részleteket, melyekkel az írónak feltétlenül meg kell ismertetnie olvasóját, hogy az tökéletesen megérthesse a történetet. Ezenkívül gyakorta megtörténik az is, hogy a levelek némely tekintetben túlságosan terjengősek, avagy ellenkezőleg, hogy megszakad folyamatos soruk, ami mindkét esetben holt teherként nyűgözi az elbeszélés menetét. Ezt a dilemmát megkerülendő, némely életrajzírók az illető személyek leveleit, avagy leveleik egyes szabadon kiválasztott részleteit csupán bizonyos események leírására használják, valamint arra, hogy így mutassák be hőseik érzelmeit; s a leveleket vagy részleteket a maguk elbeszélésével kötik össze, amilyen mértékben azt a történet fonalának továbbgombolyítása megkívánja.

Amiként a Mont Blanc csúcsát felderítő kalandvágyó utazók is hol porló hótorlaszokon lábalnak át, oly lassúsággal, hogy előrehaladtuk jószerével észrevehetetlen, hol pedig hosszú póznák segítségével lendülnek által az ösvényüket keresztező jégszakadékokon, ekképpen kurtítva útjukat. Avagy rövidebb hasonlattal élve, az elbeszélésnek az a módja, melyet most magunkévá tettünk, a dragonyosok hajdani hadszolgálatára emlékeztet, akiket gyalogos és lovas harcra egyaránt kiképeztek, és mindig úgy csatáztak, ahogy a szükség megkívánta. Eme magyarázat előrebocsátásával immár rátérhetünk arra, hogy elbeszéljük azokat a körülményeket, melyeket hősünk nem írt meg, de nem is írhatott meg levelező társának.

Bízunk benne, hogy olvasónk már alkotott magának valamely többé avagy kevésbé halovány képet a főbb szereplőkről, kik az elbeszélés során eddig megjelentek színe előtt; ám az esetben, ha túlbecsültük éleselméjűségét, valamint azon olvasók kielégítésére, kik az *átugrás* dicséretes gyakorlatának hódolnak (s akikkel olykor magunk is szerfelett rokonszenvezünk), talán nem felesleges az alábbi részletek ismertetése.

Mr. Saunders Fairford, amint rendszerint nevezték, régi vágású úriember volt; nem kötött ki szertelenül magas tiszteletdíjat, takarékos, sőt fösvény volt kiadásaiban, szigorú becsületesség vezérelte kliensei és a maga ügyeinek intézésében, de a hosszú tapasztalat arra is megtanította, hogy bizalmatlanul és gyanakvóan figyelje mások lépéseit. Pontosan, amikor a Saint Giles órája elütötte a kilencet, a Bíróság küszöbén vagy legfeljebb a Back Stairs torkolatában feltűnt az alacsony termetű, kiváló egészségnek örvendő idős úriember alakja, takaros, dohánybarna öltönyében, az időjárásnak megfelelően selyem- vagy gyapjúharisnyában; rövid hajú parókával és kis, háromszögletű kalappal a fején; olyan feketére fényesített cipőben, mintha ördögfiókák kenték volna feketére; cipője csatja ezüst, pálcája fogantyúja arany. Nyáron egy szál virág, télen pedig egy magyalágacska tette teljessé jól ismert öltözékét és mindig kifogástalan küllemét. Modora megfelelt külső megjelenésének, ugyanis aggályosan udvarias ember volt, sőt azt mondhatnók, talán túlontúl is szertartásos. Presbiteri tisztet viselt, és természetesen lelkes híve volt György királynak és kormányának, annyira, hogy még öldökölni is képes volt érte, amint azt, fegyvert ragadván ügyük védelmében, tanúsította. De későbbi időkben, számos kliense és üzleti kapcsolata lévén az ellenkező politikai nézeteket valló családok körében, különös gonddal ügyelt, hogy mindig azokat az általánosan elfogadott kifejezéseket használja, melyeket a kor udvarias szelleme alkotott a két párt közötti társas érintkezés mindkét fél

számára elfogadható nyelveként. Mr. Fairford ezért inkább a Chevalier-ról beszélt, de soha nem mondott Herceget, ami a saját elveinek feláldozását jelentette volna, sem pedig Trón-követelőt, ami viszont mások érzékenységét sértette volna. A Felkelést többnyire az 1745-ös *eseményként* emlegette, azokról pedig, akik kivették részüket a harcból, azt mondta, hogy benne voltak a Negyvenötösben.[82] Summa summarum, Mr. Fairford olyan ember volt, akit mindenfelé szerettek és tiszteltek, noha barátai nem bánták volna, ha gyakrabban ad házában vacsorát, ugyanis kicsiny pincéjében válogatott óborokat tartott, amelyekkel e ritka alkalmakkor nem fukarkodott.

E jó lelkű, régi vágású, módszeres férfiú egyetlen öröme, emellett, amit mindennapi teendőinek ellátása valóban jelentett számára, az a remény volt, hogy megéri azt az időt, mikor fia, Alan, egyetlen gyümölcse az életközösségnek, mit a halál korán felbontott, megszerzi magának azt, ami atyja szemében minden egyéb hírnévnél becsesebb volt - a keresett ügyvéd rangját.

Habár minden hivatás kínál dicsőséget, Mr. Fairford elméje oly zárt és kizárólagos elvek szerint forgott, hogy kirekesztőlegesen ama célokat tartotta értékesnek, melyeket tulajdon becsvágya maga elé is kitűzött. Eliszonyodott volna, ha Alan talán hősi hírnévre tesz szert, s dühödt kacagásban tört volna ki az irodalom hasonlóképp meddő babérai láttán. Egyedül csakis a jogi pálya ösvényén kívánta fiát hírnévre juttatni; és a siker avagy csalódás latolgatása töltötte be gondolatait nappal s álmait az éjszakákon.

Alan Fairford hajlamai és képességei valóban vérmes reményekre jogosították atyját. Éles elméje azzal a szokásával társult, hogy hosszú, türelmes órákat töltött stúdiumai mellett, mely szokásának kialakulását kétségkívül elősegítette az atyai ház fegyelme, mit az ifjú engedelmesen követett, nem kérvén magának több avagy gyakoribb pihenőt, mint amennyit számára atyja aggályos és szigorú korlátai engedélyeztek. Ám ha mégis ifjonti bohóságokra ragadtatta magát, az elfogulatlan atya erősen hajlott rá, hogy a vétségért egyedül csak fia állhatatlanabb, elevenebb társát, Darsie Latimert hibáztathassa.

Ezt az ifjút, amint azt az olvasó bizonyára tudja, Mr. Fairford, az idősebb, oly időben fogadta házába, amikor fián is kezdett kiütközni a hajlam ama bizonyos betegségre, mely hitvestársa életét is megrövidítette, s amikor ilyenformán az atya természetesen készséggel eleget tett gyermeke legcsekélyebb óhajának is. Az, hogy az angol ifjú tekintélyes összegű bért tudott fizetni, teljesen érdektelen volt Mr. Fairford szemében; számára elegendő volt az is, hogy úgy látta, a vendég jelenléte örömmel és vidámsággal tölti el gyermekét. Mindazonáltal el kellett ismernie, hogy „Darsie nagyszerű legény, habár még le kell higgadnia", és nem lett volna könnyű megszabadulnia tőle, valamint az aggodalmaktól, melyeket Mr. Fairfordban Darsie könnyelmű természete keltett, ha az ifjú nem szánja rá magát a vidéki utazásra, melynek az előzőekben közölt levélváltás köszönhető, s melynek Mr. Fairford titokban szerfelett örvendezett, mivel a távolság ily módon elválasztotta Alant túlságosan is víg társától, legalábbis addig, míg megindul pályáján, és beleszokik száraz és vesződséges hivatásának gyakorlásába.

Ámde Darsie távolléte korántsem szolgálta a célt akképp, amint azt az idősebb Mr. Fairford várta és óhajtotta. A két ifjút bensőséges barátság kötelékei fűzték össze; annál is inkább, mivel egyikük sem kívánt új barátot invitálni szűk körükbe. Alan Fairford természettől tartózkodó volt, s ezért kerülte a nagyobb társaságot, míg Darsie Latimert ismeretlen szárma-

---

[82] A régimódi skót udvariasság. - A szerző ifjúkorában szó szerint követték az itt felsorolt udvariassági szabályokat a társas életben, ahol korántsem volt szokatlan esemény egy véletlen összehozta gyülekezetben, hogy olyan személyek találkoztak, kik az 1745-ös polgárháborúban egyik vagy másik oldalon fegyvert fogtak. Emlékezetem szerint mi sem lehetett nemesebb vagy illendőbb ama tiszteletnél, mellyel a régi ellenfelek egymás meggyőződésének adóztak. Természetesen általános értelemben mondom. Magam is tanúja voltam egy-két explóziónak. *(Walter Scott jegyzete)*

zásának kínos tudata tartotta vissza a társas élettől, s e tudat különösképp súlyosan érintette egy oly országban, hol nemes és nemtelen egyaránt úgyszólván hivatásos genealógus. A két ifjú tehát a világot jelentette egymás számára. Ezért nem csoda, hogy fájdalmas volt a válás, s hogy a hatás, mit Alan Fairfordra tett, az aggodalommal együtt, mit barátja leveleinek hangneme keltett benne, tetemesen meghaladta a mértéket, amire atyja számított. Alan tovább végezte kötelességét, tanult és letette a reá váró vizsgákat, de teljesen hiányzott belőle ama hév és érdeklődő szorgalom, melyet azelőtt mutatott; az aggódó és figyelmes atya nagyon is világosan látta, hogy fiának szíve távoli barátjánál időz.

Egy filozófus bizonyára szabad folyást engedett volna az érzelmek eme árjának, remélve, hogy miután az ifjak ismét együtt töltöttek valamennyi időt, az érzelmek hevessége alábbszállván, meghitt barátságuk is csökken majd fokról fokra; ámde Mr. Fairford nem látott más módot, csakis a változatlanul fenntartott tilalmakét, habár tilalmait szívesen rejtette volna valamely hihetően hangzó ürügy leple alá. E tárgyban érzett aggodalma arra indította, hogy megbeszélje az ügyet régi ismerősével, Peter Drudgeittel, akit egy kevéssé már az olvasó is ismer. - Az én Alan fiam - mondta Mr. Fairford - bizony nagyon úgy fest mostanság, mint aki az eszét készül veszteni; s már minden percben várom, mikor rohan hanyatt-homlok a Latimer fiú után. Will Sampson, a Gyertyaöntő sori lócsiszár értésemre adta, hogy Alan érdeklődött nála, kaphatna-e egy jó hátaslovat néhány napos vidéki kiruccanásra. De mégse akarnám azért csak úgy direkte megtiltani neki... másra se tudok gondolni, csak arra, hogyan távozott el körünkből az a szegény jó anyja... Bárcsak idekötné valamely feladat, jövedelmezzen bár jól vagy rosszul, csak lenne valamely munkája, ami jármában tartja, és nem engedi legalább a Törvényszék ülésszakának végéig, hacsak becsületből is.

Peter Drudgeit együtt érzett Mr. Fairforddal, mert Peternek is volt egy fia, aki okkal, ok nélkül, de mindenáron szerette volna felcserélni tintafoltos, szakadozott pamutbársony kabátját a fehér hajtókás, kék katonaujjasra; és ő javasolta Mr. Fairfordnak, amint az olvasó már tudja, hogy vonja bele Alan barátunkat a Szegénysorú Peter Peebles ügyébe, amely éppen akkor maradt gazdátlan az ifjú Dumtoustie szökése folytán, mely által ez a dolog is eltussolható lenne; azaz ahogy Drudgeit mondta: „két legyet lehetne ütni egy csapásra”.

Eme magyarázatok után az olvasó már nem fogja azt hinni egy Mr. Fairford módjára megfontolt, koros és tapasztalt férfiúról, hogy merő kockázatos és türelmetlen kíváncsiság űzte, mint ama fiúkat, kik mély tóba vetik a kutyakölyköt, pusztán, hogy lássák, vajon tud-e úszni szegény teremtés. Bármennyire bízott is fia tehetségében, melynek az valóban nem volt híjával, sajnálta volna rögtön első törvényszéki szereplésén ily bonyolult és nehéz ügy tárgyalásának felelősségével terhelni, ha nem azt véli az egyetlen hatásos eszköznek, mellyel visszatarthatja az ifjút egy oly lépéstől, mi az atya szemében végzetesnek tűnt egy ifjú jogtudor pályájának kezdetén. A két rossz közül Mr. Fairford azt választotta, amelyik szerinte a kisebb volt; miként a hős katona, aki csatába küldi a fiát, hogy inkább haljon hősi halált a hír mezején, semmint becstelenül megfusson az ütközetből. Emellett nem tagadta meg tőle segítő kezét sem. Miként Alpheus Herkules előtt, előbb maga állt neki, hogy kitakarítsa Peter Peebles perének augiászi istállóját. Az ősz férfiúnak örömmel végzett feladat volt világos és torzításoktól ment fénysugárba helyeznie az ügy valóban érdemi részleteit, melyeket Peter előző ügyvédeinek gondatlansága és sok-sok baklövése kibogozhatatlan jogi terminusok kaotikus halmazává dagasztott; hogy hozzáértésével és szorgalmával két- vagy háromnapi megerőltető robot után egyszerű és egyben könnyen felfogható formában terjeszthesse az ifjú jogtanácsos elé megfontolás végett az ügy legfontosabb tényeit. Ily szerető és fáradhatatlan jogi tanácsadót tudván maga mellett segítségül, Alan Fairford némi önbizalommal lépkedett a Törvényszék felé, aggódó, ám mégis folyvást fiát bátorító atyja kíséretében, mikor eljött a tárgyalás napja, s bizton remélte, hogy hírneve semmiképp sem láthatja kárát e pernek, mely annyi munkát adott mindkettőjüknek.

A Törvényszék kapujában elébük akadt Peter Peebles, szokásos dús fürtű parókájában és még dúsabb arányú kalapjában. Mint oroszlán zsákmányára, úgy csapott le az ifjú védőügyvédre.

- Hogyan tetszik lenni, Alan úr... hogyan tetszik lenni? Eljött hát végre ez a szörnyű nap... olyan nap lesz ez, amit még sokáig megemlegetnek ebben az épületben. Szegénysorú Peter Peebles contra Plainstanes... összevont eljárás... bíró úr előtt... Már egy hete nem tudok aludni, mert egyre csak a tárgyalásra gondolok, de én mondom, nem aludt maga az elnöklő bíró úr sem... mert micsoda ügy ez!! Hanem a múltkor nagyságod atyja egy kicsikét túl sokat megitatott velem abból a brandyből; bizony, Mr. Fairford, nem okos dolog a hivatalos ügyeket brandyvel keverni. Nem is tudom, mi lett volna velem, ha megiszom mind azt a rengeteget, amit kegyelmedék ketten belém akartak diktálni. Node mindennek megvan a maga ideje, és ha a tárgyalás után meghívhatnám önöket ebédre, azaz hogy, ami végtére is egyre megy, én mennék el kegyelmedékhez ebédre, nem lenne kifogásom egy pohárka ellen, hogy megünnepeljük a napot, no persze csak a tisztesség határain belül.

Az idősebb Fairford megvonta a vállát, és elsietett kliensük mellett, s meglátván fiát a gyászszínű talárban, ami az ő szemében tiszteletreméltóbb ruhadarab volt akár egy püspök patyolat karingénél, akaratlanul is gyengéden meglapogatta a vállát, odasúgva neki, hogy ne veszítse el a bátorságát, és mutassa meg, hogy méltó a talár viselésére. Beléptek az Alsó Tábla épületébe, amely valaha az ősi skót országgyűléseknek adott otthont, s most a londoni Westminster Hallhoz hasonlóan egyben a Fellebbviteli Szék előcsarnokául is szolgált, valamint bizonyos Címzetes Lordoknak nevezett, szedátus személyek állandó tartózkodási helyéül.

A délelőtt azzal kezdődött, hogy az idősebb Fairford még egyszer elsorolta Alannek utasításait, és közben egyik ismerősétől a másikhoz futkosott, kiktől valamely értesülést remélt felcsippenteni akár a folyó ügyre, akár valamely precedensként említhető esetre vonatkozólag. Eközben Peter Peebles, kinek sekélyes elméje képtelen volt megbirkózni a pillanat fontosságával, árnyként tapadt ifjú védőjéhez, s izgatottságában hol bömbölve beszélt, hol pediglen fülébe sugdosott, iszonyú ábrázatát mosolyra torzítva, majd ünnepélyes és fontoskodó pillantásokkal felhőzve, majd pedig gúnyt és megvetést tükröző fölényes fintorra húzva. A kliens hangulatának eme változásait képtelen karmozdulatok kísérték, melyeket a rongyok s perek e bajnoka leginkább illőnek vélt arckifejezése változásaihoz. Égnek vetette karját, majd előredöfött öklével, mintha ellenfelét akarná lesújtani. Aztán keblére szorította nyitott tenyerét, majd égnek lendítette kezét, és előkelő mozdulattal csettintett ujjaival a levegőben.

Ez a magakelletés, valamint Alan Fairford szemmel látható restelkedése és zavara nem kerülte el az előcsarnokban tétlen ődöngő ifjoncok figyelmét. Ez alkalommal nem közeledtek Peterhez szokott közvetlenségükkel, mert Fairford jelenléte valamelyes tiszteletet ébresztett bennük, mindazonáltal sokan önhittséggel vádolták, amiért pályája ily korai állomásán máris képesnek tartja magát ilyen felettébb nehéz ügy védelmére. Bármily béketűrő volt is Alan, azért nem kevésbé volt tudatában annak, hogy ő és társa céltáblája nemegy röpke élcnek és sok felharsanó kacajnak, melytől az épület e régiója minden időben hangos.

Végtére is elszállt az ifjú védő türelme, s mivel azzal fenyegetett, hogy véle száll lélekjelenléte s mindahány összegyűjtött gondolata is, Alan nyíltan megmondta atyjának, amennyiben nem szabadíttatik meg kliense terhes jelenlététől, valamint utasításaitól, kénytelen lesz visszaadni megbízatását, és megtagadni a tárgyaláson való részvételt.

- Csitt, csitt, drága fiam - csillapította atyja, aki maga se nagyon tudta, mitévő legyen, fia elkeseredését látván -; ne is törődj ezzel a mihaszna bolonddal. Nem akadályozhatjuk meg, hogy meghallgassa a saját ügyének tárgyalását, ha mégoly hibbant is.

- Esküszöm, atyámuram - felelte Alan -, képtelen leszek folytatni a tárgyalást, hiszen a karattyolásától mindent elfelejtek, és ha majd megpróbálok komolyan beszélni elszenvedett sérelmeiről, és arról, milyen nyomorúságos állapotba juttatta pere, várhatok-e egyebet, mint hogy egy ilyen képtelen madárijesztőnek már a puszta megjelenése is nevetségbe fullasztja minden kísérletemet?

- Van valami abban, amit mondasz - felelte Saunders Fairford Peter Peeblesre pislantva, majd óvatosan bedugta mutatóujját parókája alá, s megdörzsölte halántékát, hogy ezzel is serkentse elméjét -; a bíróság biztosan nem állja meg kacagás nélkül, ha meglátja. No de hogyan szabadulhatnánk meg tőle? Próbáljuk meggyőzni? De hiszen a józan észre hallgat legkevésbé... Maradj itt, Alan... légy türelemmel, drága fiam; egy perc, és már itt se lesz.

Így szólván, szövetségeséhez, Peter Drudgeithez iramodott, aki látva sietős lépteit s gondterhelt arcát, nyomban füle mögé tűzte a tollszárat, és így szólította meg: - Most meg mi a bibi, Saunders úr? Csak nincsen valami baj?

- Fogjad ezt az ezüstöt - mondta Saunders úr -; s még most az egyszer tegyél meg nekem egy nagy szívességet, Peter barátom. Ha nem vigyázunk, a druszád, Peter Peebles képes a vetésünkre hajtani a kondáját; ezért vidd át a John Kávézójába... fizess neki egy meridiánt... és mindegy, akár részegen, akár józanul, de tartsd ott, amíg a tárgyalás véget nem ér.

- Értettem - szóla Peter Drudgeit, akinek legkevésbé sem volt ellenére a kért szolgálatnak reá eső része -, parancsod szerint lészen.

E beszélgetés után nyomban a szemlélődök már láthatták is, amint az írnok belesúg valamit Peter Peebles fülébe, aki az itt következő szaggatott szavakkal válaszolt neki:

- Itthagyni a Törvényszéket akár egy percre is az ítélethozatal e nagy napján?... Nem, nem, *per Regiam* mon... Hogyan! Micsoda? Azt mondtad, hogy brandyt... francia brandy?... nem tudnál behozni egy kupicával a kabátod alatt?... Lehetetlen? Nos, ha ez teljességgel lehetetlen, és ha még van egy teljes óránk, amíg átnézik a vádpontokat és az eddigi jegyzőkönyveket, akkor nem bánom, átmehetünk; mert bizony elkel nekem valami kis szíverősítő ezen az iszonyú napon. De nem maradok csak egy szempillantásnyit... egyetlen percnél nem tovább... és nem iszom többet egyetlen kupicánál.

Néhány perc múltán a két Peter átvágott a Parlament közön (mit az új keletű finomkodás térnek nevezett el); ahol is a diadalmas Drudgeit karjánál fogva vezette a foglyul ejtett, tehetetlen Peeblest, kit bár lábai a csapszék felé vittek, hátratekingető szemeit egyre a Törvényszék épületére függesztette. Alászálltak John Kávézójának[83] chimérai sötétségű szakadékába, mely valaha a klasszikus és zseniális Pitcairn doktor kedvelt tanyája volt, és egyelőre eltűntek szem elől.

---

[83] Ez a kicsiny, sötét kávémérés, mely azóta már leégett, mintegy harminc esztendővel ezelőtt az Országház ama jogászainak s irodásainak volt kedvenc tanyája, akik még őrizték a meridián ősi skót szokását, amint a délidőben elfogyasztott kupica pálinkát nevezték. Ha valaki szemmel tartotta őket, láthatta, hogy dél közledvén, már igen fészkelődtek ültükben, és sűrűn váltottak pillantást íróasztalaik mögül, mígnem végül valamelyikük, aki megfelelőképp előkelő és méltóságteljes megjelenésű volt, magára vállalta a menet vezetésének dicső tisztét, s ők elindultak az égen húzó vadlibák módjára, s keresztültörtetve a tömegen, átvágtak a téren avagy közön, és egymás után belépve a kávémérésbe, a pincér kezéből nyomban átvették a meridiánjukat, amely már ott várta őket kikészítve a söntéspulton. Nap mint nap így tettek; és habár közben nem beszéltek egymással, úgy tűnt, valamiképp társadalmi kötelezettségüknek érezték, hogy közösen vegyenek részt e szertartásban. *(Walter Scott jegyzete)*

A kínzójától megszabadított Alannek még volt rá ideje, hogy összeszedje gondolatait, melyek lelkének dúlt állapotában csaknem cserbenhagyták, valamint hogy felkészüljön a feladatra, melynek sikeres vagy sikertelen végrehajtása, mint jól tudta, mély hatással lesz jövendő sorsának alakulására. Önérzetes ifjú volt, aki nem kételkedett saját képességeiben, s a tudat, hogy mily érzelmekkel viseltetik atyja e per kimenetelét illetőleg, minden ereje megfeszítésére késztette. Mindenekelőtt pedig rendelkezett ama önuralommal, mely elengedhetetlenül szükséges a sikerhez minden ily fáradságos vállalatban, s természettől fogva hiányzott belőle ama lázas izgulékonyság, mely az olyan embert, kinek túlságosan élénk képzelőereje felnagyítja a nehézségeket, képtelenné teszi arra, hogy megbirkózzon velük, midőn valóban szembe találja magát e nehézségekkel. Miután újra rendbe szedte szétzilált és megszakadt gondolatfüzéreit, Alan lélekben ismét Dumfriesshire-be kalandozott, és azon a veszélyes helyzeten töprengett, melybe, mint tartott tőle, szeretett barátja magát kerítette; közben pedig mindig újra s újra órájára pillantott, nehezen várván, hogy végre belekezdhessen mostani feladatába, hogy aztán mielébb végére jusson, és valahára Darsie segítségére siethessen. Végül is elérkezett az óra s a perc. Érces tüdeje felejthetetlen hangerejével a teremőr altiszt elkiáltotta: - Szegénysorú Peter Peebles *contra* Plainstanes, *per* Dumtoustie *et* Tough: - Magister Da-a-niel Dumtoustie! - Dumtoustie azonban nem jelentkezett a felszólításra, mely bármily mély s öblös hangon kiáltatott is, a Queensferry túlpartján mégsem volt hallható; hanem a mi Magister Alan Fairfordunk jelent meg az ő helyében.

A tárgyalóterem zsúfolásig megtelt, mert az eddigi tárgyalások mindenkor nagy mulatsággal szolgáltak, amikor Peter maga lépett elő, s önkéntes szónoklataival rendszerint sikerült is a legteljesebb mértékben szétzúznia az egész tárgyalás komolyságát, és elhallgattatnia nem az ellenfél ügyvédjét, hanem a sajátját.

A törvényszéket és a hallgatóságot egyaránt felettébb meglepte a fiatalember ifjú kora, aki Dumtoustie helyében jelent meg abból a célból, hogy megnyissa e bonyolult és régóta függőfélben levő eljárást; a nyájban ezenfelül csalódást keltett Peter, a kliens távolléte, mivel ő volt a Pulchinello ebben a komédiában, melynek látványában, úgy gondolták, részük lesz. A bírák nyájas arccal tekintettek Alan barátunkra, hiszen nem volt köztük, aki többé vagy kevésbé ne ismerte volna atyját, az öreg törvényszéki rókát, és mindannyian vagy legalábbis csaknem mindannyian pusztán előzékenységből is ugyanoly pártatlansággal várták egy ügyvéd első perbeszédét, mint a Parlament Alsó Háza valamely tagjának szűzbeszédét.

Lord Bladderskate volt az egyetlen kivétel, aki nem osztozott az általánosan eluralkodó jóindulatban. Mogorván méregette Alant nagy, bozontos, ősz szemöldöke alól, mintha az ifjú ügyvéd jogtalanul bitorolná unokaöccse tisztét, nem pediglen épp gyalázatát takargatná; és oly érzelmektől indíttatva, melyek kevéssé váltak becsületére őlordságának, titkon reménylette, hogy a fiatalember kudarcot vall az ügyben, melyet rokona cserbenhagyott.

Mindazonáltal még magát Lord Bladderskate-et is, habár önmaga ellenére, de igen kellemesen érintette a megfontolt és szerény hangnem, mellyel Alan a Törvényszékhez intézett beszédet elkezdte, szabadkozván, amiért oly bátorságot vett magának, hogy itt megjelenjék, de nyomban mentségül említvén a betegséget, mely hirtelen támadta meg nagy tudományú kollégáját, aki e némi nehézséget magában rejtő és valamelyes fontossággal bíró ügy előterjesztésének feladatára az ő csekélységénél sokkalta érdemesebb személyként eredetileg kijelöltetett. Magát olyannak mutatta be, amilyen valóban volt, az ifjú Dumtoustie-t pedig amilyennek lennie kellett volna, ám ügyelvén, hogy semelyik tárgyán se időzzék hosszasabban, semmint szükséges. Megenyhült az öreg bíró tekintete is; Alan kiengesztelte sértett családi büszkeségét; és mivel a fiatalember, kit azelőtt fontoskodónak és túlbuzgónak tartott, előzékenységével és szerénységével egyaránt tetszésére talált, mogorva vonásai elsimultak, és arca az elmélyült

figyelem kifejezését öltötte - melynél nagyobb dicséretet és lelkesítőbb bátorítást egyetlen bíró sem adhat a szavait hozzá intéző ügyvédnek.

Miután sikerült megszereznie a Törvényszék jóindulatú figyelmét, az ifjú jogász, felhasználva atyja jogtudori jártassága és gyakorlata által rendelkezésére bocsátott szempontokat, folytatta ifjú korát meghazudtolóan csiszolt s világos nyelvezetű perbeszédét, s okfejtésével lehántotta a tulajdonképpeni ügyről mindama bonyolult formalitásokat, melyekkel az évek során megterhelték, miként a sebész is letekeri a sebről az ügyetlenül köréje csavart kötést, hogy megkezdhesse a kúrálást *secundum artem*.[84] Kibontva a nehézkes és bonyolult peres eljárásokból, melyeknek szövevényébe a kliens önfejű makacssága s jogi képviselőinek kapkodása avagy tudatlansága, valamint az éles eszű ellenfél kitérő hadmozdulatai juttatták az ügyet, Peter Peebles érdemi mozzanatokra egyszerűsített sérelme egyáltalában nem volt hálátlan tárgya egy ifjú ügyvéd beszédének; s Alan barátunk nem is habozott kihasználni legmeggyőzőbb részleteit.

Nyíltszívű, becsületes, jó szándékú embernek mutatta be kliensét, aki egy tizenkét éven át tartó társas viszony során fokozatosan elszegényedett; míg társa (azelőtt alkalmazottja), kinek nem volt más jövedelemforrása, csakis haszonrésze a vállalkozásból, melybe védence tőke nélkül vette be maga mellé, fokozatosan meggazdagodott.

- Társas viszonyuk - folytatta Alan, s rövid, ám sziporkázó szónoki hasonlatát nem csekély tetszés fogadta - arra a régi történetre emlékeztet, melyben a gyümölcsöt olyan késsel vágják ketté, mely csak pengéje egyik oldalán mérgezett, s így arra, ki a mérgezett felet kapta, romlást és halált hozott ugyanaz a gyümölcs, melynek másik fele élvezetet s tápláló nedvet nyújtott annak, ki azt fogyasztotta. - Ezután bátran nekivágott a felek közötti elszámolás *mare magnum*-ának;[85] az üzletkötési naplótól a kimutatási jegyzékig, a kimutatási jegyzéktől a váltókönyvig, a váltókönyvtől a főkönyvig, mindenhol pontosan rámutatott minden hamis bejegyzésre; a csalárd Plainstanes valamennyi későbbi eredetű javítását és hamisítását felsorakoztatta és szembesítette egymással s a tényekkel; s atyja fáradozásaira, valamint saját könyvviteli ismereteire támaszkodva, melyek bőségesek voltak, mivel buzgó tanulmányokat folytatott e téren, kristálytiszta és közérthető formában a Törvényszék elé tárta a társas üzleti viszony ügyeit, világosan bizonyítva, hogy a társas viszony felbontásakor készített mérlegen olyan összegnek kellett volna mutatkoznia kliense javára, mely elégséges lett volna ahhoz, hogy saját vállalkozásában tovább folytassa üzletét, s továbbra is megtartsa a független és iparkodó kereskedő társadalmi rangját. - Ám ahelyett, hogy az alperes, a hajdani alkalmazott önként teljesítette volna a felperes, a hajdani munkaadó e jogos követelését... ahelyett, hogy az, ki lekötelezett volt, megadta volna azt, amivel jótevőjének tartozott... ahelyett, hogy úgy járt volna el, mint egyik becsületes ember a másikkal... nyomorúságos sorsra juttatta kliensemet, s ez kénytelen volt bíróságról bíróságra járni egykori alkalmazottja nyomában, ki e percben is adósa; ahol jogos keresetével szemben leleményes, ám megalapozatlan ellenkeresetet támasztottak; ahol azt kellett látnia, hogy alperese oly gyakran cserélgeti a vádló s védekező szerepét, akár Harlequin álorcáit valamely komédiában; mígnem e hosszú és váltakozó szerencsével folyó küzdelemben a szerencsétlen felperes elvesztette vagyonát, ismerősei becsülését s csaknem józan eszét is, mígnem mostani mivoltában a tapintatlan gúny céltáblájaként jelenik meg Őlordságaik előtt, de csak az oktalanok szemében, míg inkább szánalmat vív ki magának a jólelkű emberek szívében, s komor gondolatokat ébresztő figyelmeztetésként áll mindazok előtt, kiket aggodalommal tölt el, hogy egy oly országban, melyben kiváló

[84] Szakszerűen.

[85] Nagy tenger.

törvények szerint igazságos és megvesztegethetetlen bírák szolgáltatják az igazságot, egy ember kénytelen végigjárni a pereskedés valamennyi útvesztőjét jószerével vitathatatlan igaza keresésében, közben elveszítvén vagyonát, tisztes nevét s józan ítéletét, míg most végül országunk Legfelsőbb Bírósága elé járul nyomorúságos állapotában ő, ki a jogi csűrés-csavarás és a szívet kórként emésztő folytonosan megcsalatott reménykedés áldozata.

Az érzelmekhez szóló beszéd éppoly erővel hatott a bíróságra, mint elébb Alan okfejtésének világossága. Peter képtelen külsejű, kócparókás személye szerencsére nem volt jelen, és így nem ingerelte víg kedélyre a hallgatóságot, s a rövid szünet után, mely az ifjú jogász beszédének befejeztét követte, helyeslő moraj hangzott fel, mit atyja füle a valaha is élvezett legédesebb muzsikaként hallgatott. Számos gratuláló kéz csapott tenyerébe, mely elébb az izgatottságtól, végül pedig az örömtől reszketett, miközben elcsukló hangon válaszolta: - Bizony, bizony, én mindig tudtam, hogy Alan olyan legény, aki vagy kifaragja a kanalat, vagy szétrepeszti a kostülköt.[86]

Felállt az alperes védője, aki öreg róka volt, és nagyon is jól látta, milyen hatást tett Alan perbeszéde, s ezért erősen tartott az esetleges azonnali ítélethozatal következményeitől. A legnagyobb dicsérettel szólott igen fiatal kollégájáról, a nagy tudományú Jogászi Kar Benjáminjáról, ha megengedtetik neki így neveznie őt, mondván, hogy Mr. Peeblesnek állítólagos sérelmeiért már az is bő kárpótlást nyújt, hogy olyan helyzetbe került, melyben Őlordságaik nagylelkűen oly védelmet biztosítanak számára, aminőt egyébként drága pénzen sem vehetett volna magának; elismerte, hogy ifjú kollégája számos részletet új szempontból vetett fel, s ezért, habár számára nem kétséges, hogy képes lesz megdönteni érvelését, mégis kéri a bíróságot, bocsátanának rendelkezésére néhány órát, mely idő alatt előkészítené válaszát, hogy pontról pontra követhesse Mr. Fairford okfejtését. Továbbá kötelességének tartotta megjegyezni, hogy volt egy részlete az ügynek, melynek egyébiránt oly csodálatra méltóan átfogó perbeszédében a felperes jogi képviselője nem szentelt oly figyelmet, mint aminőt az megérdemelt volna, vagyis adós maradt a felek között röviddel a társas viszony felbontása után keletkezett bizonyos levélváltás értelmezésével.

Meghallgatván Mr. Toughot, a Törvényszék készséggel engedélyezett számára két napot a felkészülésre, egyben célozva rá, hogy bizonyára nem fogja könnyűnek találni feladatát, s ugyanakkor az ifjú védőnek, fennen dicsérvén derekas helytállását, felajánlotta a választást, nyomban óhajt-e beszélni a tárgyban, melyre Plainstanes ügyvédje felhívta figyelmét, avagy a következő tárgyalási napon.

Alan szerényen mentegetőzött a mulasztásért, mely ilyen bonyolult ügy esetén valójában nagyon is bocsánatosnak számított, és kijelentette, hogy kész nyomban sorra venni a leveleket, s bebizonyítani, hogy formájukat és tartalmukat tekintve egyaránt pontosan illenek az ügy olyan értelmezéséhez, aminőt ő tárt Őlordságaik elé. Felkérte atyját, aki mögötte ült, hogy egymás után nyújtsa előre neki a leveleket, amilyen sorrendben felolvasni s észrevételeivel kiegészíteni szándékozta ezeket.

A vén Tough ügyvéd úr bizonyára leleményes fondorlatnak vélte az indítványt, ki úgy számítva, hogy elfeledteti a hatást, mit az ifjú jogász okfejtése tett, ha arra kényszeríti, hogy világos, önmagában kerek perbeszédét sebtében rögtönzött függelékkel lássa el. Ám ha így volt, bizonyára csalódnia kellett, mert Alan e tárgyban éppoly felkészült volt, miként az ügy bármely egyéb részletében, s oly hévvel és lelkesedéssel folytatta beszédét, hogy az még

[86] Ezt az anekdotát egy vállalkozó kedvű cigányról mesélik, aki elhatározza, hogy mindenáron kanalat farag egy kos tülkéből. *(Walter Scott jegyzete)*

nagyobb hitelt szerzett előbbi megállapításainak, minek következtében az idős úriember talán már meg is bánta, hogy újfent szólásra késztette, amikor Alan atyja sorra előreadogatván a leveleket, egy olyan levelet nyújtott át fiának, mely példátlan hatással volt a szónokra.

Első pillantásra átlátta, hogy ezen irat semmiképp sem Peter Peebles ügyeire vonatkozik; ám ez az első pillantás olyasvalamin akadt meg, amit még abban a helyzetben, abban a környezetben is feltétlenül el kellett olvasnia, s ami elolvasva teljességgel szétzilálta minden gondolatát. Szónoklata közepén elhallgatott, a meglepetés s a borzalom pillantásával meredt a papírlapra, felkiáltott, és lecsapva a kezében tartott perösszefoglalót, kisietett a Bíróság épületéből anélkül, hogy egyetlen szóval is válaszolt volna a hozzá intézett különféle kérdésekre: - Mi a baj?... Rosszullét fogta el?... Ne hozassunk hordszéket?... stb. stb. stb.

Az idősebb Mr. Fairford, aki ülve maradt, s oly kifejezéstelen tekintettel bámult a levegőbe, akárha kővé változott volna, végül is magához tért a bírák és az ellenfél védőjének fia egészségi állapota iránt érdeklődő aggodalmas kérdéseitől. Ezután felemelkedett, és oly hangon, melyben a bíróság iránt érzett, vérévé vált tisztelet keveredett a belső felindultsággal, nehezen ejtve a szavakat valamely tévedést emlegetett - valamely rossz hírt -, s kifejezte reményét, hogy holnapra Alan már ismét megfelelően jó állapotban lesz. Képtelen lévén tovább folytatni, összecsapva kezét - Fiam! Fiam! - kiáltotta, és fia nyomába szegődve nagy hirtelen eltávozott a Törvényszék épületéből.

- Már meg mi a fene lelte a vén kutyaházit?[87] - kérdezte félrefordulva társaitól egy modorában talán némileg érdes, ám igen éles eszű, metafizikai hajlamú bíró. - Én mondom, Bladderskate, bolond egy ügy ez. Belebolondul először is ez a szegény ember; aztán félelmében a maga unokaöccse is elveszti az eszét, és megszökik előle; most meg ennek a reménydús, eszes fiatalembernek billen ki a helyéről az egyik kereke, gondolom, a túl sok tanulástól; ráadásul még a vén Saunders Fairfordról is kisül, hogy éppolyan hibbant, mint a többi. Maga mit szól ehhez, vén kutyaházi?

- Semmit, uram - felelte Bladderskate, aki sokkal nagyobb becsben tartotta a társas érintkezés formáit, semhogy képes lett volna megfelelően értékelni a léha megjegyzéseket, melyekben bölcselettől vezérelt kollégája olykor örömét lelte. - Nem szólok semmit, csak fohászkodom a mennyekhez, hogy minekünk tartsa meg a józan eszünket.

- Ámen, ámen - mondta rá tudós kollégája -; mert némelyikünknek bizony nagyon kell vigyáznia arra a kevésre.

Ezután a Bíróság kivonult, a hallgatóság pedig szétszéledt, álmélkodva Alan nagy talentumán, melyről mindjárt első s méghozzá ily bonyolult ügyében fellépve tanúságot tett, s száz okát is adta, de mind más volt s mind merő találgatás, hogy miért esett e példátlan félbeszakítása a tárgyalásnak, mely egyedül felhőzte sikere napját. Mindazonáltal a leglesújtóbb az volt, hogy ügyvédi irodák hat meghatalmazottja, akik egymástól függetlenül már arra az elhatározásra jutottak, hogy a teremből távoztában foglalót nyomnak Alan markába, fejcsóválva dugták vissza a pénzt bőrerszényükbe, mondván: ügyes a fiú, de még egyszer-kétszer szemügyre veszik, mielőtt meghatalmazást adnak neki; nem tetszett nekik, hogy ily hirtelen felpattant, mint bolha a lepedőről.

---

[87] A hagyomány a filozófiai hajlamú zseniális Lord Kaimesnek ily szertelen beszédmodort tulajdonít. *(Walter Scott jegyzete)*

MÁSODIK FEJEZET

Elbeszélés

Ha barátunk, Alexander Fairford tudta volna, milyen következményekkel jár fia váratlan távozása a Törvényszékről, melyről az előző fejezet végén történik említés, talán valóra válik a kedélyes öreg bíró jóslata, és Alexander Fairford végképp megzavarodik. Emígy is eléggé nyomorúságos állapotban leledzett. Fia tíz mércét nőtt szemében jogászi talentumának ily megcsillogtatása révén, s ez mintegy bizonyságot szerzett számára, hogy a bírák és a jogi tudományok professzorainak dicsérete, ami az ő számára felért akár az egész emberi nem zengő dicshimnuszával is, valóban feljogosítja őt ama kedvező véleményre, melyet még szülői elfogultságának tudatában is, Alan képességeiről önmagának alkotott. Másrészt viszont úgy érezte, kissé megszégyenült azáltal, hogy fia előtt, akibe minden vágyát és reményét helyezte, alakoskodott.

Az igazság az volt, hogy ezen eseménydús napnak a reggelén Mr. Alexander Fairford levelező társától és barátjától, Crosbie úrtól, Dumfries városának polgármesterétől a következő levelet kapta:

> Tisztelt uram,
>
> Múlt hó 25-dikén kelt becses levelét, mely Mr. Darsie Latimer pártfogásának tárgyában íródott, rendben megkaptam, s igyekeztem oly figyelmet szentelni az ifjú úriembernek, aminőt ő tőlem elfogadni terhesnek nem talált. Jelen levelem tárgya kettős. Pro primo, a tanács azon a véleményen van, hogy kegyelmed tegyen valamely lépéseket az elzálogosítási ügyben; ezenfelül úgy vélik, hogy *noviter repertum*[88] bizonyítékokkal segítenek majd önnek helyesbíteni a városnak a *grana invecta et illata*[89] szokásjogait érintő keresetét. Kérem önt ezért, tekintse magát felhatalmazva felkeresni Mr. Pestet, s eléje tárni az iratokat, melyeket ön a postakocsival fog kézhez kapni. A tanács úgy véli, hogy ez alkalommal két guinea tiszteletdíj is elegendő, tekintve, hogy Mr. Pest hármat kapott az eredeti kereset megfogalmazásáért.
>
> Megragadom az alkalmat, hogy közöljem önnel, a minap nagy rebellió tört ki a solwayi halászok között, kik erőszakkal lerombolták a folyó torkolatának közelében felállított cölöpökhöz rögzített hálókat; s ezenfelül megtámadták egy bizonyos Geddes nevezetű kvéker házát is, ki is a Dagály-háló Halászati Részvénytársaság egyik legfőbb részvényese, és az épületben tetemes kárt okoztak. Sajnálattal tudatom továbbá, hogy az ifjú Mr. Latimer is jelen volt a csetepaté színhelyén, és azóta senki sem hallott felőle. Az emberek gyilkosságot is emlegetnek, de természetesen meglehet, hogy ez csupán merő szóbeszéd. Mivel az ifjú úriember eléggé különösen viselte magát, míg e részeken tartózkodott, s többször is visszautasította vacsorára szóló meghívásomat, s kóbor nyirettyűsökkel, valamint más hasonló népséggel kalandozott a vidéken, remélem, hogy mostani távollétének sincsen egyéb oka, mint valamely bohóság; de mivel szolgája nálam tudakolódott gazdája felől, helyesnek véltem e dolgokat a legközelebbi postával önnek tudomására hozni. Továbbá azt kell még közölnöm önnel, hogy seriffünk kihallgatásokat foganatosított, s a lázadók egyikét-másikát tömlöcbe záratta. Ha segítségére lehetek e dologban, akár oly módon, hogy hirdetményben kerestetem Mr. Latimert, jutalmat tűzve ki a nyomravezetőnek, akár pediglen bármely egyéb módon, természetesen az ön nagybecsű utasításai szerint fogok cselekedni, s maradok tisztelettel szolgálatjára
>
> WILLIAM CROSBIE

[88] Újabban talált.

[89] Begyűjtött és behozott gabona.

Midőn Mr. Fairford kézhez kapta e levelet s végigolvasta, első gondolata az volt, hogy közli fiával, s aztán majd nyomban sürgős parancsot küldenek avagy megfelelő hatalommal felruházott királyi küldöncöt menesztenek háza hajdani vendégének felkutatására.

Mr. Fairford tudta jól, hogy a halászok durva természetű emberek, habár nem kegyetlenek, sem pedig vérengzőek; s gyakorta megesett, hogy olyan személyeket, kik beleártották magukat csempészetükbe, Man szigetére vagy egyéb helyre szállítottak el, erőszakkal, s ott hosszú hetekig fogságukban tartottak. Mindezeket tekintvén, Mr. Fairfordban természetesen aggodalom ébredt hajdani vendégének sorsa iránt, és valamely kevésbé fontos pillanatban bizonyára útra kelt volna akár maga is, vagy pedig engedélyt adott volna fiának, hogy induljon barátja keresésére.

De - sajna! - atya és meghatalmazott jogi képviselő is volt egy személyben. Első minőségében fia drágább volt szívének, mint bármi más a világon rajta kívül; másik minőségében pedig a gondjaira bízott per iránt érzett oly szeretetet, mint a dada a karjaiban tartott csecsemő iránt, márpedig jól tudta, hogy ha ez a levél fia kezébe kerül, Szegénysorú Peter Peebles Plainstanes elleni perének tárgyalását bizonnyal el kell majd napolni, talán *sine die*.[90] A két ifjú kölcsönös és rajongó ragaszkodása nem volt titok Mr. Fairford előtt; s így arra a végkövetkeztetésre jutott, hogyha Alan tudomást szerez Latimer ingatag helyzetéről, ez nemcsak kedvét szegné, hanem merőben képtelenné is tenné arra, hogy teljesítse aznap reá váró kötelességeit, melyeket pedig az idős úriember oly nagy fontosságúnak tartott.

Ezért tehát érett megfontolás után, habár nem minden lelkiismeret-furdalás híjával, úgy határozott, hogy nem hozza fia tudtára az imént kapott kellemetlen hírt, mígnem aznap teljesítendő feladataikkal végeznek. E halasztás, nyugtatta magát, csupán csekély következményekkel járhat Darsie Latimerre nézve, akit, mint bizonyosra vette, tulajdon meggondolatlan bohósága juttatott valamiféle kalamajkába, amely egyben megfelelő büntetés is számára, illetőleg valamiféle véletlen folytán fogságba, ami ekképpen mindössze néhány órával hosszabbodik meg. Emellett pedig arra is lesz ideje, hogy beszéljen a grófság seriffjével... vagy talán a királyi ügyésszel... és annak rendje-módja szerint intézkedhessen az ügyben, avagy ahogyan ő fejezte ki magát, röviden összefoglalva az ügyvéd kötelességeit, hogy az ügy kívánalmainak megfelelően cselekedjék.

Mesterkedése, mint láthattuk, részben sikerrel járt, s csak utolsó szakaszában szenvedett vereséget, mégpedig, miként restelkedve megvallotta magának, a tulajdon maga által elkövetett s viselt hivatalához mindenképp méltatlan hibájának következtében, mellyel a reggel izgatott sietségében a polgármester levelét Peter Peebles ügyeinek iratai közé keverte, majd anélkül, hogy észrevette volna baklövését, átnyújtotta fiának. Holta napjáig sem szűnt meg bizonygatni, hogy soha, sem azelőtt, sem pedig azután nem volt vétkes oly óvatlanságban, hogy kiadjon kezéből valamely papirost anélkül, hogy előzőleg az iktatószámra pillantson, kivéve azt az egyetlen szerencsétlen esetet, melyben mindenekelőtt éppen neki volt legtöbb oka bánkódnia figyelmetlensége fölött.

E töprengésektől zaklatottan, a koros úriember életében most első ízben vonakodott szembenézni tulajdon fiával, mely habozás szégyenéből s háborgó lelkéből fakadt; ezért, hogy némiképp halogassa a találkozást, mely félő volt, hogy kínos leend, elébb a seriff hivatalába ment, azonban nem találta, mivel az már nagy sietséggel Dumfriesshire-be távozott, hogy személyesen irányítsa a vizsgálatot, melyet meghatalmazottja indított. Titkára keveset tudott mondani a lázadás tárgyában, legfeljebb annyit, hogy komoly dologról van szó, javakban nagy kár keletkezett, és egyesek személyükben is sérelmeket szenvedtek, de eddigi hallomása szerint senki sem vesztette életét.

---

[90] Bizonytalan időre.

Mr. Fairford ilyen hírekkel volt kénytelen hazatérni, s midőn James Wilkinsontól fia hollétét tudakolta, ily választ kapott: - Alan fiatalúr a szobájában van, és nagyon dolgozik valamin.

- Végtére is át kell esnünk a kimagyarázkodáson - szólt magában Saunders Fairford. - Bár inkább az ujjam vágatnám le, mint hogy így meg kelljen alázkodnom. - Azzal fia lakrészének ajtajához lépve bekopogtatott, elébb óvatosan... aztán hangosabban... de nem kapott választ. Kissé megrémülve a csendtől, benyitott a kamra ajtaján. Üres volt. Ruhadarabok hevertek szerte, jogi könyvekkel s iratokkal vegyes összevisszaságban, mintha a szoba lakója utazásra csomagolt volna nagy sebtében. Mikor Mr. Fairford rémülten körbetekintett, fia íróasztalán egy neki címzett, lepecsételt boríték ragadta meg figyelmét. Az itt következő levelet tartalmazta:

Drága Atyám!

Biztosan tudom, hogy nem lep majd meg s talán túlságos nehezteléseddel sem találkozik a hír, hogy útban vagyok Dumfriesshire felé személyesen kitudakolni drága barátom állapotját, valamint erőmhöz mérten, s reménylem, sikerrel, segedelmet nyújtani neki. Nem tartom ildomosnak hibáztatni atyámuramat, amiért eltitkolta előlem a hírt, mely mélyen érinti lelki békém és boldogságom; de remélem, hogy a cselekedete, ha nem is menti mostani vétkem, legalább enyhíti súlyát, nevezetesen, hogy ily jelentős lépésre szántam magam atyám óhajának tudakolása nélkül, s azt is el kell ismernem, oly körülmények között, melyek talán arra indíthatták volna, hogy helytelenítse utazásom célját. Csak azt hozhatom fel mentségemre, hogy ha - amitől az Úristen őrizzen! - valamely szerencsétlen dolog esett azzal, ki atyám után legközelebb áll hozzám e földkerekségen, örökké bántani fog a gondolat, hogy miután bizonyos mértékben figyelmeztettek a reá leselkedő veszedelemre, s rendelkezésemre bocsátották e veszély elhárításának eszközeit is, én nem siettem nyomban segítségére, hanem ehelyett e mai balszerencsés nap ügyének szenteltem figyelmemet. Nem holmi személyes dicsőség reménye: voltaképp semmi, csakis atyám őszinte s gyakorta kifejezett óhaja tarthatott vissza e városban a mai napig; s miután meghoztam a fiúi hűség ezen áldozatát, atyám megbocsát majd nekem, amiért most a barátság s emberiesség hívó szavát követem. Miattam legkevésbé se aggódjon atyámuram. Bízom benne, hogy tudom majd, miként viseljem magam kellő óvatossággal bármiféle, esetleg előadódó vészben; máskülönben hosszú évek jogi stúdiumai hiábavalóak lettek volna. Rendelkezem a szükséges pénzzel, valamint fegyverekkel is az esetre, ha netán szükségük mutatkozna; mindazonáltal atyám megbízhat körültekintő óvatosságomban, hogy el fogom kerülni ez utóbbi eszközök használatát, kivéve a végső szükséget. A Mindenható áldja meg kegyelmedet, drága Atyám! És adja, hogy bocsánatot nyerjek nekem ezen első, s bízom benne, utolsó, előre megfontolt engedetlenségemre, mely eddigelé s eztán lelkiismeretemet terhelendi. - Maradok holtomiglan hű s szerető fia,

ALAN FAIRFORD

Utóirat. A lehető leggondosabb rendszerességgel fogok írni, beszámolva atyámnak tetteimről s kikérvén tanácsát. Bízom, hogy távollétem nagyon rövid lesz, s azt hiszem, lehetséges, hogy Darsie-t is magammal hozom.

Kihullott a papír az öregember kezéből, miután ilyeténképp bizonyságot kapott ama csapásról, melynek bekövetkeztétől rettegett. Első gondolata az volt, hogy postacsézát kerít, s nyomába ered a szökevénynek. De aztán visszaemlékezett rá, hogy azon ritka alkalmakkor, midőn Alan

nem hajlott meg a *patria potestas*[91] előtt, a természetére egyébként jellemző fesztelen és készséges kedély hajlíthatatlan csökönyösségnek adta át a helyét; most pedig, elérvén a nagykorúság éveit, s felvétetvén a tudós Fakultás tagjai közé, vagyis ily módon mintegy felhatalmazva arra, hogy maga irányítsa lépteit, ugyancsak kétséges volt, hogy még ha sikerülne is beérnie fiát, vajon rá tudná-e venni a visszatérésre. A csúfos kudarc kockázatával szemben Mr. Fairford bölcsebbnek látta elállni céljától, kiváltképp, hogy még, ha sikerülne is visszahoznia Alant, egy ilyen hajsza nevetséges színben tüntetné fel az egész esetet, ami pedig csakis kárára lehet fia felívelő pályájának.

Keserű gondolatok jártak Saunders Fairford fejében, mikor lehajolván a végzetes ívlapért, fia bőr karszékébe vetette, s ily csapongó elmélkedésbe kezdett: „Visszahozni Darsie-t? No, miatta aztán kár aggódni... rossz pénz nem vész el. Nem akarok Darsie-nak rosszat, de azt kívánom neki, bár vitték volna olyan messzire, ahol az a bolond Alan soha többet nem is látja. Szerencsétlen volt még az az óra is, amikor átlépte a küszöbömet, mert azóta van, hogy Alan nem iparkodik úgy, mint valamikor, és helyette rákapott a másik kelekótya, szeleburdi bolondságaira... Méghogy elegendő a pénze? Akkor úgy látszik, több pénzed van, barátocskám, mint amennyiről én tudok, mert én bizony a saját érdekedben elég rövid száron fogtalak... Lehet, hogy tiszteletdíjat kapott valakitől? Vagy azt hiszi ez a gyerek, hogy öt guinea sose fogy el?... Fegyverek? Mihez kezdene velük? Mihez kezdene a fegyverrel bárki emberfia, aki nem hivatásos katona a törvényes kormány szolgálatában vagy zsiványhajkurászó poroszló? Nekem bizony már elegem volt a fegyverekből, pedig én György király és a kormányzat védelmében szálltam hadba. De ez itt még szorultabb helyzet, mint amilyenbe a falkirki csatamezőn kerültem. Istenem, mily nyomorúságos, állhatatlan teremtmény az ember! Ha meggondolom, hogy ez a gyerek milyen tüneményes sikert arathatott volna, de ő elnyargal egy eszelős mihaszna után, mint vadászeb a rossz szimaton! Hajjaj! Szomorú látni, ha a kerge tehén akkor rúgja fel a sajtárt, amikor már színültig habzik. No de micsoda madár az olyan, amelyik a saját fészkébe piszkít! El kell tussolnom a botrányt, amennyire csak tőlem telik..."

- Már meg mi a baj, James?

- Üzenet jött - jelentette James Wilkinson - az elnöklő bíró úrtól, és reméli, hogy Mr. Alan gyengélkedése nem súlyos.

- Az elnöktől? Az Úristen legyen hozzánk irgalmas! Nyomban választ küldök; ültesd le a legényt, és adj innia, James. Lássuk csak - folytatta maga elé vonván egy aranyszegélyű papirost -, hogyan kellene megfogalmaznunk a választ.

Alig ért pennája a papírra, mikor James ismét a szobába toppant.

- Na, mi van, James?

- Lord Bladderskate legénye jött megtudakolni, hogyan érzi magát Mr. Alan, minthogy mikor eltávozott a Bíróságról...

- Úgy, úgy - felelt Saunders úr keserűen -; elszelelt titokban, akárcsak Őlordsága tulajdon unokaöccse.

- Ezt a választ adjam, uram? - kérdezte James, aki öreg katona lévén, szigorúan szó szerint vett mindent, ami szolgálatát illette.

- Ördögbe is! dehogy! Kérd meg a legényt, foglaljon helyet, és kóstolja meg sörünket. Írásban válaszolok Őlordságának.

Mr. Fairford ismét maga elé húzta az aranyszegélyes papirost, James pedig ismét ajtót nyitott.

---

[91] Atyai tekintély.

- Lord --- bíró úr érdeklődik szolgalegénye által Alan úrfi hogyléte felől.

- Az ördög vigye az udvariasságát! - fakadt ki szegény Saunders úr. - Ültesd le ezt a legényt, és adj innia... Mindjárt viheti Őlordságához a válaszlevelemet.

- A legények uraságod óhaja szerint tesznek, míg csak ki nem ürül a kupájuk; hanem ettől a sok csöngetéstől a végén még elvásik a csöngettyűnk... már megint itt vannak.

James Wilkinson indult, hogy ajtót nyisson az újabb csöngetésre, és kisvártatva visszatért, hogy közölje Mr. Fairforddal, a Jogászi Fakultás Dékánja vár odalenn, és Mr. Alan állapotja felől tudakolódik. - Leültessem őt is inni? - kérdezte James.

- Elment az eszed, fickó - kiáltott fel Mr. Fairford. - Vezesd a Dékán urat a társalgóba.

Lépcsőfokról lépcsőfokra lassan lefelé lépdelve az elképedt úriembernek elegendő ideje volt megfontolni, hogy legjobb lenne, ha sikerülne valamiképp megtoldani az igazságot, s így kelteni kedvező hatást, hiszen az igazság mindig jobban szolgálja az elérendő célt, mint bármely helyette kiagyalt lelemény. Ezért hát azt a magyarázatot adta látogatójának, hogy habár fiát a tárgyalóterem fülledt levegője inkommodálta, valamint a bírósági fellépését megelőző napok éjt nappallá tevő hosszú s lankadatlan stúdiumai, szerencsére máris annyira magához tért rosszullétéből, hogy állapota lehetővé tette számára nyomban eleget tenni valamely hirtelen érkezett hívásnak, mely egy ügyben, hol élet s halál kérdése forog kockán, vidékre szólította.

- Bizonyára valóban komoly az ügy, ha ifjú kollégámat ily percben elszólítja - mondta a jóindulatú Dékán. - Örültem volna, ha marad, míg befejezi perbeszédét, s legyűri az öreg Toughot. Anélkül, hogy bókolni akarnék önnek, Mr. Fairford, még nem hallottam ennél nagyszerűbb bemutatkozást. Felettébb sajnálnám, ha az ön fia nem folytatná egy válaszbeszédben. Legjobb addig ütni a vasat, amíg forró.

Mr. Saunders Fairford arca kesernyésen elfintorodott, s helyeslően bólintott a Dékán véleményére, mely tökéletesen megegyezett a sajátjával; de úgy gondolta, bölcsebb, ha azt feleli, hogy a tárgy, mely fia, Alan jelenlétét nélkülözhetetlenül megkívánja, egy nagy vagyonnal rendelkező ifjú úriember ügyeit illeti, ki Alannek szívbéli barátja, s ki még soha egyetlen fontosabb lépést sem tett a maga ügyeiben anélkül, hogy előzőleg ne kérte volna ki a jogban járatos, tanult barátjának véleményét.

- Nos, Mr. Fairford, ön bizonyára jobban tudja, mint kellett cselekednie - felelte a nagy tudományú Dékán -; ha halálról vagy házasságról van szó, nos, egy végakarat s egy esküvő minden egyéb ügyeknél előrébb való. Örülök, hogy Mr. Alan már olyan jól van, hogy vállalkozhatott az utazásra, és jó napot kívánok önnek.

Miután így megállta a sarat a Fakultás Dékánja előtt, Mr. Fairford sietve megírta válaszát a három bíró érdeklődésére, s e leveleiben hasonlóképp magyarázta Alan távollétének okait. Majd miután gondosan lepecsételte s megcímezte őket, mindhármat átnyújtotta James Wilkinsonnak, azzal az utasítással, hogy bocsássa útjukra a küldönc urakat, akik ezenközben elfogyasztottak egy gallon kétpennys sört, s jogi kérdéseket vitatva, gazdáik titulusán szólítgatták egymást.[92]

---

[92] A skót bírák kiváltsága, hogy idő szerinti megbízatásuk mellé a Lord címet illeszthetik. Minthogy azonban e hivatali méltóságok nejei semmi módon nem osztoznak a férjüket illető tiszteletben, ők csupán lordi férjük családi nevével díszeleghetnek. A hölgyek azonban nem mindig nyugodtak bele a törvények eme rendeletébe, mely kétségtelenül némiképp következetlen. A hagyomány azonban azt tartja, hogy e címre támasztott igényüket azon melegében elutasította V. Jakab király, az az uralkodó, aki megalapította a Bírói Testületet. - Én lordot csináltam a parasztokból - mondta -, de ki az ördög lenne olyan bolond, hogy ladyt csináljon ezekből a banyákból? *(Walter Scott jegyzete)*

A tevékeny erőfeszítés, mi ezen dolgok elintézéséhez szükségeltetett, valamint az, hogy ily számos kiváló jogászi személy mutatott érdeklődést fia iránt, nagyban felderítette Mr. Fairford lankadt lelkét, s a derék férfiú az elkövetkező napokban is folyvást valamely rendkívüli fontosságú ügyet emlegetett nagy titokzatosan, mely, mint mondotta, elszólította fiát a Bíróság ülésének hátralevő rövid időtartamára is. Igyekezett saját szívét is ugyane balzsammal gyógyítgatni; de kevéssé volt sikeres a kezelés, mert lelkiismerete azt mondta, bármiféle eredményt sikerül Alannek elérnie Darsie Latimer ügyében, bármily jelentős legyen is, semmiképpen sem foghatós ahhoz a veszteséghez, mit Alan hírneve szenved, amiért cserbenhagyta Peter Peebles ügyét.

Közben pedig a homály, mely körülvette a szerencsétlen pereskedő ügyét, azaz ügyeit, s melyet Alan ékesszólása egy időre eloszlatott, mint tüzérség lövései a ködöt, kezdett ismét leereszkedni e perhalmazra, sűrűn-tapinthatóan, mint az egyiptomi sötétség; egyre sűrűbben minden szóval, mely elhagyta Mr. Tough ajkát, aki másodnapra Alan távozta után mondta el válaszbeszédét. Mély lélegzeteket véve, öblös hangon, rendíthetetlenül és hosszan, csipetnyi tubákot dugdosva orrába minden mondat után, mely egyébiránt végeérhetetlennek tűnt, a veterán ügyvéd egyhangúan baktatott végig mindama kérdéseken, melyeket Fairford oly világos elmével tárgyalt; csendben és észrevétlen visszacsempészte mind a szemetet, mit a másik eltakarított az útból; és sikerült is újfent ráborítania a Peebles contra Plainstanes ügyre a sötétség s érthetetlenség leplét, mely már hosszú évek óta borította homályba, s a tárgyalást ismét elhalasztották egy könyvelő szakvéleményét kérve, akit utasítottak, hogy tegyen jelentést, mielőtt a válaszbeszéd elhangzik. E kifejlet, mely oly igen különbözött attól, mit a hallgatóság Alan beszéde nyomán várt, számos találgatásnak adott tápot.

A kliens maga azt a véleményt hangoztatta, hogy a kudarc oka elsősorban abban rejlik, hogy ő nem volt jelen az első tárgyalási napon, mivel, mint mondotta, brandyvel és egyéb tüzes italokkal züllésre csábíttatott John Kávézójában *per ambages*, melybe Peter Drudgeit csábította, kit Saunders Fairford, az ő tulajdon jogtanácsosa, vagy legalábbis állítólagos jogtanácsosa bujtogatott fel csalárdul ellene szőtt összeesküvésének végrehajtására; másodsorban pediglen az ifjú Fairfordnak, védőügyvédjének szókésében rejlik az ok, abban, hogy előre megfontolt szándékkal cserbenhagyta védencét, amiért is - ő panaszt fog benyújtani apa és fia ellen hivatali visszaélés miatt. Ekképpen az ügy eddigi és legvalószínűbb fejleménye azzal fenyegetett, hogy Mr. Saunders Fairford melankóliáját újabb csapással és keserűséggel fogja megterhelni; ami annál is jobban bántotta, mivel lelkiismerete azt súgta, hogy a pert most már mindenképpen elvesztették, pedig elegendő lett volna, ha Alan csak röviden feleleveníti előző okfejtését, utalván a megfelelő szaktekintélyekre és bizonyítékokra, s máris, mondhatni, egyetlen lélegzetvétellel lefújhatta volna az eljárásról a pókhálókat, melyekkel Mr. Tough újfent teleaggatta az ügyet. Ám így, mondta, olyanná lett az ügy, mint egy végzés, mit a kárvallott távollétében hoztak, s elveszett, mivel nem volt, aki megcáfolja az ellenfél érveit.

Eközben csaknem egy hét telt el anélkül, hogy Mr. Fairford akár egyetlen sornyi hírt is kapott volna fia keze írásával. Mr. Crosbie egy leveléből ugyan megtudta, hogy az ifjú jogtudor épségben megérkezett Dumfriesbe, ám valamely titkos ügyben folytatandó tudakolózás végett, melynek célját nem közölte, el is hagyta a várost. Az öregemberre, ki ily izgalmaknak és rémisztő gondolatoknak martalékául esett - megfosztatván megszokott otthoni társaságától is -, nemcsak a lelki, hanem a testi szenvedések is rátörtek. Arra az elhatározásra jutott, hogy személyesen is útra kél Dumfriesshire-be, de miután már napok óta tőle szokatlan mértékben, józerével elviselhetetlenül dúlt-fúlt, ingerlékenyen zsémbelődött cselédeivel és irodás hivatalnokaival, teste keserű nedvei észveszejtő köszvényrohamban gyűltek össze, ami, miként jól tudott, megszelídíti a legmegátalkodottabb lelkeket is, s melynek diszciplínája alatt egyelőre magára hagyjuk Mr. Fairfordot, mivel a történet folytatása most más alakot ölt, mely különbözik a közvetlen elbeszéléstől s a levélformától egyaránt, noha osztozik mindkettő jellegzetességeiben.

HARMADIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Az itt következő ünnepélyes felszólítást a Naplót tartalmazó boríték belső oldalára írta fel szerzője)

Az, kinek e lapok kezébe jutnak, megismerheti belőlük egy szerencsétlen sorsú fiatalember történetét, akit egy szabad ország kellős közepén, s anélkül, hogy bármely bűnökkel vádolnák, törvénytelen és erőszakos módon fogságban tartanak. Esdekelve kérem azt, aki felnyitja e levelet, hogy folyamodjék a legközelebbi magisztrátushoz, s követvén az útmutatásokat, miket e lapokon talál, fáradozzék kiszabadításán annak, ki nemcsak joggal tart igényt mindama segedelemre, mi kijár minden elnyomott ártatlannak, hanem hajlandósága és eszközei is megvannak, hogy hálás legyen annak, ki e segítséget meghozza neki. Az esetben, ha az, kinek ezen iratok birtokába kerülnek, hiányában van akár a kellő eltökéltségnek, akár az eszközöknek, hogy kiszabadítsa szerzőjüket, esdekelve kérem minden halandónak embertársai iránti kötelezettségei nevében, ama szeretet nevében, mely minden keresztényt összefűz az ugyanazon szent hitet vallókkal, hogy a legsürgősebb módon gyorsan s biztonságban juttassa el ezen iratokat Tek. Alan Fairford ügyvéd úrnak, ki atyja, Tek. Alexander Fairford fiskális úrnak házában, a Brown's Square-en, Edinburghben lakik. Bizton számíthat nagylelkű jutalmukra, amellett, hogy lelkiismeretének jutalma ama tudat leend, hogy valóban nagy szolgálatot tett az egész emberiségnek.

Drága Alan!

Neked, ki iránt kételyeim s balsorsom közepette is éppoly hő érzelmekkel viseltetem, mint barátságunk legderűsebb napjaiban, neked címezem e történetet, mely mindazonáltal meglehet, nagyon is nem kívánt kezekbe jut. Hajdani kedvem egy cseppje száll vissza tollamra, ha leírom neved, s azt a boldog gondolatot dédelgetve magamban, hogy talán te leszel megszabadítóm jelen kénytelen vészterhes helyzetemből, valamint te valál vezérlőm s tanácsadóm mindenkor eddigelé, leküzdöm magamban a búskomorságot, mely különben elárasztaná lelkemet. Ezért, s mivel időm is van hozzá, a Mennybéli a megmondhatója, mily igen sok, megkísérelem gondolataimat oly szabadon s maradéktalanul, kiönteni mint valamikor régen, habár talán amaz időknek boldog s könnyed gondtalansága nélkül.

Ha ezen iratok más kezébe s nem hozzád jutnának, akkor sem fogom megbánni, hogy így feltártam érzelmeim; mert azon kívül, hogy bőséggel kivettem részem az oktalan bohóságból, mely velejárója az ifjúságnak s a tapasztalatok hiányának, nem félek attól, hogy sok röstellnivalóról kellene számot adnom elbeszélésemben; mi több, azt remélem, hogy ama kendőzetlen s nyílt őszinteség, mellyel beszámolok majd e lapokon mostoha s elcsüggesztő körülményeimről, még egy idegent is megnyerhet ügyemnek, s hogy a látszólag jelentéktelen események tömegében, melyekről hosszas részletességgel fogok beszámolni, talán fellelhető valamely kulcs, mi megnyitja börtönöm.

Egy másik lehetőség is kétségkívül fennáll - Naplóm, mint nevezhetném, meglehet, sohasem jut sem a drága barát kezébe, kinek címezem, sem pediglen valamely közömbös idegenébe, hanem azok zsákmányául esik, kik e percben is foglyukként tartanak. Ám legyen úgy. Kevés olyasmit tudhatnak meg belőle, miről eddig nincsen tudomásuk; csupáncsak azt, hogy mint ember s angol, lázadó lelkem teljes hevével tiltakozom a bánásmód ellen, miben részeltettek; hogy eltökéltem, minden lehetséges módon megkísérlem visszaszerezni szabadságomat; s habár nem kétséges, hatalmukban áll rabságomat meggyilkolásommal tetézni, még mindig az a szándékom, hogy ügyem hazám igazságszolgáltatása elé terjesztem. Mivel nem rettent el a

lehetőség, hogy irataim talán elragadják tőlem, s legfőképp, hogy egy bizonyos személy szemei elé kerülnek, ki, bár ok nélkül, máris ellenségem, s talán még nagyobb haragra gerjed ellenem, amiért feljegyzem megpróbáltatásaim történetét, folytatom a történtek elbeszélését, melyek azóta estek meg velem, mióta befejeztem drága Alan Fairford barátomnak írott utolsó levelemet, ha nem csalódom, augusztus folyó havának 5-ik napján.

A mondott levél dátumát megelőző estén léha mulatozás céljából egy táncvigalomban vettem részt Brokenburn falvában, körülbelül hat mérföldnyire Dumfriestől. Itt bizonyára sokan láttak, amit arra az esetre említek, ha e tény elég fontosnak tűnnék ahhoz, hogy tárgyában valamely vizsgálat szüksége merülne fel. Táncoltam, hegedültem, s körülbelül éjfélig vettem részt a mulatozásban, mikor is szolgám, Samuel Owen meghozta lovaimat, s én visszalovagoltam egy Shepherd's Bush nevű kicsiny fogadóba, melynek bizonyos Gregsonné a tulajdonosa, s mely az elmúlt két hét során alkalmilag szálláshelyemül szolgált. A reggelt s a délelőtt egy részét ama, hozzád, drága Alan, tehozzád címzett levél írásával töltöttem, melyet már említettem, s melyet, mint hiszem, azóta bizonyára rendben kézhez kaptál. Miért is nem fogadtam meg oly sokszor lelkemre kötött tanácsodat? Miért is vesztegettem időm ama veszedelem tőszomszédságában, melytől pedig egy kedves hang óva intett? Hasztalan kérdések ezek most már. Balvégzetemben elvakíttatva éji pilleként táncoltam a gyertya lángja körül, mígnem megperzselődtek szárnyaim.

Eltelt már nagyobb fele a napnak, s én nehezen vártam az idő múlását. Talán pironkodnom kellene, visszagondolván arra, amiért oly gyakran korholt az a drága barátom, kinek e levelet címzem - nevezetesen, hogy nemtörődöm perceimben mily készségesen engedem, hogy másvalaki, bárki, aki történetesen mellettem van, irányítsa lépteimet, ahelyett hogy a magam ügyében magam vállalnám a töprengés és döntés feladatát. Vezető és küldönc minőségében néhány napja szolgálatomban állt egy Benjamin nevű legényke, bizonyos Coltherdné nevű özvegyasszony fia, aki Shepherd's Bush mellett lakik; s visszaemlékezve magamnak is feltűnő, hogy azokban a napokban mennyivel gyakrabban tűrtem el, hogy befolyással legyen cselekedeteimre, semmint az korunk s állapotunk különbözőségéhez illendő lett volna. Akkor éppen azt próbálta elhitetni velem mindenáron, hogy a lehető legjobb mulatság végignézni, mint emelik ki a halakat a Solway medrében apály kezdete előtt elhelyezett hálókból, és oly állhatatosan unszolt, mennénk oda aznap este, hogy önkéntelenül is arra gondolok, viselkedésének valamely különös oka lehetett. E részleteket azért említem, hogy ha irataim baráti kezekbe jutnának, a fiút előkeríthessék s egzamináció alá vethessék.

Mivel ékesszólásával nem tudott rávenni, hogy a dagály visszahúzódtával a hálókban maradt halak hasztalan vergődésében gyönyörködjem, ravaszul azt hozta fel, hogy Mr. és Miss Geddes, a szomszédságban jól ismert, tiszteletre méltó kvéker család tagjai, kikkel magam is szoros barátságot kötöttem, bizonyára megneheztelnének, ha hamarosan nem tenném tiszteletemet náluk. Mint mondotta, mindketten felettébb érdeklődtek, mi okból hagytam el házukat oly igen váratlanul az előző nap. Ezért úgy határoztam, hogy felsétálok Sáron Hegyére, s előadom mentségemet; s abba is beleegyeztem, hogy a fiú kísérőmül szegődjék, s megvárjon, míg kijövök a kvéker család otthonából, mivel haza útban, Shepherd's Bush felé menet esetleg horgászgatom majd keveset, mely mulatságra, miként a fiú biztosított, az estéli óra kiváltképp alkalmas. Ezt az apró részletet azért említem, mert erősen gyanítom, hogy a fiú sejtette, miként fog végződni számomra az este, s azt az önös, habár gyermeki reményt melengette szívében, hogy ekképpen az utánam maradó szabad prédából megszerzi magának horgászbotom, melyet már oly sokszor megcsodált. Lehet, hogy igaztalanul vádolom a fiút, de már korábban is megfigyeltem, hogy némely apróságok elérésén, melyekre, miként az korához illett, gyerekesen áhítozott, nagyon is módszeresen buzgólkodott, mely viszont egy sokkal érettebb életkor sajátja.

Miután útra keltünk, rápirítottam, mondván, hogy az évszakhoz képest hűvös este, a keleti szél és egyéb körülmények aligha kedveznek a horgászásnak. Ő azonban kitartott a maga igaza mellett, és néhányszor horgát is bevetette, mintegy meggyőzni akarván tévedésemről, de nem fogott semmit, s miként ma már meggyőződéssel hiszem, inkább azzal törődött, hogy engem figyeljen, semmint halakat fogjon. Mikor ismételten kinevettem hiábavaló próbálkozását, haragos mosollyal azt válaszolta: - Azért nem harapnak a halak, mert égzengés van a levegőben - mely burkolt célzása bizonyos tekintetben nagyon is beigazolódott.

Megérkeztem Sáron Hegyére, barátaim szokott szívélyességükkel fogadtak, s miután kevés ideig ártatlanul elcsúfolódtak rajtam, amiért előző este oly hirtelen távoztam, beleegyeztem, hogy náluk szállok meg az éjszakára, és így teszem jóvá vétkem; a süvölvényt pedig, ki horgászbotommal várakozott rám, Shepherd's Bush-ba menesztettem, hogy vigye meg a hírt. Azonban kétséges, vajon oda ment-é, avagy más irányba vette útját.

Nyolc és kilenc óra között, mikor sötétedni kezdett, kisétáltunk a teraszra, hogy megcsodáljuk a mennybolt tízmilliónyi tündöklő csillagát, melyek a korai fagy enyhe érintésétől tízszeres ragyogással fénylettek. Miközben e tüneményes látványt bámultuk, azt hiszem, Miss Geddes volt, ki elsőnek hívta fel álmélkodó figyelmünket egy hullócsillagra, mely, mint mondta, hosszú csóvát vont maga után. A mennynek azon sarkába pillantva, merre Miss Geddes mutatott, egymás után két petárdát láttam felkúszni, majd szétpukkadni az égen.

- Ezek a meteorok - mondta Mr. Geddes válaszul húga felfedezésére - nem a mennyben fogantak, és nem sok jót jövendölnek a föld lakói számára.

Míg szólt, az égbolt egy másik szegletébe pillantottam, s szinte válaszjel gyanánt az előző kettőre, újabb petárdát láttam felszállni s szétpukkadni, mintegy a csillagok között.

Mr. Geddes néhány percre mélyen gondolataiba merült, majd így szólt húgához: - Noha későre jár már, Rachel, le kell mennem a halászhelyre, s a felügyelő kamrájában töltenem az éjt.

- Akkor most már - felelte az ifjú hölgy - bizton tudom, hogy Béliál fiai fenyegetik hálóink s egyéb halászszerszámainkat. Józsua, te a béke embere vagy, s mégis tudva s önnön akaratodból oda mégy, hol a benned lakozó Ádámtól megkísértve talán viszályba s békétlenségbe veted magad?

- Valóban a békesség embere vagyok, Rachel - felelte Mr. Geddes -, mind, a végső határig, mit barátaim elvárhatnak emberségemtől; és soha nem folyamodtam, s Isten segedelmével soha nem is fogok folyamodni a hús fegyveréhez, hogy általa verjem vissza vagy bosszuljam meg a rajtam ejtett sérelmeket. Ám ha szelíd érveléssel és eltökéltséggel megkímélhetem azon durva embereket egy bűn elkövetésétől, valamint megelőzhetem a magam s mások tulajdonának károsodását, megteszem azt, mi minden embernek s kereszténynek kötelessége.

E szavakat kiejtvén, nyomban a lovát kérte; húga pedig felhagyott érvei sorolásával, hanem keblén keresztbe téve karját, beletörődő, ámde szomorúsággal teljes tekintetét a mennyekre függesztette.

Jelentéktelennek tűnhetnek e részletek; de jelen állapotomban okosabb, ha az elmúltakra való emlékezéssel, valamint emlékeim lejegyzésével foglalom le elmémet, semmint hogy a jövendőmet illető hiábavaló s aggasztó töprengésekre pazaroljam erőimet.

Úriemberhez méltatlan cselekedet lett volna, ha ottmaradok a házban, melynek urát a szükség ily hirtelen elszólította; ezért kérve kértem, engedné meg, hogy elkísérjem a halászóhelyig, ezzel egyszersmind húgát is megnyugtatva, hogy személyem kezességül szolgál bátyja biztonságára.

Úgy tűnt, ajánlatom nagy örömet szerzett Miss Geddesnek. - Legyen úgy, bátyám - mondta -, legyen meg az ifjú ember szívének óhaja, hogy tudhassak legalább egy hív tanút, ki melletted áll a szükség óráján, s majd beszámol róla, miként alakult sorod.

- Nem, Rachel - szólt az érdemes férfiú -, vétkezel, ha azért, hogy elcsitítsad jósorom feletti aggodalmaid, belétaszítod a veszedelembe... ha ugyan veszedelemnek bizonyul... ezen ifjút, vendégünket; kiért, ha szerencsétlenül járna, nem kétlem, éppannyi szív sajogna, mint amennyit az én balsorsom fájdítana.

- Nem, drága barátom - mondtam, megragadva Mr. Geddes kezét -, nem vagyok oly boldog ember, mint te hiszed rólam. Véget érne bár életem e mai estén, nagyon kevesen tudnák csak azt is, hogy húsz éven át egy ilyen nevű lény létezett a föld színén; és e kevesek közül is csupán egy lenne, ki őszintén sajnálkozna felettem. Ne tagadd meg tehát tőlem a kiváltságot, hogy elkísérhesselek s hajlandóságomról e csekély figyelmességgel bizonyságot tegyek, mert habár barátom kevés vagyon, legalább örömest szolgálom őket.

- Bizony mondom néked, jó szívvel áldott meg az Ég - szólt Józsua Geddes viszontszorítván kezem. - Rachel, ezen ifjú velem jön. Miért ne nézhetne szembe a vésszel, hogy igazságot tegyen, s megőrizze a békességet? Kebelemben bévül érzem - fűzte hozzá, míg égre tekintő arcán oly rajongás suhant át, amit azelőtt sohasem figyelhettem meg nála, ám melynek hiánya talán inkább felekezetének volt sajátja, semmint az ő természetének -, bizony mondom, valami azt sugallja nékem, tomboljanak bár az istentelenek, miként az óceáni szélvihar, nem lészen hatalmukban győzedelmeskedni felettünk.

Így szólván Mr. Geddes egy lovacskára mutatott, hogy szerszámozzák fel használatomra, s miután egy kosárban némi elemózsiát vett magához, valamint egy szolgát, hogy majd visszahozza a lovakat, számukra nem lévén födél a halászhelyen, körülbelül estéli kilenc órakor elindultunk, és mintegy háromnegyed órai poroszkálás után megérkeztünk úticélunkhoz.

A halásztanya négy-öt halászt befogadó kunyhókból áll, avagy inkább csak állt valamikor, továbbá egy bognárműhelyből, néhány fészerből s egy jobbféle házból, melyben a felügyelő lakott. Lovainkat átadtuk a cselédnek, hogy vigye vissza őket Sáron Hegyére - útitársam igen emberséges módon aggodalmát fejezte ki biztonságuk miatt -, és bekopogtattunk a házba. Először csak kutyaugatást hallottunk; de aztán az ebek kiszimatolva az ajtó alatt, s tudomásul véve, hogy barátok érkeztek, nyomban elcsendesedtek. Ekkor egy rekedtes hang, meglehetősen barátságtalan modorban, megkérdezte, hogy kik vagyunk és mit akarunk; s csak miután Józsua megnevezte magát, s felszólította felügyelőjét, hogy nyisson ajtót, csupáncsak ekkor jelent meg ez utóbbi a ház ajtajában három újfundlandi eb kíséretében. Kezében fáklya, övébe tűzve két nagy és súlyos tengerészpisztoly. Keménykötésű, idősebb férfi volt, ki, mint megtudtam, korábbi életében tengerészként szolgált, most pediglen nagy bizalomban állott a Halászati Társaság vezetői között, kiknek érdekeire a Mr. Geddestől kapott utasítások szerint felügyelni tartozott.

- Nem vártál ma este, ugye, Davies barátom? - kérdezte kísérőm az öregembertől, aki éppen székeket húzogatott számunkra a tűz mellé.

- Nem, Geddes úr - felelte -, nem vártam, s az igazat megmondva nem is nagyon kívántam a jövetelét.

- Ezek aztán egyenes szavak, John Davies - válaszolta Mr. Geddes.

- Igenis; tudom én, hogy tisztelendőséged nem szereti a hosszúra nyújtott vasárnapi prédikációkat.

- Gondolom, magad is kitalálod, mi az, ami ily későn este ide hoz bennünket, ugye, John Davies? - kérdezte Mr. Geddes.

- Kitalálom én, uram - felelt a felügyelő -, azért jöttek kegyelmedék, mert hogy ezek a f... ette csempész, hajóroncsrabló parti zsiványok petárdákat eregetnek, hogy összegyűjtsék az erőiket, mint azelőtt való éjjel, mikor amoda túl a gátat szétrombolták. Ha mostan ugyanefféle lenne a ricsaj oka, akkor kétszeresen azt kívánom, bárcsak maradtak volna kegyelmedék távol; mert úgy hiszem, tisztelendőséged nem hoz fegyvert a fedélzetre, márpedig efféle szerszámokra munka vár itt, még mielőtt megvirrad.

- A tisztelet csak a mennynek jár ki, John Davies - intette Geddes. - Mindig kértelek, hogy szűnj meg engem így szólítani.

- Akkor hát nem fogom - válaszolt John -; nem akartam megsérteni uraságodat; de hát hogy a pokolba is válogathatná meg az ember a szavait, amikor éppen vihar van kitörőben?

- Reméljük, nem fog kitörni - felelte Józsua Geddes. - Hívd be a többieket, hogy utasításokat adhassak nekik.

- Kiabálhatnék én akár ítéletnapig is, Geddes úr, míg egyvalaki is felelne. A gyáva patkányok mind vitorlát bontottak... a bognár is, meg az összes többi... amint meghallották, hogy tengerre szállt az ellenség. Beugrottak a mentőcsónakba, és otthagyták a hajót magára a hullámok között; csak a kis Phil meg jómagam maradtunk a vártán, mert ezek aztán... esküszöm a...!

- Ne esküdözzél, John Davies; te becsületes ember vagy, és én elhiszem neked esküd nélkül is, hogy bajtársaid jobban féltik a saját bőrüket, semmint az én lábatlan jószágom. Tehát imigyen teneked nincsen semmi támaszod a kis Philen kívül száz vagy talán kétszáz ember ellenében?

- Dehogynincs, hisz tudhatja nagyságod, hogy itt vannak még a kutyáim is, Neptun és Thetisz... meg a kölyökkutya is segíthet valamit; meg aztán, habár tisztelendőséged... bocsánat... nagyságod nem is nagy hadakozó, ez a fiatalember azért biztosan elbír egy kardot.

- Igen, s látom, hogy magad is el vagy látva fegyverekkel - mondta Mr. Geddes -; hadd látom, mifélék.

- Ezek bizony harapnak is, uram, nemcsak ugatnak. Ha ezek megszólalnak, legalább két zsivánnyal többé nem lesz gondom. Szégyen lenne, ha megcsáklyáznának egyetlen lövés nélkül. Vigyázzon nagyságod, kétlövetű mind a kettő.

- Jól van, John Davies, majd én vigyázok rájuk - s azzal a két pisztolyt bedobta a mellette álló vizeshordóba -; és bárcsak minden atyafiságukat is használhatatlanná tehetném ekképpen most ezen percben.

Visszatetszés mély árnya suhant által John Davies viharcserzette arcán. - Ilyképp tehát úgy vélem, hogy nagyságod veszi át a parancsnokságot - szólalt meg kisvártatva. - Nos, én mostan már nem sok hasznot hajthatok; és mivel tisztelendőséged vagy nagyságod vagy mit tudom én, kicsoda, zátonyra akarja futtatni a hajót, azt hiszem, nélkülem jobban megteheti, mert nem tagadom, én bizony nem nagyon tudom türtőztetni magam. De parancs nélkül sohasem fogom elhagyni kijelölt posztomat.

- Akkor most tőlem megkapod a parancsot, John Davies, hogy nyomban eredj Sáron Hegyére, és vidd magaddal a Phil gyereket is. Hol van?

- Odakinn őrködik, nem jön-e ez a reves népség - felelte Davies. - De nincs miért tudnunk, mikor jönnek, ha nem akarjuk fegyverrel védeni magunk.

- Mi csak a józan ész és értelem eszközeihez folyamodunk, John.

- Akárha borsót falra hánynának, ha józan észt meg értelmet emlegetnek az efféléknek.

- Úgy legyen - hagyta rá Józsua -; most pediglen, John Davies, ki tudom, olyan ember vagy, kit a világ deréknek nevez, s én magam is mindig becsületes embernek ismertelek, megparancsolom neked, hogy menj Sáron Hegyére, Philt fektesd le a part oldalában... de gondolj vele, hogy kapjon egy viharkabátot az a szegény fiú... és onnan figyelje, mi történik, és aztán vigye meg neked a hírt; és ha valami kárt tennének javainkban, a te hűségedre bízom, hogy húgomat Dumfriesbe vigyed, barátaink, Corsackék házába, és tudasd a városi hatóságokkal, milyen gonosztett esett.

A vén tengerész nem válaszolt azonnal. - Nehéz nekem - mondta - itthagynom nagyságodat a bajban; mégis, ha itt maradnék, csak rontanék azon, mi már anélkül is elég rosszul áll. Meg nagyságod húgára, Miss Rachelre is vigyázni kell, ez biztos; mert ha ezek a zsiványok egyszer beleártják magukat a gonoszságba, felmennek még Sáron Hegyére is, miután feldúlták és elpusztították ezt a viharvédett kis kikötőt, ahol azt hittem, éltem fogytáig lehorgonyozhatok.

- Jól van, jól van, John Davies - mondta Józsua Geddes -; és a legjobb lesz, ha a kutyáidat is magaddal szólítod.

- Úgy bizony, uram - mondta a viharedzett vén tengerész -, mert az ő eszük is olyanformán jár, mint az enyém, és nem kushadnak csendben, ha gazemberséget látnak, így hát könnyen eshetnének gazemberek áldozatául a szegény néma teremtmények. Az Isten áldja meg hát nagyságodat... akarom mondani tisztelendőségedet... nem áll rá a szám, hogy istenhozzádot mondjak... Ide, Neptun... Thetisz! Gyertek, kutyáim, gyertek.

Így szólván, John Davies, csüggedt ábrázattal bár, eltávozott a kunyhóból.

- Íme, itt megyen az egyik leghűségesebb és legjobb teremtés, ki valaha is e világra született - szólalt meg Mr. Geddes, amint a felügyelő behúzta maga mögött az ajtót. - A természet oly szívvel áldotta meg, hogy még egy légynek se tudna jólélekkel ártani, ámde látja, Latimer barátom, hogy amiként az emberek tüskés nyakörvet adnak bulldogjaikra, és acélsarkantyúkkal fegyverzik fel harci kakasaikat, hogy ezzel segítsék őket a küzdelemben, azonképpen a neveléssel megrontják természettől legjobb s legszelídebb embertársaikat is, mígnem bennük a lelkierő s az állhatatosság merő konoksággá s kegyetlen vadsággá változik. Higgyen nekem, Latimer barátom, inkább zavarnám hűséges házőrző kutyám reménytelen harcba hordányi farkas ellen, semmint kitegyem eme hív teremtést a feldühödött tömeg haragjának. De kevés szükség van e tárgyról szólnom kegyelmednek, Latimer barátom, mivel alighanem abban a hitben nevelték, hogy a bátorság s a becsület nem abból ismerszik meg, hogy tesszük s elszenvedjük férfimód azt, mit az igazságosság tennünk rendel s sorsunk elszenvedni ránk mér, hanem ön is kész erőszakkal megtorolni az erőszakot s a legcsekélyebb sértést is elégséges oknak tartja a vérnek ontására... sőt azt az élet kioltására. Ámde hagyjuk e vitás kérdéseket beszédre alkalmasabb évadra, s lássuk, mit tartalmaz elemózsiás kosarunk; mert az igazat megvallva, Latimer barátom, én azok közé tartozom, kiket sem félelem, sem pediglen aggodalom nem foszt meg közönséges étvágyuktól.

Meg is leltük a kosárban a jókedv szereit, melyekben Mr. Geddes szemmel láthatólag éppoly élvezetét lelte, mintha legtökéletesebb biztonságban fogyasztotta volna el - sőt, társalgása még kedélyesebbnek tűnt, mint egyébként. Elköltvén vacsoránkat, együtt kisétáltunk a házból, és néhány percig a tengerparton lépdeltünk. Dagály volt, s az apály még nem kezdődött el. Kereken s fényesen sütött a hold a Solway torkolatának békés színére, mely csak a cölöpöknek a hullámok fölé alig észrevehetően kimagasló hegyénél fodrozódott enyhén s a sötétlő bójáknál, melyek a hálókkal körülzárt mederszakasz felső szélét jelölték. Sokkalta távolabbról

- mert e helyütt igen széles a torkolat - az angol partok vonala látszott, hasonlóan ama köd-szirtekhez, melyekre, mint beszélik, a tengerészek meresztik kémlő tekintetük, nem tudván, földet látnak-e avagy csupán a lég megtévesztő tüneményét.

- Még néhány óra hossziglan zavartalan lesz nyugalmunk - mondta Mr. Geddes -; addig nem fognak ránk törni, míg a dagály miatt nem tudják lerombolni a hálókat. Hát nem különös elgondolni, hogy az emberi szenvedély e csendes tájat hamarost a pusztulás és konfúzió tartományává fogja változtatni?

Valóban fenséges nyugalom ült a tájon - oly igen, hogy még a Solway sohasem pihenő hullámai is, nem aludni bár, de szenderegni tűntek. Egyetlen éji madár sem hangzott a partról, a kakas se kukorékolta még el első reggeli énekét, s mi magunk is csöndesebben lépdeltünk, mint nappal, akárha lépteink zaját a bennünket körülvevő derűs békességhez s nyugalomhoz akarnánk igazítani. Végül is panaszos kutyavonítás törte meg a csendet; s visszatérvén a felügyelő házához, ama három állat legifjabbikára bukkantunk, melyek John Daviesszel távoztak, s melyeknek e legkisebbje, mivel talán nem szokott még a hosszú utakhoz s kutyák kötelességéhez gazdáik nyomát követni, elkóborolt társaitól, s miután nem tudott ismét rájuk találni, visszabandukolt születése helyére.

- Újabb gyarló utánpótlással gyarapodott gyarló helyőrségünk - szólt Mr. Geddes, s meg-simogatva a kutyust, beeresztette házunkba. - Szegény kis jószág! Mivel magad nem vagy képes gonosz tettekre, remélem, magadnak sem kell majd ily tetteket elszenvedned. Ám talán jó szolgálatot tehetnél nekünk az őrszem tisztén, hogy nyugodt pihenést élvezhessünk a biztos tudatban, hogy te majd riadóztatsz bennünket, ha már közel az ellen.

Két ágy állt a felügyelő kamrájában, s mi leheveredtünk ezekre. Mr. Geddes boldog egy-kedvűségében öt perc múltán már aludt. Én még valamennyi ideig ébren feküdtem kétely s aggodalom között, a tüzet nézve s a nyugtalanul izgő-mozgó állatot, mely talán John Davies távollététől felzaklatva elébb ide s tova járkált a tűzhely s az ajtó között, utóbb ágyamhoz jött, megnyalta kezem s arcom, végezetül pedig, mivel nem utasítottam el közeledését, letelepedett a lábamnál s elaludt, majd példáját hamarosan magam is követtem.

A mesélés dühe, kedves Alan - mert sohasem fogom feladni a reményt, hogy irományom egy nap eljut még kezedbe -, még fogságomban sem hagyott el, s a bőséges, ám érdektelen részle-tek miatt, melyeknek leírásába belevetettem magam, arra kényszerülök, hogy új lapot nyissak. Gyöngybetűimből szerencsére igen sok elfér egy kicsiny ívlap papirosán is.

NEGYEDIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag)

Már derengett a hajnal, s Mr. Geddes, valamint jómagam még mélyen aludtunk, amikor négylábú hálótársam megadta a riadójelt, elébb csupán időközönként mélyeket horkantva, végezetül pedig már határozottabb tanúságát is adva valamely ellenség közeledtének. Kitártam a ház ajtaját, s mintegy kétszáz yardnyira emberek kicsiny, ám szorosan összezárt menet-oszlopát pillantottam meg, mit talán valamely sötét sövénynek néztem volna, ha nem látom, mily sebesen közeledik, habár teljes csendben.

A kutya feléjük iramodott, de nyomban szűkölve iszkolt vissza hozzám, mert bizonyára valamelyikük egy kővel vagy pálcával megfenyítette. Nem tudván biztosan, miféle taktikát tart Mr. Geddes követendőnek, avagy miként óhajt alkudozni velük, vissza akartam fordulni a házba, amikor egyszeriben ott termett mellettem az ajtóban, karját karomba fűzve, és így szólt: - Induljunk, álljunk elébük férfiak módjára; semmit nem tettünk, amiért szégyenkeznünk kellene.

- Barátaim - szólította meg őket felemelt hangon, ahogy a közelükbe értünk -; kik vagytok, mifélék, és mi céllal jöttetek az én birtokomra?

Hangos kacaj volt erre a válasz, és a két nyirettyűs, aki a menet élén haladt, nyomban arra a gúnydalra zendített, amelynek szövege így kezdődik:

A kvékerné víg táncot járt,
S víg táncot járt a kvéker.

Még ama riadt percben is, azt hiszem, ráismertem Willie tónusára, a vak hegedűsére, akit Vándor Willie néven ismernek kóborló szokásai miatt. Tovább közeledtek nagy sebességgel, s igen rendezetten, élükön pedig

Tüzes vonók húztak csatadalt

- majd, mikor mellénk értek, egyetlen hadmozdulattal körbekerítettek bennünket, és kiáltozni kezdtek: - Ugorj, kvéker... pattanj, kvéker! Itt van mind a kettő; a száraz meg az ázott.

- Akasszuk ki száradni az ázottat, és áztassuk meg egy mártással a szárazat - felelte erre egy hang.

- Hol van John Davies, az a tengeri vidra, aki több halat pusztított el, mint akármelyik tengeri borjú egész Ailsay Craigen? - kiáltott egy harmadik hang. - Régi számadásom van vele, de most aztán nem is maradok adósa!

Rendületlenül álltunk, mert esztelenség lett volna megkísérelni az ellenállást száznál is több, puskával, szigonnyal, vasdorongokkal, ásókkal és fütykösökkel felfegyverkezett ember ellenében. Erős, zengzetes hangján Mr. Geddes megválaszolta a felügyelőjére vonatkozó kérdést, ám oly férfias közönnyel, hogy az emberek akaratlanul felfigyeltek rá.

- John Davies - mondta -, remélem, hamarosan megérkezik Dumfriesbe...

- Hogy vörös-zubbonyosokat meg dragonyosokat hozzon a nyakunkra, mi? Te kántáló, vén zsivány!

Ugyane pillanatban egy ököl csapott barátom felé, mit én a kezemben tartott husánggal elhárítottam. Azon nyomban leütöttek, de még ködösen emlékszem, hogy hallottam, néhányan

azt kiáltják: - Öljétek meg a nyálas képű spiont! -, s más kiáltásokat, melyek pártomra keltek. De egy második ütés, mely a tolongásban a fejemet érte, hamarosan megfosztott öntudatomtól, és az érzéketlenség állapotába taszított, melyből csak utóbb ocsúdtam fel. Midőn visszanyertem öntudatomat, ugyanazon az ágyon feküdtem, melyről a csetepaté előtt felkeltem; szegény kis hálótársam, az újfundlandi kutyakölyök, akinek minden bátorsága inába szállt a ribillió hangzavarától, oly közel férkőzött hozzám, amennyire csak tudott, és iszonyú rémületében vinnyogva reszketett mellettem. Először nem tudtam, nem álmodtam-e az egészet, de csak míg meg nem próbáltam felkelni, mikor is a fájdalom és kábulatom biztosított afelől, hogy a sérülés, mit elszenvedtem, nagyon is valóságos. Érzékeim visszatérvén, fülelni kezdtem, és meghallottam a távolból a zendülők kiáltozását, kik bizonyára romboló munkájukkal foglalatoskodtak... Másodszor is megpróbáltam felemelkedni vagy legalábbis a másik oldalamra fordulni, mivel arccal a ház falának feküdtem; de ekkor észrevettem, hogy tagjaimat kikötötték, ekképp minden mozgást megakadályozva, ha nem is kötelekkel, de bokámra csavart vászon- és szövetcsíkokkal még karomat is oldalamhoz kötözték. Felismervén, mily fogságba kerültem, testi fájdalmamban s lelki gyötrelmemben felnyögtem.

Ágyam mellett siránkozó hang szólalt meg suttogva: - Csitt, csitt; hallgasson szépen, mint a jó gyerekcse... már amúgy is drágába van nekünk az úr. A férjecském-uracskám egészen odavan.

Mivel megismerni véltem a vándormuzsikus feleségének szavajárását, megkérdeztem, hol van a férje, s hogy vajon megsebesült-e.

- Összetört - válaszolta az asszonyság -; darabokra tört, már csak tűzifának való... a legdrágább vér egész Skóciában.

- Összetört?... Vér?... Megsebesült talán a férje? Vérontás volt?... Eltört keze-lába?

- Hogy keze-lába? Bárcsak törte volna össze a legjobb csontocskáját is akár - felelte a vén boszorkány -, csak a hegedűje maradt volna ép, mert nem volt annál drágább vérű jószág egész Skóciában... igazi cremonai volt.

- Csak a hegedűje tört el? - kérdeztem.

- Én nem tudom, hogy mi rosszabbat kívánhatott volna neki az úr, hacsak nem azt, hogy a nyakát szegje; de ez is majdhogynem annyival ér fel Willie férjecskémnek, de még énnekem is. Könnyű azt mondani, hogy *csak*, de ki ad nekünk eztán ennünk?... Odavan a kenyérkereső, mi meg akár leülhetünk az árokpartra éhen halni.

- Ugyan, dehogyis - nyugtattam -; veszek én maguknak húsz olyan hegedűt.

- Húsz ilyent! Tud akár egyről is az úr? Nincs még olyan az egész országban. De ha pénzt kapnánk nagyságodtól, biztosan megáldaná érte az Úr itt a földön, de még a túlvilágon is, hanem honnan veszi uraságod hozzá az ezüstöt?

- Van pénzem elég - mondtam és megpróbáltam oldalzsebembe nyúlni -; oldozza csak ki, anyókám, ezeket a kötelékeket, és nyomban odaadom a pénzt.

Erre az ígéretre megingott, és odalépett az ágyamhoz, mint reméltem, azért, hogy megszabadítson kötelékeimtől, amikor sokkal közelebbről, mint az előbb, minden eddiginél elszántabb ordítás hangzott fel, azt jelezvén, hogy a zendülők a kunyhó közelében vannak.

- Nem merem... nem merem - mondta szegény asszony -; meggyilkolnának engem is, meg a férjecskémet, Willie-t is, hisz már eddig is elég cudarul bántak velünk. De nem tehetnék-e valamit nagyságodnak, azonkívül, hogy eloldozom?

Amit mondott, ismét felidézte testi fájdalmaimat. Az izgalom, az elszenvedett ütleg hatása égető szomjúságot keltett bennem. Egy korty vizet kértem.

- Ments isten, hogy Epps Ainslie bárki beteg úrnak hideg kútvizet adjon, kivált, ha még lázas is. Nem, nem, drágaságom, jó uram, ezt csak bízza rám; jobb italt készítek én kegyelmednek annál.

- Adjon, amit akar - feleltem -; csak folyékony legyen és hideg.

Az asszony egy nagy ivótülköt adott, teli vízzel s szesszel, amit én, pillanatig sem tudakolván tartalma mivoltát, egyetlen hajtásra kihörpintettem. Akár az ily módon elfogyasztott szesz hatott agyamra a szokottnál gyorsabban, akár valamely kábítószert is kevert az asszony italomba, annyi bizonyos, hogy kevésre emlékszem csak abból, ami ezután történt; legfeljebb arra, hogy elmosódtak köröttem a tárgyak - hogy az asszony alakja mintegy megsokszorozódni látszott, s valamennyi alakja, mely mind az ő arcvonásait viselte, köröttem röpködött a szobában. Arra is emlékszem, hogy úgy éreztem, a ház előtt zajongók lármája és kiáltozása olyan duruzsolássá halkul, amilyennel a dadák csitítják csecsemőjük. Végül is mély álomba, avagy inkább öntudatlan ájulatba zuhantam.

Okkal hiszem, hogy önkívületem több óra hosszíglan tartott - voltaképp a teljes következő nap s az éj egy részén is. Nem volt egyképp mély, mert emlékeimben különböző álmok tarkítják, valamennyi igen kínos, ám túlságosan is homályos és elmosódott, semhogy felidézhessem. Végül is eljött az ébredés pillanata, és mondhatom, szörnyű benyomásokkal járt.

Az első, mit érzékeltem, egy mély hang volt, mit érzékeim zavarában a zendülők kiáltozásaival azonosítottam; ezután arra ébredtem rá, hogy valamely alkalmatosságon szállítanak nagy zöttyenésekkel, melyek minden alkalommal heves fájdalmat okoztak. Vízszintes helyzetben feküdtem, és mikor megpróbáltam kinyújtani kezemet, hogy valamelyes módját találjam elhárítani a kínoknak e nemét, azt tapasztaltam, hogy éppúgy meg vagyok kötözve, mint azelőtt, és ekkor hirtelen eszembe ötlött a szörnyű valóság, hogy azok kezében vagyok, kik csak az imént követtek el súlyos merényletet a magántulajdon szentsége ellen, most pedig az én elrablásomra, ha ugyan nem meggyilkolásomra készülnek. Kinyitottam a szemem; hiába tettem - sötétség vett körül, mert egy teljes nap telt el fogságba esésem óta. Lankasztó rosszullét szorította fejem, szívem, úgy tűnt, lángokban áll, míg kezem s lábam jeges volt s béna, vérkeringés híján. Legnagyobb erőfeszítésembe került, míg végül is sikerült fokról fokra visszanyernem uralmam érzékeim felett, legalább annyira, hogy képes voltam megfigyelni a külvilág hangjait s tárgyait; de mindez nem szolgált vigaszomra.

Eltapogatva kezemmel, ameddig kötelékeim engedték, valamint az elvétve előbújó holdvilág segítségével megtudtam, hogy egy könnyű parasztszekéren szállítanak, s hogy valamelyes figyelmet kényelmemnek is szenteltek, mivel szénával tömött s gyékényszőnyeggel letakart zsákokon feküdtem. Ezek nélkül helyzetem még tűrhetetlenebb lett volna; mert a szekér, mely hol egyik, hol másik oldalára billent, míg máskor végképp elakadt, s a jószág, mely vonta, csak minden ereje megfeszítésével tudta ismét mozgásba lendíteni, nagyokat rándult minden irányba. Máskor viszont puhán és csendben gördült, mint véltem, nedves fövenyen; és mivel a dagály távoli morgását is hallottam, nem kétlettem, hogy ama félelmetes folyótorkolatot szeljük által, mely elválasztja egymástól a két királyságot.

Úgy tűnt, legalább öt vagy hat ember veszi körül a szekeret; némelyek gyalogosan, mások lóháton. Az előbbiek segítségére voltak a kocsisnak, valahányszor a szekér felborulással fenyegetett, avagy úgy látszott, hogy beleragad a meder süppedékes homokjába; a többiek előttünk lovagoltak, és az utat mutatták, sűrűn változtatva az útirányon, aszerint, hogyan kívánta továbbhaladnunk a csapás talajának veszedelmes állapotja.

Megszólítottam a szekeret körülvevő férfiakat, és megpróbáltam felkelteni rokonszenvüket. Nem ártottam senkinek sem, mondtam, és semmi olyant nem tettem életemben, ami ily kegyetlen bánásmódot érdemelne. Nem volt érdekeltségem ama halászati vállalkozásban,

mely kihívta haragjukat, és Mr. Geddesszel való ismeretségem is igen új keletű. Végezetül s egyben legerősebb érvem gyanánt megpróbáltam rájuk ijeszteni azzal, hogy rangomnál fogva nem ölhetnek meg, s nem tarthatnak titkos fogságban büntetlenül; és hogy kapzsi hírvágyukat is felcsiholjam, jutalmat ígértem nekik, ha elősegítik szabadulásomat. Fenyegetéseimre csupán dühödt kacagást kaptam válaszul; ígéreteim azonban, úgy látszik, jobban hatottak, mivel az emberek összesúgtak, mintha haboznának, amikor az egyik lovas, aki hirtelen termett a kocsi mellett, csendet parancsolt a gyalogosokra, majd a szekér széléhez léptetve erős és határozott hangon így szólított meg: - Ifjú ember, nem szándékszunk kárt tenni személyében. Ha csendben és nyugodtan viseli magát, jó bánásmódra számíthat; ám ha megpróbálja megvesztegetni ezen férfiakat, kik kötelességüket végzik, oly eszközökhöz folyamodom a praktikák elhallgattatására, hogy megemlegeti élete legvégső napjáig.

Úgy véltem, felismertem a hangot, mely e fenyegetéseket kimondta, de helyzetemben nem tarthattam teljesen megbízhatónak érzékeimet. Megelégedtem ezzel a válasszal: - Bárki is ön, ki hozzám szól, esedezem a legalábbvaló fogolynak is kijáró könyörületért, kit törvény szerint nem szabad súlyosabb megpróbáltatásnak kitenni, semmint azt személyének fogságban tartása megkívánja. Esedezem, hogy e kötelékeket, melyek oly kegyetlen kínoznak, legalábbis meglazítsák, ha végleg eltávolítani nem is engedik.

- Meglazítom a szíjakat - felelt az elébb szóló -, sőt, végleg levetetem, s beleegyezem, hogy kényelmesebb körülmények közepette folytassa az utazást, ha szavát adja nekem, hogy nem kísérel meg szökést.

- *Soha!* - kiáltottam oly erővel, amire csak kétségbeesésem tehetett képessé. - *Sohasem* nyugszom bele szabadságom elvesztésébe, egyetlen perccel sem tovább, mint ameddig erővel kényszerítenek a rabság elviselésére.

- Elég - felelte -; érzelmei érthetőek; de ne panaszolja fel, hogy én, ki fontos vállalkozást teljesítek, felhasználom az egyetlen kezemben levő eszközt a siker biztosítására.

Kérleltem, mondja meg, mi célja van velem. De rabtartóm a fenyegető hatalom hangján rám parancsolt, hogy saját érdekemben hallgassak, és testi s lelki erőim is túlságosan kimerültek, semhogy folytatni tudtam volna egy ily különös társalgást, még akkor sem, ha révén valamely sikert remélhettem volna.

E helyt szükséges hozzáfűznöm, hogy akkori emlékeim, valamint mindannak alapján, mi azóta történt, erős meggyőződéssel hiszem, hogy a férfiú, akivel e szóváltást folytattam, a dumfriesshire-i Brokenburnben székelő különös személy volt, akit a falubéli halászok a Solway Tavak Lairdjének neveznek. Semmiképp sem vállalkozhatom arra, hogy akár csak megkíséreljem okát adni, miért tört ily elszántan vesztemre.

Eközben a lovak súlyosan és kínlódva továbbvonszolták a szekeret, mígnem a közelgő dagály egyre közelebbről hallatszó robaja felkeltette bennem az újabb veszély előérzetét. Félreismerhetetlen volt számomra a moraj, mit már egy másik alkalommal is hallottam, mikor is csupán egy sebes paripa mentett meg attól, hogy halálom leljem a meder süppedékhomokján. Drága Alan, bizonyára te is emlékszel ezen előbbi eset körülményeire; mostan pedig... minő csodálatos ellentét!... legjobb hitem szerint ugyanazon férfiú, ki akkor megóvott a vésztől, a vezetője ama törvényszegő zsiványbandának, mely megfosztott szabadságomtól. Bármely percben ránk törhetett a vész, mint megsejtettem néhány elkapott szóból és a körülményekből, melyek kétségtelenné tették számomra, hogy az egyik lovas sietve ráhurkolta lova kantárát a szekér tengelyére, hogy ekképp segítse a kimerült jószágot, mely addig egyedül vonta, s ezután a kocsi már valóban sebesebben haladt, mivel a lovakat ütlegekkel és szitkokkal ösztökélték, hogy ne lankadjanak. A kísérők környékbeli lakosok voltak, és komoly, sze-

mélyes természetű okom volt feltételezni, hogy legalábbis egyikük közeli ismeretségben van az általunk követett veszélyes útvonal mélyebb és sekélyesebb részeivel. Ám ők maguk is közvetlen veszedelemben forogtak; és ha valóban úgy alakul a helyzet, amint suttogásukból és erőlködésükből, mellyel a szekeret tolták, nagyon is sejthető volt, aligha lehetett kétséges, hogy engem, mint haszontalan terhet hátrahagynak, pedig oly állapotban voltam, mely a menekvés minden esélyétől megfosztott. Iszonyú sejtések voltak ezek; ám a gondviselés úgy találta helyénvalónak, hogy oly mértékig fokozza rémségüket, mígnem elmém többé már nem volt képes elviselni e megpróbáltatást.

Mikor már nagyon közel értünk egy fekete vonalhoz, melyben bármily halovány volt is, felismertem a partot, két-három dörrenést hallottunk, melyek puskalövésnek tetszettek. Nyomban nyüzsgő sietség lett úrrá kísérőimen, hogy mihamarább előrejussunk. Ekkor egy férfi vágtatott elibénk így kiáltozva: - Vigyázzatok, vigyázzatok! Itt vannak a perzekútorok! Kijöttek Burghből a szárazföldi cápák, és odavész Allenby Tom minden rakománya, ha nem jöttök segíteni.

Úgy tűnt, ezt meghallván, kísérőim legtöbbje nyomban a part felé igyekszik. Egyetlen hajtót hagytak a kocsin; de végül, miután többször is csak a legnagyobb kínnal sikerült kievickélnünk a kátyúból, a szekér végképp beleragadt a posványba vagy homokba, és a hajtó nagy fohászkodással elmetszette az istrángot, és gondolom, elnyargalt a lovakkal, mivel hallottam, amint tocsogva átgázolnak a nedves homokon és a sekély tócsákon.

A lőfegyverek durrogása nem szűnt, de csaknem teljesen beléfúlt a közelgő ár robajába. Kétségbeesett erőfeszítéssel felemeltem magam, és sikerült ülő helyzetbe jutnom, amely azonban pusztán azt a célt szolgálta, hogy láthassam, mily mérhetetlen veszedelemben vagyok. Amott feküdt szülőhazám - Angliám -, a föld, hol születtem, mely felé óhajaim a nemzeti érzés minden részrehajló szeretetétől ösztönözve kora ifjúságom óta szálltak... amott feküdt, alig két mérföldnyire attól a helytől, hol én voltam; oly közelségben, hogy egy gyermek percnyi iramodással ott termett volna, s mégis, e kicsiny táv oly sorompó volt, mely örökre elválasztott Angliától s éltemtől is. Kisvártatva már nemcsak hallottam e szörnyű áradat moraját, de a szeszélyesen elővillanó hold sugaránál meg is pillantottam a mind több földet elnyelő hullámok taraját, amint valamely kiéhezett farkashorda dühével és sebes futásával közeledtek felém.

Az a tudat, hogy a remény leghalványabb sugarától s minden küzdő erőmtől mcgfosztattam, teljesen lebírta férfias szilárdságom, mit addig sikerült megőriznem. Szemem előtt elmosódott a világ... fejem elkábult a félelemtől, és az őrület környékezett... fecsegő szavakat kiáltoztam, s üvöltve beszéltem a bömbölve tomboló tengernek. Egy vagy két nagy hullám már a szekérig ért, amikor mintegy varázslat folytán megjelent oldalamon kísérőim vezetője, kiről már oly sok szót ejtettem. Lováról átugrott a szekérre, elvágta kötelékeimet, melyek a szekérhez béklyóztak, s rám kiáltott, hogy az ördög nevében keljek fel, és szálljak át a lovára.

Látván, hogy képtelen vagyok engedelmeskedni parancsának, megragadott, mintha csupán féléves gyermek lennék, keresztben átvetett lova hátán, mögém pattant, s míg fél kézzel engem tartott, a másikkal paripáját irányította. Kiszolgáltatott és fájdalmas helyzetemben nem voltam tudatában, mily veszélynek tettük ki magunkat; de azt hiszem, hogy a ló egy alkalommal már úszni vagy csaknem úszni kényszerült, hogy szigorú és nagy erejű megmentőm csak nehézségek árán tudta fejem a víz fölött tartani. Kiváltképp élesen emlékszem arra a rémületre, mit akkor éreztem, mikor az állat partot érve ki akart kapaszkodni a vízből, felágaskodott, s csaknem hanyatt esett terhére. Csupán két avagy három percet tölthettem ebben az iszonyú helyzetben, de annyi borzalommal és halálfélelemmel volt teljes, hogy emlékeimben ennél sokkalta hosszabb időszakaszként jelenik meg.

Miután ekképpen megmenekültünk a pusztulástól, csak annyi erőm maradt, hogy oltalmazómnak (avagy rabtartómnak, mert tőlem mindkét nevet kiérdemelte) azt mondjam: - Tehát valóban nem tervezi megölésemet?

Nevetve válaszolt, de olyan nevetéssel, mit aligha vágyom újra hallani: - Úgy gondolja, hogy máskülönben hagytam volna, hogy a hullámok megtegyék dolgukat? Ne feledje, a pásztor is megmenti birkáit az ártól... de vajon azért-e, hogy megőrizze életüket? Most azonban hallgasson s tartózkodjék kérdéstől s könyörgéstől egyaránt. Hogy mit tervezek önnel, azt ön éppúgy nem fedheti fel s nem akadályozhatja meg, amiként puszta tenyerével sem merheti ki a Solwayt.

Túlságosan kimerült voltam, semhogy képes lettem volna tovább folytatni a vitát, és mivel még mindig béna zsibbadtság nyűgözte minden tagom, vonakodás nélkül tűrtem, hogy felemeljenek egy ló hátára, mit e célból hoztak elő. Félelmetes megmentőm lovagolt egyik oldalamon s egy másik férfiú túlfelől, egyesült erővel tartván egyenesen a nyeregben. Ily módon utaztunk viharos sebességgel különféle mellékutakon, melyekkel kísérőm, úgy tűnt, éppoly ismerős, mint a Solway medrének veszedelmes csapásaival.

Végezetül, miután végigbotorkáltunk a sötét s mélyen bevágódott utak hosszú labirintusán, gyakorta vad és kopár tetőket szelve át, egy országút szélén találtuk magunkat, hol egy négylovas hintó várakozott, mint kiderült, a mi jöttünkre. Nagy megkönnyebbülésemre, mert kábulatom és fejfájásom oly mértékben tért vissza, hogy immáron képtelen lettem volna tovább megtartani ültöm a ló hátán, még a kettős segítséggel sem, lovunkat most már felcserélhettük csézára.

Kétes és veszedelmes kísérőm intett, hogy lépjek fel a kocsira. A férfi, ki addig lovam bal oldalán lovagolt, szintén fellépett utánam, és félrevonván a kocsi függönyét, jelt adott a nyombani indulásra.

Mikor egy elsötétített lámpa fényénél a hajtók kinyitották a kocsi ajtaját, sikerült egy pillantást vetnem új útitársam arcára, és csaknem biztosra vettem, hogy a zsiványok vezérének házicselédjét ismertem fel benne, kit a brokenburni házban láttam egy korábbi alkalommal. Hogy bizonyságot szerezzek gyanúm jogosságáról, megkérdeztem, nem Cristal Nixonnak hívják-e.

- Minek törődik az olyan a mások nevével - válaszolt mogorván -, ki a tulajdon apját s szülőanyját se tudja megnevezni?

- De maga talán tudja, kik voltak - kiáltottam fel hevesen -; maga tudja, kik voltak! És vajon ez a titok a magyarázatja a bánásmódnak, melyben most van részem? Csak így lehet, mert soha életemben senkinek sem ártottam. Mi balsorsom oka, mondja meg, kérem... avagy inkább segítsen visszaszereznem a szabadságomat, és én dúsan megjutalmazom.

- Úgy, úgy - válaszolt foglárom -, de mi végre adjak én szabadságot az olyannak, aki nem tudja, hogyan kell úriemberhez méltón felhasználni, hanem kvékerekkel, nyirettyűsökkel meg más efféle népséggel tölti az idejét? Ha én az úrnak lennék... khm, khm, khm!

Cristal Nixon magába fojtotta a szót, s nekem úgy tűnt, éppen akkor, mikor valami olyas volt a nyelve hegyén, amiből megtudhattam volna valamit. Ösztökéltem, viselkedjék jó barátként, és odaígértem neki mindazt a nem csekély összegű pénzt, ami nálam volt, ha segítségemre lenne szökésemben.

Végighallgatott, miből úgy tűnt, ajánlatom valamelyes érdekkel bírt számára, majd némiképp enyhültebb hangon válaszolt: - Csakhogy nem lehet ám mérő vízből puliszkát főzni, fiatalúr. Aztán hol van az a pénzmag, ami úgy húzza a zsebét?

- Nyomban megkapja a foglalót, méghozzá bankjegyekben - mondtam, ám benyúlván oldalzsebembe, meghökkenve tapasztaltam, hogy pénztárcám eltűnt. Még meggyőztem volna magam, hogy csupán zsibbadt ujjaim nem találják, de Cristal Nixon, kinek arcán az a fajta szenvtelen, gonosz cinizmus ült, mely leginkább az emberi nyomorúság láttán örvend, nem türtőztette tovább kacaját.

- Hohó, fiatalúr! - mondta. - Volt ám gondunk rá, hogy ne rendelkezzék az úr oly eszközökkel, melyekkel megvásárolhatná a szegény emberek hűségét. Nekik is van lelkük, mint mindenki másnak, és rávenni őket, hogy szegjék meg hűségesküjüket, halálos bűn. Ami pedig engem illet, fiatalúr, ha a Saint Mary templomát színültig töltené arannyal, Cristal Nixon csak annyit törődne vele, mint megannyi kaviccsal.

Nem lankadtam volna, ha remélhetem, hogy elejt egy-két szót, arról, mit leginkább vágytam tudni; de Cristal Nixon véget vetett minden társalgásnak, rám parancsolván, hogy dűljek hátra a sarokban, és próbáljak elaludni.

- Amúgy is elég hígvelejű a fiatalúr - tette még hozzá -, és még egészen megzápul a kobakja, ha nem pihen egy kicsit, amint a természet megkívánja.

Valóban szükségem volt a pihenésre, sőt alvásra is. Még mindig hatott az orvosság, amit Willie felesége itatott velem, és mivel lélekben megnyugodtam, hogy nem készül merénylet életem ellen, a halálfélelmem sem küzdött tovább a mindinkább felém kerekedő zsibbadt ájulat ellen. Elkábultam és aludtam mélyen, de az álom ismét nem hozott enyhet.

Mikor felébredtem, nagyon rosszul éreztem magam. A múlt képei és a jövő képzeletbeli jelenetei suhantak át agyamon rendetlen összevisszaságban. Mindazonáltal érzékeltem, hogy körülményeim sokkal kedvezőbbek lettek. Befüggönyözött, kényelmes ágyban feküdtem; suttogó hangokat és óvatos lépteket hallottam, bizonyára szolgálókat, kik, úgy tűnik, tekintettel voltak nyugodalmamra; és én mindebből úgy véltem, vagy barátok kezében vagyok vagy olyan emberekében, akik nem törnek romlásomra.

Csak pontatlanul tudok beszámolni az ezután következett két vagy három, töredezett, lázas napról, melyeket ámbátor jobbára rémálmok és látomások tarkítottak, olykor inkább kedvemre való képek is megjelentek szemem előtt. Alan Fairford bizonyára megérti, ha azt mondom, meggyőződéssel hiszem, hogy az emlékezetemből kihullott időszakaszban láttam a Z. K.-t. Orvosi kezelésben is részesültem, és, ismétlem, eret vágtak rajtam. Egy fájdalmas operációra is emlékszem, mit a fejemen hajtottak végre, midőn a zendülés éjjelén kapott súlyos sebet kezelték. Rövidre nyírták hajamat, és megvizsgálták koponyacsontom, nem sérült-e meg.

Meglátván az orvost, természetes lett volna, hogy hozzá folyamodjam fogságom ügyében, de emlékszem, hogy egyszer vagy kétszer valóban meg is kíséreltem, hogy így tegyek. Ám a láz gonosz varázzsal nyűgözte le nyelvem, és valahányszor az orvos segítségéért akartam esedezni, elkalandoztam a tárgytól, és azt sem tudom, miféle ostobaságokat hordtam össze. Úgy tűnt, valamely erő, melynek nem tudok ellenállni, más mederbe tereli szavaim, mint szándékomban volt; és, noha legalábbis részben tudatában voltam a kudarcnak, képtelen voltam bármit is tenni, hogy helyrehozzam a hibát, és ezért végezetül úgy döntöttem, hogy türelemmel leszek, míg visszanyerem képességem a gondolkodásra s gondolataim kifejezésére, valamint helyreáll egészségem is, mely hányattatásaim során súlyosan károsodott.[93]

[93] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: V. - Zendülők támadása a netherbyi Sir James Graham dagálygátja ellen.

ÖTÖDIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag)

Két-három napot, talán többet, avagy lehet, hogy kevesebbet, töltöttem az ágyban gondos kezelésnek és ápolásnak alávetve, mit véleményem szerint pontosan annyi szakértelemmel végeztek, amennyit esetem megkívánt, míg végül megengedték, hogy felkeljek ágyamból, habár a szobát nem szabadott elhagynom. Ekképp több alkalmam nyílott megfigyeléseket tennem, rabságom színhelyét illetőleg.

A szoba megjelenését és berendezését tekintve egy paraszthaz tisztaszobájára emlékeztetett; az ablak, két emelet magasságból, valamely hátsó udvarra nézett, melyet háziszárnyasok nagy sokasága töltött be. Ebben az udvarban álltak a falusi házak szokásos melléképületei. Megismertem a serfőzdét, a csűrt és egy távolabbi építményből kihallottam a tehenek bőgését és más falusi zajokat is, melyek mind egy nagy, jószággal is jól ellátott parasztgazdaságról tanúskodtak. Ez a látvány és ezek a hangok eloszlattak volna bármely rossz előérzetet, mely közvetlen fenyegető erőszaktól tart. Ám a ház avítt volt s erős; a tetőzet egy részén lőréses oromzat húzódott, és a falak is nagy vastagsággal bírtak; végül pedig némiképp kellemetlen meglepetésemre felfedeztem, hogy szobám ablakait nemrégiben erősítették meg vasrudakkal, és hogy a cselédek, akik élelmet hoztak számomra vagy egyéb alantas teendők miatt felkeresték szobámat, mindig kulcsra zárták maguk mögött az ajtót, miután eltávoztak.

Szobám kényelme és tisztasága, amihez foghatót ritkán láttam a Tweed túlpartján, igazi angol házról tanúskodott; az ősrégi deszkapallókat, melyek a padlót borították, és a fal burkolatát olyan buzgalommal súrolták tisztára, amennyi fáradságot skót háziasszony legdrágább bútordarabjaira sem áldoz.

A használatomra bocsátott lakrész hálószobámból és egy ebből nyíló kicsiny nappaliból állott, melyből egy további, még kisebb kamra nyílott keskeny ablakkal, amit valaha lőrésnek használhattak, és ekképp csak igen szerény mértékben engedte be a levegőt s a fényt, és látni sem lehetett belőle semmit, kivéve a kék eget, azt is csak székre állva. Jelek arra utaltak, hogy volt e kamrának még egy bejárata azon kívül, mely a nappaliba nyílt, de amazt nem sokkal korábban befalazták, mint megállapítottam, lefejtvén egy darabkáját a tapétának, mely a friss kőművesmunkát eltakarta. A kamrában megtaláltam öltözékem néhány darabját is, mellette vászonneműt s némely más ruhadarabot, valamint írómappámat, benne tollat, tintát s papírt, ami lehetővé teszi, hogy üres óráimban (melyek bizony ugyan zavartalanok) e feljegyzéseket készítsem rabságom idejéről. Gondolhatod azonban, hogy nem bízom íróasztalom biztonságos voltában, hanem a megírt lapokat állandóan magamnál hordozom, úgyhogy csakis erőszakkal foszthatnak meg tőlük. Ezenkívül arra is ügyelek, hogy mindig csak kicsiny kamrámban írjak, hogy meghalljam, ha bárki közeleg felém szobáimon át, és még legyen elegendő időm elrejteni Naplóm, mielőtt rám bukkannak. A cselédek, egy vaskos parasztlegény és egy felettébb csinos, fejőlány külsejű fruska, akik kiszolgálnak, igazi falusiaknak látszanak, s ekképp keveset gondolnak és fikarcnyit se vágynak mindarra, ami kívül esik kötelességeik s mulatságaik szűkös körén, és semminemű kíváncsiságot sem árulnak el a mások dolgait illetőleg. Velem szemben tanúsított magatartásuk nagyon szíves, de egyben nagyon bosszantó is. Asztalom bőséggel ellátják, és úgy tűnik, e tekintetben igyekszenek ízlésem szerint tenni. Ám ha bármit kérdezek azon kívül, hogy „mi van vacsorára?”, a nagydarab golyhó legény *Nem t'om*-mal utasítja vissza kérdésemet, és ha nagyon kitartóan szorongatom, higgadt nyugalommal hátat fordít, és kimegy a szobából. A lány is igyekszik éppoly együgyűnek látszani, mint a legény,

de dévaj mosolya, mit nem sikerül mindenkor magába fojtania, mintha arról árulkodna, hogy tökéletesen érti szerepét a játékban, és eltökélt szándéka, hogy engem megtart tudatlanságomban. Mindketten, de kiváltképp a némber, úgy bánnak velem, mint valami elkényeztetett gyermekkel, azaz bármit kérek, sohasem tagadják meg tőlem kereken, de egyúttal arra is ügyelnek, nehogy szavukon foghassam, s kérésem teljesítésére kényszeríthessem őket. Így aztán, ha arra vágyom, hogy kimenjek, Dorcas megígéri, hogy majd este sétálhatok a kertben, és megnézhetem az esti fejést, épp ahogyan egy gyereket hitegetnek ilyen mulatsággal. Ám mindig gondja van rá, nehogy véletlenül betartsa szavát, ha ugyan egyáltalán hatalmában lenne beváltani ígéretét.

Ezenközt észrevétlen valamely szabadságom iránti közömbösség lopta be magát lelkembe, valamely közöny helyzetemet illetőleg, melyről magam sem tudok számot adni, hacsak nem írom gyengeségem és a vérveszteség rovására. Olvastam férfiakról, kik rabságra jutván, elképesztették a világot leleményükkel, mellyel sikerrel felülkerekedtek a szökésük útjába állított legborzasztóbb akadályokon is; és ily történeteket hallgatva, én is azt mondtam magamnak, hogy kinek csak öklömnyi kődarab vagy egyetlen rozsdás szög is birtokában van, amivel, hiszen minden idejét e feladatra áldozhatja, lereszelheti a szegecsek fejét, és kinyithatja a zárakat, annak nem kell tovább tömlöcben sínylődnie. Én pedig most itt ülök börtönömben nap mint nap, s mit sem teszek szabadulásom érdekében.

Tétlenségem mindazonáltal nem csüggedtségből ered, hanem, legalábbis részben, merőben más természetű érzelmek következménye. Történetem, mely mindig is titokzatos volt, úgy érzem, most valamely különös fejlemény küszöbére érkezett, s fennkölt sejtések töltenek el, hogy meg kell várnom az események természetes folyását, amely ellen küzdenem annyi volna, mintha a magam gyarló erőit próbálnám a fátum vasakaratával szembeszegezni. Te, Alan, közönyös belenyugvásomat gyávaságnak tartod majd, mely zsibbasztó ájulatként ereszkedett alá reám; ám ha eszedbe idézed, mily látomások zaklatták betegágyam, s csupáncsak arra az eshetőségre gondolsz, hogy a Z. K. szomszédságában (talán vele egyazon fedél alatt) vagyok, elismered, hogy a csüggeteg kishitűségen kívül bizonyos mértékben más érzemények is közrejátszottak abban, hogy megbékéltem sorsommal.

Mindazonáltal elismerem, hogy férfiatlan dolog türelemmel alávetnem magam rabságomnak. Szívem lázad ellene, különösen olyankor, amikor leülök, hogy feljegyezzem szenvedéseim e *Napló*-ba; ezért csak az elhatározást forgatom fejemben, hogy szabadulásom felé tett első lépésként eljuttatom leveleimet a postaállomásra.

Csalódott vagyok. Mikor a Dorcas nevezetű leányzó, akire leginkább számítottam mint küldöncre, meghallotta, hogy valami levél postázásáról beszélek, készséggel felajánlotta szolgálatait, és oly széles mosollyal, amely valamennyi hófehér fogát kimutatta, elvette a koronást is, amit jutalmul adtam neki (ugyanis erszényemnek nem kelt lába értékesebb tartalmú levéltárcámmal együtt).

Midőn azonban azzal a szándékkal, hogy talán megtudhatok valamit jelen szállásomról, megkérdeztem, hogy melyik postavárosba fogja küldeni vagy elvinni a levelet, azt felelte közönyösen: - *Nem t'om* -, amiből láttam, hogy vagy nem tudja, mi fán terem a postaváros, vagy pedig szándékosan tetteti magát tudatlannak. - Buta liba! - mondtam némi éllel a hangomban.

- Jóságos ég, uram! - felelte a lány elsápadva, mint mindig, valahányszor akár csak szikrányi haragot is mutattam. - Ne izgassa fel magát! Be fogom tenni a levelet a többi levél közé.

- Micsoda! És azt sem tudod, mi a postaváros neve? - mondtam türelmem vesztve. - Hogy az ördögbe akarod akkor postázni?

- Jaj, istenem, fiatalúr, miért ijesztgeti az ilyen szegény lányt, aki nem járt ám iskolát, csak épp valamicskét a Saint Bees-i alapítványnál.

- Mondd csak, Dorcas, Saint Bees messze van innen? Oda szoktátok beküldeni a leveleket? - kérdeztem tőlem telhetőleg behízelgő, ám egyben közönyös hangon.

- Saint Bees! Jaj, Istenem, ilyet is csak egy bolond kérdezhet!... Már megbocsásson nagyságod... de van annak már húsz éve is, hogy apámmal Saint Beesben laktunk, és húsz vagy negyven vagy nem is tudom, hány mérföldnyire van innen nyugatnak, lenn a tengerparton; én magam el se jöttem volna Saint Beesből, csak hát apám...

- Az ördög bújjon az apádba! - kiáltottam dühösen.

Amire ő azt válaszolta: - Lehet, hogy uraságod egy kicsit olyan hogyismondjákos, de azért igazán nem kellene átkoznia az ember szülőapját... és én nem is fogom eltűrni!

- Ezer bocsánatot kérek! Nem kívánok apádnak semmi rosszat se égen, se földön; a maga módján biztosan nagyon becsületes ember volt.

- Méghogy *volt*! - kiáltott fel (mert úgy látszik, hogy a cumberlandiek, akárcsak szomszédaik, a skótok, nagyon érzékenyek az őseik dolgában). *Most is* legalább olyan becsületes, mint akárki más, aki lovakat visz a Staneshaw Bank-i vásárra! Becsületes lócsiszár.

- Jól van, jól van - csitítottam. - Tudom. Hallottam már hírét apádnak... ő is éppoly becsületes, mint akármelyik másik lócsiszár. Akarok is venni tőle egy lovat.

- Senki nála rendesebben ki nem szolgálja nagyságodat - sóhajtott fel Dorcas -, majd ha már újra egészen jól lesz nagyságod; de ha hibázik is még valami uraságodnál, akkor sem fogja jobban becsapni, mint...

- Jól van, jól van, majd megalkuszunk, lányom, ebben biztos lehetsz. No de mondd csak... ha én most odaadnék neked egy levelet, mit tennél vele, hogy továbbítsad?

- Hát beraknám az Uraság postazsákjába, ami ott lóg a csarnokban - felelte szegény Dorcas. - Mi mást tehetnék? Hetente egyszer beküldi a leveleket Bramptonba vagy Carlisle-ba, aztán onnan mennek tovább a levelek isten hírével.

- Ahá! - mondtam. - És bizonyára a kedvesed, John viszi a zsákot, nemde?

- Nem; nem is tudom. De meg a Jan nekem már nem kedvesem, amióta az anyja neve napján csak a Kitty Rutledge-dzsel táncolt, engem meg hagyott petrezselymet árulni... mert azt tette.

- Nos, ez gyalázatos dolog volt Jantól, és én nem is hittem volna róla, hogy ilyesmire képes - feleltem.

- Pedig ezt tette... elnézte, hogy ott üljek a székemen egész este.

- Nos, szép virágszálam, kapsz te még sokkal nyalkább legényt is, mint Jan. Most már látom, hogy Jan nem is hozzád illő.

- Nem is - válaszolta a fruska -; pedig hát sokaknak bizony elég jó lenne. Nem mintha fikarcnyit is törődnék vele; mert hiszen itt van a molnár fia, aki nagyon tette nekem a szépet a legutóbbi applebyi vásáron, amikor a nagybátyámmal mentem, az meg olyan nagyeszű, nagy öklű legény, amilyent ritkán látni.

- Biztosan szép szál legény. Gondolod, hogy ő vállalkozna rá, hogy elvigye a levelemet Carlisle-ba?

- Carlisle-ba? Vinné az ingyen is, csak a tapsra vár, ahogy mondani szokás. Csakhogy az apja széthasítaná, ha bemenne Carlisle-ba, hacsak nem azért, hogy vásárkor megverekedjen a díszövért, vagy valami más efféléért. De van ám nekem más legényem is; itt van az iskolamester is, az majdnem olyan jól tud írni, mint kegyelmed.

- Akkor éppen őreá kell bíznunk a dolgot, hisz ő maga is tudja, mennyi gonddal jár megírni egy levelet.

- De még mennyit ír, csakhogy neki négy órába telik, amíg négy sort leír. De azt aztán olyan szép, nagy, kerek betűkkel írja, hogy könnyű olvasni, nem úgy, mint nagyságod betűit, amik olyanok, mint a légypiszok. De Carlisle-ba nem tud bemenni, mert ijedős, meg aztán a lába is olyan pókos, mint az Eckie kancájának.

- Az isten szerelmére - fakadtam ki -, hogyan akarod tehát levelemet a postára juttatni?

- Hát csak úgy bedugom az Uraság leveles zsákjába - felelte ismét Dorcas. - Cristal Nixonnal szokta beküldeni a postára, amikor kedve szottyan rá.

Így álltam tehát, nem sokkal okosabban attól, hogy szert tettem Dorcas gavallérjainak névsorára, míg mindannak tekintetében, mit megtudni vágytam, egyetlen tapodtat sem jutottam előbbre. Mindazonáltal nem volt lényegtelen számomra az sem, hogy rászoktassam a leányzót a velem való bizalmas társalgásra. Ha sikerülne, olykor bizonyára megfeledkezne az elővigyázatosságról, gondoltam, és elejtene valamely olyas megjegyzést, mit előnyömre fordíthatnék.

- És az Uraság sohasem szokott belenézni abba a leveles iszákba? - kérdeztem tőlem telhetőleg közönyt színlelve.

- Dehogynem - felelte Dorcas -; a múltkor is kidobta egy levelemet, amit a molnár Raftnak írtam, mert azt mondta, hogy...

- Nos, akkor én inkább nem alkalmatlankodom a magaméval - mondtam -, hanem, Dorcas, ahelyett inkább neki magának fogok írni. De hogyan címezzem a levelet?

- Hogy is? - húzódott vissza mentsvárába Dorcas.

- Azt kérdem, hogyan hívják?... Mi a neve?

- Azt bizony uraságodnak kellene legjobban tudnia - felelte.

- Még hogy nekem? Az ördögbe is! Kihozol a béketűrésből.

- Nem, nem. Dehogyis hozom ki uraságodat a béketűrésből... csak azt ne - könyörgött a leányzó. - Azt beszélik, hogy nemcsak egy neve van, hanem másképp hívják Westmorelandben, és megint másképp a skót határon túl. De csak ritkán van itt nálunk, kivéve a vadászat évadját; akkor meg csak úgy hívjuk, hogy Uraság, a gazduram meg az asszonyom is csak így hívják.

- És mostan itt van? - kérdeztem.

- Nincsen; azt mondják, szarvasvadászaton van valahol Patterdale felé. De csak jön mindig, mint a szélvész, aztán újra itt sincsen.

Felhagytam a társalgással, miután rávettem Dorcast, hogy fogadjon el tőlem egy kis ezüstpénzt színes pántlikákra, aminek annyira megörült, hogy így kiáltott fel: - Uramisten! Mondjon csak Cristal Nixon annyi rosszat kegyelmedről, amennyit csak akar, kegyelmed azért mégiscsak jóra való úriember, akármit is beszéljen az a vénség, és azt is tudja, hogy kell illendően bánni az asszonyfélével.

Nem okos dolog túlságosan illendően bánni a fehérnéppel, ezért aztán egy csókkal is megtoldottam az ezüstömet; és azt hiszem, Dorcasban párthívet szereztem magamnak. Legalábbis

elpirult a leányzó, egyik kezével zsebébe tette kicsiny jutalmát, míg a másikkal eligazgatta piros pántlikáit, melyek kicsit szétzilálódtak a birkózás közben, mely nélkül nem sikerült volna az ilyetén való búcsúzkodás kegyét elnyernem.

Miközben kulcsával kinyitotta az ajtót, hogy távozzék szobámból, hátrafordult, és nagy együttérzéssel tekintetében, eme igen figyelemreméltó szavakat mondta: - Bizony mondom, lehet, hogy kegyelmed bolond, lehet, hogy nem... de azért mindenképpen derék, tüzes egy legény.

Volt valami baljóslatú értelem búcsúszavaiban, melyek mintegy feltárták előttem, mily ürüggyel tartanak elzártságban. Lehet, hogy valóban eszelős módjára viselkedtem, midőn egyaránt szított a láz őrjítő mámora s a rendkívüli helyzet támasztotta aggodalom. De vajon lehetséges-e, hogy elmebéli állapotomra hivatkozva most is koholhatnak valamely ürügyet elzárásomra?

Ha valóban ez az ürügy, mellyel megfosztanak szabadságomtól, akkor csakis higgadt s megfontolt magaviselettel oszlathatom el ama előítéleteket, melyeket a körülmények ébreszthettek mindazokban, kik betegségem idején megfordultak közelemben. Hallottam már - minő iszonyú gondolat! - olyan emberekről, akiket különféle okokból ravasz csalással magántébolydák ápolóinak őrizetébe juttattak, s kiknek elméje évekig tartó nyomorúságuk után végül is valóban meghibbant, ama nyomorú teremtmények lebírhatatlan rokon hatása következtében, kikkel azonos sorban tartották őket. Ha erős belső eltökéltség képessé teheti az emberi természetet ellenállni külső s fertőző erők rokon hatásának, az én sorsom nem leend hasonló.

Miközben ekképp elmélkedtem, leültem, hogy rendbe szedjem s formába öntsem gondolataimat folyamodványom számára, mit foglároméhoz - hiszen másképp nem nevezhetem - szándékoztam intézni, s kit a következő modorban szólítottam meg; miután számos piszkozat után végül is rátaláltam a szavakra, melyek némiképp enyhítették a levelem első fogalmazványaiban izzó haragot, s igyekeztem békülékenyebb hangot megütni. Felemlítettem azon két esetet, midőn kétségkívül az életemet mentette meg, melyet végveszély fenyegetett; s hozzátettem, bármi legyen is célja a fogságnak, mit rám mértek, semmiképp sem irányulhat személyem épsége ellen, amint éppen ő hozta tudomásomra. Talán összetévesztett másvalakivel, írtam, s ezért elsőroltam mindazt, mit elmondhattam helyzetemről és neveltetésemről, hogy ily módon kiigazítsam e lehetséges tévedést. Ezután azt a feltételezést kockáztattam meg, hogy talán azt hiszi, túlságosan gyenge vagyok az utazásra, s nem tudom gondját viselni önmagamnak; majd esdve bizonygattam, hogy egészségem tökéletesen helyreállt, s képesnek érzem magam az úti fáradalmak elviselésére. Végül pedig határozott, ám megfontolt szavakkal emlékeztettem, hogy fogságban tartásom törvénybe ütköző cselekedet, s elkövetőire súlyos büntetést rónak az alattvalók szabadságjogait oltalmazó rendszabályok. Azzal a követeléssel zártam levelem, hogy vezessen a magisztrátus elé; vagy legalábbis fogadjon személyes kihallgatáson, s világítsa meg előttem, milyen szándékai vannak velem.

Meglehet, levelem túlságosan szerény hangnemben íródott ahhoz képest, hogy én voltam a sértett fél, s magam is e véleményen vagyok, midőn most összefoglalom tartalmát. De mi mást tehettem volna? Olyan ember hatalmában voltam, kinek szenvedélyei, úgy tetszik, éppoly hevesek, mint amilyen határtalannak tűnnek eszközei, melyekkel kielégíti szenvedélye parancsait. Emellett okom volt hinni, hogy (te, Alan, megérted, mire célzok) családjának nem minden tagja helyesli a durva bánásmódot, melyben engem részeltetett. Célom végtére is a szabadság, s ki nem áldozna mégoly sokat is, hogy megszerezze.

Nem volt más választásom, mint így címezni levelem: „Az Uraságnak, saját kezébe." Nem lehetett távol, mert huszonnégy órán belül választ kaptam. Címzése Darsie Latimernek szólt,

és az üzenet a következőket tartalmazta: „Ön kihallgatást kért tőlem. Követeli, hogy vigyék magisztrátus elé. Első óhaját teljesítem - talán a másodikat is. Addig pedig ne kételkedjék abban, hogy ön ez idő szerint illetékes hatóság foglya, s hogy e hatóságnak elegendő erő is áll rendelkezésére. Ezért óvakodjék attól, hogy harcba szálljon oly erővel, mely összezúzhatja önt, hanem hagyatkozzék az események folyamára, mely mindkettőnket magával sodor, s melynek egyikünk sem szegülhet ellene.”

E titokzatos szavakat küldőjük nem írta alá semmilyen néven, s nekem nem volt mit tennem, legföljebb annyi, hogy felkészüljek az ígért találkozásra. Ez okból most meg kell szakítanom az írást, és kéziratomat biztonságba helyeznem - amennyire egyáltalában bármi felől is biztos lehetek jelen helyzetemben -, elrejtve kabátom bélésében, hogy tüzetes kutatás nélkül senki se akadhasson rá.

HATODIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag)

Ama fontos találkozó, melyre utolsó iratom végén készülődtem, hamarább elkövetkezett, semmint vártam; mert ugyanaznap, melyen kézhez kaptam a levelet, s alighogy befejeztem vacsorámat, az Uraság, vagy légyen bármi egyéb a neve, betoppant szobámba, ám oly hirtelen, hogy szinte azt hittem, jelenést látok. E férfiú termete kiválólag nemes s méltóságteljes, hangjának mély s teljes zengése pedig kétségbevonhatatlan tekintélyről tanúskodik. Akaratlanul is felemelkedtem, midőn belépett. Egy pillanatig hangtalan néztük egymást, s e csendet végül is látogatóm törte meg.

- Látni óhajtott - szólalt meg. - Itt vagyok. Ha mondanivalója van számomra, kérem, közölje, mert az én időm túlságosan szűkös, semhogy ily gyerekes némajátékkal vesztegessem.

- Szeretném megkérdezni öntől - mondtam -, mily hatóság tart elzártságban e helyütt, s milyen célzattal?

- Már mondtam önnek - felelte -, hogy saját hatóságom elegendő jogcím, s megfelelő hatalommal is rendelkezem. Ez idő szerint ez minden, mit önnek tudnia szükséges.

- Minden brit alattvalónak jogában áll megtudni, mi okból szenved fogságot - válaszoltam -, s törvényes parancs nélkül senki sem fosztható meg szabadságától. Mutassa meg, kérem, a parancsot, melynek értelmében ön fogságban tart engem.

- Annál többet is fog még látni - mondta -, s a magisztrátussal is találkozni fog, mely kibocsátotta, mégpedig percnyi késedelem nélkül.

E hirtelen jött ajánlat hízelgő volt számomra, de egyben meg is riasztott. Feltétlen úgy éreztem, hogy ügyem igaz ügy, és eltökéltem, hogy bátran megvédem magam, habár kívánhattam volna magamnak kicsivel több időt is a felkészülésre. Foglárom azonban sarkon fordult, feltépte lakrészem ajtaját, és rám parancsolt, hogy kövessem. Midőn átléptem börtönkamrám küszöbét, kedvet éreztem megfordulni, és futásnak eredni; de nem tudtam, merre keressem a lépcsőt; valamint okkal hittem, hogy a külső ajtókat zárva találnám; utoljára pedig, alighogy foglárom kevély léptei nyomán elhagytam a szobát, észrevettem, hogy sarkamban Cristal Nixon követ, aki váratlanul tűnt fel mögöttem két lépésnyire, s akinek hatalmas testi erejével, eltekintve a segítségtől, mit gazdája nyújtana neki, úgy véltem, reménytelen lenne versenyre kelnem. Ezért ellenkezés nélkül s csendben követtem lépteit véges-végig egy vagy talán két hosszú folyosón, melyek hosszabbak voltak, semmint az a ház méreteiről eddig alkotott elképzeléseimbe illett. Végül feltárult egy ajtó, és egy tágas, régimódi fogadószobába léptünk, melynek ablakait színes üveg töltötte ki, s falait tölgyfa burkolat borította; egy nagy rostélyon, a kandalló kürtője alatt, melyen valamilyen címerrajzolat volt látható, hatalmas rőzsenyalábok füstölögtek; a falakat páncélos vitézek díszítették sisak helyett nagy parókában, valamint hölgyek is a szokott számban, akik bőven redőző palástjukban virágcsokrokat szagolgattak.

Egy hosszú asztal mögött, melyen számos könyv tornyosult, műveletlen külsejű, szapora mozgású ember ült, aki paróka helyett a saját haját viselte varkocsba kötve, s aki az előtte kiteregetett ívpapirosokból s a beléptemkor kezében tartott tollból ítélve mindenben felkészült, hogy betöltse az írnok hivatalát. A lehetőséghez mérten pontos leírást akarok adni ezen férfiakról, azért kiegészítésül közlöm, hogy az említett személy sötét kabátot, kordbársony térdnadrágot és magas kamáslit viselt. Ugyanezen asztal felső végénél egy terebélyes, fekete

bőrrel bevont karszékben körülbelül ötvenéves kövér férfiú ült, aki vagy valóban vidéki békebíró, vagy pedig kitűnő érzékkel választották ki e szerep eljátszására. Bőrnadrágjának szabása hibátlan volt, lovaglócsizmájának fénye makulátlan, s öltözéke eme két darabját egy pár tündöklő és szemkápráztató, úgynevezett csizmakötő egyesítette; végezetül pedig csipkével gazdagon kivarrt mellény s lila dolmány juttatta nagyobb érvényre a kis ember takaros, ám kissé testes termetét, s egyben további pírt is kölcsönzött vérmes orcájának. Feltételeztem, hogy már ebédje után van (mert két órával múlt dél), s most egy pipatömet dohánnyal múlatja magát, és serkenti emésztését. Modorából sugárzott a tekintély, ami illendő volt külsőjének falusias méltóságához, s úgy tűnt, azt a szokását, hogy két szó között számos átvezető hangot böffentett ki, a hanglejtés különös változataival, melyek furcsa módon a basszustól a trilláig terjedtek, azért vette fel, hogy ezzel a megfontoltság s az érett körültekintés látszatával ruházza fel vélekedését s döntéseit. Mindezek ellenére, Alan, *kéccséges*, miként öreg professzorunk szokta volt mondogatni, hogy a békebírónak több esze lett volna egy szamárnál. Viszont kétségtelen, hogy míg nagy tiszteletben tartotta nótáriusának jogászi szakértelmét, ami végtére is meglehet, a dolgok rendje szerint való, úgy tűnt, szokatlan mértékben alávetette magát úri barátjának, ha ugyan valamelyikük is valóban birtokos úr volt, sokkalta nagyobb mértékben, semmint az összhangban lett volna a magának tulajdonított módfeletti fontossággal.

- Ho... ha... ej... úgy... úgy... hm... khm... ez volna tehát az a bizonyos fiatalember, ugyebár? Hm... ej... eléggé rossz bőrben van... Leülhet, fiatalember.

Felhasználtam a kapott engedélyt, mert betegségem sokkalta jobban legyengített, mint sejtettem, és nagy fáradtság szállt meg az elszenvedett izgalmaktól s még ama néhány lépéstől is, mit idáig megtettem.

- És a neve, fiatalember, az pedig... khm... ej... ha... vagyis tehát mi a neve?

- Darsie Latimer.

- Helyes... ej... khm... nagyon helyes. Darsie Latimer, pontosan így van... ha... ej... honnan valósi?

- Skóciából, uram - feleltem.

- Skóciai születésű... ö... khm... öh... mármost hogy is van ez?

- Angol születésű vagyok, uram.

- Helyes... ej... igen, de még mennyire, hogy az. No de, kérdem én, Mr. Darsie Latimer, mindig ez volt az ön neve, avagy hívták talán másképpen is?... Nick, jegyezd a válaszait, Nick.

- Emlékezetem szerint sohasem viseltem más nevet - hangzott a válaszom.

- Hogyan? Hát ezt nem hittem volna. Na és maga, szomszéd?

Ekkor a másik uraságra pillantott, aki egy székbe telepedve, lábait előrenyújtóztatva, karjait keblén keresztbe fonva, látszólag közömbösen figyelte, mi folyik. A békebíró felszólítására azt válaszolta, hogy talán a fiatalember emlékezete nem terjed ki életének legkorábbi szakaszára.

- Ah... öö... ha... hallotta, mit mondott az úr. Kérdem én öntől, milyen régre méltóztatik kegyelmed emlékezetének terjedni... he?

- Talán hároméves koromig, uram, esetleg még kicsivel régebbre.

- És azt állítja - szólalt meg rabtartóm hirtelen kiegyenesedve székében, teljes terjedelmében kieresztve erőteljes hangját -, hogy *akkor* is mostani nevét viselte?

Meghökkentett a magabiztosság, mellyel e kérdést nekem szegezte, de hiába kutattam emlékezetemben megfelelő válaszért. - Legalábbis úgy emlékszem - feleltem -, hogy mindig Darsienak szólítottak; apró gyermekeket ritkán szólítanak másképp, mint keresztnevükön.

- Úgy már elhiszem - válaszolta, és ismét elnyúlt székében, felvéve előbbi ernyedt testhelyzetét.

- Tehát gyermekkorában önt Darsie-nak nevezték? - szólalt meg a békebíró. - És... khm... ej... mikor vette fel először a Latimer nevet?

- Nem vettem fel, uram, mások adták nekem ezt a nevet.

- Most azt kérdezem - szólított meg ismét a ház ura, de kevesebb szigorral a hangjában, mint az imént -: vissza tud-e emlékezni arra, hogy hívták-e önt Latimernek, mielőtt Skóciában e nevet kapta?

- Nyíltan válaszolok. Egyetlen esetre sem emlékszem, hogy így szólítottak volna, míg Angliában éltem, ám arra sem emlékszem, mikor kaptam első ízben e nevet; s amennyiben önök bármiféle következtetést vagy egyebet szándékoznak e kérdésekre s rájuk adott válaszaimra alapozni, kérem, vegyék figyelembe kora gyermekségemet.

- Hm... ej... igen - mondta a bíró -; mindent, mit figyelembe kell venni, annak rendje s módja szerint figyelembe fogunk venni. Fiatalember... öö... megkérdezhetem, hogyan hívták az ön atyját s édesanyját?

E kérdés oly sebet tépett fel, mely régtől fogva üszkösödött lelkemben, s nem tűrtem el oly türelemmel, mint a megelőzőeket, hanem így feleltem: - Én viszont követelem, hogy arra válaszoljon, valóban angol békebíró előtt állok-e?

- Őnagyságát, Foxley urat, Foxley Hall birtokos urát immáron huszadik esztendeje választják meg erre a tisztségre - felelte Nicholas, az írnok.

- Akkor azt is tudnia kellene, avagy önnek, írnokának tudomására kellene hoznia - feleltem -, hogy ebben az ügyben én vagyok a panaszos fél, s ezért, mielőtt keresztkérdéseknek vetnek alá, panaszomat kellene meghallgatniuk.

- Hmp... hej... hogyan... ej... ebben van valami, szomszéd - hebegte a szegény békebíró, aki (mivel tudatlanságában bármely tantétel szellője felkapta s elsodorta) szerette volna, ha minden lépését szomszédja szentesíti.

- Csodálkozom önön, Foxley - szólalt meg szilárd akaratú szomszédja -, hogyan szolgáltathatna igazságot a fiatalembernek, míg azt sem tudja, kicsoda?

- Khm... igen... a teringettét, ez igaz - mondta Foxley békebíró úr. - Most látom csak... ha közelebbről megvizsgáljuk a dolgot... hogy az egészben, amit mond... nincs is semmi... tehát, jó uram, meg kell mondania édesapja teljes nevét.

- Nem áll módomban, uram; amennyiben ön ragaszkodik hozzá, hogy betekintést nyerjen ily magántermészetű ügyeimbe, közölhetem önnel, atyám neve ismeretlen előttem.

A békebíró felpuffasztotta pofazacskóit, melyek úgy kidagadtak, mint egy holland kerub orcái, miközben szeme csaknem kipattant üregéből az erőfeszítéstől, mellyel visszatartotta lélegzetét. Aztán: - Fhü... phu... piha... ha! - kifújta magából a levegőt, és így szólt: - Fiatalember, maga tehát nem ismeri a szüleit? Akkor pedig figyelmeztetem, csavargónak kell nyilvánítanom önt. *Omne ignotum pro terribili*,[94] ahogy Applebyben mondtuk az iskolában, azaz min-

[94] Minden ismeretlen rettegni való.

denki, akit a békebíró nem ismer, lator és csavargó. Ha!... Csak nevessen rajta az úr; de kérdem én, vajon tudta volna az úr, hogy mit jelent ez a latin mondat, ha nem mondom meg én magam?

Elismertem, valóban lekötelezett azzal, hogy közölte velem e velős mondás újabb változatát, s oly újabb értelmezését, mit egymagam az ő segítsége nélkül nem lettem volna képes kihüvelyezni belőle. Ezután folytattam ügyem előadását, immáron magabiztosabban. A békebíró nagy szamár volt, ehhez nem fért kétség; azonban aligha feltételezhettem, hogy teljességgel tudatlan, s még azt sem tudja, mi szükségeltetik az eljáráshoz az enyémhez hasonlóan egyszerű ügyek esetén. Ezért hát tudtára hoztam a zendülés tényét, mely a Solway skóciai partján tört ki, elmagyaráztam neki, miként jutottam jelen helyzetembe, s kérelmeztem, helyeztessem szabadlábra. A tőlem telhető komolysággal érveltem ügyemben, miközben lopva egy-egy pillantást vetettem ellenfelemre, ki, úgy tűnt, a legteljesebb közönnyel hallgatja beszámolómat mindama békebontó tettekről, melyekkel őt vádoltam.

A békebíró pediglen, miután végül is befejeztem beszédemet, nem tudván, hogy mi egyebet mondhatnék még egy ily egyszerű ügyben, így válaszolt: - Hó... ah... ah... no igen... nagyszerű! Vagyis ez volna hát a hála eme jóságos úriember irányában, mindama gondért és fáradságért, mit ő magára vállalt az ön érdekében?

- Megmentette az életemet, ezt elismerem, egy alkalommal bizonyosan, ám feltehetőleg kétszer is; mindazonáltal ez nem biztosíthat számára hatalmat személyem felett. Ennek ellenére én nem kérem megbüntetését, nem vágyom bosszúra; ellenkezőleg, megelégszem azzal, ha barátként válhatok el ezen úriembertől, kinek indítékait nem akarom rosszra magyarázni, noha ellenem elkövetett tettei kimerítik a jogtalanság s az erőszak fogalmát.

Ez a mértékletesség, amint azt te, Alan, bizonyára megérted majd, nem teljes egészében az általam bepanaszolt személy iránti rokonszenvemből fakadt; egyéb okaim voltak, melyekre iránta való tiszteletem csekély befolyással bírt. Mindazonáltal úgy tűnt, hogy a mérséklet, mellyel ügyemet előadtam, nagyobb hatással volt rá, mint bármi egyéb, amit eladdig mondottam. Meghatódott annyira, hogy csak alig tudta palástolni zavarát, s sűrűn szippantgatott tubákjából, mintegy azért, hogy ekképp időt nyerjen némileg leküzdeni felindultságát.

Ám ami Foxley békebírót illette, akire pedig ékesszólásommal leginkább hatni kívántam volt, őnála sokkal kevésbé kedvező eredményt értem el. Suttogva tanácskozott Mr. Nicholasszal, írnokával - pusmogott, hümmögött, és a homlokát ráncolgatta, ezzel is kimutatva, mennyire megveti folyamodványomat. Mikor végül is szemmel láthatólag sikerült elhatározásra jutnia, hátradőlt székében, dacos tekintettel, nagy erővel megszívta pipáját, amivel azt szándékozott tudtomra adni, hogy érveim hatástalanok maradtak.

Mikor végül elhallgattam, inkább mert a lélegzetből fogytam ki, nem pedig az érvekből, szólásra nyitotta orákulumi ajkait, és a szokásos harákoló és böffentő hangoktól, valamint bőséges füstfellegektől meg-megszakítva a következő választ adta: - Hm... ej... eh... fuu... no és, fiatalember, maga azt képzeli, hogy Matthew Foxleyt, aki már húsz éve békebíró, félrevezetheti az efféle ostobasággal, amin még egy piaci kofa is átlátna? Fuu... fuu... eh! Fiatalember... eh... tisztában van ön azzal, hogy ez olyan vád, mellyel szemben... ha helyt adnék neki... a vádlott óvadék ellenében sem védekezhetne szabadlábon... és hogy... hm... ej... ezek szerint a legnagyszerűbb embert... fuu... magát Graystock báróját kellene vád alá helyeznem? És ön, aki azt állítja, hogy ez az úriember elrabolta önt, kifosztotta vagyonából, meg tudom is én, mit össze nem hordott... eh... fuu... közben meg azt akarná velem elhitetni, hogy nem óhajt egyebet, mint elszabadulni tőle? Azt meghiszem... eh... hogy ez a szíve vágya. Ez okból, mivel ön afféle kelekótya ifjú, valamint... ej... hm... amolyan semmittevő, s némiképp hígagyú

is, miként e ház becsületes népétől hallottam... nos, önnek továbbra is gyámja őrizetében kell maradnia, mígnem eléri a nagykorúságot, avagy a Lord Kancellár parancsa kezébe adja saját ügyei intézésének jogát, amit is, ha addigra újra megjön kegyelmed józan esze... ej... hm... fuu... akkor sem fog kiváltképp nagy sietséggel átvenni gyámjától.

Azalatt, míg őméltósága hümmögött és krákogott, és a pipafüstöt pöfékelte, valamint lassúdad, dagályos modorban előadta mondandóját, én egy percnyi időt nyertem arra, hogy összeszedjem gondolataim, melyeket eléggé szétzilált eme nyilatkozat rendkívüli hordereje.

- Fel nem foghatom, uram - válaszoltam -, mily jogcímen tarthat igényt ezen személy engedelmességemre és gyámom címére. Mindez orcátlan imposztorság. Soha életemben nem láttam, mígnem szerencsétlenségemre, mintegy négy héttel ezelőtt erre a vidékre jöttem.

- Hogyne, uram... mi... eh... jól tudjuk... hogy... fuu... ön nem szívesen hallja bizonyos személyek nevét; és... hogy... eh... hiszen ért engem... hogy vannak bizonyos dolgok meg ügyek, például, ha nevekről esik szó, amelyek kihozzák önt a sodrából... aminek nem óhajtok tanúja lenni. Mindazonáltal, Mr. Darsie... avagy... pöff... Mr. Darsie Latimer... avagy... pöff, pöff... eh... legyen, Mr. Darsie a Latimer nélkül... amennyit ön ma elismert, meggyőzött engem arról, hogy ön számára az a legelőnyösebb, ha ezen barátom nagybecsű gyámsága alatt marad... mindaz, amit ön bevallott... s emellett... pöff... eh... én felelősségtudattal teljes embernek ismerem őt... haj... aj... igen megbízható és tiszteletre méltó embernek. Avagy ön tagadni merészelné ezt?

- Semmit sem tudok róla - ismételtem -, még a nevét sem ismerem; és, miként már mondottam önnek, néhány héttel ezelőttig soha életem során nem is láttam őt.

- Erre meg is esküszik az úr? - kérdezte a különös férfiú, aki oly magabiztosan várta a vita kimenetelét, miként a csörgőkígyó lesi zsákmányát, mely már bűvtekintete sugarába került. Míg mély s visszafogott hangon ezeket mondta, kissé hátrább húzta székét a bíróénál, hogy látatlan maradjon tőle s írnokától egyaránt, kik ugyanazon az oldalon ültek, s ezenközben e különös férfiú oly baljóslatúan fenyegető tekintettel hajolt felém, hogy aki tanúja volt e pillantásnak, soha életében nem felejtheti. Szeme felett homloka ráncai a haragtól elszürkültek, szinte feketére váltak, s félkör avagy inkább elliptikus alakká gyűrődtek a két szemöldök találkozásánál. Ilyen tekintetről egy ásatag *diablerie* históriában hallottam, történetesen nem is sokkal azelőtt, melyben a homlok izmainak ily komor s mélyen bevésődő redőzését, nem minden alap nélkül, kicsiny patkó alakot formázónak írták le.

Ama történet, mikor végighallgattam, iszonyú gyermekkori látomások emlékét ébresztette fel bennem, melyeket e rám szegezett megsemmisítő, senyvesztő pillantás erőszakkal ismét emlékezetembe idézett, de ez alkalommal még sokkal élénkebben. Annyira megrökönyödtem, s hozzá kell tennem, meg is rémültem, ama halovány emlékképektől, melyeket az iszonytató jel elmémben felriasztott, hogy úgy meresztettem szemem az arcra, melyen megjelent, mintha valamely borzalmas jelenést látnék, míg egy kendővel egy pillanatra végigsimítva arcán, e titokzatos ember egyszeriben letörülte róla a számomra oly megdöbbentő tekintetet. - A fiatalember többé nem fogja letagadni, hogy látott már - mondta elégedetten a békebírónak -; és bízom benne, hogy most már megbékél majd időleges gyámságommal, mely meglehet, kedvezőbben fog végződni számára, semmint várná.

- Bármit várnék is - válaszoltam, összeszedve szétzilált gondolataimat -, azt mindenképp látom már, hogy igazságot és oltalmat semmiképp sem várhatok ettől az úrtól, kinek pedig tiszte lenne mindkettőt szolgáltatni számomra. Azt illetőleg pedig, hogy ön, uram, mily különös módon ártotta bele magát egy boldogtalan fiatalember sorsába, avagy miféle érdeklődést tanúsít irányomban állítása szerint, csakis önmaga szolgálhat magyarázattal. Hogy azelőtt is

láttam már önt, az bizonyos, mert senki sem felejtheti ama pillantást, mellyel, úgy tűnik, képes megsemmisíteni bárkit, akire reászegezi.

Úgy láttam, célzásomtól a bíró meglehetősen kényelmetlenül érezte magát. - Ha!... ej - mondta - ...ideje, hogy távozzam, kedves szomszéd. Sok mérföldet kell még lovagolnom, s nem szívesen lovagolok szürkületben ezen a vidéken... Mennünk kell, Mr. Nicholas.

Ügyetlenül motozott kesztyűjével, habár sietve akarta felhúzni, miközben Mr. Nicholas engedelmes buzgalommal indult kabátjáért s lovaglópálcájáért. Házigazdájuk tartóztatni próbálta őket, s ágyat meg vacsorát emlegetett. Bár mindketten ontották magukból a köszönő szavakat a meghívásért, úgy látszott, szívesebben mentek, mint maradtak; Foxley békebíró úr tucatszor is bocsánatot kért, s közben legalább száz óvatosságra intő khm-öt és eh-t mondott már, amikor a Dorcas nevű leányzó toppant be a szobába, és jelentette, hogy egy bizonyos úriember érkezett jogi természetű ügyben.

- Miféle úriember?... És mit akar?

- Amolyan mezítlábas úriember - mondta a vászoncseléd -, és a bíró úr őnagyságához jött az igaza dolgában. Azért néztem úriembernek, mert olyan jól beszél latinul, akár az iskolamester; de uramfia! micsoda furcsa tollseprűt hord a fején paróka helyett.

Az ekképp bejelentett s leírt úriember beszökkent a szobába. De már éppen annyit írtam, amennyi megtölti ívlapom, és súlyos zavarom is oly igen bujtogat, hogy úgy hiszem, elegendő mesélnivalóval rendelkezem, hogy újabb ívet is megtöltsek ama eseményekkel, melyek, drága Alanem, félnótás kliensed, Peter Peebles hívatlan betoppantát követték!

HETEDIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag. Második ívlap)

Egészen a legutóbbi vészterhes napokig csak ritkán értettem meg, hogy mit is jelent a valóságos szomorúság, legyen percnyi bár. Mit eleddig szomorúságnak neveztem, most már bizton tudom, csupán az elme csüggeteg magauntsága volt, mely, nem lévén semmi oly tárgy előtte, mit felpanaszolhatna, önmagába fordul, hogy múlt és jövendő dolgain eméssze magát - holott mindkét kor valójában oly csekély érdekkel bír az emberi életre; miként az írás is azt mondja, hogy minden napra elegendő annyi gonoszság, mi azon a napon esett.

Ezért tehát, ha régebben olykor háládatlan voltam jósorsom iránt, békétlen zúgolódva ismeretlen születésem s a társadalomban nekem kijáró rang bizonytalansága miatt, mostan akképp teszem jóvá vétkem, hogy jelen valóságos hányatottságomat türelemmel s bátor lélekkel viselem, vígan, mi több, ha bírom. Mit tehetnek - mit merészelhetnek tenni - velem? Foxley, ez meggyőződésem, valóban békebíró, vidéki birtokos, noha mindazonáltal (minő öröm kimondani!) nagy szamár; barna posztókabátos írnoka pedig ravaszdi eszével egészen bizonyosan jól sejti, miféle következményekkel jár cinkostársnak lenni valamely emberrablásban avagy gyilkosságban. Márpedig sötét tettekhez nem szokás ilyen tanúkat invitálni. Emellett pedig dédelgetek némely reményeket - remélek, Alan, *remélek* -, oly reményeket, melyek rabtartóm családjából sarjadzottak ki. Bizonyos okokból bátorkodom azt hinni, hogy a Z. K. esetleg újfent megjelenik a színen. Ennél többet e naplóban nem merhetek mondani; s ügyelnem kell, nehogy valamely oly célzást ejtsek el óvatlan, melyből a tiedén kívül más szem is kiolvashatna valamit. Mindez elegendő; máris könnyebben érzem magam, mint azelőtt; s habár még mindig köröttem borong a félelem s rökönyödés, többé már nem felhőzhetik be teljesen látóhatáromat.

Mikor megpillantottam az Ország Háza vén madárijesztőjének kísértetszerű alakját berontani a szobába, hol ama különös kihallgatásnak alávettettem, nyomban az jutott eszembe, téged mily kapcsolat fűz hozzá, s szinte kedvem támadt Lear versével csúfolódni:

> *Nem alázhatá meg a természetet*
> *Ily mélyen más, mint... bölcs ügyvéditek...*

Éppen olyan volt, mint mikor hajdanán szoktuk látni, Alan, mikor még, inkább csak hogy társaságod legyek, semmint tulajdon hajlamaim követve, gyakrabban fordultam meg az igazságszolgáltatás termeiben. Utasként egyetlen ruhadarabbal egészítette ki öltözékét: egy csizmával, mely úgy festett, hogy akár Sheriffmoor harcmezejét is megjárhatta már - emellett még oly nagy és súlyos is volt neki, hogy a szegény lélek különféle színű, csinosan elrendezett szalagokkal kötözte elcsigázott lábára, amitől úgy festett, mintha penitenciából avagy fogadalomból vonszolná maga után lábbelijét.

Rá se hederítve elképedt pillantásaira azoknak, kikre ekképp rátört, Peter a szoba közepére toppant, s leszegett fejjel, mint az öklelni készülő kos, így üdvözölte őket:

- Jó nap adassék kegyelmeteknek, jó nap adassék nagyságodnak... itt árulják az elfogatóparancsokat?

Észrevettem, hogy beléptére barátom - vagy ellenségem - hátrább húzódott, s úgy állapodott meg, mintha el akarná kerülni, hogy magára vonja az újonnan érkezett tekintetét. Magam is ugyanezt tettem, amennyire módomban állt; ugyanis valószínűnek tartottam, hogy Mr. Peebles

felismerhet, mert túlzottan gyakran csatlakoztam az ifjú joghallgatóknak ama csoportjához, amely azzal mulattatta magát, hogy megfejtendő jogeseteket adott fel Peternek, s még ennél is rosszabb mókákat űzött vele. Ugyanakkor haboztam is, nem tudván, nem lenne-e okosabb előnyömre kiaknázni ismeretségünket, tanúságát kérve a magisztrátus előtt, avagy ha lehetséges, levelet küldve vele, ami talán hathatósabb védelmet szerezhetne számomra. Úgy határoztam tehát, hogy hagyom magam a körülmények alakulásától irányíttatni, valamint hogy gondosan ügyelek majd, nehogy valami elkerülje a figyelmemet. Hátrahúzódtam, amennyire lehetséges volt, még az ajtót s a mögötte nyíló folyosót is szemügyre vettem, azt fontolgatva, hogy vajon a szökés útja járható-e? Ám amint az őrül állított Cristal Nixon apró, fekete szeme, mely éles, mint egy baziliszkuszé, reám pillantott, úgy éreztem, nyomban átlátja szándékomat.

Lehető legtávolabb minden tekintet sugarától letelepedtem, és figyeltem az ezután kezdődő társalgást - a társalgást, mely oly végtelenül érdekesebb volt számomra, mint azt valaha is képzeltem volna bármely beszélgetésről, melyben Peter Peebles az egyik *dramatis persona*![95]

- Itt árulják az elfogatóparancsokat... tudja, amivel szökevényeket kerítenek kézre? - kérdezte Peter.

- Hogy... micsoda! - ocsúdott fel Foxley békebíró úr. - Mi az ördögöt akar ez az ember? Mi végre magának az az elfogatóparancs?

- Egy fiatal ügyvéd lefogatására, aki *in meditatione fugae*[96] vétkes; mert átvette folyamodványomat, és felvállalta peremet, és én meg is fizettem neki a becsületes díjat, meg még aznap az atyja házában annyi brandyt, amennyit csak meg tudott inni... mert fiatal létére nagyon is kedveli a brandyt.

- No és mit követett el maga ellen ez a részeges ebfi ügyvéd, hogy most énhozzám folyamodik... eh... hö? Kifosztotta? Nagyon is valószínű, ha egyszer ügyvéd... öh... mi... Nick? - mondta Foxley bíró.

- Önmagától fosztott meg, tisztelt uram - válaszolta Peter -, a segítségétől, vigaszától, támogatásától, védelmétől, a jelenlététől, amivel, mint védőügyvédem, tartozik nekem *ratione officii*...[97] érthetik az urak. Bezsebelte a tiszteletdíjat, megivott egy skót pintnyi brandyt; aztán fölkerekedett, és otthagyta az ügyemet félig megnyerve, félig elvesztve... de olyan holtversenyben, amilyen még nem volt a derbyn. Nos, kérem szépen, egynémely ravaszdi legénykék, akikkel együtt szoktuk csűrni-csavarni a jogot a Bíróság előcsarnokában, azt tanácsolták nekem, hogy szedjem össze a bátorságomat, és eredjek a nyomába; mire én nekivágtam gyalogosan, mert különben természetesen kocsin járok. Dumfriesben szimatot kaptam, és követtem ide Angliába, most pedig elfogatóparancsot kérek ellene.

Mint dobogott szívem e hír hallatán, ó, drága Alan! Közelemben vagy tehát, és tudom jól, mi céllal. Mindent odahagytál, hogy segítségemre siessél; nem csoda hát, ha ismervén barátságod s hited mértékét, éles elméd s állhatatos természeted, „kebelem királya megnyugodva ül már trónusán”; hogy szinte akaratlanul is jókedv telepszik tollamra, hogy szívem úgy dobban, mint generálisé, meghallván a dobpergést, mely közelgő szövetségesét jelenti, akinek segítsége nélkül menthetetlen elveszett volna a csata.

---

[95] Szereplő személy.

[96] Szökési szándék.

[97] Hivatala okán.

Nem hagytam elragadtatni magam ezen örömteli meglepetéstől, hanem továbbra is teljes figyelemmel kísértem, mi zajlik e sajátságos felek között. Azt, hogy Peter Peeblest néhány ifjú előcsarnoki tanácsadója vette rá erre az esztelen fogócskára, ő maga adta tudtunkra; de nagy magabiztossággal beszélt, és a bíró, aki titokban húzódozott attól, hogy bármiféle kellemetlenségbe keveredjék ebben az ügyben, sőt, mint az néha előfordul a határ angliai oldalán, némiképp féltékenysége is felébredt, nehogy északi szomszédai ravaszabb észjárásukkal túljárjanak az ő együgyűbb elméjén, ezért hüledezve fordult írnokához.

- Eh... oh... Nick... a fene... te... hát neked nincsen erre semmi mondanivalód? Ha jól értem, itt már megint a skót joggal lesz dolgunk. - (Ekkor oldalt sandított az udvarház gazdájára, és rákacsintott írnokára.) - Bárcsak olyan mély is lenne az a Solway, mint amilyen széles, akkor talán kívül tarthatnánk az ilyesmit az országból.

Nicholas egy pillanatra félrevonta Peeblest, s valamit pusmogott a folyamodóval, majd jelentést tett:

- Azt hiszem, hogy ez az ember körözvényt akar tőlünk; de ilyent csak adósok ellen bocsátunk ki; ő pedig egy ügyvédet akar elkapni.

- És miért ne tehetném? - kérdezte Peter Peebles csökönyösen. - Miért is ne, ezt szeretném én tudni? Ha egy napszámos megtagadja a munkát, akkor bezzeg kiadják a parancsot és azzal kényszerítik robotra... ha valamelyik némber megszökik az aratás elől, maguk nyomban visszazavarják... ha egy bányász vagy egy sóvájár megugrik, egyetlen pillanat alatt nyakon csípik, pedig a kár nem több, mint egy puttony szén vagy harmadfél liter só; ez a kölyök pedig megszegi a velem kötött egyezséget, amiből nekem legalább hatezer fontnyi károm származik... azazhogy háromezret nyerhetnék, s még másik háromezret veszthetek miatta; és kegyelmed, aki bírónak nevezi magát, nem tud segíteni a szegény embernek, hogy elfogja a szökevényt? Szép kis igazságot szolgáltatnak maguk nekem!

- Ez az ember bizonyára részeg - szólt az írnok.

- Nem nyeltem mást, csak a mérgemet - válaszolta a folyamodó. - Nem ittam én mást, mint egy korty hideg vizet, amióta átléptem a határt, de az urak közül senki se kérdezné meg, hogy „Na mit iszol, te kutya?”

Úgy tűnt, hogy ez az esdeklés valamelyes hatást tett a békebíróra. - Khm... csitt... jó ember - válaszolta -; maga úgy beszél velünk, mintha a maguk koldusbírái előtt állna. Menjen le a konyhába... egyék valamit (ha kedves barátom megengedi, hogy ilyen szabadsággal éljek a házában), igyék egy kortyot, és ígérem, hogy kedvére való igazságot szolgáltatunk.

- Nem utasítom vissza uraságod baráti meghívását - mondta Peter Peebles meghajolva -; áldassék érte nagyságod, és adjon az Úr nagy bölcsességet, hogy az vezérelje a bíró urat ebben a rendkívüli ügyben.

Mikor láttam, hogy Peter Peebles távozóban van a szobából, nem tudtam tovább türtőztetni magam attól, hogy megkíséreljek valamely olyan bizonyítékra szert tenni az ő révén, amely némi hitelt adna szavaimnak a bíró szemében. Ezért előléptem, és üdvözölvén, megkérdeztem, hogy emlékszik-e reám?

Egy-két pillanatig szótlan meredt rám, nagyot szippantott tubákjából, de aztán úgy láttam, hirtelen megvilágosodik Peter Peebles emlékezete. - Hogy emlékszem-e az úrfira? - kiáltott fel. - De még mennyire, hogy emlékszem. Fogják le, uraim!... Hé, zsandárok, fogjátok le! Ahol ez a mihaszna kelekótya megtalálszik, onnan bizonyosan Alan Fairford sem lehet messze... Erősen fogják, zsandár uraim; hallja-e, az urat is vádolom ugyanazzal, amivel a másikat, mert ha nem tévedek, ez az úr van ennek az egész szökésnek a hátterében. Ő csalta el

azt a háborodott Alant kocsival meg lóval meg más effélével Roslinba meg Prestonpansba, ez vitte bele minden léha haszontalanságba. Ez az ember, kérem szépen, szökött diák.

- Mr. Peebles - kértem -, ne akarjon nekem rosszat. Biztos vagyok benne, hogy ha igazságos akar lenni hozzám, semmi rosszat nem mondhat rólam, hanem tanúsíthatja ezen uraknak megelégedésükre, ha ön is úgy akarja, hogy edinburghi joghallgató vagyok, s Darsie Latimernek hívnak.

- Még hogy én tanúsítsam!... Hogyan tehetnék megelégedésükre - válaszolta Peter Peebles -, mikor magam is messze vagyok attól, hogy megelégedett legyek? Semmit sem tudok a kegyelmed nevéről, és az én tanúságom *nihil novit in causa*.[98]

- Szép kis tanút szerzett magának, fiatalember - szólt Mr. Foxley. - No de azért... khm... ej... kérdezek tőle egyet s mást... Kedves barátom, megesküdne ön arra, hogy ez az ifjú szökött diák?

- Uram - szólt Peter -, ha a józan ész engedi, megesküszöm bármire; és ha egy ügyben az én eskümet kérik, az ügy máris nyerésre áll. Hanem mostan inkább igyekeznék megízlelni nagyságod lakomáját - amióta ugyanis vacsorát hallott emlegetni, Peter sokkal tisztelettudóbban viselte magát a békebíró előtt.

- Megkapja... eh... hm... telerakhatja a bendőjét, ha ugyan nem feneketlen. Hanem előbb meg kell tudnom, hogy vajon valóban az a személy-e ezen ifjú, akinek kiadja magát... Nick, vegye esküvel erősített írásbeli nyilatkozatát.

- Ó, ez az ifjú csak afféle bolyókás, kelekótya jószág, akinek sosem fűlt a foga a tanuláshoz... csajbókos ez, uram, egészen csajbókos.

- Csajbókos! - csattant fel a bíró. - Hogyan értsem azt, hogy csajbókos, mi?

- Amolyan félnéder - válaszolta Peter -, kicsit bolygó agyú. Mindig így van ez, kérem... a világ egyik fele csajbókosnak nézi a másik felét. Valamikor még olyan népekkel is találkoztam, akik még rólam is azt hitték, hogy csajbókos vagyok; ami pediglen engem illet, szerintem csajbókos az egész edinburghi bíróság, amiért már esztendők óta tárgyalja a Peebles *contra* Plainstanes ügyet, ezt a nagyszerű jogesetet, és még mindig nem volt képes a végére járni.

- Egyetlen szót sem értek ebből a skót karattyolásból - mondta a cumbriai születésű bíró -; és kegyelmed, szomszéd, he? Mi az ördögöt akarhat mondani azzal, hogy *csajbókos*?

- Azt akarja mondani, hogy *bolond* - felelte a megszólított, akit a hosszadalmas társalgás feletti türelmetlensége óvatlanná tett.

- Úgy is van... úgy is van, kérem - mondta Peter -; pontosabban nem, nem teljesen habókos, hanem...

Ekkor elhallgatott, s tekintetét arra az emberre szegezte, akit ezután a felismerés örömével üdvözölt. - Nocsak, nocsak, Birrensworki Herries, csakugyan uraságod volna az, épségben-egészségben? Azt hittem, kegyelmedet is felakasztották a kenningtoni mezőn vagy Hairiebienél vagy valahol máshol az után a szép kis kalamajka után, amit a Negyvenötösben rendeztek.

- Azt hiszem téved, barátom - válaszolt szigorúan Herries, akinek ekképp váratlanul tudtomra jutott neve s rangja is.

- Ördögöt - válaszolta Peter, aki cseppet sem rettent meg Herries szigorától. - Jól emlékszem én az úrra, hiszen az én házamban lakott a nagy Negyvenötös évben, mert bizony nagy év volt az; akkor tört ki a Nagy Lázadás, és az én ügyemet... a nagy ügyet... Peebles *contra* Plainsta-

[98] Semmi újat nem jelent az ügyben.

nes, *et per contra*... is akkor tűzték ki tárgyalásra a téli szakra, és meg is lett volna a tárgyalás, csakhogy akkor egy időre befellegzett az igazságszolgáltatásnak, mert beállítottak kegyelmedék a kockás takaróikkal, dudálással meg a többi hőbörgéssel.

- Mondom, fickó - szólt Herries még vérfagyasztóbb hangon -, összezagyválsz valakivel, aki talán nem is létezik máshol, csak a te hibbant eszed tokjában.

- Beszéljen úgy, ahogy úriemberhez illik, hallja-e - utasította rendre Peebles -; amelyeket kegyelmed használt az imént, nem jogi kifejezések, kedves Birrensworki Herries. Kérem, beszéljen úgy, mint azt a jog megkívánja, különben rögtön istenhozzádot mondok kegyelmednek. Nem szívesen beszélgetek kevély emberekkel, noha hajlandó vagyok bármire válaszolni a jog kívánalmai szerint. Ha kedve van az úrnak egyszer eldiskurálni a régi szép időkről és azokról a dáridókról, amiket az úr és Redkancsó kapitány úr rendeztek a házamban, meg arról a brandyről, az abroncsos hordócskában, amit az úr megivott, de sose jutott eszébe kifizetni (nem mintha akkoriban nagyon bántam volna, bár azóta már sokszor jól jött volna), én bármikor szívesen rászánok egy órácskát. No és hol van most Redkancsó kapitány úr? Megátalkodott egy fickó volt, akárcsak kegyelmességed, noha annyi év után most már biztosan adják alább is; elmúlt már azóta a nyakazás meg az akasztás ideje is... piszkos munka volt... piszkos munka... nem kóstolja meg a tubákomat?

Szertelen beszédét úgy fejezte be, hogy előrenyújtotta nagy csontos markát, benne kosszarvból faragott jókora tubákos szelencéjét, amit Herries, aki mintegy kővé meredten állt attól a magabiztosságtól, mellyel Peter rázúdította szóözönét, megvető kézmozdulattal utasított vissza, s ezzel a szelence tartalmának egy részét a földre borította.

- Hajjaj, hajjaj - szólt Peter Peebles, akit a legkevésbé sem rendített meg a visszautasítás -, ahogy gondolja az úr... csökönyös ember, hát mindennek úgy kellene lennie, ahogy ő gondolja; hanem - tette hozzá lehajolva, hogy megpróbálja összeszedegetni a fényezett padlóról a kiszóródott tubákot -, azt azért mégse engedhetem meg magamnak, hogy hagyjam veszendőbe menni a tubákomat, amiért ilyen bakafántoskodó az úr.

Eme rendkívüli és váratlan jelenet szerfelett felkeltette figyelmemet. Zaklatott lelkiállapotomtól telhetőleg figyelmesen követtem, mily hatást tesz a beszélgetés az érintett felekre. Nyilvánvaló volt, hogy Peter Peebles tudtán kívül olyasmit fedett fel, ami megváltoztatta Foxley békebíró és írnoka érzelmeit Herries úr irányában, kivel mindaddig, míg ki nem derült, hogy valójában így hívják, úgy tűnt, igen bizalmas viszonyban vannak. A bíró és írnoka összesúgtak, iratokat tanulmányoztak, melyeket az írnok egy óriási fekete tárcából keresgélt elő, láthatólag ijedtség és bizonytalanság lett úrrá rajtuk, s teljesen tanácstalanok voltak, miként járjanak el ezután.

Herries különbözött tőlük, s náluk sokkalta érdekesebb is volt. Habár Peter Peebles bizonyára csupán kevéssé emlékezett Ithuriel angyalra, Herries megjelenése, s melyet e nyomósnak tűnő súgás-búgás közben mutatott fenséges és haragvó tartása, melyben nyoma sem volt az esetleges következményektől való aggodalomnak, valamint pillantása, mellyel az egymással összesúgó magisztrátust és írnokát szemlélte, s melyben a megvetés uralkodott a düh s aggály fölött, szerintem nem csekély mértékben emlékeztetett arra, ki

> *királyi révbe... vonul*
> *viharcibált hajóként bár szakadt kötéllel...*[99]

- ahogy a költő a Levegőég Erőinek hercegét leírta.

---

[99] Milton: *Elveszett paradicsom*. - Jánosy István fordítása.

Midőn körbepillantott oly tekintettel, mely, miként szándékában állt, magában hordozta dölyfös közömbösségét, szeme összetalálkozott az enyémmel, s mint első pillantásra hittem, belelátott gondolataimba is. Tekintetébe nyomban visszatért a régi tűz, és ama rendkívüli pillantással nézett vissza rám, mellyel oly különös formába tudta vonni homloka redőit. Összerezzentem, de aztán megdühödve magamra kicsinylelkűségemért, hasonló pillantással válaszoltam neki, de mikor felfedeztem arcom vetületét a velem szemben álló nagy antik tükörben, ismét összerezzentem ama képzelt vagy valóságos hasonlóságtól, mely abban a pillanatban arcom s Herries arca között megnyilvánult. Bizonyos, hogy sorsom valamely különös módon összefonódott e titokzatos személy fátumával. Akkor nem volt időm töprengeni e tárgyon, mivel az ezután elhangzott szavak minden figyelmemet lekötötték.

Körülbelül öt percnyi szünet után, mely időközben úgy tűnt, a felek egyaránt tanácstalanok, nem tudván, mitévők legyenek, a bíró megszólította Herriest. Kényszeredetten beszélt, és elcsukló hangja, valamint a mondatait elválasztó hosszú szünetek csak azt jelentették, hogy tart attól, akit megszólított.

- Szomszéd - szólt -, ezt bizony nem gondoltam volna uraságodról; vagy ha... ö... *gondoltam* is... elmém egyik csücskében, talán... hogy kegyelmedet, egyszóval, hogy... kegyelmed szerencsétlen módon belekeveredett a... ö... Negyvenötös eseményekbe... bőven volt idő azóta elfelejteni.

- És vajon oly rendkívüli az eset, ha valaki benne volt a Negyvenötösben? - kérdezte Herries megvetően. - Azt hiszem, Mr. Foxley, hogy uraságod atyja is benne volt a Tizenötösben Derwentwater oldalán.

- És el is vesztette a fele birtokát - válaszolta Foxley, a szokottnál sokkalta szaporábban -, és nagyon közel járt hozzá, hogy... ö... fel is akasszák ráadásul. No de most... nem erről van szó... mert ugyebár... ö... a Tizenötös nem ugyanaz, mint a Negyvenötös; amellett atyám felmentést is kapott, uraságodnak pediglen, ha jól tudom, nincsen felmentése.

- Lehet, hogy más felmentésem is van - válaszolt Herries közönyösen -, de ha nincsen, az mindössze azt jelenti, hogy én is a közé az egy-két jelentéktelen személy közé tartozom, akiket a kormányzat most már kerestetni sem tart érdemesnek, mivel nem háborognak, nem kevernek bajt.

- Uraságod azonban háborog is, és bajt is kever - szólt közbe Nicholas Faggott, az írnok, aki, mint később megtudtam, valamely aprócska vidéki hivatallal bírva úgy hitte, kötelessége lelkesedni a kormányzatért. - Foxley bíró úr semmiképp sem vállalhatja azt a felelősséget, hogy uraságodat futni hagyja, miután ekképp hangosan kimondatott vezeték- és keresztneve. A minisztérium körözvényt bocsátott ki ön ellen.

- Nehezen hihető állítás, tisztelt vizsgálóbíró úr, hogy a miniszter ennyi év múltán még törődjön egy romlásra jutott ügy visszamaradottaival - felelte Herries.

- Ám ha mégis így van - folytatta az írnok, aki úgy látszott, önbizalmat merít Herries higgadtságából -, és ha ez a bizonyos úr esetleg maga adott okot erre viselkedésével, mivel hánytorgatni kezdte az állítólag régmúlt dolgokat, s egyúttal a hűtlenség újabb keletű okaival elegyítette azokat... mondom, ha így állna a helyzet, én azt javasolnám az illetőnek, hogy bölcsen adja át magát a legközelebbi békebíró... mondjuk, Mr. Foxley... jog szerint való őrizetébe, ahol is, s aki által ügye annak rendje s módja szerint kivizsgáltatik majd. Én ezt persze csak példaképpen mondom - fűzte még hozzá, s közben aggódva leste, vajon milyen hatást tesznek szavai arra, kihez intézte őket.

- És ha én esetleg ilyen tanácsot kapnék - szólalt meg Mr. Herries ugyanoly higgadtan, mint az elébb -, csak példaképpen mondom, miként ön is az elébb, Mr. Faggott, hát először is látni óhajtanám a parancsot, mely ily botrányos eljárásra utasít.

Mr. Nicholas válasz helyett kezébe adta a papirost, és szorongva várta a következményeket. Mr. Herries korábbi egykedvűségével áttekintette az iratot, majd így folytatta: - És ha én ezt a firkálmányt, mit a tulajdon házamban merészelnek átnyújtani nekem, a kandallóba vetném, magát, Mr. Faggott, pedig a tetejébe?

Majd szavait nyomban tettel követve, a parancsot fél kézzel a tűzre dobta, míg másik kezével kaputjánál fogva mellen ragadta a fiskálist, méghozzá oly erővel, hogy amaz képtelen volt ellenkezni, s mivel nem versenyezhetett vele sem testi, sem lelki erőben, csak reszketett, mint kiscsibe a vércse karmai között. Rémületében végül mégis kiszabadította magát, mert Herries, miután talán úgy vélte, már eleget tapasztalt szorítása erejéből, dühös kacajjal eleresztette.

- Jogtalan fogva tartás... hatósági közeg elleni erőszak... szökés a bűnvádi eljárás elől! - kiáltott fel Peter Peebles, megbotránkozva eme erőszak felett, mely Nicholas Faggott személyében a jogrenden esett. Harsány kiáltozása azonban beleveszett Herries mennydörgő hangjába, mellyel Cristal Nixont szólította, és megparancsolta neki, hogy vigye le az üvöltöző félkegyelműt, töltse meg a hasát, nyomjon a kezébe egy guinea-t, aztán dobja ki az ajtón. Ily parancsolatok hallatán Peter könnyű szívvel tűrte, hogy elvonszolják a színről.

Ezután Herries a bíróhoz fordult, akinek ábrázatáról immáron teljesen elillant a rózsás pír hamva, mely az imént még beragyogta, s helyette ugyanazon sápadtan borús vonásokat viselte, mint döbbent írnoka. - Kedves régi barátom és ismerősöm - mondta a házigazda -, kegyelmed az én kérésemre jött ide baráti küldetésben, meggyőzendő ezt a botor ifjút arról, hogy jelenleg mily természetű jogokkal bírok felette. Bízom benne, hogy kegyelmed nem fogja látogatását ürügyül használni arra, hogy egyéb ügyekben háborgasson. Az egész világ tudja, hogy hónapok, hogy ne mondjam, évek hosszat szabadon járok-kelek ezen északi grófságokban, és ha az álladalom érdekei úgy kívánnák, avagy viselkedésemmel rászolgálnék, bármikor őrizetbe vehettek volna. Mindazonáltal egyetlen angol magisztrátus sem találtatott, ki oly udvariatlan lett volna, hogy egy sorsüldözött úriembert háborgasson holmi politikai nézetek s viták okán, melyek rég idejüket múlták a jelenleg uralkodó hatalom győzedelmével. Bízom benne, kedves barátom, hogy kegyelmed sem kockáztatja jó hírnevét azzal, hogy valamely más nézetet tesz magáévá e tárgyban, mint melyet ismeretségünk kezdete óta vallott.

A bíró sokkal frissebben s elevenebben válaszolt, mint szokása volt: - Ingoldsby szomszéd... amit kegyelmed mond... ö... van abban... ö... valami igazság; s midőn kegyelmed csak vásárokra járt, lóversenyekre, kakasviadalra, búcsúkba és vadászatokra meg más efféle helyekre... magam is úgy gondoltam... hogy nekem nem hivatalom... s óhajom sem volt, hogy eloszlassam... illetőleg... nyomozást folytassak tárgyában, s úgy oszlassam el a kegyelmedet körüllengő rejtélyt; mert amíg kegyelmed jó cimbora volt a mezőn s a palack mellett is egyszer-másszor... én úgy gondoltam, hogy... öö... szükségtelen utánavizslatni a kegyelmed magánügyeinek. És ha gondoltam volna, hogy... ö... kegyelmed... öö... balszerencsével járt bizonyos... vállalataiban és buzgalmaiban, valamint némely régebbi barátjával, melynek következtében nyugtalan vándoréletet él, s némiképp magányosabban, mint mások, kevéssé szolgált volna örömömre... öö... tovább súlyosbítani helyzetét azáltal, hogy beleártom magam ügyeibe vagy magyarázatot követeljek bizonyos kérdésekre, melyeket olykor könnyebb feltenni, semmint megválaszolni. De ha parancsot kapok, s bizonyos nevek tanúk előtt is elhangzanak... s méghozzá a nevek... keresztnév és vezetéknév egyaránt... bizonyos körözött személyhez fűződnek, akit... öö... azzal vádolnak... alaptalanul, nem kétlem... hogy... öö... arra használja az újabb

keletű elégedetlenségét s pörlekedést, hogy felszítsa általuk a belviszályra hajló kedélyeket... akkor már egészen más a helyzet; és nekem... öö... meg kell tennem... öö... kötelességem.

Befejezvén beszédét, a bíró felállt, és igyekezett tőle telhetőleg eltökélt arckifejezést ölteni. Odahúzódtam melléje, valamint írnoka, Mr. Faggott mellé, azt hivén pillanat kedvez szabadulásomnak, és tudtára adtam Mr. Foxleynak, hogy mellette állok. De Mr. Herries csupán kacagott fenyegető tartásunkon. - Drága jó szomszédom - mondta -, kegyelmed tanúról beszél. Vajon megfelelő tanú-e az a féleszű koldus ilyen természetű ügyben?

- Csak nem akarja tagadni, hogy uraságod az a bizonyos Birrensworki Herries, akit a miniszter körözvénye említ? - kérdezte Mr. Foxley.

- Miként tagadhatnék avagy állíthatnék bármit is ama körözvényről? - kérdezte Herries bosszús mosollyal. - Efféle körözvény nem létezik. Hamuvá lett, miként az az áruló, akinek sorsát fenyegette, s a szél szétszórta a világ négy sarkába. Nincs többé semmiféle elfogatási parancs.

- De azt nem tagadja - erősködött a bíró -, hogy uraságod az a személy, akit a körözvény említett, valamint hogy... öö... a saját kezével semmisítette meg az iratot?

- Nem tagadom meg sem nevem, sem cselekedeteim - felelte Herries -, ha illetékes hatóság szólít fel tanúságtételre avagy védelmükre. De ellenállok minden orcátlan próbálkozásnak, mely tetteim indítékait fürkészi, avagy személyemmel akar rendelkezni. Ilyen próbálkozás nem érne felkészületlenül; ám bízom benne, hogy kegyelmed, ki jó szomszédom s vadásztársam, Mr. Nicholas Faggott barátommal egyetemben úgy tekinti majd, hogy a tiltakozással, illetőleg a jámbor tanáccsal s kérelemmel, hogy adnám meg magamat, bőségesen eleget tettek kötelességüknek, mellyel György királynak és a kormányzatnak tartoznak.

Úgy tűnt, hogy hűvös és gunyoros hangja, ahogyan a nyilatkozatot tette; tekintete s tartása, mely oly nehezen tükrözte tulajdon fensőbb erélyébe s lelkierejébe vetett feltétlen bizodalmát, egyszóval egész tiszteletet parancsoló mivolta végképp bizonytalanságba taszította azokat, kikhez szavait intézte, s kiken már előzőleg is kiütköztek a habozás jelei.

A bíró írnokára pillantott... az írnok a bíróra; az előbbi csak hümmögött s krákogott anélkül, hogy egyetlen értelmes szótagot is kiejtett volna száján; az utóbbi pedig így szólt: - Minthogy a parancs megsemmisült, úgy gondolom, hogy a bíró úr immár nem óhajtja foganatosítani a letartóztatást, nemdebár?

- Hm... öö... nos, nem... Nicholas... nem lenne tanácsos... és mivel ez a Negyvenötös dolog olyan régen volt már... és... hm... remélem, barátom is belátja majd tévedését... azaz... ha ugyan máris be nem látta... és ünnepélyesen megtagadja a Pápát, az Ördögöt és a Trónkövetelőt... ezt nem sértő szándékkal mondom, kedves szomszéd... úgy vélem... mivel nem áll rendelkezésünkre sem *posse*,[100] sem pediglen zsandárok... leghelyesebb lenne, ha elővezettetnénk lovainkat... és egyszóval, későbbi megfontolás tárgyává tennénk az ügyet.

- Miután ekképp bölcs judíciummal megoldódott az ügy - szólalt meg az, kit e határozat leginkább érintett -, mielőtt eltávoznának az urak, remélem, poharat ürítenek velem, hogy megpecsételjük a barátságot.

- Nos - felelte a bíró, homlokát dörzsölgetve -, valóban megszomjaztunk... öö... hivatalunk gyakorlása közben.

---

[100] Hatalom (jogi latin).

- Cristal Nixon - parancsolt Mr. Herries -, tüstént hozz egy hűs kupát, de akkorát, hogy az egész hivatali testület szomját olthassa belőle.

Míg Cristal Nixon e szívélyes parancs ügyében járt, csend ereszkedett alá, s én bátorságom összeszedve kihasználtam az alkalmat, hogy a társalgást újfent a magam ügyére tereljem. - Uram - szólítottam meg Foxley békebírót -, engem közelebbről nem érint az uraságod iménti szóváltása Mr. Herriesszel, csupán ennyiben: a bíró úr engem, ki hív alattvalója vagyok György királynak, tiltakozásom ellenére meghagy oly személy fogságában, kiről okkal hiheti, hogy ellenséges érzülettel viseltetik a király ügye iránt. Bátorkodom kijelenteni, hogy ez ellenkezik magisztrátusi kötelességeivel, valamint hogy a hatóságnak tudatnia kellene Mr. Herriesszel, hogy eljárása törvénybe ütköző, s egyben lépéseket kellene tennie kiszabadításomra, vagy nyomban, vagy pedig később, amint erre lehetősége nyílik, ezen házból eltávozván...

- Fiatalember - felelte Foxley bíró úr -; emlékeztetem önt, hogy... hm... gyámjának hatalma... törvényes hatalma alatt áll...

- Valóban gyámomnak nevezi magát ez a személy - válaszoltam -, ám semminemű bizonyítékot nem mutatott fel, amivel alátámaszthatná ezen képtelen igényét; vagy ha igen, jelen állapota, körözött áruló lévén, akire nem vonatkozik az általános közkegyelem, mindenképpen felfüggesztené efféle jogait, még ha léteznének is ilyenek. Ez okból felszólítom önt, bíró úr, és önt is mint írnokát, fontolják meg helyzetem, és tulajdon érdekükben nyújtsanak nekem segédkezet.

- Ez a fiatalember azt képzeli - kiáltott fel a bíró zavartan tekingetve körül -, hogy a fejemben hordom Anglia minden statutumát, méghozzá a *posse comitatus*-t[101] is a zsebemben, hogy mindjárt végre is hajtsam a törvényt! Mit segítene itt az én közbenjárásom? No de... hm... azért... öö... beszélek az érdekében gyámjával.

Félrevonta Mr. Herriest, és úgy láttam, hogy valóban nagy igyekezettel próbálja rávenni valamire; és ama körülmények között talán valóban csak afféle közbenjárást remélhettem tőle.

Míg beszéltek, gyakran reám pillantottak; és midőn Cristal Nixon belépett egy hatalmas kétgallonos kupával, mely színültig volt az itallal, mit gazdája rendelt, Herries némiképp ingerülten hátat fordított Mr. Foxleynak, és a szavakat megnyomva ezt mondta neki: - Becsületszavamat adom, hogy őmiatta a legcsekélyebb aggodalomra sincsen oka. - Azzal megragadta a kupát, és fennhangon, gael nyelven így köszöntötte: *Slaint an Rey*,[102] de csak megízlelte az italt, és rögtön továbbadta a kupát Foxley bíró úrnak, aki, elkerülendő, hogy esetleg tudtán kívül a Trónkövetelő egészségére kelljen innia, inkább magának, Mr. Herriesnek az egészségére köszöntötte a kupát választékos ünnepélyességgel, majd meghúzta, e tekintetben jóval kevesebb mértékletességet tanúsítva.

Az írnok feljebbvalójának példáját követte, és magam is örömest csatlakoztam a többiekhez, mivel a szorongás s a rémület legalább úgy szomjúhozik, miként az a búról mondatik. Egyszóval, kihörpintettük a sörből, sherryből, citromléből, szerecsendió-reszelékből s egyéb finomságokból elegyített italt, míg a kupa ezüst alján megfeneklett a jókora darab pirított kenyér és a sült narancs is, mely egykor vidáman úszkált a kupa peremén, s olvashatóvá váltak dr. Byronnak a kupa öblébe belevésett, ünnepelt sorai:

---

[101] Karhatalom.

[102] A király egészségére. *(Walter Scott jegyzete)*

Óvd Isten a királyt, a hit-védelmezőt!
Óvd Isten - uram bocsá! - a Trónkövetelőt!
S hogy melyik követel, és melyik a király -
Óvj Isten minket is -, arról nem szól e száj.

Bőségesen volt időm tanulmányozni a jakobita poézis ama virányát, míg a bíró a búcsúzkodás meglehetősen hosszadalmas szertartásával volt elfoglalva. Mr. Faggott kevésbé szertartásosan vett búcsút; de gyanítom, hogy nemcsak merő bókok hangzottak el közte s Mr. Herries között; ugyanis észrevettem, hogy ez utóbbi egy papírszeletet csúsztatott az előző kezébe, ami talán némi jóvátétel lehetett ama hirtelen felfortyanásért, mellyel a házigazda elégette a körözvényt, s durva kezet emelt a törvényszolgára, ki bemutatta; s azt is megfigyeltem, hogy eme engesztelő ajándék átnyújtása úgy történt, hogy ténye rejtve maradjon az érdemes írnok elöljárója előtt.

Miután mindez ekképpen lezajlott, Foxley békebíró úr udvariasan búcsút vett vendéglátójától, s a sok adieu között a következő mondat volt leginkább figyelemre méltó: - Gondolom, uraságod nem szándékozik hosszasan időzni a mi vidékünkön, nemdebár?

- Egyelőre nem, kedves békebíró uram, efelől biztos lehet; egynémely okok ellenkezőképp késztetnek cselekednem. Mindazonáltal nem kétlem, hogy sikerül úgy rendezni ügyeim, hogy hamarost ismét együtt vadászhatunk.

Az udvarba is lekísérte a bírót, de előzőleg meghagyta Cristal Nixonnak, legyen gondja arra, hogy visszatérjek szobáimba. Tudván, hogy értelmetlen dolog lenne ellenállnom, vagy talán megvesztegetéssel próbálkoznom e makacs lelkületű major domusnál, hallgatagon engedelmeskedtem, s újfent az előbbi falak foglya lettem.

NYOLCADIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag)

Visszatérve a lakrészbe, amit joggal nevezhetek tömlöcömnek, több mint egy órát azzal töltöttem, hogy lejegyezzem a rendkívüli jelenetet, melynek tanúja voltam. Úgy véltem, hogy most már valamelyes képet alkothatok magamnak Herries úr jelleméről, kinek nevére és helyzetére az imént lezajlottak nem kevés fényt vetettek - egyike tehát ama vakhitű jakobitáknak, ez nem is kétséges, akiknek fegyverei alig húsz évvel ezelőtt megingatták a brit trónust, s akik közt néhányan, noha pártjuk napról napra fogyatkozott számban, elszántságban s erőben egyaránt, még mindig megőrizték eltökéltségüket, hogy újfent kísérletet tegyenek arra, mi egyszer már reménytelenségbe fúlt. Tökéletesen különbözött azonban ama lelkes jakobiták fajtájától, kikkel eddig szerencsém volt találkozni. Gyakorta hallottam ezelőtt is, amint idős ladyk kínai teájukat kanalazva, s ősz fürtű lairdek punchukat kortyolgatva ártalmatlan kis felségáruló megjegyzéseket tettek, miközben az előbbiek révedezve emlékeztek, mint lejtettek táncot a Chevalier-val, s az utóbbiak elsorolták Prestonnál, Cliftonnál és Falkirknél véghezvitt tetteiket.

Az ilyen emberek hűtlensége azonban nem volt eléggé fontos ügy ahhoz, hogy felhívja magára a kormányzat figyelmét. Hallomásból tudtam viszont, hogy vannak még a Stuart-családnak merészebb és veszedelmesebb párthívei is - olyan férfiak, akik a Rómából kapott arannyal titkon és rangrejtve közlekednek a társadalom különféle köreiben, ahol élesztgetni próbálják pártjuk hunyó tüzét.

Könnyűszerrel megállapíthattam, hogy eme személyek között, kiknek hatóerejét és erőfeszítéseit csak azok nézik kétkedő szemmel, akik csupán a dolgok felszínét látják, fontos helyet foglal el eme Herries úr, kit lelki és testi erői, valamint erélye, úgy tűnik, egyaránt alkalmassá tesznek arra, hogy ily veszélyes szerepet játsszék; és azt is tudtam, hogy végig a nyugati határvidék mentén, Angliában és Skóciában sokan vannak, akik nem esküdtek fel a Hannoveri Házra, s így azon a vidéken tökéletes biztonságban ellakhatnak az ilyen személyek, hacsak a kormányzat különleges erőfeszítést nem tesz, hogy kezébe kaparintsa őket; de még ebben az esetben is könnyen kudarcot vallhat, akár azért, mert a kívánt személyt jó időben értesítik a tervről, akár pedig, mint Mr. Foxley esetében, mivel a vidéki magisztrátusok húzódoznak attól, hogy részt vegyenek az üldözésben, amit az emberek ma már szerencsétlen földönfutók után indított hajszának látnak.

Mindazonáltal az utóbbi időben híre járt, hogy az ország állapota, de legalábbis némely elégedetlen provincia helyzete, mely provinciák ugyan különféle okokból lázongtak, de kiváltképp a népszerűtlen kormányzat ellen, az efféle ágensek számára kedvező alkalmat kínál pártütésük felelevenítésére; ily válság idején pedig a kormányzat aligha tekint majd ezen személyekre olyan lenéző szánalommal, mint némely esztendővel ezelőtt, mikor is ez lett volna legmegfelelőbb büntetésük. Hogy találtatnak olyan férfiak, kik elég meggondolatlanok odadobni szolgálataik s életük egy reménytelen ügy oltárára, nem újdonság a históriában, mely bővelkedik a rajongó hit hasonló példáiban; s az, hogy Herries úr is ilyen vakhitű rajongó, nem kevésbé nyilvánvaló; ám mindez nem magyarázza azt a bánásmódot, mit *nekem* kell eltűrnöm kezétől. Ha az lett volna célja, hogy áttérítsen romlott ügye oldalára, az erőszak s a kényszer oly érv, mely aligha győzhet meg nemes lelkületű embert. Ám, ha talán mégis ez lett volna célja, vajon mi hasznot remélhet vonakodó új párthívétől, ki a maga személyén kívül senkit sem állíthat ki védelmére az ügynek, mit magáévá tett? Gyámom jogát követelte

magának; nyomatékosan célzott rá, hogy elmebéli állapotom nélkülözhetetlenné teszi gyámi hatósága alá utaltatásomat. Valóban ő lenne az, ki ily elszántan követi céljait - ő, ki úgy tetszik, kész egymaga vállára venni az ügy terhét, mely már annyi ezerekre hozott romlást -, vajon valóban ő lenne az a személy, kinek hatalmában áll sorsom felett dönteni? Vajon őtőle erednek azon veszedelmek, melyektől, hogy biztonságban legyek, titokban s óvintézkedések közepette telt neveltetésem ideje?

S ha mindez valóban így áll, vajh mely természetű igényt támaszthat arra, hogy gyámom legyen? A rokonság jogán? S vajon vérem s talán vonásaim is rokonok e különös emberével? Bármily különösnek tetszhet, a borzongató ámulat, mely keresztülvillant agyamon, nem volt híjával egy fellobbanásnyi, rejtélyes forrásból fakadt bámulatnak, mi szinte az öröm érzésének magasságáig emelkedett. Eszembe jutott, milyen volt arcom, midőn a szóváltás közben ama meghökkentő pillanatban megláttam a tükörből visszaverődő mását, s nyomban kisiettem külső szobámba, hogy az ott függő tükörben ellenőrizzem, vajon tudom-e még egyszer ama különös haragvóráncokba szedni, melyek oly igen emlékeztettek Herries félelmetes pillantására. De hiába gyűrtem homlokom ezernyi kusza barázdába, kénytelen voltam azt a következtetést levonni, hogy ama feltételezett jegy homlokomon merőben képzeletem szüleménye volt, vagy talán olyanfajta vonás, amit nem lehet szándékosan előidézni, vagy pedig, mi legvalószerűbbnek tűnt, oly hasonlóság csupán, aminőt a képzelet a zsarátnokban avagy a márvány erezetében vél felfedezni, s mi egyszer élénk, de aztán tünékeny, sőt láthatatlan másszor, aszerint, hogy a vonalak szövedéke miként vonja magára a szemet vagy ragadja meg a fantáziát.

Miközben eszelős színészként facsargattam ábrázatomat, hirtelen feltárult az ajtó, és a szobalány lépett be. Dühösen és restelkedve, hogy eme különös foglalatosságomban talál rám, sarkon perdültem, és azt hiszem, a véletlen arcomra varázsolta ama változást, mit hiába próbáltam nagy vesződséggel kikényszeríteni.

A lány visszahőkölt e szavakkal: - Ne nézzen így rám... ne, az ég szerelmére; most éppolyan, mint az öreg nagyságos úr... de ahol jön is már - kiáltotta, s fejvesztve iszkolt a szobából -; és kettejükön kívül én csak az öreg Harryről tudok, akinek ilyen homloka van.

Miközben a lány ezt sziszegte visszafojtott hangon, s kisietett a szobából, Herries lépett be. Midőn észrevette, hogy ismét a tükörbe nézek, el akarván kapni a pillantást, mely a cseléd-lányt megrémítette, Herries megtorpant. Úgy látszik, kitalálta, mi jár a fejemben, mivel mikor feléje fordultam, megjegyezte: - Ne is kételkedj benne, hogy ott van a homlokodon... fajtánk végzetes bélyege; noha egyelőre még nem oly szembeszökő, mint majd akkor leend, midőn a kor, a bánat s a viharos szenvedélyek, valamint a keserű penitencia is végigvonták barázdáikat.

- Titokzatos férfiú - válaszoltam -, semmit sem tudok arról, amiről beszél; szavai éppoly sötétek számomra, miként céljai.

- Akkor hát ülj le - mondta -, és hallgass végig; ennyire legalábbis félre kell vonnom a fátylat, melyről panaszkodtál. Merő bűn s bánat fog előtárulni mögüle... bűn, mit különös bűnhődés követett, s bánat, mit a gondviselés a gyászolók utódaira is rárótt.

Percnyi szünetet tartott, majd belekezdett elbeszélésébe, mit olyan ember hangján mondott el, kiben, bármily távol állnak is tőle az események, melyekről beszámol, mégis a legmélyebb érdeklődés él irántuk. Hangja, mely mint már említettem, zengő s erőteljes volt, rezdüléseivel nagyszerűen segített kiemelni történetének lényegét, amit most megkísérlek leírni, amennyire ez lehetséges, az ő tulajdon szavaival.

- Régtől fogva tudják már az angolok, hogy független szomszédaik leigázásának legtöbb eséllyel kecsegtető módja, ha pártütést és belviszályt szítanak közöttük. Szükségtelen, hogy emlékeztesselek, milyen szolgaságra jutott Skócia a Bruce és Baliol versengő pártjai között dúló szerencsétlen belháborúság folytán; vagy pedig arra, hogy miután a halhatatlan Bruce vezérletével és vitézsége révén Skócia felszabadult az idegen iga alól, a bannockburni győzelem minden gyümölcse odaveszett a Duplinnál és Halidonnál elszenvedett iszonyú vereségben, és egy rövid évadra úgy tűnt, hogy Edward Baliol, angliai névrokonának vazallusa és tányérnyalója biztonságban, senkitől sem vitatva birtokolja a trónt, melyen röviddel azelőtt még Európa legnagyobb hadvezére és legbölcsebb hercege ült.

A bitorló, Edward Baliol néhány kedves emberével éppen lakomázott, amidőn Annan várkastélyában meglepte őket a felkelt honfiak egy válogatott csapata, Douglas, Randolph, Moray fiatal grófja és Sir Simon Praser volt vezetőjük; és sikerük oly teljes, hogy Baliol szinte pőrén s futva kényszerült menekíteni a puszta életét is, oly lovon, mit felnyergelni sem ért rá. Fontos lett volna fogságba keríteni személyét, és egy normann vérből származó vitéz lovag, akinek családja már régtől fogva honos volt a dumfriesshire-i határvidéken, szorosan nyomába szegődve üldözte. A család normann őse Fitz-Aldin volt, de eme lovag arról a nagy vérengzésről, amit a déliek között véghezvitt, és arról a szokásról, hogy a véres korszak korábbi háborúiban is könyörület nélkül megtagadta ellenségeitől a kegyelmet, a Redgauntlet, azaz „Vörös Páncélkesztyű” nevet nyerte, s e nevet tovább örökítette leszármazottaira is...

- Redgauntlet! - kiáltottam fel önkéntelenül.

- Igen, Redgauntlet - ismételte meg a nevet állítólagos gyámom, és fürkészőn nézett rám -; talán valamely emlékeket ébreszt elmédben ez a név?

- Nem - feleltem -, csak épp nemrégiben hallottam valamely természetfeletti történetet, melynek hősét ugyanígy hívták.

- Sok efféle történet kering közszájon a családról - válaszolta, majd folytatta elbeszélését.

- Alberick Redgauntlet, az első, ki a családból e nevet viselte, mint az nevéből is kitetszik, zordon, engesztelhetetlen férfiú volt, s természettől való szigorát bizonyos családi viszály még keményebbé tette. Egyetlen fia, aki akkor tizennyolc esztendős volt, oly mértékben örökölte atyja dölyfét, hogy nem tűrte a szülői ház zsarnokságát, fellázadt az atyai tekintély ellen, s végezetül odahagyta házát, megtagadta atyja politikai hitét, és Baliol követőihez csatlakozván, kihívta maga ellen szülője végzetes haragját. Beszélték, hogy atyja haragjában megátkozta elfajzott ivadékát, és megesküdött, ha találkoznak, a fiú az ő keze által fog veszni. Közben a dolgok forgása kárpótolni látszott Redgauntletet eme nagy veszteségért. Hosszú évek múltán Alberick Redgauntlet hölgye ismét oly állapotba jutott, mely urát engedelmesebb örökös reményével töltötte el.

Ám figyelme s mély aggódása, mellyel feleségét körülvette, nem akadályozta meg Albericket abban, hogy részt vállaljon Douglas és Moray vállalatában. Legelső volt a várkastély rohamában, s legelső volt Baliol űzésében is, elszántan kergette s vágta azt a néhány merész harcost, akik óvni próbálták a bitorlót menekülésében.

Miután ezek sorban mindannyian legyőzettek vagy megölettek, a félelmes Redgauntlet, a Baliol-ház halálos ellensége egy szűk szorosban már két lándzsahossznyira megközelítette a menekülő Edward Baliolt, amikor egy ifjú, egyike az utolsóknak, akik kitartottak a bitorló mellett futásában, közéjük vetette magát, s fölfogta az üldöző döfését, ami kirepítette nyergéből. Sisakja legurult fejéről, és a Solway fölé hágó nap sugarainál Redgauntlet engedetlen fiát pillantotta meg, aki a bitorló színeit és címerét viselte.

Redgauntlet letekintett lova lába előtt heverő fiára, de látta még Baliolt is, a skót korona bitorlóját, akit még mindig a markában érzett, hiszen csupán lováról lebukott követője választotta el tőle. Meg sem torpanva, hogy megtudakolja, megsebesült-e az ifjú Edward, lova vékonyába vágta sarkantyúját, hogy átugrassa, de szerencsétlenségére az ugrás nem sikerült. A csatamén előrelendült, és nem tudta kikerülni az ifjú testét, és hátsó patájával homlokon rúgta, éppen mikor az felocsúdott volna ájultából. A rúgás halálos volt. Szükségtelen hozzáfűznöm, hogy az üldözés abbamaradt, és Baliol megmenekült.

Bármily vadnak írják is le Redgauntletet, az elkövetett bűn gondolata mélyen lesújtotta. Kastélyába visszatérve újabb bánat várta. Asszonya a szörnyű szerencsétlenség hallatán időnek előtte vajúdni kezdett. Fiának születése az anya életébe került. Redgauntlet huszonnégy óránál is tovább ült teteme mellett, nem változtatva sem arcának vonásain, sem testének helyzetén, amennyire a rémült házicselédség megfigyelhette. Dundrennan apátja hiába prédikált vigaszt. Douglas, aki szintén eljött meglátogatni a sorssújtotta honfit, több sikerrel próbálkozott felkelteni a gyászoló figyelmét. Kürtöseivel angol csatajelt fúvatott az udvarban, aminek hallatán Redgauntlet nyomban fegyverhez kapott, s úgy látszott, ismét visszatért eszmélete, melyet elveszített végtelen nyomorúságában.

Attól a perctől kezdve, bármit érzett is belül, semmiféle külső érzelemnek nem engedett folyást. Douglas megkérte, hozatná be csecsemő fiát, de még a vasszívű katonák is borzadva látták, hogy a természet titokzatos törvénye által a gyermek ártatlan arcán ott éktelenkedett a bélyeg; homlokán jól kivehetőleg egy parányi patkó lenyomata, apja vétkének bizonyítékaként, s jeleként annak, mi okozta anyja halálát. Redgauntlet maga hívta fel reá Douglas figyelmét, mondván, iszonyú mosollyal arcán: „Kár, hogy nem veres."

Habár a megindultságig együtt érzett fegyvertársával, s a polgárháború megacélozta lelkét minden lágy érzelem ellen, Douglas mégis megborzongott a látványtól, s láthatólag szívesen távozott volna már a házból, melyet végzete ily borzalmak színhelyéül rendelt. Búcsútanácsként arra buzdította Alberick Redgauntletet, hogy zarándokoljon el Szent Ninian whiteherne-i templomába, mely akkoriban nagy tiszteletű, szent hely hírében állott; és oly sietséggel távozott, mely ha az még egyáltalán lehetséges lett volna, inkább súlyosbította boldogtalan barátja szánalmas helyzetét. De nem lehetett már az ő nyomorúságát fokozni. Leölt fiának és gyermeke anyjának tetemét Sir Alberick egymás mellé tétette a szolgákkal házának ősi kápolnájában, miután egy akkoriban ünnepelt seborvossal bebalzsamoztatta őket; és beszélték, hogy hosszú heteken át minden éjjel néhány órát ott töltött a kriptában, hol ezek ketten nyugodtak.

Végül is elindult a whiteherne-i zarándoklatra, mit barátja ajánlott, és szerencsétlensége óta először ezen a szent helyen gyónt meg, s nyert feloldozást bűnei alól egy agg szerzetestől, aki később csodatévő szent hírében halt meg. A legenda úgy tartja, akkor megjövendölték Redgauntletnek, hogy rendíthetetlen hazafisága jutalmaként családja hatalmas marad a jövendő változásai közepette is; de mivel oly engesztelhetetlen kegyetlenséggel bánt tulajdon ivadékával, az ég úgy ítélt, hogy nemzetségének vitézsége maradjon mindörökre meddő, s az ügy, mellyel eljegyzik magukat, sohase diadalmaskodjék.

- Vállalva a reá rótt penitenciát, Sir Alberick a közhiedelem szerint zarándokútra indult Rómába vagy éppenséggel magához a Szent Sírhoz. Mindenki holtnak hitte, és csak tizenhárom esztendővel utóbb, a nagy durhami ütközetben, amelyet David Bruce és Philippa, Anglia királynője vívott, tűnt fel a skót hadrend élén egy lovag, aki sisakdíszként egy lópatkót viselt, s vakmerő és elkeseredett vitézségével tüntette ki magát, s akiben, miután végül is legyűrték és megölték, a bátor s boldogtalan Sir Alberick Redgauntletet ismerték fel.

- És a végzetes jel - kérdeztem, miután Herries befejezte elbeszélését - továbbszállt e boldogtalan nemzetség minden leszármazottjára?

- Így tartja a régiségből reánk hagyományozott legenda, s még ma is mindenki így hiszi - válaszolt Herries. - Habár meglehet, hogy bizonyítékainak megalkotásában némi szerepet játszik a képzelet is, mely maga teremti meg azt, mit látni kíván. Kétségtelen, hogy amiként más családok is bírnak egyéni jegyekkel, melyek megkülönböztetik őket más családoktól, akképp a Redgauntlet-nemzetség legtöbb tagját homlokának egy bizonyos bemetszése jelöli, mely a közhiedelem szerint Alberick fiától, ősüktől származik, testvérétől a szerencsétlen sorsú Edwardnak, aki ily szánni való véget ért. Kétségtelen, hogy úgy tűnik, valamely átok ült a Redgauntlet-házon, mert mindig a vesztes oldalán állt csaknem valamennyi testvérharcban, mely David Bruce idejétől Károly Edward herceg legutóbbi merész és sikertelen kísérletéig a skót királyságot megosztotta.

Mély sóhajjal fejezte be szavait, mint akiben a tárgy fájdalmas gondolatok sorát indította el.

- Én tehát - kiáltottam fel - magam is e boldogtalan nemzetség leszármazottja vagyok? És őrizőm is e család tagja? S ha igen, miért szenvedek fogságot s méltatlan bánásmódot egy rokon kezétől?

- Most ne kérdezz többet - válaszolta. - A bánásmódot, melyben részeltetlek, nem a magam kénye, hanem a szükség szabja meg. Kényeztető anyád, aki képtelen volt felbecsülni azoknak érveit s érzelmeit, akik többre tartják a becsületet és elveiket, mint a vagyont s akár tulajdon életüket, féltésből és tudatlanságból kiszakított téged családi kötelékeidből és törvényes gyámod gondviseléséből. A fiatal sólymot, ki eddig csak anyja dédelgetéséhez szokott, sötétséggel és álmatlansággal kell betörni, mielőtt szárnyra kelhet a solymár célja szerint.

Rémület fogott el e kijelentés hallatán, mely úgy tűnt, hosszú rabsággal, majd vészterhes szabadulással fenyegetett. Mindazonáltal leghelyesebbnek véltem némi elszántságot tanúsítani, egyben békülékeny hangot is elegyítve szavaimba. - Herries úr - szólaltam meg -, ha ugyan megfelelőképpen szólítom e néven... beszéljünk a tárgyról titokzatosság és ijesztgetés nélkül, melybe úgy tűnik, ön oly szívesen burkolja mondandóját. Sajna, már nagyon régen megfosztattam a szerető anya gondosságától, kire ön utalt... régtől fogva idegenek felügyelete alatt élek... s elhatározásaimban kénytelen voltam csakis a magam eszélyére támaszkodni. Balsors... korai árvaság... felruházott azzal a joggal, hogy magam cselekedjem a magam ügyében, és semminemű fogság sem foszthat meg minden angol alattvalónak eme legszentebb privilégiumától.

- Az új idők szava - válaszolta Herries ingerülten. - Egyetlen halandó sem rendelkezhet a szabad akarat előjogával: kötelességeink bilincsei béklyóznak valamennyiünket; életutunkat a becsület rendelvényei tűzik ki; legközömbösebb tettünk is csupán újabb szál végzetünk hálóján, mely valamennyiünket körülvesz.

Sebes léptekkel járt fel s alá a szobában, s oly elragadott hangon folytatta, mely viselkedése egyéb vonásaival együtt túlhajtott képzeletvilágról látszott tanúskodni, habár szavainak és tetteinek értelme úgy tűnt, ellentmond ennek.

- Semmi - szólt komoly, ám mélabús hangon -, semmi sem véletlen műve; semmi sincs, ami valamely szabad akarat következménye lenne. Ama szabadságjogok, melyekkel az angol dicsekszik, éppoly kevés igazi szabadságot nyújtanak birtokosuknak, mint valamely Keleti Szultán zsarnoksága rabszolgájának. A bitorló, Nassaui Vilmos, vadászatra indult, és bizonyára azt képzelte, merőben királyi kénye rendeletére készítették elő számára meggyilkolt áldozatának paripáját e nagyúri mulatságra. De a menny másképp rendelt, és még mielőtt magasra hágott a nap, ugyanezen állat botlása egy jelentéktelenségében csak vakondtúráshoz

mérhető akadályban, életébe és bitorolt koronájába került a dölyfös lovasnak. Azt hiszed talán, hogy egy gyeplőrántással elkerülhette volna ama elenyésző akadályt? Én azt mondom neked, oly kikerülhetetlenül keresztezte útját, akárha maga a Kaukázus hosszú láncolata lett volna. Igen, fiatalember, tetteinkben és szenvedéseinkben egyaránt azt a szerepet játsszuk, mit reánk osztott a Végzet, a különös színjáték rendezője; nem tehetünk többet, mint mi előíratott számunkra, nem mondhatunk többet, mint mi szerepünkben áll; és mi mégis szabad akaratról szájalunk, meg a gondolat és a tett szabadságáról, mintha bizony Richardnak nem pontosan akkor kellene meghalnia s Richmondnak győzedelmeskednie, mikor a Szerző döntött, hogy úgy legyen!

E szónoklat után is továbblépdelt a szobában karba font kézzel és leszegett tekintettel; lépéseinek dobbanása és hangjának neme emlékezetembe idézte, hogy egyszer már, midőn egy korábbi alkalommal találkoztam vele, már hallottam, amint e rendkívüli ember ilyes szózatokat tartott magányos kamrájában. Feltűnt nekem, hogy miként más jakobiták, Vilmos király emlékének megrögzött gyűlöletében, ő is osztotta ama pártos ítéletet, hogy a végzetes baleset napján az uralkodó olyan paripán lovagolt, mely egykor a szerencsétlen sorsú Sir John Friend tulajdona volt, akit 1696-ban végeztek ki felségárulás vádjával.

Célom nem az volt, hogy tovább mérgesítsem a helyzetet, hanem, hogy ha ez lehetséges, megbékítsem ezt az embert, kinek oly különös módon a hatalmába kerültem. Miután úgy gondoltam, hogy érzelmeinek magas lángja némiképp lelohadt, a következőképp válaszoltam:
- Nincsen szándékomban... s voltaképp nem is érzem hivatottnak magam, hogy vitassam e tételt, mely oly kényes metafizikai kérdést firtat, mint a szabad akarat és predesztináció között húzódó határ titka. Reméljük, hogy leélhetjük becsületben életünket, és reménnyel szívünkben halhatunk meg, anélkül, hogy kénytelenek lennénk határozott véleményt formálni e tárgyról, mely meghaladja értelmünket.

- Bölcs megoldás - vágott közbe gúnyosan -, akárha holmi genfi szentbeszédet hallgatnék.

- Hanem - folytattam - felhívom figyelmét, hogy akárcsak kegyelmed, magam is indítékok hatására cselekszem, melyek viszont vagy tulajdon szabad akaratom termékei, vagy pediglen ama szerep folyományai, melyet eljátszani végzetem rendelt. Ezek meglehet... sőt bizonyos, hogy ellenkeznek amazokkal, melyek viszont az ön tetteit irányítják; és vajon miként dönthetnénk el, melyiknek van elsőbbsége? Ön talán úgy érzi, végzete azt rendeli, legyen foglárom. Jómagam éppen ellenkezőleg, úgy érzem, sorsom azt rendeli, kíséreljem meg a szökést. Valamelyikünk bizonyára téved, ám ki lehetne megmondhatója, melyikünk, mígnem az események döntöttek közöttünk?

- Úgy fogom érezni, végzetem azt rendeli, hogy a fogság szigorúbb módozataihoz folyamodjam - válaszolta Herries, ugyanabban a félig tréfálkozó, félig komoly hangnemben, mellyel magam is éltem.

- Ebben az esetben - feleltem - nekem azt rendeli végzetem, hogy tegyek meg mindent szabadulásom érdekében.

- Az enyém pedig azt, fiatalember - válaszolta mély és szigorú hangon -, hogy amennyiben rajtam múlik, inkább halálodat leld, semmint elérd célodat.

Ez valóban nyílt beszéd volt, és nem is hagytam válasz nélkül. - Hiába fenyeget - mondtam. - Hazám törvényei megoltalmaznak, s akit nem tudnak megvédeni, azért bosszút állnak.

Igen határozottan ejtettem ki a szavakat, s mintha egy pillanatra elnémították volna Herriest, és a haragos mosoly, mellyel végül is válaszolt, némiképp erőszakoltnak tűnt.

- A törvények! - kiáltott fel. - Mit tudhat egy ilyen tejfelesszájú a hazája törvényeiről? Vajon mit tanulhatott meg a jogtudományból egy olyan nemtelen születésű tintanyaló felügyelete alatt, mint Saunders Fairford? Vagy attól az üres lelkű, szőrszálhasogató és nagyképű frátertől, a fiától, aki most már ügyvédnek hívatja magát? Midőn Skócia még önmaga volt, és volt saját királya, törvényhozása, az ilyen paraszti tuskók nemhogy a szájukat se nyithatták volna ki a Legfelsőbb Bíróságon, hanem aligha nyerhették volna el azt a megtiszteltetést is akár, hogy az iratcsomókat cipeljék.

Alan, ezt nem viselhettem el, hanem méltatlankodva azt válaszoltam, hogy nem ismeri becsüket és értéküket azon embereknek, akiket ócsárol.

- Ezeket a Fairfordokat is éppannyira ismerem, mint téged - felelte.

- Épp annyira - mondtam -, azaz éppoly kevéssé, hiszen sem az ő valódi értékeiket, sem az enyémeket ön fel nem becsülheti. Tudomásom van arról, hogy ön felkereste őket, amikor legutóbb Edinburghben járt.

- Ha! - kiáltott fel, és kérdő pillantással fordult felém.

- Ez igaz - mondtam -, és ön nem tagadhatja; és miután imigyen feleltem ön előtt, hogy tudok egyet s mást útjairól, hadd figyelmeztessem, hogy rendelkezem a hírek továbbításának bizonyos módjaival, melyek ön előtt ismeretlenek. Ne kényszerítsen rá, hogy az ön kárára vegyem igénybe ezeket.

- Az én károm! - felelte. - Fiatalember, mosolygok botorságodon, és megbocsátok. Én is mondok neked valamit, amiről viszont neked nincsen tudomásod, nevezetesen, hogy ezektől a Fairfordéktól kapott levelekből gyanítottam meg először azt, amit náluk tett látogatásom megerősített, azazhogy te vagy az a személy, akit évek óta keresek.

- Ha ezt ön - mondtam - azokból az iratokból tudta meg, melyek nálam voltak aznap éjjel, amikor a szükség arra kényszerített, hogy vendége legyek Brokenburnben, akkor én egy cseppet sem irigylem öntől, hogy ilyen kevéssé válogatós értesülései beszerzésének módozatait illetőleg. Becstelen dolog volt...

- Csitulj, fiú - vágott közbe Herries, sokkalta higgadtabban, semmint várhattam volna -; e szó, hogy becstelenség, nem hangozhat el nevemmel kapcsolatban. Te a tárcádat a kabátod zsebében hagytad, és noha előttem szent lett volna, valaki másnak felkeltette kíváncsiságát. Szolgám, Cristal Nixon adta tudtomra az újságot azután, hogy te eltávoztál. Nekem sem volt kedvemre való a mód, ahogyan hozzájutottam az értesüléshez; mindazonáltal kötelességem volt, hogy ellenőrizzem igazságát, ezért Edinburghbe mentem. Reménylettem, hogy Mr. Fairfordot a magam oldalára állíthatom; de aztán úgy találtam, túl sok előítéletet táplál ahhoz, hogy beavathassam és megbízhassam benne. Nyomorúságos és egyben gyáva rabszolgája a jelen kormányzatnak, melynek uralma alatt szerencsétlen hazánk oly megalázó igába görbed; ostobaság lett volna s egyben veszedelmes is rábízni titkát akár annak is, hogy mely címen formálok jogot magamnak lépéseidet ellenőrizni, akár pedig annak titkát, mily módon óhajtom e jogomat gyakorolni.

Eltökéltem, hogy megpróbálok előnyt húzni beszédes kedvéből, és ha lehetséges, valamit felderíteni szándékaiból. A becsület kérdésében úgy látszott, könnyen hozzáférhetek, ezért úgy határoztam, hogy bár óvatosan és ügyelve érzékenységére, erre a tárgyra terelem a szót. - Ön azt állítja - válaszoltam -, hogy nem kedveli a fondorlatos praktikákat, és helyteleníti a módot, ahogy házicselédje megtudta nevem és állapotom; de vajon becsületes dolog felhasználni a becstelen úton szerzett értesülést?

- Merész a kérdés - válaszolta -; de bizonyos szükséges határok között szeretem a bátor vitát. E rövid társalgás során több jellembátorságról és erőről tettél tanúságot, mint vártam volna tőled. Bízom benne, hogy hasonlatos leszel a fái palántához, mit valamely tévedés folytán üvegházban neveltek, és ezáltal túlfinomult és kényes lett, ám egyetlen téli ég alatt töltött évszak során visszanyeri vele született szívósságát és ellenálló erejét. Világos választ adok kérdésedre. Üzleti ügyeinkben, akárcsak a háborúban, a kémeket és besúgókat afféle szükséges rossznak kell tekintenünk, akiket minden becsületes ember megvet, ám minden eszélyes ember kénytelen felhasználni, hacsak nem akar bekötött szemmel harcba szállni és cselekedni. Ám semmi sem igazolhatja a hamisságot és csalfa fortélyt a magunk tetteiben.

- Ön azt mondta az idősebb Mr. Fairfordnak - folytattam változatlan merészséggel, amely, mint kezdtem felismerni, legjobb fegyverem -, hogy Langcote Hall-i Ralph Latimer fia vagyok. Hogyan egyezteti ezt ön össze azzal az állításával, hogy nem Latimernek hívnak?

Elvörösödve válaszolt. - Az a kelekótya vén bolond hazudott neked, vagy talán félreértette, amit mondtam neki. Én azt mondtam, *lehet*, hogy a nevezett úriember az atyád. Az igazat megvallva csak azt akartam, hogy átjöjj Angliába, szülőhazádba, mert ez esetben ismét életbe lépnek fölötted gyakorolható jogaim.

E szavak hallatán végre maradéktalanul megértettem, miért intettek oly gyakran, hogy ha kedves számomra biztonságom, ne lépjem át a déli határt; és átkozni kezdtem botorságomat, hogy pilleként repkedtem a gyertyaláng körül, míg végezetül fondorlatosan belecsaltak a veszedelembe, mellyel tudatlan játszadoztam. - Mily természetű jogokat - kérdeztem - követelhet ön magának felettem? És mily célnak érdekében szándékszik élni velük?

- Az ok nyomós, ebben bizonyos lehetsz - válaszolt Herries úr -, de e percben még nem szándékszom közölni veled sem természetét, sem pedig mértékét. Önmagad is felbecsülheted fontosságát, ha azért, hogy maradéktalanul hatalmamba kerítsem személyét, még arra is hajlandó voltam, hogy leereszkedve közösködjem a halászlegényekkel, akik szétrombolták annak a nyomorult kvékernek a halásztanyáját. Igaz, magam is megvetettem, és nehezteltem rá kapzsisága miatt, ahogyan tönkretett egy férfias kedvtelést; de ha nem szolgálta volna veled kapcsolatos terveimet, felőlem állhattak volna hálói, amíg csak dagály jár a Solwayn.

- Ez csak megkettőzi bánatom; hogy akaratlanul is okozója lettem egy becsületes és barátságos férfiú szerencsétlenségének.

- Ezért felesleges bánkódnod - nyugtatott Herries -, a jámbor Józsua egyike azoknak, akik hosszú imáikkal özvegyasszonyok házát szerzik meg maguknak, hamar kiheveri veszteségeit. Ha valami veszteség éri, ő meg a többi gajdoló felírja a mennynek a „tartozik" rovatba, és aztán úgy hajtják be követelésüket, hogy lelkiismeret-furdalás nélkül követik el gazemberségeiket, amíg helyre nem billen a mérleg, vagy inkább egy kicsit még a nyereség felé húz. Egyelőre ennyi elég. Most azonnal lakhelyet kell változtatnom; bár nem tartok attól, hogy akár Foxley bíró urat, akár az írnokát valamiféle végletes tettre ragadja a túlbuzgalom, az a szerencsétlen véletlen azonban, hogy a féleszű flótás felismert, esetleg megnehezíti számukra, hogy szemet hunyjanak szeszélyei felett, és nekem nem szabad túlságosan kemény próbának kitennem türelmüket. Neked is fel kell készülnöd rá, hogy elkísérj, akár fogolyként, akár útitársként; ha az utóbbi minőségben, becsületszavad kell adnod, hogy nem kísérelsz meg szökést. Ha mégis oly esztelen gondolatod támadna, hogy megszeged adott szavad, biztos lehetsz benne, hogy pillanatnyi habozás nélkül kiloccsantom az agyvelődet.

- Nem ismerem az ön terveit és szándékait - válaszoltam -; de feltételezem, hogy igen veszedelmesek. Nincsen szándékomban súlyosbítani jelen helyzetemet azáltal, hogy reménytelen ellenállást tanúsítok egy nálam hatalmasabb erővel szemben, mely rabságban tart; de nem

fogok lemondani jogomról, hogy visszaszerezzem természetes szabadságomat, ha erre alkalom kínálkozna. Ezért inkább foglya leszek, semmint szövetségese.

- Ez becsületes beszéd - mondta -, bár nem nélkülözi az olyan ember ravaszkodó óvatosságát, aki jó Edinburgh városában nevelkedett. Magam részéről nem foglak kitenni semmiféle szükségtelen kényelmetlenségnek; ellenkezőleg, igyekszem oly kellemessé tenni számodra az utazást, amennyire ez a biztonság kívánalmaival összeegyeztethető. Elég erősnek érzed már magad arra, hogy lóháton utazz, avagy szívesebben jönnél hintón? Az utazás előbbi módja alkalmasabb azon a vidéken, melyen utunk keresztülvezet majd, mindazonáltal szabadságodban áll választani.

Így válaszoltam: - Érzem, hogy erőm fokozatosan visszatért, s ezért szívesebben utaznék lóháton. A hintó - tettem még hozzá - oly zárt...

- És oly könnyű őrizni - folytatta válaszképpen Herries oly pillantással, mintha gondolataimba látna -, hogy kétségkívül úgy számítasz, a lóháton való utazás több módot nyújthat a szökésre.

- Gondolom, amit gondolok - válaszoltam -, és bár ön fogságban tartja személyemet, gondolataim fölött nincsen hatalma.

- Ó, könnyűszerrel olvasom gondolataid könyvét - felelte -, anélkül is, hogy felnyitnám lapjait. Azt ajánlanám neked, ne tégy semmiféle elhamarkodott kísérletet, és gondom lesz rá, hogy olyan kísérletre pedig, mi sikerrel kecsegtetne, ne nyíljék alkalmad. Fehérneműről és más egyébről, amire jelen helyzetedben szükséged lehet, bőséggel gondoskodtunk. Cristal Nixon fog kísérni inasodként... vagy talán jobban mondva, *femme de chambre*[103] minőségében. Útiruhádat, meglehet, némiképp különösnek találod majd, de a körülmények ilyent kívánnak; és ha kifogásod van a számodra előkészített ruhadarabok ellen, kénytelen leszel ezt az utat is hasonlóan kényelmetlen körülmények között megtenni, mint amelyek közepette ideutaztál. Adieu; most már sokkal jobban ismerjük egymást, mint ennek előtte. Nem az én hibám leend, ha további baráti együttléteink nem vezetnek ahhoz, hogy kölcsönösen sokkal kedvezőbb véleményt alkossunk egymásról.

Ezzel, udvariasan jó éjszakát kívánva, magamra hagyott töprengéseimmel, s csak azért fordult vissza az ajtóból, hogy tudassa, utunkat legkésőbben másnap reggel napkeltekor folytatjuk - bár talán még korábban, mondta; de azzal bókolt, hogy feltételezte, testedzéshez szokott ember vagyok, aki bizonyára mindenkor kész a nyomban indulásra.

Tehát ez a különös ember s jómagam perben állunk. Személyes nézetei bizonyos mértékben magyarázatot kaptak. Egy ásatag és reményeit vesztett politikai irányzathoz csatlakozott, s valamely állítólagos gyámi vagy rokoni kapcsokra hivatkozva, amelyeket nem méltóztatik bővebben kifejteni, ám melyeket a jelek szerint mindazonáltal sikerült elhitetnie egy ostoba falusi bíróval és csalárd írnokával, jogot követel magának cselekedeteim ellenőrzésére és irányítására. A veszély, mely Angliában leselkedett reám, s melytől megmenekülhettem volna, ha Skóciában maradok, kétségkívül ennek az embernek a fennhatósága volt. De az, mitől szegény anyám gyerekségemben féltett; amitől angol barátom, Samuel Griffith próbált óvni ifjúkorom éveiben - mostan, úgy tűnik, rám szakadt és törvényes ürüggyel tartanak fogságban, bár bizonyára a legtörvénytelenebb módon; s rabtartóm ráadásul olyan személy, aki magatartásával eljátszotta a mentességet, mit múltbéli viselt dolgaiért járó büntetés alól kapott. Ám ez mit sem számít; eltökéltem magam - sem rábeszélés, sem fenyegetés nem kényszeríthet arra, hogy részt vegyek azokban a kétségbeesett cselszövényeiben, melyeket fejében forgat.

---

[103] Szobalány.

Legyek bár oly jelentéktelen halandó, miként azt életem eddigi folyása tűnik mutatni, vagy legyek (amint az ellenfelem viselkedéséből sejthető lenne) fontos személyiség születésem avagy vagyonom révén, ami kívánatos szövetségessé tesz valamely politikai párt szemében, elhatározásom mindenképpen megváltoztathatatlan. Azok, kik majdan elolvassák a Naplót, ha pártatlan kezekbe kerül, bizonyára helyesen fognak megítélni; s ha bolondnak tartanak is, amiért szükségtelen kerestem a találkozást a veszéllyel, nem leend okuk gyávának bélyegezni, aki fordít egyet köpönyegén, amint bajba jut. Az uralkodó család szerető tiszteletére neveltek, s én ebben a szeretetben fogok élni-halni. Van okom hinni: Mr. Herries már rájött, hogy más és kevésbé hajlítható fémből kovácsoltak, mint előbb hitte volt. Drága barátom, Alan Fairford néhány levelét, melyekben tréfás képet fest állhatatlan kedélyemről, abban a tárcában őriztem, mely mint állítólagos gyámom maga ismerte be, cselédje kutató kezébe került azon éjszakán, melyet Brokenburnben töltöttem, ahol mint most már magam is emlékszem, ázott ruháimat zsebeim tartalmával egyetemben a fiatal utazó meggondolatlanságával elhamarkodottan bíztam az ismeretlen szolga gondjaira. Emellett talán kegyes barátom és vendégszerető házigazdám, Mr. Alexander Fairford is mondhatott e férfiúnak egyet s mást, és teljes joggal, bohóságaimról. De rá kell majd jönnie, hogy tévesen következtetett, midőn e nagyon is hihető beszámolókra alapította véleményét, mivel...

De most egyelőre félbe kell szakítanom az írást.

KILENCEDIK FEJEZET

Darsie Latimer Naplója
(Folytatólag)

Végre megpihenhetünk; végre sikerült legalább annyi időt magamra maradnom, hogy folytathassam Naplómat. Afféle kötelességszerű feladatom lett ez, melyet míg nem teljesítettem, úgy érzem, még nem végeztem be napi tevékenységemet. Igaz, meglehet, soha baráti szem nem látja majd e munkámat, mely egy boldogtalan rab magányos óráinak egyetlen mulatsága volt. Mégis úgy tűnik, a tollforgatás gyakorlása nyugtatólag hat zaklatott gondolataimra és kavargó szenvedélyeimre. Soha úgy le nem teszem a tollat, hogy ne izmosodnék általa eltökéltségem s reményem. Ezernyi homályos szorongás, vad reménység s emésztetlen terv rebben át gondolatainkon a kétely s veszedelem évadján. De ha röptükben megragadva feltartóztatjuk s papírra vetjük e gondolatszikrákat, s e gépies tevékenységgel arra kényszerítjük magunkat, hogy aggályosan s aprólékosan fontolóra vegyük őket, talán elkerülhetjük, hogy önnön felbujtott képzeletünk vezessen az együgyűek tévútjára; valamiként a fiatal csikót is így kúrálják ki a hőkölés bűnéből: arra kényszerítik, hogy mozdulatlan állva rövid ideig félretekingetés nélkül szemlélje riadalma tárgyát.

Egyetlen kockázatot kell csupán vállalnom; azt, hogy rajtakapnak. De amellett, hogy - mióta Mr. Fairford házának lakója voltam - nagy kiválóságra tettem szert a parányi betűk írására azon buzgalmam közepette, hogy lehetőleg minél több pergamentekercs tartalmát másoljam át egy árkus ívlapra; miként már máshol is említettem, az a megnyugtató tudat is eltöltött mind ez ideig, hogy ha hányattatásaim jegyzéke netán annak kezébe jutna, ki okozója balsorsomnak, csak azt tudhatná meg belőle, de anélkül, hogy ebből bárkinek is kára származnék, milyen is hát legbensőbb valójában, s miként érez az, ki foglya - s talán áldozata lett. Most azonban, hogy más neveket és szereplőket is elegyítek érzelmem változásainak eme lajstromába, fokozottabban kell vigyáznom ezekre az iratokra, és oly helyen kell őriznem őket, hogy ha bármikor felmerülne a felfedeztetés legkisebb veszedelme, pillanatnyi késedelem nélkül megsemmisíthessem valamennyit. Nem fogom egyhamar s könnyen elfelejteni azt a leckét, amire ennek a férfiúnak ágense és bűntársa, Cristal Nixon tanított Brokenburnben megmutatkozott kémkedő hajlamaival, melyek az elkövetkezőkben szenvedéseim eredő okának bizonyultak.

Annak, hogy legutóbb oly sietve tettem félre Naplóm, az volt az oka, hogy az udvarból, ablakom alól egy hegedű merőben szokatlan hangja ütötte meg fülemet. Akik maguk is folytattak zenei tanulmányokat, nem találják majd meglepőnek, ha néhány hang után egyszeriben biztosra vettem, hogy a muzsikus nem más, mint az a vándornyirettyűs, akiről már előbb is említést tettem, annak kapcsán, hogy jelen volt Józsua Geddes hálóinak lerombolásánál, s akinek fenségesen tiszta és erőteljes játékát oly biztonsággal felismertem, hogy ha zenekarban hallom is akár, kész vagyok megesküdni, hogy melyik dallamot játssza az ő vonója. Annál is kevesebb okom volt a kételyre kilétét illetőleg, mivel egymás után kétszer is eljátszotta a *Vándor Willie* című gyönyörűséges skót dalt; és én ebből csakis arra a következtetésre juthattam, hogy ekképp hozza tudtomra jelenlétét, hiszen a dal tartalmazta előadója *nom de guerre*-jét,[104] miként a francia mondja.

Szorultságunkban a remény akár a legsatnyább ágacskába is belekapaszkodik, melytől támaszt várhat. Bátornak és eszesnek ismertem ezt az embert, ki bár megfosztatott a látás adományától, tökéletesen betöltötte a vezető hivatalát. Úgy véltem, hogy mikor egy táncmulatságban

[104] Harci név.

felvállaltam kísérője szerepét, elnyertem jóindulatát is; és nem feledkeztem meg arról sem, hogy vadóc, hányt-vetett vándoréletükben az emberek, meglazulván azon kötelékek, melyek a társadalomhoz fűzik őket, a barátság szálait annál nagyobb szentségként tisztelik, úgyhogy olykor tolvajok között is találhatunk becsületre és hitre, valamint ragaszkodásra olyanokban, kiket a törvény csavargónak bélyegzett. Ugyanakkor Oroszlánszívű Richárd és Blondel nevű bárdjának története is eszembe ötlött, noha még azon pillanatban sem tudtam elfojtani mosolygásomat e példa fennköltségén, mit szerény személyemre és egy világtalan nyirettyűsre alkalmaztam. Mégis, volt a megjelenésében valami, ami felkelthette bennem a reményt, hogyha sikerülne érintkezésbe kerülnöm e szegény hegedűssel, talán segítségemre lehetne megszabadulnom jelen helyzetemből.

Hivatása is reménnyel töltött el, hogy talán létrejöhet közöttünk a párbeszéd, melyre annyira vágytam, hiszen köztudott, hogy Skóciában, hol oly bőségben vannak a népi dalok, melyeknek dallamát és szövegét széltében ismerik az emberek, afféle szabadkőművesség alakult ki e dalok előadói között, oly értelemben, hogy pusztán a dal megválasztásával sok mindent el tudnak mondani egymásnak. Gyakran tesznek ily módon, mégpedig nagy ügyességgel, tréfás személyes célzásokat is; és mi sem megszokottabb a nagy falusi ünnepségeken, mint az, hogy a pohárköszöntő kíséretéül játszott dalnak bókoló, tréfás vagy néha gúnyos új szöveget írnak.[105]

Miközben mindeme gondolatok gyorsan átfutottak agyamon, hallottam, hogy barátom odalenn harmadszor is rázendít a dalra, melyből talán maga is a nevét vette, mikor paraszti közönsége félbeszakította játékát.

- Ha nem tudsz mást játszani, akkor a legjobb lesz, ha szeded a sátorfádat. Mindjárt hazajön az Uraság vagy a Nixon úr, és akkor majd meglátjuk, hogy kinek lesz még kedve a muzsikálásra.

Ohó, gondoltam, ha élesebb fülektől nem kell tartanom, mint aminővel barátaim, Jan és Dorcas rendelkeznek, akkor megkockáztathatok egy próbát velük; és mint olyant, mi leginkább kifejezi rabságomat, elénekeltem három sort a 137. zsoltárból:

Babilon folyóvizeinél, ott ültünk és sírtunk...

A falusiak figyelemmel hallgatták énekemet, és amikor abbahagytam, hallottam, hogy szánakozó hangon összesúgnak: - Szegény feje! Ilyen nyalka legény, és meghibbant a szerencsétlen.

- Ha el is borult a kedélye - mondta Vándor Willie, olyan hangon, hogy az én fülemhez is elérjen -, tudom, hogy semmitől úgy meg nem vidámodik a lélek, mint egy ugrótánctól. - És nagy hévvel rázendített egy víg skót nótára, melynek szövege is nyomban eszembe jutott:

Ha füttyentesz, már itt vagyok,
Ha füttyentesz, már itt vagyok,
Apád-anyád bárhogy dohog.
Ha füttyentesz, már itt vagyok.

Hamarosan fatalpak csattogását hallottam az udvarból, amiből arra következtettem, hogy Jan és Dorcas odakint ropják a táncot cumberlandi klumpájukban. E lárma fedezete alatt olyan hangosan, ahogy csak bírtam, megpróbáltam fütyülve válaszolni Willie jelére:

---

[105] Bizonyára mindenki emlékszik ezen ünnepi népszokás némely esetére, amikor figyelemre méltóan szerencsésen sikerült a dalt a felköszöntőhöz idomítani. Az agg Neil Daw és fia, Nathaniel kivált igen örvendeztek ily alkalmakkor. *(Walter Scott jegyzete)*

Jöjj vissza és szeress,
a már mind elhagyott...

Erre ő, kizökkentve a táncosokat a ritmusból, ebbe a dalba csapott át:

Itt a kezem, nem csallak meg sosem.

Többé már nem kételkedtem benne, hogy sikerült: szerencsésen kapcsolatot teremtenem kettőnk között, és ha módom lenne szót váltani a szegény muzsikussal, bizonyára hajlandó lenne elvinni levelem a postára, és arra is kapható lenne, hogy valamely erélyesebb magisztrátus vagy a carlisle-i vár parancsnokának segítségét kérje, azaz röviden, megtenne bármit, amit kérnék: tőle, s neki módjában áll megtenni kiszabadításomra. Ám ha beszéddel próbálkoznám, vállalnom kellene annak veszedelmét is, hogy ezzel felébresztem Dorcas gyanúját, ha a még nála is ostobább Corydon talán nem is sejtene semmit. Szövetségesem világtalan volta megakadályozta, hogy az ablakból jelek útján érintkezzem vele - még ha az elővigyázatosság kívánalmait át nem hágva el is szánom magam arra, hogy jeleket adjak -; vagyis, noha az érintkezésnek ez a módja körülményes volt, és egyben a félreértésnek is kiváltképp sok alkalmát rejtette magában, nem láttam, mi okosabbat tehetnék, mint hogy folytatom, bízva a magam s szövetségesem eszességében, mellyel azt az értelmet olvassuk majd ki a nótákból, mit előadójuk dalával közölni óhajt. Arra is gondoltam, hogy valamely különösen alkalmas dalnak a szövegét is eléneklem, de tartottam tőle, hogy ezzel gyanút keltek. Ezért úgy próbáltam tudtára adni, hogy jelen tartózkodási helyemről rövidesen eltávozom, hogy azt a közös nótát fütyültem el, mellyel Skóciában a táncmulatságokat bevégezni szokás:

Hát jójcakát, jó cimborák,
Már nem maradhatok tovább;
Barát, ellenség azt lesi,
Hogy mikor állok már odább...

Kitűnt, hogy Willie esze sokkal fürgébb az enyémnél, és hogy miként a süket, ki megszokta, hogy jelekkel szólnak hozzá, az első hangokból megértette mindazt, amit tudtára akartam adni; és hegedűjével kísérte füttyöm, mintegy mutatva, hogy megértett, és ezzel egyben azt is megakadályozva, hogy füttyömre felfigyeljenek.

Válasza is csaknem azonnal jött a *Csapd föl a kalapod* című régi harci dal formájában. Gondolatban átfutottam a szöveget, és a következő strófánál állapodtam meg, úgy vélvén, hogy az az, amelyik leginkább alkalmazható állapotomra:

Csapd föl a kalapod, egyet se félj,
Határon átvág, aki legény.
Csapd föl, hé, Johnny, és legyen ott bárki,
Megtanul ma még kesztyűbe dudálni...

Ha ezek a dolgok, mint reménylem, arra utalnak, hogy valamely segítséget várhatok skóciai barátaimtól, akkor valóban nem zárult be még a remény s a szabadság minden ajtaja. Nyomban válaszoltam, ezzel a dallal:

Felföldre: oda, csak oda vonz a szívem!
Felföldre: oda, csak oda... Fegyveresen
Száguld a vadász... fut előtte az őz:
Felföldön a szívem, akárhol időz.

Felföld, Hegyeim, kik a hőst szülitek,
Hejhó, búcsúzom most: ég veletek!
Út bárhova, észak akárhova vet,
Felföld, Hegyeim, a szívem tietek![106]

Válaszképpen Willie nyomban eljátszotta, de olyan tűzzel, hogy a testet öltött Kétségbeesés kebelében is reménység ébredt volna, ha ugyan feltehetjük a Kétségbeesésről, hogy megérti a skót dalokat, a szép, régi jakobita dalt:

Azért is, hej, csak azért is,
Akármi lesz, csak azért is...

Ezután megpróbáltam tudtára adni, hogy szeretnék értesítést küldeni barátaimnak állapotomról; és miután kétségbeesetten próbáltam olyan nótát találni, mely kellőképp kifejezi szándékomat, végül is egy olyan szakaszt énekeltem, mely különféle formában gyakran előfordul a régi balladákban:

Hol egy legény, ki ruhát, cipőt
Gyorsan magára kap,
S Durisdeerből elhozza nekem
Víg cimboráimat?

Versem végét elnyomta Willie hegedűje, aki nagy hévvel ezt játszotta:

Engem jó Robin szeret...

Ebből, noha gondolatban átfutottam valamennyi versszakot, semmit sem tudtam kiokoskodni; és még mielőtt kieszelhettem volna, mily módon adom tudtára értetlenségemet, kiáltás hangzott fel az udvarban, hogy Cristal Nixon közeledik. Hűséges Willie-mnek vissza kellett vonulnia, de előbb még félig hegedülve, félig dúdolva, a maga módján búcsút vett tőlem:

Válni szívem, tőled válni
Én úgysem fogok,
Ha a csillagok kihunynak,
Akkor sem fogok...

Ekképp tehát azt hiszem, biztos lehetek benne, hogy legalább egy hűséges barátom vagyon balszerencsém közepette; és bármily hóbortos dolognak tűnhet is ráhagyatkoznom valakire, aki ily henye mesterséget űz, és szeme világától is megfosztatott, lelkem mélyén erősen hiszem, hogy szolgálatai hasznosak és szükségesek is lehetnek még. De más égtáj felől is segédcsapatokat remélek, mint már említettem neked, Alan, Naplómnak nem egy passzusában. A napkelte utáni korai órákban az udvarban kétszer is láttam ezt a személyt, kire célzok, s ő válaszképpen kézmozdulataimra, melyekkel helyzetemet próbáltam megértetni vele, mindkét ízben jelét adta, hogy felismert, de mindkét alkalommal ajkára szorította ujját, mintegy felszólítva a csendre és hallgatásra.

Az a mód, ahogyan a Z. K. először lépett a színre, úgy vélem, jóindulatáról biztosít, már amennyire erejéből telik; de sok okom van feltételezni, hogy ez nem csekélység. Mégis, úgy

---

[106] Robert Burns: *Felföld, Hegyeim*. - Szabó Lőrinc fordítása.

tűnt, kapkodó és riadt volt találkozásunk röpke perceiben, s legutóbb, azt hiszem, nagy rémület fogta el, midőn éppen meg akart szólítani, s valaki belépett az udvarba. Felesleges megkérdezned, korán kelő vagyok-e, hiszen ilyesmit csak napkeltekor láthat az ember; és soha azóta többet nem láttam, okkal hiszem, hogy nincs tőlem távol. Mindössze három nappal ezelőtt történt, hogy az este megviselten fogságom egyhangúságától, csüggedtségemnek az előbbieknél több jelét mutattam, ami, gondolom, nem kerülte el a cselédek figyelmét, akik által ez a körülmény kiszivároghatott. Másnap reggel a következő sorokat találtam asztalomon; ám hogy miként jutottak oda, el nem képzelhetem. Gyönyörű, olasz betűvetéssel íródtak:

Mint földesúr ígérte szolgabér,
Most csak remény, amit a sors fizet,
A jelenben talán keveset ér,
De biztosít egy végső összeget.

Ember, ne hagyd el esküd esztelen,
Végső napod legyen bár messze még,
Társ-szenvedők közt bűn a félelem,
És nem tűri az ég.

Azt, hogy e sorok azzal a baráti szándékkal íródtak, hogy arra buzdítsanak, ne veszítsem el reményemet, abban nem kételkedhetem; és bízom benne, hogy a mód, miként viselni fogom magamat, megmutatja majd: megtartom a fogadalmat.

Megérkezett az öltözék, melyet maga választotta gyámom kénye az utazás időtartamára viselnem rendelt. És mit gondolsz, mi ez az öltöny? Egy szoknya vagy alsószoknya teveszőrből, olyan, amilyent a szerényebb rangú falusi hölgyek hordanak lovagláshoz, és egy álarc, amit szintén gyakran felöltenek utazáshoz, hogy szemük és orcájuk megóvják a naptól s a portól, olykor pedig, miként gyanítható, hogy mögüle incselkedhessenek. Gyanítom azonban, hogy ezen álarc használatának vígabb módozataira nemigen lesz alkalmam, mivel ahelyett, hogy mint az efféle közönségesen kartonpapírból lenne, mit fekete bársonnyal vonnak be, aggódva fedeztem fel, hogy emezt még egy acéllemez is vastagítja, ami, akárcsak Don Quijote sisakrostélya, arra szolgál, hogy keményebbé és szilárdabbá tegye.

Megpillantva e készséget, melyhez még acélpánt is tartozik, hogy a maszkot tarkómon lakattal szorosan fejemre csukhassák, félelmes gondolataim támadtak bizonyos szerencsétlen lényről, kinek sohasem engedték meg, hogy levegyen egy hasonló rostélyt, s aki a történelemben a közismert Vasálarcos jelzőt kapta. Egy pillanatig haboztam, hogy vajon meghajoljak-e az ellenem irányuló önkénynek olyannyira, hogy még ezt az álarcot is felöltöm, melyet természetesen a tulajdon céljaik érdekében eszeltek ki. De akkor eszembe jutott Mr. Herries fenyegetőzése, hogy zárt hintóban, fogolyként fognak szállítani, ha nem fogadom el a nekem szánt öltönyt; és úgy láttam, voltaképp könnyedén és előnyösen teszek szert arra a viszonylagos szabadságra, ami az álarc és a női ruha viseléséhez járul. Ezért most itt egyelőre szünetet kell tartanom, s megvárnom, mit hoz számomra a reggel.

*

(Alkalmatosabbnak tetszik, hogy most félretegyük a rab Darsie Latimer Naplóját, és helyette a barátja keresésére indult Alan Fairford dolgairól számoljunk be, az előttünk fekvő dokumentumokból, mely ezen elbeszélés másik fonalát alkotja.)

TIZEDIK FEJEZET

Alan Fairford története

Eddig érvén a történetben, az olvasó már bizonyára alkotott magának valamely képet Alan Fairford jelleméről. Melegszívű ifjú, kiben a lélek melegét még a jogi stúdium és a világ együttesen sem tudta kihűteni, hanem inkább csak megacélozta természettől fogva oly kiváló képességeit. Mivel nem számíthatott arra a támogatásra, mely legtöbb kollégáját arisztokratikus kapcsolatok és előjogok segítségével juttatta taláros hivatalába, korán belátta, hogy neki magának kell megszereznie mindazt, ami másoknak születésükkel ölükbe hull. Alan Fairford keményen dolgozott, csendben és magányban, és munkálkodását végül siker koronázta. Ám még hivatásánál is több szeretettel csüggött barátján, Darsie-n, és miként láthattuk, mindent félredobott, mikor Latimert veszélyben hitte - feledve hírt és vagyont, sőt, még atyja súlyos rosszallását is kockáztatva sietett megmenteni őt, kit egy édesbáty vonzalmával szeretett. Noha Darsie elevenebb eszű, sziporkázóbb elméjű volt barátjánál, az utóbbi mindig úgy érezte, hogy gondoskodnia kell róla, kötelességének tartotta óvni és gyámolítani, ha az ifjú saját tapasztalatai kevésnek bizonyultak, hogy segítsék szorult helyzetéből; és most, midőn úgy tűnt, aligha kétséges, hogy Latimer sorsa rosszra fordult, Alan minden eszélyét s erejét latba vetette barátja érdekében, és a kaland, mely a legtöbb véle egyívású ifjú szemében vonzónak tűnt volna, őt a legcsekélyebb mértékben sem rettentette. Jól ismerte hazája törvényeit, s azt is tudta, miként folyamodhat segedelmükért; jogászi tudománya megbízható volt, természete megfontolt, higgadt, állhatatos és rettenthetetlen. Mindössze ennyivel felszerelkezve vágott neki Alan Fairford az útnak, mely akkoriban nem nélkülözte a valóságos veszedelmeket, s a félénkebb embert nem egy s nem is két dologgal riogatta volna.

Fairford elsőnek a dumfriesi főmagisztrátusnál kérdezősködött barátja után, mivel ő, Crosbie polgármester küldött értesítést Darsie eltűntéről. Első kérdését feltévén, Alan a becsületes ember hírében álló kiváló úr szavaiból azt vélte kivenni, hogy az leginkább szabadulni szeretne ettől a tárgytól. A halászóhely megtámadását a polgármester „a törvénytelen, gazember halászok zendülésének" nevezte, „amivel elbánni a seriff dolga". - Az ilyen feladat - mondta - meghaladja a mi erőnket, szegény tanácsnokokét, akik örülünk, ha a falakon belül békességet tudunk teremteni az efféle alja nép között, akikkel ez a város is meg van verve.

- De ez még nem minden, polgármester úr - szólt szigorúan Mr. Alan Fairford. - Egy rangos és vagyonos ifjú úriembernek is nyoma veszett a ribillióban. Ön is ismeri őt... atyám önhöz címzett ajánlólevelet adott vele... Mr. Darsie Latimer a neve.

- Hajjaj, bizony! Hajjaj, bizony! - sóhajtott a polgármester. - Mr. Darsie Latimer... vacsorára is hivatalos volt a házamba. Remélem, jól van, nemde?

- Magam is ezt remélem - mondta Alan hangjában némi éllel -; de több bizonyosságot óhajtok szerezni ebben a kérdésben. Ön személyesen írta meg atyámnak, hogy Latimer úr eltűnt.

- Valóban, és ez igaz is - felelte a polgármester. - De talán nem tért vissza skóciai barátai körébe?... Nem láttam okát, hogy miért maradt volna továbbra is itt ezen a vidéken.

- Hacsak nem azért, mert megakadályozták visszatértében - válaszolta Fairford, akit elképesztett, hogy a polgármester láthatólag milyen hűvös közönnyel igyekszik napirendre térni a dolog fölött.

- Nyugodjon meg, uram - mondta Crosbie -, ha nem tért vissza barátaihoz Skóciába, akkor bizonyára angliai barátait kereste fel.

- Én ebben nem nyugodhatom meg - csattant fel Alan. - Ha van Skóciában jog és igazság, akkor meg nem nyugszom, míg ennek az ügynek a legvégére nem jártam.

- Ésszerű, ésszerű, amit mond - szólt a polgármester -, már amennyiben kivihető; de bizonyára ön is tudja, hogy az én hatásköröm csak a község határáig terjed.

- De emellett ön tagja a Bizottmánynak is, Mr. Crosbie; sőt, békebírája a grófságnak.

- Igaz, igaz... nagyon is igaz - válaszolta az óvatos magisztrátus -, nem mondom én, hogy nincs ott a nevem a jegyzékben, de sajnos, nem emlékszem, hogy valaha is felesküdtem volna a kormányzatra.

- Akkor pedig könnyen akadhatnak oly rosszhiszemű emberek - mondta az ifjú Fairford -, akik esetleg kétségbe vonják tanácsnok úrnak a protestáns dinasztia iránt való hűségét.

- Isten őrizzen attól, Mr. Fairford! Én, aki tettleg megszenvedtem a Negyvenötöst... ha jól számolom, legkevesebb száz skót fontnyi kárt okoztak nekem a felvidékiek, nem is említve, hogy mit megettek, megittak. Nem, nem, uram, én minden kétségen felül állok; de hogy a grófság ügyeivel gyötörjem magam, olyan bolond azért nem vagyok, inkább csak azt mondom: akinek a foga fáj, tartsa nyelvét rajta. A Bizottmány tagjai inkább elnézték, ahogy beleroskadok, semmint segítségemre legyenek a város dolgaiban; márpedig az egész világ tudja, micsoda különbség van súlyban a város és a vidék ügyeinek intézése között. Mi közöm nekem az ő zendülésükhöz?... Nincsen talán elég zendülésünk meg rendzavarásunk magunknak is? De nekem most, sajnos, készülődnöm kell, mert a tanács ülést tart ma délelőtt. Nagyon örülök, hogy volt szerencsém látni az ön atyjának fiát, kedves Mr. Alan Fairford, ősi városunk utcáin. Lenne csak kicsikével idősebb, máris polgárunkká fogadnánk kegyelmedet. Remélem, eljön hozzám ebédre, mielőtt továbbutazik. Mit szólna ma délután két órához... épp csak egy kis sült csibe lesz tojással.

Alan Fairford úgy gondolta, nem engedheti, hogy a polgármester vendégszeretete kinyilvánításával véget vessen kérdései sorozatának, noha úgy tűnt, ez a szándék rejlik a meghívás mögött. - Még egy pillanatra szeretném feltartani önt, Mr. Crosbie - mondta. - Komoly dologról van szó. Eltűnt egy nagy reményű ifjú úriember, aki nekem legdrágább jóbarátom... képzelheti, hogy nem maradna szó nélkül, ha egy önhöz hasonlóan szilárd jellemű férfiú, akiről köztudott, milyen odaadással szolgálja a kormányzatot, nem indítana nyomban tevékeny vizsgálatot. Mr. Crosbie, ön barátja atyámnak, s én ehhez képest tisztelem önt... de mások szemében ez az eset kedvezőtlen színben fog feltűnni.

Alan Fairford szavai nem tévesztettek célt; a polgármester izgatottan lépkedett fel s alá a szobában, és egyre ezt ismételgette: - De mit tehetek én, Mr. Fairford? Biztosíthatom önt, hogy a barátja elő fog kerülni... visszajön majd, mint a rosszpénz... nem az a fajta, aki elvész. Ördögfióka a kegyelmed barátja, aki egy vak nyirettyűssel járja az országot, züllött népségnek hegedül, hát ki lehet a megmondhatója, hogy hová a pokol fenekére csavargott az ilyen?

- A seriffhelyettestől hallottam, hogy néhány letartóztatott személy van a város tömlöcében - szólt Mr. Fairford -, idézze őket maga elé, és hallgassa ki őket, mit tudnak erről az ifjú úriemberről.

- Igen, igen... azt hiszem, a seriff valóban letartóztatott néhány szerencsétlen flótást... nyomorult, tudatlan halászokat, akik azzal a Geddes nevű kvékerrel kaptak hajba a hálói miatt, amelyek, magunk között legyen mondva, Mr. Fairford, valóban csak amúgy feléből-harmadából törvényesek, és a városi jegyző szerint nem is tekinthető bűncselekménynek, ha *via facti* távolítják el őket, mármint erőnek erejével, no de ezt csak mellékesen jegyzem meg. Tisztelt uram, azokat az embereket szabadlábra helyeztük bizonyíték híján; az a kvéker nem akart

rájuk vallani, ezért mi mást tehettünk volna a seriffel, minthogy szélnek eresztettük őket? Ugyan már, Alan úrfi, fel a fejjel, ne búsuljon már, hanem sétáljon egyet ebéd előtt; de most aztán már valóban mennem kell a tanácsülésre.

- Megálljunk csak, polgármester uram - szólt Alan. - Én ezennel hivatalosan panaszt teszek ön mint magisztrátus előtt, s ezt bizonnyal ön is elég komolynak fogja találni ahhoz, hogy csak úgy semmibe vegye. Újra le kell fogatnia azokat az embereket.

- Hajjaj... könnyű azt mondani; de fogja csak meg őket kegyelmed, ha tudja - felelte a polgármester. - Azóta már túlnan vannak a mocsarakon, de az is lehet, hogy Cairn kikötőjében járnak. Az ég szerelmére! Ezek amolyan víziördögök, kétéltű bestiák... se nem angolok, se nem skótok... se házuk, se hazájuk, ahogy mi mondjuk... szétszaladtak azok már, mint a kéneső. Akárha egy tengeri borjút próbálna füttyentgetéssel kicsalogatni a Solway vizéből, ha ezeket az embereket akarja elkapni, amíg a dolgok újra le nem csendesednek.

- Mr. Crosbie, ennyiben nem maradhatunk- válaszolta az ifjú jogtudor. - Ehhez a szerencsétlen ügyhöz egy sokkalta fontosabb személynek is köze van, nemcsak ama nyomorúságos halászembereknek, akiket ön oly megnyugtatóan lefestett. Bizonyos Mr. Herries nevét kell felemlítenem.

Míg e nevet kiejtette, fél szemmel a polgármestert figyelte, mivel inkább csak próbaképpen vetette fel, abból a kapcsolatból következtetve, ami a nevezett úriembert és valódi vagy állítólagos unokahúgát, úgy tűnik, Darsie Latimer sorsához fűzi, nem lévén semmi határozott gyanúoka. Észrevette, hogy a polgármester meghökken, noha azt is látta, hogy szívesen tettetne közönyös arcot, ami azonban nem egészen sikerült neki.

- Herries! - kiáltotta. - Miféle Herries? Sokan vannak, akik ezt a nevet viselik... habár manapság már nem annyian, mint valamikor régen, mert most már lassan kikopik a régi generáció; de azért van még Heathgilli Herries, meg Auchintullochi Herries, aztán...

- Hogy megkíméljem önt a további fáradságtól, közlöm, hogy azt a bizonyos személyt Birrensworki Herriesnek nevezik.

- Birrensworki? - csodálkozott Mr. Crosbie. - Most már sejtem, kire gondol, Alan úr. De miért nem mondta úgy, hogy a Redgauntlet Lairdje?

Fairford sokkal ravaszabb volt, semhogy meglepetést mutasson a nevek és személyek bármennyire is váratlan azonosításának hallatán. - Úgy gondoltam - magyarázta -, hogy Herries néven talán szélesebb körben ismert. Én legalábbis ezen a néven találkoztam s beszéltem vele.

- Ó, igen, Edinburghben, az könnyen meglehet. Tudja, hosszú évekkel ezelőtt Redgauntlet is belekeveredett abba a szerencsétlen ügybe, és noha ő sem volt mélyebben a pácban másoknál, valamilyen okból nehezebben kászálódott ki belőle.

- Fő- és jószágvesztésre ítélték, ha jól tudom, és még nem kapott felmentést, ugyebár? - mondta Fairford.

Az óvatos polgármester csupán bólintott, és így szólt: - Ebből ön is kitalálhatja, miért látja célszerűbbnek, hogy Edinburghben az édesanyja nevét használja, amely voltaképp, legalábbis részben, szintén az övé. Ha a saját nevét használná, azzal azt a látszatot keltené, hogy kihívja maga ellen a kormányzatot, hiszen ért engem... No de már régóta hallgatólagosan szemet hunynak a dolog felett... ami rég volt, elmúlt... és máskülönben ez az úriember számos kiváló tulajdonsággal rendelkezik, s emellett nagyon ősi és igen tiszteletreméltó házból származik; számos kuzinja van a nagy családok tagjai között, rokonai közé számíthatja a főügyészt és a seriffet is... márpedig holló a hollónak, miként ön is tudja, Alan úr, nem vájja ki a szemét...

kiterjedt családi kapcsolatokkal rendelkezik; az *én feleségem* is negyedfokú kuzinja Redgauntletnek.

„Hinc illae lachrymae!”[107] - gondolta Alan magában; de ez a célzás csupán arra intette, hogy óvatosan bár és semmiképp sem erőszakosan, de továbbhaladjon. - Kérem, értse meg - folytatta Fairford -, hogy nyomozásommal, melyet szándékomban áll rövidesen megkezdeni, nem akarok kárára tenni Mr. Herriesnek vagy Redgauntletnek... vagy nevezze, ahogy óhajtja. Mindössze a barátomat szeretném biztonságban tudni. Belátom, hogy elég nagy bolondság volt részéről merő bohó kedvtelésből álöltözetben e fent említett úriember házának közelébe menni. Ilyen körülmények közepette Mr. Redgauntlet könnyen félremagyarázhatta barátom indítékait, s Darsie Latimert esetleg kémnek nézhette. Úgy hiszem, ennek az úrnak nagy befolyása van ama kósza népség között, kikről az imént méltóztatott beszélni, nemdebár?

A polgármester újabb, mély értelmű fejrázással válaszolt, mely akár Lord Burleighnek is becsületére vált volna.

- Nos, ebben az esetben - folytatta Fairford - vajon nem tételezhetnénk-e fel, hogy Mr. Latimerben kémet gyanítva, az említett úr elfogatta őt, s most valahol rabságban tartja? Előadódik efféle választásokon is, meg sok egyéb esetben, mely jóval kevésbé kényszerítő, mint ha valaki úgy véli, hogy az élete forog veszélyben valamely besúgó révén.

- Mr. Fairford - szólt a polgármester igen komolyan -, aligha tartanék lehetőnek ily tévedést; vagy ha valamely rendkívüli véletlen folytán mégis így esett volna, Redgauntlet, akit nagyon is jól ismerek, hiszen, mint említettem volt, feleségem első, azazhogy negyedfokú kuzinja, teljességgel képtelen arra, hogy nyers és durva módon bánjon el az ifjú úriemberrel. Elképzelhető, hogy egy-két éjszakára átküldi Ailsaybe, vagy talán kiteszi Írország északi partjain, esetleg Islayn vagy a Hebridák valamelyik szigetén; de higgye meg, kérem, nem lenne képes akár egyetlen haja szálát is görbíteni.

- Nos, én pedig nem bízom ebben, kedves polgármester úr - válaszolt Fairford eltökélten -; és nagyon meglep, hogy ön ilyen könnyedén beszél egy brit alattvaló szabadsága ellen elkövetett merényről. Önnek meg kellene fontolnia, és Mr. Herries vagy Mr. Redgauntlet barátai is helyesen tennék, ha fontolóra vennék, miképp hangozna egy angol miniszter fülének, hogy egy fő- és jószágvesztésre ítélt áruló (ugyanis ez az illető úr titulusa) nem csupán azt merészeli, hogy tanyát üssön ebben a királyságban... melynek királya ellen fegyvert fogott... hanem emellett még olyan gyanúba is keveredik, hogy nyílt erőszakkal támadott a Király egy alattvalójának személye ellen, egy ifjú úriember ellen, aki nincs annyira híjával sem barátoknak, sem vagyonnak, hogy ne tudna magának jogorvoslatot szerezni.

A polgármester olyan pillantással nézett az ifjú jogtudorra, melyben gyanakvás, riadalom és bosszúság elegyedett. - Kellemetlen dolog - szólalt meg végül -, kellemetlen dolog; és veszedelmes beleártania magát az embernek. Nem szívesen látnám, hogy az ön atyja fiából besúgó válik, aki egy szerencsétlen sorsú úriembert a törvény kezére juttat.

- Nem is áll szándékomban - felelte Alan -, amennyiben ez a szerencsétlen sorsú úriember és a barátai lehetővé teszik számomra, hogy szépszerével biztonságban tudhassam *az én* barátomat. Ha személyesen beszélhetnék Mr. Redgauntlettel, és meghallgathatnám, hogy ő miként magyarázza az esetet, talán megnyugodnék. Ha pedig arra kényszerülnék, hogy feljelentsem a kormányzatnál, mindenképpen új, emberrablói minőségében emelnék panaszt ellene. Meglehet, nem akadályoznám meg, s nem is lenne feladatom megakadályozni, hogy felismerjék

[107] Innen ezek a könnyek (a. m. „erről fúj a szél”).

benne a korábban fő- és jószágvesztésre ítélt személyt, aki kivétetett az általános közkegyelem hatálya alól.

- Fairford úr - szólt a polgármester -, ön képes lenne arra vetemedni, hogy tönkretegye ezt a szegény, szerencsétlen urat holmi alaptalan gyanúra hallgatva?

- Kár a szóért, Mr. Crosbie; eltökéltem magam, hogy így teszek, hacsak valamely módon nem oszlatják el gyanúmat.

- Nos, uram - válaszolt a polgármester -, ha így áll a helyzet, s ha ön azt állítja, hogy nincsen szándékában ártani Redgauntlet személyének, meghívok mai ebédünkre egy bizonyos férfiút, ki maga legalább annyit tud viselt dolgairól, mint bárki más a környéken. Ön, Alan Fairford, úgy értse a dolgot, hogy habár Redgauntlet feleségemnek közeli rokona, és én kétségkívül jóakarója vagyok ezen úrnak, mégsem vagyok megfelelő ember arra, hogy rám bízassanak jártának-keltének titkai. Én erre nem vagyok alkalmas személy. Egyházamhoz húzok, és megvetem a pápistaságot. Kiálltam a Hannoveri Ház mellett a szabadság s a magántulajdon szentségéért. Uram, én fegyvert is fogtam a Trónkövetelő ellen, mikor a felvidékiek három poggyásszekerét feltartóztatták Eccefachan mellett; és személy szerint is száz fontnyi kárt szenvedtem...

- Skót fontban - vágott közbe Fairford. - Megfeledkezik arról, hogy ezt az imént már említette.

- Skót font vagy angol font, egyre megy; éppen elég nagy veszteség volt az nekem akkoriban - mondta a polgármester -; ebből is láthatja, hogy én nem vagyok az az ember, aki jakobitákkal adja össze magát, és olyan vád alatt álló emberekkel, mint szegény Redgauntlet.

- Megengedem, megengedem, Mr. Crosbie, no de mi következik ebből? - kérdezte Alan Fairford.

- Ebből az következik, hogy ha segítségére leszek is e hajszában, semmiképpen sem tehetem a saját tudomásom által, hanem csakis valamely alkalmas ágens vagy harmadik személy közbejöttével.

- Ezt is megengedem - egyezett bele Fairford. - No de könyörgök, ki légyen ez a harmadik személy?

- Ki más, ha nem Summertreesi Pate Maxwell... akit Pácbaesett Pate-nek neveznek.

- Természetesen ő is régi Negyvenötös, nemdebár? - kérdezte Fairford.

- Arra mérget vehet uraságod - válaszolta a polgármester -, olyan koromfekete jakobita, hogy maga Belzebub se festhetné feketébbre; de máskülönben nyájas, vidám cimbora, úgyhogy egyikünk se tartja érdemesnek szakítani vele, akármennyit hetvenkedik meg jártatja a száját. Ha az ember őt hallgatja, elhiszi neki, hogy ha annak idején Derbynél megfogadják, amit mond, úgy masíroztatta volna át Charlie Stuartot Wade meg a Herceg között, ahogy a szál megy át a tű fokán, és mire észbe kaphattak volna, már bele is ülteti a Saint James-palotába. Bár mindig olyan szélhordta, ha egyszer rákezdi a régi világbeli történeteit, mégis több sütnivalója van, mint a legtöbbnek... érti is a dörgést, Alan úr, ugyanis kitanulta a jogot, csak hát sohase vette fel a talárt az eskü miatt, ami akkoriban még több embert tartott vissza a pályától, mint manapság... ami bizony elég nagy kár.

- Micsoda! Kegyelmed, polgármester úr, szánakozik afelett, hogy hanyatlóban van a jakobitizmus? - álmélkodott Fairford.

- Nem, dehogyis - válaszolt a polgármester -, csak azt sajnálom, hogy az emberek lelkiismerete már nem olyan kényes, mint valamikor. Nekem is van egy fiam, aki jogásznak tanul,

Mr. Fairford, és tekintve szolgálataimat, meg hogy mennyit szenvedtem az uralkodóházért, bizton remélhettem volna valami kis hivatalt a fiamnak; de most ha ez a sok nagykutya visszajön... mármint ezek a Maxwellek meg Johnstonok, meg a többi nagy laird, akiket eddig az eskü kötelezettsége visszatartott... a kis kutyákat, mint az én fiam, meg talán kegyelmed édesapjának a fiai is, Alan úr, majd jól elmarják a konctól.

- No de térjünk vissza a tárgyhoz, Mr. Crosbie - mondta Fairford -, ön valóban úgy gondolja, hogy ez a Mr. Maxwell szolgálatot tehet nekünk az ügyben?

- Nagyon könnyen meglehet, mert ő a szószólója annak az egész kompániának - mondta a polgármester -, és Redgauntlet, noha olykor habozás nélkül bolondnak nevezi Maxwellt, többet ad az ő tanácsára, mint bárki máséra, akit én ismerek. Ha Pate rá tudja venni, hogy bizalmasan megtanácskozza velünk a dolgot, akkor nyert ügyünk van. Nagyon agyafúrt gyerek ám ez a Pácbaesett Pate.

- Pácbaesett Pate! - ismételte Alan. - Milyen különös név.

- Bizony, és különös a mód is, ahogyan hozzájutott. No de erről inkább nem beszélnék - mondta a polgármester -, nehogy elvegyem a kenyerét; mert biztos, hogy uraságod amúgy is hallani fogja legalább egyszer, ha ugyan nem többször is, mielőtt a puncsoskancsó helyett teáskanna kerül az asztalra. Most pediglen az ég önnel, mert már nagyon szigorúan csilingel a tanácsra szólító csöngettyű; és ha nem vagyok ott, mielőtt az óra is elüti az időt, Bailie Laurie megint megpróbálkozik valamelyik praktikájával.

Elismételvén, mennyire várja Mr. Fairfordot két órára, a polgármesternek végre sikerült megszöknie az ifjú fiskálistól, akit meglehetős tanácstalanságban hagyott a tekintetben, hogy miként járjon el a továbbiakban. A seriff feltehetőleg már visszatért Edinburghbe, és Alan Fairford attól is tartott, hogy a polgármester szemmel látható vonakodása, hogy eljárjon Birrenswork vagy más néven Redgauntlet Lairdje ellen, még erőteljesebb formában fog jelentkezni a vidéki urak körében, akik közül sokan katolikusok és egyben jakobiták is, legtöbbjük pedig húzódozik attól, hogy kihívja maga ellen rokonai és barátai haragját azzal, hogy olyan politikai vétségek miatt molesztál valakit, melyek már jószerével el is évültek.

Ennyi nehézség közepette úgy tűnt, az a legbölcsebb eljárás, ha előbb megtud mindent, amit megtudhat, és csak akkor folyamodik majd segítségért a felsőbb hatóságokhoz, ha már kellő fénnyel tudja bevilágítani az ügyet. Szót váltott a főügyésszel is, aki a polgármesterhez hasonlóan szintén régi levelező társa volt atyjának. Alan jelezte, hogy ellátogatna Brokenburnbe, de az ügyész kifejtette neki, hogy e lépés számos veszélyt tartogat saját személyére nézve, s emellett merőben eredménytelen is lenne; mivel azok, akik főkolomposai voltak a zendülésnek, már régóta biztonságban lapulnak számos Man-szigeti és cumberlandi vagy egyebütt fenntartott búvólyukaik valamelyikében; akik pedig helyben maradtak, feltétlenül erőszakhoz folyamodnának olyan valakivel szemben, aki azzal a célzattal látogat el településükre, hogy az utóbbi zavargások felől tudakozódjék.

Nem merültek fel hasonló kifogások azzal a tervével szemben, hogy akkor talán Sáron Hegyét keresi fel, remélve, hogy itt megtudhatja a barátjáról szóló utolsó híreket; és erre még idő is volt elegendő a polgármester ebédjére kijelölt óra előtt. Útközben gratulált magának, amiért sikerült megtudnia legalábbis egy majdnem biztos adalékot arról a személyről, aki jószerével kierőszakolta atyja vendégszeretetét, és angliai utazásra igyekezett rávenni Darsie Latimert, s akitől Darsie-t bizonyos formában intette is mégpedig olyan valaki, aki rokona e személynek, s családja körében lakik. Most íme, bebizonyosodott, hogy ő volt a szervezője annak a zendülésnek, melynek során Darsie eltűnt.

Mi okból vetemedhet valaki egy ily ártalmatlan s szeretetre méltó ember szabadsága ellen elkövetett merényre? Képtelenségnek tűnt merőben annak tulajdonítani, hogy Redgauntlet kémnek hitte Darsie-t; és noha Fairford ezt a magyarázatot adta a polgármesternek, magában egy percig sem hitte, hiszen különös látogatója őt már régebben figyelmeztette a barátjára leselkedő valamely veszedelemre, még azelőtt, hogy bárkiben is ily gyanú ébredhetett volna; s emellett ugyanerre mutattak Latimernek gyámjától, illetőleg az ekként tevékenykedő londoni Mr. Griffithtől kapott tiltó parancsai. Mindenesetre örült, hogy Crosbie polgármestert nem avatta be mélyebben titkába, mint amennyire ez feltétlenül szükséges volt, mivel a feleségét a gyanúsítottal összefűző rokoni kapocs nyilvánvalóan befolyásolná magisztrátusi pártatlanságát.

Midőn Alan Fairford Sáron Hegyére érkezett, Rachel Geddes sietett elébe köszöntésére, szinte még mielőtt a szolgák ajtót nyithattak volna. Csalódottan hőkölt hátra, mikor idegent látott maga előtt, aztán sietsége mentségéül azzal magyarázkodott, hogy azt hitte, Józsua bátyja tért meg Cumberlandből.

- Geddes úr tehát távol van a házától? - kérdezte Fairford szintén csalódottan.

- Tegnap óta távol van, kedves testvérem - válaszolta Rachel, akibe visszatért csendes nyugalma, mely leginkább jellemezte, s csupán halovány orcája s vörös szeme ellenkezett magára öltött léleknyugalmával.

- Jó barátja vagyok - szólt sietve Fairford - egy bizonyos ifjúnak, ki nem ismeretlen ön előtt, kedves Geddes kisasszony... Darsie Latimernek vagyok barátja... és súlyos aggodalmak űztek ide, megtudván Crosbie polgármester úrtól, hogy azon éjjelen, mikor Mr. Geddes halászhelyét pusztító támadás érte, barátomnak nyoma veszett.

- Tudakolózása mélyen elszomorít, kedves testvérem - válaszolt Rachel, több megindultsággal hangjában, mint az elébb -, mert noha ezen ifjú hasonlatos volt világias nemzedékéhez, magahitt kevély gőgjében, s könnyen engedte, hogy kitérítse útjából a hívságnak lehelete, Józsua mégis szerette őt, szíve úgy ragaszkodott hozzá, akárha tulajdon gyermeke lett volna. És midőn önmaga megmenekült Béliál fiainak rabságából, ami csak azután következett el, hogy amazok beteltek a gyalázkodással s megfáradtak a hiú gáncsoskodásban, valamint a csúfolódók az ő tréfáikban, bátyám, Józsua újra s megint visszatért közéjük, hogy pénzt s bűnbocsánatot ígérve váltságdíjat ajánljon nekik ezen Darsie Latimer nevezetű ifjúért, de amazok nem hallgatták meg az ő szavát. Azonmód elment a főbíró színe elé is, kit az emberek seriffnek neveznek, hogy elmondaná neki ezen ifjú veszedelmét; de emez uraság sem akará meghallgatni szavát, mígnem bátyám nem tevé le esküjét szavai igazára, amit ő nem tehetett meg a bűnnek vállalása nélkül, tudván, hogy írva vagyon, teljességgel ne esküdjetek, hanem legyen a ti beszédetek: úgy, úgy; nem, nem. Így tehát Józsua hazatért énhozzám nyugtalansággal az ő lelkében, és így szólott: „Húgom, Rachel, ezen ifjú az én kedvemért vetette magát a veszedelembe; ezért nem leszek ment a bűntől, ha akár egyetlen haja szála is görbül, és mostan már belátom, hogy vétkeztem, midőn megengedtem, hogy vélem jöjjön halásztanyámra, mikor pedig oly igen nagy veszedelemtől kellett tartanunk. Elővezetem tehát lovam, még az én kedves Salamonomat sem sajnálom, hanem sebes vágtatással Cumberlandbe lovagolok hátán, és a Pogányok magisztrátusai, valamint hatalmasságai körében szövetségre lépek Mammonnal s az Igazságtalansággal; s keresztül viszem, hogy Darsie Latimer feloldoztassék kötelékeiből, még akár vagyonom felének árán is.” És ekkor én ezt válaszoltam: „Ne menj, kedves bátyám, ne menjél, mert csak csúfolásban és gyalázkodásban leend részed; de bérelj pénzeden fiskálist, kik a vadászokéhoz hasonlatos mohósággal űzik zsákmányukat, és ő majd ravaszságával kiszabadítandja Darsie Latimert az erőszak embereinek markából, s te ment leszel a bűntől ezen ifjú irányában.” Ő pedig felele nékem mondván: „Ebben a dologban nem tűröm tanácsod.” S

azzal elment, és még most sem tért meg; és én félek, talán sohasem fog visszatérni, mert habár békés lélek, amiként az illendő ahhoz, aki úgy vallja, hogy mindennemű erőszakkal önnön lelkünk ellen vétkezünk, sem a víznek árja, sem a kelepcék félelme, sem pediglen ellenfelének útjában suhogtatott kivont kardja eltökélt céljától őt el nem térítheti. Ezért aggódom érte, hogy elnyeli a Solway, avagy ellenség kardja emészti el; mindazonáltal reményem Őbenne vagyon, ki mindeneket irányít, uralkodik a tengernek hullámai felett, s meghiúsítja a gonoszok terveit s megmenekíthet bennünket a gonosztól, akárha valamely madaracskát a madarász hálójából.

Ennél többet Fairford nem tudott meg Geddes kisasszonytól; de kedvtelve hallgatta, hogy az öreg kvékernek, bátyjának számos barátja van Cumberlandben azok között, kik az ő, Alan mesterségét űzik, és bízott benne, hogy megóván magát ama sok veszedelemtől, melytől húga féltette, mégis sikerülhet valamely nyomára akadnia Darsie Latimernek. Maga visszalovagolt Dumfries-be, meghagyván Geddes kisasszonynál, miként találhat rá amott, valamint kérve őt, hogy juttasson el hozzá bármiféle értesülést, mit bátyjától szerezhet.

Dumfriesbe visszatérve, Fairford arra használta a kurta időt, mi ebédig hátravolt, hogy mindarról, ami Latimerrel esett, valamint jelen állapotának bizonytalan voltáról beszámolót írjon Mr. Samuel Griffith címére, akinek útján a rendszeres pénzküldemények barátjához érkeztek, s kérte, nyomban hozza tudomására Latimer történetének ama részleteit, melyek esetleg iránymutatóul szolgálhatnak számára nyomozásában, mit a határszéli grófságokban fog indítani, s mit esküvel fogadott fel nem hagyni, mígnem hírét veszi barátjának elevenen vagy holtan. Alan Fairfordnak semmi nem jutott eszébe, aminek okán valaki barátja életére törne; tudta, hogy Darsie semmi olyasmit sem tett, amiért jog szerint megfoszthatnák szabadságától; és noha még a legutóbbi években is megtörtént néhány különös eset, melyben férfiakat, de olykor nőket is valamely időleges cél érdekében tőrbe csaltak, és magányos fogságban tartottak távoli szigeteken, efféle erőszakos cselekedetekre többnyire gazdagok vetemedtek szegények ellen, az erősek a gyöngébbek ellen, míg e jelen ügyben az a bizonyos Mr. Herries vagy Redgauntlet, mivel a törvény minden szigora reá idézhető nem egy, de több okból is, kétségtelenül alulmaradna bármely csatában, melyben küzdőtársa e hathatós fegyverekhez folyamodik. Mindazonáltal baráti aggodalma azt súgta Fairfordnak, hogy éppen azon ok, mely ellenfelét megfosztja oly igen félelmetes voltától, egyben elszántabbá is teszi. Ám visszagondolva beszédére, ami oly kétségbevonhatatlan úriemberről tanúskodott, sőt, becsületére kényes úrról, Alan Fairford arra a következtetésre jutott, hogy habár Redgauntletről feltehető, hogy középkori gőgjében olyan erőszakos cselekedetekre ragadtatja magát, aminőket más korok arisztokráciája gyakorolt, valószínűtlen, hogy képes lenne valamely szántszándékkal végrehajtott gonosztettre. Végezetül is ezzel a meggyőződéssel ment el Crosbie polgármester ebédjére, könnyebb szívvel, semmint az várható lett volna.[108]

[108] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: VI.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Alan Fairford története
(Folytatólag)

Öt perc telt el azóta, hogy a városháza órája elütötte a kettőt, amikor Alan Fairford, aki kis kerülőt tett, hogy beadja levelét a postaházba, megérkezett Crosbie polgármester úr házához, ahol nyomban a városi polgárság, valamint a vidéki nemesség ebédjüket türelmetlenül váró jeleseinek üdvözlő hangja fogadta.

- Jöjjön, Mr. Fairford; az edinburghi órák, úgy látszik, késnek a mienkéhez képest - fogadta a polgármester.

És: - Jöjjön, jöjjön, ifiúr - hívogatta a Laird is. - Jól emlékszem az édesapjára, még harminc évvel ezelőttről, az edinburghi keresztnél találkoztunk. Gondolom, Edinburghben is olyan későn szokás ebédelni, mint Londonban, négy órakor... nemdebár?

- Ennyire azért mégsem fajzottunk el - felelte Fairford -, de az már igaz, hogy sokan vannak Edinburghben, akik eléggé meggondolatlanul délután háromig is elhalasztják ebédjüket, hogy legyen idejük megválaszolni a londoni leveleket.

- A londoni leveleket! - méltatlankodott Mr. Maxwell. - No és könyörgök, mi dolguk lehet az ősi város lakóinak Londonnal?[109]

- A kereskedőknek meg kell rendelniük az árujukat - felelte Fairford.

- Nem rendelhetnének inkább a skóciai gyártmányainkból; hogy legalább némiképp hazafiasabban fosztogathassák a vásárlóikat?

- A hölgyeknek pedig meg kell tudniuk, mi a legújabb divat - magyarázta Fairford.

- Nem tudnak plaidben járni, mint anyáik? Egy tartánkendő és évente egy új konty Párizsból még egy grófnőnek is elég lehetne. De hát most már grófnőből is csak vajmi kevés maradt Edinburghben, nem igaz? Mareschal, Airley, Winton, Wenyss, Balmerino, elmentek mind... hajjaj... manapság már nem sok helyet foglalnak el a grófnők meg a nemeshölgyek kecses szökelléseikkel a kegyelmedék báltermeiben.

- Így is elég nagy a sokadalom - válaszolta Fairford -; bár mostanában már szó esik egy új Gyűlésteremről is.

- Egy új Gyűlésteremről! - kiáltott fel az öreg jakobita Laird. - Méghogy újat... emlékszem, magam kvártélyoztam be háromszáz embert a régi Gyűlésterembe.[110] Node, jöjjön, jöjjön... nem faggatózom tovább; minden válaszában új lordok, új földek bűzlenek, és csak elrontják az étvágyamat, amiért nagy kár lenne, mert már jön is Mrs. Crosbie, hogy bejelentse, elkészült a bárányunk.

---

[109] Nem sok lehetett akkoriban, mert még abban az időben is, melyre az én emlékezetem kiterjed, csupán egy kicsiny szekérrel hozták a londoni postát; és még élnek, akik emlékeznek arra, amikor a szekér csak egyetlenegy levelet hozott Edinburghbe, azt is az Angol Vászonkereskedő Cég bizományosának küldték. *(Walter Scott jegyzete)*

[110] A fülem hallatára mondta pontosan ugyanezen szavakat egy koros felvidéki úr a „Negyvenötösök" közül, amikor a George Street-i új Gyűlésteremről hallott. *(Walter Scott jegyzete)*

Úgy is volt. Mrs. Crosbie mindeddig nem volt körükben, mert miként Évát, elszólították a „háziasszonygondok”; oly kötelesség, mely alól nem érezte magát felmentve sem férjének a polgárság körében viselt rangja, sem brüsszeli selyemből varrott köpönyegének fénye, de még saját születésének ennél is tündöklőbb fénye által sem; ugyanis született Maxwell lány volt, és miként férje gyakran közölte bizalmas barátaival, rokoni szálak fűzték a grófság első famíliáinak java részéhez. Fiatalabb korában csinos lány lehetett, de korához képest még most is előkelő megjelenésű, kellemes külsejű asszony volt; és noha bekukkantván a konyhába, a forróság némiképp kipirította orcáját, nem jobban, mint leheletnyi pirosító.

A polgármester bizonnyal büszke volt hölgyére - némelyek azt rebesgették, hogy fél is tőle; mert a Redgauntlet család asszonyairól az a szóbeszéd járta, bárhová mennek is férjhez, olyan biztos, hogy van egy vasderes kanca a férjük istállójában, mint ahogy Wouvermannek is van minden képén egy fehér ló. Ezenkívül a derék hölgy állítólag némi politikai puskaport is hozott magával a Crosbie-házba; és Crosbie tanácsbéli ellenfelei meg is jegyezték nem-egyszer, hogy sok olyan bátor szónoklatot tartott a Trónkövetelő ellen és György király pártján a városházán, amelynek tulajdon hálószobájában egyetlen szótagocskáját se merte volna kiejteni a száján, s hogy olykor feleségének uralkodó befolyása késztette bizonyos tettekre, avagy éppenséggel megakadályozta némely tettekben, de olyformán, hogy az mindenképp szerfelett ellenkezett a forradalmi elvek iránti fennen hangoztatott rajongásával. Ám ha mindez bizonyos tekintetben igaz volt is, külsőleg Mrs. Crosbie minden téren elismerni látszott a ház urának „törvényes hatalmát és jog szerinti felsőbbségét”, és ha valójában nem is tisztelte férjeurát, legalább úgy tett, mintha tisztelné.

Eme tekintélyes küllemű hölgy nagy szívélyességgel üdvözölte Mr. Maxwellt (aki természetesen kuzinja volt), Fairfordot pedig illendő udvariassággal; közben pedig tisztelettudóan megfelelt a polgármester szigorú feddésére is, amiért az ebédet csak most szolgálják fel. - Amióta kegyelmed elküldte szegény MacAlpint, aki eddig felügyelt a városháza toronyórájára, még soha egyetlenegyszer sem járt pontosan.

- Peter MacAlpin, kedvesem - válaszolt a polgármester -, túl sokat sürgölődött ahhoz képest, hogy hivatalt viselt, és olyasmire koccintott meg esküdözött, ami bárki ember fiának tiltva vagyon, de kivált közszolgálatban állónak. Hallom, hogy az edinburghi muzsikáló órától is azért csapták el, mert június tizedikén a *Charlie-hoz elmegyünk*-et játszotta. Fekete bárány ez a MacAlpin, és nem érdemli meg, hogy dédelgessük.

- Ami azt illeti, nem is rossz nóta - szólalt meg Summertrees; aztán az ablak felé fordulva félig dúdolgatva elfütyülte a kérdéses dalt, majd az utolsó versszakot már hangosan énekelte:

Szeretem, Charlie-m nagy neved,
Habár utálja sok;
Ha ördög űzi a whigeket,
Magam is víg vagyok!

Át vízen és át tengeren,
Charlie-hoz elmegyünk,
S jön bármi jó, jön bármi rossz,
Csak érte él szívünk.

Mrs. Crosbie lopva a Lairdre mosolygott, miközben arcán a legteljesebb engedelmesség kifejezése ült; s a polgármester, aki nem óhajtotta meghallani vendége nótázását, a szoba túlsó végébe került, közben makulátlanul megőrizve kétségbevonhatatlan méltóságát s fensőbbséges tekintélyét.

- Jól van, jól van, kedvesem - nyugtatta a hölgy férjét csendes, megadó mosollyal -; te jobban értesz ezekhez a dolgokhoz, és úgy teszel, ahogyan legjobbnak látod... én nem értek az ilyesmihez... csak nem tudom, hogy valaha is jól jár-e majd az a toronyóra, s te pedig olyan pontosan fogod-e kapni az ebédedet, mint szeretném, ha Peter MacAlpin nem nyeri vissza a hivatalát. Öregember, nem nagyon talál már magának munkát, de az is biztos, hogy ő az egyetlen, aki be tudja állítani azt az órát.

Futólag megjegyezhetjük, hogy e jóslat dacára, melynek valóra váltására a kellemteli Kasszandrának minden eszköze rendelkezésére állott, két tanácsnap is alig telt, s máris szemet hunytak a jakobita óraműves illetlen magatartása felett, ismét visszahelyezvén hivatalába a város óráját és a polgármester ebédjének idejét igazgatni. Jelen alkalommal az ebéd igen kellemesen telt el. Summertrees az olyan ember fesztelen közönyével társalgott és tréfálkozott, aki többre tartja magát a társaságának tagjainál. Valóban fontos személyiség volt, amint tekintélyes megjelenése is tanúsította; kalpagján a csipke *point d'Espagne*;[111] valaha kabátját és mellényét is gazdag hímzés borította, habár most már jószerével szitává kopott; fenséges volt selyem nyakra valója és csipkézett kézelője is, habár az előbbi alaposan meggyűrődött már, az utóbbin pedig szennyfoltok éktelenkedtek; mindemellett ezüstmarkolatú tőrének hosszáról sem szabad megfeledkeznünk. Szellemessége avagy inkább kedélye a gunyorosság mezsgyéjén járt, s megkeseredett emberről árulkodott. Noha nem mutatott neheztelést, ha a polgármester valaminő riposzttal próbálkozott, úgy tetszett, ezt pusztán elnéző jóindulatból tűri, miként a tanítványával párbajozó vívómester is hagyja olykor, hogy tanonca megdöfje, ám csakis bátorítása végett. A Laird élcei viszont egytől egyig célba találtak, s nemcsak a polgármesternek és hölgyének tetszettek, hanem a piros-pozsgás, piros pántlikás leányzónak is, aki az asztalnál felszolgált, ám Summertrees csattanói oly hatásosak voltak, hogy alig tudta megfelelően ellátni tisztét. Alan Fairford volt az egyetlen, aki rezdületlen maradt az általános derű közepette; ami annál kevésbé volt csodálatos, mivel amellett, hogy fontosabb tárgy töltötte be gondolatait, a Laird élceinek legtöbbje huncut utalás volt valamely helyi vagy családi pletykára, melyek az edinburghi vendég előtt teljességgel ismeretlenek voltak, és a társaság kacaja csak úgy hangzott fülében, mint égő gallyak pattogása az üst alatt, azzal a különbséggel, hogy a nevetés nem kísért s nem szolgált oly hasznos műveletet, mint a teavíz forralása.

Fairford fellélegzett, amikor asztalt bontottak, és Crosbie polgármester úrnak (nem egészen hölgye tanácsai nélkül a mixtúra alkotóelemeinek arányát illetőleg) sikerült elkészítenie egy tekintélyes tálra való puncsot, melynek láttán szinte felvillantak a vén jakobita szemei, majd mindenki a tál mellé tolta poharát, ahol a poharak teletöltettek, minekutána ki-ki magához vonta a magáét, és a polgármester szenvedélyes hangon elkiáltotta az első pohárköszöntőt: - A Királyra! - miközben jelentőségteljesen Fairfordra nézett, mintha pillantása azt mondta volna: „Ön amúgy is tudja, kire gondolok, s ezért szükségtelen közelebbről meghatároznom a személyt."

Mialatt Fairford csendben kiitta poharát, Summertrees is elismételte a pohárköszöntőt, huncutul hunyorítva egyet a ház asszonya felé.

- Nos, ifjú prókátor uram - szólította meg Fairfordot a vidéki nemesúr -, örvendezek, hogy azt látom, maradt még némi szemérem a nagyérdemű Fakultásban, ha megfogyatkozott is becsületében. Bizony, egyik-másik talárosnak manapság már csak a becsülete kevesebb a szemérménél.

---

[111] Spanyol csipke.

- Vagyok annyira ügyvéd, uram - válaszolt Fairford -, hogy ne bocsátkozzam oly vitába, melyre nincsen megbízatásom ügyféltől; csak pocsékolnám vele időm és érveim.

- Jól van, jól van - szólt közbe a ház asszonya -, ebben a házban nem rendezünk whig és tory vitát. A polgármester tudja, hogy mit kell *mondania*, én meg tudom, hogy mit kellene *gondolnia*; és minthogy az idő, ahogy jön, úgy el is megy, lehet, hogy felvirrad az a nap, amikor a becsületes ember ki is mondhatja, amit gondol, akár polgármester, akár nem.

- Hallod ezt, polgármester? - szólt Summertrees. - Boszorkányos asszony a feleséged; szögelj lópatkót a szobád ajtajára. Hahaha!

Ez a sziporka nem sikerült olyan jól, mint a Laird korábbi szellemességei. A hölgy sértődötten kihúzta magát, és a polgármester kissé feléje irányozva szavait, így válaszolt: - Ami igaz, az nem mulatság. Vigyázz, Summertrees, mert megégeted magad azzal a patkóval.

- Te bizonyára saját tapasztalatodból beszélsz, polgármester - válaszolt a Laird -, de én bocsánatért esedezem... szükségtelen bizonykodnom Mrs. Crosbie-nak, hogy minden tiszteletem az ősi és nagybecsű Redgauntlet Házé.

- És van is oka rá, mert szoros atyafiságban van velük - szólt a ház asszonya -, és jól ismeri azt a kettőt is, aki még itt van közöttünk e nemzetségből, meg azt a kettőt is, akik már eltávoztak.

- Igazat beszél, asszonyom - felelt a Laird -, szegény Harry Redgauntlet, aki Carlisle-nál szenvedett vértanúhalált, testi-lelki jóbarátom volt; és mégis úgy kellett elválnunk, hogy alig vettünk búcsút.

- Summertrees - szólt közbe a polgármester -, ez ugye éppen akkoriban volt, amikor te a hóhérral fogócskáztál, és rajtad maradt a Pácbaesett Pate név? Szeretném, ha elmondanád a történetet ifjú barátomnak. Mint a legtöbb prókátor, ő is szívesen meghallgatja egy ügyes húzás történetét.

- Csodálom, kedves polgármester uram, hogy ilyen kevéssé vagy körültekintő - válaszolt a Laird, az énekesek módján, kik szabadkoznak elénekelni a dalt, mely pedig már nyelvük hegyén reszket. - Gondolnod kellene arra, hogy vannak oly régi történetek, melyeket nem lehet minduntalan előcitálni anélkül, hogy sebet ne ejtenénk valakin, ki maga is részese volt a dolognak. *Tace*,[112] mondja a latin.

- Remélem, Summertrees - szólalt meg a ház úrnője -, nem képzeli, hogy e házból kiszivároghat valami, ami önnek hátrányára válhat? Magam is hallottam már a történetet, de minél gyakrabban hallom, annál csodálatosabbnak találom.

- Igen, asszonyom, de minden csoda három napig tart, és azóta, hogy ez megesett, már több is eltelt három napnál, s most már ideje lenne fátylat borítani reá - felelte Maxwell.

Fairford úgy vélte, az udvariasság azt kívánja, hogy itt közbeszóljon, hogy már sokszor hallott Mr. Maxwell csodálatos megmeneküléséről, és mi sem okozna neki nagyobb élvezetet, mint ha meghallgathatná hiteles történetét.

De Summertrees megmakacsolta magát, és nem volt hajlandó efféle „ósdi csacskaságokra" fecsérelni a társaság idejét.

- Ha nem, hát nem - mondta a polgármester -, szilárd akaratú embereket nem lehet kedvük ellenére kényszeríteni. Felétek vidéken mint vélekednek az emberek azokról a lázongásokról, melyek mostanában kezdik felütni fejüket a kolóniákon?

---

[112] Hallgass.

- Örvendezünk, uram, örvendezünk. Ha majd már a lehető legrosszabbul állnak a dolgok, akkor elkezdenek rendbe jönni; márpedig most már kis híján a legrosszabbnál tartunk. De ami azt az én kópé kalandomat illeti, ha egyszer ragaszkodsz hozzá, hogy a részleteket is elmeséljem... - folytatta a Laird, aki rájött, hogy múlóban az alkalom, amikor kegyet gyakorolhat azzal, hogy előadja történetét.

- Nem a magam kedvéért kértem - mondta a polgármester -, hanem ennek a fiatalembernek okulására.

- Jól van, miért is ne tennék kedvére ennek az ifjú úriembernek. Csak előbb még ürítem poharam minden becsületes emberre idehaza és külhonban, a többieket meg vigye el az ördög. Aztán pedig... de kegyed már hallotta máskor is, nemde, Mrs. Crosbie?

- Nem annyiszor, hogy ráuntam volna, efelől biztosíthatom kegyelmedet - nyugtatta a hölgy, a Laird pedig minden további bevezetés nélkül, egyenesen Alan Fairfordhoz intézte szavait.

- Ugyebár, kegyelmed is hallott már arról az esztendőről, amit a *Negyvenötös* néven emlegetnek, amikor a déliek koponyái utoljára ismerkedhettek a skót szablyákkal? Zabolátlan legények csapatai kószáltak akkor az országban, és ezeket lázadóknak nevezték... sose tudtam rájönni, miért. Tudod, polgármester, ismerek olyanokat, akiknek szintén köztük lett volna a helyük, de nem jöttek... példának okáért... de hiszen ismered Skye meg Bush meg Traquair esetét. Aztán ugyancsak vége lett a dolognak. Bőviben voltunk akkoriban a kék meg zöld foltoknak, és a kinyújtóztatott nyakak divatja járta. Én nem nagyon bántam, merre visz a sorsom; tőrrel, pisztollyal az övemben öt vagy talán hat hónapig is barangoltam az országban; amíg aztán egyszer igen kínosan riadtam fel kótyagos álmomból. Azon vettem észre magam, hogy egy ködös reggel talpon állok, a kezem pediglen, csak hogy valamiképp el ne bitangoljon, bilincsbe vagyon zárva, a vaskézelő párjában pediglen szegény Harry Redgauntlet keze szorong; és így bandukoltunk talán tizenkettedmagunkkal, akik túl mélyen döftük szarvunkat a mocsárba, egy őrmester meg szakasznyi vöröskabátos és két oszlop dragonyos őrizetében, hogy ügyeljenek, szép csendben menetelünk-e, meg hogy noszogassanak, ha elmenne kedvünk a sétától. Nem volt valami kellemetes az utazásnak ez a módja, no de nem is azért vittek bennünket, hogy jó sorunk legyen; mert tudja, fiatalember, nem merték ezeket a szegény lázadókat a saját jólelkű honfitársaikból verbuvált bíróság elé állítani, habár Skóciában is találtak volna elég whiget, aki felköttet bennünket, hanem ők úgy segítettek magukon, hogy Carlisle-ba hajtottak minket tárgyalásra, ahol már annyira megfélemlítették a népséget, hogy akár egy teljes felvidéki klánt is bíróság elé állíthattak volna egyszerre, azok csak befogták volna a szemüket, és azt kiabálják, hogy „Akasszátok fel az egész bandát, csak nekünk legyen már nyugodalmunk tőlük”.

- Hajjaj - mondta a polgármester -, zord ítéletek voltak, elismerem.

- Zord ítéletek! - csattant fel a felesége. - Zordak! Kívánom, hogy olyan bíróság ítélkezzen azok fölött, akik így ítéltek, amilyent én állítanék ki nekik!

- Fölteszem, hogy az ifjú prókátor úr úgy véli, hogy mindez így volt rendjén - szólt Summertrees Fairfordra pillantva -; egy *öreg* ügyvéd másként gondolkozna. Valamivel meg kellett regulázni a kutyát, és ők jó vastag fütyköst kerestek maguknak. Én nem csüggedtem el annyira, mint a társam, szegény; de hát én szerencsés voltam, mert nem volt se asszonyom, se gyerekem, akik miatt aggódnom kellett volna, Harry Redgauntletnek meg volt mindkettő. Mrs. Crosbie, kegyed ismerte Harryt?

- De még mennyire, hogy ismertem - válaszolt sóhajtva a kérdezett, ahogy régi emlékekre szokás visszagondolni, melyeknek tárgya már nincsen többé. - Nem volt olyan magas, mint a bátyja, és minden dolgában kedvesebb is volt nála. Miután feleségül vette azt a nagy angol vagyont, az emberek azt mondogatták róla, nem olyan igazi skót, mint Edward.

- Az emberek csak beszéltek - mondta Summertrees -, szegény Harry nem volt olyan hetvenkedő, dáridózó zsivány, aki egyszer arról beszél, hogy mit művelt tegnap, másszor pediglen, hogy mit fog holnap csinálni. Hanem, ha valamit meg kellett csinálni, akkor látták volna Harry Redgauntletet. Láttam őt Cullodennél, amikor minden elveszett, húsznál is többet levágni ama kérkedő mihasznák közül, mígnem maguk azok a katonák, akik lebírták, kértek a számára bántatlanságot... egyvalaki parancsainak ellenére, kedves polgármester úr... mert mindenek közül ő volt a legderekabb. Hát ahogy ott masíroztam Harry mellett, és éreztem, hogy a hajnali ködben egyszer csak felemeli a karomat, mintha a szemét akarná megtörölni... mert nélkülem még ezt sem tehette meg, annyira összeláncoltak bennünket... a szívem is majd megszakadt szegény barátomért. Ezenközben én meg egyre csak próbálgattam, miként tudnám úgy elkeskenyíteni a kezem, hogy olyan legyen, mint egy dámáé, mert akkor kihúzhatnám a vas karperecemből. Azt gondolhatnák kegyelmedék - mondta széles, csontos kezét az asztalra fektetve -, eleget izzadhattam ezzel az én ürücombnyi öklömmel, ám ha megfigyelik, láthatják, hogy a kengyelcsont a legszélesebb, s ezért jó tágan tartotta a béklyót. Végül is sikerült kicsusszantanom a kezem, aztán visszadugtam és újra kihúztam; de szegény Harry oly mélyen elmerült a saját gondolataiban, hogy nem tudtam észrevétetni vele, hogy miben mesterkedem.

- Miért nem? - kérdezte Alan Fairford, akinek a számára a történet kezdett némi érdekkel bírni.

- Mert egy istenverte dragonyos lovagolt mellettünk túlfelől, és ha Harryn kívül őt is bizalmamba avatom, nem kellett volna soká várnom, míg egy pisztolygolyóbis a kalpagom általveri. Nemigen volt egyéb választásom, mint hogy legalább magamért megtegyem, amit tehetek; és becsületszavamra mondom, olyan idő járt rám akkor, hogy a bitó nézett velem farkasszemet. Úgy volt, hogy Moffatnál tartunk pihenőt reggelire. Jól ismertem a lapost, amin keresztül meneteltünk, mert különböző alkalmakkor már bevadásztam, besolymásztam minden ölnyi darabkáját. Így hát vártam, amíg elérkeztünk az Errickstane-i Meredélyhez. Ismerik kegyelmedék azt a helyet, amelyet a Márki Karámjának neveznek, amiért az annandale-i betyárok oda szokták volt hajtani az elorzott gulyákat?

Fairford nem titkolta tudatlanságát.

- Látnia kellett idejövet. Olyan az a hely, mintha négy hegy összedugná a kobakját, hogy kizárja a napfényt a közéjük ékelődött sötét üregből. Mélységes, fekete, betyáros szakadék, és az útszéltől olyan meredeken lejt, hogy annál meredekebb hangafüves szakadékfalat már elképzelni se lehet. Az alján kis csermely folyik, és az ember szinte azt hinné, ki se talál az ennyire szorosan köréje dobált hegyek közül.

- Valóban cudar szoros - mondta Alan.

- Meghiszem azt - folytatta a Laird. - Bármily cudar is, nekem ez volt az egyetlen lehetőségem; noha a hátam is borsódzott belé, amikor arra gondoltam, miként fogok legurulni abba a szakadékba, mégsem szállt inamba a bátorság. Így aztán, midőn elérkeztünk a Johnstonok marhaakoljának szélére, kihúztam kezem a bilincsből, odakiáltottam Harry Redgauntletnek, hogy „Kövess!”... átsurrantam a dragonyos lovának hasa alatt... villámsebesen magam köré csavarintottam a takarómat... oldalt dobtam magam, mert amúgy sem találtam volna kapaszkodót lábamnak, és legördültem a meredélyen hangabokrokon, páfrányon és szedreseken át, akár egy edinburghi hordó a Tímár közön. Sohasem tudom megállni nevetés nélkül, ha eszembe jut, hogy elámulhattak azok a zsivány vöröskabátosok; mert, mint mondottam, sűrű volt a

köd, és azt hiszem, aligha sejtették, hogy micsoda dilemma előtt állnak. Már félúton jártam (mert gurulni gyorsabb, mint futni), mikor végre a flintájukhoz kaptak; akkor aztán volt villámlás, meg piff-puff az út széléről. De énnekem vagy a durrogástól, vagy attól, hogy keményen neki-nekikoccant a köveknek, túlságosan is zsibongott a fejem, semhogy bármire is gondoljak. Az eszméletemet nem vesztettem el, ami mindenki szerint, aki látta a helyet, a csodával határos; és még a kezemmel is segítettem magam, ahogy bírtam, mígnem aztán végül megérkeztem a szakadék aljába. Ott elhevertem egy fél percenet hosszan, de a bitófa gondolata felér a világ valamennyi repülősójával és illatszeres üvegcséjével, ha valakit magához kell téríteni. Úgy pattantam fel, mint egy harmadfű csikó. Forogtak velem a hegyek, mint megannyi óriás zugattyú. De nem volt nekem arra időm, hogy ezen elmerengjek, kiváltképp, hogy a lövöldözéstől némiképp felszállt a köd. Lentről láttam a gazembereket, amint a meredély peremén gubbasztanak, mint a varjak; és azt gondoltam, hogy ők is látnak engem, mert egyikük-másikuk elkezdett lefelé kapaszkodni, de amilyen helyre legény voltam, hozzám képest inkább csak mintha mezei miséről hazatérő vénasszonyok lennének vörös kabátban. Fel is hagytak a mászással hamarosan, és a mordályaikat kezdték újratöltögetni. Rendben van, uraim, gondoltam, ha kegyelmedék így kívánják, hát legyen. Ha még beszédetek van velem, muszáj lesz egész Carriefraw-ig jönnötök. Azzal nekivágtam az útnak, de őzbak olyan gyorsan még nem járt azokon a lejtőkön, mint akkor én; és meg sem álltam, amíg nem tudtam magam és a vörös kabátos cimboráim között három vizet, jó mélyet, mert esős volt az év, fél tucat hegyet és jó néhány mérföldnyit Skócia legcudarabb ingoványos hangamezeiből.

- Ezért a szökésért kaptad a Pácbaesett Pate nevet - mondta a polgármester nagy hangon, és teletöltötte a poharakat, miközben vendége, akit feltüzeltek előcsalt emlékei, diadalmasan pillantott körbe, rokonszenvre és elismerésre várva. - Egészségedre, pajtás; és kívánom, hogy soha többet ne kerüljön ilyen kutyaszorítóba a nyakad.[113]

- Khm!... nem tudom - felelte Summertrees. - Nem hiszem, hogy megérek még egy ilyen kísértő alkalmat.[114] De ki tudhatja? - Majd mély hallgatásba merült.

- Szabadna megkérdeznem, uram, hogy mi lett az ön barátjával? - kérdezte Alan Fairford.

- Szegény Harry! - mondta Summertrees. - Mondhatom önnek, uram, időbe telik, amíg az ilyen szökésre elhatározza magát az ember; és Neil MacLeantől tudom, aki utánunk lépkedett a sorban, de valami ravaszsággal szerencsésen megmenekült az akasztófától, hogy miután én nekiiramodtam, szegény Harry csak állt, mint aki kővé meredt, bár felebarátaink a fogságban tőlük telhetőleg nagy kavarodást rendeztek, hogy eltereljék a katonák figyelmét. Végül ő is futásnak eredt; de ő nem ismerte a környéket, és akár zavarában, akár pedig mert túlságosan meredeknek találta a lejtőt, balra, a hegynek felfelé menekült, ahelyett, hogy lefelé indult volna, így aztán könnyen nyomába jutottak, és megfogták. Ha követte volna az én példámat, ő

---

[113] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: VII. - Pácbaesett Pate szökése.

[114] Egy koros úriember, aki e könyv szerzőjével azonos nevet visel, szintén részt vett az 1715-ös eseményekben, és nem kevés nehézségek árán, Buccleuch és Monmouth hercegnőjének közbenjárására menekült csak meg a bitófától. Őkegyelmessége, aki nagy tekintéllyel és hatalommal bírt klánjában, elküldött érte, kinek érdekében a közbenjárásra vállalkozott, és intette őt arra a kockázatra, amit a lázadással magára vállalt, valamint hogy neki mekkora fáradságába került megmentése, s végül azzal végezte a kioktatást, hogy tudtára adta, hasonló hűtlenség esetén nem számíthat arra, hogy ismét felvállalja érdekei védelmezését. - Ahogy tetszik kegyelmességednek - válaszolt a nyakas, vén tory -, de félek, túl öreg vagyok én már ahhoz, hogy még egy alkalmam nyíljék rá. *(Walter Scott jegyzete)*

is talál elég olyan embert a pásztorok között, akik elrejtik, és jól tartják árpalángossal meg hullott bárány húsával,[115] amíg újra jobb napok köszöntöttek ránk.

- Ő tehát megbűnhődött a felkelésben való részvételéért? - kérdezte Alan.

- Úgy bizony - mondta Summertrees. - Túlságosan vörös volt a vére, semhogy megkímélték volna, mikor oly nagyon keresték ezt a festéket. Halállal bűnhődött, ahogy ön fejezte ki, uram, de valójában meggyilkolták hidegvérrel és vele még sok nyalka legényt. Még lehet, hogy egyszer eljön a mi időnk is... nincs azért még minden megbocsátva, amiről most nem esik beszéd. Azt hiszik, hogy már mind meghaltunk, és a föld alatt vagyunk, pedig... - Elhallgatott, és homályos fenyegetéseket mormogva, teletöltötte poharát, amitől aztán visszatért előbbi kedélye, melynek vágatából némiképp kizökkent elbeszélésének vége felé.

- Mi lett a sorsa Mr. Redgauntlet gyermekének? - kérdezte Fairford.

- Mister Redgauntlet! Sir Henry Redgauntletnek hívták, és a fiát, ha még él a gyermek, Sir Arthurnak. Én meghitten Harrynak szólítottam, és Redgauntletként emlegettem, mint háza fejét... de a teljes címe Sir Henry Redgauntlet volt.

- Ezek szerint gyermeke már nem él? - kérdezte Alan Fairford. - Kár, hogy ily nemes családnak magva szakadt.

- Maradt még egy öccse - folytatta Summertrees -, Edward Hugh Redgauntlet nevezetű, aki a nemes ház mostani feje. És ez így is van jól, mert légyen bár szerencsétlen ezen úriember nem egy tekintetben, jobban őrzi a család becsületét, mint egy fiú, aki azok közt a megveszekedett whigek között nevelkedett: Edward bátyja, Henry asszonyának rokonainál. Nincsenek jó viszonyban a Redgauntlet családdal... ádáz whigek minden ízükben. Sir Henry megszöktette menyasszonyát a szülői házból, úgy vette feleségül. Szegény asszonykának nem engedték meg, hogy meglátogassa férjét a rabságban... még attól az aljasságtól sem riadtak vissza, hogy megtagadjanak a fogolytól egy kis pénzbeli támogatást; pedig, mivel a maga birtokát elkonfiskálták és kifosztották, még a legelemibbekben is szükséget szenvedett volna, ha nem segíti egy hű embere, aki híres nyirettyűs volt, egy világtalan. Magam is láttam őt Sir Henry társaságában, a nagy csinnadratta előtt és alatt is. Hallottam hegedülni Carlisle utcáin, és a pénzt, amit így keresett, tudom, elvitte gazdájának, aki ezalatt a várbörtönben raboskodott.

- Egyetlen szót sem hiszek az egészből - mondta Mrs. Crosbie, a méltatlankodástól lángoló arccal. - Egy Redgauntlet inkább hússzor is meghal, semmint hogy ujjal is érintse egy nyirettyűs alamizsnáját.

- Ejnye, de heves... de nagyon heves, kedves kuzin... csupa bolondéria meg gőg - válaszolt Summertrees Lairdje. - Mérges kutya is megeszi a sáros pudingot, kedves Crosbie kuzin; keveset tud, kedves kuzinom, arról, mi mindenre rákényszerült akkoriban nem egy barátja egy tál rántott levesért vagy egy darabka lapos kalácsért. Én magam hetekig egy köszörűs kerekét toltam, részben mert rászorultam, részben álcázásként. Tapostam a lábítót minden vén banya ajtaja előtt; és ha életetni óhajtja az ollóját, Mrs. Crosbie, hozzám forduljon, ha ugyan jár még a kerekem.

- Jobb lesz, ha kikéred előbb az én engedélyemet - szólt közbe a polgármester -, mert hallottam arról a fura szokásodról, hogy ha megtetszett a kuncsaft, csókot kértél penny helyett.

- Ugyan, ugyan - szólt a hölgy -, ha kegyelmetek puncsot töltögetnek az ebéd tetejébe, akkor nekem ideje elmennem innen... Az urak jöjjenek fel a szobámba, ha megszomjaznak egy csésze teára.

---

[115] Pásztorkodó vidékeken habozás nélkül megeszik az elhullott állatok húsát. *(Walter Scott jegyzete)*

Alan Fairford nem bánta, hogy elment a hölgy. Úgy tűnt, túlságosan érzékeny a Redgauntlet család becsületét illetőleg, habár csak negyedik unokatestvérük volt, s így alighanem felizgatnák azok a kérdések, melyeket ő szándékozott feltenni e ház jelen fejének hollétét illetőleg. Vándor Willie félig-meddig megjegyzett meséje furcsa, zavaros sejtéseket ébresztett fejében, és akaratlanul is felötlött benne, hogy barátja, Darsie Latimer, talán a szerencsétlen sorsú Sir Henry fia. De mielőtt belemerült volna az efféle találgatásokba, most az volt a legfontosabb, hogy megtudja, mi lett vele. Ha esetleg nagybátyja kezében lenne, nem foroghat-e fenn valamely ok versengésre vagyon avagy rang dolgában, ami ily zordon férfiút, aminő Redgauntlet, arra indíthatna, hogy durva eszközökhöz folyamodjék az ifjúval szemben, ha rádöbben, hogy nem tudja saját céljainak megfelelően átformálni? Csendben fontolgatta ezen feltevéseket, miközben a poharak számos kört írtak le a puncsostál körül, s várta, hogy a polgármester, saját indítványához híven, felhozza a tárgyat, melynek megbeszélésére őt Summertreesbéli Maxwell úrnak bemutatta. A polgármester nyilvánvalólag megfeledkezett ígéretéről, vagy legalábbis nemigen igyekezett beváltani. Nagy komolysággal vitatta az Illeték Törvényt, melynek bevezetése akkor állt küszöbön az amerikai gyarmatokon, s egyéb időszerű politikai kérdéseket is sorra kerített, de Redgauntletről egyetlen szót sem ejtett. Alan hamarosan belátta, hogy ha egyáltalán előbbre akarja mozdítani tervezett nyomozását, neki magának kell kezdeményezőleg fellépnie, és elhatározta, hogy így is tesz.

Elhatározásához képest megragadta az első alkalmat, mely a gyarmati politika megvitatásának egy rövidke szünetében adódott, hogy így szólaljon meg: - Szeretném emlékeztetni önt, kedves polgármester úr, ígéretére, hogy segítségemre lesz némely részlet felderítésében azon ügyet illetőleg, amely engem annyi aggodalommal tölt el.

- Úgy bizony! - szólt a polgármester percnyi tétovázás után. - De milyen igaza van... Konzultálni szeretnénk veled, kedves Maxwell, egy bizonyos fontos ügyben. Bizonyára tudod... sőt egészen biztos vagyok benne, hogy hallottad hírét az esetnek... amikor a broken-burni és a Solway mentén feljebb lakó halászok megrohanták egy Geddes nevezetű kvéker dagályhálóit, és valamennyit a fövennyel tették egyenlővé.

- Való igaz, hogy hallottam róla, kedves polgármester uram, és örültem is neki, hogy maradt még ennyi kurázsi azokban a zsiványokban, és igazságot szereztek maguknak az új módi ellenében, ami olyan kotlóst csinált volna a Solway felsőfolyása mellett lakókból, aki csak kikölti a haltojást, de a halat az alsófolyás mentiek fogják ki és eszik meg.

- Nos, uram - mondta Alan -, ezúttal nem erről szeretnék tudakolódni. Hanem egy fiatal barátom Mr. Geddes társaságában volt, midőn erre az erőszakos cselekedetre sor került, és azóta semmiféle hírt sem hallottunk felőle. Mármost barátunk, a polgármester úr úgy véli, hogy ön esetleg tanáccsal láthatna el bennünket...

Ekkor félbeszakította a polgármester és Summertrees is, akik egyszerre kezdtek kiabálni; az előbbi megpróbálván cáfolni, hogy bármi érdeke is fűződne a dologhoz, az utóbbi pediglen a válaszadás alól próbálván kibújni.

- Méghogy én úgy vélem! - méltatlankodott a polgármester. - Én bizony nem sokat fájlaltam miatta a fejem, Mr. Fairford... nekem ugyan se ingem, se gallérom az a széltoló!

- Méghogy én „tanáccsal láthatnám el”! - háborgott Summertreesbéli Maxwell úr. - Mi az ördögöt tanácsolhatnék én kegyelmednek egyebet, mint hogy küldje körbe a városban a kikiáltót, és doboltassa ki, hogy elvesztette a báránykáját, ahogy az elveszett kopókat meg az elbitangolt pónikat kerestetik.

- Megbocsát kegyelmed - mondta Alan csendesen, de eltökélten -, komolyabb választ kell kérnem uraságodtól.

- Nocsak, fiskális úr - felelte Summertrees -, én eddig azt hittem, hogy kegyelmed szokott tanácsot adni az ügyfeleinek, nem pediglen maga kérni szegény és ostoba falusi uraktól.

- Ha nem is pontosan tanácsot, de olykor valóban kötelességünk, hogy bizonyos kérdésekre választ kérjünk, Mr. Maxwell.

- Jóuram, ha kelmed parókát és talárt visel, meg kell adnunk a parókának és talárnak, ami dukál, s viselőjének az előjogot, hogy azt kérdezzen, amit kedve tart. Ám ha nem hordja hivatali díszeit, egészen más a helyzet. Miből gondolja az úr, hogy nekem bármi közöm is van ahhoz a zendüléshez, avagy hogy kegyelmednél jobban tudom, mi történt? E kérdés rám nézve sértő feltevésből ered.

- Azonnal megmagyarázom - válaszolt Alan, feltéve magában, hogy nem ad módot Mr. Maxwellnek a beszélgetés megszakítására. - Ön bizalmasa Mr. Redgauntletnek; őt azzal vádolják, hogy részese volt a rendbontásnak, és erőszakkal fogságban tartja barátom, Darsie Latimer, egy vagyonos és tekintélyes ifjú személyét, kinek sorsát felderítendő én most ide érkeztem. Ez az ügy állása; és valamennyi érdekelt fél, kivált az ön barátja, okkal lehet hálás, amiért ily higgadt modorban szándékszom folytatni vizsgálódásomat, amennyiben ennek megfelelő őszinteséget tanúsítanak irányomban.

- Ön félreértett engem - mondta Maxwell csillapultabb hangon. - Én azt mondtam, hogy a megboldogult Sir Henry Redgauntlet barátja voltam, akit 1754-ben Hairriebie-nél, Carlisle mellett kivégeztek; ám nem tudok senkiről sem, ki jelenleg a Redgauntlet nevet viselné.

- De ugyebár ismeri Birrensworki Herries urat - kérdezte Alan mosolyogva -, akit megillet a Redgauntlet név?

Maxwell metszően szemrehányó pillantást vetett a polgármesterre, de nyomban ki is simultak a ráncok, és nyílt, bizalmas hangnemre váltott.

- Nem szabad megharagudnia, Mr. Fairford, amiért a szegény, üldözött ellenpártiak kicsinyég berzenkedni kezdenek, ha ilyen magafajta eszes fiatalember tudakolódik utánuk. Én magam is, noha már kinn vagyok a pácból, és úgy billentem a kalapom a Keresztnél, ahogy nekem tetszik, süssön bár nap vagy hold, mégis annyira hozzászoktam, hogy köpönyegem szárnyát arcom elé vonjam jártomban-keltemben, hogy esküszöm, ha egy vöröskabátos váratlan hozzám lép, egy percenetre megint a kerekem meg a köszörűkövem után vágyakozom. Nos, Redgauntlet, szegény feje, nálam is sokkal cudarabb helyzetben van. Őt, mint talán hallotta már, még mindig üldözi a törvény... még mindig homlokán hordja a vérdíj bélyegét, szegény ember... és ez óvatossá tesz bennünket... nagyon óvatossá... habár természetesen jól tudom, hogy önnel szemben ez szükségtelen, mivel önhöz hasonló küllemű és modorú férfiú bizonyosan nem akarhat csapdába ejteni egy boldogtalan sorsú úriembert.

- Ellenkezőleg, kedves uram - mondta Fairford -, alkalmat óhajtok nyújtani Mr. Redgauntlet barátainak, hogy kisegítsék a bajból, azáltal, hogy kieszközlik barátom, Darsie Latimer nyombani szabadulását. Kötelezettséget vállalok, hogy amennyiben a rövid fogságon kívül nem szenvedett egyéb bántódást, vizsgálat nélkül szemet hunyhatunk az ügy fölött; ám hogy ezt a célt elérjük, mely oly igen kívánatos annak számára, aki most ismét ily gyalázatosan megsértette a törvényeket, melyek ellen már előbb is súlyosan vétkezett, az szükséges, hogy a megesett sérelmet késedelem nélkül jóvátegyék.

Úgy tűnt, Maxwell teljesen elmerült töprengéseiben, és csak egy vagy két, nem nagyon barátságos, s nem jókívánságokat tartalmazó pillantást váltott házigazdájával, a polgármesterrel. Fairford felkelt, és fel-alá járkált a szobában, hogy alkalmat adjon nekik kettesben megbeszélni a dolgot, mert remélte, hogy a hatás, melyet személye Summertreesre szemmel

láthatólag tett, valamely kedvező fordulatot érlelhet. Azok ketten megragadták az alkalmat, és nyomban sustorogni kezdtek; mohón és szemrehányó modorban a Laird, a polgármester pedig feszengve és mentegetőző hangon válaszolgatott kérdéseire. Néhány szófoszlány Fairford fülébe is eljutott, akinek jelenlétéről, úgy tűnt, meg is feledkeztek, míg ő a szoba másik végében álldogált, látszólag teljes elmélyültséggel szemlélve egy remekművű indiai rácsozat alakjait, amely a polgármester testvérének ajándéka volt, aki a Kelet-indiai Társaság egyik hajóján kapitánykodott. Abból, amit kihallgatott, kétségtelen lett számára, hogy küldetése és makacssága, mellyel teljesítésére tört, szóváltásra adott okot a két suttogó között.

Végül is Maxwell így fakadt ki: - Jól rá kell ijeszteni, aztán behúzott farokkal kotródhat, mint a kutya, ha idegen birtokon koncsorgott.

A polgármester erélyesen tiltakozott: - Erre gondolni sem szabad... azzal csak rontanánk a helyzeten... az én állásomban... az én közhivatalomban... el sem képzelheted, milyen makacs... akár az apja.

Aztán halkabban suttogtak, végül a polgármester felemelte lehorgasztott fejét, és vidám hangon így szólt: - Jöjjön, Mr. Fairford, telepedjék le a pohara mellé; összedugtuk a fejünket, és belátja majd, hogy nem a mi hibánk, ha kegyelmed nem lesz maradéktalanul elégedett, és Mr. Darsie Latimer nem szabadul rögvest, hogy újra álla alá szoríthassa nyirettyűjét. Hanem Summertrees úgy véli, hogy az ügy érdekében némi személyes kockázatot kell vállalnia uraságodnak, amit talán nem nagyon szívesen vesz magára.

- Uraim - felelte Fairford -, természetesen nem riadok vissza semmilyen kockázattól, mely célom eléréséhez vezethet; ám az urak lelkiismeretére bízom... az önére, Mr. Maxwell, aki becsületes és nemesember, valamint az önére, polgármester úr, aki magisztrátus és hű alattvaló... hogy nem vezetnek tévútra ebben a tárgyban.

- Ami engem illet, én a világért sem - mondta Summertrees. - Megmondom én az igazságot, rögvest és őszintén kimondom, valóban tudom a módját, hogy kegyelmedet szegény Redgauntlet barátom elébe juttassam; és hogy meg is teszem, ha kegyelmed óhajtja, sőt, őt is megkérem, hogy bánjon kegyelmeddel küldetéséhez képest. De szegény Redgauntlet barátom bizony nagyon megváltozott... az igazat megvallva sohasem volt épp kedélyes ember; mindazonáltal jótállok érte, hogy semminő nagyobb veszedelem nem leselkedik kegyelmedre.

- Majd inkább magam állok helyt magamért - mondta Fairford -, mégpedig megfelelő erővel a hátam mögött.

- Semmi effélét nem tesz kegyelmed - tiltakozott Summertrees -, mert elsősorban is nem képzelheti, hogy a filiszteusok kezére akarjuk adni szegény nyomorultat, amikor éppen ellenkezőleg, egyetlen okom arra, hogy rendelkezésére bocsássam kegyelmednek a helyzet kulcsát, éppenséggel az, hogy ekképp valamennyi fél számára békés egyezséggel zárjuk le ezt az ügyet. Másodsorban pedig, Redgauntlet hírszolgálata oly kiváló, hogy ha kegyelmed katonák vagy pandúrok kíséretében közelítené meg tanyáját, biztosíthatom, hogy legfeljebb ha bottal üthetné a nyomát.

Fairford egy pillanatra eltűnődött. Azt fontolgatta, hogy ha sikerül beszélnie ezzel az emberrel, s megtudnia, mily állapotban leledzik barátja, ez oly nyereség lenne, melyre bármely személyes kockázat árán is érdemes szert tennie; emellett világosan látta, hogy ha a maga számára legbiztonságosabb módot választja, azaz az igazságszolgáltatás segítségét kéri, mindenekelőtt megfosztatik ama tények ismeretétől, melyek nélkül tanácstalan, ráadásul pedig Redgauntlet tudomást szerez az őt fenyegető veszedelemről, és talán az országból is eltávozik, magával hurcolva foglyát. Ezért megismételte előbbi szavait: - Az ön becsületére bízom magam, Mr. Maxwell; és egyedül megyek el barátja meglátogatására. Kevéssé kételkedem

abban, hogy hajlik majd az eszély szavára, és kielégítő beszámolót kapok majd tőle Mr. Latimer állapotjáról.

- Magam is csak kevéssé kétlem - válaszolta Summer-trees -, ám úgy vélem, hogy eredményt csakis a későbbiek során várhat, s elébb kegyelmed kénytelen lesz halasztást és kényelmetlenségeket is elszenvedni. Kezességem ennél nem terjed tovább.

- Így is elfogadom - mondta Alan Fairford. - Ám engedje meg, hogy megkérdezzem, tekintve, hogy ön oly sokra becsüli barátja biztonságát, és bizonyára nem szívesen veszélyezteti az enyémet sem, nem az lenne-e legjobb, ha a polgármester avagy ön elkísérne engem ehhez a férfiúhoz, ha ugyan nincsen tőlünk valamely nagy távolságra, s velem együtt próbálná rábírni, hogy figyelmezzen az okos szóra?

- Én?... Én ugyan nem megyek egyetlen tapodtat se - mondta a polgármester -, ebben egészen biztos lehet, kedves Alan úrfi. Mr. Redgauntlet a feleségem negyedfokú kuzinja, ez tagadhatatlan; de lenne bár egyetlen rokona vagy lenne akár az én egyetlen hozzátartozóm, még akkor sem lenne hivatalomhoz illő, hogy rebellisekkel közlekedjem.

- Vagy hogy olyanokkal koccintgass, akik nem esküsznek fel az új királyra - jegyezte meg Maxwell, teletöltve poharát. - Magam is azt hiszem, hogy előbb látnám a vén pogány Claverhouse-t mezei istentiszteleten. Ami pedig engem illet, kedves Mr. Fairford, magam sem mehetek, csakhogy éppen az ellenkező okból. Eme virágzó és felettébb királyhű város polgármesterének *infra dig*[116] lenne egy Redgauntlettel összeadnia magát; számomra viszont *noscitur a socio*.[117] Azonnal posta menne Londonba a hírrel, hogy két ilyen jakobita, mint Redgauntlet és jómagam, találkoztak egy szakadék szélén... a Habeas Corpust nyomban felfüggesztenék... a szóbeszéd már kész vádakat hordozna Carlisle-tól a Land's Endig... és ki tudja, hogy a pletyka szele nem sodorná-e ki birtokomat kezeim közül, magamat pedig újra a mélybe az Errickstane-i Meredélyről. Nem, nem; várjon kicsinyég. Átmegyek a polgármester szobájába, írok egy levelet Redgauntletnek, és eligazítom kegyelmedet, miként kézbesítheti neki.

- Az irodámban találsz tintát és pennát - mondta a polgármester, rámutatva ajtajára egy belső szobának, melyben diófa íróasztala és rekeszes szekrénykéje állt.

- Remélem, olyan penna, amelyik írni is tud - tréfálkozott a vén Laird.

- Írni is tud, meg a betűket se véti el, ha értő kéz fogja - felelte a polgármester, miközben a Laird kiment a szobából, és behúzta maga mögött az ajtót.

---

[116] Méltóságán aluli.

[117] Embert barátjáról.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Alan Fairford története
(Folytatólag)

Alighogy a szoba megürült Summertreesi Maxwell úr személyétől, a polgármester óvatosan körbetekingetett, felnézett, lenézett, aztán közelebb húzta székét megmaradt vendégéhez, és suttogva megszólalt, de olyan halk hangon, hogy attól még „a padlón illanó egérke” se riadt volna meg.

- Mr. Fairford - kezdte -, kegyelmed jólelkű ifjú; s mi több, régi barátom fia. Kegyelmed édesapja évek óta megbízottja városunknak, és jelentős szava van a tanácsban; ennélfogva úgyszólván kölcsönösen lekötelezettjei lettünk egymásnak... egyszer ezen az oldalon volt több, másszor a másikon; de mindig adódott valami szívesség. Én csak egyszerű ember vagyok, Mr. Fairford; de remélem, kegyelmed érti, mit akarok mondani.

- Elhiszem, hogy polgármester uram jó szándékkal van irányomban; és meggyőződésem - felelte Alan Fairford -, hogy soha jobban nem mutathatja ki szívességét, mint épp ez alkalommal.

- Éppen ez az... éppen ezt akarom én is, Alan úrfi - válaszolta a polgármester. - Amellett, amint az illendő is az én hivatalomat betöltő férfiúhoz, rendíthetetlen híve vagyok a hitnek és a királynak is, mármint a jelenlegi egyházat és államrendet értem ezen; ekképpen, amint mondottam már, kegyelmed rendelkezhetik legjobb... tanácsaimmal.

- Segítségében és együttműködésében is reménykedem - felelte erre az ifjú.

- Persze, persze - mondta az óvatos természetű magisztrátus. - Tudja kegyelmed, szeretheti valaki az Egyházat akkor is, ha nem gubbaszt örökké a templomban, és a Királyt is szeretheti, ha a nevét nem is vagdalja folyton erőszakkal a mások fejéhez, akik szerencsétlenek történetesen egy másik királyt jobban szeretnek. Vannak közöttük barátaim és kapcsolataim, amint-hogy az ön édesatyjának is, Mr. Fairford, vannak közöttük kliensei... ezek a szegény jakobiták is hús-vér emberek... végtére ők is Ádám és Éva gyermekei; ennélfogva... remélem, ért engem uraságod? Én nyílt szavú ember vagyok.

- Tartok tőle, hogy *nem* egészen értem önt - mondta Fairford -; és ha valamit bizalmasan szeretne velem közölni, kedves polgármester úr, akkor leghelyesebb lenne, ha sürgősen előhozakodna vele, mert Summertrees Lairdje most már egy vagy két percen belül bizonyosan befejezi levelét.

- Cseppet se tartson ettől... Pate eszes ember, de a tolla nem szalad olyan sebesen a papiroson, mint az agarai a tinwaldi mezőn. Csipkelődtem is vele efölött, ha netán észrevette volna uraságod. Pácbaesett Pate-nek bármit mondhatok... hiszen közeli rokona a feleségemnek.

- No de milyen tanácsot akart adni, polgármester úr? - szakította félbe Alan, aki észrevette, hogy az érdemes magisztrátus, akár a félénk paripa, minduntalan visszahőkölt, valahányszor úgy tetszett, közelébe ért céljának.

- Én csak egyszerű szavakkal tudom előadni, mert én egyszerű ember vagyok. Tegyük fel, hogy valamelyik barátom, olyanforma, mint kegyelmed, belepottyant a Nith legmélyébe, és most kézzel-lábbal kapálódzik az életéért. No de ha egyszer már így áll a helyzet, nekem nemigen van módom segíteni kegyelmeden, mert rövid karú, kövér ember vagyok, és úszni sem tudok, vagyis mi haszna lenne annak, ha én is beugornék kegyelmed után?

- Azt hiszem, most már értem, mire céloz - mondta Alan Fairford. - Úgy gondolja tehát, hogy Darsie Latimer élete veszélyben forog?

- Én! Én nem gondolok semmit, Alan úrfi, de ha mégis így lenne, habár én bízom benne, hogy nem így van, magának mi dolga véle, hiszen nem vér a véréből.

- No de a kegyelmed barátja, Summertrees - folytatta az ifjú ügyvéd - levelet ad a kezembe ehhez a kegyelmedék Redgauntletéhez. Ehhez mit szól a polgármester úr?

- Én! - kiáltott fel a polgármester. - Én, Mr. Alan? Én nem mondok se szénát, se szalmát. De kegyelmed még nem tudja, mi dolog az, farkasszemet nézni egy Redgauntlettel; okosabb lenne, ha előbb a feleségemmel tenne egy próbát, aki pedig csak negyedfokú unokatestvérük, és azután merészkedne a Laird elé... csak mondjon előtte valamit a Forradalomról, és majd meglátja, milyen tekintettel fog kegyelmedre nézni.

- Ennek az ütegnek minden lövését kegyelmednek kell állnia egyedül - felelte Fairford. - De kérem, beszéljen nyíltan, amint férfihoz illik. Úgy gondolja, hogy megbízhatom Summertreesben?

- Hogy megbízhat-e... no még ilyet... hogy megbízhat-e? Én egyszerű ember vagyok, Mr. Fairford... de jól értettem, azt kérdezte, hogy *megbízhat-e*?

- Bizony - válaszolta Alan -, és fontos tudnom, hogy a válasz igen-e, s az ön számára is fontos lehet, hogy figyelmeztessen, ha nem; mert ellenkező esetben önt gyilkosságban való bűnrészesség terhelné, ami a körülményeket tekintve, súlyosan eshet latba.

- Gyilkosság!... Ki beszél itt gyilkosságról? - háborgott a polgármester. - Ilyen veszély nem fenyeget, Alan úrfi. Csupán ha én kegyelmed helyében lennék... hogy őszintén kimondjam, mi jár a fejemben... - Ekkor száját a fiatal ügyvéd füléhez közelítette, és további kínos vajúdás után a következő kurta szavakkal végre biztonságban eljutott tanácsa a címzetthez: - Pislantson bele Pate levelébe, mielőtt átadja.

Fairford összerezzent, kemény tekintettel a polgármester szeme közé nézett, de nem szólt semmit; miközben Mr. Crosbie az olyan ember önelégültségével, aki végre rábírta magát, hogy tekintélyes áldozatok árán eleget tegyen valamely súlyos kötelességének, bólogatva hunyorgatott Alanre, mintegy megerősítve előbbi tanácsát, majd lehörpintett egy nagy pohár puncsot, és nagyot sóhajtva, mint aki nagy tehertől szabadult meg, így fejezte be szavait: - Én egyszerű ember vagyok, Mr. Fairford.

- Egyszerű ember? - kérdezte Maxwell, aki ebben a pillanatban lépett be a szobába, kezében a levéllel. - Polgármester, én mindig csak olyankor hallottam tőled ezt, amikor valami huncutságban mesterkedtél.

A polgármester meglehetősen ostoba ábrázatot vágott, Summertrees Lairdje pedig éles és gyanakvó pillantást vetett Alan Fairfordra, aki a hivatásával járó rettenthetetlen nyugalommal állta tekintetét. Percenetnyi csend következett.

- Megpróbáltam lebeszélni fiatal barátunkat - magyarázta a polgármester - esztelen vállalkozásáról.

- Kezeskedem - mondta Maxwell -, hogy megóvom önt minden komolyabb következménytől... habár némi kellemetlenségekre fel kell készülnie.

- Ezeket eltűröm - mondta Fairford -, és kész vagyok vállalni a kockázatot.

- Nos, tehát - kezdte Summertrees -, önnek el kell mennie...

- Én most magukra hagyom az urakat - szólt közbe a polgármester felkelve az asztaltól -; ha végeztek a társalgással, megtalálnak az urak nejem teázóasztalánál.

- Soha nála ravaszabb öregasszony nem kortyolt még teát - szólt Maxwell, miután a polgármester becsukta az ajtót -; mindig ezé a Crosbie-é az utolsó szó, bárkivel beszél is... és mégis, amiért ilyen cirókás, mázos szavú ember, és meggyőzőn, tetszetősen beszél, meg sok jó ismerőse van, no meg kivált azért, mert még senki sem tudott rájönni, valójában whig-e avagy tory, immár harmadszor választották meg polgármesternek! No de térjünk a tárgyra. Ez a levél, kedves Mr. Fairford - s átadott egy lezárt borítékot -, amint láthatja, Mr. H--- of B---nek szól, és az ön személyéről tanúskodik ezen úr előtt, aki családi nevén Redgauntletként is ismert, habár csak ritkán szólítják így, mivel bosszantó módon e név megemlíttetik bizonyos parlamenti okmányban. Nem kételkedem abban, hogy ő majd megnyugtatja önt barátja biztonságát illetően, és rövidesen őt magát is szabadon engedi... feltéve, hogy jelenleg az ő fogságában van. Most azonban az a kérdés, hogyan találja meg őt; ám mielőtt beavatom önt ezen feltétlenül szükséges titok ismeretébe, önnek becsületszavát kell adnia, hogy nem hozza tudomására senkinek, sem szóban, sem pediglen írásban, milyen expedícióra készül.

- Hogyan, uram? - álmélkodott Alan. - Hogyan várhatja el tőlem, hogy ily óvatlan legyek, és senkivel se tudassam, milyen útra indulok, hogyha valamely baleset érne, legalább az legyen tudott, merre vagyok, s mi céllal mentem oda?

- És ön talán elvárhatja tőlem - válaszolt Maxwell ugyanolyan hangnemben -, hogy barátom biztonságát nemcsak öntől, hanem még attól a személytől is függővé tegyem, kit ön bizalmasául választ, és aki e tudomását barátom romlására használhatja? Nem... nem; szavammal fogadtam, hogy önt nem éri bántódás, most önnek is szavát kell adnia, hogy titokban tartja utazását... tudja, kölcsönkenyér...

Alan Fairford önkéntelenül is arra gondolt, hogy a titoktartás e kötelezettsége új és gyanús színezetet ad az egész megbeszélésnek; de megfontolván, hogy talán barátjának szabadsága állhat azon, hogy ő elfogadja-e ezt a feltételt, végül is megtette, amire Maxwell kérte, és elhatározta, hogy tartani is fogja magát adott szavához.

- Nos, uram - kérdezte -, merre induljak ezzel a levéllel? Mr. Herries Brokenburnben van?

- Nincsen. Nem is hiszem, hogy idejön, amíg a dagályhálók ügye el nem csitul; és én magam se ajánlanám neki... a kvékerek minden jámborságuk dacára is éppoly sokáig tartják a haragot, mint akárki más. Bár én nem vagyok olyan elővigyázatos, mint a polgármester úr, hogy tudni se akarjam, hol rejtőznek a barátaim balsorsukban, nehogy véletlenül valaki megkérje, legyek segítségére, mégsem hiszem, hogy akár szükséges, akár okos dolog lenne túlságos intimitásba kerülnöm szegény Redgauntlet vándorlásaival, hanem inkább megőrzöm szabadságom azt válaszolni, ha megkérdeznek, hogy semmit sem tudok a dologról. Ezért tehát az öreg Tom Trumbullhoz kell mennie, Annanba... Garasos Tomnak is nevezik... és ő bizonyára tudni fogja, hol van Redgauntlet vagy legalábbis kerít valakit, aki sejti. De ne feledje, hogy az öreg Garasos nem válaszol ám semmi efféle kérdésre, hacsak nincsen hozzá útlevele, ami ezúttal az lesz, hogy megkérdezi tőle, hányadik negyedében jár a hold; és ha erre azt válaszolja, hogy „Sötét van ahhoz, hogy partra tegyük a rakományt”, kegyelmednek azt kell felelnie, hogy „Akkor a kolera essen az Aberdeeni Kalendáriumba”, minekutána már nyíltan fog szólni uraságoddal. Most pediglen azt tanácsolnám, hogy ne vesztegesse az idejét, mert gyakran változtatják a jelszót; s vigyázzon magára ezek között a szegénylegények között, mert ezek aztán nem tartják valami nagyra se a törvényt, se pedig a prókátorokat.

- Nyomban útnak indulok - mondta az ifjú ügyvéd. - Csak búcsút veszek a polgármestertől és Mrs. Crosbie-tól, s máris nyeregbe ülök, amint a George fogadó lovásza felszerszámozza paripámat. Ami pediglen a csempészeket illeti, én nem vagyok se finánc, se csendőr, és mint az egyszeri ember, aki összetalálkozott az ördöggel, ha ők nem szólnak hozzám, én sem szólok hozzájuk.

- Így beszél egy derék legény - mondta Summertrees láthatólag növekvő jóindulattal, ilyen fürgeség és a veszély ily megvetése láttán, mit Alan külleméből és hivatásából ítélve talán nem várt volna -; felettébb derék legény! Már szinte sajnálom, hogy... - Itt azonban elharapta a szót.

- Mit sajnál? - kérdezte Alan.

- Szinte sajnálom, hogy nem mehetek kegyelmeddel magam is, vagy hogy nem küldhetek legalább egy megbízható vezetőt.

Együtt mentek Mrs. Crosbie hálókamrájába, mert ez volt a szentély, ahol a kor hölgyei a teát felszolgálták, ha a társalgót a puncsostál foglalta el.

- Ma este jól viselték magukat az urak - fogadta őket Mrs. Crosbie. - Aggódom, kedves Summertrees, hogy a polgármester valami silány kotyvalékkal traktálta kegyelmedet; nem szokott ilyen hamar elvitorlázni a puncsostál partjaitól. Önnek nem mondok semmit, Mr. Fairford, kegyelmed még túl fiatal a kupák és kobakok összekoccintásához, de remélem, nem híreszteli majd el az edinburghi jó társaságban, hogy a polgármester kisiccében méri a borát, ahogy a nótában áll?

- Lekötelezettje vagyok a polgármesternek és önnek, asszonyom, szívességükért - felelte Alan -; de úgy áll a helyzet, hogy hosszú nyargalás vár rám még az éjjel, és mielőbb lóhátra ülök, annál jobb.

- Még ma este? - kérdezte a polgármester aggódva. - Nem lenne okosabb, ha napvilággal indulna, holnap reggel?

- Mr. Fairford az éj hűsében is éppoly jól üli meg a lovat - válaszolt Summertrees, Alan szájából kapva ki a szót.

A polgármester nem szólt többet, és neje sem kérdezett többet, sem pedig meglepetést nem mutattak vendégük hirtelen eltávozta felett.

Kihörpintvén teáját, Alan Fairford a szokásos szertartásossággal búcsút vett. Summertrees Lairdje ügyelt rá, nehogy Fairford és a polgármester további szókat válthassanak, és ott lebzselt a lépcső alján, míg emezek búcsúzkodtak; hallotta, amint a polgármester azt tudakolta, hogy vajon hamarosan szándékszik-e Alan visszatérni, és hallotta azt is, hogy az utóbbi azt válaszolta, bizonytalan, meddig lesz távol; tanúja volt búcsúkézfogásuknak, a polgármester szokásosnál forróbb kézszorításának és szavainak: - Az Isten áldja meg és oltalmazza kegyelmedet -, melyekkel útjára bocsátotta fiatal barátját. Maxwell egészen a George fogadóig elsétált Fairforddal, bár mindvégig ellenállt a fiatalember valamennyi kísérletének, hogy újabb felvilágosítást csikarjon ki tőle Redgauntlet dolgairól, Tom Trumbullhoz, alias Garasoshoz utasítva minden további részlet dolgában, melyet az ifjú szükségesnek vél megtudni.

Végül is elővezették Alan gebéjét - a nyaka túl hosszú volt, a csontjai kiálltak, oldalán két nyeregtáska, benne lovasának úti felszerelése. Büszkén felpattanva kevéske útipoggyásza tetejébe, és semmiképp sem röstelkedve az utazás eme módja miatt, melyet valamely mai Mr. Silvertongue a legmélyebb megaláztatásnak tartana, Alan Fairford elbúcsúzott a vén jakobitától, Pácbaesett Pate-től, és nekivágott az útnak Annan királyi városa felé. Lóháti töprengései

semmiképp sem tartoztak a legkellemesebbek közé. Nem tagadhatta el maga elől, hogy némileg túlságosan meggondolatlanul és merészen adja magát törvényen kívüli és mindenre elszánt személyek hatalmába; mert nem gondolhatta, hogy Redgauntlet jelen állapotában más népséggel is összeadhatná magát. Egyéb oka is volt a balsejtelmekre. Éles szemét nem kerülte el, hogy Mrs. Crosbie és Summertrees Lairdje titkon számos jelet váltottak egymással; és világos volt számára, hogy a polgármester jóindulata, mit ugyan őszintének hitt, semmiképp sem lehet elég szilárd, ellenállni a felesége és a barátja s az egész titkos szövetség befolyásolásának. A polgármesternek, miként Macbeth-nek az Ámen, torkán akadtak búcsúszavai, és úgy tűnt, erősebben aggódik, mint ahogy hangoztatni merészelné.

Mindeme részleteket egymás mellé helyezve, Alan nem kevés balsejtelemmel szívében, Shakespeare emlékezetes sorára gondolt:

Vízcsöpp keres vízcsöppet óceánban...

Ám az állhatatosság erőteljes vonása volt az ifjú ügyvéd jellemének. Mindig is éppenséggel ellenkezője volt a „szalmaláng paripának", mely elfárad, mielőtt még megdelelne, mert már a napnak elején kimeríti magát túl heves szökelléseivel. Ellenkezőleg; gyakorta úgy tűnt, hogy a kezdetkor mutatkozott erői elégtelenek lesznek a cél eléréséhez; és csak midőn növekedni kezdtek a feladat nehézségei, akkor termett elő benne a szükséges lelkierő, hogy megküzdjön a nehézségekkel, és legyőzze őket. Ezért tehát bármily aggodalmaktól gyötörve haladt is előre bizonytalan kimenetelű és veszélyekkel terhes felderítő útján, az olvasó mentse fel a vád alól, hogy netalán megfordult volna fejében, akár csupán egyetlen futó gondolat erejéig is, hogy felhagyjon a kereséssel, és sorsára bízza Darsie Latimert.

Néhány órai lovaglás után, hét és nyolc óra között megérkezett Annan kicsiny városkájába, amely a Solway partján fekszik. A nap már lenyugodott, de az este még nem vette kezdetét, s miután Alan a lóról szállva gondoskodott róla, hogy lova tisztes ápolásban részesüljön a helyiség legnagyobb fogadójában, könnyűszerrel talált embert, aki elirányította Mr. Maxwell barátjához, az öreg Tom Trumbullhoz, akit úgy látszott, mindenki jól ismer. A legénykétől, akit vezetőjéül fogadott, megpróbált kicsalni valamit ezen férfiú kilétére, állapotára és hivatására vonatkozólag; de oly általánosságokon kívül, hogy „igen jámbor ember"... „nagyon becsületes lélek"... „van mit a tejbe aprítania"... meg más efféle, egyebet nem tudott kihúzni belőle; és miközben Fairford aprólékosabb kérdésekkel próbálta folytatni a tudakozódást, a legény azzal vetett véget kérdezősködésének, hogy bekopogtatott Mr. Trumbull ajtaján, akinek szerény lakhelye kissé távolabb állott a várostól, és inkább a tengerhez esett közel. Egyike volt azoknak az apró házikóknak, melyeknek sora egész a vízpartig nyúlott, és mindük mögött kert látszott, meg a falusi udvarok szokott építményei. Mikor bekopogtattak, odabentről éppen egy skót zsoltár zengett, és a fiú azt mondta Alannek: - Lelkigyakorlatot tartanak - egyben érzékeltetve, hogy meglehet, nem is engedik be őket, míg nem végeznek az imádsággal.

Midőn azonban Fairford újra megkopogtatta az ajtót lovaglópálcája gombjával, az ének abbamaradt, és maga Mr. Trumbull jött elő, kezében zsoltároskönyvével, melyet a lapok közé helyezett mutatóujjával tartott nyitva, s tárt ajtót, hogy megtudja, mi légyen oka az alkalmatlankodásnak.

Mr. Trumbull külleménél mi sem különbözhetett volna jobban attól, amilyennek egy mindenre elszánt ember bizalmasát, törvénytelen üzelmeket folytató, törvényen kívüli árulók cinkosát bárki képzelhette volna. Magas, csontos, szikár férfiú volt, ősz haját arca két oldalán egyenesen lefelé fésülte, arca vasszürke, és vonásait - avagy inkább, ahogy Quin mondta Macklinről: ráncainak „kötélzetét" - oly igen eltöltötte vallási meggyőződésének, sőt, aszké-

zisének kifejeződése, hogy vakmerő bátorság avagy ravasz alakoskodás külső jelének már nem maradt rajta hely. Röviden szólva, Trumbull a merev, régi vágású skót presbiteriánus tökéletes megtestesítőjének tűnt, aki csak azt ejti ki a száján, amit igaznak és helyesnek vél, cselekedeteiben kizárólag a kötelesség vezérli, és ha hibázik, akkor is abban a meggyőződésben teszi, hogy istent szolgálja, nem pediglen az embert.

- Engem keres az úr? - kérdezte Fairfordtól, kinek vezetője a háttérbe húzódott, mintha a szigorú agg feddése elől bújna. - Ájtatos foglalatosságunkban zavart meg, s ma szombatnak estéje van.

Az agg külseje és modora oly mértékben megcsalta Alan Fairford előzetes várakozását, hogy egy pillanatig rémülten állt az ajtóban, és még egy szószékről aláereszkedő tiszteletest is inkább megszólított volna titkos jelszavával, mint ezt a tiszteletre méltó családfőt, kit imádságában zavart meg ügyével és ügye érdekében. Végezetül sebtiben arra a következtetésre jutott, hogy Mr. Maxwell valamely léha tréfát űzött vele, vagy talán ő vétette el a személyt, akihez irányították, s ezért megkérdezte, hogy vajon Mr. Trumbull-lal beszél-e.

- Thomas Trumbull-lal - válaszolta az aggastyán. - Mi járatban van az úr? - Szemével a kezében tartott könyvre pislantott, és felsóhajtott egy feloldozást áhító szent modorában.

- Ismeri ön Summertrees Maxwell urat? - kérdezte Fairford.

- Hallottam már, hogy lakik ilyen nevezetű úr a környéken, de magam nem vagyok ismeretségben vele - válaszolta Trumbull. - Pápista, mint hallom; mert a szajha, ki a hét hegyen ül, még mindig nem szűnt meg förtelmes poharának undok mocskát e földre öntözni.

- Ő mégis kegyelmedhez irányított engem, kedves barátom - mondta Alan. - Van-e más is Annan városában, ki az ön nevét viseli?

- Senki - felelte Trumbull -, mióta érdemes atyám eltávozott; ő valóban tündöklő lámpás volt. Jó estét kívánok az úrnak.

- Várjon még egy pillanatig - kérte Fairford -, élet és halál dolgában járok.

- Csakúgy, mint mi is, midőn bűneink terhét oda vetjük, hol helye kijelöltetett - válaszolta Trumbull, és be akarta csukni az ajtót látogatója előtt.

- Ismeri ön - kérdezte Fairford - Redgauntlet Lairdjét?

- Az ég őrizzen engem a pártütéstől s viszálytól! - kiáltott fel Trumbull. - Ifjú úr, ön terhemre van. Itt élem életem a magam népe körében, és nem adom össze magam jakobitákkal és más bálványimádókkal.

Úgy tett, mintha be akarná tenni a kaput, de *mégsem* csukta be, mely körülmény nem kerülte el Alan figyelmét.

- Mr. Redgauntletet olykor - folytatta - Birrensworki Herriesnek nevezik; talán ön is inkább e néven ismeri.

- Ifjú barátom, kegyelmed nem viselkedik ildomosan - felelte Trumbull -; becsületes embernek elegendő gond, hogy egy nevet megőrizzen szeplőtelennek. Én mit sem tudok olyan emberekről, kik kettőt viselnek. Jó estét önnek, testvérem.

Most már minden további teketória nélkül be akarta csapni az ajtót látogatója orra előtt, amikor Alan, kinek feltűnt, hogy a Redgauntlet név említésére az agg nem maradt olyannyira közömbös, mint színlelte, megakadályozta e műveletben azzal, hogy halkan ezt kérdezte tőle: - De azt legalább meg tudja mondani nekem, hogy hányadik negyedében jár a hold?

Az öregember megrándult, mint aki mély álomból ébred, de mielőtt válaszolt volna, éles, átható pillantással vizsgálta a kérdezőt, mely mintha azt tudakolta volna: „Valóban birtokában vagy a bizalmamhoz vezető kulcsnak, avagy csupán a véletlen mondatja veled ezt?”

E fürkésző tekintetre Alan értő mosollyal válaszolt.

Ám miközben mintegy mellékesen kiejtette száján a válaszjelt: - Sötét van ahhoz, hogy partra tegyük a rakományt -, az aggastyán arcán nem ernyedt vasizmainak feszessége.

- Akkor a kolera essen az Aberdeeni Kalendáriumba!

- Meg az olyan bolondba, aki az időt fecsérli - felelte Tom Trumbull. - Nem mondhatta volna ezt mindjárt elsőre? Ahelyett fecsérli itt az időt, méghozzá a nyílt utcán, idecsalogatva a bámészkodókat. Jöjjön... kerüljön beljebb.

Bevonta látogatóját a sötét kapualjba, és gondosan bezárta mögötte a kaput; majd bedugta fejét az egyik szobába, mely a kihallatszó halk beszédből ítélve a család tartózkodási helye volt, és fennhangon így szólt be az ajtón: - Elszólít a szükség s a könyörületesség. Malakiás, vedd a könyvet. Elénekeltek hat kettős verset a száztizenkilencesből; magyarázatot pedig a Sirámokból tarthatsz. És, Malakiás - ezt már halk hangon mondta -, a doktrínákból annyit adj fel nekik, amennyi eltart legalább addig, ameddig vissza nem jövök; mert különben ezek a hebehurgya süvölvények még szétszaladnak a házból, ki a községi legelőre, csak fecsérlik a drága idejüket, és talán még a reggeli imádság idejét is elmulasztanák.

A szobából kihangzó tagolatlan válasz jelezte, hogy Malakiás megnyugszik a rárótt parancsokban; Mr. Trumbull pedig az ajtót becsukva, valami olyasmit mormogott magában, hogy jobban húz a paripa, ha jó a hám, azzal megfordította a kulcsot a zárban, majd zsebre tette, aztán felszólítva látogatóját, hogy óvatosan lépkedjen, keresztülvezette házán, egy hátsó ajtón át, ki a szabadba, kicsi kertjébe. Keresztül a kerten sűrű fasor mentén vitt útjuk, anélkül, hogy bárki szomszéd megpillanthatta volna, ki jár ott, mígnem megérkeztek a kerítésbe vágott ajtóhoz, amely, miután kinyílt, egy háromállásos istálló oldalbejáratának bizonyult, őket pedig, belépvén, a három állás egyikében álló ló nyihogása fogadta. - Sssss, sssss! - csitította a vénember, és csendre buzdító szavát még azzal is nyomban hathatósabbá tette, hogy maréknyi szemet vetett a jászolba, s a paripa jelenlétük észrevételezését ekképp hamarosan abrakának elfogyasztásával járó szokott csámcsogó, őrlő hangokra váltotta.

Mivel most már gyorsan sötétedett, az öregember, aki sokkalta fürgébb volt, semmint merev tartású testét látva, bárki feltételezhette volna, egyetlen szempillantás alatt becsukta az ablak fatábláit, foszfort és gyúpálcikákat vett elő, meggyújtotta az istállólámpást, letette az abrakvödörre, majd Fairfordhoz fordult. - Itt magunk közt vagyunk; már amúgy is elvesztegettünk némi időt, ezért kérem, méltóztassék tudatni vélem, miféle küldetésben jár. Az üzlet dolgában, avagy a másik ügyben jött?

- Azért jöttem kegyelmedhez, Mr. Trumbull, hogy megkérjem, legyen segítségemre, hogy Summertreesi Maxwell úr levelét Redgauntlet Lairdjéhez eljuttathassam.

- Hm... bajos dolog! Pate Maxwell nem változott... még mindig a régi Pácbaesett Pate... nyakas ember. Hadd látom azt a levelet.

Gondosan megvizsgálgatta, forgatta kezében, tüzetesen tanulmányozta a pecsétet. - Úgy látom, minden rendben van; rajta a sürgősség titkos jele. Áldom érte a Teremtőmet, hogy magam nem vagyok nagy ember, s e nagy emberek cimborája; és ezért nem is kell többet gondolnom az efféle küldeményekkel, mint hogy segítsek eljuttatni őket oda, ahová kell. Kegyelmed ugyebár idegen erre mifelénk?

Fairford igenlően válaszolt.

- Soha ennél jobb választást. Kerítenem kell valakit, aki elirányítja kegyelmedet. Azt hiszem, oda kell mennünk hozzá. Kegyelmed jó ajánlólevelet hozott, s én bízom is kegyelmedben; különben talán többet látna, mint amennyit magam szeretnék megmutatni, vagy amennyit üzleti ügyben közönségesen mutatni szokásom.

Így szólván, a lámpást lehelyezte a földre az egyik üres állást a másiktól elválasztó cölöp mellé, megemelt egy csappantyút, amely a cölöpöt a padlóhoz erősítette, aztán félretolta az egészet, és kis ajtót tárt fel. - Kövessen - mondta és leereszkedett a föld alatti járatba, melynek a rejteknyílás volt bejárata.

Fairford utánabújt, noha nem is egy balsejtelem aggasztotta, ám eltökélt szándékában, hogy folytatja kalandját, meg nem ingott.

A lefelé vezető kürtő nem volt hosszabb hat lábnál, és egy igen szűk járatba torkollott, melyet mintha azzal a szándékkal építettek volna ilyenre, hogy kívül rekesszenek mindenkit, aki csak egyetlen hüvelykkel vastagabb derekában vezetőjénél. A folyosó végén kicsiny, talán nyolc négyzetlábnyi, boltozatos helyiség fogadta őket. Itt Mr. Trumbull magára hagyta Fairfordot, és egy percre visszament az úton, melyen jöttek, mint mondta, hogy bezárja a rejtekajtót.

Fairfordnak nem volt ínyére, hogy eltávozott, mivel így ő maga teljes sötétségben maradt; emellett légzését is nagyban megnehezítette a szeszek és más aromás portékák illata, mely erősebb volt, semmint a tüdő könnyen elviselhette volna. Nagyon megörült ezért, midőn meghallotta Mr. Trumbull közelgő lépteit, aki most ismét melléje érvén, kinyitott a falban egy erős, bár szűk ajtót, és Fairfordot egy hatalmas tárházba vezette, melyben szeszes hordók és más csempészáruk sorakoztak.

A zsúfolt pincesor végében piciny láng világított, mely egy halk füttyjelre táncolni kezdett, és megindult feléjük. Egy bizonytalan körvonalú alak lépett oda hozzájuk, aki kezében lámpást tartott, melynek fényét ernyő fogta le, s akit Mr. Trumbull ekképpen szólított meg: - Miért nem jöttél a szombat esti istentiszteletre, Jób?

- Swanson rakodta a Jennyt, uram! És itt kellett maradnom, kiadni az árut.

- Helyes... halaszthatatlan teendő, és az üzlet parancsa. Az Ugrabugra Jenny horgonyt szed a dagállyal?

- Igen, uram; vitorlát bont, és indul...

- Azt nem kérdeztem, Jób fiam, hogy *hová* vitorlázik - szakította félbe az agg. - Hálát adok Teremtőmnek, hogy mit sem tudok jöttükről-mentükről. Én csupán tisztes áron, közönséges kereskedő ember módjára eladom a portékámat, és minden egyébtől mosom kezeim. Hanem azt akartam megkérdezni, vajon az az úr, akit a Solway Tavak Lairdjének hívnak, még mostan is a határ túlsó oldalán leledzik-é?

- Igen, uram - felelte Jób -; tetszik tudni, a Laird is némileg egy húron pendül velem... egy kis csempészés meg miegymás. Statutum van ellene. De semmi az; az után a kis mulatság után, amit a kvéker hálóinál csaptak amott, csak kapta magát, és átsétált a fövenyen; mert olyan igaz lelke van ám a Laird úrnak, hogy mindig hű a maga földjéhez. Hanem... tiszta itt a levegő?

Így szólván, hirtelen Alan Fairford felé fordította lámpása világító oldalát, aki a lámpás suhanó fényénél, mely eközben rávetült hordozójára, hatalmas termetű férfit pillantott meg, aki legkevesebb hat láb magas volt, durva szőrkucsmát viselt a fején, és olyan arcvonásokkal rendelkezett, melyek tökéletesen megfeleltek behemót testének. Alannek úgy rémlett, pisztolyokat is látott övében.

- Ezért az úrért én felelek - nyugtatta Trumbull -; szólania kell a Lairddel.

- Csiklandós dolog - válaszolta a szolga -; mert úgy hallottam, amint a Laird meg a népe odaát voltak, máris nyakukba kapták a szárazföldi cápákat meg néhány lovasított rákot is Carlisleból; úgyhogy muszáj volt nekik szétugrani, és egy időre meglapulni. Mondják, hogy Londonból új seprűt küldtek, hogy kisöpörje őket az országból, és bizony, kemény cirokból fonták; meg azt is mondják, hogy egy legény vízbe fúlt... de nem a Laird népe közül való volt, vagyis hát nem nagyon számít.

- Kímélj! Kérlek téged, kímélj meg, Jób Rutledge - szólt a jámbor és békés természetű Mr. Trumbull. - Kérlek, ne feledd, hogy mit sem óhajtok tudni lármáitokról, csetepatéitokról, söprűtökről és imposztorságaitokról. Itt lakozom a magam népe körében, és eladom az árum bárkinek, aki meg akarja venni; mosom ezért kezeim mindentől, ami ebből eredeznék, amint az békességes alattvalóhoz és becsületes emberhez illő. Fizetséget mindig csakis készpénzben fogadok el.

- Jól van, jól van - mormogta a lámpa hordozója -, Trumbull tiszteletes úr igen érti az üzletet.

- Remélem, Jób fiam, egy napon te is megismered majd - felelte Mr. Trumbull - a törvények áthágásától mentes lelkiismeretet, amely nem fél se zsandárt, se finánccot, se adót, se vámot. Most azonban az a dolog, hogy ezt az urat Cumberlandbe juttassuk, mert fontos ügyben jár, és a Solway Tavak Lairdjéhez irányítsuk, hogy szólhasson vele... felteszem, hogy ennek nincsen akadálya. Azt hiszem, ha elvitorlázik a reggeli apállyal, Nanty Ewartnál nincsen is alkalmasabb ember arra, hogy ennek az úrnak vezetője legyen.

- Bizony igaz - mondta Jób -, soha ember még nem ismerte úgy a határvidéket, minden völgyet, hegyet, lápot, legelőt és szántót, mint Nanty; s ő mindig meg tudja találni a Lairdet, ha kegyelmed biztos abban, hogy az úrral minden rendben van. Habár inkább neki kellene vigyáznia magára; mert legyen bár a legderekabb legény egész Skóciában és ráadásul még annak az istenverte Bizottmánynak is az elnöke akár, meg lenne még hozzája ötven perzekútor a háta megett, akkor is rajtavesztene, ha hamis szándékkal akarná a Lairdet látogatni. Nanty pedig csak egyet szól, már oda is csap, mert bizony sokkal ádázabb legény, mint az a Cristie Nixon, aki körül olyan nagy hűhót csapnak. Magam szemével láttam mindkettejüket, amikor a nagy bajban...

Fairford úgy érezte, hogy neki is szólania kellene valamit; ám érzelmei, miután egyszeriben mindenestül egy kántáló képmutatónak és csatlósának hatalmába került, aki maga is mindenre elszánt haramiának látszott, valamint a förtelmes pára, mit emezek közönyösen szippantgattak, míg Alan lélegzeni is alig bírt, együttesen felettébb megnehezítették számára, hogy akár egy szót is kiejtsen a száján. Mindazonáltal sikerült kijelentenie, hogy semminemű gonosz szándékot nem táplál a Laird ellen, miként ezen embert ők nevezték, s mindössze egy levelet kell eljuttatnia hozzá valamely ügyben, Summertreesi Maxwell úr küldeményét.

- Jól van, jól van - mondta Jób -, nekem ennyi elegendő is; és ha Mr. Trumbull is úgy gondolja, hogy a deák, aki írta, megbízható, akkor felszállítjuk kegyelmedet az Ugrabugra Jennyre még ma hajnalban, és Nanty Ewart majd eligazítja, miként találhat rá a Lairdre, erről én kezeskedem.

- Úgy vélem, hogy addig egyelőre visszatérhetek a fogadóba, hol a lovamat hagytam, nemde? - kérdezte Fairford.

- Kérem, ne nehezteljen - felelte Trumbull -, de ehhez már túlságosan hosszan volt társaságunkban; hanem ehelyett majd Jób elvezeti kegyelmedet olyan helyre, ahol némi kényelmetlenségek közepette bár, de elalhat, míg Jób szólítandja. A kevéske poggyászt, melyre kegyel-

mednek szüksége leend, majd elhozom magam... mert hiába, nem szabad kényesnek lenni annak, aki ilyen küldetésre indul. Magam fogok gondoskodni lováról is, mert kegyes embernek barmával is kegyesen kell bánnia... olyasmi ez, mit mifelénk gyakorta elfelejtenek.

- Trumbull gazda, maga is tudja jól - feleselt Jób -, ha nyomunkban vannak, akkor nincsen idő bevonni a vitorlákat, és a fiúk bizony korbáccsal meg sarkantyúval noszogatják a lovakat... - félbeszakította mondókáját, mert észrevette, hogy az öregember eltűnt az ajtó mögött, melyen az előbb belépett. - Mindig ilyen az öreg Garasos - fordult Fairfordhoz -, azzal sose törődik, hogyan visszük az üzletet, mert őt csak a haszon érdekli. Engem meg itt emésszen el a kolera, ha nem tartom többre a mulatságot a haszonnál. No de jöjjön, virágszálam, biztonságban el kell raktároznom kegyelmedet, amíg ideje nem lesz hajóra szállni.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Alan Fairford története
(Folytatólag)

Fairford megindult nyers modorú kalauza nyomában a kisebb és nagyobb hordók labirintjában, melyekbe beleütközve nem is egy ízben csaknem betörte az orrát, majd innen egy másik helyiségbe értek, mely a lámpás ugráló fényében pillanatra felsejlő asztalból és a rajta heverő írószerszámokból ítélve valamely iroda lehetett az üzleti ügyek lebonyolítására. Úgy tűnt, innen nincsen kijárat; azonban a csempész (vagy a csempészek cimborája) létrát kerített elő, leemelt a falról egy avítt képet, mely mögül, körülbelül hét lábnyira a padozattól, ajtó tárult elő, és Fairford, még mindig Jób nyomában, újabb kanyargó és sötét járatban tapogatózott, amely akarva-akaratlan is Peter Peebles perére emlékeztette. Az újabb útvesztő végében, mikor már aligha sejthette, hogy hová vezették, és ahogy a francia mondja: teljesen *desorienté*[118] volt, Jób egyszer csak letette a lámpást, és meggyújtva két szál gyertyát, melyek egy asztalon állottak, megkérdezte Alant, hogy nem enne-e valamit, s mindenesetre ajánlotta, hogy hörpintsen egy korty pálinkát, elhessegetni a hűvös éjszakai levegőt. Fairford egyikből sem kért, hanem poggyásza iránt érdeklődött.

- Majd az öregúrnak lesz rá gondja - nyugtatta Jób Rutledge, és visszahúzódva arra, amerről beléptek a helyiségbe, egyszerre eltűnt a szoba túlsó végében, ám hogy mi módon, afelől Alan a gyertyák tökéletlen fényénél semmi bizonyosat sem állapíthatott meg. A kalandos ifjú jogtudor imigyen magára maradt a szobában, hová ily különös módon kalauzoltatott.

E helyzetben Alannek első dolga volt, hogy némi tüzetességgel szemügyre vegye tartózkodási helyét, ezért megtisztítva a gyertyákat, a szoba méreteit és tartozékait vizsgálgatva lassan körbejárt. Olyas kisebbfajta ebédlőnek tűnt, amilyen a jobbmódú iparosok, boltosok és más efféle emberek házában találtatik, végében kis fülke nyílt, s berendezése egészében a szokásos egyszerű bútorzatból állt. A vizsgálódó egy ajtóra is talált, amit azonban hiába próbált kinyitni, mert kívülről volt bereteszelve. A szobának ugyanazon a falán egy hasonló ajtón át egy kamrába nyitott be, melynek elülső polcain puncsostálak, poharak, teáscsészék és más edények sorakoztak; míg oldalfalán a legdurvább szövetből varrott lovaglóköpönyeg lógott, melynek zsebéből két nyeregpisztoly kandikált elő, a padlón pedig sárral befröcskölt lovaglócsizma állt, a kor szokott lábbelije, legalábbis hosszas utazások alkalmával.

Minthogy nem nagyon nyerte meg tetszését a faliszekrény tartalma, Alan Fairford becsukta az ajtót, és a falak mentén folytatta vizsgálódását, hogy kiderítse, mi módon távozott Jób Rutledge. A rejtekajtót azonban nagy ügyességgel födözték el, és az ifjú ügyvéd nem tehetett egyebet, mint hogy eltöprengett jelen helyzete különös voltán. Régóta tudta, hogy a fogyasztási adók egyenlőtlen kivetése élénk csempészkereskedelmet indított meg Anglia és Skócia között, mely akkor is, akárcsak manapság, virágzott és virágzani is fog mindaddig, amíg el nem törlik amazon esztelen rendszert, mely más-más adókat vet ki ugyanazon királyság két tartományában; a rendszert, amely mellesleg szólván, felettébb emlékeztet arra az ökölvívóra, aki lekötözi egyik karját, hogy annál jobban küzdhessen a másikkal. Arra azonban nem volt Fairford felkészülve, hogy a törvénytelen kereskedelmet ilyen költséges és jól kiépített hálózat bonyolítja le, valamint nem képzelte volna, hogy a befektetett tőkéből telik ilyen terjedelmes és a titkos jövésmenést szolgáló fortélyos járatokkal ellátott építményekre is. Eme körülményeken töprengett, nem minden aggodalom nélkül utazásának folytatását illetőleg, amikor

[118] Irányvesztett.

felemelvén tekintetét, egyszerre az öreg Mr. Trumbullt pillantotta meg a szoba túlsó végében, egyik kezében kicsiny batyuval, a másikban pedig a lámpással, melynek fényét, miközben közeledett feléje, egyenesen Fairford arcába irányította.

Habár éppen erre a jelenésre várt, a marcona, zordon vénember ily hirtelen való előtűnte mégis felkavarta érzelmeit; kivált midőn belegondolt, mi pediglen a magafajta kegyes neveltetésben részesült ifjú számára különösen elborzasztó volt, hogy az ősz üstökű képmutató bizonnyal csak az imént állt fel a mennybe küldött imájától, azzal a céllal, hogy mindenre elszánt zsiványok törvénytelen titkos üzelmeihez nyújtson segédkezet.

Az aggastyán tekintetét, aki megszokta, hogy éles szemmel arcukból ítéljen azoknak, kikkel ügyleteit bonyolította, nem kerülte el Fairford némileg zaklatott viselkedése. - Megbánta már, amire vállalkozott? - kérdezte tőle. - Lenyergelné már a kancát, és szívesebben odahagyná, amibe belekezdett?

- Soha! - felelte Fairford eltökélten, mert nyomban feléledt benne természettől való bátorsága és barátjának emlékezete. - Soha, míg élek, és van erőm, hogy keresztülvigyem!

- Hoztam kegyelmednek - mondta Trumbull - tiszta inget meg harisnyát, melynél nagyobb csomagot csak bajosan hordozhatna, s majd ráveszem valamelyik legényt, hogy kölcsönözze oda a lovaglóköpönyegét, mert anélkül bizony bajos vitorlázni meg lovagolni; poggyásztáskája pedig oly biztonságban lesz szegényes házamban, lenne bár színültig Ophir aranyával, akárha tárna mélyén heverne.

- Nem kétlem - mondta Fairford.

- Most pediglen - folytatta Trumbull - arra kérem, közölné velem kegyelmed, mely néven ajánljam Nanty (azaz Anthony) Ewartnak?

- Alan Fairford néven - felelte az ifjú ügyvéd.

- De hiszen ez - szólt Trumbull - a valódi neve kegyelmednek.

- Mi más nevet kellene adnom? - kérdezte a fiatalember. - Gondolja, hogy okom lehet valamely *alias*-t használni? És különben is, kedves Mr. Trumbull - tette hozzá Alan, gondolván, hogy egy csípős célzással meggyőző példáját adhatja az agg előtt töretlen bátorságának -, kegyelmed csak az imént bizonygatta, hogy nincsenek olyan ismerősei, akik annyira bemocskolták a tulajdon nevüket, hogy kénytelenek újat választani maguknak.

- Igazat szól, nagyon igazat - mondta Mr. Trumbull. - Az én ősz fejem ment a bűntől; mert amíg szőlővenyigém vagy fügefám tövében üldögélve észak tüzes vizét aranyra váltom, mit árául kapok, hála a mennynek, senki ember fia előtt sem kell álorcát öltenem, és mindenek a magam nevén Thomas Trumbullnak ismernek, attól sem kell tartanom, hogy szenny tapad e névre. Ellenben kegyelmed, aki nemtelen utakon fog járni az idegen emberek között, talán okosan tenné, ha két névvel is felruházkodna, amiként két inge is van, hogy az egyik bizonnyal megmaradjon tisztának.

Így szólván kuncogó mordulást hallatott, amely pontosan annyi ideig tartott, mialatt az inga oda-vissza lendül, s amely a nevetés egyetlen formája volt, mire ismerőseinek tudomása szerint az öreg Garasos, mert e gúnynéven ismerték, valaha is ragadtatta magát.

- Ön nagyon elmés, Mr. Trumbull - mondta Fairford -; de az élc nem érv. Megtartom a saját nevem.

- Ahogy óhajtja - mondta a kalmár -; mert egy Név van csupán, amely stb. stb. stb.

Nem követjük végig a vén képmutató szenteskedését, mellyel szavait megtoldotta, hogy ekképp zárja le a kérdést.

Alan hallgatag borzadállyal követte a benyílóba, ahol a pohárszék állt, de ezt is oly művészettel készítették, hogy elrejtsen egy újabb titkos ajtót, melyekben az épület oly igen bővelkedett. Ezen az ajtón ugyanarra a tekervényes folyosóra léptek ki, melyen az ifjú ügyvédet idefelé is vezették. Most azonban más irányban indultak el az útvesztőben, mint amerről Rutledge idekalauzolta. Ez a járat felfelé vezetett, és egy padlásablak alatt végződött. Trumbull kitárta, és fürgébben, semmint kora sejtette volna, kimászott az ereszre. Ha Fairford útja eddig föld alatti járatok dohos levegőjében vezetett, úgy mostan épp eléggé tágas, magaslati és szellős helyeken vitt, mivel ereszeken, palatetőkön át követte vezetőjét, melyeken a vén csempész egy macska ügyességével közlekedett. Való igaz, járását megkönnyítette, hogy pontosan tudta, hol vannak elhelyezve a lábtartók, melyekre Fairford nem talált rá éppoly könnyedén; de három háztetőn át vezető fáradságos és nem is veszélytelen útjuk végén egy világítóudvaron át valahára ismét bemásztak egy padlásszobába, innen pedig lépcsőkön egy csapszékbe érkeztek, legalábbis az ajtó csengettyűjének csilingelése s a vendégek füttyentgetése, kurjantgatása: „Pincér, pincér, sört ide!", valamint a kórusban dalolt tengerészénekek és más efféle lárma mind erre utalt.

Megérkezvén az emeletre, egy szobába léptek, melyben lámpa égett, s az öreg Mr. Trumbull itt háromszor egymás után megrántotta a csengettyűt, de minden rándítás között kimérten és lassan kimondta a húszas számot. Nyomban a harmadik csöngetés után lopakodva megjelent a kocsmáros, gömbölyded ábrázatán a titokzatosság kifejezésével. Mély tisztelettel köszöntötte Mr. Trumbullt, akitől, mint kiderült, a csapszéket bérelte, és kifejezte meglepetését, hogy amint mondotta, „szombat estéjén" ily későn itt látja.

- Nekem viszont, Robin Hastie - szólt a háziúr bérlőjéhez -, nagyobb a meglepetésem, mint az örömem, amiért ilyen zenebonát hallok a házadban, mikor pedig már közelg a Sabbath megszentelt napja; és emlékeztetlek, hogy ez ellenkezik az árendás szerződéssel is, mely kiköti, hogy szombatonként legkésőbben kilenc órakor be kell zárnod a csapszékedet.

- Igenis, uram - szólt Robin Hastie, aki cseppet sem rémüldözött a komor hangú feddéstől -; de ne tessék elfelejteni, hogy senki mást, csakis tisztelendőségedet engedtem be kilenc óra után. - Mr. Trumbull mellesleg maga bocsátotta be magamagát. - Mert ezeknek az embereknek a legtöbbje már órák óta itt van, mivelhogy a brigg rakodása miatt meg másért jöttek. Még nincs benn egészen a dagály, és én igazán nem tehetem ki őket az utcára. Ha megtenném, elmennének egy másik csapszékbe, és a lelkük akkor se járna jobban, az én erszényem viszont annál rosszabbul; mert hogyan fizessem az árendát, ha nem adom el a pálinkát?

- Akkor jól van - mondta Thomas Trumbull -, ha a szükség parancsolja, és becsületes az üzlet, nem kétséges, hogy van még balzsam Gileádban. De kérlek, Robin, megnéznéd-e, hogy Nanty Ewart, amint az felettébb valószínű, itt van-é ezen boldogtalan borisszák között, s ha igen, mondd meg neki, hogy vigyázatosan kerüljön errefelé, ahol is ezen ifjú úr és jómagam szólhatunk véle. És hogy ne száradjon ki a torkunk, Robin, hozzál nekünk egy tál puncsot... tudod, hogyan szeretem.

- Akár messzely, akár gallon, ismerem nagyságod ízlését - mondta a kocsmáros -, és felakaszthat a cégéremre, ha egy cseppel több citrom vagy egy szemernyivel kevesebb cukor lesz benne, mint éppen ahogy Mr. Trumbull szereti. Uraságodék hárman vannak... bizonyára a régi skót pintes mércével[119] óhajtják az utazás sikere érdekében.

---

[119] A skót pint négyszerese az azonos nevű angol űrmértéknek. Széles körben ismert az adoma ama szegény honfitársamról, ki már nem viselhette tovább a déliek gúnyolódását a skót pénz kisebb névértéke miatt, s végezetül így fakadt ki: - Na jó, na jó. De azt vigye el az ördög, akinek kisebb a pintes mércéje! *(Walter Scott jegyzete)*

- Inkább imádkozunk érte, semmint iszunk rá, Robin - mondta Mr. Trumbull. - Veszedelmes mesterség a tiéd, Robin, bajt hoz mindenkire; vendégre is, fogadósra is. A kék tálat hozzad, Robin... a kéket... az majd eloltja mindünk szomját, s majd elejét veszi, hogy szombat estéjén bűnös módon újratöltsük kupáinkat. Hanem, Robin, kár ezért a Nanty Ewartért... Nanty nagyon is szívesen emelgeti a poharát, de nekünk nem szabad engednünk, mert kell, hogy maradjon még egy kevéske józan esze, különben hogy fogja elkormányozni a hajóját.

- Nanty Ewart hibátlanul átvezetné hajóját a Pentland-szoroson, ha annyi szeszt benyelne is, mint a Balti-tenger - mondta Robin Hastie, és már szaladt is fürgén lefelé a lépcsőn, aztán jött vissza íziben alkatelemeivel az itókának, amit ő *tűzlevesnek* hívott, s ami egy hatalmas kék tálba kitöltött fél gallonnyi pálinkából állott, meg a puncs egyéb tartozékaiból, hasonlóképp iszonytató mennyiségben. Egyúttal Mr. Anthony avagy Nanty Ewartot is bemutatta, kinek személye, habár elméjét már ugyancsak megülte az ital, mégis más volt, mint amilyennek Fairford elképzelte. Öltözéke olyanforma, amit rendesen kopott eleganciaként szokás leírni: zubbonyát gyűrött csipke díszítette, s kicsi, szögletes kalpagját is hasonlóképp; zubbonya alatt kifakult hímzésű, skarlátvörös mellényt viselt; térdnadrágja ugyanebből az anyagból készült, két ezüstcsattal a térdénél; s ezenkívül kecses tengerészkardot hordott és mocskos kardkötő-övében egy pár pisztolyt.

- Már itt is vagyok, kedves gazduram - mondta és kezet rázott Mr. Trumbull-lal. - Látom, grog van a fedélzeten.

- Nem szokásom, Mr. Ewart - válaszolta az aggastyán -, amint azt jól tudják mindenek, hogy dőzsöljek és tivornyázzak szombatnak ily késő estéjén, azonban ez alkalommal szeretném figyelmébe ajánlani kegyelmednek ezen ifjú barátunkat, aki egy bizonyos útra készül, hogy elvigye barátunkhoz, a Lairdhez, ama Pácbaesett Pate nevezetű uraság levelét.

- Valóban? Nagy bizodalmat élvezhet ilyen ifjú ember létére... Sok szerencsét, uram - mondta, meghajtva magát Fairford felé. - Csúf végre juttat egy szép nyakat, ahogy Shakespeare mondja... No de, kedves gazduram, igyunk Mr. Hogyishívják egészségére... mi is a neve? Már mondta volna? És én máris elfelejtettem?

- Mr. Alan Fairford - mondta Trumbull.

- Igen, Mr. Alan Fairford... az annyi, mint tisztagázló... találó név tisztességes kalmáremberneknek... Mr. Alan Fairford; kívánom, hogy még soká tartson, míg felhághat becsvágya céljához, mely feltehetőleg egy bizonyos lajtorja legfelső fokán lelhető.

Mialatt beszélt, kézbe fogta a merőkanalat, és a poharakat kezdte töltögetni. Mr. Trumbull azonban lefogta kezét, míg, ahogy mondotta, meg nem szenteli az italt, amit nyomban meg is tett, hosszú áldást mormogva, minek közben valóban még szemét is lehunyta, ám orrlikai kitágultak, mintha valamely különös élvezettel szippantgatná az illatozó nedű páráját.

Mikor végre befejezte az áldást, a három barát nekiült a tálnak, és invitálták Alan Fairfordot is, hogy csatlakozzék hozzájuk. Ő azonban, kit aggasztott helyzete, és visszariasztott e kompánia, inkább arra vágyott, hogy kinyújtózhassék a szobában álló heverőn, amihez végül, fáradtságára és a melegre hivatkozva nagy nehezen meg is kapta az engedélyt, így megpróbálhatott legalább egy keveset pihenni, míg be nem áll a dagály, amikor is a hajónak indulnia kellett.

A kapott kedvezménnyel élve végignyúlt a heverőn; egy ideig még a víg társaságra függesztette tekintetét, s a füleit hegyezte, hogy ha lehetséges lenne, valamennyit elkapjon a társalgásukból. Ez azonban hamarosan oktalan reménynek bizonyult; mert ami elért is füléhez, annak értelme a tolvajok nyelvének szavaiba burkolva oly tökéletesen rejtett maradt előtte,

hogy ha a szavakat hallotta is, a csempészek társalgásának mibenlétéről éppoly kevés sejtelme volt, mint valaha. Végezetül álomba merült.

Három vagy talán négy óra hosszat tartó szendergéséből riadt fel a hangokra, melyek arra serkentették, hogy keljen fel, és készüljön az indulásra. Felkelt ágyáról, és ugyanazon ivócimborák között találta magát, akik épp akkor végeztek a hatalmas tálnyi punccsal. Alan meglepetésére az ital alig valamelyes hatást tett ezen férfiak elméjére, kik megszokták, hogy a nap bármely órájában italozzanak, mégpedig elképesztő mennyiséget eresztve le torkukon. A kocsmáros ugyan kicsit nehézkesen beszélt, Mr. Trumbull nyelve pedig kicsit botladozva ejtette ki a szent szövegeket; Nanty azonban azon borisszák közül való volt, akik hamar elázнak, ahogy a *bons vivants*[120] nevezik ezt az állapotot, de attól kezdve napokon és éjszakákon át megmaradnak az ittasságnak ezen a fokán; és aminthogy ritkán látni az ilyen embert teljesen józannak, azonképpen csak ritkán kerülnek a teljes részegség állapotába is. Valóban, ha Fairford nem tudta volna, mivel töltötte Ewart az idejét azalatt, míg ő aludt, szinte megesküszik, hogy amikor felébredt, a kapitány józanabb volt, mint amikor először lépett be az ajtón.

Ebbéli véleménye megerősödött, mikor lementek a lépcsőn, s két vagy három tengerész- és haramiakülsejű egyén toppant elébük, akik az ő parancsaira várakoztak. Ewart maga vállalta az irányítás feladatát; rövid parancsokat osztogatott, és ügyelt, hogy ezeket oly hangtalan és szaporán végre is hajtsák, amint ezt a döntő percek megkövetelik. Valamennyiüket elküldte a briggre, mert a vitorlás, miként Fairford megtudta, kevéssel lejjebb horgonyozott a folyón, amelyen könnyű terhű hajók egy mérföldnyire is megközelíthették a várost.

Kilépvén a csapszékből, a kocsmáros búcsút vett tőlük. Az öreg Trumbull kis darabon elkísérte őket, de a friss levegő feltehetőleg erős hatással volt elméje állapotjára, mert miután emlékeztette Alan Fairfordot, hogy a következő nap már a megszentelt Sabbath lesz, felettébb terjengős beszédbe kezdett, hogy arra buzdítsa, szentelje meg maga is e napot. Végül is, midőn talán észrevette, hogy beszédje alig érthető, nagy csuklások közepette egy kötetet nyomott Fairford kezébe e szavakkal: - Jó könyv... jó könyv... derék énekeskönyv... igen illő a megszentelt Sabbath napjára, mely holnap vár reánk. - Ekkor az idő vasnyelve ötöt ütött Annan városának tornyában, Mr. Trumbull kuszált gondolatainak még nagyobb zavarára. - Nocsak? Eljött s már el is múlt a vasárnap? Dicsőség érette a mennynek! Csak azt csodálom, hogy ily sötét a délután az évnek ebben a szakában. Csendben elmúlt a Sabbath, de van rá okunk, hogy dicsérettel illessük magunk, mert nem telt haszontalan. Nem sokat hallottam a szentbeszédből... biztos valami rideg erkölcscsősz tartotta... no de... az imádság... azt el nem felejtem, akárha a tulajdon számmal mondtam volna. - Itt elismételt egy-két könyörgést, melyek talán a közös családi áhítatossághoz tartoztak, honnan, ahogy ő mondaná, az üzlet parancsa szólította el. - Nem emlékszem, hogy életemben valaha is ilyen hirtelen elmúlott volna a Sabbath. - Ezután kicsit összeszedte magát, és így szólt Alanhez: - Azért holnap is olvasgathatja azt a könyvet, kedves Mr. Fairford, bár akkor már hétfő lesz; mert ugyebár szombaton történt, hogy együtt voltunk, most pediglen vasárnap van, méghozzá sötét éjszaka... vagyis hát a Sabbath átfolyt szépen az ujjaink között, valamint víz a szitán, mert az ember fel nem tartóztathatja, és holnap reggel újra kell kezdenünk a fáradságos, alantas, hitvány, földi robotunkat, ami méltatlan a halhatatlan lélekhez... mindig kivéve persze azt, mit az üzlet parancsol tennünk.

[120] Életművészek.

Három hajóslegény jött éppen szembe velük, a város felé igyekezve, és Ewart parancsára véget vetettek a pátriárka jóra buzdító beszédének, oly módon, hogy karon fogták és visszavezették saját lakába. A kompánia maradék tagjai folytatták útjuk a brigg felé, mely már csak az ő érkeztükre várakozott, hogy útra keljen a folyó torkolata felé. Nanty Ewart maga vállalta a kormányzás feladatát, és amint megragadta a kereket, olybá tűnt, puszta érintése eloszlatta az elfogyasztott ital maradék hatását is, hiszen a tekervényes, nehezen hajózható csatornában tökéletes pontossággal és biztonsággal kalauzolta hajóját.

Alan Fairford egy ideig, kihasználva a nyár reggeli levegőég tisztaságát, az elmosódó körvonalú partokat nézte, melyek között haladtak, s melyek egymástól távolodván egyre fakóbbak lettek, majd ezután párna formájúvá idomítva kicsiny batyuját, maga köré csavarta a nagykabátot, amellyel az öreg Trumbull látta el, s lefeküdt a fedélzetre, hogy megpróbálja folytatni az álmot, melyből az előbb felverték. Alig kezdett azonban az álom szemére telepedni, amikor arra lett figyelmes, hogy valami motoz személye körül. Nyomban kitisztultak gondolatai, és helyzetére is nyomban visszaemlékezett, s úgy döntött, hogy nem árulja el ijedelmét, míg el nem válik e matatás célzata; ám hamarosan megkönnyebbült az aggodalomtól, mert amire felriadt, az csupán Nanty figyelmességének jele volt, mellyel az ő kényelmére, tőle telhető óvatossággal és gyengédséggel egy nagy tengerészkabátot bugyolált köréje, hogy megóvja a hajnali levegőtől.

- Kakaskodsz, kakaskodsz - mormogta magában -, de azért kár lenne érted, ha lebillennél a kakasülőről, mielőtt még többet is látnál a világ napos meg árnyas oldalából... bár, bizony mondom, ha neked is csak annyi jut a jóból, mint a legtöbbnek, talán jobb is lenne, ha valami láz kényére hagynálak.

Ezen szavak s a kis brigg kapitányának esetlen kedvessége, amellyel a viharköpenyt Fairford köré gyömöszölte, oly teljes biztonságérzettel töltötte el az ifjút, amilyet a korábbiakban nem volt alkalma tapasztalni. Jóleső bizalommal nyúlt végig a kemény pallókon, és hamarost el is aludt, bár álmát lázak gyötörték, s nem hozott felüdülést.

Már egyéb helyütt utaltunk arra, hogy Alan Fairford kényes alkatot örökölt édesanyjától s hajlamot a görvélykórra; és mivel egyetlen gyermek volt, s emellett még ily okot is adott az aggodalomra, különös gonddal, mondhatni, nőies kényeztetéssel óvták a nyirkos ágyaktól, vizes lábbeliktől s mindama veszélyektől, melyekhez a sokkal magasabb születésű, ám egészségesebb természetű caledóniai süvölvények többnyire hozzászoktak. Emberben a lélek ereje tartja fenn a gyenge testet, amiként a szárnyas nemzetségben a tollak emelik a magasba a csontokat s a húst. Azonban ezen erők sem kiapadhatatlan forrásból táplálkoznak; amiként végül elfáradnak a madár szárnyai is, azonképp az emberi testben küzdő *vis animi*[121] is megroppan a nem szűnő fáradalmakban.

Midőn utazónk a már fennen járó nap fényére felébredt, szinte elviselhetetlen főfájást érzett, forróság és szomjúság kínozta, nyilallott háta és ágyéka s egyéb, súlyos lázzal kísért hűlésről valló tüneteket tapasztalt magán. Az a mód, ahogyan az előző napot s éjjelt töltötte, habár ugyanez meg se kottyant volna a legtöbb ifjú embernek, az ő kényes testalkatára és nagy gonddal ápolt szervezetére súlyos, mi több, veszedelmes következményekkel járt. Maga is érezte, hogy ez következett be, mégis készséggel vállalta, hogy megküzd rosszulléte tüneteivel, melyeket, való igaz, jórészt a tengeribetegségnek tudott be. Felült és körültekintett a tájon, miközben a kis hajó levitorlázván a Solwayn a kedvező északi szellővel, éppen kezdett dél felé fordulni, elhaladva a Wampool folyó torkolata előtt, hogy majd megkerülje Cumberland legészakibb csücskét.

---

[121] Lelkierő.

Ám Fairfordra oly teherrel nehezedett a halálos rosszullét, valamint a lesújtó és aggasztó fájdalom, hogy sem az egyik felől méltósággal kiemelkedő Criffel, sem Skiddaw-nak és Glaramarának a másik oldalon, habár távolabb kibontakozó még festőibb körvonalai nem ragadhatták meg figyelmét akképp, amiként a szép tájak, kivált ha az újdonság s ritka érdekesség varázsával hatottak, más időben tették volna. Alan Fairford természete azonban nem engedte, hogy a csüggedtség lebírja, még ha fájdalom kínozta is. Legelébb is kicsiny Sallustiusához folyamodott, melyet magával hozott az útra, hogy kedvenc klasszikusának forgatása segítsen elűzni a súlyos órákat, de helyette az állítólagos énekeskönyvet húzta elő, melyet néhány órával ezelőtt kapott ajándékba ama mértékletes és aggályos erkölcsű férfiútól, Mr. Thomas Trumbulltól, *alias*[122] Garasostól. A könyv kötése fekete volt és külleme zsoltárkönyvhöz is illendő lett volna. Ámde mily nagy volt Alan elképedése, midőn a címoldalon e szavakat olvasta: *Víg gondolatok víg kedélyű személyeknek; avagy Éjfél Hölgyének ajándéka a hajnali órákra*, s mikor lapjait is forgatni kezdte, undor fogta el az erkölcstelen adomák és a még fajtalanabb énekek láttán, melyeket infámiában a szöveghez illő ábrák díszítettek.

„Jóságos Isten! - gondolta. - És ez az ősz gazember összegyűjtötte családját, és ily gyalázattal terhes kebellel merészkedett a Teremtő trónusa elé?"- Bizonnyal így volt. A könyv kötése az ájtatos tárgyaknak szentelt művek mintájára készült, s e nyomorú vétkes ittasságában összekeverte a magával hordott könyveket, amiként a hét napjait is. Eltelve az undorral, mellyel a nemes lelkű ifjúság az előrehaladottabb kor vétkeit rendszerint szemléli, miután sietősen és megvetéssel átforgatta a könyv lapjait, Alan olyan messzire eldobta magától, amilyen messzire csak tudta, be a tengerbe. Ezután Sallustiushoz folyamodott, melyet elébb hiába keresett. Amint kinyitotta a könyvet, Nanty Ewart, ki addig válla fölött átpillantva figyelte, mit tesz Alan, fennhangon is hallatta véleményét.

- Tudod, testvér, ha te ennyire megbotránkozol egy kis paráznaság felett, amiből végtére is senkinek se származik semmi baja, inkább nekem adhattad volna azt a könyvet, mint hogy a Solwaybe hajítottad.

- Remélem - mondta Alan udvariasan -, hogy uraságod ennél jobb könyveket szokott olvasni.

- Azt hiszem - felelte Nanty -, némi genfi textus segedelmével én is éppúgy el tudom olvasni azt a Sallustiust, mint kegyelmed - azzal kikapta a könyvet Alan kezéből, és skótos kiejtéssel olvasni kezdte: *„Igitur ex divitiis juventutem luxuria atque avaritia cum superbia invasere: rapere, consumere; sua parvi pendere, aliena cupere; pudorem, amicitiam, pudicitiam, divina atque humana promiscua, nihil pensi neque modarati habere."*[123] Arculcsapása ez minden becsületes legénynek, aki valaha is kalózkodással kereste a kenyerét! Talán azt akarod mondani, hogy sose tudott megtartani egyetlen garast se abból, ami az övé volt, s hogy ha meglátta a szeme, a keze nem hagyta ott a másét? Ejnye, enyje, kedves Crispus barátom, erkölcsbölcseleted is éppoly nyakatekert és fennkölt, mint stílusod... éppoly kevés az irgalom az egyikben, mint a kecs a másikban. Esküszöm, fölöttébb illetlen dolog személyes megjegyzéseket tenni egy régi ismerős terhére, aki csupán rövidke okos társalgásra vágyik véled

---

[122] Másként.

[123] Ennek a szakasznak a fordítását Allantioni Sir Henry Stuart a következőképpen adja meg: „Az ifjúság, melyet a földi javakra mint legfőbb jóra felpillantani tanítottak, tanulékony növendéke lett a fényűzés iskolájának. Kapzsiság és pazarlás kéz a kézben haladtak. Eltékozolták a maguk vagyonát, s mohón vágytak birtokolni a másét, mindek következtében szégyen és megbánás, tisztesség és mérséklet, valamint minden más erény is hátrálni kényszerült." - *Sallustius Művei, Eredeti Essaykkal Magyarázva*, 2. köt. 17. old. *(Walter Scott jegyzete)*

húszévi távollét után. Lelkemre mondom, Sallustius mester inkább megérdemli, hogy a Solway hullámain ringatózzék, mint akár maga az Éjfél Hölgye.

- Talán bizonyos tekintetben mégiscsak jobb bánásmódra szolgált rá éppen a mi kezeinktől - mondta Alan -, mert habár világos szókkal beszámol a bűnről, úgy vélem, azért tesz így, hogy annál inkább visszaborzassza tőle olvasóit.

- Nos - szólt a tengerész -, hallomásból ismerem a *Sortes Virgilianea*-t és mondhatom, a *Sortes Sallustianea*[124] hajszálnyira éppoly igaz. Önszántamból kukkantottam bele a derék Crispusba, és lám, fáradságomért ökölcsapás volt a jutalmam. No de nézzed, testvérem, a te kedvedért újra felcsapom, és hallgassad, mi az, ami legelőbb szemembe ütközik! Figyelmezz: *„Catilina... omnium flagitiosorum circum se habebat."*[125] Majd újfent: *„Etiam si quis a culpa vacuus in amicitiam ejus inciderat, quotidiano usu par similisque caeteris efficiebatur."*[126] Ezt nevezem én egyenes beszédnek, Mr. Fairford. Mellesleg kegyelmednek szerencséje van a nevével, kívánni sem lehet jobbat egy ügyvédnek.

- Valóban ügyvéd vagyok - mondta Fairford -, de nem értem kegyelmed burkolt célzását.

- Nos, akkor - mondta Ewart - próbálkozhatom másfelől is, ahogy a vén képmutató Gazember Garasos tenné. Megmutathatom kegyelmednek, hogy a Bibliában is éppoly ismerős vagyok, mint Sallustius barátom műveiben. - Azzal kenetes orrhangon, kántálva az Írás szövegét kezdte idézni: - *„Elméne ezért Dávid, és Adullán barlangjába menekítette magát. És mindenek, akik szomorúságban valának és mindenek, akik adósságban valának és mindenek, akik elégedetlenkedének, összegyülekezének köréje, és ő hadnagy leve felettük."* Nos, ehhez mit szól uraságod? - kérdezte hirtelen hangot váltva. - Most megfogtam kegyelmedet?

- Messzebb jár a céltól, mint valaha - felelte Fairford.

- Mi az ördög! És még kegyelmed állítja, hogy Summertrees és a Laird között kereskedik, mint valami fregatt két kikötő között?! Ezt mesélje kegyelmed a halaknak... mert a tengerészek nem hiszik el. No de igaza van, ha óvatos, ha egyszer az ember maga se tudja, kinek van igaza, kinek nincs. Hanem betegnek látszik kegyelmed; biztosan a hideg reggeli levegő teszi. Nem kér egy kupa flippet vagy egy pohár forró rumot?... Vagy inkább ebből húzna egyet? - (Pálinkásbutykost mutatott neki.) - Vagy ráharapna egy kis bagóra... rápillantana?... Kér egy szivart?... Vagy legalább egy csipetnyi burnótot, hogy kitisztuljon az elméje, és élesedjék az értelme?

Fairford elutasította mindeme baráti ajánlatokat.

- Nos - folytatta Ewart -, ha kegyelmed semmit akar tenni a szabad kereskedelemért, akkor magamnak kell pártfogásomba vennem.

Így szólván, lehörpintett egy nagy pohár brandyt.

---

[124] Jóslás Vergiliusból... jóslás Sallustiusból.

[125] Catilina csupa gazembert gyűjtött maga köré... Még ha valaki mentes volt is a bűntől, az ő társaságába kerülve a mindennapi érintkezés folytán a többiekhez hasonult.

[126] Elősorolván Catilina cinkosainak gonosz tulajdonságait, a szerző e megjegyzést fűzi hozzá: „Ha megesett, hogy olyan valaki került végzetes barátságába, kit magát még nem fertőzték meg a bűnök, együttlétük hatása, valamint az agyafúrtan elhelyezett csapdák hamarosan lebírták minden aggályát, és hasonlatossá tették kalauzaihoz." - *Sallustius Művei, Eredeti Essaykkal Magyarázva*, 2. köt. 19. old. *(Walter Scott jegyzete)*

- Kutyaharapást szőrével - folytatta -, meg a holnapi kutyaharapásra is; mert én, fajankó, mindig hagyom, hogy itt ólálkodjon a sarkamban. De hát a régi nóta is azt mondja, hogy - és énekelni kezdett, mégpedig szépen:

Igyunk, igyunk, amíg tart földi éltünk;
Hideg, hideg ital lesz síri bérünk...

- Ez a ráolvasás persze - folytatta - mit sem segít kegyelmed főfájásán. Bárcsak lenne valamim, ami jót tenne. Hitemre, kávé meg tea is van a rakományban! Azonnal kibontok egy ládát vagy egy zsákot, és máris hozom kegyelmednek. Ebben a korban az ifjak még inkább az efféle főzetet kedvelik, mint a jobbfajta itókát.

Fairford megköszönte a kapitány kedvességét, és elfogadta a felkínált teát.

Kisvártatva felhangzott Nanty Ewart kiáltása: - Törd fel azt a ládát... merj ki belőle a sipkáddal, te anyaszomorító orangután; még máskor is szükségünk lehet rá. Elfogyott a cukor?... Az összesből grogot főztetek, mi? Hát akkor törj össze még egy süveget, nincsen annyi eszed magadtól? És lobogjon már a tűz a kanna alatt, te pokol csemetéje!

Erélyes intézkedéseinek hatására nem sokkal utóbb már indulhatott is, kezében a csésze, azaz egy kanna teával, ugyanis az Ugrabugra Jenny fedélzetén mindent nagyban mértek, vissza oda, ahol utasa hevert betegen és kimerülten. Alan mohón itta s szemmel láthatólag oly igen felfrissítette, hogy Nanty Ewart megfogadta, hogy maga is megkóstolja, csak éppen, ahogy ő mondta, kicsinosítja előbb egy pohárka brandyvel.[127]

[127] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: VIII. - Tolvajok és csempészek rejtekhelyei.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Alan Fairford története
(Folytatólag)

A kis csempészbrigg fedélzetén hagytuk magára Fairfordot, mégpedig oly vigasztalan állapotban, melyben émelygés és rosszullét tört rá a felhevült testre és a zaklatott elmére. Amennyi azonban a tengeribetegségből Alannek kijutott, nem volt oly súlyos, hogy teljesen eltorzítsa érzékeit, avagy, hogy mindenestül elterelje figyelmét arról, ami körötte zajlik. Ha nem is tellett lelkierejéből, hogy élvezetet leljen abban, mily gyorsasággal s fürgén táncol a hullámokon a „kis fregatt", avagy gyönyörködve szemlélje a körötte kitárulkozó tengeri látképeket, a távoli Skiddaw felmagasló homlokát, ahogy szinte dacolni látszott a Criffel-csúcs felhőkkel koszorúzott fennköltségével, mely a folyótorkolat skóciai partjáról uralkodott felette, elméje mégsem volt oly igen zaklatott s kába a láztól, hogy ne kövesse különös figyelemmel a hajó kapitányát, akinek jellemétől minden valószínűség szerint biztonsága függött.

Nanty Ewart már átadta a kormányt egyik emberének, egy vén, tar kobakú, ősz tonzúrájú cimborának, akinek egész élete a vámtörvények kijátszásában telt el, közben egyszer-másszor néhány hónapi pihenővel a tömlöcben, hivatali személyek elleni erőszakért, őrizetbevételnél tanúsított ellenállásért s más ehhez hasonló vétségekért.

Maga Nanty letelepedett Fairford mellé, kitöltötte teáját, s mindenféle harapnivalót is hozott, mit csak hamarjában előtalálhatott, és úgy tűnt, a maga módján őszintén igyekszik utasa helyzetét oly kényelmessé tenni, amennyire azt a körülmények engedik. Fairfordnak ekképp alkalma nyílott közelebbről tanulmányozni arcvonásait és természetét.

Kétségtelen volt, hogy Ewartnak, habár jó tengerész, mégsem ez volt a természetes eleme. Meglehetősen értett latinul, és láthatólag szívesen fitogtatta tudását, minduntalan visszakanyarogva Sallustiusra és Juvenalisra, habár másrészt nemritkán tarkította beszédét a tengerészek szavajárásával. Személyét tekintve délceg emberke volt, ahogy mondani szokás; de a trópusi nap eredetileg halovány bőrét bronzos vörösre égette, és az epe, mely egész szervezetében szétoszlott, sárgásfekete foltokban ütközött ki arcán; ahol pedig szeme fehérjének kellett volna lennie, ott a topázhoz hasonlatos mély árnyalat kéklett. Sovány volt, jobban mondva vézna; tekintete pedig, noha még mindig tükröződött benne az élénkség és a szellem, Ewart kedvenc serkentőszerének mértéktelen fogyasztása következtében, megtört fényével elcsigázott emberre vallott.

- Látom, tüzetesen szemügyre vesz - szólt Fairfordhoz. - Ha kegyelmed valami átkozott vámos lenne, vérebeim már ugatnának. - Kitárta zubbonyát, és két pisztolyt mutatott Alannek mellényén átkötött övében, miközben ujját az egyik kakasra tette. - No de kegyelmed becsületes ember, habár felettébb titokzatoskodik. Fura flótásnak tart engem bizonyára; de én csak azt mondom az úrnak, akik a kikötőből nézik a horgonyát felvonó hajót, csak nagyon keveset tudnak arról, miféle tengereken át viszi majd a vitorlája. Apámuram, aki becsületes úriember volt, bizony sohasem hitte volna, hogy úgy kell látnia a fiát, amint az Ugrabugra Jennyn kapitánykodik.

Fairford azt válaszolta, valóban teljesen nyilvánvaló, hogy Mr. Ewart műveltsége magasan felette áll annak a mesterségnek, melyet mostan folytat.

- Ó, szentséges Criffel és Solwayi-mocsarak! - kiáltott fel a másik. - Lehettem volna én az írás szavának hüvelyezője, fejem búbján olyan parókával, mint egy deres koszorú, s amolyan... amolyan... amolyan, mondjuk, évi száz fontnyi javadalmazással. Holott mostani mivoltomban akár háromannyit is költhetek. - Ekkor félbeszakítva magát, egy régi észak-humbriai dal egyik strófáját kezdte énekelni, a grófság szülötteinek raccsoló beszédét utánozva:

Willy Foster utra kél,
Ezüst kapcsok térdinél,
Majd elvesz, ha hazatér...
Derék Willie Foster.

- Nem kétlem - mondta Fairford -, hogy jelen foglalkozása sokkalta jövedelmezőbb; habár úgy vélem, hogy a papi pálya talán inkább...

Elharapta a folytatást, mert eszébe ötlött, hogy nem okos bárminő bántót mondania.

- Azt akarta mondani, hogy tiszteletreméltóbb, nemdebár? - kérdezte Ewart bosszús mosollyal kisercintve fogai között a dohánylét; aztán egy pillanatig hallgatott, majd őszinte hangon, mit lelkiismeretének rezdülése sugalmazott, így folytatta: - Valóban tiszteletreméltóbb lenne, Mr. Fairford... és boldogabb is lenne életem ezerszeresen... noha most is élem világomat. Csak hát atyám (a Jóisten áldja meg szegény öreget!) a régi presbiteriánusok igaz ivadéka, úgy járkált egyházközségében, mint kapitány a tatfedélzeten, és mindig kész volt, hogy jót cselekedjék gazdaggal és szegénnyel egyaránt. A laird s a pór egyként sietett megsüvegelni a lelkipásztort. Bárki ha csak megpillantotta is... piha! mi dolgom nekem már ezzel?... Igen, olyan férfiú volt, akiről Virgil azt mondja: *„Vir sapientia et pietate gravis.”*[128] De bölcsebb lett volna tőle, ha otthon tart engem a szülői házban, ahelyett, hogy tizenkilenc éves koromban elküldött teológiát tanulni a Presbiter köz lépcsőjének legtetejére. Ezerszer is átkozott legyen az öregúr tévedése. Mire vezetett az, hogy Kittlebasketi Cantripsné úrasszony (mert ennél alább nem is adta), aki ötödfokú kuzinunk volt, s ezért heti hét shilling helyett hatért adott nekem kosztot és kvártélyt?... Nem volt áldás azon a pénzen, amit így megtakarítottam, kiderült a végén. Mégis, talán pusztán tekintélye is megtartott volna a regulában, mert soha mást nem olvasott, mint a Cambridge-i Bibliát, mely Daniel nyomdájában készült, és hímzett bársony volt a kötése. Szinte e percben is előttem van! Vasárnaponként pedig, amikor egy korsó híg kétpennys sört ittunk a zabkásánkhoz író helyett, mindig ezüstkupában szolgálták fel az italt. Neki ezüstkeretes pápaszeme volt, holott még atyám is csupán szaruba foglaltatta a szemüvegét. Mindeme dolgok először megtették reám hatásukat, de aztán fokozatosan hozzászoktam e pompához. Nos, jó uram!... Atyaisten, alig tudom folytatni a történetemet... fennakad a torkomon... muszáj kortyolnom egy keveset, hogy leöblítsem. Nos hát, ennek az asszonyságnak volt egy lánya... Jess Cantrips, kökényszemű, vidor kedvű leányzó... és az ördög nem alszik; öt emelet volt a lépcső... és az a lány mindig ott szaladgált fel-le; akár elmentem hazulról, akár hazafelé jöttem a Teológiai Fakultásról, ő mindig ott volt. Kerültem volna én azt a lányt, uram - lelkemre mondom, mert nálam ártatlanabb legény még nem jött ki Lammermuirból; de nem lehetett elbújnom, megszöknöm előle; hacsak nem növesztek szárnyakat, vagy létrán mászom meg hét emelet magas padlásszobámat. Fölösleges sokat magyarázkodnom. Kegyelmed is kitalálhatja, hogyan végződhetett volna a dolog. Én el is vettem volna a lányt, megkockáztattam volna... esküszöm, hogy megtettem volna! mert csinos lány volt, meg jó is, egészen addig, míg ő meg én összetalálkoztunk; de hát kegyelmed is ismeri a régi nótát: „Nem enged bennünket a pap.” Vagyonos úr az én helyemben egy kisebb összeggel elintézhette volna a

[128] Bölcsességgel és jámborsággal teljes.

dolgot a parókián; de ha a szegény teológus, a lyukas zsebű deák veszi el feleségül kittlebasketi kuzinját, arra bezzeg ráparancsolnak, hogy álljon ki az egész gyülekezet elé, és tanúskodjék asszonya gyarló erkölcseiről a presbiteriánus bűnbánat trónusához járulva, s így bizonyítsa meg mindenek füle hallatára, hogy mint Othello mondja: „Ringyót szeretett."

Ilyen nyomorult helyzetbe kerülve nem mertem továbbra is ottmaradni, ahol eddig voltam, és úgy gondoltam, hogy hazamegyek atyámhoz. De elébb még rávettem Jack Hadawayt, aki velem egy faluból származott, s ugyanabban a pokolbéli házban lakott, ahol én, hogy tudakolódjék, miként fogadta az öregúr a dolgot. A válaszból hamarosan megtudtam, amire kíváncsi voltam, mégpedig gondolhatja az úr, hogy vigaszt kereső meditációim nagy megnövekedtére, azt ugyanis, hogy a derék öreg akkora lármát csapott miatta, mintha Ádám és Éva óta sohasem történt volna meg, hogy valaki úgy ette meg az esküvői ebédjét, hogy előtte elfelejtette elmondani az asztali áldást. Mást se csinált hat napig, csak siránkozott, hogy „Ikábód, Ikábód, odavan házamnak dicsősége!", a hetediken meg prédikációt tartott, amiben az én esetemen szemléltette az emberi nem lealjasodásának egyik nagy okát és a nemzeti vész eredetét. Remélem, hogy mindez legalább neki magának vigaszul szolgált; az biztos, hogy én ez után a szentbeszéd után röstelltem odahaza mutogatni az ábrázatomat. Lementem hát Leithbe, és anyám szőtte habarcsszürke gúnyámat olyan kabátra cseréltem, mint ez, amelyik most van rajtam; amikor felcsaptam, falusi legénynek mondtam magam, és a kereskedelmi járattal Plymouthba hajóztam, ahol éppen akkor állítottak ki egy svadront a Nyugat-indiai-szigetekre. Behajóztak a Sosefélj fedélzetére, ahol Daredevil kapitány legénységében hamarosan megtanultam, hogy annyit se féljem a Sátánt (korai ifjúságom nagy mumusát), mint a legmarkosabb jankót a fedélzeten. Eleinte háborgott egy kicsit a lelkiismeretem, de aztán megtaláltam rá a gyógyírt - megpaskolta butykosát -, amit kegyelmednek is ajánlok, mert ez ám kigyógyítja az embert a lélek meg a test nyavalyáiból egyaránt. Hogyan, nem kér belőle?... Jól van, akkor majd magamban iszom. Egészségére.

- Attól tartok, neveltetésének kevés hasznát vette új foglalkozásában - mondta Fairford.

- Bocsánat - folytatta beszédét az Ugrabugra Jenny kapitánya -, az igaz, hogy a maréknyi latin tudományom, meg a csipetnyi görög, ami rám ragadt, annyit se ért, mint egy ócska kenderkötél; de hogy tudtam írni, olvasni meg számolni, az bizony hasznomra vált, és segített előrébb jutnom. Lehettem volna iskolamester... és idővel még magiszter is; csakhogy ez a derék itóka, a rum, túlságosan gyakorta győzedelmeskedett felettem, ezért aztán arra vitorláztam, amerre lehetett, és én mindig a szél alatt vitorláztam. Négy évig sültünk azon az átkozott éghajlaton, míg végül hazatértem az obsittal. Mindig motoszkált a fejemben, hogy helyrehozom a Presbiter közben történteket, és kibékülök atyámmal. Megkerestem Jack Hadawayt, aki tucatnyi cudar kölyökbe sulykolta a tudományt, és csokorra való remek történetet tartogatott készenlétben a fülem vidítására. Atyám hét egymás utáni vasárnapon az én úgynevezett „hitehagyásomról" prédikált, és amikor a hívei már kezdtek reménykedni, hogy véget ér a sorozat, a nyolcadik vasárnap reggelén holtan találták az ágyában. Jack Hadaway biztosított, hogy ha bűneimért az első mártír sorsát választva óhajtok vezekelni, akkor mindössze a szülőfalumba kell elmennem, ahol jöttömre még az utca kövei is kilódulnának helyükről, s maguktól hullanának reám, atyám gyilkosára. Szép kis helyzet! Egy óra hosszat szólni se tudtam, mert szájpadlásomhoz tapadt a nyelvem, és végül is csak Mrs. Cantrips nevét tudtam kinyögni. Ez persze újabb tárgy volt Jób vigasztalójának. Váratlan távozásom s atyám nem kevésbé váratlan halála megakadályozta a kosztomért és kvártélyomért járó fizetség kiegyenlítését. A ház egy szatócsé volt, akinek a lelke éppoly hitványnak bizonyult, mint a muszlin, amivel kereskedett. Tekintet nélkül korára és nemes rokonaira, Lady Kittlebasket nénikémet bizony kitessékelték tágas lakából, és zabpelyhes tálát, ezüstkupáját, ezüstkeretes pápaszemét, Daniel-féle Cambridge-i Bibliáját elkótyavetyélték az Edinburghi Keresztnél annak, aki a

legtöbbet kínált értük, őt magát pedig bedugták a dologházba, ahová csak nagy nehezen akart bemenni, de egy hónap múltán már könnyűszerrel hozták ki olyan igen halottan, hogy annál holtabbnak már a legjobb barátai se kívánhatták volna. Vidám hírek voltak ezek az én fülemnek, aki magam voltam mindennek átkozott - itt egy pillanatra elhallgatott - *„origo mali”*-ja…[129] Istenemre mondom, jobban hangzana ez a gyónás latinul, mint angolul!... No de a legjobb tréfa még hátravolt. Már csak annyi erőm maradt, hogy Jessről dadogjak valamit. És ő erre is tudott egy történetet! Az egyik mesterségre magam tanítottam ki, s amint az okos lányhoz illik, Jess keresett magának egy másikat is. Sajnos, mindkét mesterséget tiltotta a törvény; és így Jess Cantripset, Lady Kittlebasket leányát az a tisztesség érte, hogy szajhaságért és zsebtolvajlásért a gyarmatokra toloncolták, mindössze hat hónappal azelőtt, hogy én partra szálltam.

A színlelt vidámság keserű hangjáról megpróbált kacajra váltani; aztán napbarnította kezével végigsimította barna arcát, és sokkal természetesebb hangsúllyal így szólt: - Szegény Jess!

Rövid szünet következett a beszélgetésben, míg Fairford, akinek megesett a szíve a szegény emberen, és úgy vélte, valami olyasmit fedezett fel benne, ami - ha ifjúkori botlása és az ebből következő feslett élet nem juttatja tönkre - nemes és kiváló férfiúvá tehette volna Ewart kapitányt, azzal lendítette tovább a társalgást, hogy együttérzően megkérdezte tőle, hogyan volt képes elviselni ennyi sorscsapás terhét.

- Nagyon jól - hangzott a tengerész válasza -, felettébb jól... akár egy szilárd törzsű hajó a szélvihart. Hadd emlékezzem, hogy még higgadtan köszönetet is mondtam Jacknek az érdekes és színes beszámolóért. Aztán elővontam vászonerszényemet, benne portugál aranyban fizetett részemet, és kettőt kivéve magamnak, megkértem Jacket, őrizné meg a többit, míg vissza nem jövök érte, mivel elszegődtem egy útra Edinburghból valahová a környékre. A szegény ördög aggódva nézett rám, de én gyorsan kezet ráztam vele, aztán leszaladtam a lépcsőn oly zavarodottan, hogy a hallottak ellenére is minden sarkon azt vártam, hogy Jessbe ütközöm... Vasárnap volt, és a Kereszt körül a szokott számban gyülekeztek a gazemberek s a bolondok. Feltűnt, hogy mindenki furcsálkodva néz rám, s úgy vettem észre, némelyek ki is kacagtak. Felteszem, hogy eléggé furcsa fintorokat vághattam, és talán beszéltem is magamban. Amikor láttam, hogy ekképp csúfot űznek belőlem, kinyújtottam öklöm, leszegtem fejem, és rohanni kezdtem, megkergült kos módjára, végig az utcán, szétszórva a viharverte lairdek és parókás polgárasszonyok csoportjait, s leütöttem mindenkit, aki elém került. Hallottam a kiáltást: - Fogják meg, őrült! -, és hallottam, hogy a városi poroszlók kelta beszédükkel visszhangozzák: - Fokják mek, őrült! -, de hiába volt az üldözés és a feltartóztatás. Továbbrohantam; azt hiszem, a tenger illata vezethetett el Leithbe, ahol rövidesen azon vettem észre magam, hogy nagyon nyugodtan sétálgatok a kikötőben, és a hajók erős és tartós kötélzetét nézegetem azon töprengve, miként festene végükön egy hurok, s abban egy ember afféle bojtként.

...Éppen szemközt álltam meg a toborzóhivatallal, korábbi menedékemmel. Belöktem az ajtót... találtam odabenn egy-két régi cimborát... szereztem fél tucat újat... két napig ittam... aztán felraktak egy kereskedelmi hajóra... gyerünk Portsmouthba... végül a Haslar Ispotályban kötöttem ki oly forró lázzal, hogy csak úgy sistergett. Ügyet se vetettem rá... jobban lettem... velem semmi sem tud elbánni... aztán újra a Nyugat-indiai-szigetekre vetett a sorsom; mivel nem kerültem el arra a túlvilági lakhelyre, amelyre rászolgáltam, helyette valami közelítőleg hasonló evilági lakás jelöltetett ki számomra... szénfekete ördögökkel lakótársul... lángoló, rengő földdel a talpam alatt. Tudod, testvér, valamit mondtam vagy talán elkövettem... magam

[129] A baj forrása.

sem tudom, micsodát... hogyan a pokolba tudnám, hiszen olyan részeg voltam, mint a csap... de mindenesetre megbüntettek; megcsókoltatták velem a menyecskét, aki csak akkor szól, ha pöröl, azaz a muskétás lányát, pajtás. Bizony, a... mindegy hogyan hívják a falut... szóval az ottani lelkipásztor fiának hátán máig is meglátszik a macska kaparása! Ettől haragra gerjedtem; és amikor kikötöttünk, derekas birok után három hüvelykre döftem a tőröm abba a fickóba, akit leginkább ludasnak tartottam a dologban, aztán bevettem magam a bozótba. Sok zabolátlan legény járta akkoriban azokat a partokat, és... hadd tudja meg bárki... én is közébük álltam; fekete lobogó és a keresztbe tett velőscsontok jelvénye alatt hajóztam; jóbarátom volt a tenger, és ellenségem mindenki, aki járta.

Fairford, noha lelke mélyén kicsit nyugtalan volt, amiért ügyvéd létére egyszeriben azon találja magát, hogy ilyen meghittségben társalog egy ennyire törvényen kívüli személlyel, mégis úgy vélte, hogy az a leghelyesebb, ha jó arcot vág a dologhoz, és tőle telhetőleg közömbös hangon megkérdezte Mr. Ewarttól, hogy vajon „szerencsével járt-e tengeri kalandozásain”?

- Nem, nem; az ördög vigye el - felelte Nanty. - Az ördög zsírjából se csurrant-cseppent nekem semmi se. Nem volt közöttünk semmi rend... aki ma kapitány volt, holnap talán már a fedélzetet súrolta. Ami pedig a zsákmányt illeti... beszélik, hogy az öreg Avery meg még egypáran, akik fösvény módon kuporgattak, megszedték magukat; de az én időmben el is ment a pénz, úgy, ahogy jött... nem is ok nélkül, mert ha valamelyikünk összegyűjtött volna akár csak öt dollárt, elvágták volna a torkát érte éjszaka a függőágyában. Kegyetlen, véres munka volt. No de ne is emlegessük többet. Végül aztán szakítottam velük, mert olyasmit műveltek egy hajó fedélzetén... egyre megy, micsodát... elég csúnya dolgot, ha még én is elrémültem tőle. Csendben, feltűnés nélkül elillantam, és épp akkorra értem haza, amikor kihirdették a közkegyelmet, úgyhogy ami a szigeteken történt, azt most már magam mögött tudom. Mostan meg az Ugrabugra Jenny kapitánya vagyok... kis lélekvesztő, de úgy szeli a habokat, akár egy delfin. Ha nem lenne az a képmutató annani gazember, aki bezsebeli a haszon öregebbik felét, de mit sem vállal a kockázatból, elég jól megvolnék... jobbat nem is kívánhatok. Itt sohasem szenvedek hiányt legjobb cimborámban - s megsimogatta butykosát -, de az igazat megvallva, ő meg én már annyira megszoktuk egymást, hogy kezdem azt hinni, olyan, mint egy igazi komédiás, aki úgy megnevetteti az embert, hogy az oldala is sajog belé, ha csak hébe-korba látja, de ha egy fedél alá költözik vele az ember, csak elbutul tőle. De az biztos, hogy a vén cimbora végtére is megteszi majd velem a legnagyobb jót, amit csak tehet.

- És mi légyen az? - kérdezte Fairford.

- MEGÖL - felelte Nanty Ewart -; és csak azt sajnálom, hogy olyan igen ráérősen végzi.

Így szólván talpra ugrott, és föl-alá járva a fedélzeten, szokása szerint világos és határozott parancsokat osztogatott a tekintélyes mennyiségű ital ellenére, amit sikerült lehörpintenie történetének elbeszélése közben.

Habár korántsem érezte jól magát, Fairford nagy nehezen feltápászkodott, és előresétált a brigg orrába, hogy megcsodálja a gyönyörű látványt, s egyben valamelyes fogalmat alkothasson magának arról, mely irányt tart a hajó. Nagy meglepetésére, ahelyett, hogy merőlegesen a szemközti partra nézett volna a hajó orra, a brigg az öböl torkolata felé haladt, és nyilvánvalóan az ír-tenger felé igyekezett. Odakiáltott Nanty Ewartnak, és kifejezve az irány feletti meglepetését, megkérdezte, miért nem kelnek egyenesen át a torkolaton valamely cumberlandi kikötőbe.

- Ez aztán a bölcs kérdés - válaszolta Nanty -; mintha bizony egy hajó is olyan egyenesen nekivághatna a kikötőjének, mint a ló az istállókapunak, vagy mintha bizony egy csempészbárka is olyan szabadon parádézhatna a Solwayn, mint a király csatahajója! Megmondom, cimbora, ha nem látok füstöt Bowness fölött... az a falu ott, ni, ott a földnyelven... akkor még legalább huszonnégy óra hosszat a tengeren tanyázhatunk, mert a szél felől kell maradnunk, ha sólymok röpködnek a környéken.

- És ha megpillantja a jelet, hogy biztonságban kiköthet, akkor mi a teendője, kapitány úr? - folytatta a kérdezősködést Fairford.

- Abban az esetben még estélig kinn maradok a tengeren, és aztán kegyelmeddel, a hordókkal meg a többi kacattal horgonyt vetek Skinburnessnél.

- És ott fogok találkozni azzal a Lairddel, akinek a levelet hozom? - folytatta Fairford.

- Az még csak ezután következik majd - mondta Ewart. - A hajónak megvan az útvonala... a kereskedőnek a kikötője; de azt már nem ilyen könnyű megmondani, hogy merre lehet a Laird. Mindenesetre nem lesz tőlünk húsz mérföldnél messzebbre; és az én feladatom lesz hozzá vezetni kegyelmedet.

Fairford nem tudta legyűrni magában az átcikázó riadalmat, amikor ekképp emlékezetébe idézték, hogy tökéletesen hatalmában van egy olyan embernek, aki tulajdon beszámolója szerint kalózokkal cimborált, s aki minden bizonnyal jelenleg is a törvényen kívül él, és egy csempészhajó kapitánya. Nanty Ewart kitalálta okát akaratlan borzongásának.

- Mi az ördögöt nyernék azzal - mondta -, ha kijátszanék egy olyan gyarló kártyalapot, mint kegyelmed? Talán nem volt már adu ász is a kezemben, és nem játszottam-e akkor is becsületesen? Mindig mondom, hogy az Ugrabugra Jenny nemcsak hordókat, hanem más rakományt is el tud vinni. Biggyesszen az *Ewart* elejére egy *szigmát* és egy *taut*, és úgy próbálja kiolvasni. Most már ért engem kegyelmed?

- Sajnos, nem - mondta Fairford -; teljességgel felfoghatatlan számomra, hogy mire utal uraságod.

- Esküszöm a Mindenhatóra - kiáltott fel Ewart -, kegyelmed vagy a legravaszabb, vagy a legegyügyűbb fickó, akivel valaha is összeakadtam... vagy lehet, hogy még sincsen valami rendben kegyelmed körül. Kíváncsi vagyok, hogy Summertreesnek honnan jutott eszébe pont egy ilyen zöldfülűt keríteni. Megmutatná nekem azt a levelet?

Fairford nem habozott teljesíteni óhaját, mivel tudta, nem lenne könnyű ellenkeznie vele. Az Ugrabugra Jenny kapitánya nagyon figyelmesen tanulmányozta a címzést, aztán megforgatta a levelet, tüzetesen szemügyre vette az írás minden cirkalmas kanyarulatát, mintha valamely kalligrafált kéziratot kellene kibetűznie, aztán egyetlen szónyi megjegyzés nélkül visszaadta Fairfordnak.

- Most már minden rendben van körülöttem? - kérdezte a fiatal ügyvéd.

- Ami a levelet illeti - felelte Nanty -, az bizonyosan rendben van; hanem hogy kegyelmed körül minden rendben van-e, az inkább a kegyelmed dolga, nem pedig az enyém. - Azzal egy kés fokával rávágott tűzkövére, rágyújtott egy ujjvastagságú szivarra, és nagy elmélyedéssel szívni kezdte.

Alan Fairford továbbra is őt nézte mélabús gondolatokkal elméjében, melyek megoszlottak a szerencsétlen sorsú férfiú iránt ébredt érdeklődése és nagyon is természetes aggodalmai között, melyekkel saját kalandjának kimenetelét latolgatta.

Ewart, bár kedvenc időtöltése valamelyest eltompította már szellemét, úgy látszik, kitalálta, mi járhat utasa fejében, mert miután egy ideig csendben szemlélték egymást, váratlanul a földhöz csapta szivarját, és így szólt: - Rendben van, ha kegyelmed megszánt engem, akkor én is megszánom kegyelmedet. Csapjon belém a mennykő, ha fikarcnyit is törődtem bárki anyaszültével, amióta két évvel ezelőtt újra bekukkantottam Jack Hadawayhez. Akkorára hízott, mint egy norvég bálna... elvett valami hollandus némbert, aki hat porontyot kölykezett neki. Azt hiszem, hogy meg sem ismert, és azt gondolta, ki akarom rabolni a házát. Jámbor képet vágtam, és megmondtam neki, ki vagyok. Erre szegény Jack szállást meg ruhát kínált, és a portugál aranyakról kezdett hadarni, amelyek a bankban várnak rám, amikor csak szükségem van rájuk. De a kutyafáját, amint elmondtam neki, miféle életet éltem, rögtön másképp kezdett beszélni, és már csak arra vágyott, hogy kifizesse a pénzemet, és mielébb megszabaduljon tőlem. Soha olyan rémült ábrázatot még nem láttam. Arcába nevettem, és megmondtam neki, hogy csak a bolondját járattam vele, és az összes pénz az övé, nem is kérem többé vissza; azzal otthagytam. Mielőtt behajóztam, az egyik emberünkkel még elküldettem neki egy kis zsák teát meg egy hordócska brandyt... szegény Jack! Azt hiszem, uraságod a második, aki tíz éve csak egy fikarcnyit is törődött Nanty Ewarttal.

- Talán az az oka, Mr. Ewart - mondta Fairford -, hogy ön jobbára olyan emberek között él, akiket túlságosan is elfoglal az, hogy a maguk pillanatnyi biztonságával törődjenek, s ezért nem sokat gondolnak a mások nyomorúságával.

- Hát kegyelmed vajon kikkel állt össze? - vágta rá Nanty. - Összeesküvőkkel, akiknek csak annyira futja az összeesküvésükből, hogy a végén felköttessék magukat, meg bujtogatókkal, akiknek minden mesterkedése csak annyit ér, mintha nyirkos taplóra csiholnák a szikrát? Elébb támasztanák fel a holtakat, mint a Felföldet; elébb kapnak választ a halottól, mint segítséget Wales-ből vagy Cheshire-ből. Azt képzelik, hogy amiért forr a katlan, mindenképp a kegyelmedék tajtékja fog legfölül kicsapódni... Tudom én, amit tudok... Mindezeknek a lármás handabandázásoknak, zendüléseknek, melyekről azt képzelik, hogy a kegyelmedék malmára hajtják a vizet, semminemű közük sincsen amaz érdekekhez, és az lenne a legjobb módja újra összebékíteni a királyságot, ha rájuk ijesztenének valami olyas vállalkozással, amilyent ezek az öreg legények próbálnak nyélbe ütni.

- Valójában nem vagyok beavatottja ilyen titkoknak, mint amilyenekre ön, úgy vélem, céloz - mondta Fairford; s egyben elhatározta, hogy megpróbálja kihasználni Nanty beszédes kedvét, amennyire ez lehetséges, és mosolyogva hozzátette: - És még ha valóban tudomással bírnék e titkokról, akkor sem tartanám okos dolognak beszélgetés tárgyává tenni őket. De biztos vagyok benne, hogy oly józan ítéletű férfiak, mint Summertrees és a Laird igazán levelezhetnek egymással az álladalom károsodása nélkül is.

- Értelek, cimbora, értelek - mondta Nanty Ewart, akire az ital és a dohányfüst végül mégis kezdett tetemes hatással lenni. - Arról, hogy bizonyos úriemberek miről, miről nem leveleznek, felfüggeszthetjük a vitát, ahogy öreg professzorom szokta volt mondogatni a Teológián; ami pedig a vén Summertreest illeti, nem szólok egy szót sem, mert tudom, hogy nagy róka őkelme. De azt bizony kimondom, hogy ez a Laird lázítja a népet, járja az országot, és bujtogatja a derék embereket, akiknek csendben kellene iszogatniuk a brandyjüket, de ő az őseik történeteivel meg Negyvenötös mesékkel szítja őket; mert minden patakkal a maga malmát próbálja hajtatni, és minden szélnek kifeszíti a vitorláit. És amiért a londoniak zúgolódnak egy-két tüske miatt, amely szúrja a talpukat, azt hiszi, hogy megnyerheti őket magának, ha azt ígéri nekik, hogy kihúzkodja a tövist. És némelyek bátorítják is, mert némi pénzt akarnak kapni tőle; mások pediglen azért, mert valaha maguk is küszködtek az ügyért, és most röstellenének meghátrálni; megint mások, mert már nincsen vesztenivalójuk;

néhányan pedig, mert elégedetlenkedő bolondok. De ha kegyelmedet vagy bárki mást, nem mondom, kicsodát, azzal csalt be ebbe a kutyaszorítóba, hogy azt ígérte, itt az ország javára tehet, akkor ez az ember közönséges szédelgő, és előttem nincsen más neve; kegyelmedék pedig esztelen verebek, akik lépre mentek neki, ami pedig sokkalta rosszabb, mint széltoló bitangnak lenni. Éppen ezért igyunk most harmadik György király és az egyedül igaz Presbiteriánus Egyház üdvére és a Pápa, az Ördög meg a Trónkövetelő romlására! Mondok én valamit kegyelmednek, kedves Mr. Fairfolt; én csak tizedrész tulajdonosa vagyok ennek a hajócskának, az Ugrabugra Jennynek... csak tizedrésze az enyém... és oda kell vitorláznom vele, ahová a tulajdonosok parancsolják. Ám ha az egész az enyém lenne, én nem hagynám, hogy ebből a briggből a magafajta jakobita, pápista népség komphajója legyen, kedves Mr. Fairfok... nem én, lelkemre mondom, hogy nem; felőlem akár a víznek mehetnének, amint náluk derekabb embereket is láttam beleugrálni, amikor még az alatt a hogyishívják lobogó alatt szolgáltam. De mivel a jakobita is csempészáru, és felrakták a hajómra, és kezemben az útiparancs, én szállítom őket, ahogy a parancs rendelkezik... Hé, te, John Roberts, tartsd ezt az irányt még egy darabig... Vagyis, kedves Fairföld, amit teszek, szigorúan csak azért teszem, ahogy az a vén gazember Garasos mondaná, mivel az üzlet parancsa.

Az utolsó öt percben már némiképp nehezen forgott a nyelve, és most végre végigdőlt a fedélzeten, eléggé elcsendesedve attól a tetemes mennyiségű italtól, amit benyakalt, noha anélkül, hogy akár pillanatra is megmutatkozott volna rajta a részeg ember víg vagy hóbortos kedélye.

Az öreg tengerész odalépett hozzá, és ráborította a tengeri köpönyeget az alvó vállára, miközben Fairfordra pillantva így szólt: - Kár, hogy megvan ez az egy hibája, mert különben nem lenne nála derekabb legény, azok között, akik valaha is bivalybőr csizmában a pallókra léptek.

- Most mit fogunk tenni? - érdeklődött Fairford.

- Vitorlázunk fel s alá, míg biztosak nem leszünk a dolgunkban, azaz amíg meg nem pillantjuk a jelet, akkor aztán úgy teszünk, ahogy a parancs szól.

Így szólván, a vén tengerész ismét dolgához látott, és egyedül hagyta az utast, hogy az a maga elmélkedéseivel múlassa az időt. Kisvártatva könnyű füstoszlopot láttak felszállni a kis földnyelvről.

- Megmondhatom én az úrnak, hogy mit fogunk most tenni - mondta az öreg tengerész. - Egyelőre kifutunk a nyílt tengerre, aztán majd az esti dagállyal visszajövünk, és Skinburness felé fordítjuk a vitorlánkat; vagy ha nem látjuk a fényt, felhajózhatunk a Wampool folyón is, és valahol Kirkbride vagy Leaths táján is partra tehetjük uraságodat a csónakkal.

Fairford, aki már addig is rosszul volt, úgy érezte, hogy ez a kitérő oly hosszan tartó gyötrelmekre kárhoztatja, melyeket felkavarodott gyomra és fájó feje aligha lesz képes elviselni. Azonban nem volt rá más ellenszer, csakis a türelem és az a tudat, hogy a barátság nevében szenved. Amint a nap magasra hágott, Alan közérzete tovább romlott. Szaglóérzéke szinte betegesen kiélesedett, mondhatnánk, csupán csak azért, hogy annál kínosabban érezze s annál pontosabban tudja megkülönböztetni a körötte terjengő párákat, a szurok illatától a raktárban szagló valamennyi áru más-másfajta bűzéig. Szíve is hevesebben dobogott a forróságban, s úgy érezte, kifeszített vitorlákkal száguld a magas láz felé.

A tengerészek, akik hivatásukhoz képest udvariasak és figyelmesek voltak vele, észrevették szenvedését, és egyikük egy ócska vitorlából megpróbált valamiféle sátrat eszkábálni számára, másikuk pedig limonádét kevert, mely a hajón fellelhető italneműek közül az egyetlen volt, aminek fogyasztására Alant rá lehetett venni. Miután kiitta a poharat, sikerült néhány órára zaklatott álomba merülni, habár ez sem hozott számára felüdülést.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Alan Fairford története
(Folytatólag)

Alan Fairfordnak lelke hamarabb vállalkozott rá, hogy szembeszálljon a megpróbáltatásokkal, mintsem teste viselni bírta volna a reá rótt feladatot. Miután öt- vagy határai szendergés után felébredt, hiába minden erőfeszítés, kénytelen volt konstatálni, hogy kábulata és tagjaiban sajgó fájdalma miatt segítség nélkül képtelen felkelni. Valamelyes örömmel hallotta, hogy most már egyenesen a Wampool folyó torkolata felé vitorláznak, és őt nemsoká partra fogják tenni. A hajó beállt a szélirányba, zászlójelzést adott, melyre nyomban választ kapott a partról. A vízpartra vezető hepehupás ösvényen emberek és lovak tűntek fel; ez utóbbiak mind megfelelően felszerszámozva a teherhordásra. Egyszerre húsz halászbárka indult ki a tengerre, és nagy lárma, nevetés, átkozódás és tréfálkozás közepette a hajó köré sereglettek. E látszólagos zűrzavarból azonban nem hiányzott a szükséges rend. Nanty Ewart ismét úgy rótta a tatfedélzetet, mintha soha életében nem is ízlelt volna italt, szabatosan kiadta a szükséges parancsokat, s felügyelt, hogy utasításait pontosan hajtsák végre. Félóra múlva a brigg rakományát már jórészt átadogatták a halászbárkákba; újabb negyedóra múltán már a parton rakodtak; s körülbelül ugyanennyi idő arra is elég volt, hogy a rakományt elosszák az erre várakozó málhás lovak oszlopai között, melyeket nyomban el is indítottak kockázatos útjukra. A hajó saját csónakját némiképp titokzatosabb körülmények között sok kis hordóval rakták meg, melyek feltehetőleg muníciót tartalmaztak. Erre csak azután került sor, hogy a csempészárura várakozók már szétszéledtek; és Ewart csak ennek végeztével invitálta Alant, aki a fájdalomtól s a lármától bódultan hevert, hogy induljon vele a partra.

Fairford alig bírt átmászni a hajókorláton, és a csónak farában sem tudott megülni a kapitány és embereinek támogatása nélkül. Nanty Ewart, aki Fairford rosszullétében közönséges tengeribetegségnél nemigen látott egyebet, a szokásos módon vigasztalgatta. Megnyugtatta utasát, hogy ha csak fél órája *terra firma*[130] lesz a talpa alatt, már percről percre jobban érzi majd magát, s hogy mivel neki se nagyon fűlik a foga ahhoz, hogy most felüljön a faparipára, az öreg Crackenthorp Apó házában megisznak majd egy kupával, s elszívnak egy tömet pipát.

- Ki az a Crackenthorp Apó? - kérdezte Fairford, habár alig tudta kinyögni a szavakat.

- Éppoly becsületes ember, mint bárki más - felelte Nanty. - Hej, de sok jó brandyt pusztítottunk el együtt annakidején! Én mondom kegyelmednek, Mr. Fairford, a borisszák hercege ő, s a csempészet atyamestere... nem olyan zsugori, képmutató, mint a vén Garasos Csontzsák, aki a mások pénzén issza magát részegre, és csak akkor tartja bűnnek, ha magának kell fizetnie az italért... hanem igazi jó szívélyes cimbora. Nemegyszer kerülgették már a cápák, de Crackenthorp Apó érti a módját, merre kell állítani a vitorlákat... nem írtak még olyan elfogatóparancsot ellene, amelyikről ne tudott volna, még mielőtt a papíron megszáradt a tinta. *Bonus socius*[131] a bíróval és a zsandárok kapitányával. A király kincstárnoka maga se tudna megvesztegetni senkit, hogy besúgja az öreget. De ha mégis akadna ilyen gazember, másnap reggel már hiába keresné a fülét, vagy őt magát is a Solway fenekére küldenék, hogy ott keresse. Birtoka is van, bár kocsmát tart; hanem ez csak afféle ürügy, hogy ne tűnjön fel a nagy pince, meg hogy annyian megfordulnak nála. A felesége is ügyes asszony... meg a lánya,

---

[130] Szilárd föld.

[131] Jó cimbora.

Doll is. Náluk biztos kikötőben vészelheti át azt a kis időt, amíg újra rendbe jön; én pedig megtartom a szavam, ne aggódjék, és elvezetem a Lairdhez, hogy szólhasson vele. Inkább azzal lesz majd gondom, hogyan hozom ki kegyelmedet a házból; mert takaros egy leányzó ám az a Doll, meg az anyja se akármilyen vénasszony, s az öreg Crackenthorp Apónál jobb kompánia meg nincs a föld kerekén! Úgy megiszik egy üveg rumot vagy brandyt, hogy a szeme se rezdül, de azt a cudar skót holmit, amit a vén gazember Garasos hozott divatba, soha még csak meg se kóstolná. Úriember az öreg, minden porcikájában... mármint a maga módján... és emellett még részvényes is az Ugrabugra Jennyben meg még jó néhány titkos vállalatban. Kap is a Doll majd hozományba egy vagy két fillért, ha az öregnek is megtetszik az a derék legény, akit a lánya egy életre maga mellé fogad.

Mire a Crackenthorp Apóról zengett hosszas dicshimnusz véget ért, a csónak ki is futott a partra, s az evezősök visszafelé vonták lapátjaikat, hogy ne ütközzön a fövenybe, mialatt a többiek kiugráltak a megtörő hullámokba, és gyors, gyakorlott mozdulatokkal kezdték kézről kézre kiadogatni a hordókat.

- Feljebb rakjátok azokat a hordókat, feljebb a partra, madárkáim - ripakodott rájuk Nanty Ewart. - Följebb a szárazra... ez a portéka nem állja a vizet. No most adogassátok ki még ezt a pótevezőt is... föl a szárazra őt is. Mi ez?... Lódobogás! Hallom már a tehernyergek csörgését... a mieink jönnek.

Addigra már a csónak teljes rakománya, valamennyi hordócska a parton volt, a legénység pedig felsorakozott, a gúlák mellett várva a fövenyen csörömpölve közelgő lovakat. A holdfényben egy szerfelett elhízott férfi alakja tűnt fel, s tartott feléjük erőlködő szuszogással a lovas menet élén, amely egymás után kötött lovakból állt; valamennyin tehernyereg s a hordócskák felerősítésére szolgáló, iszonyúan csörömpölő láncok.

- No, mi az újság, Crackenthorp Apó? - szólította meg Ewart. - Mi végre ez a nagy sietség a lovaiddal? Nálad akarunk éjszakázni, mert meg akarjuk kóstolni az ó-brandydet, meg az asszony házisörét. Láttam jelet, úgyhogy remélem, minden rendben van.

- Semmi sincs rendben, Nanty kapitány - kiáltotta az ember, akihez szavait intézte -; és a saját bőrödön is tapasztalhatod, a legényeiddel egyetemben, ha nem szedelőzködsz íziben. Tegnap új seprűt hozattak Carlisle-ból, hogy kiseperjenek az országból téged meg a magadfajtákat, és jobban is tennétek, ha elhordanátok az irhátokat be a szárazföldre.

- Hányan vannak a semmirekellők? Ha tíznél nem többen, akkor megverekszem velük.

- Ördögöt fogsz te verekedni! - rivallt rá Crackenthorp. - Okosabban tennéd, ha elszelelnél, mert azok az átkozott carlisle-i dragonyosok is velük vannak.

- Akkor bizony - szólt Nanty - iszkolnunk kell. Jöjjön, Fairford uram, nyeregbe kell szállnia. Nem is hallja... azt hiszem, elájult. Most mi az ördögöt csináljak. Crackenthorp Apó, itt kell hagynom nálad ezt az ifjút, amíg a vihar kitombolja magát. A Laird meg a másik öreg között van valami járatban. Nem tud se lépni, se lovagolni... hozzád kell küldenem.

- Küldöd ám a pokolba, nem hozzám! - kiáltott fel Crackenthorp. - Nálam szállt meg Thwacker strázsamester a húsz emberével; ha nem kezd enyelegni Doll-lal, el se jöhetek. De most már menjetek, vagy mindjárt itt lesznek a nyakunkon, mert szerfelett szigorú parancsot kaptak ám; és ami ezekben a hordókban van, az alighanem veszedelmesebb a whiskynél... azt hiszem, kötél jár érte.

- Bárcsak a Wampool fenekén lennének a gazdájukkal együtt - fohászkodott Nanty Ewart. - No de ezek is hozzátartoznak a rakományomhoz; hanem mitévő legyek ezzel a szegény fiatalemberrel...

- Különb legények is aludtak már füvön egy szál köpönyegben - mondta Crackenthorp. - Ha meg lázas, nincs hűsítőbb az éjjeli levegőnél.

- Meghiszem azt, úgy kihűlne reggelre, hogy abban hiba nem lenne. Hanem ez azért jóra való legény, és ha rajtam múlik, én nem hagyom, hogy ilyen hamar kihűljön - felelte az Ugrabugra Jenny kapitánya.

- Ide hallgass, kapitány; ha mindenáron kockáztatni akarod a nyakad a más kedvéért, miért nem viszed az öreglányokhoz a Fairladiesbe?

- Micsoda, az Arthuret kisasszonyokhoz!... A pápista libákhoz! No de sebaj, az is megteszi. Hallottam, hogy egyszer egy egyárbocos teljes legénységét befogadták, amikor a hajójuk megfeneklett.

- Nem kockázat nélkül való ám az sem, felmenni egészen a Fairladiesig; mert, figyelmeztetlek, zsandár járja az egész környéket.

- Bánja az ördög, legfeljebb megint megverekszem majd néhányukkal - válaszolt Nanty hetykén. - Gyerünk, fiúk, szedjétek a betyárbútort. Felrakodtatok?

- Igenis, kapitány; azonnal készen leszünk - válaszolták.

- A mennykő a kapitányotokba! Lelketekre vennétek, hogy felkössenek miattatok, ha lefülelnek? Itt most mindenki csak „hej te, cimbora” legyen!

- Egy kortyot búcsúzóul - mondta Crackenthorp Apó, flaskát nyújtva Nanty Ewartnak.

- Még egy kortyot se - hárította el Nanty. - Nem szorulok rá, hogy ebből merítsek bátorságot... mindig helyén a szívem, ha egy kis verekedésre van kilátás; meg aztán, ha részegen éltem is, halni józanon szeretnék... Ide hozzám, vén Jephson, még te vagy a legemberségesebb ember ebben a bandában; fölültetjük egy higgadt paripára, aztán közrefogjuk a legényt, és kezeskedem érte, hogy megtartjuk a nyeregben.

Midőn Fairfordot felemelték a földről, a beteg fájdalmasan felnyögött, és bágyatagon megkérdezte, hová viszik.

- Olyan helyre, ahol akkora kényelme meg biztonsága lesz, mint kisegérnek a lyukban - nyugtatta Nanty -, mármint ha sikerül épségben odajutnunk. Isten veled, Crackenthorp Apó; és mérgezd meg a strázsamestert, ha szerét ejtheted.

A felmálházott lovak egyes sorba álltak, és kemény ügetésbe kezdtek; minden másodikon egy marcona fickó, bő malaclopóban, amely elrejtette a fegyvereket, melyekkel e mindenre elszánt emberek magukat felszerelték. Ewart a sor végén lovagolt, s Jephson olykori segítségével igyekezett egyenesen megtartani a lovon a gondjaira bízott ifjút. Alan néha fájdalmasan felnyögött; Ewart pedig, akiben több együttérzés ébredt iránta, semmint martalóci mivoltából várni lehetett volna, megpróbálta azzal lekötni figyelmét, s egyben vigasztalni, hogy mesélt neki arról az udvarházról, ahová vitték, habár vigasztaló szavait gyakran volt kénytelen megszakítani embereinek szánt kiáltásaival, melyeket sokszor elnyelt a hordók zörgése, a lószerszám s a hordókat leszorító lánc csörgése.

- Tudod, testvér, ott a Fairladiesben biztonságos helyed lesz... régi jó, rendes ház... az öregasszonyok is rendesek lennének, csak hát pápisták... Hé te, Jack Lowther, nem tudsz a sorban maradni, mi? és fogd be azt a... Így aztán, mert hogy jó család, meg van is mit aprítaniuk a tejbe, az öreg menyecskékből afféle szentfazék lett, apáca meg miegymás. A ház, amelyikben laknak, valamikor réges-régen klastrom volt, amilyen még most is létezik Flandriában; ezért a népek úgy hívják őket, hogy a Fairladies Szüzei. Lehet, hogy igaz, lehet, hogy nem, de én nem

is gondolok vele... Blinkinsop, tartsd a nyelved, hogy a kolera essen beléd... Így aztán bőséges alamizsnák és finom ebédek között jó szívvel gondol rájuk gazdag és szegény, s még azt is elnézik nekik, hogy pápistákkal cimboráinak. Temérdek ármányos pap és tettre kész fiatal deák meg más efféle szerzet jár hozzájuk... olyan tőlük a ház, mint a méhkas. Szégyen is bizony a kormányzatra, hogy dragonyosokat küld a becsületes emberekre, akik pár csepp brandyt hoznak az idős angol hölgyek örömére, ez a semmirekellő népség meg annyi pápistaságot csempészhet be, amennyit csak akar és... de hallga! nem füttyöt hallottam? Nem, csak egy bíbic... Hé! Te, Jim Collier, cserkéssz csak előre; ha a Bazaltsziklánál vagy a Brottholekatlannál nem szaladunk beléjük, akkor sehol. Eredj előre fél mérföldnyit, és nyisd ki a szemed... Ezek az Arthuret kisasszonyok megetetik az éhest, és felruházzák a mezítelent... szennyes rongyokkal, mondogatta apám, de azért ő is hordta, éppúgy, mint a többiek... A mennykő ebbe a sánta lóba! És a vén Crackenthorp Apóba is belecsaphatna, amiért ilyen veszedelemnek teszi ki a becsületes ember nyakát.

Ilyesmiket hordott össze Nanty, s még sok egyebet is, de ugyanazon célból, míg lovagoltak, ám jószándékú beszédével csak fokozta Alan kínjait, akit hátában s ágyékában gyötrő fájdalom hasogatott, amit a ló sebes ügetése szenvedéssé növelt, s emellett még a tengerész rekedtes hangjától is zúgott fájó feje. Teljesen elernyedve meg sem kísérelte, hogy válaszoljon neki; s valóban immár oly iszonyú erővel tört rá a testi fájdalom, hogy minden érzékét lekötötte, s lehetetlen volt helyzetére gondolnia, még ha menekvése múlott volna is ezen.

A szárazföld belseje felé haladtak, ám hogy mely irányban, Alan semmi mód meg nem állapíthatta. Eleinte mezőkön s homokos domboldalakon haladtak; átkeltek nem egy patakon - melyek egyikének-másikának tekintélyes mélységű medre volt; míg utóbb megművelt vidékre értek, ahol angol szokás szerint magas partok választották el egymástól a kisebb parcellákat, mely partokat sűrűn benőtte a bozót s a föléje emelkedő fák, köztük pedig számtalan kiismerhetetlen, tekervényes dűlőút kanyargott, melyeket a part mindkét oldaláról benyúló faágak elfedtek a holdvilág elől, ily módon fenyegetve a lovasok testi épségét. Ám vezetőik tapasztalata tévedhetetlenül vezette őket ebben az útvesztőben, s még iramukat sem kellett csökkenteniük. Csak épp hogy sok helyütt oly szűk volt az ösvény, hogy nem fért el három lovas egymás mellett, s ezért Alan Fairford támogatásának terhét hol az öreg Jephson-nak, hol pedig Nantynak egyedül kellett vállalnia, s bizony csak nagy nehezen sikerült megtartaniuk egyenesen a nyeregben.

Végül, mikor Alannek már minden erejét felemésztette a szenvedés, és azon volt, hogy könyörögve fordul kísérőihez, hagyják sorsára az első tanyán vagy fészerben... vagy akár a szénakazal vagy sövény tövében... bárhol akár, hogy egy kis nyugodalmat leljen, Collier, aki előrelovagolt, hátraüzent, hogy megérkeztek a Fairladieshez vezető úthoz, s hogy ráforduljon-e?

Fairford támogatásának terhét Jephsonra hárítva, Nanty előrevágtatott az oszlop elejére, és kiadta a parancsot. - Ki ismeri legjobban a házat?

- Sam Skelton katolikus - mondta Lowther.

- Ronda egy vallás - mondta Nanty, aki úgy tűnt, presbiteriánus neveltetéséből csupán a pápistaság iránti gyűlöletét őrizte meg. - De azért örülök, hogy legalább egy van közöttünk... Sam, te pápista vagy, ismered a házat meg az öreg szüzeket is, ugye? Állj ki hát a sorból, és várj itt mellettem. Te pedig, Collier, eredj tovább a Walinford-völgyig, aztán menj tovább a patak folyása mentén, amíg elérkezel a régi malomhoz, és ott majd Grist gazda, a molnár vagy az öreg Párkász Peel majd megmondja nektek, hová rakodjatok. De addigra már én beérlek majd benneteket.

A megrakott lovak lánca a korábbi iramban előrelendült, Nanty pedig Sam Skeltonnal az oldalán az út szélén várakozott, míg odaért hozzájuk az utója, amikor is Jephson és Fairford is csatlakozott hozzájuk, s az utóbbi nagy megkönnyebbülésére lépésben mentek tovább, engedve, hogy a többiek eléjük kerüljenek, míg az ügetésüket kísérő zörgés, csattogás elhalt a távolban. Pisztolylövésnyire sem távolodtak el attól a helytől, ahol elváltak a többiektől, amikor egy rövid kanyarulat után ósdi, omladozó kapuhoz értek, melynek tömzsi tornyocskáit a tizenhetedik század építészeti stílusában faragott vaskos ornamensek díszítették, bár számos darabjuk már lehullott az omlatag vénségtől, s szerte hevert, mivel a ház lakói csak annyi fáradságot vettek, hogy elvonszolják a köveket az útból. A holdfényben fehéren villogó hatalmas kőoszlopok a szeszélyes képzeletet valaminő természetfeletti jelenésre emlékeztették, s az építményt körüllengő enyészet nyugtalanító érzéseket ébresztett az arra járókban, a ház lakóit illetőleg.

- Azelőtt nem volt itt kapurács - mondta Skelton, mikor meghökkenve látta, hogy váratlan akadály állítja meg őket.

- De most van kapurács is, meg kapuőr is - szólalt meg a kapu mögül egy érdes hang. - Kik vagytok, és mit akartok itt éjnek évadján?

- A hölgyekkel kívánunk szólni... az Arthuret kisasszonyokkal - válaszolt Nanty -, és szállást szeretnénk kérni egy beteg embernek.

- Éjszaka nem lehet beszélni az Arthuret kisasszonyokkal, a betegeket meg vigyétek a doktorhoz - válaszolta bentről a hang mogorván -, mert amilyen biztos, hogy sós a só és illatos a rozmaring, olyan biztos, hogy ide én be nem engedlek titeket. Szedjétek a sátorfátokat.

- Nocsak, Dick Gardener - szólt Skelton -, csak nem téged tettek meg kapuőrnek?

- Honnan tudod te azt, hogy én ki vagyok? - csattant fel a házicseléd.

- A szavad járásáról ismertelek fel - válaszolta a másik. - Te talán elfelejtetted a kis Sam Skeltont meg a hordóba zárt borzot?

- Nem, nem felejtettelek el - felelte Sam Skelton ismerőse -, de szigorú parancsot kaptam, hogy ma éjjel senkit se engedjek be a kapun, és ilyenformán...

- Fel vagyunk ám fegyverkezve, cimbora, és nem hagyjuk magunkat feltartóztatni - fenyegette Nanty. - Ide hallgass, nem járnál jobban, ha zsebre vágnál egy aranyat, és beengednél bennünket, mint ha megvárod, míg előbb a kaput, aztán a te kobakodat is betörjük? Mert esküszöm, hogy nem hagyom a bajtársamat itt a kapu előtt meghalni.

- Tudja az ördög - mondta a kapus -; hanem miféle csorda nyargalt tova az előbb olyan nagy sebtében?

- A mieink közül néhányan, bownessi, stoniecultrumi meg más környékbeli legények - felelte Skelton. - Jack Lowther, az öreg Jephson, a dagadt Will Lamplugh meg más jójáratú emberek.

- Én meg - mondta az öreg kapuőr - olyan biztosra vettem, mint ahogy sós a só és illatos a rozmaring, hogy a carlisle-i és wigtoni katonaság vonul az úton, és a lódobogásra a torkomba ugrott a szívem.

- Azt hittem, hogy mint minden cumberlandi nagyivó, te is meg tudod különböztetni a hordó kongását a pallos csörömpölésétől - mondta Skelton.

- Mozogj, cimbora, fogd be a szádat, és szedd a lábad - sürgette Nanty -, elveszett perc mind, amit itt ácsorgunk el. Menj be a hölgyekhez, és mondd meg, hogy Nanty Ewart, az Ugrabugra Jenny kapitánya van itt egy ifjú úriemberrel, aki Skóciából hoz levelet egy bizonyos tekinté-

lyes cumberlandi úrnak; meg hogy katonaság járja az utakat, az úriember pedig nagyon beteg, s ha itt nem fogadják be, akkor a kapu előtt kell hagynom vagy halál, vagy vöröszubbonyosok martalékául, minden iratával egyetemben.

Futott Dick Gardener az üzenettel; s néhány perc múltán fényeket láttak felvillanni az ablakokban, melyek nem hagytak kétséget Fairfordban, aki a pihenő következtében némileg visszanyerte öntudatát, hogy egy meglehetősen nagyméretű udvarház kertjének kapujában állnak.

- És mi lesz, ha a komád, Dick Gardener többet vissza se jön? - kérdezte Jephson Skeltontól.

- Akkor - felelt a megszólított - nem maradok adósa, és úgy ellátom a baját, mint Dan Cooke a tiédet, vén Jephson, hogy nem lesz semmi hija, akárcsak annak, amit te kaptál.

Az öregember már épp készült a dühös válaszra, amikor minden kételyét elhallgattatta Dick Gardener visszatérte, aki tudatta velük, hogy maga Arthuret kisasszony jön le a ház kapujáig, hogy szóljon velük.

Nanty Ewart fojtott hangon átkozni kezdte a pártában maradt aggszüzek gyanakvását és a katolikusok aggályos nehézkességét, amely annyi akadályt állít a szenvedők megsegítése elé, és kiadós köszvényt vagy fogfájást kívánt Arthuret kisasszonynak kiruccanása jutalmául; hanem a hölgy nyomban megjelent, s ezzel elejét vette a további zsörtölődésnek. Szolgáló kísérte lámpással kezében, melynek fényénél a hölgy megvizsgálta a kívülállókat, oly tüzetességgel, amennyire ezt a tökéletlen világítás s az újonnan emelt rácskapu rúdjai lehetővé tették számára.

- Fájlalom, hogy ilyen későn zaklatjuk kegyedet, Arthuret kisasszony - szólította meg Nanty -; de a helyzet...

- Szentséges Szűzanyám - szólt rá a hölgy -, miért beszél kegyelmed ilyen hangosan? Kegyelmed nem a Sainte Geneviève kapitánya?

- Való igaz, hölgyem - felelte Ewart -, Dunkirkben így hívják a hajómat; de mifelénk inkább csak Ugrabugra Jennynek mondják.

- Kegyelmed hozta által a tisztelendő Buonaventure atyát, nemdebár?

- Igenis, hölgyem, hoztam én csuhást eleget - felelte Nanty.

- Ejnye, ejnye, miért beszél így, kedves jóbarátunk - sopánkodott Arthuret kisasszony -; milyen nagy kár, hogy a szentek e jóságos embereket egy eretnek gondjaira bízzák.

- Nem bíznák, hölgyem - mondta Nanty -, ha találnának egy pápista hajóst, aki úgy ismeri ezeket a partokat, mint én. Meg aztán én sziklaszilárd hűséggel szolgálom a tulajdonosokat, és mindig csak a rakományt nézem... lehet élő áru vagy holt, lehet ital, nekem egyre megy; no meg hát kegyelmedék katolikusok, akkora csuklyás köpönyegben járnak... meg ne haragudjon érte, hölgyem... hogy olykor akár két személy is elfér alatta. Hanem ez az úriember haldoklik, pedig levelek vannak vele Summertrees Lairdjétől a Tavak Lairdjéhez, ahogy ezt az urat a Solway mentében nevezik, s minden további perc, amit itt hever, újabb szög a koporsója födelén.

- Szentséges Szűzmária! Mitévők legyünk? - sopánkodott Arthuret kisasszony. - Azt hiszem, be kell fogadnunk, bármily kockázattal járjon. Richard Gardener, segíts az embereknek felvinni az urat a házba; te pedig, Selby, gondoskodj szállásról számára a hosszú folyosó végében. Kapitány úr, kegyelmed eretnek, de azt hiszem, megbízható, és tudomásom van róla,

hogy már máskor is, mások is megbíztak kegyelmedben, hanem ha most csalárd módon próbál a bizalmamba férkőzni...

- Isten őrizzen, hölgyem... ily sokat látott hölgyekhez én sohasem próbálok hozzáférkőzni; e téren csak az ifjabbakkal van némi tapasztalatom... Jöjjön, Mr. Fairford, fel a fejjel, itt majd gondját viselik kegyelmednek... próbáljon lábra állni.

Alan felállt valóban; s felfrissülvén e rövid pihenőtől, kijelentette, hogy a kapus segítségére támaszkodva egyedül is el tud menni a házig.

- No ez derék... Köszönöm, Dick, hogy segédkezet nyújtasz neki - mondta Nanty s azzal a kapuőr kezébe csúsztatta a megígért aranyat. - Isten áldja, Mr. Fairford, és Isten áldja, Arthuret kisasszony, mert máris túl hosszan időztem itt.

Így szólván, két társával nyeregbe pattantak, és elnyargaltak. De a javíthatatlan Nanty Ewart még a patkók csattogását is túlharsogva zengte a régi balladát:

Gyónni jött egy szép leány,
A baráthoz ma reggel.
„Halljam, kedves, valahány
Bűnöd csak van, ne rejtsd el.”
„Ó, jaj, szólni fél a szám...
Szerettek szerelemmel...”

- Szentséges Szűzanyám! - kiáltott fel Seraphina kisasszony, mikor az elvetemült hangok elértek fülébe. - Minő pogányok ezek az emberek, s mi minő riadalmaknak s megpróbáltatásoknak vagyunk kitéve közöttük! A szentek irgalmazzanak nekünk, micsoda éjszaka ez a mai is!... Még nem látott ilyent ez a ház. Segíts, Richard, gyorsan bereteszelnem a kaput; és majd újra lejössz őrizni, nehogy további kéretlen látogatóink is jöjjenek... Nem mintha kegyelmed nem lenne szívesen látott vendégünk, kedves uram, mert az, hogy rászorul a segítségre, amit mi nyújthatunk, máris elegendő ahhoz, hogy szívesen lássuk ebben a házban... csakhogy jöhettek volna uraságodék talán valamely más időben... no de hát... úgy van jól, ahogyan történt. Eléggé egyenetlen az út; uraságod nézzen a lába alá. Richard Gardenernek kellett volna lekaszálnia és lehengerelnie a füvet, de zarándokútra kellett mennie Walesbe, Szent Winifred Kútjához. - Ekkor Dick szárazon köhintett egyet, majd, mintha úgy érezné, hogy valamely rejtett gondolatáról árulkodik, mely némiképp ellenkezik azzal, amit úrnője mondott, a köhentést halk fohásszal végezte: - *Sancta Winifreda, ora pro nobis.*[132] - Arthuret kisasszony ezenközben így folytatta: - Mi sohasem akadályozzuk meg cselédeinket abban, hogy eleget tegyenek valamely fogadalmuknak, vagy letudják penitenciájukat, Mr. Fairford... ismerek egy igen érdemes atyát, akit úgy hívnak, mint uraságodat, talán rokonok is... mondom, mi sohasem avatkozunk bele a cselédeink fogadalmaiba. Mégiscsak érezniük kell, hogy nem mindegy, minket szolgálnak-e vagy valami eretneket... Vigyázzon, uram, még megbotlik, ha nem vigyáz. Sajna! Éjjel s nappal egyaránt sok buktató hever utunkban.

Ilyen bőbeszédű csevegéssel, ami jólelkű, bár kicsit bolondos asszonyra vallott, aki erős vonzalommal csüng babonás vallásán, így tartotta szóval Arthuret kisasszony új vendégét, aki megbotlott minden akadályban, mit vezetője, Richard, hite iránti buzgalmában ott hagyott heverni az úton, míg végül megmászva néhány kőlépcsőt, melynek oldalát griffek vagy valamely egyéb heraldikai torzszülöttek díszítettek, egy teraszra értek, a ház főbejárata elé - mivel

[132] Szent Winifreda, imádkozz érettünk.

a ház ódivatú, ám nem minden jelentőséget nélkülöző úrikastély volt, fogazott oromzattal, keskeny ablakokkal, melyeknek sorát olykor egy-egy apró tornyocska szakította meg. A kaput a ház úrnője rövid távollétének idejére is becsukták. A fogadóterem kétszárnyú ajtaján, amely hatalmas, kőből való, oszlopokon nyugvó védőtető alól nyílt (ez utóbbit dúsan borította a jázmin s egyéb futónövény), halovány világosság derengett. Az ablakok mind sötétségbe burkolóztak.

Arthuret kisasszony megkocogtatta az ajtót. - Nővérke... Angelica nővér.

- Ki az? - hallatszott bentről. - Te vagy az, Seraphina nővér?

- Igen, igen, nyisd ki az ajtót; nem ismered meg a hangomat?

- Dehogyisnem, nővérem - felelte Angelica, miközben kinyitotta a zárat, és félretolta a reteszt -; de ismered felelősségünket, és az ellenség szemfüles és meglephet... *incedit sicut leo vorans*,[133] mondja a breviárium... Kit hoztál ide magaddal? Ó, nővérem, mit tettél?

- Egy fiatalembert - sietett a válasszal Seraphina, hogy elejét vegye a másik nővér tiltakozásának -, aki, azt hiszem, rokona a mi érdemes Fairford atyánknak... s akit az áldott Sainte Geneviève kapitánya hagyott a kapunknál... félholtan... s akire leveleket bíztak, hogy...

Az utolsó szavakat lefojtott hangon, suttogva mondta el.

- Nos, igen, akkor nem tehetünk másként - mondta Angelica -; hanem igen szerencsétlen eset.

Míg a két fairladiesi szűz apáca között e társalgás lefolyt, Dick Gardener terhét egy székbe telepítette, ahol a fiatalabb hölgy, rövid habozás után, hogy megfogja-e egy idegen kezét, ujját Fairford csuklójára helyezte, s megszámlálta érverését.

- Láza van, kedves nővér - jelentette ki -; Richard hívja el Ambrose-t, mi pedig küldünk majd a lázcsillapítóból.

Rövidesen megjelent Ambrose, egy megnyerő és tiszteletet parancsoló öreg cseléd, aki a házban cseperedett fel, s egyre magasabb tisztséget ért meg az Arthuretek szolgálatában, míg végül félig orvos, félig alamizsnaosztó, félig lakáj s teljes jogú háznagy lett belőle... már úgy értve, ha a gyóntató atya, aki gyakorta mentesítette őt a ház igazgatásának gondjától, épp külföldön tartózkodott. E tiszteletre méltó személy irányításával és közreműködésével szegény Fairfordot a hosszú folyosó végére, egy takaros szobába szállították, s határtalan megkönnyebbülésére kényelmes ágyba fektették. Nem tiltakozott Mr. Ambrose rendelései ellen, aki nemcsak a javallott orvosságot nyújtotta át neki, hanem még tetemes mennyiségű vért is csapolt ereiből, mely utóbbi operációval valószínűleg nagy szolgálatot tett betegének.

[133] Úgy járkál, mint a falánk oroszlán.

TIZENHATODIK FEJEZET

Alan Fairford története
(Folytatólag)

Másnap reggel, amikor Fairford felébredt kevéssé üdítő álmából, melyben számtalan vad látomás kavargott atyjáról és Darsie Latimerről, a zöld köpenyes ifjú hölgyről, a fairladiesi apácákról; arról, hogy silány sört iszik Nanty Ewarttal, s hogy az Ugrabugra Jennyvel a Solway fenekére süllyed - nem érezte magát olyan állapotban, hogy vitába szállhasson Mr. Ambrose rendeletével, nevezetesen, hogy ágyban kell maradnia, melyből valójában segítség nélkül fel sem tudott volna kelni. Megértette, hogy aggodalmai s az elmúlt néhány nap szüntelen erőfeszítései meghaladták erejét, s bármennyire űzi türelmetlensége, nem folytathatja vállalkozását, míg vissza nem tér ereje.

Jobb ispotályt invalidusnak keresve sem lehetett volna találni. Ápolói suttogva beszéltek, s csakis lábujjhegyen lépkedtek - mindent csakis *par ordonnance du médecin*[134] tettek -, Esculapius fennen uralkodott a házon. Naponta egyszer ünnepélyesen megjelentek ágya mellett a hölgyek, és egészsége iránt kérdezősködtek, s ezen alkalmakkor nagyban megnövelte szemükben Alan becsét az ifjú természetes udvariassága és hálája, melyet kifejezésre juttatott a hölgyek nyombani és kegyes segítségéért. Harmadnap egy másik szobába költöztették át, mely jobb volt, mint az, melyben először elszállásolták. Ha az orvos megengedte, hogy megigyon egy pohárka bort, mindig a legkitűnőbb óborból kapott; s ilyen alkalmakkor furcsa, ódon és pókhálós palackok kerültek elő, amilyenek csak régi falusi kúriák pincéjében lelhetők, ahol talán már több mint fél évszázada lapulnak zavartalan.

Bármily kellemes volt is e ház az invalidusnak, amint erre a hölgyek ápoltja hamarosan rájött, egy lábadozó számára már korántsem szolgált hasonló örömökkel. Amint ki tudott mászni az ágyból, Alan az ablakhoz vonszolta magát, melyet különben sűrű rácsozat fedett, és csak egy kicsiny, kövezett udvarra nyílt kilátása. Ebben nem volt semmi figyelemre méltó, mivel a legtöbb régi, határvidéki ház ekképp óvta ablakait. Ám Fairfordnak az is feltűnt, hogy bárki lépett be vagy távozott szobájából, mindig nagy gonddal és körültekintéssel kulcsra zárta az ajtót; és megjegyzését, hogy szeretne sétát tenni a folyosón vagy esetleg a kertben, oly hűvösen fogadták a hölgyek s háznagyuk, Mr. Ambrose, hogy a beteg belátta, nem engedélyezik vendégi jogainak ily kiterjesztését.

Alan, aki felettébb vágyott arra, hogy bizonyosat tudjon, vajon e túláradó vendégszeretet nem fosztja-e meg a szabad cselekvéstől, a gondos ápolásért mondott hálás köszönet kíséretében közölte a ház ezen fontos tisztségviselőjével, hogy szándékai szerint másnap reggel elhagyja Fairladiest, s mindössze azt kérte, hogy jóindulatukat, mellyel eddigelé is elhalmozták, terjesszék ki még annyira, hogy lovat kölcsönözzenek neki a legközelebbi városig; majd biztosítván Mr. Ambrose-t, hogy hálája nem fog ily csekélységre korlátozódni, három aranyat csúsztatott a nagyérdemű cseléd markába, ezzel mintegy előbbi indítványát is támogatva. Mr. Ambrose ujjai oly természetességgel zárultak rá a honoráriumra, mintha bizony a nagy tudományú Fakultás diplomája jogosítaná fel erre; hanem Alan tervezett indulásával kapcsolatban adott válasza eleinte kitérő volt, majd midőn Alan sarokba szorította, ellentmondást nem tűrően kijelentette, nem engedheti, hogy a betege másnap eltávozzék - mert ezzel becses életét kockáztatná, s úrnői sem adnák beleegyezésüket.

---

[134] Orvosi utasítás szerint.

- Magam tudom legjobban, mennyit ér az életem - mondta Alan -; s nem mérhetem becsét ama feladathoz, mely halasztást nem tűrően cselekednem parancsol.

Miután erre sem kapott kielégítő választ Mr. Ambrose-tól, Fairford úgy vélte, leghelyesebb, ha magukkal a hölgyekkel közli elhatározását, habár a lehető legválogatottabb, tiszteletteljes és hálás szavak kíséretében; mindazonáltal hangot adva szilárd eltökéltségének, hogy reggel avagy legkésőbb másnap útra kel. Néhány kísérlet után, hogy egészségére hivatkozva rávegyék a maradásra, mely kísérletek tétova voltából Alan azt a következtetést vonta le, hogy merőben távozásának halogatása a céljuk, kertelés nélkül tudtukra adta, hogy fontos levelet visz bizonyos Herries, alias Redgauntlet avagy a Tavak Lairdje néven ismert úrnak, valamint hogy élet s halál múlik azon, hogy időben eljuttatja-e hozzá.

- Az úr, kedves Angelica nővér - mondta az idősebb Arthuret kisasszony -, valóban igen őszintén szólott; s ha valóban rokona Fairford atyának, úgy semmit sem kockáztatunk.

- Jézus Mária! - kiáltott fel a fiatalabb. - Ejnye-ejnye, Seraphina nővér! Ejnye-ejnye! *Vade retro*...[135] ne ilyen hevesen!

- Jól van, jól van; hanem, kedves nővérem... Angelica nővér... hadd szóljak véled a folyosón.

Sustorgó selymeikben és fátylaikban a hölgyek kivonultak a szobából, s jó félóra is belétellett, míg ismét besuhogtak, tekintetükben áhítat s a küldetés fontosságának tudata.

- Őszintén szólva, Mr. Fairford, azért szeretnénk önt maradásra bírni, mivelhogy... hogy jelenleg egy egyházi férfiú is tartózkodik a házban...

- Igen kiváló személy - szólt közbe Angelica nővér.

- Az Úr felkentje - visszhangozta Seraphina -, és mi boldogok lennénk, ha kegyelmed a lelkiismeret okán szót váltana véle, mielőtt eltávozik.

„Ohó! - gondolta Fairford. - Kibújt tehát a szög a zsákból: az áttérítésemben mesterkednek! Nem szabad megbántanom a jóságos öreg hölgyeket, hanem ettől a paptól azért hamarosan megszabadulok." Majd fennhangon azt válaszolta, hogy örömére szolgál, ha a ház bármely barátjával elbeszélgethet; és hogy vallási kérdésekben mélységes tisztelettel viseltetik a kereszténység minden válfaja iránt, habár nem hallgathatja el, hogy hite ahhoz köti, melyben nevelkedett, mindazonáltal, ha a hölgyek úgy vélik, hogy ha elbeszélget az említett egyházi férfiúval, ily módon kimutathatja mély tiszteletét...

- Nem egészen így gondoljuk - mondta Seraphina nővér -, habár nem kétlem, hogy napestig hallgatnánk bár szavait, akkor is kurtának találnánk az időt, ha ő... mármint Buonaventure atya... lelkünk dolgairól szól; de...

- Elég, elég, Seraphina nővér - szólt rá a fiatalabb -, szükségtelen ennyit beszélni a dologról. Őfels... akarom mondani Őeminenciája... mármint Buonaventure atya... majd maga fogja elmagyarázni az úrnak, amit szükségesnek vél tudatni vele.

- Őeminenciája! - hökkent meg Fairford. - Ily magas rangot visel tehát ez az úr a katolikus egyházban? E cím, úgy tudom, csak a kardinálisoknak jár.

- Még nem kardinális - válaszolta Seraphina -; de biztosíthatom uraságodat, Mr. Fairford, rangban is éppoly magasan áll, aminő kiválósággal és jeles képességekkel is megajándékozta őt az Úr, és...

---

[135] Visszakozz.

- Hallgass már el, nővérem - szólt rá Angelica nővér. - Szentséges Szűz! Mily sokat beszélsz! Mi dolga Mr. Fairfordnak Buonaventure atya egyházi rangjával?... Csupán arra kérem önt, uram, legyen rá tekintettel, hogy az atya megszokta és elvárja minden körülmények közt a legmélyebb hódolatot; és...

- Ugyan már, nővérem, ugyan, ugyan - feddte most a másik -; ki beszél sokat, kérdlek én? Mr. Fairford tudni fogja, hogyan illik viselnie magát.

- És most leghelyesebb lenne, ha mindketten távoznánk - mondta a fiatalabb -, mert hallom, jön is már Őeminenciája.

Az utolsó szavakat már suttogóra fogott hangon ejtette ki; és mikor Fairford biztosítani óhajtotta, hogy barátjukat olyan hódolattal fogja fogadni, aminőt amaz elvárhat, a hölgy felemelt ujjal csendre intette.

Kimért, ünnepélyes léptek hangzottak fel a folyosón. Nem csupán egy püspök avagy bíboros jövetelét hirdethették volna, hanem akár a római pápáét is. És a két hölgy akkor sem hallgathatta volna nagyobb tisztelettel e lépteket, ha azt jelzik, hogy az Egyház legfőbbje közeleg a maga személyében. Szolgáló őrszemek módjára elfoglalták posztjukat az ajtó két oldalán, mely Fairford szobájából a hosszú folyosóra nyílt, s ott álltak mozdíthatatlanul, míg tekintetük a legmélyebb hódolatot tükrözte.

Buonaventure atya oly lassúsággal közeledett, hogy Fairfordnak volt ideje mindezt megfigyelni, s egyben eltűnődni magában, miféle fortélyos és nagyra törő ember lehet ez a pap, akinek fortélyos módon sikerült érdemes, bár együgyű vendéglátóit a babonák ily béklyójába verni. Buonaventure atya belépte és megjelenése némiképp magyarázatul szolgált minderre.

Középkorú férfiú volt, negyvenéves, vagy talán idősebb; de a gondok vagy talán a fárasztó megpróbáltatások, netán a gyönyörök, a korai öregség képét rajzolták orcájára, és finom metszésű arcvonásaira komoly s talán bús árnyakat vontak. Nemes tekintetét mindazonáltal megőrizte; s bár arca megváltozott, s szemöldöke fölött számos mélabús barázdát vontak a ráncok, magas homloka, mély tüzű és tágra nyitott szeme, szép metszésű orra jól mutatta, mily csinos lehetett a hajdani jobb napokban. Magas volt, ám ez előny kárba veszett hátának görnyedtsége miatt, s a sétapálca, mit mindig magával hordott, és olykor használt is, valamint lassú, bár méltóságteljes járása, úgy tűnt, azt mutatja, hogy teste és tagjai már magukon érzik az aggkori gyengeség érintését. Hajának színét Fairford nem állapíthatta meg, mivel a látogató a kor szokása szerint rizsporos parókát viselt, ízléssel, habár ünnepélyes komolysággal, világi divat szerint öltözködött, s kalapján kokárdát viselt; mely körülményeknek egyike sem lepte meg Fairfordot, aki tudta, hogy a katolikus papok, kik angliai látogatásukkal avagy ittartózkodásukkal törvényes megtorlást vonnak magukra, gyakran öltenek katonai álöltözetet.

Amint az ünnepélyes megjelenésű férfiú belépett a szobába, a két hölgy, akik arccal a szoba felé, feljebbvalójuknak tisztelgő katonák módjára álltak, most ráborultak az atya kezeire, oly mélyen bókolva, hogy úgy tűnt, az abroncsos szoknyák, melyek e tettet végrehajtották, egész a földig ereszkednek, mi több: az alá süllyednek, mintha rejtekajtó nyílt volna meg a hódoló hölgyek alatt.

Úgy tűnt, az atya hozzászokott az efféle hódolathoz, bármily mélységes legyen is. Személyét elébb kissé az egyik, majd a másik nővér felé fordította, miközben kegyesen meghajtva magát, mely kimért mozdulat azonban kétségkívül meg sem közelítette a valódi meghajlás mértékét, nyugtázta mély bókjukat. Aztán ellépett közöttük anélkül, hogy megszólította volna őket, miáltal úgy tűnt, azt tudatja velük, jelenlétük a szobában szükségtelen.

A két hölgy ennek megfelelően kisuhant a szobából; hátrálva, kezük összekulcsolva, s tekintetük az ég felé fordítva, mintha áldást kérnének a férfiú fejére, kit oly nagy becsben tartottak. Az ajtó bezárult mögöttük, de elébb még Alan észrevette, hogy a folyosón egy-két férfi álldogál, s hogy ellentétben eddigi megfigyeléseivel, az ajtót ez alkalommal nem zárták kulcsra.

„Talán csak nem attól tartanak e jótét lelkek, hogy részemről veszély fenyegeti bálvány-imádatuk tárgyát?" - fordult meg Fairford fejében. De több töprengésre már nem jutott ideje, mert az idegen a szoba közepéig ért.

Fairford felkelt, hogy tisztelettudóan üdvözölje, de midőn szemét látogatójára függesztette, úgy látta, hogy az atya kerüli tekintetét. Eléggé súlyos oka volt arra, hogy inkognitó akarjon maradni, s Fairford sietve elkapta róla tekintetét, könnyíteni akarván helyzetén, s maga is a földre sütötte szemét, ám midőn újra felemelte arcát, az idegen nagy, fénylő szeme oly merően szegződött rá, hogy rendületlen pillantása szinte zavarba ejtette. Ezenközben mindvégig állva maradtak.

- Foglaljon helyet, uram - szólalt meg az atya -; ön csak most épült fel betegségéből.

Olyan ember módjára beszélt, aki nála rangban alábbvalót kínál hellyel a maga jelenlétében; hangja telt volt és dallamos.

Fairford, akit némileg meghökkentett, hogy ennyire lenyűgözi látogatója fensőbbségének aurája, melyet pedig csak olyanok fölött gyakorolhatott, kikre vallásuk révén befolyása lehetett, a felszólításra leült, mint akit óramű mozgat, s tanácstalan volt, miként érhetné el, hogy egyenrangúakként tárgyalhassanak, amint az hite szerint való lett volna. Az idegen pedig nem adta fel ekként megszerzett előnyét.

- Úgy értesültem, uram, hogy az ön neve Fairford - mondta az atya.

Alan könnyed meghajlással válaszolt.

- A skót ügyvédi testület tagja - folytatta a látogató. - Azt hiszem, nyugaton él egy Fairfordi Fairford nevezetű nemes és rangos család.

Alan kissé furcsállotta ezt a megjegyzést egy külhoni egyházi férfiú szájából, hiszen nevéből ítélve Buonaventure atya nemigen lehetett angol; de csak annyit válaszolt, hogy maga is úgy hiszi, van egy ilyen nevű család.

- Ön, Mr. Fairford, rokonságot tart velük? - folytatta a kérdezősködő.

- Nincs szerencsém ilyesmit állítani - felelte Fairford. - Atyám szorgalma emelte ki családunkat alacsony és nemtelen állapotjából; semminemű örökletes jogcímem sincsen a nemességre. Megtudhatnám okát e kérdéseknek?

- Rövidesen megtudja - mondta Buonaventure atya, aki száraz és elégedetlen köhentést hallatott, mikor az ifjú plebejus származásúnak vallotta magát. Intett, hogy hallgasson, és folytatta a faggatózást.

- Ha nem is születése folytán, de azért ön kétségkívül úriember érzelmei és neveltetése révén, nemdebár?

- Remélem, uram - válaszolta Alan, aki e megjegyzéstől haragra gerjedve elvörösödött. - Nem adtam rá okot, hogy bárki is kétségbe vonja.

- Türelem, ifjú ember - intette higgadt kérdezője -; komoly dologban járunk, s nem engedhetjük, hogy holmi hívságos udvariaskodás megakadályozzon bennünket abban, hogy kellő komolysággal váltsunk szót róla... Ön feltehetőleg tudatában van, hogy azt, akivel beszél, a jelen kormányzat szigorú és igazságtalan törvényei száműzik az országból.

- Nem ismeretlen előttem az 1700-ban kiadott statutum harmadik törvénycikke - felelte Alan -, amely kitiltja és száműzi a királyság területéről a katolikus papokat és a Rómával összejátszó pápistákat, s mely az ekképp száműzött személyeket rögtöni ítélettel halállal bünteti, ha visszatérnének. Azt hiszem, az angol törvények a skóciaiakhoz hasonlóan szigorúak. Ám nekem semmi módom nincsen tudomással bírni arról, hogy uraságod eme személyek egyike lenne; s úgy vélem, eszélye önt is arra indítja majd, hogy kilétének titkát megőrizze magának.

- Ennyi nekem elegendő; és nem aggódom, hogy esetleg nem kívánt következményekkel járhat reám nézve, hogy ön itt látott engem e házban - mondta a pap.

- Ebben biztos lehet uraságod - mondta Alan. - Életemmel tartom adósnak magam a hölgyeknek, s alávaló tett lenne részemről, ha szívességüket azzal viszonoznám, hogy kémkedem utánuk, s világgá kürtölöm, amit e vendégszerető fedél alatt láttam vagy hallottam. Találkoznék akár magával a Trónkövetelővel ily helyzetben, még ő is biztonságban tudhatná magát minden veszedelemtől, mely az én meggondolatlan fecsegésemből háramolhatna reá, ha királyhűségemen kellene is bár erőszakot vennem.

- A Trónkövetelő! - csattant fel a pap némi haragos éllel hangjában; de nyomban megszelídítette hangját, s hozzátette: - Bár ami azt illeti, valóban van olyan valaki, aki magának követeli a trónt; s némelyek úgy vélik, követelése nem is alaptalan. De mielőtt rátérnénk a politikára, engedtessék megjegyeznem, hogy nem egészen értem, miként lehet egy úriember, ki ilyen nézeteket vall, meghitt viszonyban Summertreesi Maxwell úrral s Mr. Redgauntlettel, valamint hogyan szegődhetett hordozójává kettejük üzenetváltásának.

- Bocsánat, uram - felelte Fairford -, nem fűt a becsvágy, hogy bizalmasuk avagy küldöncük hírébe jussak. Kapcsolatom ezen urakkal mindössze egyetlen tárgyra szorítkozik, mely azonban feltétlen érdeklődésemet bírja, mivel legdrágább barátom biztonságával, sőt talán életével kapcsolatos.

- Van önnek valamely oka arra, hogy ne ismertessen meg engem útjának indítékaival? - kérdezte Buonaventure atya. - Tanácsaim hasznára válhatnak önnek, s tekintélyes befolyással bírok mindkét említett úrnál.

Fairford pillanatig habozott, miközben meghányta-vetette magában valamennyi körülményt, s végezetül azt a következtetést vonta le tépelődéséből, hogy talán valóban számíthat valamely előnyre, ha sikerül megnyernie magának látogatóját, míg másrészt mit sem veszélyeztet azzal, ha közli, mely ok késztette útra kelni. Ezért, miután röviden kinyilvánította abbéli reményét, hogy Mr. Buonaventure ugyanoly bizalommal lesz iránta, mint aminőt tőle kíván, kurtára fogva a szót, beszámolt Darsie Latimerről... a titokról, mely családfáját körüllengi... és a szerencsétlenségről, mely érte; végezetül pedig saját elhatározásáról, hogy keresésére indul barátjának, s kiszabadítja, akár a maga életének kockáztatása árán is.

A katolikus pap, aki úgy tűnt, kerül minden oly társalgást, mely nem a maga óhajából fakad, nem fűzött megjegyzést a hallottakhoz, mindössze egy vagy két kurta kérdést tett fel ott, hol Alan elbeszélését némileg homályosnak találta. Ezután felkelvén székéről, lépteivel kétszer végigmérte a szobát, mialatt foga között nagy nyomatékkal e szót mormolta: - Őrült! - Láthatólag szokása volt uralkodni bármely heves érzelmein, mert kisvártatva már a legteljesebb közönnyel szólította meg Fairfordot.

- Ha ön úgy gondolja - mondta -, hogy megteheti a titoktartás megsértése nélkül, kérem, legyen oly kedves, és mutassa meg nekem Summertreesi Maxwell úr levelét. Kivált a címzést szeretném tüzetesen megvizsgálni.

Mivel nem látta okát, hogy megtagadja a titok ily kiterjesztését egy további személyre, Alan habozás nélkül kezébe adta a levelet. A pap, miután megforgatta, mint elébb Trumbull, majd Nanty Ewart is, és hozzájuk hasonlóan aprólékosan megvizsgálta a címzést is, megkérdezte Fairfordot, hogy vajon észrevette-e ezen szavakat, s ujja egy ónnal írt sorra mutatott a levél alján. Fairford tagadólag válaszolt, majd a levélre pillantva meghökkenéssel olvasta: *„Cave ne literas Bellerophontis adferres.”*[136] Ami oly figyelmeztetés volt, amely annyira tökéletesen egybevágott a polgármester intésével, miszerint okosan tenné, ha alaposan szemügyre venné a levelet, ha már a kézbesítésére vállalkozott, hogy Alan jószerével már ugrott is volna, hogy szökni próbáljon, habár maga sem tudta, miért s ki elől.

- Üljön nyugton, ifjú ember - szólt rá az atya azzal a fensőbb tekintéllyel, mely egész tartásán uralkodott, noha szertartásos udvariassággal keveredve. - Ön nincsen veszélyben... személyem kezesség a biztonságára. Mit gondol, ki írhatta e szavakat?

Fairford válaszolhatta volna, hogy „Nanty Ewart”, mivel emlékezett rá, hogy látta, amint a kapitány firkált valamit íróónjával, noha akkor nem érezte magát elég jól ahhoz, hogy megfigyelhette volna, mire ír. Ám nem tudván, miféle gyanút avagy még ennél is sötétebb következményeket idézhet a tengerészre az ő dolgai iránt mutatott érdeklődés, úgy vélte, leghelyesebb, ha azt feleli, hogy nem ismeri fel benne senki ismerőse kézírását.

Buonaventure atya egy vagy két percig ismét hallgatásba burkolózott, minek közben a legalaposabb figyelemmel vizsgálgatta a levelet; aztán az ablakhoz lépett, mintha élesebb fénynél akarná szemügyre venni a címzést és a levélen található sort, ám Alan Fairford nem kisebb elképedésére, mint visszatetszésére, az atya higgadtan és megfontoltan feltörte a pecsétet, kiterítette a levelet, és belemerült tartalmába.

- Megálljon, uram, megálljon! - kiáltott rá, amint megrökönyödéséből felocsúdott, és szavakkal is ki tudta fejezni haragját. - Milyen jogon merészeli ön...

- Békéljen, ifjú barátom - szólt az atya, kezének mozdulatával utasítva vissza Fairfordot -; nyugodjék meg, hogy nem felhatalmazás nélkül cselekszem... Mr. Maxwell és Mr. Redgauntlet nem válthatnak oly szót vagy hírt, mit nekem ne lenne teljes jogom tudni.

- Meglehet, így van - mondta Alan felgerjedt haraggal -; meglehet, hogy ön gyóntató atyja ezen két úrnak, de semmiképp sem gyóntatóm énnekem; és azáltal, hogy feltörte pecsétjét egy olyan levélnek, melyet az én gondjaimra bíztak, uraságod ellenem követett el...

- Semminemű injúriát, megnyugtathatom - válaszolta a rendületlen pap -; ellenkezőleg, talán még hasznára is válhat kegyelmednek.

- Nem óhajtok részesülni ezen az áron avagy ily módon megszerzett előnyből - felelte Fairford -; kérem, nyomban adja vissza kezeimbe a levelet, különben...

- Ha drága az élete - mondta a pap -, kérem, tartózkodjék mindennemű sértő kifejezéstől avagy fenyegető mozdulattól. Nem olyan valakivel áll szemben, akit büntetlen lehetne fenyegetni avagy bántalmazni; és vannak elegen hallótávolságon belül, akik megtorolnak bármely rajtam esett sérelmet vagy ellenem intézett támadást, ha úgy vélném, méltatlan hozzám, hogy tulajdon kezemmel védjem vagy bosszuljam meg magam.

---

[136] Vigyázz, nehogy Bellerophontész jeleinek légy vivője. - Utalás az *Iliász*-ra. (VI. 169-170.)

Miközben e szavakat kimondta, az atya olyan nyugodt és félelem nélküli fensőbbségről tett tanúságot, hogy az ifjú ügyvéd lenyűgözve és elámulva visszakozott attól, ami pedig szándékában állott, hogy kikapja kezéből a levelet, és beérte annyival, hogy keserűen panaszkodott az atya reá nézve sérelmes viselkedése miatt, melynek következtében most majd szégyenkezhet Redgauntlet előtt, ha feltört pecsétű levelet lesz kénytelen átnyújtani neki.

- Erről - mondta Buonaventure atya - majd gondoskodunk. Magam írok Redgauntletnek, s a borítékban elhelyezem Maxwell levelét is, feltéve, ha ön még a levél tartalmának ismeretében is úgy véli, hogy el akarja juttatni a címzetthez.

Ezután visszaadta a levelet Fairfordnak, és látván, hogy az habozik elolvasni, nyomatékkal így szólt: - Olvassa csak el, kegyelmedet illeti.

Ez a biztatás, együttesen Crosbie polgármester korábbi intésével, valamint ama figyelmeztetéssel, melyet kétségkívül Nanty próbált eljuttatni hozzá a klasszikus utalással, döntéshez segítette Fairfordot. „Ha a levél szerzője összeesküvést sző ellenem - gondolta -, úgy nekem jogomban áll szétszakítani e szálakat; magam megőrzése s barátom biztonsága egyaránt azt parancsolja, hogy ne legyek oly aggályos."

Így tépelődvén, elolvasta a levelet, amely az itt következő volt:

> Kedves Ádáz és Rettegett!
>
> Hát már soha nem szűnsz kiérdemelni régi csúfneved? Hallom, sikerült kicsalnod fészkéből madárkádat, és mi az eredménye? Hogy nyomban sarkadban a falka. Levelem vivője egy hetyke ifjú ügyvéd, aki törvényes panaszt jelentett be ellened, bár szerencsére baráti törvényszék előtt. Ám bármennyire is hajlott feléd a bíró, Jenny kuzinod és jómagam csak nagy nehézségek árán tudtuk szájába rakni a zablát. Újabban kezd inába szállni a bátorsága, gyanakszik és makrancoskodik, s félek, Jenny hamarosan már hiába mereszt rá haragos szemeket. Nem tudom, mit tanácsoljak. A legény, aki a levelet viszi, jóravaló, és aggódik a barátjáért; én pediglen becsületszavamat adtam neki, hogy nem lesz személyes bántódása. A szavamat adtam, figyelmezz erre, és ne feledd, hogy magam is tudok éppoly ádáz és rettenetes lenni, mint akármely szomszédom. Arra viszont nem adtam szavam, hogy nem lesz része némi rövidke fogságban; és mivel izgága, nyugtalan legény, nem is látom más szerét annak, hogy eltávolítsuk az útból arra az időre, míg a jó B... atya küldetése sikerrel végéhez nem ér, amit bárcsak adna meg a Jóisten! - Maradok híved, legyek bár ismét
>
> „Pácbaesett Pate"

- Nos, fiatalember, mint vélekedik a veszedelemről, melynek ily készséggel kitette volna magát?

- Különösnek találom - felelte Alan Fairford -, amiként furcsállom azt a módot: is, melyet uraságod az imént alkalmasnak talált Mr. Maxwell szándékainak felderítésére.

- Ne gyötörje magát azzal, hogy magyarázatot találjon az én eljárásomra - mondta az atya -; nyugodjék meg abban, hogy jogom van mindarra, amit cselekszem, és nem félem a felelősséget. Hanem tudassa vélem, most mi a szándéka.

- Nem lenne bölcs dolog tőlem, ha beavatnám önt is, kinek talán tulajdon biztonságát is érinti.

- Értem - felelte az atya -; kegyelmed tehát a jelen kormányzathoz akar fordulni? Ezt semmiképp sem engedhetjük; inkább erőszakkal is visszatartjuk Fairladies-ben.

- Mielőtt ezt cselekszi - mondta Fairford -, bizonyára fontolóra veszi majd, milyen kockázattal jár ez egy szabad országban.

- Ennél elrettentőbb veszedelmektől sem szoktam visszariadni - mondta a pap mosolyogva -; mégis kész vagyok békésebb megoldást keresni. Jöjjön, hátha megtalálhatnánk a kölcsönös engedmények útját - s modora egyszeriben oly békülékeny s nyájasan szívélyes lett, hogy Fairfordnak úgy tűnt, némiképp túlságosan is szívélyes, tekintve az alkalmat. - Önnek feltehetőleg nem lesz ellenére, hogy még további egy vagy két napig itt tartóztatjuk elzártságban, ha én ünnepélyesen szavamat adom, hogy találkozni fog azzal a személlyel, akit keres... találkozni fog vele, méghozzá a legteljesebb biztonságban és, bízom benne, jó egészségben, minekutána önöknek mindkettőjüknek szabadságukban lesz visszatérni Skóciába, avagy úgy cselekedniük, amint azt kedvük tartja.

- Tisztelettel viseltetem a *verbum sacerdotis*[137] iránt, amennyire ez egy protestánstól ésszerűen elvárható - felelte Fairford -, azonban ön aligha várhatja el tőlem, hogy annyira megbízzam egy ismeretlen szavában, amennyire azt az uraságod által felkínált garancia megkívánná.

- Uram, én nem szoktam meg - szólt az atya gőgösen -, hogy kétségbe vonják a szavamat... Azonban - tette hozzá, miután percnyi tűnődés után orcájáról eltűnt a harag pírja - ön nem ismer engem, és ezért most megbocsátok. Több bizalommal leszek becsülete iránt, mint amennyit ön hajlandó az enyémbe vetni; s mivel helyzetünk oly természetű, hogy csak egymás adott szavára hagyatkozhatunk, azonnal intézkedem, hogy önt bocsássák nyomban szabadon, s lássák el minden szükségessel ahhoz, hogy a levelet a címzés szerint továbbíthassa, feltéve, hogy most, miután már ismeri tartalmát, változatlanul úgy gondolja, hogy személye veszélyeztetése nélkül teljesítheti küldetését.

Alan Fairford hallgatott. - Nem látom semmi módját - válaszolta végezetül -, miként járhatnék el egyetlen célom elérése, azaz barátom kiszabadítása érdekében anélkül, hogy a törvényhez fordulnék segítségért, s kieszközölném valamely magisztrátus támogatását. Ha e különös levelet, melynek tartalmával ily váratlanul megismerkedtem, átnyújtom Mr. Redgauntletnek, csupán azt érem el, hogy magam is osztozni fogok barátom rabságában.

- Ha viszont a magisztrátushoz fordul, fiatalember, romlást idéz ezen vendégszerető hölgyekre, kiknek minden emberi számítás szerint az életét köszönheti. Nem szerezhet céljainak megfelelő parancsot anélkül, hogy világos beszámolót ne adna az eseményekről, melyeknek az utóbbi időben részese volt. Bármely magisztrátus megkövetelné ezt öntől, mielőtt hivatalának tekintélyével felfegyverezné egy harmadik fél ellen; ily beszámolóval pedig ön szükségképpen veszedelembe sodorná a hölgyek biztonságát. Kémek százai lesték és lesik szemükkel e házat; de Isten megőrzi az övéit. - Áhítattal keresztet vetett, majd folytatta. - Egy óra áll rendelkezésére, hogy kigondolja tervét, s én fogadom, hogy támogatni fogom, feltéve, hogy a terv nem ró nagyobb kötelezettséget adott szavamra, mint amennyit ön józan ésszel kívánhat. Ön el fog jutni Redgauntlethez... nevén nevezem, hogy lássa, mennyire megbízom önben... és át fogja nyújtani neki Mr. Maxwell levelét s véle az én levelemet is, melyben magam is arra intem majd, hogy bocsássa szabadon az ön barátját vagy legalábbis semminemű erőszakot ne kövessen el az ön személye ellen, akár fogság, akár egyéb cselekmény által. Ha ön megbízik bennem - büszke hangsúllyal ejtette e szavakat -, magam részéről a legteljesebb nyugalommal fogom szemlélni az ön távoztát, bízván abban, hogy ön nem fog fegyveres erővel visszatérni, s ezzel a romlásba dönteni e ház lakóit. Ön még ifjú és tapasztalatlan... tanulmányai is oly pályára készítették elő, mely kifejleszti a gyanakvást, és hamis nézeteket alkot az ember

[137] Papi szó.

természetről. Én sokat láttam a világból, és a legtöbb embernél jobban tudom, mennyire elengedhetetlen a kölcsönös bizalom éppen a legfontosabbak intézésében.

Fensőbbséggel, mi több, a vitathatatlan tekintély hangján szólt, ami Fairfordot, bár bévül tusakodott magával, oly igen lenyűgözte és elnémította, hogy csak midőn az atya már hátat fordított, s távozni készült, akkor talált szavakat, hogy megkérdezze, mily következményekkel járna, ha megtagadná, hogy a felkínált feltételek mellett hagyja el a házat.

- Akkor valamennyi fél biztonságának érdekében önnek még néhány napig a Fairladiesben kell maradnia, ahol megfelelő eszközökkel rendelkezünk, melyeket ez esetben a magunk megóvására használni is fogunk, hogy ha kell, akár erőszakkal visszatartsuk önt. Fogsága rövid leend, mert a világ dolgai már bizonnyal nem maradhatnak sokáig jelen állapotukban. Hamarost szétoszlik majd a felleg, vagy ha nem, örökre ránk borul. *Benedicite!*[138]

E szókkal elhagyta a szobát.

Az atya távoztával Fairford ugyancsak tanácstalan volt, mily utat válasszon. Neveltetése, valamint édesatyja elvei az egyház és az állam dolgában szent borzalmat oltottak beléje minden pápista iránt, és jámborul hitt mindabban, amit a jezsuiták álnokságáról és a katolikus papok titkos fenntartásairól hallott, melyek révén igen alkalmatos módon állítólag ki szoktak bújni az eretnekeknek adott szavuk megtartása alól. Volt azonban valami méltóság... igaz, rejtve és sűrű fellegekbe burkolva, ami mégis fenségesen és lenyűgözően... Buonaventure atya szavaiban és egész mivoltában, amit Alan csak nehezen tudott összeegyeztetni előítéleteivel, melyek körmönfont ravaszsággal és hitszegő fondorlatokkal vádolták az atya szektáját és rendjét. Mindezen túl Alan azzal is tisztában volt, ha a felkínált feltételek mellett nem fogadná el a szabadságot, valószerűleg erővel fogják fogságban tartani; vagyis hogy a feltételek elfogadásával ő mindenképpen csak nyerhet.

Beléhasított azonban a kétely, midőn jogászi mivoltában mérlegelni kezdte, hogy ez az atya a törvény szemében minden bizonnyal áruló, és hogy a Törvénykönyv felemlít egy rút bűnt, melynek neve: az árulás fedezése. Másrészt, bármit gondolna és gyanítana is, semmiképpen sem veheti magára a felelősséget, hogy kijelentse: ez az ember pap; hiszen sohasem látta rendje öltözékében, nem látta misét celebrálni; ezért hát úgy vélte, szabadságában áll kételkedni mindabban, amire törvényes bizonyíték nincsen birtokában. Ezen gondolatok folytán arra a következtetésre jutott, hogy helyesen cselekszik, ha elfogadja a szabadságot, és továbbfolytatja útját Redgauntlethez Buonaventure atya kezességének védelmében, ami alighanem elégséges lesz megóvni bármely személyes bántódástól. Ismét ugyanúgy bízott, mint elébb, hogy ha alkalom nyílik szót váltania a nevezett úrral, bizonnyal sikerül meggyőznie őt arról, elhamarkodottan cselekszik, ha nem egyezik bele Darsie Latimer szabadon bocsátásába. Ám azt mindenképpen meg fogja tudni, hol tartózkodik barátja és milyen körülmények közepette.

Miután ekképp elhatározta magát, Alan türelmetlenül várta az óra leteltét, melyet a döntésre kapott. A megjelölt időpontnál egyetlen pillanattal sem tartották tovább kínzó bizonytalanságban, mert amint az óra ütni kezdett, Ambrose jelent meg a folyosóra nyíló ajtóban, és intett Alannek, hogy kövesse. Engedelmeskedett a felszólításnak, s miután végighaladt néhány folyosón, melyek az ósdi házakban nem szokatlan módon tekervényes útvesztőt alkottak, a cseléd kényelmesen berendezett szobába vezette, melyben Buonaventure atyát találta egy heverőre dőlve, az olyan ember tartásában, kit a fáradtság avagy a gyenge egészség megfosztott erőitől. Mellette, alacsony asztalkán, ezüstberakásos tálcán egy katolikus imádságoskönyv, kicsiny flaskában orvosság, szíverősítő és egy apró, régi teáscsésze. Ambrose nem

[138] Isten áldja!

lépett be a szobába; mélyen meghajtotta magát, s amint Fairford belépett, lehetőleg a legkisebb zajt se okozva, betette az ajtót.

- Üljön le, ifjú ember - szólította meg az atya ugyanolyan leereszkedő hangon, aminő az előbb meghökkentette és meglehetősen sértette is Fairfordot. - Kegyelmed gyengélkedett, és tudom jól a magam példájából, hogy a megrendült egészség engedékeny türelmet igényel. Nos - folytatta, amint látta, hogy Alan letelepedett -, miként döntött; marad avagy távozik?

- Távozom - felelte Alan -, azon megállapodásunk értelmében, mely szerint ön kezeskedik, hogy biztonságban leszek ama kivételes férfiú kezei között, aki oly törvénysértő módon viselte magát barátom, Darsie Latimer kárára.

- Ne ítélkezzék elhamarkodottan, kedves fiatal barátom - intette az atya. - Redgauntlet gyámi jogokat mond magáénak az illető ifjú úr fölött, s ekképp az is jogában áll, hogy megszabja lakhelyét, habár meglehet, oktalanul választotta meg a módot, mellyel hatalmát érvényesíteni kívánja.

- Helyzete, a fő- és jószágvesztésre ítélt árulóé, hatálytalanítja e jogokat - vágta rá Fairford.

- Bizonnyal - felelte a pap elmosolyodva az ifjú ügyvéd fürge készségén a válaszolásra -, azok szemében, akik elismerik az ítélet érvényét; én azonban nem tartozom ezek közé. Ellenben, uram, itt van a megígért biztosíték... tekintse át tartalmát, és máskor ne vállalkozzék arra, hogy Uriás levelének postása legyen.

Fairford ezeket a szavakat olvasta:

> Kedves barátom!
>
> E levéllel egy fiatalembert küldünk tehozzád, aki gyámfiad körülményeit óhajtja megismerni, melyek között azóta él, amióta atyai hatóságod alá került, valamint azt reméli, hogy tárgyalásba bocsátkozhat veled rokonod szabadságának kieszközlésére. Ennek megfontolását magunk is ajánljuk, egyben súlyosan helytelenítve bárminemű erőszak s kényszer alkalmazását minden olyan esetben, amikor elkerülhető, s ezért reméljük, hogy a levél átadójának tárgyalásai eredményre vezetnek. Bármi legyen is azonban kimenetelük, a levél hordozója adott szavunkat bírja arra nézve, hogy nem esik bántódása, és szabadságát senki sem fogja korlátozni, aminek betartására kötelességeddé tesszük ügyelni, mégpedig oly szigorúan, amily drága neked becsületünk s a magad becsülete. Továbbá szólni kívánunk veled mihamarább, mivel nagy fontosságú dolgokat óhajtunk tudomásodra hozni. Ez okból azt kívánjuk, hogy keress fel bennünket a legnagyobb sietséggel, ezennel pedig őszinte szívvel búcsút veszünk tőled.
>
> P. B.

- Bizonyára tudatában van annak - szólalt meg az atya, amikor látta, hogy Alan végigolvasta a levelet -, hogy elvállalva e levél kézbesítését, ön kötelezi magát a törvényes eszközöktől való tartózkodásra... már ahogy ön nevezi ezeket az eszközöket... mielőtt meg nem kísérli ily módon kieszközölni barátja szabadon bocsátását.

- E levélhez néhány titkos jel is járul - mondta Fairford, miután figyelmesen szemügyre vette az ívlapot -; szabad megérdeklődnöm, mit jelentenek?

- Kizárólag a magam ügyét érintik - válaszolta az atya kurtán -, és nincsenek semmiféle kapcsolatban az ön utazásának céljával.

- Én mindazonáltal úgy vélem - akadékoskodott Alan -, érthető, ha ezek után feltételezem, hogy...

- Ön semmi olyasmit sem feltételezhet, ami összeegyeztethetetlen becsületemmel - válaszolt a pap Alan szavába vágva. - Ha a magunkfajta kegyet gyakorol, elvárjuk, hogy adományunk hálával fogadtassák, vagy tiszteletteljes köszönettel utasíttassék vissza... kérdezősködésnek és vitának ilyenkor nincs helye.

- Elfogadom a levelet - mondta Fairford pillanatnyi mérlegelés után -, és bőséges lesz a köszönet is, melyre küldője számot tarthat, ha az eredmény megfelel annak, amit ön várnom biztat.

- Csak Isten parancsol az eseményeknek - mondta Buonaventure atya. - Az ember eszközökkel él. Ön tehát tudatában van annak, hogy felvállalván e küldetést, becsületével fogadja, hogy mielőtt értesítené a hatóságokat, vagy elfogatóparancsot kérne, meggyőződik arról, mily hatást tesz levelem Mr. Redgauntletre?

- Mint becsületes ember, aki ura szavának, kötelezve tartom magam így tenni - mondta Fairford.

- Nos, én megbízom önben - mondta az atya. - Most pedig tudatom önnel, hogy egy sürgős üzenetemre, melyet tegnap éjjel küldtem neki, értesülésem szerint Redgauntlet sok mérfölddel közelebb jött a helyhez, ahol most vagyunk, s mostani tartózkodási helyén bizonnyal kockázatosnak találná, hogy bárminő erőszakos cselekményre ragadtassa magát az ön barátja ellen, még ha oly meggondolatlan lenne is, inkább követi Summertreesi Maxwell tanácsát, mint az én parancsomat. Ennyiben tehát megértjük egymást.

Kinyújtotta kezét Alan felé, aki a szokásos módon akarván megerősíteni adott szavát, maga is nyújtotta kezét, hogy megragadja az atya kinyújtott jobbját, ő azonban hirtelen visszarántotta. Mielőtt Alan megfelelőképp válaszolhatott volna e rideg visszautasításra, egy faliszőnyegekkel fedett kicsiny oldalajtó nyílt meg, egy kéz félrehúzta a kárpitot, s mintegy jelenésként egy hölgy suhant a szobába. Nem valamelyik Arthuret kisasszony volt, hanem élete virágjában levő asszony, a női szépség teljes pompájában; magas, szőke, arca parancsoló. Sápadt arany fürtjeit úgy rendezték, hogy homlokába hulljanak, mely nagy s tágra nyílt kék szemének fennkölt pillantásával teljesen, magának Junónak is díszére vált volna; nyaka s keble formája csodálatos volt, és fehérsége tündökletes. Alakja, úgy lehet, némi kis *embonpoint*-ról[139] árulkodott, ám nem többről, mint amennyi hihetőleg harminc esztendejéhez illett. Lépte királynői volt, ám Vásti királynőé, nem Eszteré - a merész és parancsoló, és nem az engedékeny szépségé. Buonaventure atya haragos arccal könyökölt fel heverőjén, mintha neheztelne a zavarásért. - Hogyan, hölgyem - szólította meg némi szigorral hangjában -, minek köszönhetjük, hogy társaságával szerencséltet bennünket?

- Annak, hogy így hozta kedvem - felelte a hölgy tökéletes nyugalommal.

- Az ön kedve! - ismételte szavait a pap előbbi bosszús hangján.

- A kedvem, uram - folytatta a hölgy -, mely mindenkor pontosan lépést tart kötelességemmel. Hallottam, hogy nem érzi jól magát... remélem, hogy csupán ügyei magyarázzák elvonultságát.

- Jól vagyok - felelte az atya -, tökéletesen jól érzem magam, és köszönöm a gondosságát; de nem vagyunk magunk között, és ez az ifjú...

- És ez az ifjú? - kérdezte a hölgy, nagy és komoly szemét Alan Fairfordra vetve, mintha most először venne tudomást jelenlétéről. - Szabadna megtudnom, ki ő?

---

[139] Kövérségről.

- Egy más alkalommal, hölgyem; megismertetem önt történetével, amint az úr eltávozott. Jelenléte lehetetlenné teszi számomra a bővebb magyarázatot.

- Miután elment, lehet, hogy már késő lesz - mondta a hölgy -; és mit számít nekem az ő jelenléte, ha eminenciád biztonsága a tét? Ő az az eretnek ügyvéd, akit a két Arthuret kisasszony, ez a két vén bolond, beengedett a házba oly időben, amikor pedig tulajdon atyjuk kopogtasson bár, őt is hagyniuk kellett volna, hogy hiába döngesse az ajtót, noha zordon volt az az éj. Csak nem akarja eminenciád elbocsátani?

- Csakis a kegyed türelmetlensége teheti lépésem kockázatossá - mondta az atya. - Elhatároztam, hogy így cselekszem... kérem, ne engedje, hogy elővigyázatlan buzgalma, bármily dicséretes légyen indítéka, felesleges kockázatokkal terhelje az ügyet.

- Mégis? - kérdezte a hölgy szemrehányóan, de hangjába tisztelet és aggodalom vegyült. - Eminenciád tehát halad tovább, feltétlen bizalommal, miként a szarvas a vadász tőrei s csapdái között, mindazok után, ami történt?

- Békéljen, hölgyem - csitította Buonaventure atya felkelve heverőjéről -; hallgasson, kérem, vagy hagyja el a szobát... terveim nem tűrnek asszonyi kritikát.

Előbb úgy tűnt, hogy a hölgy kemény választ készül adni erre az ellentmondást nem tűrő parancsra; de uralkodott magán, és ajkait összeszorítva, mintegy azért, nehogy kipattanjanak közülük a szavak, melyek már megformálódtak nyelve hegyén, mélyet bókolt, és elhagyta a szobát éppoly váratlanul, ahogyan belépett. E rövid közjáték után az atya zavartan tekingetett körül, s úgy tűnt, maga is tudatában van, hogy e jelenet bizonyára újabb rémisztő gyanúk garmadájával árasztja el majd Fairford képzeletét. Ajkába harapott, s míg átszelte a szobát, valamit mormogott magában; majd váratlanul, édes mosollyal arcán, melyen most minden nyers vonás helyét szívélyesség és nyájasság töltötte be, az ifjúhoz fordult.

- Az iménti látogatás, melynek kegyében részesültünk, ifjú barátom - mondta -, több titkot bízott önre, mint amennyivel magam terhelni óhajtottam. A hölgy nemes, rangos és vagyonos dáma, mindazonáltal körülményei olyanok, hogy ha csak itt-tartózkodásának puszta ténye is kiszivárogna, már ez is súlyos ártalmakat okozna. Kérem önt, őrizze meg e titkot még Redgauntlet és Maxwell előtt is, bármennyire megbízom is bennük minden más tekintetben, már ami ügyeimet illeti.

- Semmi sem késztethet arra - felelte Fairford -, hogy akár az említett urakkal, akár bárki mással társalgásba kezdjek a jelenetről, melynek az imént tanúja voltam. Csakis véletlenül válhatott volna ajkamon diskurzus tárgyává, az ön kérésére pedig kerülni fogom a tárgyat mindenestül.

- Helyesen fog cselekedni, és én köszönöm önnek - mondta az atya nagy méltósággal ejtve a köszönetet, mellyel háláját akarta érzékeltetni. - Talán még eljön az az idő, amikor ön is megtudja, hogy mit jelent az, ha valakinek magamfajta valaki a lekötelezettje. Ami pedig a hölgyet illeti, jellemét a legfennköltebb erények ékesítik, s minden róla mondott igaz szó csakis dicséretére szólhat. Röviden, uram, egyelőre mintegy hajnali ködben bolyongunk, de bízom, hogy hamarosan felkel a nap, s eloszlatja a párát, és akkor majd mindaz, mi ma még rejtélyes, feltárulkozik; avagy belemosódik az esőbe - tette hozzá ünnepélyes hangon -, s akkor a magyarázat is már csupán csekély jelentőséggel bír majd. Adieu, uram! Kívánok önnek minden jót.

Kecsesen meghajolt, és eltűnt ugyanazon oldalajtón, melyen az elébb a hölgy lépett be, s Alan még hallani vélte emelt hangú szóváltásukat a szomszédos szobából.

Rögtön ezután Ambrose lépett be, és közölte vele, hogy a ló és útikalauza a terasz alatt várakoznak reá.

- A jóságos Buonaventure atya - folytatta a lakáj - kegyesen fontolóra vette kegyelmed helyzetét, és meghagyta, hogy kérdezzem meg, vajon szüksége van-e valamely pénzösszegre?

- Kérem, adja át tiszteletteljes üdvözletemet őtisztelendőségének - felelte Fairford -, és biztosítsa afelől, hogy ebben a tekintetben nem szenvedek hiányt. Ezenfelül arra is megkérem, adja át köszönetemet az Arthuret kisasszonyoknak, és biztosítsa őket, hogy szíves vendégszeretetükre, melynek feltehetőleg az életemet köszönhetem, halálom napjáig hálával fogok emlékezni. Ön pediglen, Mr. Ambrose, kérem, szintén fogadja legmelegebb köszönetemet gyógyító tudományáért és a gondos ápolásért.

E köszönetnyilvánítások közepette kiléptek a házból, lementek a terasz lépcsőin, és megérkeztek arra a helyre, ahol a kertész, Fairford régi ismerőse várakozott rájuk lóháton ülve, s fékjén egy másik lovat tartva.

Miután istenhozzádot mondott Ambrose-nak, fiatal ügyvédünk nyeregbe szállt, és végiglovagolt a fasoron, gyakran vissza-visszapillantva a mélabús és elhanyagolt lakra, melyben oly különös jeleneteknek volt tanúja, és eltöprengett rejtélyes lakóinak jelleméről, kivált a nemes, úgyszólván királyi megjelenésű papról, és a gyönyörű, ám szeszélyes dámáról, aki, ha Buonaventure atya valóban a gyóntatója volt, úgy tűnt, nem hajlik meg oly engedelmesen egyháza tekintélye előtt, amint azt Alan hite szerint a katolikusok fegyelme megköveteli. Akaratlanul is feltűnt Alannek, hogy e személyek egész viselkedése nagyban eltér attól, ahogy ő előzőleg elképzelte a katolikus papot és a hivőt. Különösen Buonaventure atyában látott sokkal több természetéből fakadó méltóságot és sokkal kevesebb fortélyosságot, valamint képmutatást, akár beszédét, akár viselkedését tekintette, mintsem beleillett volna ama képzetbe, melyet általában a kálvinisták alkotnak ezekről a körmönfont, félelmetes emberekről, a jezsuita misszionáriusokról.

Mialatt ily dolgokon elmélkedett, oly gyakran tekingetett hátra a ház felé, hogy Dick Gardener, aki nagy szájú, sok beszédű ember volt, és kezdett belefáradni a hallgatásba, végezetül így szólította meg: - Uraságod aztán biztosan nem téveszti el a fairladiesi kastélyt, ha legközelebb erre jár, nem igaz?

- De még mennyire, hogy nem, Richard - felelte Fairford jó kedéllyel. - Bárcsak azt a helyet ismerném ennyire, ahová most megyünk. De te talán meg tudod mondani, milyen hely az, nemde?

- Uraságodnak jobban kellene tudnia, hogy hová megy, mint énnekem - mondta Dick Gardener -; de azért valamiképp úgy vélem, hogy kegyelmed oda megy, ahová minden skótot küldeni kellene, akár tetszik neki, akár sem.

- Remélem, nem a pokolba? - kérdezte Fairford.

- Nem. Oda majd eretnekként jutnak; de skót mivoltukban én csak a pokolba vezető út háromnegyedéig zavarnám őket... mégpedig vissza Skóciába... amiért uraságod bocsánatát esedezem.

- Arrafelé visz az utunk? - érdeklődött tovább Fairford.

- Egészen a nagy víz partjáig - mondta Richard. - Az öreg Crackenthorp Apóhoz kell vinnem uraságodat, akkor pedig már csak egy köpésre meg egy ugrásra van, ahogy mondani szokás, Skóciától. No de az is lehet, hogy uraságod kétszer is meggondolja, mielőtt hazamegy, mert bizony zsíros legelő a jó öreg Anglia a felvidéki barmoknak.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Darsie Latimer története

Történetünk most, ahogy a régi románcok szerzői szokták volt mondani, „adós marad” Alan Fairford vándorlásainak elbeszélésével, s helyette azon kalandokkal ismerteti meg az olvasót, melyek Darsie Latimerrel estek, akit legutóbb önkéntes gyámjának, a Solway Tavak Lairdjének kétes őrizetében hagytunk, s kinek önkényével Latimer egyelőre kénytelen volt megalkudni.

Bölcs elhatározása folytán, noha nem minden szégyenkezés és megalázottság nélkül, Darsie magára öltötte a számára kijelölt álruhát, s engedte, hogy Cristal Nixon arcára helyezzen, majd tarkóján zsineggel megkössön egy olyan álarcot, aminőt a hölgyek gyakorta viselnek, hogy általa óvják arcbőrüket, melyet a hosszas lóháti utazásokon szabadon lengedez körül a lég. Némiképp hevesebben tiltakozott a hosszú lovaglószoknya ellen, mely deréktól lefelé asszonyformát kölcsönzött személyének, azonban kénytelen volt engedni e kérdésben is.

Ezzel a metamorfózis máris teljes volt; ugyanis tájékoztatnunk kell a nyájas olvasót, hogy azon nyers időkben a hölgyek, ha abban a kegyben részeltették a férfiúi öltözéket, hogy valamely darabját magukra öltötték, csakis olyan kalapot, kabátot, zubbonyt vettek magukra, aminőnek maguk a hímnemű egyedek is hasznát vették, és sejtelmük sem volt női és férfiúi öltözék ama előkelő harmóniájáról, mely manapság *par excellence*[140] a divat rangjára jutott. Lomposan festhettek anyáink hosszú, szögletes szabású, gallértalan kabátjaikban, alatta zubbony jókora zsebekkel, melyek derekuktól messze lecsüngtek. Mindazonáltal némi előnyt remélhettek a tüneményes színekből, csipkedíszekből és vidám hímzésből, melyekkel akkoriban a férfiak öltözéke ékeskedett; emellett, amint az egyéb hasonló esetekben is előfordult, a kelmék finomsága is némiképp kárpótolhatta őket a szimmetriáért és kecsért, melynek maguk e gúnyák híjával voltak. Node eltértünk a tárgytól.

Az ósdi kúria udvarában, mely ház felerészt kastély volt, felerészt paraszthház, de leginkább enyészettől kikezdett úrilak, melyet valamely cumberlandi földbérlő átépített a maga hajlékául, számos felnyergelt paripa álldogált. Négy-ötüknek nyergében szolgák vagy rangban alantasabb kísérők ültek, s mindegyikük alaposan fel volt fegyverkezve karddal, pisztollyal és muskétával. Két ló azonban hölgyek használatára volt felszerszámozva - egyiken női nyereg, másikon pedig a nyereg mögé szíjazott lovaglóvánkos.

Darsie szíve hevesebben kezdett dobogni. Könnyűszerrel kitalálta, hogy a két ló egyikét neki szánták; s reményei azt sugallták, hogy a másiknak utasa a szép Zöld Köpenyes Hölgy lesz, akit régi szokása szerint szíve királynőjének tett meg, noha nem volt több alkalma érintkezni vele, mint egy ízben egy hallgatagon elköltött vacsora során, másodszor pedig egy hamarjában ellejtett paraszttánc közben. Az ily szenvedély azonban nem volt szokatlan Darsie Latimer kebelében, ki fölött Cupido oly diadalmakat aratott, amik csak valamely Mahratta hódító győzelmeihez foghatók, ki villámként rontott rá a kiszemelt provinciára, ám mindössze igen rövid ideig képes birtokában tartani. Ez a szerelem azonban némileg komolyabbnak ígérkezett, mint amelyek előzőleg horzsolták szívét, s amelyekből barátja, Fairford oly kedvvel űzött gúnyt. A leányzó is komoly érdeklődést mutatott iránta; s a titokzatosság ama fátyla, melybe érdeklődését burkolta, Latimer élénk képzeletében gyönyörű női mivolta mellett jóságos és óvó szellemmé is avatta.

---

[140] Kimondottan.

Ama románcok, melyek korábban rövid életű vonzalmait kísérték, a maga képzeletének teremtményei voltak, és szétfoszlottak, amint megközelítette szerelme tárgyát, kit felruházott velük. Ez alkalommal azonban a románc valóban külső körülmények összejátszásából szövődött, s nehezebben ébredő érzelmek érdeklődését is felkeltette volna, még Darsie Latimerénél kevésbé élénk képzeletű ifjúban is, ki végtére fiatal volt, tapasztalatlan és könnyen hevülő.

Ezért hát izgatottan leste, kinek a szolgálatára rendeltetett a másik női nyerget hordó poroszka. De mielőtt bárki nőnemű lény feltűnhetett volna, hogy a helyet elfoglalja, őt magát szólították, hogy üljön fel a vánkosra Cristal Nixon mögé, s régi ismerősünk, Jan vigyorogva ugrott oda, hogy Darsie-t lovára felsegítse, miközben Dorcas féktelen kacajra fakadt, s ez alkalomból olyan fogsort tett közszemlére, mely méltán vetekedhetett volna az elefántcsonttal.

Latimer abban a korban volt, melyben köznevetség tárgyának lenni még béreslegények és fejőlányok számára sem közömbös dolog, és hősünk is szívből vágyakozott arra, hogy lovaglóostorát megtáncoltathassa Jan hátán. Ez azonban olyan vigasz volt érzelmeire, melynek abban a pillanatban csak a puszta gondolatával kellett beérnie; és Cristal Nixon különben is rögvest véget vetett kellemetlen helyzetének azzal, hogy indulást parancsolt a lovasoknak. Cristal megmaradt a csoport közepén, előtte lovagolt két ember, mögötte is kettő, akik, legalábbis Darsie-nak így tűnt, szüntelenül őrajta tartják a szemük, hogy elejét vegyék bármely szökési kísérletnek. Olykor-olykor, valahányszor hosszabb egyenes útszakaszon jártak, vagy egy emelkedő valamelyes kilátáshoz segítette őket, Darsie látta, hogy körülbelül negyed mérföldnyi távolságban egy másik, három-négy lovasból álló csoport halad utánuk, akik között jól kivehetően felismerte Redgauntlet magas alakját és nemes, fekete paripájának erőteljes ügetését. Jószerével biztosra vette, hogy a Zöld Köpenyes Hölgy is egyike a lovascsapatnak, bár őt nem tudta kivenni a többiek között.

Ilyen módon utaztak reggel hattól csaknem délelőtt tíz óráig, anélkül, hogy Darsie bárkivel egyetlen szót váltott volna; mert a gondolat is undorral töltötte el, hogy társalgásba bocsátkozzék Cristal Nixonnal, aki ellen mintegy ösztönös averzióval viseltetett, s emellett a cseléd komor és barátságtalan modora sem bátorított volna senkit ilyen közeledésre, még ha Darsienak megfordul is fejében, hogy megszólítja.

Végül a csapat megpihent, hogy némileg felfrissítsék magukat; ám amiként eddig is elkerültek minden falut és lakott helyet, most is ama nagy és romladozó hollandus mintájú pajták egyikénél állapodtak meg, melyek olykor a nyílt mezőn állnak, távol a tanyától, amelyhez tartoznak. Ezen az elhagyatott helyen mégis valamely előkészületek történtek fogadásukra; a pajta végében kasok álltak abrakkal rakva, és a széna nyalábjaiból, melyekbe az elemózsiás kosarakat rejtették, a lovasoknak is elegendő táplálék került elő. A legjobb falatokat Cristal Nixon kiválogatta és félretette, a többiek pedig rávetették magukat a maradékra, melyet vezetőjük kényükre hagyott. Néhány perccel utóbb a másik csapat is megérkezett, leszállt lováról, és maga Redgauntlet lépett be a házba, oldalán a Zöld Köpenyes Leánnyal, akit e szavak kíséretében mutatott be Darsie-nak:

- Ideje, hogy jobban megismerkedjetek. Bizalmat ígértem neked, Darsie fiam, s most eljött az idő, hogy kimutassam. De előbb megreggelizünk, és ha majd újra nyeregbe szállunk, elmondom azt, mit tudnod szükséges. Lilias, üdvözöld Darsie-t.

E parancs váratlanul érte s meglepte Darsie-t, akinek zavarát csak növelte Lilias természetes nyíltsága, mellyel orcáját és kezét egyszerre kínálta, és hogy megszorítván az ifjú kezét, hiszen inkább ő volt az, s nem Darsie, aki megragadta a másikét, minden teketória nélkül így szólította meg: - Drága Darsie-m, úgy örülök, hogy nagybátyánk végre megengedi nekünk, hogy megismerkedjünk!

Darsie-val megfordult a világ, s talán jó is volt, hogy Redgauntlet éppen ekkor invitálta, hogy telepedjék le, mivel ekképp e mozdulattal elrejthette zavarát. Jól mondja egy régi dal:

...s ha igent mond a lány,
A legény mit tesz? Néz után.

Ugyanezen okból Darsie Latimer tekintete, melyet e váratlanul szívélyes és nyílt fogadtatás csalt arcára, csodálatosan illő ábra lett volna e passzus szemléltetésére. „Drága Darsie-m..." és ily készséges, mi több, mohó csók és kézfogás! Mindez igen kegyes volta hölgy részéről, ez nem is kétséges, és nagy hálával illett volna fogadni; ám olyan ember szemében, kinek lelki alkata hősünkéhez hasonló, mi sem lehetett kiáltóbb ellentétben érzeményeivel. Ha egy remete lép hozzá, és botjával leüti egy kancsó sörért, az sem foszlathatta volna szét alaposabban Darsie-nak a szentségről alkotott képzelmeit, amiként szegény Lilias balul sikerült szívélyes üdvözlete egyetlen pillanat alatt fakóvá sorvasztotta a Zöld Köpenyes Hölgy istennői lényét. Felkavarva a hölgy szabadosságától, megszégyenülve a felismeréstől, hogy ismét becsapta önmagát, Darsie alig fojthatta magába két sorát a dalnak, melyet egyszer már idéztünk:

A rázás nélkül is lehulló
Gyümölcs túl érett már nekem.

Mindamellett szánalom is volt szívében. Lilias szerfelett csinos teremtés volt - e tekintetben aligha becsülte túl Darsie szerelmes képzelete; kissé zilált gyönyörű barna fürtjei, melyek természetes gyűrűkben szökdöstek elő lovaglókalapja alól, valamint a pír, melyet a vágta festett orcájára, még a szokottnál is elbűvölőbbé tették, s még Redgauntlet is enyhítette tekintete szigorát, mikor feléje fordította, és ha hozzája szólt, hangja is puhább volt, s nem szokott mély basszusa. Még Cristal Nixon mord vonásai is meglágyultak, ha reája pillantott, s ha valaha, hát ekkor előfordult, hogy embergyűlölő ábrázatán valamely rokonszenv tükröződött az emberiség többi tagja iránt.

„Hogyan lehet - gyötrődött magában Latimer - ily angyali tünemény, s mégis oly igen gyarló földi teremtés? Küllem hogy tükrözhet ennyi erényt, s hogy lehet lénye mégis oly szabados, mikor pedig az illem szűzies tartózkodást kívánna? Hogyan egyeztessem össze e hamari csókot magaviseletének korábbi bájával s előkelőségével?"

A gondolatoknak az a kusza forgataga, mely Darsie elméjében kavargott, tekintetét is dúlttá tette; s az, hogy oly kevéssé figyelmezett az eléje helyezett ételre, valamint hallgatag volta s elmélázó szórakozottsága arra indította Liliast, hogy aggódva tudakolja, nem érzi-e valamelyes visszatértét a testi gyengeségnek, melyből csupán nemrégiben épült fel. E szókra Redgauntlet, aki látszólag maga is tépelődéseibe temetkezett, felemelte tekintetét, s némi érdeklődéssel hangjában szintén eziránt kérdezősködött. Latimer mindkettőjüket megnyugtatta, hogy tökéletesen jól érzi magát.

- Helyes - mondta Redgauntlet -, mert olyan feladat áll előttünk, amely nem tűr halasztást semminemű gyengélkedés miatt... ahogy Hővér mondja: „Betegségre ki ér rá ily nehéz időben?"[141]

Lilias a maga részéről megkísérelte rábírni Darsie-t, hogy egyék az ételből, mit felkínált neki, tette ezt pedig oly szívélyes és szeretetteljes nyájassággal, mely ugyanoly meleg érdeklődésre vallott, mint aminőt találkozásukkor mutatott, ám oly természetes volt, oly ártatlan és tiszta,

[141] Shakespeare: *IV. Henrik*, II. - Vas István fordítása.

hogy a legönhittebb ficsúr sem magyarázhatta félre kacérságnak, avagy arra irányuló vágy jelének, hogy a hölgy oly értékes pályadíjat óhajt elnyerni, mint az ő arszláni vonzalma. Darsie, aki nem hitt többet magáról, mint ami meghaladta volna a józan ész határait, s amiben osztozik véle a legtöbb ifjú, ha eléri huszonegyedik esztendejét, nem tudta mire magyarázni a hölgy viselkedését.

Néha kísértést érzett, hogy azt gondolja, ha mégoly kurták voltak is a találkozásaik, az ő férfiúi erényei láncolták ennyire magukhoz az ifjú hölgy érzelmeit, aki feltehetőleg a világ s a világi szokások felőli teljes tudatlanságban nevelkedett, s így képtelen elrejteni vonzódását. Máskor viszont gyanú ébredt benne, hogy gyámja parancsára cselekszik ekképp, aki tudván, hogy Darsie tekintélyes vagyon várományosa, ilyen merész húzással gondolja összeházasítani őt s a maga közeli rokonát.

Ám e feltételezések egyike sem illett a szereplők egyikének jelleméhez sem. Lilias kisasszony viselkedése, bár szelíd volt és természetes, könnyedségével és hajlékonyságával azt mutatta, hogy a hölgy nem csekély mértékben ismerős a világi szokásokkal, és ama néhány szóban, melyet a reggel folyamán mondott, bölcs tapasztalat és éles értelem elegyedett, mellyel aligha rendelkezhet olyan nőszemély, aki ilyen fellengzősen és otrombán alakítja a románcok szerelemtől megittasult hősnőjének ostoba szerepét. Redgauntletet pedig, e méltóságteljes férfiút, kinek homlokán a végzetes jel, s szeméből parancs és fenyegetés sugárzik, képtelenség, vélte Darsie, azzal vádolni, hogy célja elérésére titkos mesterkedésbe kezd. Akárha azt tételezné Cassiusról, hogy nem tőrt ránt Caesarra, hanem kizsebeli a diktátort.

Míg Darsie ekképp tépelődött, s közben nem tudott sem enni, sem inni vagy akár Lilias szívélyességére válaszolni, az ifjú hölgy hamarosan felhagyott szólongatásával és a továbbiakban maga is hallgatagon ült.

Közel egy kerek órát időztek pihenőjükön, mikor Redgauntlet így szólt Cristal Nixonhoz: - Eredj ki, és tekints körül. Ha nem kapunk hírt a Fairladiesből, folytatnunk kell utunkat.

Cristal az ajtóhoz lépett, de nyomban visszatért urához, és durva ábrázatához illő nyers hangon így szólt: - Gilbert Gregson jön; a lova már olyan fehér a tajtéktól, mintha maga az ördög lovagolná.

Redgauntlet nyomban félrelökte a tálcát, melyről falatozott, és gyors léptekkel a pajta ajtaja felé indult, melyen éppen ebben a pillanatban lépett be a kurír - délceg lovas legény, fején fekete bársony vadászsipka, derekán pedig szorosra húzott széles öv, melyről a leveles tarsoly fityegett. A sokszínű sár, mely sapkájától sarkantyújáig befröcskölte, arról tanúskodott, hogy viharos és sürgős volt az útja. Hódolattal átnyújtotta a levelet Mr. Redgauntletnek, majd visszavonult a pajta végébe, ahol a többi lovasember is üldögélt vagy heverészett a szétterített szalmán, hogy étellel-itallal frissítse fel magát fáradalmai után.

Redgauntlet sietősen feltörte a levél pecsétjét, és feldúlt, aggodalmas tekintettel olvasta tartalmát. Midőn másodszor is végigolvasta, úgy tűnt, tovább nő visszatetszése, tekintete elsötétült, és homlokán jól kivehetően előtűnt a végzetes jel, mely családjának és nemzetségének sajátja. Darsie még sohasem látta homlokának ráncait ily hasonlatosnak ama alakzathoz, melynek a hagyomány eredetét tulajdonította.

Redgauntlet egyik kezével eltartotta magától a kibontott levelet, és másik kezének mutatóujjával rábökve fojtott, haragvó hangon így szólt Cristal Nixonhoz: - Visszavonták a parancsot, megint... újra csak északnak parancsolnak minket! Északnak, holott minden reménységünk délen vár... másodszor is úgy, mint Derbynél, amikor hátat fordítottunk a dicsőségnek, és vesztünkbe meneteltünk!

Cristal Nixon elvette a feléje nyújtott levelet, szemével átfutotta, aztán ezzel a hűvös hangú megjegyzéssel adta vissza ura kezébe: - Asszonyi befolyás regnál.

- De már nem sokáig - mondta Redgauntlet -; elsápad, amint a mi napunk felkel a láthatár fölé. Én addig is teszem, amit eddig; te pedig, Cristal, a levélben megjelölt helyre vezeted a többieket. A fiataloknak megengedheted, hogy akadálytalan társalkodjanak; csak ügyelj azért, jól rajta tartsd a szemed az ifjún, nehogy szökni tudjon, ha olyan ostoba, hogy megkísérelje, de ne közelíts hozzájuk annyira, hogy tanúja légy szavaiknak, s ezzel zavarjad fesztelen beszélgetésüket.

- Nem törődök én az ő beszédükkel - vetette oda Nixon gorombán.

- Hallottad parancsomat, Lilias - mondta a Laird az ifjú hölgyhöz fordulva. - Megengedem és felhatalmazlak rá, hogy elmagyarázz neki családi ügyeinkből annyit, amennyiről magad tudomással bírsz. Legközelebbi találkozásunkkor majd én magam fogom bevégezni a feladatot, és bízom benne, hogy sikerülni fog visszatérítenem még egy Redgauntletet ősi nemzetségünk kebelébe. Adjatok Latimernek, ahogy nevezi magát, külön lovat, de álöltözékét még egy ideig viselnie kell. A lovamat... vezessétek ide a lovamat!

Két perc múlva már hallották, amint vágtában útnak indult a pajta ajtaja elől, nyomában két fegyveres a csapatból.

Ezalatt Cristal Nixon parancsai mozgásba lendítették a többieket is; de maga a Laird már réges-régen eltűnt a szemhatáron, mire ők felkészültek az indulásra. Mikor végre útra keltek, Darsie is női nyereggel felszerszámozott lovat kapott, s nem kellett ismét elfoglalnia előbbi helyét a párnán a gyűlöletes Nixon háta megett. Mindazonáltal még most sem vethette le lovaglószoknyáját, és az álarcot is újra fel kellett tennie. Ezen bosszantó körülmények ellenére is, s bár Darsie észrevette, hogy a legtunyább, leglassúbb lovat kapta, valamint további óvintézkedésként a szökés megakadályozására árgus szemmel figyelték mindenfelől, az, hogy a csinos Lilias társaságában lovagolhat, oly előny volt, amely többet nyomott a latban mindeme kellemetlenségeknél.

Való igaz, hogy útitársa, kit ugyanazon nap reggelén még úgy várt volna, mint mennyország küldöttét, most, hogy ily váratlanul valóban élvezhette társaságát, kisebb gyönyört jelentett számára, mint hitte volt.

Hiába igyekezett, hogy - ha szabad e kifejezést használnom - visszacsalogassa a gyengéd s tüzes szerelemről dédelgetett álmát, s ily módon ragadja meg, mielőtt még veszendőbe menne, a pillanatot, mely oly alkalmasnak tetszett szabadjára engedni romantikus hajlandóságait; kebelében csupán zilált érzelmek kavarogtak, ha arra a különbségre gondolt, mely a lényt, kit elképzelt magának, elválasztotta attól, aki most mellette lovagolt, s ő szinte úgy érezte, ez csakis boszorkányság műve lehetett. Leginkább az döbbentette meg, hogy e hirtelen fellobbant láng oly gyorsan kialudhatott kebelében, noha a leány szépsége még csodálatosabb volt, mint várta; viselkedése, hacsak nem ítélünk úgy, hogy túlzottan kedves éppen magához Darsie-hoz, oly bájos és ildomos, hogy különbet legvérmesebb álmaiban sem álmodhatott. Helytelenül ítélnénk, ha azt feltételeznénk hősünkről, hogy hálátlanságának oka csupán a fölényes gőg lett volna, mellyel lebecsülte a túlságosan könnyen elnyert díjat, könnyebben hajlítván maga felé az ifjú hölgy érzelmeit, mintsem remélte volt; avagy hogy tünékeny szenvedélye röpke téli napsugár módjára játszadozott szíve körül, mely megsüti bár a jégcsapot s felragyogtatja egy múló percre, de felolvasztani nem képes. E feltevéseknek egyike sem egyezik egészen a valósággal, habár az ifjonti indulatok ingatag voltának is szerepe lehetett a változásban.

Az igazság talán az, hogy a szerelmes valódi öröme, akár a vadászé, az üldözésben rejlik; s a legtündöklőbb szépség is felerészt elveszíti becsét, amiként a legszebb virág is illatát, ha a

vágyakozó kéz túl könnyedén elérheti. Kétely kell... veszély... s akadály; és ha, miként a költő mondja, a tüzes szenvedély útja sohasem ment a buktatóktól, ez talán azért van, mert valamely akadály közbejötte nélkül azon érzelmek, melyeket a romantikus szerelem szenvedélyének nevezünk, aligha létezhetnének magasztos költőiségben s gazdag színekben - amiként a folyam sem örvénylik, ha nem szorul meredek partok közé, vagy nem gátolja folyását eléje meredő sziklaorom.

Mégse jósoljanak komor jövendőt boldogságuknak azok, kik nem ily háborgó érzelmekkel lépnek életszövetségre, mint aminőkből egy Darsie Latimer avagy egy Lydia Languish gyönyörűsége származik, s amelyek talán elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy lelkendező szenvedély ébredjen az övékénél állhatatosabb kebelekben, hanem életre szóló egyezségük békésebb előjelek közepette köttetett. Kölcsönös megbecsülés; egymás jellemének alapos ismerete, mit az ő esetükben nem homályosít el a túlzottan részrehajló szenvedély; kívánatos összhang rangban és vagyonban, ízlésben és kedvtelésekben - gyakrabban található az ész kötötte házasságokban, mint romantikus vonzalmat követő frigyben, ahol a képzelet, mely talán merőben maga teremtette az erényeket s jó tulajdonságokat, hogy velük a szerelem tárgyát felruházza, s amely utóbb gyakran abban lel magának új elfoglaltságot, hogy még nagyobbra növeli öncsalása megalázó következményeit, s fokozza a csalódás minden fullánkja okozta fájdalmat. Azok, akik az Eszély lobogóját követik, olyanok, mint valamely jól fegyelmezett sereg, mely kevésbé színpompás uniformisában, s nem oly szemkápráztató haditetteivel, mint aminőket a Képzelet vezényelte könnyűlovasság hajt végre, nem csupán nagyobb biztonságot élvez, de nagyobb dicsőséget is szerez az emberi élet ütközeteiben. Mindez azonban távol áll mostani tárgyunktól. Nem tudván, milyen szavakkal illesse őt, kivel nemrég még oly hevesen vágyott találkozni, valamint zavarba ejtve a *tête-à-tête-től*,[142] mely a maga félénk tapasztalatlansága folytán nem nélkülözött valamelyes félszegséget, több mint száz yardnyi utat is megtettek, mire Darsie-nak sikerült összeszedni annyi bátorságot, hogy megszólítsa útitársát, vagy legalábbis rápillantson. Miután azonban tudatában volt, mennyire illetlen hallgatása, odafordult hozzá, és látván, habár a hölgy is maszkot viselt, hogy kedélyében csalódottságféle és kedvetlenség bujkál, szemrehányásokkal illette magát ridegségéért, és sietve megszólította tőle telhetőleg nyájas hangon.

- Kegyed, Miss Lilias, engem most bizonyára durva hálátlansággal vádol, amiért... habár már ily régóta részem van abban a szerencsében, hogy a kegyed társaságában lehessek... én mégsem mondtam még köszönetet az érdeklődésért, melyet szerencsétlen ügyeim iránt tanúsítani kegyeskedett.

- Örülök, hogy végre megszólaltál - mondta a lány -, habár bevallom, hűvösebb vagy, mint vártam. *Kegyed! Kegyeskedtem* érdeklődést tanúsítani! Ki iránt tanúsíthatnék érdeklődést, drága Darsie, ha nem éppen teirántad? S miért emeled a szertartásosság e sorompóját közibénk, kiket az áldatlan viszonyok amúgy is már oly hosszú időre elválasztottak egymástól?

Darsie-t újfent megdöbbentette ez a módfelett szókimondó beszéd, ha ugyan szabad ekként neveznünk e nyílt vallomást. „Nagyon kell szeretni az embernek a fácánt - gondolta -, hogy még akkor is kérjen belőle, ha utánahajítják; de ha ez nem nyílt beszéd, akkor én vagyok a római pápa!”

Kínosan feszengve az ifjú hölgy megjegyzéseitől, s mivel maga különösen, mondhatni, kényesen kifinomult lélek volt, válaszként csak hebegve volt képes valaminő köszönetet mondani útitársának jóságáért, s kifejezést adni hálájának. A hölgy félig szomorkás, félig türelmetlen

[142] Édes kettesben.

hangon válaszolt, és idegenkedő hangsúllyal ismételte el az egy-két értelmes szót, mit Darsie-nak sikerült kinyögnie! - Jóság... hála! Ó, Darsie! Hát ilyen szavakat váltunk te meg én? Sajna, nagyon is tudatában vagyok, hogy elégedetlen vagy velem, habár nem is gyanítom okát. Talán úgy véled, túlságosan nagy szabadságot vettem magamnak, midőn odáig merészkedtem, hogy meglátogassam barátodat? De kérlek, ne feledd, a te érdekedben tettem, s nem leltem jobb módját, hogy óvatosságra intselek a leselkedő balvégzet s rabság ellen, melynek alávettettél, s melyben most is sínylődsz.

- Drága hölgyem... - felelte Darsie, megerőltetve emlékezetét, és valamely félreértésre gyanakodva; mely gyanú e megszólítás hallatára, úgy tetszik, Liliasban is nyomban felébredt, mert félbeszakította szavait:

- *Hölgyem!* drága *hölgyem*! Az ég szerelmére, kinek vagy minek hiszel te engem, hogy ilyen szertartásosan szólítasz?

Ha e kérdést Tündérország elvarázsolt kastélyában teszik fel neki, hol minden kérdésre a legteljesebb őszinteséggel kell válaszolni, Darsie bizonnyal azt válaszolta volna: a legőszintébb szívű, legkészségesebb leányzónak tartja, aki valaha is élt, amióta Éva ősanyánk maga ette meg az egész almát. De mivel még mindig ezen a földön volt, s nem volt semmi akadálya egy kis udvarias füllentésnek, azt válaszolta, hogy úgy hiszi, Mr. Redgauntlet unokahúgához van szerencséje.

- Persze hogy az vagyok - válaszolta Lilias -, de miért nem mondtad mindjárt úgy, hogy a tulajdon édeshúgoddal beszélsz?

Darsie akkorát ugrott nyergében, mintha pisztolygolyó találta volna.

- A húgommal! - kiáltott fel.

- Akkor tehát *te nem* tudtad? - álmélkodott az ifjú hölgy. - És én még csodálkoztam, hogy milyen hűvösen és közönyösen fogadtál!

Tiszta szívből, szeretettel ölelték át egymást a testvérek; és Darsie-nak olyan jókedve kerekedett, hogy igazában nagyobb volt megkönnyebbülése, megszabadulván az elmúlt fél óra feszengésétől, mely alatt azt hitte, egy szabados leányzó üldözi vonzalmával, mint csalódása, szertefoszolván annyi színes álom, melyeket akkor dédelgetett magában, amikor a Zöld Köpenyes Hölgy még imádatának istennője volt. A romantikus Pegazus már elébb levetette hátáról, és most boldog volt, hogy minden csontja ép, habár még a földön fekszik. Szeszélyei s oktalansága ellenére, Darsie végtére is jó és nemes lelkű ifjú volt, és örvendezett, hogy ilyen gyönyörű és szeretetre méltó rokonra lelt, s nyomban a legmelegebb szókkal biztosította Liliast azonnal felébredt szeretetéről, s védelmet ígért neki a jövőre, amint kiszabadulnak jelen helyzetükből. Mosoly s könnyek elegyedtek Lilias orcáján, miként zápor és napsütés az áprilisi időben.

- Szégyellhetnem magam - mondta -, hogy ily gyerekesen sírok azon, mi oly őszinte boldogsággal tölt el! Hiszen, Isten látja lelkem, a családi szeretet volt az, mire szívem leginkább vágyott, s melyet mégis alig ismert. Nagybátyám azt mondja, hogy te meg én, Darsie, csak félig vagyunk Redgauntletek, s hogy a fém, melyből atyánk családfáját kovácsolták, anyánk sarjadékaiban puhává és férfiatlanná lágyult.

- Sajna - mondta Darsie -, oly keveset tudok családunk történetéből, hogy szinte még abban is kételkedtem, vajon valóban a Redgauntlet-nemzetséghez tartozom-e, noha ezt már a család feje is tudtomra adta.

- A család feje! - kiáltott fel Lilias. - Te valóban nagyon keveset tudhatsz tulajdon származásodról, ha e szavakkal nagybátyánkra utalsz. Magad, drága Darsie-m, te magad vagy e cím örököse és ősi nemzetségünk feje, mert a mi atyánk volt az idősebb a testvérek között... a mi atyánk, a bátor és boldogtalan Sir Henry Darsie Redgauntlet, aki Carlisle mellett szenvedett vértanúhalált az 1746-ik esztendőben. A maga neve mellé felvette a Darsie nevet is, anyánkét, aki egy nagy múltú és nagy gazdagságú cumberlandi família örökösnője volt, s kinek hatalmas birtoka immár terád vár, mint vitathatatlan örökséged, habár atyád javai a többi elkobzott jószág sorsára jutottak. Számodra azonban mindez természetesen merő újdonság.

- Valóban, most hallom először életemben - felelte Darsie.

- És azt sem tudtad, hogy a húgod vagyok? - álmélkodott Lilias. - Akkor nem csoda, hogy oly hűvösen fogadtál. Minő különös, vadóc és szabados nőszemélynek nézhettél engem... aki beleártja magát egy idegen dolgaiba, kit csupán egyszer látott... jeleket küldözget neki! Jóságos mennyek! Mi mindent gondolhattál felőlem?

- Honnan is tudhattam volna rokoni kapcsolatunkról? - kérdezte Darsie. - Magad is észrevehetted, hogy e tény ismeretlen volt előttem, amikor Brokenburnben táncoltunk.

- Valóban, aggódva láttam, és szíves örömest figyelmeztettelek volna - felelte Lilias -, de túlságosan figyeltek bennünket, és mielőtt még sikerült volna alkalmat találnom vagy teremtenem, hogy szerét ejthessem mindent elmagyarázni neked e fontos és veszedelmes tárgyban, engednem kellett a kényszernek, s elhagynom a termet. Ellenben emlékezhetsz, így is intettelek, hogy távozz el a déli határszélről, mert előre láttam azt, ami azóta be is következett. De mivel utóbb nagybátyám már hatalmában tartott téged is, meg sem fordult a fejemben, hogy talán még nem mesélte el neked teljes családi történetünket.

- Rád hagyta, hogy tőled értesüljek a történetről; és biztos lehetsz abban, hogy nagyobb élvezettel fogom hallani a te ajkaidról, mint az övéről. Semmi okom, hogy elégedett legyek azzal, ahogy velem szemben viselte magát.

- Erről is - mondta Lilias - jobban ítélhetsz majd, ha meghallgattad mindazt, mit el kell mondanom neked - és nyomban bele is kezdett az alább következő mesébe.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Darsie Latimer története
(Folytatólag)

- A Redgauntlet-házon - kezdte az ifjú hölgy -, úgy beszélik, évszázadok óta átok ül, mely tagjainak bátorságát, tehetségét, becsvágyát és okosságát mindenkor kudarcra ítélte. Habár gyakorta lettek jelentős szereplői a történelemnek, mindenkor a vihar s áradat ellen kellett küzdeniük, s bár kitűntek kétségbeesett erőfeszítéseikkel, lankadatlan kitartásukkal, sem erő, sem eltökéltség nem vihette őket közelebb céljukhoz. E családi végzetet a hagyomány egy régi legendával magyarázza, melyet majd szintén elmesélek egy nyugalmasabb percben.

Darsie nem titkolta, hogy már hallotta Sir Alberick Redgauntlet tragikus történetét.

- Akkor szükségtelen többet mondanom - folytatta Lilias -, mint hogy atyánk és bátyánk is teljes súlyával magán érezte a családi átkot. Mindketten tekintélyes birtokkal rendelkeztek, melyet jócskán megnövelt atyánk házassága, s mindketten lelkesen szolgálták a boldogtalan sorsú Stuart Házat; mindazonáltal (legalábbis anyánk hite szerint) férjét a különféle családi megfontolások visszatartották volna attól, hogy nyíltan kivegye részét az 1745-ös eseményekből, ha az ifjabb testvér, aki határozottabb és erélyesebb jellemével igen nagy befolyással bírt bátyja felett, magával nem ragadja a vállalkozásba. Ezért hát, amikor a vállalkozás tragikus végéhez ért, mely atyánkat életétől fosztotta meg, öccsét pedig száműzetésre kárhoztatta, Lady Redgauntlet elmenekült Észak-Angliából, eltökélve magát, hogy megszakít mindennemű érintkezést megboldogult férje családjával, kivált a testvérével, akiről azt tartotta, hogy eszelős politikai rajongásával férje időnap előtti halálát okozta; és megfogadta, hogy gyermekeit, téged, bátyám, ki akkor aprócska gyermek voltál, s engem, kit akkor hozott a világra, a jelen dinasztia hűségében fogja felnevelni. Meglehet, elsietett volt elhatározása; rettegésében még lakóhelyünk hollétének tudomásából is mindenképp ki akarta rekeszteni, ha csupán egy módja nyílik erre, oly igen közeli rokonunkat, atyánk öccsét. De nem szabad őt keményen megítélned, hiszen annyi szenvedést kellett kiállnia. Ide nézz, bátyám - mondta Lilias, lehúzva kesztyűjét -, ezzel az öt vércseppel a rejtelmes Természet jegyzett meg engem, a még meg sem született magzatot, emlékeztetőül az atya erőszakos halálára és az anya nyomorúságára.[143]

- Tehát te még meg sem születtél, amikor atyánk halálra jutott? - kérdezte Darsie.

- Sajna, nem - felelte -; s te sem voltál még esztendős sem. Nem csodálatos tehát, hogy anyánk, miután ily gyötrelmeket állt ki, oly igen aggódott gyermekei sorsáért... kivált a fiáért; annál is inkább, mivel férje, a néhai Sir Henry, végrendeletében gyermekeinek gyámságát, valamint mindama jószágok kezelését, melyek örökségként reájuk szállnak, az elkobzás alá eső javakon kívül is, öccse, Hugh kezébe helyezte, akiben határtalan bizalma volt.

- De hiszen anyám oktalanul tartott egy elítélt személy javára szóló okirat hatályától - mondta Darsie.

---

[143] Számosan viselnek a mai napig is oly jeleket, melyekkel a Természet látta el őket ekkép, még születésük előtt. Egy nemes hölgy tarkóján, kinek atyja még a zendülés előtti időben hosszú ideig halálbüntetés terhe alatt élt, a hóhérbárd jele volt látható. Egy másik hölgy pedig, akinek hét rokona esett el csatában, vagy végezte életét vérpadon, olyan gyermeket szült, akinek jobb vállát és karját végig apró bíborvörös lencsék borították, mint megannyi vércsepp. Sok más példát is idézhetnénk. *(Walter Scott jegyzete)*

- Ez igaz - felelte Lilias. - De nagybátyánk kegyelmet is kaphatott volna, mint annyian mások; és anyánk, aki rettegte és gyűlölte is őt, örökös félelemben élt, hogy ha ez bekövetkezne, férje halálának okozója törvényes hatalommal felruházva jelenik meg, oly minőségben, hogy élhet is jogaival, és kiszakítja gyermekeit az ő oltalmából. De rettegte sógora kalandor és nyakas megátalkodottságát még ily tehetetlenségre kárhoztatott állapotában is, és úgy érezte, Hugh Redgauntlet egészen bizonyosan tesz valamely kísérletet, hogy hatalmába kerítse gyermekei személyét. Másrészt nagybátyánk, kinek büszke lelkét talán elcsitította volna, ha anyánk bizalommal fordul hozzá, haraggal lázadt a gyanakvó bizalmatlanság ellen, mellyel Lady Redgauntlet kezelte őt. Redgauntlet szerint sógornője alantas módon visszaélt az ő szerencsétlen körülményeivel, hogy ekképp megfossza természetadta privilégiumától, hogy maga óvja és nevelje a gyermekeket, akiket a természet, a törvény s atyjuk akarata egyaránt az ő gondjaira bízott, és ezért ünnepélyesen megesküdött, hogy nem tűri el ezt a jogtalanságot. Eme fenyegetőzések híre eljutott Lady Redgauntlethez is, és csak növelte rettegését, mely ekképp nagyon is megalapozottnak bizonyult. Egyszer, mikor te meg én, kik akkor két- és hároméves gyermekek voltunk, anyánk házának fallal körülvett gyümölcsösében játszadoztunk (anyánk akkoriban valahol Devonshire-ben tartotta rezidenciáját), nagybátyám számos emberével egyetemben egyszer csak megmászta a falat, engem elragadott, és egy várakozó hajóra hurcolt. Anyám ekkor segítségedre rohant, s midőn átkarolt, és magához szorított téged, nagybátyám, mint azóta mesélte, nem keríthette hatalmába személyedet csak úgy, ha férfihoz nem illő módon, erőszakkal él bátyjának özvegye ellen. Erre képtelen volt; és amint anyám sikoltozására kezdett feltünedezni a háznép, nagybátyánk visszavonult, miután elébb még egy olyan félelmetes pillantást lövellt rád és anyánkra, mely a hagyomány szerint ősünk, Sir Alberick öröke családunkban.

- Őrzök valamelyes emlékeket erről a dulakodásról - mondta Darsie -; és azt hiszem, maga nagybátyám volt az (hiszen valóban nagybátyám ő), aki emlékeztetett az eseményre egy közelmúlt alkalommal. Most már értem, miért élte szegény anyám életét oly zárkózott magányban... értem már sűrű könnyeit, a hirtelen riadalmakat, s örökös, mély mélabúját. Szegény hölgy! minő sorsa volt, s minő érzelmek tölthettek be kebelét, midőn végéhez közelgett!

- Élete végén - mondta Lilias - minden elővigyázatossági intézkedést megtett, mit csak kieszelhetett, hogy merő létezésedet is titokban tartsa azon személy elől, akit rettegett... mi több, tenmagad elől is; mert attól is tartott, mondják, gyakorta kifejezést adott félelmeinek, hogy a Redgauntletek futótűz-vére majd arra ösztökélne, hogy kössed sorsod nagybátyádéhoz, akiről akkor is közismert volt, hogy nem hagyott fel politikai cselszövényeivel, melyeket legtöbben reménytelennek tartottak. Emellett elképzelhető volt, hogy akárcsak mások, nagybátyánk is kegyelmet kap, mivel a kormányzat évről évre egyre több elnézést tanúsított a maradék jakobiták iránt; s akkor törvényes gyámodként követelhetné jogát őrizetbe vételedre. Ez események bármelyikét anyánk biztos romlásodhoz vezető útnak látta.

- Csodálkozom, hogy miért nem kérte számomra a Kancellária oltalmát - mondta Darsie -, avagy miért nem bízott valamely hatalmas barát gondjaira.

- Rokonai közönyösek voltak sorsa iránt atyánkkal kötött házassága miatt - mondta Lilias -, s ezért anyánk inkább bízott abban, hogy titkon elrejt téged nagybátyánk merényei elől, mint bárminemű védelemben, mit a törvény nyújthatott volna elszántsága ellen. Meglehet, botorul döntött, de mindenképp érthető, hogy így határozott, hiszen annyi balszerencse és riadalom rémüldözővé tette. Csak két embert bízott meg végakarata keresztülvitelével, Samuel Griffitht, egy kiváló bankárt és egy derék lelkészt, ki már nem él; nagybátyám hite szerint mindkettejüket megeskette, hogy mély homályban tartják születésed s kiléted, míg el nem éred

a nagykorúságot, mialatt a lehető legtitkosabb módon neveltetnek akképp, ahogy az a legalkalmasabb elterelni rólad nagybátyánk figyelmét.

- És nem is kétlem - mondta Darsie -, hogy nevem és lakhelyem megváltoztatásával teljes sikerrel jártak volna, ha nem jön közbe a véletlen... szerencsés avagy szerencsétlen, nem tudom, miként nevezzem... mely Brokenburnbe sodort, s összehozott Mr. Redgauntlettel. Most már azt is értem, miért intettek óva Angliától, ugyanis Angliában...

- Ha jól értem - mondta Miss Redgauntlet -, csakis Angliában érvényesítheti nagybátyád személyedre vonatkozó jogait, feltéve ha visszahelyezik állampolgári jogaiba, a kormány kegyelme vagy megváltozása folytán. Úgy tudom, hogy Skóciában, ahol nincsenek birtokaid, szembeszállhattak volna hatóságával, és törvényes oltalmat szerezhettek volna számodra. De kérlek, ne tartsd szerencsétlen lépésnek, hogy Brokenburnbe látogattál. Bizton érzem, hogy a végkifejlet szerencsés leend, hiszen nem vezetett-e máris arra, hogy mi ketten ismét egymásra találtunk?

Így szólván kinyújtotta kezét testvérének, aki gyengéd szeretettel ragadta meg, ami igen különbözött a módtól, mellyel először fogtak kezet ugyanaznap reggel. Percnyi csönd következett, mialatt a két szív csordultig telítődött oly természetes érzelmekkel, melyek a körülmények folytán mind ez ideig idegenek voltak számukra.

Végül Darsie törte meg a csendet. - Röstelkedem - mondta -, drága Liliasom, hogy ily hosszan engedtelek olyasmiről beszélni, mi kizárólag engem illet, míg a te történetedet és jelen helyzetedet illetőleg éppoly tudatlan maradtam.

- Az előbbi nem kivált érdekes, az utóbbi pedig nem kivált biztonságos, sem pedig nem kedvemre való - felelte Lilias. - Most már azonban, drága testvérem, orcád látása és szereteted lészen felbecsülhetetlen támaszom; és ha bizton tudnám, hogy át fogjuk vészelni a szörnyűséges vihart, mely úgy hiszem, rövidesen kitör, cseppet sem aggódnám jövőnkért.

- Tárd föl előttem - mondta Darsie -, mit tartogat számunkra jelen helyzetünk, és bízzál bennem, hogy minden erővel megvédelek téged s magam. Mi oka lehet nagybátyámnak arra, hogy fogságban kívánjon tartani? Vajon pusztán azért, hogy ellenkezzék anyám végakaratával?... De hiszen ő már oly régóta nincsen az élők sorában, s be nem láthatom, miért akarna ennyi fáradság és kockázat vállalásával olyasvalakit korlátozni szabad akaratában, kinek néhány hónap amúgy is meghozza a jogot, hogy a maga ura legyen, amidőn már semmiféle jogcíme nem lesz szembeszállni szándékaival.

- Drága Arthurom - felelte Lilias -, mert a Darsie mellett ez a név is megillet... nagybátyám jellemének legfőbb vonása, hogy hatalmas lelkének minden erejét a száműzött Stuart-család szolgálatába állította. Bátyjának halála, saját vagyonának pusztulása csak tovább növelte a Stuart-ház iránti öröklött rajongó szeretetét s azt a már-már személyes gyűlöletet, mit a jelenlegi uralkodó család iránt érez. Röviden szólva, politikai rajongó ő, mégpedig a legveszedelmesebbek közül való, és oly szilárdan bízik tevékenysége sikerében, mintha Atlasznak érezné magát, ki képes egymaga vállára venni a süllyedő ügyet.

- És te, kedves Liliasom, ki bizonnyal az ő védnöksége alatt nevelkedtél, hol s hogyan tettél szert önálló nézetekre e kérdésekben?

- Különös véletlen folytán - felelte Lilias - éppen abban a kolostorban, hová nagybátyám elhelyezett. Noha a főnökasszony tökéletesen az ő szíve szerint való személy volt, mivel nagybátyám nem tudott fizetni értem, nevelésem terhét maga helyett egy kiváló idős apácára hárította, aki a janzenisták hittételeit vallotta, sőt talán némiképp túl is ment a Porte-Royale-i elveken, és a megreformált doktrínák felé hajlott. Az a rejtelmes titokzatosság, mellyel

elmémbe véste ezen elveket, bűverővel ruházta fel őket gyermeki szememben, és én annál is inkább magamba fogadtam e hitet, mivel szöges ellentéte volt ama doktrínáknak, melyekre a főnökasszony oktatott, akit gyűlöltem szigoráért, és gyermeki örömet leltem abban, hogy dacolok fennhatóságával, s lelkemben titkon feleselek mindazzal, mit színleg áhítattal kellett hallgatnom. Azt hiszem, a vallásos hit szabadsága magával hozza a politikai nézetek szabadságát is; mert alighogy megtagadtam a pápa csalhatatlanságáról szóló tételt, kezdtem kétségbe vonni az öröklött és elévülhetetlen jogok doktrínáját is. Röviden szólva, bármily furcsán hangozzék is, habár nem képzett s hithű whigként és protestánsként léptem ki ama párizsi zárdából, de mindenképp legalább annyira hajlottam arra felé, hogy valóban az legyek, mintha magam is, akár jómagad, a St. Giles harangjainak presbiteriánus kongásával fülemben nevelkedtem volna.

- Talán még inkább - felelte Darsie -; mert minél közelebb a templom... ma már kissé idejétmúlta a szólás. Node miként férhetnek meg szabadelvű nézeteid nagybátyám homlokegyenest ellenkező előítéleteivel?

- Csak úgy, miként a tűz meg a víz - felelte Lilias -, ha egyáltalán napvilágra hozom nézeteimet. Ám ezzel örökös szemrehányásnak, korholásnak, sőt még rosszabbaknak tettem volna ki magam, ezért gondosan ügyeltem, hogy titokban tartsam; s így alkalmankénti feddésnél s dorgálásnál, amiért oly hidegen hagy a jó ügy, s nem mutatok lelkesedést iránta, rosszabbat nem kellett elszenvednem, habár ezt sem volt könnyű elviselnem.

- Csak dicsérhetem körültekintő óvatosságodat - mondta Darsie.

- Okkal teszed - felelte húga -, hanem én oly iszonyú példáját láttam nagybátyám eltökéltségének, miután alig több, mint egyetlen hete ismertem, amelyből megtudtam, milyen kockázatot vállalnék, ha szembeszegülnék kedvével. Elmondom az eset körülményeit, mert többet segít majd megértened romantikus és elszánt jellemét, mint bármi, amit elmondhatnék hirtelen felgerjedő haragjáról avagy rajongó lelkéről.

...Sok, hosszú évet eltöltvén a zárdában, egy napon kihoztak, és egy magas rangú, szikár és agg skót hölgynél helyeztek el, leányánál egy bizonyos szerencsétlen sorsú férfiúnak, akinek fejét 1715-ben kitűzték a Temple Bar ormára. A francia udvar folyósította kicsiny kegydíjból tartotta fenn magát, valamint a Stuartok olykori adományaiból, melynek kívánatos kiegészítése volt a szállásomért fizetett évi járadék. Nem volt gonosz lelkű, sem nagyon pénzsóvár... nem vert, nem is éheztetett... hanem oly igen begubózott rangkórságába és előítéleteibe, annyira belemerült a genealógiába, és oly keserű szenvedéllyel követte a brit politika eseményeit, hogy néha sajnáltam, hogy a Hannoveriek, akik, mint mondogatta, meggyilkolták szegény drága jó atyját, őt meghagyták az élők sorában. Örvendeztem ezért módfelett, amikor váratlanul megjelent nagybátyám, s minden előzmény nélkül bejelentette abbéli szándékát, hogy Angliába visz. Túláradó örömömet, hogy elhagyom Lady Rachel Rougedragont, csupán közeli rokonom mélabús pillantása, gőgös modora és parancsoló hangja mérsékelte némiképpen. Útközben mindazonáltal többet társalgott velem, semmint máskor oly hallgatag természetéből következett, és úgy éreztem, jellememet próbálja kipuhatolni, kivált a bátorság dolgában. Nos, habár én már szelídített Redgauntlet vagyok, őrzök annyit családunk vérmérsékletéből, hogy veszedelemben kevésbé veszítem el a fejem, mint nemem legtöbbje; és utazásunk során két ízben is (először, amikor útonállók támadtak ránk, másodszor pedig amikor felborult hintónk) alkalmam nyílott akként viselnem magam, hogy nagybátyám igen kedvező véleményt alkotott magának rettenthetetlenségemről. Meglehet, ez bátorította fel, hogy hozzáfogjon a rendkívüli tervhez, mit fejében forgatott.

Mielőtt Londonba értünk volna, másik hintóba szálltunk, többször is váltogattuk az utat, melyen a város felé igyekeztünk; aztán, miként a nyúl, mely valamelyes távolságból többször is megkerüli a helyet, melyet elfoglalni szándékában áll, majd végül oly messziről ugrik oda, amilyen messziről egyetlen szökelléssel ott teremhet, sebes vágtával bekocsiztunk Londonba, és nagy titokban valamely rejtett szálláson kötöttünk ki egy ósdi szűk westminsteri utcácskában, nem messze a Klastromtól.

Megérkezésünk reggelén nagybátyám eltávozott, és néhány óra hosszat távol volt. Eközben én jobb híján azzal múlattam az időt, hogy hallgattam a különféle zajok harsány egyvelegét, melyek hol követték egymást, hol egyesült hangzavarba olvadtak az egész délelőtt során. Addig azt hittem, hogy Párizs a világ legzajosabb fővárosa, de most úgy tűnt, hogy Londonhoz képest Párizsban éjszakai csend honol. Ágyúk dördültek közel s távol... dobok, kürtök és a katonazene minden nemei mennydörögtek, rikoltoztak és csaptak az égig szinte megszakítás nélkül. Hogy teljes legyen a hangok versengése, percnyi szünet nélkül harangok zúgtak száz templom tornyából. Olykor óriási tömeg kiáltozása hallatszott hozzám, miként valamely hatalmas óceán morajlása; én pedig mindeközben még találgatni sem tudtam, mire véljem a zsivajt, mert a szobánk ablaka egy kopár hátsó udvarra nézett, amely teljesen elhagyatott volt. Kíváncsiságom végül már minden mértéket meghaladt, ugyanis arra a következtetésre jutottam, hogy bizonyára valamely fölöttébb fontos ünnepély csalta elő a szűnni nem akaró lármát.

Végre hazatért nagybátyám és vele egy férfiú, kinek külleme szerfelett visszataszító volt. Őt szükségtelen leírnom, mert... ne nézz hátra... e percben is itt lovagol megettünk.

- Mr. Cristal Nixon tiszteletre méltó személye, nemdebár? - kérdezte Darsie.

- Ugyanő - felelte Lilias -, de ne tégy oly mozdulatot, melyből megsejtheti, hogy róla beszélünk.

Darsie jelezte, hogy megértette húgát, aki folytatta elbeszélését.

- Mindketten díszes öltönyben voltak, és nagybátyám, kivéve Nixon kezéből egy batyut, így szólt hozzám: „Lilias, azért jöttem, hogy elvigyelek megnézni egy nagyszerű ceremóniát. Amilyen gyorsan csak tudsz, öltözz fel abba a ruhába, amit e csomagban találsz, és készülj elő az indulásra.” Egy női ruhát találtam a batyuban, fényeset és előkelőt, habár némiképp a régi módi szerint valót. Lehet, hogy Angliában ez dívik, gondoltam, és kíváncsisággal telve mentem szobámba, ahol nagy sietséggel átöltöztem.

Nagybátyám figyelmesen végigmért. „Megjárja virágszórólánynak”, mondta Nixonnak, aki csak egy biccentéssel válaszolt.

Együtt léptünk ki a házból, és ők annyira ismerték az utcákat, tereket és sikátorokat, hogy noha a szélesebb utakon morajlott a tömeg, azok az utcák, amelyeken mi jártunk, csendesek voltak és kihaltak; a járókelők pedig, akikkel összeakadtunk, belefáradva a nálunk pompásabb látnivalókba, alig méltattak bennünket futó pillantásukra, holott bármely más alkalommal kellemetlen feltűnést keltettünk volna ama nyomorúságos sikátorokban. Végül kiértünk egy széles utcára, ahol nagy csapat katona állt őrséget, mások pedig, a letöltött szolgálattól fáradtan ettek, ittak, dohányoztak, és szanaszét heverésztek gúlákba rakott fegyvereik körül.

„Egy napon majd, Nixon - suttogta nagybátyám -, megtanítjuk még ezeket a piros mundéros uraságokat, hogy jobban őrködjenek a muskétáikkal.”

„Annál rosszabb lesz nekik” - felelte kísérője fizimiskájához illően kellemetlen hangon.

Senkitől sem kérdezve vagy bolygatva áthaladtunk az őrökön is, és Nixon háromszor megkocogtatott egy apró ajtót valamely elénk meredő hatalmas, ősrégi épület falában. Kitárult, és mi beléptünk, anélkül, hogy láttuk volna azt, aki beeresztett bennünket. Sötét, szűk folyosókon át óriás gótikus csarnokba értünk, melynek nagyszerűségét meg sem kísérlem lefesteni szerény erőimmel.

Tízezernyi gyertya világította be, melyeknek ragyogása elébb elvakította szemem, mivel egyenest ama sötét és rejtelmes folyosókról léptünk a terembe. De midőn kezdett újra visszatérni látásom, hogyan is írhatnám le azt, ami elém tárult? Alant hosszú asztalok sora állt, mellettük hercegek és nemesurak díszruháikban; a korona legmagasabb tisztségviselői hivatali ornátusukba, hivatali jelvényeikbe öltözötten; prelátusok és bírák, az egyház és a törvény bölcsei, komorabb, ám nem kevésbé lenyűgöző öltözékükben, s még mások is, kiknek ősi és kápráztató ruhájuk fennen hirdette fontosságukat, ám én még csak nem is találgathattam, kik lehetnek. Végül egyszeriben rádöbbentem az igazságra... és a körös-körül hallatszó halk beszéd megerősítette feltevésem, hogy a Koronázási Ünnepségen voltam. A többi fölé emelkedő asztalnál, mely a terem túlsó végében, keresztben állt, ott ült az ifjú Uralkodó maga, főhercegektől és egyéb kiválóságoktól övezve, és alattvalói hódolatát fogadta. Fantasztikus, mégis remek, címeres öltönyben pompázó heroldok és fullajtárok, múlt idők viseletébe öltözött apródok pazar sora szolgált a hercegi lakomázóknak. A karzatokon, melyek e tágas termet körülvették, ott csillogott mindaz s még annál is több, mit szegényes képzeletem valaha is megálmodhatott, mindaz, mi csillogó gazdagság és lebilincselő gyönyörűség a földkerekségen megtermett. Számlálhatatlan sorban a hölgyek, kiket gyémántköveik, ékszereik és tündöklő ruháik sem tehettek káprázatosabbá, mint aminő fénnyel önnön szépségük sugárzott; magaslati üléseikről tekingettek az alanti dús látványra, miközben éppoly tetszetős tüneményként ragyogtak, mint az, amelynek maguk voltak nézői. E karzatok alatt, valamint az asztalok sora mögött is nemesemberek tömegei szorongtak, maguk is olyan ruhában, mintha az udvarba készülnének, öltözékük azonban, habár elég gazdag volt mindegyiküké, hogy akár egy királyi szalon dísze legyen, ily magasztos helyen és alkalommal mégsem volt elegendő ahhoz, hogy kitűnjék. Közöttük bolyongtunk néhány percig észrevétlen és figyelemre se méltatva. Számos fiatal leányt láttam hozzám hasonlóan öltözve, tehát nem kellett feszengenem ruhám miatt, és ezért nagybátyám karjába kapaszkodva zavartalan ujjongtam a jelenet varázslatos fényének láttán és az ő jóságán, hogy e látvány örömét megszerezte nekem.

Kis idő múltán észrevettem, hogy nagybátyámnak ismerősei vannak a karzatok alatt álló emberek között, akik látszólag pusztán szemlélői voltak az ünnepélynek, akárcsak jómagunk. Egyetlen szóval üdvözölték egymást, olykor csupán egy kézszorítással... bizonnyal titkos jelet váltottak... és lassan kis csoportozatot alkottak, melynek mi álltunk a közepén.

„Hát nem nagyszerű látvány, Lilias? - kérdezte nagybátyám. - Összegyűlt itt Britannia egész nemessége, minden bölcsessége és gazdagsága."

„Valóban - mondtam -, jelen van itt mindaz, mit királyi hatalomról és pompáról valaha is képzelhettem."

„Leányom - suttogta, és nagybátyámnak suttogása is tud éppoly iszonyú erővel hatni, mint mennydörgő hangja vagy sújtó pillantása -, mind, mi nemes és érdemes e szép országban, összegyűlt legitt; de talpnyalóként s rabszolgaként kell hajlongania az új bitorló trónusa előtt."

Reápillantottam, s láttam, hogy újra kiül haragvó homlokára boldogtalan ősünk sötét bélyege.

„Az isten szerelmére - súgtam -, tekintse, hol vagyunk."

„Ne félj semmit - nyugtatott -, barátokkal vagyunk körülvéve.” Míg folytatta, erőteljes, izmos teste reszketett a visszafojtott felindultságtól. „Nézd - mondta -, amott hajt térdet Norfolk, katolikus hitének renegátja; ott hajtja meg magát a ...-i püspök, az Anglikán Egyház árulója; és szégyenek szégyene! amott hajt főt az óriás termetű Errol, atyja gyilkosának unokája előtt! De még ma este jel lészen látható közöttük... *Mene, Mene. Te kel. Ufarszin*,[144] olvassák majd e falakon oly világosan, amiként a szellemkéz írását Belzacar palotájában!”

„Az isten szerelmére - szóltam iszonyúan megriadva -, képtelenség, hogy ön erőszakot terveljen ily tömegben!”

„Nincsen efféle szándékom, ostoba - felelte -, s minden rendben fog történni, ha összeszeded bátorságod, mellyel elhencegtél, és engedelmeskedsz utasításaimnak. Higgadtan és gyorsan kell cselekedned, mert száz élet forog kockán!”

„Jóságos ég! Mit tehetnék én?” - kérdeztem rémülettel teli.

„Mindössze annyit, hogy gyorsan és nyomban végrehajtod azt, amire kérlek - mondta -, csak egy kesztyűt kell felvenned a földről. Fogjad ezt... takard el ruhád uszályával... légy határozott, ne veszítsd el a fejed, és állj készen... különben, ha nincsen más hátra, magam cselekszem.”

„Ha nem valamely erőszakos tervet forral...” - mondtam, miközben szinte akaratlanul átvettem a vaskesztyűt, mit kezembe nyomott.

Nem képzelhettem, mi légyen szándéka, de zaklatottságát látva biztosra vettem, hogy engedetlenségem valamely heves robbanáshoz vezetne. E feszült helyzetben hirtelen nyugalom szállt meg, és eltökéltem, bármit megteszek, amivel elháríthatom az erőszakot s vérontást. Nem tartott sokáig feszült várakozásom. Hamarosan hangosan rivalló kürtök és heroldok kiáltozása elegyedett lópaták csattogásával, és apródok között, teljes lovagi kísérettel egy talpig fegyverbe öltözött bajnok léptetett be ficánkoló, sörényes csataménje hátán, éppen olyan, aminőkről a románcokban olvastam. Fennhangon kikiáltották kihívását mindazokhoz, akik kétségbe merészelik vonni az új Uralkodó címét... aztán még egyszer.

„Mikor harmadszor kiáltják, rohanj oda - mondta a nagybátyám -, hozd el nekem az odadobott kesztyűt, és hagyd ott helyette az enyémet.”

El nem képzelhettem, hogyan vihetem ki a tervet, hiszen minden oldalról emberek vettek körül. De amidőn harmadszor harsantak fel a kürtök, mintegy parancsszóra folyosó nyílt előttem a bajnokhoz, és nagybátyám hangját hallottam: „Most, Lilias, MOST!”

Gyors, de szilárd léptekkel és olyan biztos lélekjelenléttel, melynek azóta sem lelem magyarázatát, végrehajtottam a veszélyes megbízatást. Azt hiszem, jószerével nem is látta senki, ahogyan kicseréltem a két harci zálogot, s egy pillanat múlva már ott sem voltam. „Derék dolog volt, leányom!”- mondta a nagybátyám, de magam sem tudom, hogyan kerültem újra melléje, elrejtve a bámészkodó tömeg háta mögött. „Uraim, fedezzék visszavonulásunkat” - suttogta a körötte állóknak.

Utat engedtek egész a falig, mely mintegy megnyílt előttünk, s mi újra a sötét folyosókban jártunk, melyeken át odaérkeztünk. Egy kis előcsarnokban nagybátyám megállt, és sietve beburkolt egy ott heverő csuklyás köpönyegbe, aztán áthaladtunk az őrszemek között, az üres utcák és terek labirintján, és anélkül érkeztünk meg eldugott lakásunkba, hogy bárki figyelmét is magunkra vontuk volna.

---

[144] „Megmérettél a mérlegen és híjával találtattál.” - Bibliai idézet: Dániel 5, 25-27.

- Gyakran hallottam - mondta Darsie -, hogy egy hölgy, akit azonban álruhás férfinak tartottak... pedig, Lilias, te aztán nem festesz valami férfiasan... felvette a bajnok kesztyűjét a jelen Király koronázásán, s hogy helyette egy vaskesztyűt hagyott, benne darabka papírral, melyen felajánlja, hogy elfogadja a kihívást a mérkőzésre, ha pártatlan mezőn tartják meg a viadalt. Mindeddig merő legendának tartottam. Nem hittem volna, hogy ily közelről érintenek e merész tett szereplői. Hogyan volt bátorságod keresztülvinni?[145]

- Ha lett volna időm fontolgatni - válaszolta húga -, elvbéli fenntartásokkal vegyes félelemből megtagadtam volna. De miként sokan, kik merész tetteket hajtanak végre, megtettem pusztán azért, mert visszakozásra gondolni sem volt időm. A dolognak kevéssé ment híre, és azt beszélik, a Király maga parancsolta, hogy ne feszegessék tovább az ügyet... bölcs belátásból, mint hiszem, s elnézésből, noha nagybátyám e türelmes cselekedetet inkább a Király (ahogy ő nevezi, a Hannoveri Választófejedelem) gyáva kishitűségének, máskor meg annak tudja be, hogy ellensége önhittségében megvetően lekicsinyli azokat, akik kétségbe vonják címéhez való jogát.

- És ezen eszelős rajongó fennhatósága alatt máskor is volt részed ily veszedelemmel terhes megbízatásban? - kérdezte Darsie.

- Nem... legalábbis nem ilyen nagy horderejű vállalkozásokban - felelte Lilias -; habár számos különös és reménytelen fondorlatnak voltam tanúja, melyekkel minden akadály ellenében s megvetve minden veszélyt, egy megtört párt bátorságát s lelkierejét próbálja élesztgetni. Társaságában bejártam egész Angliát és Skóciát, különös és egymástól merőben különböző helyekre látogattam... egyik nap büszke Cheshire-i és walesi nemesek kastélyában szálltam, hol a magányba vonult arisztokraták, kiknek elveik éppúgy elavultak, mint lakó palotáik s modoruk, még mindig jakobita meggyőződést dédelgetnek kebelükben; a következő hetet pedig már talán törvényen kívüli csempészek és felvidéki útonállók között töltöttem. Gyakran láttam, amint nagybátyám hősként viselkedett, néha pedig, hogy nem volt egyéb közönséges összeesküvőnél, tanúja voltam, amint a legelképesztőbb hajlékonysággal öltött fel egyre újabb alakot, hogy új híveket szerezzen ügyének.

- Mit, úgy vélem, manapság - mondta Darsie - bizonyára nem talál könnyű feladatnak.

- Oly nehéznek - mondta Lilias -, hogy azt hiszem, olykor annyira megundorodott némely egykori barátja teljes pálfordulásától, mások ridegségétől, hogy csaknem eljutott arra a pontra, hogy feladja vállalkozását. Mily gyakorta láttam őt, amint derűs homlokot s vidám kedélyt mutatott, kivéve részét a falusi urak mulatságaiból, de még a köznép vigalmaiból is, hogy legalább időleg népszerűséget vívjon ki magának; miközben valójában szíve csaknem megszakadt, amint látnia kellett, ahogy ő mondta, mily korcs időket élünk... hogy lohad az idősebbek tüze, s hiányzik a lélek a felnövekvő nemzedékből. Miután a napot a legkeményebb testgyakorlattal töltötte, éjeken át járkált fel s alá magányos kamrájában az ügy bukását siratva s szidva a dundee-i golyót vagy a balmerinói harci bárdot, amiért nem oltotta ki életét.

- Különös önámítás - mondta Darsie -, s csodálatos, hogy nem hódol be a valóság erejének.

- Ah - felelte Lilias -, de mikor a legutóbbi időkben úgy tűnt, a valóság is az ő reményeit élesztgeti. Az általános elégedetlenkedés, mellyel a békekötést fogadták... a miniszter népszerűtlensége, ami még gazdája személyére is átterjed... a különféle zendülések, melyek a főváros békéjét zavarják, s az általános csömör és elégedetlenség, mely, úgy látszik, megtámadta a nemzet testét, nem kívánt bátorítást nyújtott a jakobiták már-már kihunyó reményeinek, és a

---

[145] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: IX. - III. György király koronázása.

Római Kúrián, s ha szabad így mondanom, a Trónkövetelő udvarában is sokakat arra késztetett, hogy az eddigieknél kegyesebb füllel hallgassák sokat sejtető megjegyzéseit azoknak, kik, nagybátyámhoz hasonlóan, még akkor is remélnek, amikor rajtuk kívül már mindenki más számára elveszett a remény. Valóban azt hiszem, hogy most valamely elkeseredett tervet fontolgatnak. Egy idő óta nagybátyám mindent megtett, mi tőle tellett, hogy megnyerje magának a Solway mentén lakó zabolátlan emberek ragaszkodását, akik felett családunk hűbérúri hatalmat gyakorolt a jószágvesztés előtti időkben, s akik közül az 1745-ös napokban boldogtalan sorsú atyánk és nagybátyánk szavára jelentős számú harcos vonult hadba. De ma már nem akarják meghallgatni a hívását, s egyéb ürügyek mellett a te távollétedet, természetes fejük és vezetőjük elmaradását hozzák fel mentségükre. Ez megnövelte nagybátyánkban a vágyat, hogy hatalmába kerítse személyedet, és ha teheti, befolyással legyen elmédre, és megszerezze felhatalmazásodat tervei végrehajtásához.

- Azt sohasem fogja megkapni - felelte Darsie -; elveim s józan eszélyem egyaránt eltiltanak ily lépéstől. S emellett az ő céljait sem szolgálná semmilyen módon. Bármi légyen is az, amit ezen emberek színleg mondanak, hogy kivonják maguk nagybátyád sürgető követelőzései alól, semmiképp sem gondolhatnak arra, hogy nyakukat ismét a hűbéri igába hajtsák, melyet egyszer és mindenkorra széttört az 1748-as törvény, eltörölvén a vazallusi kötelmeket s az úriszéki bíráskodás öröklődő jogát.

- Csakhogy nagybátyám e törvényt egy bitorló kormányzat művének tartja - mondta Lilias.

- Nagyon valószínű, hogy *ő* így gondolja - felelte bátyja -, hiszen ő kegyúr, és e törvénnyel elveszíti fennhatóságát. Azonban a kérdés az, hogy mit gondolnak a vazallusok, akik e törvény által felszabadultak a hűbéri rabszolgaság alól, s most már hosszú évek óta élvezik e szabadságot? De, hogy rövidre fogjam a dolgot, ha kisujjam mozdítására ötszáz ember kelne fel, akkor se mozdítanám egy olyan ügy érdekében, melyet helytelenítek, és erre számíthat nagybátyám.

- De talán időt nyerhetnél - mondta Lilias, akire a gondolat, hogy nagybátyja haragra gerjed, láthatólag nagy benyomással volt -, megpróbálhatnál időt nyerni, mint a falusi nemesek legtöbbje; s megvárhatnád, míg a buborék magától pattan szét; mert az is nagyon különös, hogy milyen kevesen mernek nyíltan szembeszállni nagybátyámmal. Kérlek, kerüld vele az összetűzést. Ha azt hallja, hogy te, a Redgauntlet-ház feje a Stuart-család ellen szólasz, a csalódás összezúzná szívét, vagy esetleg valamely kétségbeesett tettre ragadná.

- Igen, Lilias, de te megfeledkezel arról, hogy az efféle engedékenység könnyen arra vezethet, hogy a Redgauntlet-ház s jómagam egy csapásra elveszítjük fejünket.

- Erről a veszélyről - mondta Lilias - egészen megfeledkeztem... Annyira hozzászoktam a kockázatos cselszövényekhez, mint (ha igaz, amit mondanak) a pestiskórházak ápolónői az őket körülvevő dögletes levegőhöz, akik már el is felejtik, hogy bűzös és ártalmas.

- És mégis - mondta Darsie -, tegyük fel, megszabadulhatnék tőle anélkül, hogy nyílt kenyértörésre viszem... mondd, Lilias, lehetségesnek tartod, hogy a közeli jövőben felkelésre készülnének?

- Az igazat megvallva - felelte Lilias -, nem kételkedem benne, hogy igen. Az utóbbi időben szokatlan nyüzsgés támadt a jakobiták között. Új reményeket ébresztett bennük, mint mondtam, a körülményeknek erejüktől független alakulása. Mielőtt vidékünkre jöttél volna, nagybátyám vágyakozása, hogy rád találjon, még magasabbra csapott, mint elébb, ha ez egyáltalában lehetséges... hívekről beszélt, akiket nyomban össze kell hívni, és a te nevedről és befolyásodról, mely majd talpra állítja őket. Éppen erre az időre esett első brokenburni látogatásod. Gyanú kelt nagybátyám kebelében, hogy talán te vagy az az ifjú, akit keres, és a gyanút

megerősítették a levelek s iratok, melyeket a gazember Nixon nem habozott kivenni zsebedből. A tévedés azonban végzetes explóziót okozott volna; s ezért nagybátyám útra kelt Edinburghbe, hogy kövesse a nyomot, melyre ekképp ráakadt, és sikerült annyit kicsalnia az öreg Fairfordból, amennyi meggyőzte őt arról, hogy te vagy az, akit oly régóta kutatott. Ezenközben némi fáradalmak árán, s meglehet, kissé túlzott merészséggel, én is megkíséreltem, hogy Fairford barátod útján figyelmeztesselek a veszélyre.

- Sikertelenül - mondta Darsie, s elpirult maszkja alatt, arra gondolván, mennyire félreértette húga szándékait.

- Magam sem csodálom, hogy intésem eredménytelen volt - mondta Lilias -; a sors akarta így. S emellett szökésed is felettébb kétséges lett volna. Egész idő alatt, míg Shepherd's Bushban és Sáron Hegyén voltál, kém követett, aki jóformán sohasem hagyott magadra.

- Az a nyomorult kis Benjie! - kiáltott fel Darsie. - Megmarkolászom a kurafi nyakát, ha legközelebb találkozunk.

- Valóban ő volt az, aki folyvást tájékoztatta jöttödről-mentedről Cristal Nixont - felelte Lilias.

- És Cristal Nixon... neki se maradok adósa - mondta Darsie -, mert nagyot tévednék, ha kiderülne, hogy nem ő volt az, aki leütött, amikor a zendülésben foglyul ejtettek.

- Eléggé valószínű, mert Nixon feje meg a keze bizony kapható bármely gazemberségre. Nagybátyám nagyon haragudott érte; mert noha a zendülést azért szervezték, hogy a kavarodásban alkalom nyíljék téged elhurcolni, meg hogy a halászokat szembeállítsák a törvényekkel, arra egy pillanatig sem gondolt, hogy neked akár a hajad szála is meggörbülhetne. Hanem Nixon annyira beférkőzött nagybátyám valamennyi titkába, s ezeknek némelyike oly sötét és oly veszedelmes, hogy noha kevés olyasmi van, amit ő ne merne, bizony kétlem, hogy merne-e szóváltásba keveredni Cristallal. Mindazonáltal azt is tudom, mi az, amit ha nagybátyám megtudna, nem habozna átdöfni kardját Cristal testén.

- Mi az, az ég szerelmére? - kérdezte Darsie. - Különös vágyat érzek, hogy megtudjam.

- A vén és kegyetlen útonálló, akinek ábrázata és lelke sértés az emberi nemre, azt az arcátlanságot engedte meg magának, hogy úgy beszéljen gazdája unokahúgához, mint olyanhoz, kit neki szabadságában áll megcsodálni; és mikor ezért oly haraggal és megvetéssel támadtam rá, aminőt kiérdemelt magának, a nyomorult valami olyasmit mormogott, hogy a kezében tartja családunk végzetét.

- Köszönöm, Lilias - mondta Darsie hevesen -, köszönöm, hogy ezt tudtomra adtad, köszönöm, teljes szívemből. Korholtam magam, amiért keresztény létemre a legelső perctől kezdve, hogy megpillantottam ezt a zsiványt, valamely leírhatatlan vágyat éreztem arra, hogy golyót röpítsek a fejébe; te pedig most tökéletesen megmagyaráztad, honnan veszi az eredetét, és egyben igazoltad is e dicséretes óhajt. Csodálom, hogy nagybátyám, aki leírásod szerint oly nagyszerű elmével bír, nem lát át ilyen gazemberen.

- Azt hiszem, tudja róla, hogy sok gonoszságra képes - felelte Lilias -; tudja, hogy önző, megátalkodott, kegyetlen, és gyűlöli az embereket. De egyben azt hiszi róla, hogy birtokában van mindazon erényeknek is, melyek egy összeesküvőnek a legfontosabbak: rettenthetetlenül bátor, rendíthetetlenül higgadt, és hűsége megingathatatlan. Ez utóbbi vonását illetőleg, meglehet, téved. Hallottam már Nixont okolni, amiért szegény atyánk Culloden után fogságba esett.

- Újabb oka ösztönös ellenszenvemnek - mondta Darsie -, de majd résen leszek.

- Nézd, merően figyel bennünket - figyelmeztette Lilias. - Minő dolog a lelkiismeret! Tudja, hogy most róla beszélünk, noha egyetlen szót sem hallhatott meg abból, mit egymás között váltottunk.

Úgy tűnt fel, Lilias nem tévedett, mert ebben a pillanatban Cristal Nixon odarúgtatott mellé-jük, és keresetten tréfálkozó hangnemben, mely semmiképp sem illett komor vonásaihoz, így szólt hozzájuk: - Jöjjenek, ifjú hölgyeim, ma reggelre már eleget csevegtek, és biztosan a nyelvük is belefáradt. Egy falu mellett megyünk el, külön kell választanom nagyságtokat... Miss Lilias, kegyed kicsit hátrább léptet majd, kegyed pediglen, Miss vagy Mrs. vagy Mister, vagy amint óhajtja, hogy megszólítsam, kicsit előrébb fog poroszkálni.

Lilias egyetlen szót sem szólva kicsit visszafogta paripáját, de elébb még jelentőségteljesen pillantott bátyjára, és tekintetével óvatosságra intette; melyre amaz egy jellel válaszolt, tudatván húgával, hogy megértette pillantását, és kérése szerint fog tenni.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Darsie Latimer története
(Folytatólag)

Magára hagyatva gondolataival, Darsie (mert Sir Arthur Darsie Redgauntletet, Redgauntlet várának urát mi továbbra is azon a néven fogjuk nevezni, amelyet az olvasó megszokott) meglepetéssel tapasztalta nemcsak a helyzetében és állapotjában bekövetkezett változásokat, hanem azt az egykedvűséget is, mellyel ő maga e fordulatot fogadta.

Lázas szerelme elszállt, mint egy könnyű álom, s nem hagyott hátra egyebet, mint kínos szégyenérzetet és azt az elhatározást, hogy ezentúl körültekintőbb lesz, mielőtt ismét ily romantikus ábrándozásokba bocsátkozik. Megváltozott helyzete a társadalomban; vándorló, apátlan, anyátlan ifjúból, aki iránt senki sem tanúsított különös érdeklődést, kivéve azon idegeneket, akik felnevelték, nemes nemzetség sarja lett, oly befolyás és vagyon birtokosa, hogy úgy tűnik, fontos politikai események megtorpanása avagy kifejlete valószínűleg az ő döntésétől függ. Még e hirtelen emelkedést is, fölös beteljesülését vágyainak, melyek azóta kísértették, amióta képes volt kimondani magában óhaját, Darsie, habár hamar lobbanó természetű volt, csupán a kielégült hiúság kellemes borzongásával szemlélte.

Való igaz, hogy jelen helyzetének némely körülménye tetemes mértékben ellensúlyozta a vele járó kivételes előnyöket. Fogolynak lenni oly elszánt ember kezei között, aminő nagybátyja, nem volt kellemes gondolat, miközben Darsie azt fontolgatta, miként lenne legokosabb vitába szállnia kényével, és visszautasítania a részvételt a kockázatos vállalkozásban, melyet hihetőleg fejében forgat. Törvényen kívüli s mindenre elszánt ember volt, s ezért Darsie aligha kételkedhetett abban, hogy nagybátyja mindenre kapható emberekkel vette körül magát, s hogy személyes megfontolások a legkevésbé sem befolyásolják tetteit, ennélfogva tehát az, hogy mily kényszert alkalmaz bátyjának fiával szemben, vagy hogy mely módon tetszik megbüntetnie csökönyösségét, ha megtagadná a jakobita ügyet, bizonyára csakis tulajdon lelkiismeretétől függ. De vajon ki felelhet egy szilaj rajongó lelkiismeretéért, hisz az ilyen ember mindennemű ellenkezést a párttal, melyhez ő maga csatlakozott, mindjárt hazaárulásnak tart? Kisvártatva Cristal Nixonnak tetszett némi fényt bocsátani a tárgyra, mely Darsie gondolatait foglalkoztatta.

Amikor e marcona csatlós minden szertartásosság nélkül odaléptetett Darsie mellé, ez utóbbi úgy érezte, a hideg kirázza az undortól, oly kevéssé volt képes elviselni közelségét, amióta Lilias története is megerősítette ösztönös irtózását. Hangja olyan volt, mint a kuviké, amikor megszólalt: - Nos, kis északi kakasfiókám, most tehát már tud mindent, és biztosan áldja is nagybátyját, amiért ily nemes tettre sarkallja.

- E tárgyról táplált érzelmeimmel legelébb nagybátyámat fogom megismertetni, s ez előtt nem szándékozom bárki másnak tudomására hozni vélekedésem - felelte Darsie, s alig tudott uralkodni nyelvén annyira, hogy legalább e szavakat udvarias modorban ejtse ki.

- Hm - mordult egyet Cristal a fogai között. - Látom, híven őrzi titkát, akár a viasz, bár talán nem oly könnyen gyúrható. De jól vigyázzon ám, szép ifjú úr - tette hozzá gunyorosan -, Hugh Redgauntlet erős kézzel szokta betörni a csikókat... nem fog takarékoskodni sem a korbáccsal, sem pedig a sarkantyúval, ezt megígérhetem.

- Mondtam már, Mr. Nixon - felelte Darsie -, hogy azon dolgokról, melyeket Lilias húgom közölt velem, kizárólag nagybátyámmal óhajtok szót ejteni, és senki más személlyel.

- Azért egy szónyi baráti jó tanács nem árthatna meg kegyelmednek sem, ifiúr - felelte Nixon. - Az öreg Redgauntletnek gyorsabb az ökle, mint a szava járása; könnyen meglehet, elébb harap, s csak aztán ugat; előbb leüti, aztán majd felsegíti. Vagyis hát azt hiszem, hogy nem oktalanság figyelmeztetnem uraságodat a következményekre, nehogy aztán váratlanul érje, ha szembe találkozik velük.

- Ha valóban jó szívvel figyelmeztet, Mr. Nixon - felelte az ifjú -, köszönettel meghallgatom; ám ha nem, akkor is végig kell hallgatnom, mivel jelen állapotomban nem válogathatom meg sem társaságomat, sem a társalgás tárgyát.

- Csak kevés mondanivalóm van - mondta Nixon, s megkísérelte, hogy komor s mogorva ábrázatjára a faragatlan, de becsületes ember arcát öltse -; magam se szívesen dobálózom a szóval. No de erre feleljen az úr: összeszövetkezik-e nagybátyjával életre-halálra vagy sem?

- És ha azt felelném, igen? - mondta Darsie eltökélve magában, hogy ha lehet, eltitkolja szándékait Nixon elől.

- Nos, akkor - felelte Nixon, némiképp megütközve a válasz készségén - minden rendben fog lezajlani. Kegyelmed kiveszi majd részét e nemes vállalkozásból; és ha győzedelmeskedik, nyílt sisakját talán grófi koronára fogja cserélni.

- És ha elbukik? - kérdezte Darsie.

- Akkor bizony - mondta Nixon -, aki megázott, azt kiakasztják száradni.

- No de ha valahogy furcsa módon gyengéd érzelmekkel viseltetem a gigám iránt, és amikor nagybátyám majd felajánlja, hogy magam is csatlakozzam a kalandhoz, azt felelem neki, hogy nem... akkor mi történik, kedves Mr. Nixon?

- Akkor bizony jól teszi az úr, ha ügyel magára, mert Franciaországban szigorú törvények vannak az engedetlen gyermekek ellen... hamar előtaláltatik egy *lettres de cachet*,[146] ha magunkfajta fontos személyiségek is érdekeltek az ügyben.

- De mi nem vagyunk Franciaországban - mondta szegény Darsie, akinek megborsódzott a háta a francia börtön gondolatára.

- Egy gyorsjáratú lugger hamar odarepítené az urat, kényelmes helyen a fedélközben, akár egy hordócska csempészpálinkát.

- No de Franciaországgal most békében vagyunk - hüledezett Darsie -, és nem vetemedhetnek arra, hogy...

- Ugyan, hiszen ki tudná azt, hová lett kegyelmed? - vágott közbe Nixon. - Azt képzeli talán, hogy bíróság elé állítanák, és az ítéletet meg kinyomtatnák a *Courier de l'Europe*-ban, mint ahogy az Old Baileyben csinálják? No nem, fiatalúr. A Bastille, a Mont Saint-Michel és a Vincennes-i Kastély kapui pokoli könnyen fordulnak pántjukon, ha befelé megy rajtuk valaki... egyetlen csikordulást se hallani. Hűvös cellák várják ott a forró fejeket... csendesek, nyugalmasak és sötétek, hogy a tébolydában se kívánhatna jobbat... és csak akkor bocsátják el lakójukat, amikor az ács meghozza a koporsót, s nem elébb.

- Nos, Mr. Nixon - mondta Darsie vidámságot színlelve, mit pedig távolról sem érzett -, nehéz tehát az én esetem; függő kérdés, még pedig az én nyakamnál fogva függő, ha nem haragszik meg e szójátékért; ugyanis vagy a hazai kormányt haragítom magamra, amivel az életemet kockáztatom, vagy vártömlöc lesz a sorsom egy másik országban, melynek törvényeit pedig

---

[146] Elfogatóparancs.

még sohasem hágtam át, mivel még soha a földjére se tettem a lábam. Mondja meg nekem, kedves Mr. Nixon, hogy kegyelmed mit tenne az én helyemben?

- Megmondom majd, ha *valóban* a helyében leszek - mondta Nixon, és visszafogva lovát a kis csapat végéhez csatlakozott.

„Nyilvánvaló - elmélkedett a fiatalember -, hogy a gazember azt hiszi, hogy már semmiképp sem húzhatom ki a nyakam a hóhér köteléből, és talán még attól az elmondhatatlan orcátlanságtól sem riad vissza, hogy arra számít, végül majd csakis húgom örökölheti a jószágokat, melyeknek szabadságom elvesztését köszönhetem, valamint hogy befolyása boldogtalan sorsú családunk végzetére megszerezheti számára az örökösnő kezét. De mielőtt ez bekövetkezhetnék, az én kezem által fog veszni! Résen kell lennem, és ha lehetséges, meg kell szöknöm, mielőtt a hajóra hurcolnak. Azt hiszem, hogy Vak Willie sem fog sorsomra hagyni anélkül, hogy meg ne próbálna valamit tenni az érdekemben, kivált, ha már az is tudomására jutott, hogy boldogtalan sorsú néhai patrónusának vagyok fia. Minő változás sorsomban! Míg nem volt sem rangom, sem vagyonom, biztonságban és ismeretlenségben éltem, kedves és érdemes barátok oltalmában, akiknek szívét felém fordította az ég. Most, amidőn egy nagy hírű család feje lettem, és merész vállalkozások az én döntésemre várnak, hogy kezdetüket vehessék, intésemre követők s vazallusok készek felkelni, ám biztonságom jószerével egy világtalan vándormuzsikus ragaszkodásán múlik!”

Míg ily gondolatokat forgatott fejében, s igyekezett felkészülni a nagybátyjával való találkozásra, melyről biztosan tudta, hogy csakis viharos lehet, Hugh Redgauntletet pillantotta meg, amint lassan s egymagában, kísérők nélkül poroszkált eléjük. Cristal Nixon elébe rúgtatott, és amikor találkoztak, kérdő pillantást szegezett neki.

- Az a bolond Crackenthorp - mondta Redgauntlet - idegeneket eresztett a házába. A csempészcimborái, azt hiszem; lassan kell mennünk, hogy legyen ideje kiakolbólítani őket.

- Találkozott barátokkal? - kérdezte Cristal.

- Hárommal, és sokuktól levelet kaptam. Abban a bizonyos dologban, te is tudod, mire gondolok, mindannyian egyetértenek; engednünk kell, mert ha nem, bármennyire is jutott bár ügyünk, egyetlen tapodtat sem juthat előbbre.

- Aligha fog sikerülni rávennie az Atyát, hogy meghajoljon a nyája előtt - mondta Cristal gúnyos mosollyal.

- Meg kell tennie, és meg is fogja tenni - felelt Redgauntlet kurtán. - Menj az élre, Cristal; beszédem van az unokaöcsémmel... Remélem, hogy Sir Arthur Redgauntlet elégedett azzal a móddal, ahogyan húga iránti kötelességemet teljesítettem?

- Modorában és felfogásában a legcsekélyebb hiba sincsen - válaszolta Darsie -; örülök, hogy ily bájos rokonnal ismerkedhettem meg.

- Ez örömmel tölt el - felelte Redgauntlet. - Magam nem lehetek éles szemű bírája a hölgyek értékeinek, s emellett életemet egyetlen nagy célnak szenteltem, ezért hát, mióta elhagyta Franciaországot, kevés alkalma volt fejleszteni készségeit. Mindazonáltal, amennyire lehetséges volt, igyekeztem megóvni őt veszélyekkel terhes vándoréletem kényelmetlenségeitől és szűkölködéseitől. Olykor hetekig, sőt hónapokig nagybecsű, érdemes családok körében élt, és nagyon örülök, ha a te véleményed szerint olyan modorra és magaviseletre tett szert, aminő rangjához illő.

Darsie kijelentette, hogy tökéletesen elégedett, majd rövid csend következett, amit Redgauntlet tört meg, midőn ünnepélyesen megszólította unokaöccsét.

- Éretted, öcsém, szintén sokat reméltem tenni. Azonban anyád gyengesége és félénksége téged kivont gondoskodásom alól, különben legfőbb büszkeségem és boldogságom lett volna felnevelni boldogtalan bátyám fiát, s a becsület ama útjára vezérelni, melyen őseink is mindig jártak.

„Most jön a vihar" - gondolta Darsie magában, és hozzálátott, hogy összeszedje gondolatait, amiként az óvatos hajóskapitány is bevonja vitorláit, s felkészíti hajóját, ha megpillantja a közelgő förgeteget.

- Kegyelmed talán helyteleníti azt, mit anyám tett dolgomban - mondta -, de mindenképp az aggódó szeretet vezérelte.

- Bizonyára - mondta nagybátyja -, és nem is óhajtom sérteni emlékét, habár bizalmatlansága igen nagy kárt okozott, nem mondom, hogy nekem, hanem boldogtalan hazám ügyének. Azt hiszem, úgy tervezte, hogy amolyan nyomorúságos zugprókátort farag belőled, egyikét azoknak, akiket gúnyból még ma is a valaha tisztes „skót ügyvéd" nevével illetnek... egyikét ama korcs lényeknek, kiknek idegen törvényszék elé kell járulniuk csúszva-mászva, hogy megtudakolják, mi a végső ítélet ügyeikben, ahelyett, hogy szülőföldünk királyságának független és fennkölt Parlamentje előtt tartanák perbeszédeiket.

- Egy vagy két évig valóban folytattam jogi tanulmányokat - mondta Darsie -, de úgy találtam, hogy sem kedvem, sem tehetségem e tudományhoz.

- S bizonyára megvetéssel odahagytad - mondta Mr. Redgauntlet. - Nos, drága öcsémuram, én most érdemesebb tárgyat kínálok becsvágyadnak. Nézz keletre... látod amott a síkon a falucska mellett amaz emlékművet?

Darsie igenlően válaszolt.

- A falucskát Burgh-upon-Sandsnek hívják, az emlékművet túlnan pedig a tirannus első Edward emlékezetére emelték. A gondviselés igazságosztó keze azon a helyen érte utol, éppen midőn hordái élén Skócia végső leigázására indult, abba az országba, melynek belviszályai az ő elátkozott uralkodása alatt vették kezdetük. Bruce dicső életpályája talán már legkezdetén megreked... Bannockburn mezején talán sohasem omlik vér a fűre... ha Isten nem sújt le a döntő pillanatban az álnok s vakmerő zsarnokra, ki oly sokáig volt Skócia ostora. Edward sírja nemzetünk szabadságának bölcsője. Szabadságunk ezen óriás mérföldkövének láthatárán oly vállalkozásra szólítalak, melyhez dicsőség és fontosság dolgában fogható nem volt azóta, hogy a halhatatlan Bruce ledöfte a Vörös Comynt, s még vértől csöpögő kézzel megragadta a független Skócia koronáját.

Elhallgatott válaszra várva, de Darsie, akit egyfelől lenyűgözött nagybátyja erélye, másfelől pedig nem akarta elkötelezni magát valamely elsietett magyarázkodással, szótlan maradt.

- Nem feltételezem - mondta Hugh Redgauntlet rövid hallgatás után -, hogy annyira ostoba lennél, hogy fel ne fogd szavaim horderejét, avagy oly hitvány, hogy elrémülj felhívásomtól, sem pedig, hogy annyira elfajzottál volna őseid vérétől s hitvallásától, hogy szavaimra ne úgy érezz, mint a harci paripa, midőn rivalló csatakürtöt hall.

- Nem áll szándékomban azt színlelni, hogy félreértem kegyelmedet - mondta Darsie -; ám ahhoz, hogy eszélyes és lelkiismeretes férfiak csatlakozzanak egy hatalmas s immár három király hosszat bizton fennálló dinasztia elűzésére tervelt vállalkozáshoz, alapos indokok szükségeltetnek, bizonyítandó a tett igazságos és lehetséges voltát egyaránt.

- Nem tűröm - mondta Redgauntlet, miközben szemei szikrát hánytak haragjában -, hogy egyetlen szót is szólj igaza ellen e vállalkozásnak, melyre elnyomott hazád hív a gyermekéhez segítségért rimánkodó szülőanya hangján... avagy hogy kétségbe vond a nemes bosszú jogát,

miért atyád kiált meggyalázott sírjából. Koponyája még mai nap is ott áll a Rikargate ormán,[147] s az ő hústalan porladó állkapcsai is azt parancsolják, hogy légy férfi, fiam. Isten s hazád nevében kérdelek, kivonod-e kardod, s jössz-e velem Carlisle-ba, ha másért nem, csupán azért, hogy atyádnak ocsmány baglyok s varjak póznájának hegyébe tűzött s minden mocskos szájú pojáca gúnyának kitett koponyáját megszentelt földbe temessed, amiként ősi családfájához illendő.

Darsie, kit készületlenül ért ez a szenvedélyes szózat, s cseppet sem kételkedett abban, hogy ha kereken elutasítja, az szabadságába vagy talán életébe is kerülhet, újra csak hallgatott.

- Látom rajtad - mondta nagybátyja higgadtabb hangon -, hogy nem a lélek silánysága, hanem a szolgatermészet, mit szűkös neveltetésed során ama kicsiny hitű néposztály oltott beléd, kiknek nyájával sorsod együtt legelni kárhoztatott, ez csupán és nem egyéb, mi most nem enged szólani. Még szinte nem is hiszed magad Redgauntletnek... szíved még nem tanult meg abban az ütemben lüktetni, mely egybehangzik a becsület és hazafiság hívó szavával, és nem hagyja választalan.

- Hiszem s remélem - felelte Darsie -, hogy sohasem hagy majd közömbösen egyiküknek hívása sem; de nem tudom, képes lennék-e most válaszolni rá, még ha biztosan tudhatnám is, hogy valóban ily hangok szóltak fülemben; mert elébb látnom kellene, van-e valamely reménye a sikerre e kétes kimenetelű vállalkozásnak, melybe kegyelmed belerántana. Ha körültekintek, mindenfelé megalapozott s szilárd kormányzatot látok... senkitől sem vitatott államhatalmat... született britet a trónon... sőt azt, hogy maguk a Felföld hegyi lakói, kikbe a száműzött család reményét vethette, regimentekbe gyűjtve az uralkodó dinasztia parancsainak engedelmeskednek.[148] Franciaországot végképp elrettentette az utolsó háború szörnyű leckéje, és aligha vállalkozik arra, hogy újabb háborúságot támasszon. Külhonban s bévül e királyságon mindenek ellene szólnak e reménytelen vállalkozás elindításának, s egyedül kegyelmed az, bátyámuram, aki készen áll, hogy belevesse magát ezen kétségbeesett harcba.

- És belevetném magam, lenne bár tízoly reménytelen, aminthogy nem haboztam ágálni ügyében, midőn tízennyi akadály meredt elém. Elfelejthettem talán bátyám vérét? Elmondhatom-e... merhetem-e elmondani a Pater Nostert, míg az ellenem vétkezők, a gyilkosok bűnét meg nem bocsáthatom? Van-e akár egyetlen cselszövény is, mit nem próbáltam, van-e oly nélkülözés, melyben nem volt részem, hogy előidézzem a döntő pillanatot, melyet most is elérkezni látok? Nem áldoztam-e teljes életemet az ügynek, megtagadva magamtól a társaság minden örömét, de még az ájtatosságról is lemondva, hacsak nem foglalhattam imámba hercegem s hazám nevét, tűrve mindent, hogy minél többeket téríthessek e nemes ügy oldalára? Azért tettem-e mindezt, hogy mostan megtorpanjak? - Darsie már félbe akarta szakítani, de nagybátyja szenvedélyes kézzel megragadta vállát, csendet parancsolva rá, de inkább kérlelve. - Csitulj - mondta -, őseim hírének örököse... minden reményem és óhajom örököse... hallgass, legyilkolt bátyám fia! Kerestelek és sirattalak, ahogy anya sirathatja csak egyetlen gyermekét. Ne engedd, hogy újra elveszítselek a percben, melyben ismét beléd vethetem reménységem. Higgyél nekem; oly kevéssé bízhatom tulajdon ingerlékeny kedélyemben, hogy kérve kérlek, legkedvesebb barátom, ne tégy semmit, mi indulatomat felgerjeszthetné e döntő percben.

---

[147] Carlisle északi városkapuján sokáig ott díszlett még az 1745-ben kivégzett skót zendülők feje. *(Walter Scott jegyzete)*

[148] A felföldi csapatokat elsőnek az ünnepelt Chatham gróf vetette harcba, aki nem kevés dicsőséget szerzett magának azzal, hogy az ország s a kormányzat védelmére szólította fel a skót vitézséget. Melyet pedig oly gyakran épp ellene tüzeltek. *(Walter Scott jegyzete)*

Darsie könnyű szívvel válaszolta, hogy a tisztelet, mely rokonának személye iránt eltölti, arra készteti, hogy mindent meghallgasson, amiről tájékoztatni akarja őt, mielőtt bármily elhatározásra jutna ama súlyos kérdésekben, melyeket megfontolás végett eléje terjesztett.

- Megfontolás végett - ismételte el Redgauntlet ingerülten -; habár valóban nincsen rosszul mondva. Szerettem volna, ha több hév van válaszodban, Arthur, de nem szabad elfelejtenem, ha egy sast sólyom ketrecében nevelnének sipkában, mint az idomított madarat, elébb az sem tudna szilárd tekintettel a napba nézni. Hallgass szavaimra, drága Arthur fiam. E nemzet állapotja éppúgy nem a boldog jómód jele, amiként a lázas beteg rózsás színe sem egészségről beszél. Minden talmi és üres; Chatham kormányzásának látszólagos sikere mind mélyebbre taszította az országot az adósságok mocsarába, s e veszteség nagyobb, semhogy jóvátehetnék Kanada összes meddő földjei, lennének bár oly termékenyek, mint Yorkshire; a Minden s a Quebec mellett aratott diadalok szemkápráztató fényét elhomályosította az elhamarkodott béke gyalázata; e háborúkban Anglia hatalmas költségek árán mit sem nyert, csupán dicsőséget, de erről is lemondott viszonzás nélkül. Sok, azelőtt hűvös és közömbös tekintet is ma már ősi és jog szerinti királyaink családja felé figyelmez, mivel egyedül itt remélnek védett kikötőt találni a közelgő vihar elől; a gazdagokat riadalom szállta meg, a nemeseket csömör, a nép háborog, s a honfiak, kiknek tervezett lépései annál biztonságosabban kivitelezhetők, mivel számuk csekély, eltökélték, hogy magasra emelik Károly király lobogóját.

- És a hadsereg? - kérdezte Darsie. - Hogyan gondolhatják, hogy maréknyi fegyvertelen s rendetlen inszurgens élén szembeszállhatnak egy reguláris hadsereggel? A felvidékieket teljesen lefegyverezték.

- Meglehet - válaszolt Redgauntlet -, hogy éppen az a politika, amely felállította a skót ezredeket, e tekintetben a mi malmunkra hajtotta a vizet. Máris vannak párthíveink e csapatokban; és senki, egyetlen pillanatra sem vonhatja kétségbe, miként fogják viselni maguk e csapatok, amint újra kitűzzük a fehér kokárdát. Az állandó hadsereg többi egységeinek létszámát a békekötés óta tetemesen csökkentették, és titokban arra is számítunk, hogy az elbocsátott katonák ezrével fognak majd hozzánk csatlakozni.

- És ily halovány reményekre... a tömeg szeszélyes hangulatára, leszerelt katonákra... alapított vállalkozás támogatására szólít kegyelmed becses férfiakat, hogy szolgálatában vessék kockára családjuk, vagyonuk, életük?

- A becses férfiak, fiam - mondta Redgauntlet s szemében ingerült fény csillant -, életüket, vagyonukat, családjukat és minden mást is kockára vetnek, ha becsületük kívánja! Most sem vagyunk gyengébbek, mint amikor a hét férfi, ki partra szállt Moidart vadonában, megrázta a bitorló trónusát, hogy az csaknem összeroskadt belé, győzelmet aratott két valóságos ütközetben, lerohant egy egész királyságot s félig egy másikat; s ha nem vet gáncsot az árulás, el is érték volna azt, mit most vakmerő utódaik fognak újra megkísérleni.

- És valóban kellő komolysággal felkészültek erre a kísérletre? - kérdezte Darsie. - Megbocsásson, kedves bátyám, hogy ily hitetlen vagyok e rendkívüli vállalkozás dolgában. Valóban találtatnak majd kellő számban rangbéli s hatalommal bíró férfiak, hogy újra kezdődhessék az 1745-ös kaland?

- Sir Arthur, nem tagadom meg tőled bizalmam másik felét sem - válaszolta nagybátyja. - Tekintsd ezt az ívet... mit szólasz e nevekhez? Vajon nem színe-virága-e a nyugati részeknek, Walesnek és Skóciának?

- Az íven valóban sokak neve áll, kik nagyok s nemesek - mondta Darsie, miután átolvasta -, hanem...

- Hanem, micsoda? - mordult fel nagybátyja kérdőleg. - Talán kétségbe vonod, hogy e nemes férfiak valóban képesek akkora segítséget nyújtani pénzben és emberben, mint amennyire taksáltuk őket?

- Semmiképp sem azt, hogy képesek-e erre - mondta Darsie -, mivel ezt magam meg nem ítélhetem; hanem e névsorban itt látom feljegyezve Sir Arthur Darsie Redgauntletet, Redgauntlet várának urát is száz vagy még annál is több ember erejéig. S igazán nem tudom, mi módon válthatná be ezt az ígéretét.

- Ezért majd én felelek - válaszolta Hugh Redgauntlet.

- Remélem, kedves bátyám - tette még hozzá Darsie -, a kegyelmed érdekében, hogy a többiek, kiknek neve itt olvasható, ismerősebbek a tervekkel, mint amennyit magam tudhattam róluk ez idáig.

- Érted s embereidért én kezeskedem - mondta Redgauntlet -, mert ha benned nem találkozik annyi bátorság, hogy nemzetséged csapatának élére állj, a vezetés másra száll át, és örököd is eltávozik tőled, miként az életnedv s a lomb a korhadt faágtól. Ezen becses személyek mindössze egyetlen csekély feltételhez kötik barátságukat... oly csekélységhez, hogy szinte említeni sem érdemes. Ha ezt a kegyet megadja nekik az, ki leginkább érdekelt a vállalkozásban, tovább nem kétséges, hogy ígéretükhöz híven fognak csatába szállni.

Darsie ismét elolvasta az ívet, és még kevésbé tudta hinni, hogy ennyi családos és vagyonos ember kész lenne nekivágni egy ily kétes kalandnak. Olybá tűnt, mintha valamely elhamarkodottan és meggondolatlanul cselekvő összeesküvő sebtében és találomra összeírta volna mindazoknak a nevét, akiket a közhiedelem jakobitizmus hírébe hozott; avagy pedig, ha a szerződés valóban a felsorolt személyek műve volt, Darsie gyanította, hogy bizonyára mind tudnak valamely módot, hogy kibújjanak tartalmának teljesítése alól. Képtelenség, gondolta, hogy nagy vagyonú angol urak, akik nem csatlakoztak Károlyhoz, amikor győzedelmes hadsereg élén tört be Angliába, akár csak gondolatban is támogassák trónigényét, most, midőn a körülmények sokkal kevésbé kedvezőek. Ennél fogva arra a következtetésre jutott, hogy a vállalkozás magától elemeire hull majd, s hogy egyelőre az a legokosabb, ha semmit sem szól, mígnem valóban eljön a döntő óra (mely meglehet, sohasem érkezik el), és rákényszeríti, hogy kereken visszautasítsa nagybátyja indítványát; mellesleg pedig azt is feltette magában, hogy ha időközben megnyílna számára a menekülés valamely ajtaja, nem habozik majd kihasználni az alkalmat.

Hugh Redgauntlet egy ideig szótlan figyelte öccse arcvonásait, majd mintha valamely más gondolatsor végén ugyane következtetésre jutott volna, így szólt: - Mondottam már, Sir Arthur, nem kívánom tőled, hogy most azonnal fogadd kebeledbe indítványom; ellenben ha visszautasítanád, az oly iszonyú következményekkel járna reád... oly romlást zúdítana reményeimre, melyeket mostanáig dédelgettem magamban... hogy nem akarom életem célját egyetlen pillanat ingerült dühével kockára vetni. Igen, Arthur; voltam önmegtartóztató remete; majd lettem látszólag kalózok és útonállók cimborája; megint máskor olyan emberek alantas ágense, kiket minden módon magamnál alábbvalónak éreztem, mindezt pedig nem valamely önző céllal tettem... nem, még csak nem is azért, mert olyannyira áhítoztam a hírnévre, hogy legfőbb eszköze voltam Királyom visszahelyezésének trónjára s hazám megszabadításának. Legfőbb óhajom e földön, hogy trónusán lássam Királyom s szabadnak hazám; a második pedig, hogy unokaöcsém, nemzetségem s szeretett bátyám utóda majd hasznát lássa, és élvezze a jó célért vállalt fáradozásaim gyümölcsét. Ám - tette hozzá, Darsie-ra lövellve lesújtó pillantását - ha Skócia és atyáim nemzetsége nem virágozhat együtt, akkor vesszen inkább a Redgauntlet-név... vesszen bátyám fia s véle családom dicsőségének s ifjúkorom szenve-

délyének minden emlékezete, semhogy akár fikarcnyi igazságtalanság érhesse hazám ügyét! Sir Alberick lelke szállt belém e percben - mondta, és délceg termetét kihúzva, egyenes derékkal ült nyergében, miközben ujját homlokára nyomta -; s ha ellenkezéseddel keresztezni merészeled utamat, megesküszöm e jelre, mely homlokomon sötétlik, hogy újabb iszonyú tettet cselekszem... s méltán száll újabb átok családunkra!

Elhallgatott. Fenyegetései oly eltökélten hangzottak, hogy Darsie-t minden bátorsága elhagyta, midőn arra gondolt, a szenvedélyek minő viharával kell szembeszegülnie, ha megtagadja, hogy csatlakozzék nagybátyja tervéhez, melyet józan esze s elvei egyaránt elleneztek. Aligha maradt más reménye, mint halogatni a választ mindaddig, míg sikerül megszöknie; elhatározta hát, hogy e célból kérni fogja nagybátyját, engedélyezzen haladékot számára, ami, úgy tűnt, annak sincsen ellenére. Útitársa szigorú, zordon pillantása fokról fokra megenyhült, majd intett Miss Redgauntletnek, hogy csatlakozzék hozzájuk, és erőltetett beszélgetésbe kezdett mindennapos tárgyakról, miközben Darsie-nak feltűnt, hogy húga mily óvatossággal mérsékeli magát, megmérve minden szót, mielőtt kiejti, s mindig nagybátyjának engedve át az alkalmat, hogy megadja a társalgás hangnemét, habár jobbára jelentéktelen tárgyakról forgott a szó. Darsie-nak úgy tűnt (mivel az előbbiekben józan ítéletű, szilárd akaratú leánynak ismerte meg húgát), ennél világosabb bizonyítékát még nem látta nagybátyja önkényeskedő természetének, hiszen most olyan személy óvakodott kihívni maga ellen haragját, akit pedig neme némely előjogokkal ruházott volna fel, s akiről Darsie semmiképp sem hihette, hogy híján van lelkierőnek avagy bátorságnak a szembeszállásra.

A kis lovascsapat immár közel járt Crackenthorp Apó házához, mely mint az olvasó tudja, a Solway partján áll, nem messze egy durva ácsolatú mólótól, amely mellett számos, gyakorta egyéb minőségben használatos halászhajó horgonyzott. Az érdemes csapláros hajléka akképp épült, hogy alkalmas legyen változatos foglalatosságainak űzésére; kétemeletes, homokkő lapokkal fedett ház volt, imitt-amott köréje telepített apróbb kunyhókkal - vagyis az eredeti udvarházhoz Mr. Crackenthorp ipara folytán számos bővítmény vált szükségessé az idők során. Az egyetlen, hosszú vályú helyett, mely a silányabb angol csapszékek homlokzata előtt díszelegni szokott, Crackenthorp Apó ivója előtt három efféle készség állott, a katonalovak használatára, ha katonák jönnének átkutatni a házat, amint a kocsmáros mondogatta, de közben sejtető hunyorítása s főbiccentése mindenki számára világossá tette, miféle csapatokra gondol az öreg. Az ajtó előtt óriás kőrisfa állt, mely hatalmasra nőtt a szomszédos Solwayről fúvó örökös szélrohamok dacára, s annak rendje-módja szerint beárnyékolta a sörpadot, ahogy őseink nevezték emez alkalmatosságot, melyen, habár még magasan járt a nap, több urasági szolgának látszó fickó iszogatta sörét, és szívta pipáját. Egyikük-másikuk olyan libériát hordott, amely úgy látszik, ismerős volt Mr. Redgauntletnek, mivel így mormogott fogai között: - A bolondok, eszelős bolondok! Ha a pokolra masíroznának, a libériás himpellérjeiket akkor is magukkal vinnék, hogy az egész világ megtudja, ki jut a kárhozatra.

Mialatt így dörmögött, megrántotta a kantárját, mivel a fogadó ajtajához értek, honnan számos lebzselő vendég kezdett előszállingózni, hogy tétlen unalmukban, akárcsak máskor, most is kíváncsian végignézzék valamely új vendég megérkezését.

Redgauntlet leugrott lováról, és lesegítette unokahúgát; ám, talán megfeledkezve unokaöccse álöltözékéről, neki nem szentelte azt a figyelmet, mit női ruházata megkívánt volna.

Darsie helyzete valóban meglehetősen kellemetlen volt; ugyanis Cristal Nixon, talán óvatosságból, hogy megakadályozza a szökésben, lovaglószoknyája fölösen bő redőit egybegyűjtötte a bokája körül és talpa alatt csinosan összetűzte néhány hosszú tűvel. Feltételezzük, hogy némely urak olykor lovaglás közben ezen testrészére vetik pillantásuk a szépnemhez tartozó útitársuknak, kit kísérni szerencséjük hozta; majd ha ezután elképzelik, hogy a maguk lába lenne

ekként, mint Darsie-é, redők labirintjába s a kelme sokaságába burkolva, mit a szemérem kétségkívül megkövetel a szépnemtől ilyen alkalmakkor, bizonyára elismerik, hogy maguk is kissé ügyetlenkednének, ha első ízben próbálkoznának ily öltözékben leszállni paripájukról. Nos, Darsie legalábbis ilyen helyzetben találta magát, és mivel Mr. Redgauntlet csatlósa nem nyújtott neki segédkezet, meg is botlott, miközben megpróbált leszállni, s csúfosan felbukik, ha estében fel nem fogja egy lovagias ifjú, aki a maga részéről talán némiképp meghökkent cseppet sem pillényi súlyától a végveszélyben forgó szépségnek, kit karjaiba zárni szerencséje volt. De mi volt az ő meglepetése Darsie-éhoz képest, midőn a perc s a kis baleset ijedelme múlván azt látta, hogy barátja, Alan Fairford tartja karjaiban! Ezernyi aggodalom rohanta meg, melyek azonban repeső örömmel s reménnyel keveredtek szeretett barátjának váratlan s talán éppen sorsa legdöntőbb órájában való feltűnése láttán.

Már éppen azon volt, hogy fülébe súgva megszólítja s egyben inti, maradjon csendben; de habozott még egy pillanatig, mivel nincsen annak megmondhatója, miféle következményekkel járna az, ha Alan meglepetésében felkiált, s ezzel fellármázza Redgauntletet.

Mielőtt elhatározhatta volna magát, mitévő legyen, Redgauntlet, ki az elébb bement a házba, sietős léptekkel visszatért Cristal Nixontól követve. - Felmentem önt az ifjú hölgy körül tett szolgálatai alól - mondta gőgösen Alan Fairfordnak, akit talán nem ismert fel.

- Nem volt szándékomban tolakodni, uram - felelte Alan -, hanem a hölgy helyzete tűnt olybá, hogy segítségre szorul, és... de nem Birrensworki Herries úrhoz van szerencsém beszélni?

- Téved, uram - mondta Redgauntlet kurtán, és elfordult tőle, kezével jelt adva Cristalnak, aki a kelletlen Darsie-t gyorsan a házba tessékelte, és közben így sugdosott a fülébe: - Jöjjön csak, Miss, ne ismerkedjünk az utcán. Úrihölgyekhez tartózkodás illik. Crackenthorp Apó, vezess minket egy szobába.

Így szólván, bevezette Darsie-t a házba, személyét az állítólagos ifjú hölgy és az idegen közé helyezve, mivel gyanakodott rá, és így akarta megakadályozni, hogy jeleket válthassanak. Ahogy beléptek az ajtón, a homokkal simára csiszolt kőlapokkal padlózott ivóba, melyen át a testes fogadóst követniük kellett, egy nyirettyű hangját hallották, melynek dallamára többen táncot lejtettek.

- A kolera essen beléd - mondta Nixon Crackenthorpnak -; hát az egész falu népe között kell átvezetned a hölgyet? Nincsen ennél eldugottabb út a szobánkba?

- Van, de nem az ilyen mély járatú hajóknak - felelte a fogadós, tekintélyes pocakját simogatva. - Én nem vagyok Garasos Tom, hogy kulcslyukakon csúszkáljak ki-be, mint valami gyík.

Így szólván, rendületlen baktatott tovább a kocsmai mulatozók között; Nixon pedig karjánál fogva vezette Darsie-t, mintha támogatná a hölgyet, azonban minden valószínűség szerint inkább azért, hogy lehetetlenné tegyen mindenféle szökési kísérletet; átvágtak a sokadalmon, mely igen tarka volt küllemét tekintve, mivel házicselédekből, falusi legényekből, tengerészekből és egyéb semmittevőkből állt, akiket Vándor Willie gyönyörködtetett muzsikájával.

Elmenni egy újabb jóbarát mellett, s vele sem tudatni ittlétét, ez már valóban gyávaság lett volna, így hát, amint a vak muzsikus magasított ülése mellett mentek el, Darsie, nem minden hangsúly nélkül, megkérdezte tőle, tudna-e vajon egy skót nótát játszani? A vak arca egyetlen pillanattal elébb még teljességgel kifejezéstelen volt, s úgy adta elő gyönyörű játékát, ahogy a tudatlan paraszt baktat a gyönyörűséges tájban: túlságosan is megszokta már, hogy robotnak tekintse művészetét, mely ilyenformán elveszítette számára minden érdekességét; mi több, úgy tűnt, alig is hallja a hangokat, melyeket maga csalogat elő. Röviden: méltó társa lett volna Wilkie barátom utánozhatatlan vak hegedűsének. Ám Vándor Willie-nél e magauntság csak

ritka s múló állapot volt, aminő a szép művészetek minden művelőjére reátelepszik, hol fáradtságból, hol pedig abból fakadólag, hogy megvetést éreznek közönségük iránt, avagy merőben szeszélyből, mely oly gyakran megkísérti a festőket, zenészeket vagy színészeket, akik ilyenkor, az utóbbi művészet szavával élve: *átsétálnak* szerepükön, ahelyett, hogy azzal az erővel igyekeznének alakítani, melynek hírnevük köszönhetik. Ám amint a vak muzsikus meghallotta Darsie hangját, arca nyomban felderült, ami egyben azt is igazolta, mennyire tévednek azok, akik szerint az arckifejezés leginkább a szemtől függ. Felső ajka kissé lebiggyedt, s az izgatottságtól remegni kezdett, vértelen arcára a meglepetés és az öröm nyomban színt varázsolt, és ő arcát arra fordítva, ahonnan a hangot hallotta, az egyhangú matróztánc helyett, mit addig a percig játszott kelletlen s lusta vonóval fűrészelve húrjait, erre a szép skót dallamra zendített:

Hozott Isten, Charlie Stuart...

- mintha valamely hirtelen ötlet repítette volna ki hegedűjéből, s a dalt az elképedés lélegzetvisszafojtott néma perce múltán lármás tetszéssel fogadta a közönség, ami arra vallott, hogy a benne szereplő név és politikai irány, valamint az előadásmód egyaránt a legnagyobb mértékben kedvére való volt az egybegyűlt társaságnak.

Eközben Cristal Nixon még szorosabban tartva Darsie karját, a csapláros nyomában lépkedve némi üggyel-bajjal utat tört magának a zsúfolt ivóban, míg végül beléptek egy kis szobába, mely az ivó túlsó végéből nyílt, s melyben már ott találták ülve Lilias Redgauntletet. Miután becsukta maga mögött az ajtót, Nixon szabad folyást engedett addig magába fojtott haragjának, és dühösen Crackenthorpra támadt, megfenyegetve gazdája legsúlyosabb neheztelésével, amiért ilyen tótágast álló ház fogadja a családját, amikor pedig parancsot adott, hogy egyedül óhajt lenni. Crackenthorp Apó azonban nem olyan ember volt, akire homlokráncolgatással rá lehetett ijesztgetni.

- Ejnye, ejnye, Nixon koma, haragos kedvedben vagy ma - felelte -; biztosan bal lábbal keltél reggel. Te is éppoly jól tudod, mint én, hogy ezt a népséget maga az úr csődítette egybe... csupa úriember, akik magukkal hozták a szolgáikat is, hogy találkozzanak vele üzleti ügyben, ahogy a vén Garasos Tom mondaná. Amelyik utolsónak jött, azt meg a Fairladiesből küldték Dick Gardenerrel.

- Node az a vak vonóvakaró gazember - háborgott Nixon -; hogy merészelted megengedni egy ilyen gazembernek, hogy átlépje a küszöbödet ilyen napon, mint ez a mai? Vigyázz magadra, mert ha az úr egyszer azt találja álmodni, hogy besúgás jár a fejedben... én csak a te javadat akarom, Crackenthorp Apó.

- Nézzed, Nixon komám - mondta Crackenthorp nagy nyugalommal rágcsálva a bagót -, az úr igazán nagyon kiváló úriember, és ezt én soha nem is tagadnám; hanem én nem vagyok neki se szolgája, se bérlője, vagyis hát nekem aztán hiába küldözgeti a parancsait, amíg egyszer azt nem hallja, hogy beöltöztem a mundérjába. Ha meg elküldöm az embereket az ajtómtól, akár bedugaszolhatom a söröshordóm csapját, s bevehetem a cégért; ami pedig a besúgást illeti, majd meglátja az úr, hogy ezek a népek is vannak olyan becsületes emberek, mint amazok, akiket ő hozott magával.

- Mit beszélsz, te faggyúhordó? - rivallt rá Nixon. - Mit akarsz ezzel mondani, mi?

- Semmit - mondta Crackenthorp -, csak azt, hogy én is tudok olyat mondani, mint akárki más, tudod, mire gondolok... a padlásomon - s itt a fejére mutatott - mindig ég a gyertya... no meg egy kicsivel többet is tudok, mint a legtöbben a vidéken. Ha veszedelmes küldetésben jön valaki az én ajtómhoz, én nem bánom, de a teringettét, hát Joe Crackenthorp senkinek se fogja

kikaparni a gesztenyét. Én nem ártom magam semmibe, arra ne számítsanak, tartsa csak mindenki a maga hátát a maga dolgáért... Akarsz még tőlem valamit, Nixon méltóságos úr?

- Nem... vagyis igen... na, eredj a dolgodra - felelte Nixon, akit láthatólag kissé megzavart a fogadós csökönyössége, de szerette volna elleplezni, milyen hatást gyakorolt reá.

Alig zárult be az ajtó Crackenthorp mögött, amikor Miss Redgauntlet ráparancsolt Nixonra, hogy hagyja el a szobát, és menjen az őt megillető helyre.

- Hogyan, hölgyem? - kérdezte a gonosztevő arcú csatlós komor hangon, melybe mégis valamelyes tisztelet vegyült. - Azt akarja, hogy a nagybátyja keresztüllőjön, amiért nem teljesítem a parancsait?

- Ha most nem engedelmeskedik az én parancsomnak, akkor könnyen megeshet, hogy valami más okból fogja keresztüllőni - mondta Lilias higgadtan.

- Hölgyem, kegyed visszaél előnyös helyzetével. Valóban nem merek kimenni. Őrködnöm kell erre a másik kisasszonyra, és ha elhagynám posztomat, egy lyukas garast se érne többé az életem.

- Akkor azt is kell tudnia, hol van az őrhelye - mondta Lilias -; őrködjék az ajtó előtt. Arra ugyebár nincsen megbízatása, hogy kihallgassa magánbeszélgetésünket? Távozzék, azt ajánlom, minden további ellenkezés és kifogás nélkül, különben elmondom nagybátyámnak azt, amit bőven lenne oka megbánni, ha nagybátyám tudna róla.

A csatlós egészen különös, tisztelettel vegyes gyűlölködést mutató ábrázattal nézett rá. - Hölgyem, kegyed visszaél előnyével - mondta -, és ez éppoly ostobaság, mint aminőt én követtem el, amikor ilyen hatalmat adtam kezébe magam fölött. Kegyed zsarnok, és a zsarnokok uralma rövid szokott lenni.

Így szólván eltávozott a szobából.

- A lator páratlan pimaszsága - magyarázta Lilias bátyjának - nagy fegyvert adott a kezembe ellene. Mert tudván, hogy nagybátyám lelkiismeret-furdalás nélkül lelőné, és annyit se gondolna vele, mint egy veszett ebbel, ha csupán sejtené is, milyen arcátlan merészséggel közeledett hozzám, azóta legalábbis velem nem mer oly pimaszul basáskodni, mint nagybátyám családjának többi tagjával, amire azt képzeli, hogy feljogosítja bátyám titkainak birtoka és legrejtettebb terveinek ismerete.

- Annak viszont örülök - mondta Darsie -, hogy a fogadós láthatólag nem oly odaadó híve, mint tartottam tőle, és ez megszilárdítja szökésünk reményét, melynek tervét fejemben forgatom. Ó, Lilias! A legigazabb barát, Alan Fairford elindult felkutatásomra, s e percben itt van e házban. S ugyanakkor egy másik egyszerű, de mint hiszem, hűséges jóbarát is itt tartózkodik e vészterhes falak között.

Lilias ajkára szorította ujját, és az ajtóra mutatott. Darsie elértette a célzást, lehalkította hangját, és suttogva elmondta húgának Alan jöttét, valamint, hogy hite szerint sikerült jelt adnia Vándor Willie-nek. Lilias élénk érdeklődéssel hallgatta, s éppen belekezdett válaszába, amikor zajos riadalom hallatszott fel az ivóból, egymással feleselő kiáltások zagyva zsivaját, mely lármából Darsie Alan Fairford hangját vélte kihallani.

Megfeledkezvén arról, mily kevéssé teszi képessé jelen helyzete arra, hogy bárkinek is segítségére lehessen, Darsie a szoba ajtajához rohant, s mivel zárva találta, kívülről bereteszelve, teljes erejével nekirontott és elkeseredetten erőfeszítéseket tett, hogy feltörje, mit sem figyelmezve húga könyörgéseire, aki arra kérlelte, hogy uralkodjék indulatain, s gondolja meg, milyen veszélyben forog maga is. Ám az ajtó, melyet akként ácsoltak, hogy finánc nak,

zsandárnak és egyéb olyan személyeknek is ellenálljon, akik méltónak találtatnak arra, hogy ama készségekkel éljenek, melyek rendesen a király kulcsainak neveztetnek,[149] s velük „lezárt helyiségbe szabad utat nyissanak maguknak", dacolt Darsie erőfeszítéseivel. Ezenközben pedig szemernyit sem csitult a lárma, melynek eredetéről és okáról a következő fejezetben adunk számot az olvasónak.

[149] Köznapi nyelven: a feszítővas és a balta. *(Walter Scott jegyzete)*

HUSZADIK FEJEZET

Darsie Latimer története
(Folytatólag)

Soha még azóta, hogy kéményei először felmeredtek a Solway partján, Joe Crackenthorp fogadójában ilyen elegyes vendégsereg még nem ütött tanyát, mint aznap délelőtt. Többen közülük olyan emberek voltak, akiken látszott, hogy állapotjuk följebb való, semmint azt öltözékük avagy utazásuk módja sejtetné. Az őket kísérő szolgák személye is ellene mondott a gazdáik gúnyájából levonható következtetéseknek, s a szivárvány lovagjainak szokása szerint sűrűn célozgattak arra, hogy ők nem olyan legények, akik más urat is szolgálhatnának, mint csupán a legelőkelőbb nagyságot. Ezek az urak, akik legfőképp azért jöttek ide, hogy Mr. Redgauntlettel legyen találkozásuk, gondterheltnek s aggodalmasnak látszottak; együtt társalogtak és sétáltak fel s alá - láthatólag elmerülve a beszédben -, és minden érintkezést kerültek azokkal az utasokkal, akiket a vakvéletlen hozott aznap délelőttre ugyanazon útszéli pihenőhelyre.

Mintha a Fátum megesküdött volna, hogy meghiúsítja a jakobita összeesküvők terveit, aznap a szokottnál is jóval nagyobb volt a betérő vendégek száma, s e tisztes küllemű utasok színültig megtöltötték a fogadó ivóját, mert a szobákat a politika dolgában járó urak jobbára már mindet elfoglalták.

Egyebek között a jámbor Józsua Geddes is ide érkezett lelkének nagy szomorúságában utazgatva, ahogy ő maga szokta mondogatni, és könnyezve Darsie Latimer sorsa felett, akárha a maga elsőszülött gyermeke lenne. Végigjárta a Solway egész partvidékét s emellett többször a szárazföld belsejébe is beutazott ily alkalmakkor, még attól sem riadva vissza, hogy kitegye magát a gúnyolódok kacajának, sőt, mi több, komoly személyes veszedelmeknek is azáltal, hogy felkereste a csempészek, lókötők és egyéb törvényen kívüli egyének tanyáit, akik gyanakvó szemmel nézték kéretlen jöttét, és hajlottak arra, hogy kvékerbőrbe bújt finánccnak tekintsék. Hiába volt azonban minden fáradozás és kockázat, mit magára vállalt. Semmiféle kutatással nem sikerült felderítenie Darsie Latimernek még hírét sem; s ilyenformán már kezdett attól félni, hogy szegény fiatalembert külföldre szöktették... az emberrablás gyakorlata ugyanis nem volt ritkaság azokban az időkben, kivált Britannia nyugati partjainak mentén... ha ugyan sikerült elkerülnie valamely kurtább s véresebb végzetet.

Súlyos szívvel adta át paripáját, a derék Salamont a fogadós gondjaiba, és belépvén az ivóba, reggelit és különszobát kért a gazdától. Kvékerek s az olyan vendégfogadósok, mint az öreg Crackenthorp Apó, nem oly lelkek, kik békésen megférnének egymással. Az utóbbi válla felett sandán vendégére pillantott, és így felelt: - Ha itt akarsz reggelizni, akkor ott eszed meg, ahol a többi népek.

- És miért ne kaphatnék - kérdezte a kvéker - különszobát a pénzemért?

- Azért, Jonathan barátom, mert itt majd elébb kivárod a sorod, amíg a rendes emberek megkapják, amit rendeltek, ha meg nem tetszik, akkor mehetsz a magadfajták közé.

Józsua Geddes nem vitatta tovább a kérdést, hanem csendben leült egy padra, ahová Crackenthorp mutatta, és egy pint sörért kiáltott, kevés kenyeret, vajat és holland sajtot kért hozzá, azzal nekilátott, hogy lecsillapítsa étvágyát, melyet a reggeli levegő szokatlanul felcsigázott.

Mialatt a derék kvéker ekképp foglalatoskodott, egy másik idegen lépett az ivóba, s letelepedett annak az asztalnak a közelébe, melynél Józsua falatozott. Sűrűn tekingetett a kvéker felé, meg-megnyalogatta tikkadt, cserepes ajkait, látván, hogy amaz mint harap bele a kenyér-

be s a sajtba, és maga is beszippantotta vékony ajkait, mikor Mr. Geddes szájához emelte a fedeles kupát, mintha a másik ember eme tevékenységei szerfeletti mértékben felébresztették volna emésztőszerveinek rokonszenvű működését. Végül, mikor már láthatólag képtelen volt legyűrni vágyakozását, elhaló hangon megszólította az óriás termetű fogadóst, aki hatalmas teste minden ingerültségével dübögve járta az ivót, hogy... kaphatna-e fekete pástétomot?

- Még csak nem is hallottam fekete pástétomról - felelte a gazda, és már tovább akart menni, amikor a vendég belekapaszkodva a fogadósba, zamatos skót beszéddel ezt kérdezte tőle: - Akkor biztosan nincs ebben a házban író se, meg savó se, de egy kis malactarját se tudna hozni nekem, mi?

- Azt se tudom, miről beszél itt nekem az úr - mondta Crackenthorp.

- Nem tud tehát olyan reggelit adni nekem, amire egy skót shillingből is futja?

- Ami annyi, mint angol pénzben egy penny - felelte Crackenthorp mérgesen felkacagva. - Nem bizony, nagyuram, megmondom én úgy, ahogy van; ezt a mulatságot nem engedhetjük meg magunknak. Node azért kaphat valamit a hasába szerelemből, ahogy a bikaviadalban mondják.

- Becsületes ajánlatot sohasem szoktam visszautasítani - mondta az ínséges vendég -; és meg kell hagyni, hogy bármilyen átkozott ördögfajzat is az angol, tisztességgel bánik az olyan úriemberrel is, aki elől a fellegek éppen eltakarják a napot.

- Úriember!... mi a csuda! - fortyogott Crackenthorp. - Egy vörös petákja sincsen, de azért úriembernek képzeli magát! - Aztán megfogott egy tányért, melyen egy valaha felséges birkapástétom még mindig tekintélyes maradványai díszelegtek, és letette az asztalra, az idegen elé, így szólván: - Itt van uraságodnak; többet ér ez, mint a világ minden birkafejből főzött fekete pástétoma, ahogy arra maguk felé mondják.

- Nem rossz azért a birkafej se - felelte a vendég, de mivel nem mondta oly hangosan, hogy vendéglátó gazdája zokon vegye, e kis közbevetést tekinthetjük magánjellegű tiltakozásnak az égbekiáltó sértés ellen, mely Caledonia nemzeti eledelét érte.

Ennek előrebocsátása után nyomban hozzálátott, hogy a birkapástétom maradványait a tányérról a szájába telepítse, de oly hatalmas koloncokban, mintha háromnapi böjt után töltekezne ismét, és most az egész elkövetkezendő Nagyböjtre akarna előre készleteket felhalmozni.

Józsua Geddes elképedéssel szemlélte szomszédját, mert arra gondolt, hogy soha még az ínség ily kifejezését nem látta falatozó ember arcán. - Barátom - szólította meg, miután néhány percig figyelte -; ha ekképpen tömöd magad, bizonyosan megfulladsz. Nem innál egy kortyot az én kupámból, leöblíteni azt a temérdek száraz falatot?

- Való igaz - mondta az idegen, és félbeszakítva a lakmározást, a barátságos indítvány szerzőjére pillantott -; és nem is rossz javaslat, ahogy az Országgyűlésen mondanák. Hallottam már okosabb embertől is ennél botorabb javaslatot.

Mr. Geddes rendelt egy fél pint házi főzetű sört Peter Peebles barátunk asztalára, hiszen bizonyára már az olvasó is kitalálta, hogy a kérdéses vándor nem más, mint a szerencsétlen sorsú pereskedő.

Thémisz áldozata alig pillantotta meg a korsót, ugyanazzal a lendülettel, mellyel a pástétomra vetette magát, már meg is ragadta, lefújta habját, de olyan eréllyel, hogy egy kevese Mr. Geddes feje búbján állapodott meg, majd hirtelen visszaemlékezve, mit rendel ilyen esetben a jómodor, így szólt: - Egészségére, barátom! Micsoda! Olyan nagyra tartod magad, hogy még válaszra se méltatsz? Vagy talán süket vagy, s nem hallod?

- Kérlek, fogyaszd italod, barátom - mondta a derék kvéker -; te jó szándékkal mondtad, tudom, de mi magunk nem élünk ily léha szokásokkal.

- Micsoda! Akkor te kvéker vagy? - kiáltott fel Peter, és minden további ceremónia nélkül szájához támasztotta a kupát, és el se vette onnan, míg egyetlen cseppnyi „árpálé" is maradt még benne, - Ez aztán vérré vált - mondta, és nagyot szusszantva letette a korsót -; hanem másfél pint világos sör két embernek cseppnyivel talán kevesebb a kelleténél. Mit szólna kegyelmed még egy korsóhoz, vagy kérjünk mindjárt egy boldogságos skót pinttel? Nem fog kárba veszni az a sör.

- A magad zsebére azt rendelsz, kedves barátom, amit a kedved megkíván - mondta Geddes -; ami engem illet, örömest adakoztam természetes szomjad oltására, de félek, nem lenne ily egyszerű feladat eleget tenni a szokásoddá lett korhelység mértéktelen követelőzésének.

- Azaz magyarán szólva, visszavonod a kezességet, amit értem vállaltál, így van? Álnok vigaszt nyújtotok a népnek, ti kvékerek; no de mivel ennyi sok hideg sört megitattál velem... velem, aki nem szoktam effélét délnek előtte... azt hiszem, most már igazán megkínálhatnál egy pohárka brandyvel vagy törköllyel is. Én nem vagyok finnyás ember... megiszok én mindent, ami folyik és ízlik.

- Az én költségemre egyetlen cseppet sem - szóla Geddes. - Öreg ember vagy, és meglehet, hosszú és nehéz út áll még előtted. Ráadásul honfitársam is vagy, amiként nyelved forgásából ítélem, s én nem óhajtok módot nyújtani arra, hogy meggyalázd ősz fejed egy idegen országban.

- Ősz fejem, földi! - mondta Peter odakacsintva a körben álldogálóknak, akik kezdtek érdeklődést mutatni a társalgás iránt, abban reménykedve, hogy végignézhetik, amint a félnótás koldus, mert annak tűnt Peter Peebles, a bolondját járatja a kvékerrel. - Ősz hajam! Az a Magasságos Mennybéli billentse helyre a szemed látását, földi, ha nem tudod megkülönböztetni az ősz hajat a parókától! - Hatalmas kacaj követte az élcet, és, ami a száraz tapsnál jóval kedvesebb volt Peter fülének, egy közelükben álldogáló tengerész így kiáltotta el magát: - Crackenthorp Apó, hozz egy kancsó brandyt a komának. Én fizetem, ha csak ezért az egy szóért is.

Egy leányzó, aki az italt mérte, nyomban meghozta a brandyt, és Peter, arcán boldog vigyorral, töltött magának egy pohárral, kihörpintette, aztán így szólt: - Jóságos ég! Be illetlen voltam, hogy nem az úrra köszöntöttem. Egész megkótyagosodtam a kvéker fránya löttyétől. - Még egy pohárkával akart tölteni magának, de új barátja lefogta kezét, és figyelmeztette: - Nem, barátom; mindenkinek egyenlő esély jár... várd ki a sorod, ha nem veszed zokon - s azzal magának töltött, és oly derekasan felhörpintette, hogy Peter se tehette volna különbül. - És te barátom, mit szólasz ehhez? - folytatta a kvékerhez fordulva.

- Semmit, barátom - felelte Józsua -; a te torkodon csúszott le, nem az enyémen, és nem szoktam szólni semmit ahhoz, ami nem az én dolgom; de ha emberséges ember vagy, akkor nem látod el ezt a szegény embert a kicsapongás eszközeivel. Gondold meg, hogy részegen majd elkergetik az ajtótól, mint valami gazdátlan kóborkutyát, és talán el is pusztul valahol a dűnék között a réten. És ha az okozza halálát, amihez te segítetted hozzá, akkor a te lelkeden szárad a vére.

- Bizony istenemre, Nagykalap, neked igazad van, és nem is kap több vigasznedűt tőlem ez az aranyszőke fürtű, élemedett úriember. No meg dolgunk is van még mára, és akármilyen hibbant a képe, hátha mégis van valami spiritusz a fejében... Ide hallgass, öregapám; hogy hívnak, és mi szél hozott ebbe az eldugott fészekbe?

- Nem áll szabadságomban kitérni nevem ismertetésére - mondta Peter -; ami pedig az ügyemet illeti... van ott még egy picurka brandy a kancsó alján. Nem lenne helyes a lánynak hagyni; csak erkölcstelenségeket tanulna belőle.

- Megkapod a brandyt, ha elmondod, hogy mit művelsz itt, aztán nem bánom, álljon beléd a görcs tőle.

- Egy fiatal prókátort keresek, akit Alan Fairfordnak hívnak, és aki azt hitte, hogy kifoghat rajtam, és én most el is mondom kegyelmednek az egész ügyet - mondta Peter.

- Egy prókátort, jó ember! - kiáltott fel az Ugrabugra Jenny kapitánya... mert ő volt az s nem más, akinek megesett a szíve Peter szomján. - Az Isten áldjon meg, eredj a Solway túlpartjára a prókátorodat keresni, aki ha jól tudom, skót ügyvéd, nem pedig angol.

- Az angol ügyvédek, még mit nem! - kiáltott fel Peter. - Ördögöt vannak ügyvédek Angliában!

- Lelkemből kívánom, bárcsak igazad lenne - mondta Ewart -, de ezt meg ki az ördögtől hallottad?

- Carlisle-ban sikerült elcsípnem az egyik ügyész frakkját, és ő mondta nekem, hogy egész Angliában nincsen több ügyvéd rajta kívül, aki tudná, mi fán terem a zálogosítás! És amikor elmondtam neki, hogy ez a csalárd fickó, ez az Alan Fairford miként látta el az én védelmemet, azt mondta, hogy kiegészítő eljárást indíthatok... mintha nem lenne ennek az ügynek már amúgy is annyi kiegészítő eljárása, amennyit csak egy per elbírhat. Szavamra mondom, jó per az enyém, és a régi szép napokban bizony nem egy eljárást kölykezett; node az öszvér is az utolsó szem gabonától roskad össze, és én bizony nem vagyok hajlandó a beleegyezésemet adni ahhoz, hogy még megtetézzék valamiféle eljárással.

- És ez az Alan Fairford? - kérdezte Nanty. - Gyere, szopjad ki azt a csepp brandyt, aztán mesélj nekem róla, meg hogy javára vagy bánatára keresed-e.

- A magam javára, az ő bánatára - felelte Peter. - Otthagyta a gazember a peremet kifacsarva félúton a vesztés meg a nyerés között, és megugrott előlem Cumberlandbe az után a kergebirka legény, a Darsie Latimer után.

- Darsie Latimer! - szaladt ki Mr. Geddes száján a szó. - Tud uraságod valamit Darsie Latimerről?

- Lehet, hogy tudok, lehet, hogy nem - felelt Peter. - Nem áll szabadságomban válaszolni mindenki faggatózására, hacsak nem törvényhatósági helyről és jogi formában hangzik el a kérdés... kivált olyan helyen, ahol a népek olyan fene sokat képzelnek egy korsó savanyú sörről meg egy kupica brandyről. De egy igazi úriembernek, aki a reggelinél megmutatja, hogy valójában úriember, és amikor eljön a déli kortyintás ideje, akkor is kimutatja majd úriember mivoltát, annak talán méltóztatnék egyet-mást elmondani az ügyről, már ami úgy tűnhet, hogy érinti a felvetett kérdést.

- Nem vagyok kíváncsi én semmi másra, cimbora, csak arra, hogy azért keresed-e ezt a Mr. Alan Fairfordot, hogy a javára tégy, avagy azért, hogy a kárára. Mert ha jó szándékkal vagy, akkor talán elintézhetem, hogy szólhass vele. Ám ha valami gazságra készülsz, én bizony átbillentelek a Solway túlpartjára, és még azzal is megtoldom, hogy vissza ne gyere ilyen járatban, mert legközelebb megjárod.

Ewart kedélye és szavai arra késztették Józsua Geddest, hogy óvatosan lapítson, és hallgasson csendben, míg nem tudja világosan kideríteni, hogy a tengerész segíteni fogja-e avagy inkább gátolni Darsie Latimer felkutatásában. Elhatározta hát, hogy figyelmesen fülelni fog mindarra,

ami Peter és a másik között elhangzik, és kilesi az alkalmat, amikor az előbbi elválik új barátjától, és akkor majd maga is kifaggatja.

- Semmiképp se akarnék én komoly kárt tenni a szegény Fairford fiúban - mondta Peter Peebles -, aki bizony sok jó guinea-met bezsebelte már, akár előtte az apja; hanem csak visszavitetném, hogy folytassa az ügyemet, meg a maga dolgát. És talán még a kártérítéshez se ragaszkodnék, csak a díjat kérném vissza, na meg a perben szereplő összeg éves kamatját attól a naptól számítva, amelyen nekem az ő jogtanácsosi ténykedése folytán a pénzem birtokába kellett volna jutnom; és azt már kegyelmed is beláthatja, hogy ez igazán a legkevesebb, amit kérhetek *nomine damni*;[150] egyszóval, kérem, nékem eszemben sincsen összetörni a fiú csontjait. Élni és élni hagyni, ez az én elvem... bocsássuk meg, ami történt, és felejtsük el.

- Akármi legyek, Nagykalap koma - mondta Ewart a kvékerre pillantva -, ha értem, hogy mit akar ez a vén madárijesztő. Csak tudnám, hogy nem származik belőle semmi kár, ha ez a jóember találkozik Fairford urammal... mert akkor... nos, talán tehetnénk valamit a dolog érdekében. Te tudsz valamit az öregről?... Az elébb mintha pártfogásodba vetted volna.

- Nem különbül, mint bárkivel megtettem volna, aki ínséget szenved - mondta Geddes, aki egy cseppet sem bánta, hogy Nanty éppen őhozzá fordult -; de megpróbálom, hátha kideríthetem, kicsoda és mi járatban van ebben az országban. De nem volna jobb, ha kissé félrevonulnánk a nyilvánosságtól?

- Okos gondolat - mondta Nanty, és szavára a csapos leányzó egy oldalt nyíló kamrába vezette őket, és a nyomukban lépkedő Petert, akit az a reménység hozott, hogy bizonyára isznak még valamit, mielőtt elválnak. Alig telepedtek le, amikor az imént elhagyott ivóból hegedűszó hangzott fel.

- Én visszamegyek - mondta Peter felállva az asztaltól -; hegedűszót hallok, és ahol muzsika van, ott mindig kerül valami enni-innivaló.

- Éppen most akartam rendelni valamit magam is - mondta a kvéker -; de addig is, van valami kifogása az ellen, kedves barátunk, hogy megmondja nekünk a nevét?

- Semmi a világon, ha uraságodék teljes nevemen akarnak emlegetni a pohárköszöntőkben - felelte Peebles -, de máskülönben szívesebben elkerülném a válaszadást.

- Barátom - mondta a kvéker -, egyáltalában nem válik ugyan egészségedre, mert látom, hogy máris eleget ittál; hanem azért... Csapos, hozz nekünk egy-egy pohárka sherryt.

- A sherryt ugyan inkább kancsószám isszák, és egy pohárka vajmi kevés, hogy úriemberek eltereferéljenek mellette a megismerkedésük örömére... No de lássuk azt a hitvány sherryt - mondta Peter Peebles, előrenyúlva hatalmas kezével, hogy megragadja az aprócska cin-poharat, melybe a kor szokása szerint egyenesen a hordóból fejtették a nemes italt.

- Megállj, barátom - mondta Józsua -, még nem mondta meg, hogy milyen néven szólítsam kegyelmedet.

- Ravasz ez a kvéker - mondta Nanty félrevonulva -, megfizetteti vele az italt, mielőtt odaadja neki. Én meg vagyok akkora bolond, hogy biztosan hagytam volna berúgni, de annyira, hogy már a száját se tudja kinyitni, mielőtt eszembe jut, hogy kérdezzek is tőle valamit.

- Peter Peebles a nevem - bökte ki a perek lovagja meglehetősen morcosan, mint aki úgy véli, hogy túlságosan szűken mérték számára az itókát -, na és most mit szólnak hozzá az urak?

---

[150] Kártérítésként.

- Peter Peebles? - ismételte Nanty Ewart, és látszott tekintetén, hogy elréved valamin, amit ez a név idézett fel az emlékezetében, mialatt a kvéker tovább folytatta az egzaminációt.

- No de kedves Peter Peebles barátom, ezenkívül miként neveztetel? Hiszen tudhatod, hogy hazánkban az embereket mesterségük és hivatásuk szerint különböztetik meg; ezen a módon vannak vargák, halászok, takácsok meg egyebek; mások pedig földbirtokuk után neveztetnek (ami hívságra vall). Nos, téged vajon miként különböztetnek meg a többi hasonnevűtől?

- Peter Peebles vagyok, a Szegénysorú Peter Peebles *contra* Plainstanes *et per contra* híres perének felperese. Innen veszem úri címzetem; örökös *dominus litis*[151] vagyok.

- Soványka uraság lehet - mondta Józsua.

- Mondja csak, Mr. Peebles - szólt közbe Nanty, váratlanul félbeszakítva a társalgást -; nem volt kegyelmed valaha edinburghi polgár?

- Hogy *voltam*-e? - méltatlankodott Peter. - És *mostan* vajon miért ne lennék az? Nem tettem azt hiszem semmi rosszat, hogy eljátszottam volna ezt a jogomat, amivel egyszer a polgármester felruházott.

- Nos, kedves polgár uram, mondja csak... aztán nincsen kegyelmednek véletlenül háza is abban a városban? - folytatta Ewart.

- De még mennyire, hogy van... azazhogy mielőtt ez a balszerencse reám szakadt volna, nem is egy, de három szép bérházam is volt ott azokban a kanyargós utcákban, no meg a boltom és fölötte az emelet. De aztán a Plainstanes kirakott a szabad ég alá. No de sebaj, most majd én kerekedem fölébe.

- Nem volt kegyelmednek valaha háza a Presbiter közben? - kérdezgetett tovább Nanty.

- Ördöge van, habár kegyelmed éppenséggel nem látszik presbiteriánusnak - mondta Peter. - Igyunk a házam emlékezetére... (Hűha! Már a száján majd kiugrik a szíve ennek a rusnya kis pohárnak!) ...a küszöbtől az ereszig számítva legalább tizennégy fontnyi bért hozott évente, és még ehhez jött a pince, amit Lucky Littleworthnek adtam bérbe.

- És arra emlékszik-e, hogy volt egy szegény asszony bérlője, bizonyos Kittlebasketi Mrs. Cantrips? - kérdezte Nanty, aki már alig tudta leküzdeni feltörő érzelmeit.

- De még mennyire hogy emlékszem rá! Jó okom van rá, hogy ne feledjem - mondta Peter. - Adósom maradt a vén lotyó! A törvény pedig ezek után csak annyit tett a kielégítésemre, hogy elzálogosították és dobra verték a holmiját, és abból próbáltak kifizetni, ő meg elszökött előlem a dologházba, és húsz skót fonttal adósom még a mai napig is. Bizony gyalázat és visszaélés, hogy a dologház befogad tönkrement adósokat is, akik nem tudnak fizetni a becsületes és jóhiszemű hitelezőiknek.

- Úgy vélem, barátom - mondta a kvéker -, hogy önnön rongyaid megértésre taníthatnának felebarátaid mezítelensége iránt.

- Rongyaim! - kiáltott fel Peter, aki szó szerint értette Józsua feddését. - Van talán olyan épeszű ember, aki a legjobb ruháját ölti fel az utazáshoz, amikor mindenféle kvékerekkel meg más útszéli bitangokkal hozza össze a sorsa?

- Úgy hallom, hogy az öreg hölgy *meghalt* - mondta Nanty mérsékletet erőltetve magára, melyet azonban meghazudtolt szenvedélytől remegő hangja.

---

[151] Per ura.

- Felőlem élhet is, halhat is - felelte Kegyetlen Peter. - Minek éljen az olyan, aki nem tud a törvény szerint élni, és nem fizet a becsületes hitelezőjének?

- És most... most, hogy magad is ugyanolyan nyomorúságba taszíttattál, most sem bánod, amit ellene elkövettél? Most sincsen benned bűnbánat, amiért halálát okoztad annak a szerencsétlen özvegynek?

- Miért bánnám? - csodálkozott Peter. - A törvény az én oldalamon volt... esküdtszéki ítélet, utána árverés és dologház... fizetési kötelezettségek szándékos elmulasztása, tiszta sor, hiszen a fizetési felszólításokat mind rendben találta a bíróság... több pénzembe került az a banya, mint amennyit az egész cókmókja ért.

- Istenemre mondom! - kiáltott fel Nanty. - Ezer guinea-t adnék, ha lenne ennyi pénzem, hogy érdemes légy az eldöngetésre! Ha azt mondtad volna, hogy most már bánod, akkor már csak Isten és a magad lelkiismerete előtt kellene számot adnod róla; de hogy még hencegsz is a gazemberségeddel! Azt hiszed talán, semmi az, hogy éhínségre kárhoztattad az öreget, és züllésre a fiatalt... hogy az egyik asszonyt halálra juttattad, a másikat romlásra, egy férfit pedig száműzetésbe és kétségbeesésbe kergettél? Esküszöm a Teremtőre, hogy most nem menekülhetsz előlem!

- Hogy én?... Megtiltom, hogy hozzám nyúljon! - kiáltozott Peter. - Tanúmul hívom ezt a becsületes embert, hogy ha csak egy ujjal is hozzám nyúl, beperelem testi sértésért, testi sértéssel való fenyegetésért, becsületsértésért és tettlegességért. Szép kis lármát csap itt egy vénasszony miatt, aki már régen elpatkolt, és a lotyó lánya miatt, aki kiállt a sarokra, meg egy kicsapott teológus miatt, aki a tengerre szökött, még mielőtt felkötötték volna!

- Most aztán már megelégeltem - fohászkodott Nanty -; és mivel nem tanulsz a magad bajából, és képtelen vagy megbánni, amit elkövettél, majd megpróbálok én egy kis emberséget verni a fejedbe.

Míg beszélt, lecsatolta tengerészkardját; és Józsua - aki hiába próbálta félbeszakítani a szóváltást, melynek erőszakos végét előre látta -, bár bevetette magát Nanty és a vén pereskedő közé, ezzel sem tudta megóvni ez utóbbit két vagy három kardlap-ütéstől.

Peter Peebles, aki éppoly dicstelenül viselkedett szorultságában, mint amilyen önhitt pimaszsággal magára idézte a bajt, üvöltve iszkolt ki a szobából, de még a házból is, sarkában Nantyvel, akinek gerjedelme most már túlságosan heves volt, semhogy hajlott volna a mérsékletre; legvégül futott Józsua, aki még mindig közvetíteni próbált bármi áron, és egyre azt kiáltozta Nanty után, hogy tekintse a bűnös korát és nyomorúságos állapotját, Peter után pedig azt, hogy álljon meg, és helyezze magát az ő védnöksége alá. A ház előtt azonban Peter Peebles az érdemdús kvékernél sokkal nagyobb hatalmú védnökre talált.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Alan Fairford története

Olvasóink bizonyára emlékeznek még, hogy Fairfordot Dick Gardener azért vezette Fairladiesből az öreg Crackenthorp Apó fogadójába, hogy ott, amint a rejtélyes Buonaventure atya tudatta véle, megtörténjék áhított találkozása Mr. Redgauntlettel, és tárgyalást kezdjen vele barátja, Darsie szabadságának érdekében. Kísérője, Mr. Ambrose külön utasítására, az egyik hátsó ajtón vezette be Alant a fogadóba, és lelkére kötötte a fogadósnak, hogy adjon neki különszobát, bánjon vele tisztességgel, de máskülönben tartsa rajta a szemét, és ha valami okot lát, hogy azt gyanítsa, spionnal van dolga, zárja is be valahová. Mindazonáltal Alant közvetlenül semmi módon sem korlátozták a mozgásában, csak annyi történt, hogy bevezették a szobába, és megkérték, itt várja be annak az úriembernek a megérkeztét, akivel szólni óhajt, s aki, mint Crackenthorp egy jelentőségteljes főbiccentéssel megnyugtatta, egy órán belül egészen bizonyosan itt lesz. Majd újabb jelentőségteljes főbiccentéssel azt ajánlotta neki, hogy ne hagyja el a szobáját, mert olyan emberek vannak a házban, akik szívesen beleártják maguk a más ember dolgába.

Alan Fairford tartotta is magát a kocsmáros tanácsához, ameddig ésszerűnek találta; ám amikor egy nagyobbfajta lovascsapat érkezett a fogadó elé, s az érkezők közt felismerte Redgauntletet, akit Birrensworki Herries néven látott utolszor, és aki daliás, szálas termetével kivált a többiek közül, úgy vélte, legokosabb, ha lemegy a ház elé, abban a reményben, hogy közelebbről fürkészve, talán Darsie barátjára is rábukkan a lovascsapatban.

Az olvasó már tudja, hogy így cselekedvén alkalma nyílott felfogni Darsie estét nyergéből, noha annak álruhája és maszkja megakadályozta, hogy felismerje barátját. Bizonyára arra is emlékszik a nyájas olvasó, hogy míg Nixon Miss Redgauntletet és fivérét sietve beterelte a házba, nagybátyjuk, némiképp felbosszantva a váratlan és alkalmatlan közjátéktól, beszédbe elegyedett Fairforddal, aki őt elébb Herries, majd Redgauntlet néven szólította meg, melyeknek azonban egyikét sem volt hajlandó elismerni magáénak, nemkülönben a fiatal ügyvédet sem akarta megismerni, habár álarcként felöltött gőgös közönye sem rejthette el, hogy a helyzet bosszantja, sőt kínosan feszélyezi.

- Ha úgy gondolja, hogy feltétlenül ismeretséget kell kötnünk - mondta végül -, aminek magam semmi szükségét sem látom, kivált most, amikor legkevésbé sem vágyom társaságra, nyomatékosan kérem önt, tüstént közölje velem, amit mondani óhajt, és engedje, hogy fontosabb ügyeknek szenteljem magam.

- Bemutatkozásomat - mondta Fairford - ez a levél tartalmazza -, és átnyújtotta Maxwell levelét. - Meggyőződésem, hogy bármely néven tetszik uraságodnak neveztetni magát, kegyelmed és csakis kegyelmed kezébe kell átnyújtanom.

Redgauntlet megforgatta a levelet; aztán elolvasta tartalmát; majd újra megnézte a levelet, és szigorú hangon ezt az észrevételt tette: - A levél pecsétje fel van törve. Ilyen állapotban volt akkor is, amikor uraságod kézbe kapta?

Fairford éppannyira megvetette a hazugságot, mint bárki más... hacsak nem, mint Garasos Tom mondaná, „az üzlet érdekében” történik. Készséggel és határozott hangon válaszolt: - A pecsét érintetlen volt, amikor Summertreesi Maxwell úr átnyújtotta nekem.

- És hogyan merészkedett ön feltörni a nekem címzett levél pecsétjét? - mondta Redgauntlet felháborodva, bár talán nem is nagyon bánta, hogy beleköthet valamibe, ami nem tartozik a levél tárgyához.

- Soha egyetlen gondjaimra bízott levél pecsétjét sem törtem fel - mondta Alan -; nem annyira a címzettől való félelmemben, mint inkább a magam becsülete miatt.

- Ezt nagyon szépen mondta, ifjú ügyvéd uram - mondta Redgauntlet -, azt viszont kétlem, hogy önbecsülete odáig terjedt, hogy el se olvassa, vagy meg ne hallgassa a levelemet, valaki más olvasatában, miután a pecsét feltöretett.

- Kétségkívül hallottam a levél tartalmát - mondta Fairford -, és mondhatom, nem kis mértékben elképesztett.

- Nos - mondta Redgauntlet -, úgy vélem, hogy a helyzet *in foro conscientiae*[152] nagyjából ugyanaz, mintha saját kezűleg törte volna fel a pecsétet. Felmentve érzem magam az alól, hogy további tárgyalásba bocsátkozzam ily csalárd küldönccel, és ön csakis tulajdon magának köszönheti, ha utazása eredménytelenül végződött.

- Várjon, uram - mondta Fairford -, és tudja meg, hogy előzetes beleegyezésem nélkül ismerkedtem meg a levél tartalmával... mondhatnám, akaratom ellenére, ugyanis Mr. Buonaventure...

- Kicsoda? - csattant fel Redgauntlet riadó hangja. - *Kinek* a nevét említette?

- Buonaventure atyáét - mondta Alan -; egy katolikus papét, vagy én legalábbis annak vélem, akivel az Arthuret kisasszonyok Fairladies nevű kastélyában találkoztam.

- Az Arthuret kisasszonyok!... Fairladies!... Egy katolikus pap!... Buonaventure atya! - ismételte Redgauntlet meghökkenve Alan szavain. - Lehetséges, hogy az oktalan meggondolatlanság ilyen szertelen tébolyba csapjon át? Felszólítom önt, mondja meg nekem az igazságot. Feltétlen tudnom kell, hogy több-e az ön tudomása útszélen hallott, üres szóbeszédnél. Ön ügyvéd, s így bizonyára tisztában van vele, milyen kockázatot vállalnak azok a katolikus papok, akiket kötelességük e véres partokra küld.

- Ügyvéd vagyok, kétségkívül - mondta Fairford -, azonban abból, hogy polgári életemben ilyen tiszteletre méltó címet viselek, nem következik, hogy a besúgás vagy kémkedés is mesterségem lenne. Ez pedig talán elégséges bizonyítéka annak, hogy valóban találkoztam Buonaventure atyával.

Átnyújtotta Buonaventure levelét, és figyelte Redgauntlet arcát, míg végigolvasta. - Kétszeres téboly! - mormolta, s a szomorúság, visszatetszés és aggodalom kifejezése elegyedett tekintetében. „Ments meg, Uram, a barátaim oktalanságától", mondja a spanyol, „ellenségeim haragjától magam is megvédem magam."

Még egyszer figyelmesen végigolvasta a levelet, két vagy három percig gondolataiba mélyedt, miközben úgy tűnt, valamely fontos szándék ölt formát elméjében, melynek árnya lassan tekintetére borul. Ujjával intett csatlósának, Cristal Nixonnak, aki a jelre nyomban bólintással válaszolt, és egy-két lovas kíséretében Fairford felé indult. Az ifjú ügyvédben balsejtelmek támadtak, hogy fogságba akarják ejteni.

---

[152] A lelkiismeret ítélőszéke előtt.

Ebben a percben lárma hallatszott a házból, és rögtön utána Peter Peebles rohant ki az ajtón, mögötte Nanty Ewart kivont karddal, legvégül pedig az érdemdús kvéker, aki oly igen próbálta elhárítani mások feje fölül a bajt, hogy azt se bánta, ha a maga fejére idézi.

Vadabb s egyben komikusabb alakot aligha lehetne elképzelni, mint amilyen Peter Peebles volt, amint csattogva szedte a lábát, ahogy csak hatalmas csizmáitól bírta, leginkább talán egy menekülő madárijesztőre emlékeztetve; míg Nanty Ewart vézna, sorvatag alakja, orcáján a halál színével s szemében a bosszú csillogásával kísérteties ellentéte volt előle menekülő nevetséges üldözöttjének.

Redgauntlet közéjük vetette magát. - Minő szertelen bolondság ez? - kérdezte. - Kapitány, tegye el a fegyverét. Azt hiszi talán, hogy alkalmas az időpont részeg duhajkodásra, avagy hogy ily nyomorúságos lény méltó ellenfél egy bátor férfiúnak?

- Bocsánatát kérem - mondta a kapitány, miközben kardját hüvelyébe dugta. - Kicsit kijöttem a sodromból, ez nem vitás; de hogy valaki megértse, miért, a szívemben kellene olvasnia, és ahhoz még magamnak se nagyon van bátorságom. De most már biztonságban van tőlem ez a féreg. Az ég mindkettőnkön bosszút állt.

Míg így beszélt, Peter Peebles, aki félelmében előbb Redgauntlet háta mögé rejtőzött, kezdte visszanyerni bátorságát. Oltalmazója kabátjának ujját ráncigálva, így szólt hozzá: - Mr. Herries... Mr. Herries... - suttogta izgatottan - kegyelmed már annyi nagy jót tett velem, és ha most még egyet megtesz nekem, megbocsátom kegyelmednek azt a hordócska brandyt, amit Sir Henri Redkancsó kapitánnyal egyetemben ittak meg annak idején. Visszavonom a vádat; és menlevelet is kap majd nagyságod; és lássam bár Edinburghben a Kereszt körül sétálni, vagy éppen a Bíróságon, még hüvelykszorítóval se juttatja senki az eszembe, hogy valaha is fegyvert láttam kegyelmed kezében.

Ígéreteit Redgauntlet kabátjának oly heves rángatásával kísérte, hogy amaz végül megfordult és ráförmedt: - Ostoba bolond! Egy szóval mondd meg, mit akarsz.

- Jól van, jól van. Ha egy szóval, hát egy szóval - mondta Peter Peebles. - Van nálam egy elfogatóparancs az ellen az ember ellen, aki itt áll kegyelmed előtt, Alan Fairford nevezetű és foglalkozására nézve ügyvéd. Foxley bíró úr írnokától, Nicholas Faggott úrtól vettem azon az egy guinea-n, amit nagyságodtól kaptam.

- Hah! - horkant fel Redgauntlet. - Valóban van parancsod? Mutasd... Cristal Nixon, te meg ügyelj, nehogy valaki megszökhessen.

Peter óriási, zsíros bőrtárcát vett elő, mely piszkosabb volt, semhogy eredeti színét megállapíthatták volna a körülállók, s amely színültig volt jegyzetekkel, ügyvédnek szánt perösszefoglalókkal és csak az ég tudja, mi mindennel. Ebből a felbecsülhetetlen értékű paksamétából kiválasztott egy papírszeletet, és átnyújtotta Redgauntletnek, illetőleg Herriesnek, ahogy mindegyre szólongatta, s közben ezeket mondta: - Szabályos és jogerős letartóztatási parancs ez, kérem, melyet az én írásbeli nyilatkozatomra állítottak ki Alan Fairford ellen, akit én törvényesen szolgálatomba fogadtam, de ő megugrott tőlem, átszökött a határon, és most a környéken rejtőzik, hogy kibújjon vállalt kötelezettségeinek teljesítése alól; s ezért a papír megparancsolja minden zsandárnak és egyéb fegyverviselőnek, hogy kutassák föl és fogják le abból a célból, hogy a nagyméltóságú Foxley békebíró úr elé állíttassék egzaminációra, s ha szükséges, bebörtönzésre. Nomármost, igaz, hogy ez itten szépen le vagyon írva, de honnan kerítek én poroszlót ezen a vidéken, ahol csak úgy, egyetlen szóra előkapják a pisztolyt meg a kardot, és az emberek annyit se törődnek György király törvényével, mint az öreg Károlyéval? Most is, ugye, ez a részeg matróz meg az a korhely kvéker becsábítottak a csapszékbe, és

amiért nem akartam annyi brandyt adni nekik, hogy holtrészegre ihassák magukat, mind a ketten nekem estek, és bizony el is bántak volna velem cudarul.

Mialatt Peter ekképp karattyolt, Redgauntlet átfutotta szemével a parancsot, és nyomban látta, hogy Nicholas Faggott bizonyára rászedte Petert, hogy kicsalja az egy árva guinea-t a szegény, féleszű nyomorult zsebéből. Ám a békebíró tényleg aláírta, aminthogy mindent aláírt, amit az írnoka eléje tett, és Redgauntlet elhatározta, hogy felhasználja a papírt a saját céljaira.

Ezért anélkül, hogy határozott választ adott volna Peter Peeblesnek, komoly ábrázattal Fairfordhoz lépett, aki csendben várta, hogy véget érjen a jelenet, melynek szereplői között nem kis meglepetésére egy ugyancsak szembeötlő figurát fedezett fel: kliensét, Mr. Peeblest.

- Mr. Fairford - szólalt meg Redgauntlet -, számos ok indítana arra, hogy a kiváló Buonaventure atya kérésének, azaz inkább utasításának megfelelően cselekedjem, és tárgyalásba bocsátkozzam önnel gyámfiam jelen helyzetéről, kit ön Darsie Latimer néven ismer. Ám ki tudná jobban önnél, hogy a törvénynek valamennyien engedelmességgel tartozunk, még ha önnön érzelmeink ellenére kell is cselekednünk. Nos, ez a szegény ember elfogatóparancsot mutatott fel, amely önt a magisztrátus elé idézi; és én attól tartok, hogy e parancs előtt önnek is fejet kell hajtania, habár ezáltal késedelmet szenved az ügy, melyet velem megbeszélni óhajt.

- Elfogatóparancs ellenem? - kiáltott fel Fairford méltatlankodó felháborodással. - És ennek a szerencsétlen nyomorultnak az instanciájára? Ez merő cselfogás, méghozzá igen átlátszó cselfogás!

- Meglehet - válaszolta Redgauntlet nagy nyugalommal -, ön bizonyára jobban tudja; csakhogy az írás szabályosnak tűnik, és én, kiben oly tisztelet él a törvény iránt - mondta képmutatóan -, hogy ez volt szinte életem vezérfonala, nem tehetem meg, hogy ne bocsássam a törvény rendelkezésére azt a csekély segítséget, mit nyújthatok. Tekintse meg ön is, és győződjék meg róla, hogy ha cselfogás is, nem az én művem.

Fairford átfutotta szemével Peebles esküvel erősített vallomását, majd a parancsot is, aztán felkiáltott, hogy ez orcátlan visszaélés, s hogy mindazok, akik engedelmeskednek az ilyen parancsnak, felelni fognak tettükért, s kötelesek lesznek kártérítést fizetni. - Sejtem indítékait, Mr. Redgauntlet - mondta -, hogy miért járul hozzá ily nevetséges parancs foganatosításához. De ne higgye, hogy ebben az országban az egyik törvénytelen erőszakot el lehet kendőzni vagy jóvá lehet tenni egy újabbal. Ön józan és becsületes ember létére nem színlelheti, hogy ezt az iromány t törvényes parancsnak tekinti.

- Én, uram, nem vagyok ügyvéd - mondta Redgauntlet -, és nem állíthatom magamról, hogy tudnám, mi törvényes, mi sem; ez a parancs teljesen szabályos, és nekem ennyi elegendő.

- Ki hallott már olyant - mondta Fairford -, hogy egy ügyvédet is akképp kényszerítsenek vissza a peréhez, mint egy bányászt vagy sóvájárt[153] a szolgálatába, ha megszökik urától?

- Nem látok különbséget - mondta Redgauntlet szárazon -, hacsak azt nem, hogy az ügyvéd szolgálatai drágábbak és haszontalanabbak.

- Ön ezt nem gondolhatja komolyan - mondta Fairford -, ön nem gondolhatja, hogy ilyen silány fortéllyal fog kibújni az adott szó teljesítése elől, amit barátja, lelkiatyja fogadott esküvéssel. Meglehet, bolond voltam, amiért ily könnyen bíztam benne, de arra gondoljon, micsoda becstelenséget követ el, ha így visszaél bizalmammal. Kérem tehát kegyelmedet,

[153] Lásd *A szerző jegyzetei*-t: X. - Bányász és sóvájár.

fontolja meg, hogy ez a bánásmód felment engem valamennyi ígéretem alól, mellyel titoktartást fogadtam, és hallgatást mindarról, amit láttam, és amiről úgy sejtem, igen veszedelmes mesterkedés, s hogy...

- Hallgasson, Mr. Fairford - mondta Redgauntlet -, e ponton kénytelen vagyok félbeszakítani önt, a saját érdekében. Ha még egy szót hallok, mely arról árulkodik, mit látott vagy sejtett, az ön fogsága nagyon soká vagy nagyon is hamarosan véget fog érni, mégpedig bármelyik esetben is kevéssé kívánatos véget. Egyelőre biztos lehet abban, hogy néhány napon belül... talán még sokkal hamarább is... szabad lesz.

- És a barátom - mondta Alan Fairford -, akinek kedvéért ebbe a veszedelembe rohantam, vele mi lesz? Sötét lelkű és veszedelmes ember - kiáltott, felemelve hangját. - Többet nem hagyom magam rászedni álnok ígérgetéstől...

- Becsületszavamat adom önnek, hogy a barátja jól van - szakította félbe Redgauntlet -: talán még azt is megengedem, hogy találkozzék vele, persze, csak ha ön türelemmel fogja viselni a sorsát, mely elkerülhetetlen.

Alan Fairford azonban arra gondolva, hogy bizalmával először Maxwell, azután a pap is visszaélt, felemelte hangját, és felszólította a király minden hű alattvalóját, kik hallják szavait, hogy siessenek segítségére az erőszakkal szemben, mely fenyegeti. Nixon és két legénye azon nyomban megragadta, és miközben megpróbálták elhallgattatni, azon voltak, hogy behurcolják a házba.

Ekkor azonban a becsületes kvéker, aki eddig félrehúzódott Redgauntlet közeléből, bátran előlépett.

- Testvérem - mondta -, többet cselekszel, mint amennyiért felelni tudnál. Te jól ismersz engem, és tudod, hogy személyemben mélyen megsértett szomszédod áll előtted, aki becsületes és jámbor szívvel lakozott melletted.

- Csitt, Jonathan - mondta Redgauntlet -; jobb lesz, ha befogod a szád. Sem egy fiatal ügyvéd fondorlata, sem pedig egy vén képmutató jámborsága nem fog eltéríteni szándékomtól.

- Hitemre mondom - szólalt meg a kapitány maga is előlépve -, ez nem valami tisztességes játék, generálisom, és azt hiszem - folytatta -, a hajótulajdonosok se kényszeríthetnek rá, hogy cinkos legyek az efféle mesterkedésben. Ne babrálja uraságod a kardja markolatát, hanem ki vele, ahogy férfihoz illik, ha egy kis mérkőzésre kerekedett kedve. - Kirántotta kardját és folytatta. - Nem tűröm, hogy akár Fairford cimborámat, akár az öreg kvékert bárki ócsárolja a szemem láttára. Pokolba minden elfogatóparanccsal, akár hamis, akár valódi... a kolera a bíróba... az ördög vigye a zsandárokat! Itt van Nanty Ewart, és állja a szavát nemes és nemtelen ellen egyként, potyogjanak bár cigánygyerekek az égből.

A csatakiáltás, hogy „Pokolba minden elfogatóparanccsal!”, kedvesen csengett a csapszéki hadak fülében, s hasonlóképp népszerű volt körükben Nanty Ewart is. Halászok, lovászok, tengerészek és csempészek sereglettek köréjük csapatostul. Crackenthorp hiába próbált közvetíteni. Redgauntlet legényei már muskétáik után nyúlkáltak, de uruk megálljt parancsolt nekik, és egy villámgyors mozdulattal előrántva hüvelyéből kardját, rárontott a harciasan szájaló Nanty Ewartra, és kiütötte kezéből a fegyvert, de olyan erővel és ügyességgel, hogy az három yardnyira repült. Majd nyomban birokra ment vele, leteperte, és meglengette kardját feje fölött, mutatván, hogy legyőzött ellenfele kényre-kegyre hatalmában van.

- Nesze, te részeg csavargó - mondta -, megajándékozlak az életeddel; nem lennél rossz cimbora, ha nem akarnál mindenkivel ölre menni... No de hisz ismerjük mi Nanty Ewartot - mondta, a körülállókhoz címezve szavait, megbocsátó nevetéssel, s ez, valamint az erejét és merészségét kísérő ámulat végképp megszerezte számára a tömeg ingadozó hűségét.

- Éljen a Laird! - kiáltozták, miközben szegény Nanty feltápászkodva a földről, melynek ölén oly gorombán nyújtóztatták végig, megkereste kardját, felvette a földről, megtörölte, visszadugta hüvelyébe, és így mormogott fogai között: - Igaz, amit beszélnek róla, és amíg el nem jön az órája, cimborája marad az ördög. Többet nem állok az útjába.

Így szólván, vereségétől kedveszegetten meghunyászkodva eloldalgott a tömegből.

- Téged pedig, Józsua Geddes - szólt Redgauntlet a kvéker felé lépkedve, aki égnek emelt kézzel és szemmel nézte az erőszakos jelenetet -, nem riadok vissza letartóztatni békebontás vádjával, amely oly kevéssé illik színleg vallott elveidhez; és azt hiszem, keserves perceid lesznek a Bíróságon csakúgy, mint a Testvérek Társasága előtt is, ahogy ők nevezik magukat, akik között visszatetszést fog kelteni, hogy képmutató életük csendes folyását ilyen erőszakos események háborítják.

- Még hogy *én* az erőszak embere lennék?! - hüledezett Józsua. - Hogy *én* teszek olyant, ami méltatlan a Testvérek elveihez? Meghazudtollak, s mint keresztény embert, felszólítalak, hogy szűnj meg háborgatni lelkem békéjét az ily vádaskodásokkal. Elég szomorú számomra, hogy látnom kellett ezen erőszakos tettet, minek bekövetkeztét nem volt erőm megakadályozni.

- No de, Józsua, Józsua! - mondta Redgauntlet gúnyos mosollyal. - Te, aki lámpása vagy az igazaknak Dumfries városában s a környező vidéken, éppen te fogsz ennyire eltévelyedni az igazságtól? Nem akartál-e a szemünk láttára kivonni egy embert a törvény hatálya alól? Nem te voltál-e az, aki ezt a részeg fickót arra biztattad, hogy kardot vonjon, s nem forgattad-e vajon magad is furkósbotodat ügyed védelmében? Nem gondolod-e, hogy a sérelmet szenvedett Peter Peebles és a lelkiismeretes Cristal Nixon esküje, valamint azoknak az uraknak az esküje, akik szemtanúi voltak e különös közjátéknak, s kiknek az esküvés nemcsak alkalmi gúnyájuk, de vámházi dolgokban szó szerint ételük és italuk... nem gondolod-e, hogy ezen férfiak esküje fentebb hangzik majd ez ügyben, mint a te „úgy-úgy”-od vagy „nem-nem”-ed?

- Én kész vagyok bármire megesküdni - mondta Peter. - Ha esküvésre kerül a sor *ad litem*,[154] akkor már megy minden, mint a karikacsapás.

- Becstelenséget cselekszel velem, jóuram - mondta a kvéker, meg nem félemlítve az általános kacajtól. - Senkit sem bátorítottam arra, hogy vonja ki fegyverét, habár valóban megkíséreltem, hogy némely érvekkel megindítsak egy igazságtalan embert. Nem forgattam semminemű furkót, habár lehet, hogy az ősz Ádám tusakodott bennem, és ezért talán a szokottnál keményebben markoltam meg tölgyfa botomat, midőn azt kellett látnom, hogy az erőszak lebírja az ártatlanságot. De miért is mondom én az igazat s az igazságot neked, ki az erőszak embere voltál ifjúságodtól fogva? Inkább olyan nyelven szólok hozzád tehát, amelyet magad is képes vagy felfogni. Add át nekem ezen ifjakat - mondta, miután félrevonta Redgauntletet néhány lépésnyire a sokaságtól -, s én nemcsak hogy felmentelek a tulajdonom elleni merénylettel nekem okozott súlyos károk vádja alól, hanem váltságdíjat is fizetek neked értük és magamért. Mi hasznod származnék abból, hogy gonoszul bánsz a fiúkkal, és fogságodban tartod őket?

- Mr. Geddes - mondta Redgauntlet sokkal tiszteletteljesebb hangon, mint aminőt eladdig használt a kvékerrel szólván -, kegyelmed hangjából most nem az önérdek szól, és én

---

[154] A per folyamán.

tisztelem hű barátságát. Lehet, hogy félreismertük egymás elveit s indítékait; ám ha így van is, most nincsen időnk a magyarázkodásra. Nyugodjék meg. Kegyelmed Darsie Latimer barátját reményeim szerint magas méltóságra juttatom, s ezt kegyelmed is örvendezve szemlélheti majd... nem, kérem, ne próbáljon válaszolni. A másik ifjú néhány napi vagy talán csupán néhány órányi fogságot fog szenvedni, nem többet, mint amennyit megérdemel, amiért okvetetlenkedve olyasmibe ártja magát, amihez nincsen köze. Kegyelmed pediglen, Mr. Geddes, legyen oly bölcs, hogy szépen felül lovára, és elhagyja ezt a helyet, mely percről percre alkalmatlanabb a békesség emberének tartózkodására. Sáron Hegyén biztonságban bevárhatja az események alakulását.

- Barátom - felelte Józsua -, nem cselekedhetem tanácsa szerint. Legitten maradok, foglyaként bár, miként az imént fenyegetett, semhogy elhagyjam azon ifjút, ki miattam és az én balszerencsém miatt jutott jelen kétes biztonságú helyzetébe. Ezért tehát nem ülök fel Salamon nevezetű paripámra, sem nem fordítom fejét Sáron Hegyének irányába, míg a magam szemével nem látom a dolgok kimenetelét.

- Akkor viselnie kell a fogságot - jelentette ki Redgauntlet. - Nincsen időm tovább vitatni e tárgyat. Hanem, mondja, mit nézegeti olyan nagyon az embereimet?

- Az igazat szólva - mondta a kvéker -, azt csodálom, hogy szemeim itt látnak egy Benjie nevezetű süldő legénykét, akit, úgy látszik, a Sátán felruházott azzal a hatalommal, hogy mindenhová odarepíti magát, ahol valamely baj keveredik; vagyis joggal mondhatjuk, nincsen olyan gonosz tétemény ezen a vidéken, amiben neki benne ne volna legalább egy ujjacskája, ha ugyan nem az egész keze.

A fiú, aki észrevette, hogy amazok beszéd közben reá fordítják tekintetüket, zavartnak látszott, úgy tűnt, és leginkább elszelelni lett volna kedve; de Redgauntlet egy jelére mégis feléjük indult, és közben felöltötte azt a bárgyú ábrázatot s paraszti együgyűséget, mely mögé a kis kópék gyakran nem kevés körmönfontságot és zsiványságot rejtenek.

- Mióta vagy a csapattal, te gazfickó? - mordult rá Redgauntlet.

- A hálók lerombolása óta - felelte Benjie az ujját szopogatva.

- És mi végre követtél bennünket?

- Nem mertem otthon maradni a zsandárok miatt - felelte a fiú.

- És mit csináltál azóta, hogy eljöttél otthonról?

- Hogy mit csináltam? Nem tudom, mit kellett volna csinálnom. Nem csináltam én semmit a világon - mondta Benjie; de ekkor észrevett valamit Redgauntlet szemében, akivel tudta, hogy nem lehet tréfálkozni, ezért még hozzátette: - Semmit a világon, mindig csak a Cristal Nixon urat szolgáltam.

- Hm!... nocsak... valóban? - mondta Redgauntlet. - Nixon úr talán a saját hadaival áll csatasorba ezentúl? Ennek még a végére járunk.

Éppen folytatni akarta a faggatózást, amikor maga Nixon jött; tekintetében izgatott sietség látszott. - Megérkezett az Atya - súgta -, és az urak is kezdenek összegyülekezni a ház legnagyobb szobájában, és nagyságodat hívatják. Az úr unokaöccse is benn van a házban, és akkora lármát csap, mint akinek elment az esze.

- Nyomban intézkedem - mondta Redgauntlet. - Az Atyát utasításaim szerint szállásolták el?

Cristal bólintott.

- Nos, akkor fel a végső megpróbáltatásra - szólt Redgauntlet. Összekulcsolta kezét, felnézett az égre, keresztet vetett; majd ezen ájtatos cselekedet után (jószerével az első alkalom volt ez, hogy bárki is ájtatoskodni látta) megparancsolta Nixonnak, hogy gondosan őrködjön; tartsa a lovakat és az embereket készenlétben, bármi vészre számítva; legyen gondja a foglyok biztos őrizetére, de bánjon velük jól és emberségesen. E parancsokat kiadván sietős léptekkel bement a házba.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Az elbeszélés folytatása

Redgauntlet első útja unokaöccse kamrájába vezetett. Kulcsával kinyitotta az ajtót, belépett, és megkérdezte Darsie-t, mit óhajt, és miért csapott ily nagy lármát.

- Szabadságot akarok - mondta Darsie, akinek szenvedélye oly magasra csapott, hogy gerjedelmében nagybátyja dühe sem rémítette többé. - Szabad akarok lenni, és meggyőződni arról, hogy nem esett-e bántódása szeretett barátomnak, Alan Fairfordnak, kinek az imént a hangját hallottam.

- Fél órán belül szabad leszel, és megfelelő időben a barátodat is szabadon eresztjük, magad pedig szabad bejárást kapsz elzárásának helyére.

- Ez engem nem elégít ki - mondta Darsie. - Most rögtön látnom kell őt. Csakis az én kedvemért van itt, és csakis énmiattam forog veszélyben. Heves kiáltozást hallottam... kardok csattogását. Semmire sem megy velem, amíg a saját szememmel meg nem győződhettem épségéről.

- Arthur, drága öcsém - felelte Redgauntlet -, ne kergess a tébolyba! Tulajdon jövendő sorsod... nemzetséged sorsa... ezreknek sorsa... Britannia sorsa forog kockán e percben; és te csak egy nyomorult és jelentéktelen zugprókátor hogylétével törődsz!

- Egyszóval sérelem érte... és nagybátyám által? - kérdezte Darsie hevesen. - Tudom, hogy igen; és ha így van, rokonságunk sem fogja megvédeni kegyelmedet.

- Békélj, te hálátlan, önfejű bolond! - kiáltott rá Redgauntlet. - Várj... megnyugszol, ha saját szemeddel látod épségben és egészségben Alan Fairfordot, ezt a gyapjúzsákot, drágalátos barátodat? Megelégszel azzal, hogy meggyőződsz teljes épségéről, de meg sem kísérled, hogy szólj hozzá vagy társalgásba kezdj vele? - Darsie jelezte beleegyezését. - Akkor fogd meg a karom - mondta Redgauntlet -, te pedig, Lilias húgom, karolj a másikba, és jól vigyázz, Sir Arthur, mint viseled magad.

Darsie kénytelen volt belenyugodni e feltételbe, mivel jól tudta, nagybátyja semmiképp sem engedné, hogy szót váltson barátjával, aki alighanem arra ösztönözné, hogy szembeforduljon Redgauntlet leghőbb vágyaival: emellett némileg valóban meg is nyugodott, hogy Fairford személyét semmi sem fenyegeti.

Redgauntlet végigvezette őket egy-két folyosón (ugyanis a ház, mint már említettük, nem egyszerre és igen tervszerűtlenül épült), míg végül beléptek egy szobába, melynek ajtaja előtt őr állt, vállra támasztott muskétával, de jöttükre készségesen kinyitotta kulcsával az ajtót. A szobában Alan Fairfordot találták és a kvékert, láthatólag elmélyült társalgásba merülve. Midőn Redgauntlet és a hölgyek beléptek, mindketten felpillantottak, és Alan kalapját lekapva mély hódolattal meghajolt, melyet az ifjú hölgy, aki nyomban ráismert - habár maszkot viselt, s így az ifjú őt fel nem ismerhette -, némi zavarral viszonzott, talán ama bátor lépés emlékéből eredőleg, mely néhány héttel korábban különös találkozásukhoz vezetett.

Darsie szólni vágyott, de nem mert. Nagybátyja viszont csupán ennyit mondott: - Uraim, tudom, hogy önök aggódnak Mr. Darsie Latimerért, amiként ő is önökért. Megbízott, hogy közöljem önökkel, éppoly jól érzi magát, mint önök... remélem, rövidesen találkozhatnak. Addig is, noha egyelőre nem engedhetem szabadon az urakat, önöknek időleges fogságukban a lehető legjobb bánásmódban lesz részük.

Továbbindult, anélkül, hogy bevárta és meghallgatta volna válaszukat, mellyel sem az ügyvéd, sem a kvéker nem késlekedett; hanem csak mintegy búcsúzóul feléjük intve, a valódi és az álhölggyel karján kisétált a szobából a túlsó oldalon nyíló másik ajtón át, mely éppúgy zárva volt, és éppúgy őriztetett, mint az, amelyen beléptek.

Redgauntlet ezután egy egészen kicsiny szobába vezette őket, melyet csupán vékony válaszfal kerített el valamely nyilvánvalóan nagyobb helyiségtől; ugyanis a fal mögül a kor súlyos csizmáinak dobbanását hallották, mintha számos férfi járkálna fel s alá, valamint visszafojtott, izgatott suttogás hangját.

- Visszaadom valódi mivoltodat - mondta Redgauntlet unokaöccsének, miközben megszabadította lovaglószoknyájától és maszkjától -; és remélem, hogy az asszonyi gúnyával levetkőzöd asszonyi gondolataidat is. Ne pirulj, amiért oly álöltözetet viseltél, amelyre királyok és hősök is rákényszerültek már. Csak ha asszonyi csalárdság vagy asszonyi gyávaság fészkeli be magát a férfiúi kebelbe, akkor kell örökös szégyenbe burkolóznia annak, aki ekképp vált hasonlatossá az asszonyi nemhez. Kövess engem, Lilias pedig itt marad. Bemutatlak azoknak, akikkel, remélem, szövetségben látlak majd a legdicsőbb ügyben, melyért ember valaha is kardot fogott.

Darsie megtorpant. - Bátyám - mondta -, személyem felett hatalommal bír, de ne feledje, akaratom az enyém. Nem tűröm, hogy belekergessenek valamely fontos elhatározásba. Emlékezzen arra, mit már elébb is mondottam, s mit mostan elismétlek, csakis meggyőződésből vagyok hajlandó bármely fontos lépésre.

- De mi győzhetne meg, te ostoba gyermek, ha meg sem hallgatod s meg nem érted, mily indokok alapján cselekszünk?

Így szólván karon ragadta Darsie-t, és átment vele a szomszédos szobába, egy nagy helyiségbe, melyet részben különféle portékák, többnyire csempészáruk töltöttek meg. A bálák és hordók között számos úriember ült vagy járkált, s valamennyiük modora és külleme magasabb rangot sejtetett, mint amiről egyébként az egyszerű lovaglóruhák mutattak.

Súlyos aggodalom ült tekintetükben, midőn Redgauntlet beléptére kicsiny, zárt köreiket feloszlatva egyetlen csoportba gyűltek köréje, és ünnepélyesen üdvözölték, mely cselekedetük nem volt mentes valamely baljós mélabútól. Körülhordozva tekintetét, Darsie úgy vélte, hogy csupán kevés jele mutatkozik rajtuk ama merész reménységnek, mely rendszerint az elszánt és kétségbeesett vállalkozások ösztönzője, és kezdte hinni, hogy az összeesküvés magától is felbomlik majd, anélkül, hogy szükséges lenne nyíltan szembeszállnia heves természetű nagybátyjával, s ekképp magára vonnia a veszélyt, mely ily ellenszegülésnek bizonyos velejárója.

Mr. Redgauntlet azonban nem látta, vagy nem akarta meglátni a csüggedtség ily jeleit párthívei körén, hanem derűs arccal és meleg üdvözlő szavakkal lépett be közéjük. - Örvendek, hogy itt találkozunk, kedves lordom - mondta, mélyen meghajolva egy karcsú ifjú előtt. - Bízom benne, hogy nemes atyjaura, B--- és egész hű nemzetsége esküjét hozza... Sir Richard, mi újság nyugaton? Hallottam, hogy annak idején, amikor Derbynél megkezdődött a végzetes visszavonulás, kegyelmednek kétszáz embere állt készen a csatlakozásra. Ha újra kibontjuk a Fehér Lobogót, most majd nem fordítják vissza ily könnyűszerrel, sem erővel az ellenség, sem csalárdsággal az álnok barátok... Doktor Grumball, meghajtom fejem Oxford, a tudomány és hűség szülőanyjának képviselője előtt... Pengwinion, te cornwalli csóka, téged is északra fújt ez a jó szél?... Ah, derék cambro-britonjaim, mikor volt Wales utolsó a becsület versenyében?

Ilyen s ehhez hasonló bókokat osztogatott, melyeket a címzettek többnyire néma meghajlással vettek tudomásul; de amidőn egyik honfitársát köszöntötte, MacKellar nevezetűt, majd Summertreesi Maxwellt Pácbaesett Pate néven üdvözölte, ez így válaszolt: - Ha Pate nem

lenne ekkora bolond, akkor most Biztonságban élő Pate lenne a neve -; előbbi pedig, kifakult hímzésű ruhába öltözött, aszott, élemedett úriember, nyers őszinteséggel így szólt: - Tudod, Redgauntlet, én is csak úgy vagyok itt, mint jómagad; nincsen sok veszítenivalóm. Akik a múltkor elvették a földemet, most elvehetik akár az életemet is; engem már az se érdekel.

Az angol urak, akik még most is bírták őseik jószágait, zavartan tekingettek egymásra, és suttogni kezdtek valamit maguk között a rókáról, amelyik elvesztette a farkát.

Redgauntlet sietett megszólítani őket. - Tisztelt lordok és nemes uraim - mondta -, úgy látom, mintha valamelyes mélabú kerítette volna hatalmába gyülekezetünket, mely pedig oly nemes céllal sereglett egybe. Ekképp összegyűjtve, számunk túlságosan csekélynek s jelentéktelennek tűnhet, hogy megrendítse a fél évszázada meggyökeresedett bitorló rendet. De ne akként számláljátok sorainkat, hogy még mit bírnak izmaink s inaink, hanem hogy mire képes honfitársainkhoz intézett hívó szavunk. E kis csapatban nem egy olyan férfiú találtatik, aki képes hadseregeket támasztani, és vannak olyanok is, akiknek gazdagságából futja a hadak zsoldjára. És ne higgyétek, hogy azok a barátaink, kik távol maradtak, hűvösek s közönyösek az ügy iránt. Ha egyszer kiadjuk a jelszót, visszhangozni fogja mindenki, aki még őrzi szeretetét a Stuart-család iránt és mindenki... még nagyobb sereg... aki gyűlöletet érez a Választófejedelem iránt. Levelet kaptam...

Sir Richard Glendale félbeszakította a szónokot. - Valamennyien megbízunk vitézségedben s ügyességedben, Redgauntlet. Csodáljuk kitartásodat; s a te fáradhatatlan erőfeszítéseiden, valamint nemes és önérdeked nem tekintő, követésre hívó buzgalmadon kívül talán semmi nem lett volna képes összehozni ennyiünket is, egy megtört párt szétszórt maradványait, hogy ismét ünnepélyes tanácskozást tartsunk... mert, úgy vélem, uraim - mondta körültekintve -, ez csupán tanácskozás.

- Semmi egyéb - mondta az ifjú lord.

- Semmi egyéb - mondta doktor Grumball, óriási akadémikusi parókáját rázva.

- Csakis tanácskozás - visszhangozták a többiek is.

Redgauntlet ajkába harapott. - Remélem - mondta -, hogy többszöri tárgyalásaim, melyeket a jelenlevők legtöbbjével folytattam, jobban megérlelték az urak elhatározását, mint amennyire szavaik sejteni engedik, így most már azért jöttünk össze, hogy ne csupán tanácskozzunk, de cselekedjünk; amire valamennyien készen állunk. Egyetlen füttyentésemre ötszáz ember fog fegyvert.

- Ötszász emper! - sóhajtott az egyik walesi nemesúr. - Az Úr letyen nekünk irkalmas! Kértem én, mit tehet ötszász emper?

- Csak azt, amit a kanóc tesz az ágyúval, Mr. Meredith - felelte Redgauntlet. - Elfoglalhatjuk velük Carlisle-t, és önök is tudják, mit ígértek barátaink erre az esetre.

- Igen... - mondta az ifjú lord -, de ne siettessen bennünket, kedves Redgauntlet; azt hiszem, magunk is éppoly komolysággal és őszinte szívvel támogatjuk ezt az ügyet, mint kegyelmed, de nem óhajtunk vaktában belevágni. Óvatossággal tartozunk magunknak és családunknak, valamint azoknak is, akik megbíztak azzal, hogy képviseljük őket ezen a tanácskozáson.

- Ki sietteti uraságodat? Ki akarná vaktában belekergetni bármibe is e tanácskozást? Nem értem lordságodat - mondta Redgauntlet.

- Nem, uraim - mondta Sir Richard Glendale -, legalább azt ne engedjük, hogy újra lábra kapjon közöttünk a régi vádaskodás és viszály. A lord, kedves Redgauntlet, arra céloz, hogy ma reggel úgy hallottuk, az is kétes, hogy akár kegyelmed képes lenne annyi embert hozni,

mint amennyivel számol. Honfitársa, Mr. MacKellar, mielőtt kegyelmedék beléptek, kétségbe vonta, hogy a környék népe jelentős számban fegyvert fogjon, hacsak kegyelmed nem bír unokaöccse felhatalmazásával.

- Kérdezhetném - mondta Redgauntlet -, milyen jogon kételkedik akár Mr. MacKellar, akár bárki más, hogy képes vagyok-e teljesíteni azt, amit fogadtam. De a mi reményünk az egységben van. Itt áll unokaöcsém. Uraim, bemutatom önöknek Sir Arthur Darsie Redgauntletet, Redgauntlet várának urát.

- Uraim - szólalt meg Darsie dobogó kebellel, mert fájdalmas volt számára e döntő perc -, engedtessék meg kijelentenem, hogy felfüggesztem érzelmeim kinyilvánítását a vitatott fontos kérdésben, míg nem hallottam e gyűlésen jelenlevő urak véleményét.

- Folytassuk tanácskozásunkat, uraim - mondta Redgauntlet. - Megingathatatlan érvekkel fogok szolgálni unokaöcsémnek arra, hogy elfogadja határozatunkat, s ezek majd előznek minden aggályt, mely most talán még felhőzi elméjét.

Doktor Grumball köhintett, „megrázta isteni fürtjeit", és ekképp szólította meg a gyűlést.

- Oxford elveihez nem fér kétség, hiszen ez a város volt az utolsó, amely megadta magát a Bitorlónak; hiszen a tudományokban legfeljebb való tekintélyével élve mindig is elítélte Lock és a közgondolkozás más eltévelyítőinek szentségtörő, istentagadó és anarchikus tanait. Oxford ad pénzt és katonát, és odakölcsönzi tekintélyét is a jogos uralkodó ügyének. Csakhogy már gyakran megtévesztettek bennünket a külhatalmak, midőn hevületünk kihasználva, viszályt támasztottak Britanniában, de nem ám áldott (habár száműzött) uralkodónk érdekében, hanem csupán, hogy e belháborúságból ők maguk hasznot húzzanak, míg miránk, merő eszközeikre, a biztos romlás várt. Ezért Oxford nem kel fel mindaddig, míg el nem jön maga az Uralkodó, hogy a maga személyében kérje hűségünket, mely esetben Isten ellen való vétek lenne, ha megtagadnánk tőle engedelmességünket.

- Ez natyon pölcs tanács - mondta Mr. Meredith.

- Valóban - mondta Sir Richard Glendale -, ez sarkköve egész vállalkozásunknak, s az egyetlen olyan körülmény, mely engem s másokat valaha is arra késztethet, hogy fegyvert ragadjunk. Olyan felkelés, melynek élén nem maga Károly Edward áll, nem tarthat tovább, mint ameddig egy századnyi vörös zubbonyos gyalogság megérkezik a szétkergetésére.

- Ez az én véleményem is, valamint egész családomé - mondta az előbb már említett ifjú főúr -; s megvallom, némileg meglep, hogy ilyen veszedelmes találkozóra hívnak, anélkül, hogy bármi biztosat közölhetnének velünk a vállalkozás e mindennél fontosabb előfeltételéről.

- Bocsássanak meg, uraim - mondta Redgauntlet -, nem voltam ily igaztalan sem magamhoz, sem pedig barátaimhoz, de semmi mód nem állott rendelkezésemre, hogy távol lakó párthíveinkkel tudassam (a felfedeztetés óriási kockázata nélkül) azt, ami néhány nagybecsű barátom előtt nem ismeretlen. Éppoly bátran és eltökélten, mint húsz évvel ezelőtt, amikor bevette magát Moidart vadonjába, Károly Edward késedelem nélkül teljesítette hű alattvalóinak kívánságát. Károly Edward itt van az országban. Károly Edward itt van, ebben a házban! Károly Edward csupán az urak döntésére vár, hogy fogadja hódolatát mindazoknak, akik valaha is hűséges jobbágyainak nevezhették magukat. Aki most fordít köpönyeget vagy vált hangnemet, már csak uralkodója szeme láttára teheti.

Mély csend következett. Az összeesküvők közül azok, akik csupán a megszokásnak engedve csatlakoztak a vállalkozáshoz, vagy mert nem óhajtottak következetlennek tűnni, most rémülten látták, hogy a visszavonulás útja bezárult: mások, akik a távolból reményteljesnek ítélték a

tervezett felkelést, most, midőn a cselekvés pillanata ily váratlanul s elkerülhetetlenül felmerült előttük, reszketni kezdtek.

- Hogyan, lordok, uraim! - mondta Redgauntlet. - Az öröm s elragadtatás az, mi így elnémítja kegyelmetek? Hol maradnak a lelkes üdvözletek, mellyel jog szerinti királyunknak tartoznak, ki immáron másodízben bízza személyét alattvalóinak gondjára, nem rettenve vissza a megpróbáltatásoktól, melyeket előző hadjárata reámért, s attól sem, hogy annak idején nem egyszer kis híján üldözőinek fogságába esett? Remélem, nincsen közöttünk olyan, aki most, urának színe előtt nem lenne kész beváltani ura távollétében tett hűségesküjét?

- Én legalábbis - mondta az ifjú főúr eltökélten, kezét kardjára téve - nem leszek ilyen gyáva. Ha Károly valóban eljött e partokra, én leszek az első, ki köszöntöm, s életem, minden javammal egyetemben szolgálatára ajánlom.

- Istenemre montom - mondta Mr. Meredith -, úgy látom, Mr. Retkauntlet nemiken hatyott nekünk etyép választást.

- Megálljunk - mondta Summertrees -, van itten még egy kérdés. Hozott-e magával most is azokból az ír zsiványokból, akik legutóbb nyakát szegték dicső vállalatunknak?

- Egyetlenegyet sem - mondta Redgauntlet.

- Remélem - mondta doktor Grumball -, hogy katolikus papok sincsenek a társaságában. Nem akarom Uralkodóm lelkiismereti ügyeibe ártani magam, de mint az Anglikán Egyház érdemtelen gyermekének, kötelességem, hogy gondot viseljek biztonságára.

- Egyetlen pápista eb vagy macska sincsen vele, hogy Őfelsége személye körül ugasson vagy nyivákoljon - mondta Redgauntlet. - Maga az öreg Shaftesbury se kívánhatná, hogy országló fejedelem nagyobb biztonságban legyen a pápistaságtól... ami mindazonáltal talán nem is a legrosszabb vallás ezen a világon. Van-e valakinek még valaminő kételye, uraim? Avagy nem találtatik több tetszetős ok kötelességünk teljesítésének, eskünk beváltásának halogatására? Eközben Királyunk a mi nyilatkozatunkra várakozik... mondhatom, fagyos fogadtatásban részesül!

- Redgauntlet - szólalt meg Sir Richard Glendale csendesen -, szemrehányásaid sem fognak arra sarkallni, hogy belevágjak olyasmibe, amit józan eszem helytelenít. Azt, hogy magam is éppúgy becsben tartom fogadalmam, mint te, nyilvánvaló, hiszen itt vagyok, készen, hogy szívem legdrágább vérével segítsem az ügyet. De valóban kíséret nélkül érkezett a Király?

- Egyetlen ember sincs vele, kivéve az ifjú ---t, aki szárnysegédjeként kíséri, valamint inasát.

- Egyetlen ember; hanem, Redgauntlet, úri becsületszavadra, asszony sincsen vele?

Redgauntlet a földre sütötte pillantását, és így válaszolt: - Sajnálom, hogy azt kell felelnem... van.

Az urak egymásra tekintettek, és egy percig senki sem szólt. Végül Sir Richard folytatta: - Szükségtelen elismételnem, miként alakult Őfelsége barátainak jól megalapozott véleménye e felettébb sajnálatos viszonyról; e tárgyban valamennyien egyként érzünk. Feltételezem, hogy uraságod eljuttatta szerény tiltakozásunkat a Királyhoz, nemdebár?

- Ugyanazon erős szavakkal, melyekkel kegyelmedék megfogalmazták - felelte Redgauntlet. - Szeretetem Őfelsége ügye iránt nagyobb, mint félelmem nemtetszésétől.

- Azonban szerény intelmünk láthatólag hatástalan maradt. Ennek a hölgynek, ki kebelébe férkőzött, van egy nővére a Hannoveri Választófejedelem udvarában, és biztos tudomásunk van arról, hogy ennek ellenére titkos levelezésünk javarészt az ő őrizetére bízatott.

- *Varium et mutabile semper femina*[155] - mondta doktor Grumball.

- A varrótáskájában tartja a titkait - mondta Maxwell -, és valahányszor kinyitja, kiröppennek belőle. Ha már lógnom kell, jobb kötelet kívánok magamnak, mint egy hölgy köntösének zsinórja.

- Te is hitvány áruló leszel, Maxwell? - kérdezte Redgauntlet fojtott hangon.

- Nem én - mondta Maxwell. - Harcoljunk, s veszítsünk bár, s veszejtsenek el, de hogy egy ilyen bestia legyen az árulónk...

- Mérsékeljék magukat, uraim - intette őket Redgauntlet. - E gyarlóságban, mit kegyelmedék ily keményen fölpanaszolnak, királyok és hősök is osztoztak, és én erősen bízom abban, hogy a Király felülemelkedik rajta leghívebb alattvalóinak szerény kérelmére, midőn késznek látja őket mindenüket kockára vetni az ő ügyéért, ha teljesül e csekély feltételük, hogy mondjon le kegyencnője társaságáról, kire, jó okom van hinni, az utóbbi időben maga is ráunt. Ám ne sürgessük jó szándékú buzgalmunkkal. Királyi akarat lakozik benne, amint királyi születéséhez illő; s nekünk, uraim, kik hű hívei vagyunk, nekünk szabad legkevésbé előnyt húznunk a körülményekből, melyek gátat vetnek akaratának. Magamat is szintúgy meglep és sért, hogy útitársává tette e hölgyet, növelvén ezzel az árulás és lelepleztetés veszélyét. De most, midőn még alig tette lábát királysága földjére, mégse követeljünk tőle ily megalázó áldozatot. Legyünk nagylelkűek Uralkodónkhoz, s ha már megmutattuk neki, mit fogunk tenni érette, nagyobb méltósággal tudathatjuk vele, mely pontban várjuk el, hogy engedjen óhajunknak.

- Valóban nagy kár lenne - szólalt meg MacKellar -, ha ennyi szép szál úriember szétoszolna úgy, hogy még a kardját se vonta ki.

- Magam is az előttem szóló úr véleményén lennék - mondta Lord --- -, ha életemen kívül nem lenne más vesztenivalóm; de így nyíltan megmondom, mivel a feltételek, melyekhez családunk csatlakozását kötötte, nem teljesültek, nem tehetem fel egész nemzetségem minden jószágát egy ármányos asszony kétes hűségére.

- Fájdalom, hogy azt kell látnom, lordságod olyan elhatározásra hajlik - mondta Redgauntlet -, mely inkább öregbíti családja vagyonát, mint becsületét.

- Hogyan értsem e szavakat? - kérdezte az ifjú főnemes kevélyen.

- Nem, uraim - mondta doktor Grumball közéjük állva -, ne engedjük, hogy barátok között civódásra kerüljön sor. Valamennyien lelkesedünk az ügyért; hanem igazán szólva, habár tudom, milyen licenciákat követelnek maguknak a nagyok ilyen dolgaikban, és úgy hiszem, erre tekintettel is lehetünk, mégis azt mondhatnám, ildomtalanság, hogy egy uralkodó, ki azért jön, hogy az Anglikán Egyház engedelmességét követelje magának, ilyen társaságban érkezik... *si non caste, caute tamen*.[156]

- Vajon hogyan tudta akkor az Anglikán Egyház oly engedelmesen szolgálni a király víg kedélyű névrokonát? - jegyezte meg Redgauntlet.

Sir Richard Glendale vette át a szót, mivel tekintélye s dús tapasztalatai feljogosították arra, hogy döntő súllyal nyilatkozzék.

- Nincs időnk a sok habozásra - mondta -, legfőbb ideje, hogy elhatározzuk, mint fogunk cselekedni. Magam is éppúgy érzem, mint kegyelmed, Mr. Redgauntlet, mily kényes feladat a

---

[155] Az asszony mindig változékony és hajlítható.

[156] Ha nem tisztán, legalább okosan.

jelen helyzetben arra szólítani fel Uralkodónkat, hogy fogadja el feltételünket. De meg kell gondolnunk, minő végromlásra juthat ügyünk, minő vérontás és javaknak elkobzása követendi ezt párthívei sorában, s mindez csupán azért, mert Őfelsége oly elvakult vonzalommal ragaszkodik egy asszonyhoz, aki a jelen miniszter fizetett bérence, amiként hosszú éveken át Sir Robert Walpole-nak is bérence volt. Őfelsége küldje vissza a hölgyet a kontinensre, s a kard, melyre most esküdni kezem helyezem, nyomban kiröppen hüvelyéből, és tudom, sok száz másik is egyazon percben.

A jelenlevő többiek tanúsították egyhangú jóváhagyásukat.

- Úgy látom, hogy az urak tehát meghozták döntésüket - mondta Redgauntlet -, botorul, úgy vélem, mivel hiszem, hogy enyhébb s nagylelkűbb módon biztosabban elérhették volna azt, mit magam is éppoly kívánatosnak tartok, mint kegyelmedék. De mi légyen a teendő, ha Károly, nagyatyja hajthatatlanságával visszautasítja, hogy meghajoljon az urak kérése előtt? Sorsára akarják hagyni?

- Isten őrizzen ettől! - mondta Sir Richard sietve. - És az Isten bocsássa meg kegyelmednek, Mr. Redgauntlet, hogy ily csúfságot kiejtett a száján. Nem! Kötelességemnek fogom tartani, hogy teljes alázattal biztonságban visszakísérjem hajójára, és életem árán is megvédjem bárki ellen, aki megtámadná. De miután láttam vitorláit kibomlani, következő lépésemmel magamat fogom biztonságba helyezni, s visszatérek házamba; vagy pedig ha vállalkozásunknak addigra már híre ment, amint az felettébb valószínű, megadom magam a legközelebbi békebírónak, és fogadalmat teszek, hogy ezentúl békében fogok élni, s alávetem magam az uralkodó hatalomnak.

A jelenlevők ismét kinyilvánították, hogy egyetértenek mindazzal, amit szószólójuk mondott.

- Nos, uraim - mondta Redgauntlet -, nem szállhatok szembe valamennyiük egyöntetű véleményével; s el kell ismernem, hogy ez alkalommal a Király valóban semmibe vette szövetségünk feltételét, mely pedig igen világos szavakkal terjesztetett eléje. Most tehát az a kérdés, ki tudassa vele tanácskozásunk eredményét; mert feltételezem, hogy az urak nem kívánnak testületileg eléje járulni, és így megtenni indítványukat, hogy hűségük áraként bocsássa el családja egyik tagját.

- Azt hiszem, Mr. Redgauntletnek kellene tisztáznia a helyzetet - mondta Lord ---. - Amint-hogy kétségkívül ő volt az, aki eljuttatta tiltakozásunkat a Királyhoz, nála illendőbben és nagyobb eréllyel senki sem terjeszthetné eléje intelmünk semmibevételének természetes és elkerülhetetlen következményét sem.

- Én viszont úgy vélem - mondta Redgauntlet -, hogy azoknak kellene beterjeszteniük a határozatot, akik hozták; mert azt hiszem, hogy a hűséges B--- család képviselőjénél kisebb tekintély szájából aligha hinné el a király, hogy éppen ő az első, aki kibúvót keres az alól, hogy esküje szerint csatlakozzék hozzá.

- Kibúvót, uram! - ismételte Redgauntlet szavát Lord --- indulatosan. - Máris túlságosan sokat tűrtem el kegyelmedtől, de ezt nem engedhetem. Kegyeskedjék elkísérni a dűnék közé.

Redgauntlet megvetően felkacagott, s már indult is a heveskedő fiatalember után, amikor Sir Richard ismét közéjük állt. - Talán azért jöttünk össze, hogy kardunk egymás ellen fordítva végső jelét adjuk pártunk bomlásának?... Legyen türelmes, Lord ---; az ilyen tanácskozásokon sok mindent szó nélkül kell hagyni, ami más helyütt párbajhoz vezetne. Egy párt tanácsülésének is előjoga az, ami a parlamenté: válságos helyzetben senki sem ragaszkodhat gondosan megválogatott szavakhoz... Uraim, ha önök megtisztelnek bizalmukkal, magam járulok őfelsége színe elé, és remélem, hogy Lord --- és Mr. Redgauntlet elkísér küldetésemre.

Remélem, hogy teljes megelégedésünkre sikerül tisztáznunk e kínos kérdést, s ezután már fenntartások nélkül hódolhatunk Uralkodónknak, mikor is magam leszek az első, ki mindenem kockára vetem jogos perében.

Redgauntlet nyomban előlépett. - Uram - mondta -, ha elragadtatott hevületemben olyasmit mondtam, amely bár legkisebb mértékben is sértette lordságodat, sajnálom, hogy így történt, és bocsánatát kérem érte. Úriember ennél többet nem tehet.

- Magam ennyit sem kérhettem volna Mr. Redgauntlettől - mondta az ifjú főúr készséggel elfogadva Redgauntlet felajánlott békejobbját. - Nem ismerek senkit rajta kívül, aki ily súlyosan megfeddhetne anélkül, hogy ezáltal megalázva érezném magam.

- Akkor tehát remélhetem, hogy eljön Sir Richarddal és velem a kihallgatásra. Lordságod forró vére hevíti majd buzgalmunkat, míg a mi higgadtabb megfontolásunk lohasztja majd lordságod hevét.

Az ifjú lord mosolygott, és a fejét rázta. - Sajnos, Mr. Redgauntlet - mondta -, röstellem, de így igaz, hogy lelkesedésben kegyelmed felülmúl mindannyiunkat. De nem utasítom vissza a küldetést, amennyiben uraságod unokaöccsének, Sir Arthurnak is megengedi, hogy elkísérjen bennünket.

- Unokaöcsémnek? - mondta Redgauntlet, és tétovázni látszott, majd hozzátette: - Természetesen. Bízom benne - folytatta Darsie-ra pillantva -, hogy az eseményhez illő érzelmekkel fog színe elé járulni.

Darsie-nak mindazonáltal úgy tűnt, hogy nagybátyja inkább hátrahagyta volna őt, ha nem tart attól, hogy távollétében unokaöccse talán a még mindig habozó párthívek hatása alá kerülhet, vagy talán éppen ő gyakorol amazokra kedvezőtlen befolyást.

- Megyek - mondta Redgauntlet -, és bebocsátást kérek.

Egy perc múlva visszatért, és szótlan intett az ifjú főnemesnek, hogy induljon előre. Az ifjút Sir Richard Glendale követte, majd Darsie, s maga Redgauntlet zárta a sort. Végighaladva egy rövid folyosón, megmászva néhány lépcsőt, megérkeztek az ideiglenes kihallgatási terem ajtaja elé, melyben a Bujdosó Király hódolatukat várta. A helyiség a fogadó egyik később hozzátoldott építményének emeletén volt, silány bútorzatú, rendetlen, poros szoba; mert bármily elhamarkodottan ugrottak is bele az összeesküvők a vállalkozásba, arra mégis gondosan ügyeltek, hogy az idegenek figyelmét fel ne hívják az uralkodó szállására. Székében ült, amikor maradék híveinek küldöttsége, amint e négy férfiút nevezhetjük, belépett; ám ahogy felkelt, eléjük jött, és köszöntésük fogadva meghajolt, ezt oly méltósággal tette, ami magában pótolta mindazt, mi a külsődleges pompában hiányzott, és ezzel a nyomorúságos padlásszobát az alkalomhoz méltó teremmé változtatta.

Szükségtelen megjegyeznünk, hogy ugyanazon személy volt, kit már bemutattunk az olvasónak Buonaventure atya képében, mely néven a Herceget a Fairladiesben ismerték. Öltözéke nem különbözött attól, mit azon alkalommal viselt, kivéve bő teveszőr lovaglóköpenyét, mely alatt kecses vívókardot hordott rövid tőre helyett, valamint egy pár pisztolyt.

Redgauntlet előbb az ifjú Lord ---t mutatta be neki, majd rokonát, Sir Arthur Darsie Redgauntletet, aki megremegett, amikor fejet hajtva előtte, és megcsókolva kezét egyszeriben azon kapta magát, hogy olyan helyzetbe csöppent, ami könnyen felségárulásnak értelmezhető, s ő mégsem látta semmi módját, hogyan kerülhetné el e hódolatnyilvánítást.

Sir Richard Glendale-t láthatólag személyesen ismerte Károly Edward, s ahogy fogadta, tekintetében méltóság és jóindulat vegyült, miközben úgy tűnt, maga is rokonszenvezik a könnyekkel, melyek ezen úriember szemében felszöktek, midőn Őfelségét királysága földjén üdvözölte.

- Igen, kedves jó Sir Richardom - mondta a boldogtalan sorsú Herceg mélabús, mégis határozott hangon -, Károly Edward ismét eljött hűséges barátainak körébe... talán nem oly derűs reményekkel, mint annak idején, amikor még semmibe vette a veszélyt, de éppoly megvetéssel ama legrosszabb iránt, ami saját és országa jogainak kivívásában érheti.

- Örvendezem, Sire... és mégis... a fájdalom s a szomorúság is elfog, midőn újra itt látom Felségedet a brit partokon - szólt Sir Richard Glendale, majd elakadt, mert a feltoluló ellentétes érzelmek belefojtották a szót.

- Csakis hűséges és szenvedő népem hívása indíthatott arra, hogy újra felövezzem kardomat. Mert, Sir Richard, midőn azon tépelődtem, hogy mennyi hű és odaadó barátom veszett oda a kard s a proskripció által, vagy halt el külországokban, magára hagyottan s ínségben, gyakorta fogadtam esküvéssel, hogy semminemű reménység a magam hatalmának s gazdagságának nagyobbítására többé nem késztethet, sem arra, hogy síkraszálljak a címért, melyért követőimnek máris oly drágán kellett megfizetniük. De minthogy ennyi érdemes és becses férfiú véli úgy, hogy Anglia és Skócia ügye egy s azon Stuart Károlyéval, magamnak is követnem kell bátor példájukat, és ezért félretéve minden egyéb megfontolást, ismét előlépek mint népem szabadítója. Kegyelmedék hívására jöttem ide; és minthogy kegyelmedék előtt oly tökéletesen ismertek a körülmények, melyek távollétem folytán számomra szükségképpen ismeretlenek, merő eszköz lehetek csupán barátaim kezében. Jól tudom, hogy Herries Redgauntleténél és Sir Richard Glendale-énél hívebb szívre s bölcsebb elmére aligha bízhatnám magam. Várom tanácsukat, mint cselekedjünk, várom, hogy döntsenek Károly Edward sorsáról.

Redgauntlet Sir Richardra pillantott, mintha azt mondaná: „Képes lennél ily percben valamely újabb avagy keserves feltételt rákényszeríteni?" És a másik úr is csak a fejét ingatta, és tekintetét a földre szegezte, mint aki, bár eltökéltsége változatlan, mélyen átérzi a helyzet kényes voltát.

Csend következett, melyet a boldogtalan dinasztia szerencsétlen sorsú sarja tört meg, hangjában az ingerültség némely jeleivel: - Ez nagyon különös, uraim - mondta. - Értem küldtek s kiragadtak családom kebeléből, hogy élére álljak egy kétes és veszedelmes kalandnak, s midőn eljövök, önök még mindig habozni látszanak. Nem ezt vártam két ilyen férfiútól.

- Ami engem illet, Sire - jelentette ki Redgauntlet -, kardom acélja nem lehet keményebb szívem eltökéltségénél.

- Lord ---é és magamé szintúgy - mondta Sir Richard -, de kegyelmednek, Mr. Redgauntlet, tiszte volt, hogy kérésünkkel együtt bizonyos feltételeket is Őfelsége elé terjesszen.

- Én teljesítettem kötelességem Őfelsége és uraságtok iránt - mondta Redgauntlet.

- Nem tekintettem semminemű feltételt vagy egyéb körülményt - mondta királyuk méltóságteljesen -, csupán azt, mely azért szólított ide, hogy a magam személyében szerezzek érvényt jogaimnak. Ezt a feltételt teljesítettem is, mégpedig nem közönséges kockázatot vállalva. Most itt állok, készen, hogy a megtartsam szavam, és elvárom az uraktól is, hogy állják azt, amit fogadtak.

- Javaslatunk valami egyebet is tartalmazott avagy kellett volna tartalmaznia - mondta Sir Richard. - Egy feltétel csatoltatott hozzá.

- Nem láttam - mondta Károly félbeszakítva a szólót. - E nemes szívek iránt érzett szeretetemtől indíttatva nem akartam sem látni, sem olvasni semmi olyasmit, mi kisebbíthetné irántuk való baráti bizalmam s megbecsülésem, kiket oly nagyra tartok. Uralkodó és alattvalója között feltételnek nincsen helye.

- Sire - mondta Redgauntlet fél térdre ereszkedve -, Sir Richard tekintetéből úgy látom, az én hibámul rója fel, hogy Felségednek látszólag nincsen tudomása a tárgyról, melynek közlésével engem alattvalói megbíztak. Az égre kérem Felségedet, tekintse múltbéli szolgálataim és szenvedéseim, s ne engedje, hogy ily folt maradjon becsületemen! A „D" jelzésű üzenet, melynek ez itt a másolata, utalt arra a fájdalmas tárgyra, melyre Sir Richard most ismételten ráirányítani bátorkodik Felséged figyelmét.

- Uraim, önök erőszakkal olyan emlékeket ébresztenek bennem - mondta a Herceg haragjában mély pírral arcán -, melyeket, mivel oly felettébb idegennek hiszek az önök jellemétől, készséggel száműztem volna emlékezetemből. Nem feltételeztem, hogy hűséges alattvalóim oly hitvány léleknek tartanak, hogy szomorú helyzetem kihasználva akarjanak betörni magánéletembe, és szerződésben írják elő királyuknak, mit tegyen olyan dolgokban, melyekben a legalábbvaló béres is fenntartja magának a jogot, hogy maga döntsön. Az állam s a politika ügyeiben mindenkor bölcs tanácsadóim szava fog vezérelni, amint az uralkodóhoz illendő, ám mindazon ügyekben, melyek személyes vonzalmaimra s családomra vonatkoznak, ugyanolyan szabadságot követelek magamnak, mint aminőt minden alattvalómnak megadok, mert hisz enélkül annyit se érne a korona, mint egy koldus sípja.

- Ha megengedi Felséged - mondta Sir Richard Glendale -, magamra kell vállalnom a kötelességet, hogy kimondjam a kelletlen hangoztatott igazságot, de higgye el Felséged, mély tisztelettel és éppoly mély sajnálattal eltelve teszem. Való igaz, hogy elhívtuk Felségedet, álljon élére egy nagyszerű vállalkozásnak; s hogy Felséged előbbre tartva becsületét és hazája szeretetét a maga kényelménél, beleegyezett abba, hogy vezetőnk legyen. Ám ugyanakkor világosan kifejezésre juttattuk azt is, mit célunk eléréséhez szükséges és el nem mulasztható előzetes lépésnek tartunk... valamint azt is, hogy ez a körülmény csatlakozásunk feltétele... nevezetesen, hogy egy bizonyos személy, aki állítólag... nem merészelgethetem találgatni, mennyire igaz ez az állítás... bírja Felséged legbensőbb bizalmát, s akit ugyanakkor Felséged párthívei azzal vádolnak... nem épp megdönthetetlen bizonyítékok, de mindenesetre a legsúlyosabb gyanúok alapján... hogy könnyen árulójává lehet Felséged bizalmának... azt kérjük tehát, hogy ez a személy eltávolíttassák a Király háza népéből és az Uralkodó társaságából.

- Ez tűrhetetlen arcátlanság, Sir Richard! - csattant fel Károly Edward. - Azért csábítottak talán ide, ahol hatalmukban vagyok, hogy ilyen ildomtalan módon packázhassanak velem? És te, Redgauntlet, miért engedted, hogy idáig fajuljanak a dolgok, anélkül, hogy határozottabban tudtomra adtad volna, milyen sérelmekre kell felkészülnöm?

- Kegyes Uralkodóm - mondta Redgauntlet -, engem Felséged csak annyiban hibáztathat, hogy nem képzeltem, ily csekély akadály, mint aminő egy asszony társasága, valóban meggátolhat egy nagyszabású vállalkozást. Én egyszerű ember vagyok, Sire, őszintén szólok... álmomban sem gondoltam volna, hogy a kihallgatás első öt perce múltán Sir Richard és barátai ne adják fel ragaszkodásukat e feltételhez, melynek kikötése oly hálátlanság Őfelsége iránt, avagy hogy Felséged ne áldozza fel e szerencsétlen vonzalmat, annyi sok hűséges alattvalójának jól megalapozott tanácsára hallgatva, vagy akár csak fölösen aggodalmaskodó gyanújának engedve. Egyik oldalon se láttam oly akadályt, melyet ilyen súlyos helyzetben pókhálóként félre ne söpörhetnénk.

- Tévedett, uram - mondta Károly Edward -, mélységesen tévedett... amiként e percben is téved, amikor szíve mélyén úgy véli, hogy holmi különcködő, gyermeki és regényes szenvedély utasíttatta vissza velem az urak orcátlan javaslatát. Közlöm önnel, hogy akár holnap meg tudnék válni attól a személytől percnyi bánkódás nélkül; és hogy magam is fontolgattam már elbocsátását, oly okból, melyet csak magam ismerek; de azt is vegyék tudomásul, hogy sohasem leszek uralkodói és férfiúi jogaim árulója, aki e lépéssel szerzem meg magamnak azt a hűséget, melyre, ha az urak egyáltalában tartoznak vele nekem, születésem jogán tarthatok igényt.

- Fájlalom, hogy így történt - mondta Redgauntlet. - Remélem, hogy Felséged és Sir Richard egyaránt ismét fontolóra veszik döntésüket, vagy eltekintenek ettől a vitától a dolgok ily sürgető állása mellett. Szabad legyen alázattal Felséged emlékezetébe idéznem, hogy ellenséges területen tartózkodik; valamint hogy előkészületeink nem kerülhették el a hatalom figyelmét annyira, hogy biztonságban visszaléphessünk tervünk kivitelétől... oly igen így áll a helyzet, hogy szívem legmélyebb aggodalmával látom, talán még Felséged királyi személyére is veszély leselkedik, hacsak Felséged meg nem adja alattvalóinak azt az elégtételt, melyhez Sir Richard szerint oly makacsul ragaszkodnak.

- Bizony meg is van rá az okod, hogy mély legyen aggodalmad - mondta a Herceg. - Azt remélitek, hogy a fenyegető személyes veszedelem szorításában letörhetitek elhatározásomat, mit annak tudatában hoztam, hogy milyen jogok illetnek meg, mint férfit és királyi személyt? Állna bár készen a bárd s a vesztőhely a Whitehall ablakai előtt, akkor is inkább dédatyám útját követném, semhogy engedjek a legcsekélyebb kérdésben is, mely becsületembe vág.

Határozott nyomatékkal ejtette ki e szavakat, majd körbehordozta tekintetét a küldöttség tagjain, kiket egytől egyig (Darsie kivételével, mert ő úgy találta, hogy egy felettébb veszedelmes vállalkozás szerencsés fordulatának lehet tanúja) mély aggodalom és zavar töltött el. Végül Sir Richard szólalt meg ünnepélyes, habár méla hangon.

- Ha itt egyedül csak szegény Richard Glendale biztonsága lenne a tét - mondta -, nem tétováznék, hiszen sohasem becsültem annyira életemet, semhogy ne dobnám oda Felséged bármely csekély szolgálatára. Hanem én csupán küldönc vagyok... megbízott, kinek teljesítenie kell megbízatását, s akire ezernyi hang kiáltana átkot és jajt, ha nem hűséggel tenném. Felséged valamennyi híve, még maga Redgauntlet is úgy véli, hogy veszélybe kerül egész vállalkozásunk... hatalmas veszedelem támadhat Felséged személyére is... teljes romlásba dőlhet Felséged pártja és minden barátja, ha nem ragaszkodnak e feltételhez, melyet Felséged, sajnálatos módon, oly igen vonakodik teljesíteni. Mardosó fájdalommal teli szívvel szólok... s nyelvem képtelen kifejezést adni érzelmeimnek; mégis ki kell mondanom... a végzetes igazságot... hogy ha Királyi Felséged nem adja meg nekünk e kegyet, melyet feltétlen szükségesnek tartunk a magunk és Felséged biztonságára, Felséged egyetlen szavával tízezer embert fegyverez le, kik pedig készen állnak, hogy kardot rántsanak az ügy mellett... avagy, még világosabban szólva, megsemmisíti széles Nagy-Britanniában még a látszatát is egy királyi pártnak.

- És miért nem teszed hozzá még azt is - kérdezte a Herceg gúnyosan -, hogy a férfiak, akik mostanáig készek voltak fegyvert fogni értem, azzal fogják jóvátenni a Választófejedelem ellen elkövetett árulásukat, hogy maguk hurcolnak arra a végre, melyre oly sok kiáltvány szánt már? Vigyék fejemet a St. James-palotába, uraim. Irgalmasabb és dicsőségesebb tett lesz, mint oly helyzetbe csalván engem, mely teljesen hatalmukba ad, meggyalázni önnön becsületüket azzal, hogy becsületembe vágó ajánlatokkal környékeznek.

- Teremtőm, Sire! - kiáltott fel Sir Richard türelmét vesztve, összekulcsolt kézzel. - Minő hatalmas és jóvátehetetlen bűnben lehetnek vétkesek Felséged ősei, hogy ily elvakultsággal veretett meg egész nemzetségük! Jöjjön, Lord ---, barátainkhoz kell mennünk.

- Engedelmével, Sir Richard - vetette ellen az ifjú főnemes -, nem addig, míg nem tudjuk, minő intézkedéseket tehetünk Őfelsége személyes biztonságának megőrzésére.

- Ne törődjön velem, fiatalember - mondta Károly Edward. - Mikor felvidéki banditák és marhahajcsárok körében bujdostam, nagyobb biztonságban voltam, mint most, Anglia legjobb véreinek gyülekezetében... az ég önökkel, uraim; majd boldogulok a magam erejéből.

- Ezt nem tűrhetjük - mondta Redgauntlet. - Engedje meg Felséged, hogy én, ki e veszélybe juttattam, legalább biztonságos visszavonulásáról gondoskodhassam.

Így szólván kisietett a szobából, s követte unokaöccse is. A Bujdosó Herceg elfordítva tekintetét Lord ---ról és Sir Richard Glendale-ről, egy karszékbe vetette magát, mely a szoba túlsó végében állt, míg emezek ketten tőle távolabb állapodtak meg, és aggályos tekintettel suttogva tárgyaltak.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Az elbeszélés folytatása

Mikor Redgauntlet nagy sebtében és feldúltan elhagyta a szobát, az első ember, akivel a lépcsőn összetalálkozott, méghozzá oly közel a Herceg szobájának ajtajához, mely körülmény Darsie-ban gyanút keltett, hogy bizonyára hallgatózott az imposztor, csatlósa, Cristal Nixon volt.

- Mi az ördögöt művelsz te itt? - mordult rá gazdája szigorúan.

- A parancsait várom uraságodnak - mondta Nixon. - Remélem, minden rendben van, ugyebár?... Bocsássa meg kíváncsi buzgalmamat...

- Semmi sincsen rendben. Hol van a hajós... Ewart... mi is a másik neve?

- Nanty Ewart, uram. Milyen parancsot adjak át neki? - ajánlkozott Nixon készségesen.

- Majd magam közlöm vele - mondta Redgauntlet -, hívjad ide.

- De elhagyhatja nagyságod a kihallgatást? - okvetetlenkedett Nixon, még mindig késlekedve.

- Mit locsogsz? - rivallt rá Redgauntlet, homlokát táncolva. - Én, barátocskám, magam szoktam a dolgaim végére járni; te viszont, mint hallom, egy rongyos fullajtárt küldözgetsz magad helyett.

Nixon választ sem adva távozott, Darsie-nak úgy tűnt, kissé zavarba ejtve.

- Ez a kutya is egyre pimaszabb és lustább - mondta Redgauntlet -, de még egy darabig meg kell tűrnöm magam mellett.

Nixon egy perc múlva Ewarttal tért vissza.

- Ez az a csempész? - kérdezte Redgauntlet.

Nixon bólintott.

- Már kijózanodott?... Az elébb még itt randalírozott.

- Ahhoz elég józan, hogy megtegye a dolgát - mondta Nixon.

- Akkor hát ide hallgass, Ewart, szedd össze a legjobb legényeidet, és állj a csónakoddal a móló mellé; a többi emberedet vezényeld a brigg fedélzetére; ha maradt még a rakományodból, dobáld a tengerbe... megtérítem az árát, ötszörösen; és állj készen az indulásra Wales vagy a Hebridák, esetleg Svédország vagy Norvégia felé.

Meglehetősen mogorván felelt Ewart: - Igenis, uram.

- Menj vele, Nixon - mondta Redgauntlet, és megpróbált némi szívélyességet éreztetni szolgájával, akire neheztelt. - Ügyelj, hogy végezze a kötelességét.

Ewart komor ábrázattal hagyta el a házat, nyomában Nixonnal. A tengerész a részegségnek éppen azon a fokán volt, mely féltékennyé, hevessé és kötekedővé tette, anélkül azonban, hogy az ingerlékenységen kívül ennek bármi külső jele mutatkozott volna rajta. Míg a part felé mentek, Nanty szüntelen magában mormogott, de olyan hangosan, hogy kísérője minden szavát jól értette: - „Csempész”... az bizony, csempész... meg „dobáld a rakományod a tengerbe”... meg „állj készen az indulásra a Hebridákra vagy Svédországba”... meg még hová a pokol fenekére nem. És mi lett volna, ha azt válaszolom, hogy... te lázadó jakobita... áruló... áthajigállak a palánkon az átkozott cimboráiddal egyetemben... már derekabb embereket is

láttam a palánkról a tengerbe masírozni... fél tucatot egyetlen délelőttön... amikor még a túloldalon voltam.

- Bizony cudar szavakat vagdosott hozzád ez a Redgauntlet, cimbora - szólította meg Nixon.

- Mit mondasz? - hökkent meg Nanty Ewart kissé összeszedve magát. - Régi szokásom szerint már megint hangosan gondolkodtam volna?

- Ne bánjad - felelte Nixon -, csak egy jó barát volt az, aki hallotta, amit mondtál. Biztos nem bocsátottad meg még azt sem, ahogy Redgauntlet ma reggel kiütötte a kardot a kezedből.

- Ugyan már, nem haragszom én azért... csak ne lenne olyan átkozottul kevély és rátarti - mondta Ewart.

- Meg aztán - mondta Nixon -, én hithű protestánsnak ismerlek téged.

- Én az is vagyok - mondta Ewart. - Nem, a vallásomból még a spanyolok se tudtak kiforgatni.

- És barátja vagy György királynak és a Hannoveri Dinasztiának is - mondta Nixon nagyon lassan beszélve, miközben még mindig a part felé mendegéltek.

- Erre akár mérget is vehetsz, kivéve persze, ha üzletről van szó, ahogy a vén Garasos mondja. Szeretem György királyt, de nem engedhetem meg magamnak, hogy adót is fizessek neki.

- Törvényen kívüli vagy tehát - mondta Nixon.

- Hogy az vagyok-e? Meghiszem azt - felelte Ewart. - Szívből kívánom, bárcsak megint egyszer bévül lehetnék a törvényen. No de, igyekezzünk, kedvére kell tennünk a követelőző gazdánknak.

- Jobbat mondok én neked - mondta Nixon. - Átkozott rebellis népség tanyázik ám abban a kocsmában.

- Tudja azt mindenki - mondta a csempész -, de azt hiszem, már olvadozik a hógolyóbis.

- Van ott köztük valaki, akinek a feje megér... harminc... ezer... ezüstöt - mondta Nixon, szünetet tartva minden szó között, mintha az összeg nagyságát akarná érzékeltetni.

- Na és? - kérdezte Nanty gyorsan.

- Csak azt akarom mondani, ha ahelyett, hogy az evezőseiddel a móló mellé állnál, inkább felhúzod a fedélzetre a csónakodat, és rá se hederítesz, bármi jelet kapsz a partról, Istenemre mondom, Nanty Ewart, gazdag emberré teszlek örök életedre!

- Ohohó! Akkor tehát a jakobita uraságok még sincsenek olyan nagy biztonságban, mint amilyenben hiszik magukat? - kérdezte Nanty.

- Egy-két órán belül még annál is nagyobb biztonságban lesznek Carlisle várában - felelte Nixon.

- Mi az ördög! - rökönyödött meg Nanty. - És ugye te voltál az, aki besúgtad őket?

- Igen; Redgauntleték nyomorúságos bért fizettek a szolgálataimért... egy kutya is többet kapott nálam, és rosszabbul is bántak velem, mint a kutyáikkal. De most szépen besétált a csapdába a vén róka meg a rókakölyök is; és majd meglátjuk, hogy mit fog egy bizonyos hölgyike szólni a dologhoz. Láthatod, Nanty, őszinte vagyok hozzád.

- És én is őszinte leszek hozzád - mondta a csempész. - Akasztófára való vén bitang vagy... árulója annak az embernek, akinek a kenyerét etted! És még azt akarod, hogy én segítsek neked elárulni szegény, nyomorult ördögöket, én, kit magamat is annyiszor elárultak! Nem én,

még ha száz pápa, ördög és Stuart lenne is abban a házban. Visszamegyek, és megmondom nekik, hogy veszélyben vannak; ők is az én rakományom, szabályos árujegyzéket kaptam róluk, és gazdáim az én gondjaimra bízták őket. Megyek vissza...

- Megháborodtál? - kiáltott rá Nixon, aki most már látta, hogy elszámította magát, amikor azt hitte, hogy Nanty Ewart sziklaszilárd becsületét, hűségét akár sértődött harag, akár protestáns részrehajlása megrendítheti. - Nem mész sehová... csak tréfáltam.

- Visszamegyek Redgauntlethez, és majd meglátjuk, hogy ha te egyszer tréfáltál, ő majd nevet-e rajta?

- Oda az életem, ha megteszed - mondta Nixon -, hallgass az okos szóra.

Magasra nőtt sűrű rekettyésben jártak, mikor idáig értek a beszédben, s körülbelül félúton lehettek a ház és a móló között, habár nem egyenes vonalban, melytől Nixon, aki időt akart nyerni, észrevétlen eltérítette Ewartot.

Nixon most már látta, hogy kénytelen - valamely kétségbeesett lépésre szánni magát. - Hallgass az okos szóra - mondta aztán, amikor látta, hogy Nanty rendületlenül vissza akar menni a házba, majd hozzátette: - Vagy inkább hallgass erre! - s egy kis zsebpisztolyt rántott elő, és keresztüllőtte a szerencsétlen embert.

Nanty eltántorodott, de talpon maradt. - Eltörte a gerincemet - nyögte. - Megtetted nekem az utolsó nagy szolgálatot, és én nem akarok adósod maradni hálámmal.

Miközben az utolsó szavakat kiejtette, összegyűjtötte maradék erejét, egy pillanatig megvetette lábát, kivonta kardját és két kézre ragadva, levágta Cristal Nixont. A csapás egy elkeseredett és haldokló férfi minden erejével zúdult alá, és szinte hihetetlenül hatalmas volt Ewart satnya és kimerült testéhez képest. Átszelte a bitang kalapját, noha a bélésében vaslemez óvta, mélyen belehasított koponyájába, ahol a kard egy darabja is benn szorult, mert a csapás dühétől a fegyver is eltörött.

Bár kicsi volt a pisztoly és a lövés alig hallható, a lugger egyik tengerésze odament a hangra, és mindkét szerencsétlen embert holtan találta. Megrémülve attól, amit látott, s amiről azt hitte, hogy megboldogult kapitánya és egy finánc szerencsétlen találkozásának kimenetele (ugyanis történetesen nem ismerte Nixont személyesen), a tengerész rohanvást nyargalt vissza a csónakhoz, hogy bajtársaival tudassa Nanty sorsát, és azt javasolja nekik, hogy iszkoljanak a parttól hajójukkal egyetemben.

Eközben Redgauntlet, miután mint láthattuk, elküldte Nixont, hogy vész esetére biztosítsa a szerencsétlen Károly visszavonulásának útját, visszatért a szobába, ahol a Bujdosó Herceget hagyta. Egymagában találta.

- Sir Richard Glendale - mondta a boldogtalan Herceg - elment ifjú barátjával egyetemben, hogy a házban összegyűlt híveivel tanácskozzék. Redgauntlet, kedves barátom, nem okollak a körülményekért, melyek közé ily szerencsétlenül kerültem, habár nemcsak veszélynek, de egyben a megvetésnek is ki vagyok téve. Hanem azért határozottabb szókkal kellett volna tudtomra adnod, mily nagy fontosságot tulajdonítanak ezen úriemberek orcátlan javaslatuknak. Meg kellett volna mondanod, hogy semminemű egyezkedés sem hozhat eredményt; hogy ezek az urak nem olyan királyt áhítottak, ki uralkodik felettük, hanem épp ellenkezőleg; olyat, kit ők ellenőrizhetnek mindenben, a legfőbb államügyektől egészen magánéletének legbensőbb és csakis magát illető ügyeiig, melyeket az egyszerű emberek legtöbbje is igyekszik titokban tartani, és szentségként őrizni az illetéktelenektől.

- Az ég a tanúm rá - mondta Redgauntlet feldúlt lélekkel -, hogy a legjobb szándékkal cselekedtem, midőn Felségedet arra sürgettem, hogy idejöjjön. Meg sem fordult elmémben, hogy Felséged ily döntő pillanatban, mikor egy királyság reménye merül fel a láthatáron, habozhat feláldozni oly kapcsolatot, mely...

- Ne többet, uram! - szólt rá Károly. - Nem hatalmaztam fel rá, hogy mérlegre tegye érzelmeim ily tárgyban.

Redgauntlet mélyen elvörösödött, és meghajtotta magát. - Legalább abban reménykedtem - folytatta -, hogy valamely középutat találhatunk... s meg is kell találnunk és meg is fogjuk találni... Jöjj, öcsém. Újra felkeressük az urakat, és bízom benne, hogy szívet dobogtató újsággal térek meg.

- Sok mindent kész vagyok megtenni, hogy alkalmazkodjam kívánságukhoz. Újra brit földet tapodván nem szívesen hagynám el úgy, hogy egyetlen kardcsapást sem teszek jogaim visszaszerzésére. De ez, mit az urak követelnek tőlem, megalázó, és ezért e tárgyban lehetetlen engednem.

Redgauntlet, nyomában unokaöccsével, e rendkívüli jelenet vonakodó tanújával, ismét elhagyta a kalandos természetű Bujdosó szobáját, és a lépcső tetején Joe Crackenthorpba ütközött, aki reá várakozott. - Hol vannak az urak? - kérdezte a fogadóst.

- Amott a nyugati házban - felelte Joe. - Hanem Ingoldsby uram - Cumberlandben jobbára ezen a néven ismerték Redgauntletet -, azt akartam megmondani kegyelmednek, hogy muszáj azokat az embereket egy szobába raknom.

- Miféle embereket? - kérdezte Redgauntlet türelmetlenül.

- Hát azokat az idegeneket, akik a kegyelmed foglyai, és akiknek az őrizetével Cristal Nixont tetszett méltóságodnak megbízni. Az isten szerelmére! Elég nagy ház az enyém, de azért mi sem tudunk külön dutyit adni mindenkinek, mint a Newgate-ben vagy a tébolydában. Ott van először is az a kelekótya koldus, akiből nagy ember lesz, ha megnyeri a pörét, az Úr legyen segedelmére! Meg a kvéker és az ügyvéd, akik ellen zendülés a vád; és én kénytelen vagyok egy lakat alá rakni mindhármukat, mert már dugig teli a ház, és kegyelmed még az öreg Nixont is elküldte valahová, pedig ő még segítségemre lehetett volna ebben a felfordulásban. Meg aztán ezek a foglyok csak lefoglalják a szobákat, és nem rendelnek semmit az égadta világon, kivéve az öregembert, aki aztán ordibál mindenféléért teli torokból, de egyetlen petákja sincsen, amivel fizethetne.

- Csinálj velük, amit akarsz - mondta Redgauntlet, aki eddig is türelmetlenül hallgatta a fogadóst. - Csak arra vigyázz, hogy ki ne szökhessenek, és fel ne lármázhassák a környéket, a többi engem nem érdekel.

- Egy kvéker és egy ügyvéd! - mondta Darsie. - Ez csakis Fairford és Geddes lehet. Nagybátyám, engedje meg, hogy...

- Nem, öcsém - szakította félbe Redgauntlet -, ez az idő nem arra való, hogy kérdezősködjünk. Egy óra leforgásán belül magad fogsz dönteni sorsukról; semminemű merény nem készül ellenük.

Így szólván továbbsietett oda, ahol az urak tanácsülésüket tartották, Darsie pedig követte őt, abban reménykedve, hogy az akadály, mely kétségbeesetten kalandos tervük elé emelkedett, leküzdhetetlennek bizonyul, s ekképp ő nem kényszerül szakítani nagybátyjával, ami különben bizonyosan nem lenne veszélytelen tett. Az urak között vérmes vita folyt: a vakmerőbbek, azok, kiknek életükön kívül kevés vesztenivalójuk volt, minden kockázat ellenére is folytatni

akarták a megkezdett kalandot; míg a többiek, kiket csupán becsületük és feladni nem akart régi elveikhez való hűségük hozott ki a síkra, talán még örvendeztek is azon, hogy tisztes ürügyet kaptak visszahúzódni a kalandtól, melyre több vonakodással, mint lelkesedéssel vállalkoztak.

Eközben Crackenthorp kihasználva a Redgauntlettől sebtiben megszerzett engedélyt, indult, hogy egyetlen szobába gyűjtse a foglyokat, kiknek biztonságos őrizete szükségesnek ítéltetett; és az illendőséggel nem sokat törődve közös zárkájukul azt a szobát választotta ki, melynek bátyja távozása óta Lilias volt az egyetlen lakója. Ajtaján erős volt a zár, kettős pánt tartotta, s bizonyára ez volt az ok, amiért oly alkalmas fogdának találtatott.

Csekély szertartásossággal, ám annál több lármával ide vezette be Joe a kvékert és Fairfordot, miközben az előbbi az eljárás erkölcstelenségét, az utóbbi pedig törvénytelen voltát fejtegette, Crackenthorpnál azonban süket fülekre talált mindkettejük panasza. Utánuk a perek boldogtalan bajnokát lökte be közéjük a fogadós, jószerével hasmánt, mivel az illető személy némi ellenállást tanúsított a küszöbnél, minek eredményeképpen nagyot taszítottak rajta, és ő úgy rontott be a szobába, mint egy öklelő kos, méghozzá akkora lendülettel, mely őt magát akár a mennyezetig is felrepítette volna, háromszögletű kalapját pedig kócparókája búbjáról egyenesen Miss Redgauntlet arcába sodorja, ha a derék kvéker a gallérjánál fogva meg nem akasztja röptében Peter Peeblest. - Barátom - szólította meg az igazi jólneveltség hangján, mely oly gyakran találtatik a szertartásos udvariasság hiányában is -, nem vagy te való ezen ifjú hölgy társaságába. Mint láthatod, megrémítette, hogy bennünk ily hirtelenjében belöktek hozzája; és habár minket ezért nem érhet vád, úgy illő, hogy tisztességgel viseljük magunkat iránta. Jöjj tehát velem ide az ablakhoz, és én elmondom neked mindazt, mit tudnod kelletik.

- És mondd csak, cimbora, miért is ne szólhatnék én a hölgyhöz? - kérdezte Peter, akit már nem sok választott el a teljes részegségtől. - Nem ő lenne az első hölgy, akivel elbeszélgetek. Meg aztán miért félne tőlem? Nem vagyok én krampusz. És minek ráncigálsz engem ahhoz az ablakhoz? Elszakítod a kabátomat, és akkor beperellek, aztán majd fizetheted, hogy ismét *sartum atque tectum*[157] legyek.

E fenyegetés ellenére Mr. Geddes, akinek izmai éppoly kemények voltak, mint amilyen józan az ítélete, higgadt kedéllyel bár, oly erőt éreztetett Peterrel, mely ellen a jámbor nem hadakozhatott, s így vezette el a szoba túlsó végébe, ahol akár akarta, akár nem, leültette egy székre, maga pedig melléje telepedett, és sikerrel elejét vette, hogy a perek bajnoka zaklassa az ifjú hölgyet, akit társasága örömeivel szerencséltetni láthatólag nagy kedve kerekedett.

Ha Peter nyomban felismerte volna jogi tanácsadóját, igen valószínű, hogy még a kvéker jó szándékú erélye sem tarthatta volna kordában; hanem Fairford háttal állt a kliensének, akinek tekintetét (amellett, hogy a sör és brandy már némileg elhomályosította) sürgősen egy félkoronás szemlélése kötötte le, melyet Józsua tartott mutatóujja és hüvelykujja között, egyidejűleg e szavakat mondván: - Barátom, te nélkülözöl, de egyben könnyelmű is vagy. Ha jól használod, ez a pénzdarab nem csupán egyetlen napra lesz elegendő tested táplálására, és én neked ajándékozom, ha itt maradsz mellettem ülve, társaságot szolgáltatván nekem, mivel sem te, barátom, sem jómagam nem vagyunk illők hölgyek társaságába.

- Csak a magad nevében beszélj - mondta Peter gőgösen. - Én híres voltam arról, mennyire szívelt a szépnem; s amikor még boltom volt, a hölgyeket én bizony nem úgy szolgáltam ki, mint Plainstanes, az a faragatlan csirkefogó! Ez is volt az egyik ok, amiért összekülönböztünk.

---

[157] Ép és egész.

- Kedves barátom - mondta a kvéker, aki észrevette az ifjú hölgy újból feltámadó félelmét, hogy Peter odatolakszik melléje -, szeretném, ha mesélnél nekem a peredről, ami oly nagy hírre jutott.

- Hírre jutott?... Meghiszem azt - mondta Peter, mert a kvéker azt a húrt pendítette meg, mely háborodott elméjében mindenkor visszhangot vert. - És nem is csodálkozom azon, hogy a népek, akik mindent csak a külső pompáról meg ragyogásról ítélnek meg, azt képzelik, hogy irigylésre méltó vagyok. Való igaz, hogy nagyszerű dolog hallani, amint a régi parlamenti alsóház boltozatos mennyezete alatt mennydörgő hangon elkiáltják az ember nevét... „Szegénysorú Peter Peebles *contra* Plainstanes *et per contra*"... és mind a legjobb ügyvédek, mint megannyi prédára gyűlő saskeselyű, futva összegyülekeznek, némelyek, mert maguk is benne vannak a perben, mások meg azért, hogy hadd higgyék az emberek, nekik is van valami közük hozzája (mert minden szakmának megvannak a maga fortélyai, nemcsak annak, hogyan kell eladni a muszlint)... látni, amint a gyorsírók hegyezik tollukat, hogy gyorsan jegyezhessék a vitát... amint maguk a bírák is úgy fészkelődnek a székükön, mint aki egy jó ebéd mellé telepszik, és küldözgetik az írnokokat a periratokért meg az ügy egyéb csatolmányaiért, akik szegény fejük aligha tehetnek egyebet, mint hogy maguk meg az irattárosokat hívják, segítsenek cipelni az aktacsomagokat. Mindezt látni - folytatta Peter a nem múló gyönyör s elragadtatás hangján -, és tudni, hogy a sok finom ember között csak olyasmi történik, csakis olyasmi hangzik el, talán még három óra hosszat is, ami velem s az én ügyemmel kapcsolatos... bizony, nem csodálom, ha te is, komám, valóságos evilági megdicsőülésnek hinnéd! Pedig, szomszéd, ahogy már mondtam neked, megvan a maga hátulütője is a dolognak jócskán. Néha eszembe jut az én kis házam, ahol ebéd, vacsora, reggeli mindig került az asztalra, mintha tündérek röpítették volna oda, és nem kellett kiáltozni, hogy hozzák már... esténként meg az a jó ágy... meg a kis pénzecske a zsebben. Meg aztán látni, hogy az ember minden földi vagyona egy mérleg serpenyőjében himbálózik, egyszer föl, másszor le, ahogy a bíró szava hol a felperes, hol az alperes felé hajlik. Bizony, barátom, néha már azt is bánom, hogy belekezdtem ebbe a pereskedésbe... bár ha azt a hírnevet és dicsőséget tekinted, amihez általa hozzájutottam, akkor biztosan el sem akarod hinni nekem, amit mondok.

- Valóban, barátom - mondta Józsua felsóhajtva -, örülök, hogy találtál valamit ebben a pörlekedésben, ami kárpótol az éhezésért és nyomorúságodért; habár azt hiszem, ha az emberi becsvágy más céljait is ily figyelmesen szemlélnénk, azok előnyeit is csupán ily csalfának találnók, mint ezeket, melyek a te végeérhetetlen pereskedésedből reád háramlanának.

- No de sebaj, cimbora - mondta Peter -, pontosan elmondom neked, mint állanak a csatolt eljárások, és bebizonyítom, hogy kivágom magam belőlük most, amikor már markomban tartom ezt a kelekótya Fairford legénykét.

Alan Fairford éppen az álarcos hölgyhöz beszélt (ugyanis Miss Redgauntlet nem vette le lovaglómaszkját), s mivel látta rajta a riadalmat, igyekezett megnyugtatni, hogy rendelkezésére áll mindazzal a segítséggel, mit jelen helyzetében nyújthat, amikor egyszerre felfigyelt a saját, fennhangon kimondott nevére. Hátratekintett, és megpillantva Peter Peeblest, gyorsan vissza is fordult, nehogy ügyfele észrevegye, aki valóban nem is látta meg, oly komolysággal belefeledkezett a diskurzusba, mit a legtiszteletreméltóbb férfiúval folytatott, akinek figyelmét valaha is sikerült lekötnie. E kis mozdulat, rövid volt bár, Alant váratlan előnyhöz juttatta; ugyanis mialatt ő hátrapillantott, Miss Lilias, ki tudja, miért, megragadta a pillanatot, hogy megigazítsa maszkját, de oly ügyetlenül tette, hogy amikor az ifjú visszafordult, megpillantott arcvonásaiból annyit, amennyi feljogosította, hogy szép kliensként szólítsa, és a régi ismerős merészségével bátrabban ajánlja a hölgynek segítségét és védelmét.

Lilias Redgauntlet levette maszkját pírban égő arcáról. - Mr. Fairford - szólalt meg alig hallható hangon -, az ön jelleme eszes és nagylelkű úrra vall, de mi már egyszer oly helyzetben találkoztunk, amelyet ön bizonyára különösnek talált, s amelyben személyem félreértéseknek lehetett kitéve, legalábbis látszólagos szabadosságom miatt, ami megbocsáthatatlan lenne, ha nem oly alkalommal jártam volna önnél, amikor legdrágább érzelmeim sürgettek közbelépnem.

- Ha kegyed szerető vonzalommal viseltetik az én drága Darsie Latimer barátom iránt - mondta Fairford, hátrább húzódva s korábbi közeledéseinél észrevehetően tartózkodóbb hangnemben -, ez megkettőzött joggal ruház fel, hogy segítségére legyek... - Hirtelen elhallgatott.

- A húgának, ugye ezt akarta mondani - egészítette ki Lilias.

- A húgának! - felelte Alan elképedve. - Testvérek a gyengéd ragaszkodásban, ugyebár így értsem?

- Nem uram; drága fivéremet, Darsie-t és jómagamat a vérrokonság kötelékei fűznek össze, és nagyon örülök, hogy én vagyok az, ki ezt tudatom barátjával, kit ő legtöbbre becsül.

Fairford első gondolata az a heves szenvedély volt, melyet Darsie a szép ismeretlen iránt levelében kifejezésre juttatott. - Jóságos ég! - kiáltott fel. - És ő vajon hogyan viselte el a felfedezést?

- Beletörődéssel, legalábbis remélem - felelte Lilias mosolyogva. - Tökéletesebb húgot bizonyára könnyen találhatott volna magának, de olyant aligha, aki nálam jobban szeretné.

- Csak azt akartam... csak azt szerettem volna mondani - hebegte a fiatal ügyvéd, aki egy pillanatra elvesztette lélekjelenlétét -, azazhogy, azt szerettem volna kérdezni, vajon most hol van Darsie Latimer?

- Ugyanebben a házban, nagybátyja gyámsága alatt, akit, azt hiszem, kegyelmed atyja házának látogatójaként, Birrensworki Herries néven ismer.

- Nyomban sietek hozzá - jelentette ki Fairford. - Őt kerestem veszélyek és megpróbáltatások közepette; rögvest szólnom kell vele.

- Ön elfelejti, hogy fogoly - mondta az ifjú hölgy.

- Igaz... igaz is; de nem tarthat sokáig fogságom... a vád oly nevetséges.

- Sajnos - mondta Lilias -, a mi sorsunk... legalábbis bátyámé és az enyém... a mostani, talán órácskánál is rövidebb idő tárgyalásain múlik. Önre, uram, hitem s előérzeteim szerint rövid fogságon kívül egyéb nem vár; nagybátyám nem kegyetlen és nem is igazságtalan, habár nála kevesen mentek messzebb az ügy szolgálatában, melyet magáévá tett.

- Azaz a Trónkö...

- Az isten szerelmére, halkabban beszéljen! - szólt rá Lilias, kinyújtva feléje kezét, mintha így akarná megállítani. - Ez a szó az életébe kerülhet. Ön nem tudhatja... és nem is tudja... milyen félelmetes helyzetben vagyunk, melybe, félek, bátyámhoz fűződő szeretete önt is belerántotta.

- Valóban nem ismerem helyzetünk részleteit - mondta Fairford -, de bárminő veszély fenyegessen, nem fogok visszariadni, ha így kívánja barátom érdeke... vagy - tette hozzá félénkebben - barátom húgáé. Engedtessék meg nekem a reménység - mondta -, drága Miss Latimer, hogy jelenlétem talán nem bizonyul haszontalannak; hogy így lehessen, engedje meg, hogy bebocsátást kérjek bizodalmába, amire tudom, más körülmények között nem lenne jogom.

Míg beszélt, a szoba távolabbi ablakának mélyedése felé vezette Liliast, és közben elmondta neki, hogy sajnos, bármely pillanatban rátörhet az a bolond vénember, akinek belépte annyira megrémítette; majd Darsie Latimer lovaglószoknyáját, amely ottmaradt a szobában, két egymás mellé tolt szék támlájára borította, ezáltal afféle spanyolfalat hevenyészve, aminek mögötte elrejtőzött a Zöld Köpeny Hölgyével; s abban a percben úgy érezte, hogy a veszélyt, mely reászakadt, józerével ellensúlyozza az a hír, melynek hallatára újraéledhetnek Lilias iránti, eddig méltányosságból születésük pillanatában visszafojtott érzelmei.

A körülmények, melyek közé tanácsot adó és tanácsot kérő, oltalmazó és oltalmat kérő kerül, oly kiválólag megfelelnek a férfi és a nő helyzetének, hogy gyakran igen rövid idő alatt igen nagy előrehaladás történik a meghittség felé; ugyanis a körülmények bizalmat kérnek a férfitól, és megtiltják a tartózkodó félénkséget a nőnek, vagyis a felszabadult érintkezés gátjai ekképp egyszeriben leomlanak.

Lehetőség szerint óva magukat a mások tekintetétől, ilyen helyzetben beszélgettek suttogva egy sarokba húzódva, oly közel egymáshoz, hogy orcájuk csaknem összeért; Fairford meghallgatta Lilias családjának történetét, különös tekintettel nagybátyjára... mint vélekszik a hölgy fivéréről... milyen gyötrelmeket él át e percekben Lilias, hogy talán mégis sikerül nagybátyjuknak belerántania Darsie-t valamely elkeseredett és reménytelen kalandba, mely végzetessé válhat vagyonára, sőt, talán még életére is.

Alan Fairford éles elméje a hallottakat nyomban összekötötte azzal, aminek a Fairladiesben volt tanúja. Első gondolata az volt, hogy minden kockázatot vállalva azonnal megkísérli a szökést, hogy megfelelő haderővel térjen vissza, mely képes még bölcsőjében szétzúzni a vakmerő összeesküvést. A szökést könnyen kivihetőnek találta, mert bár az ajtót kívülről őrizték, az ablak, mely alig tíz lábnyira volt csupán a földtől, tárva állt a szökésre. A legelőt, melyre nézett, nem kerítette sövény, és sűrűn benőtte a bozót. Úgy gondolta, nem lenne nehéz megszereznie szabadságát, majd ezután szökése nyomait is könnyűszerrel elrejthetné.

De Lilias tiltakozott a terv ellen. Nagybátyja, mint mondotta, olyan ember, aki elvakult perceiben nem ismer félelmet, sem irgalmat. Még arra is képesnek tartotta, hogy Darsie-n bosszulja meg a sérelmet, melyet Fairfordtól kellett elszenvednie. De meg közeli rokona is, kit kedvel, s ezért Lilias kérve kérte Fairfordot, álljon el minden olyan tervtől, amely veszélybe sodorhatja Redgauntlet életét. Fairfordnak eszébe jutott Buonaventure atya is, és azonnal arra következtetett, hogy a különös ember bizonyára az öreg Chevalier de Saint George valamelyik fia; s habár ezek az érzelmek ellentmondtak kötelességének, mégis aligha uralkodhatott rajtuk, vagyis visszaborzadt attól, hogy ő legyen az, akinek segítségével kipusztítják a skót királyok hosszú sorának utolsó sarjadékát. Aztán arra gondolt, hogy ha lehetne, kihallgatást szerez e sorsüldözött hercegtől és elmagyarázza neki, hogy vállalkozása mennyire reménytelen, mely tényt, úgy vélte, párthíveinek lángoló lelkesedése elrejtette előle. Ám erről a tervéről is lemondott, amint formát öltött fejében. Aligha kételkedhetett abban, bárminő fénnyel világítaná is meg az ország állapotát, az már mindenképpen túlságosan késő leend, hogy hasznára váljék annak, kiről mindig is úgy hírlett, hogy jelleméből nem hiányzik az örökletes csökönyösség, melyért őseinek oly drágán kellett megfizetniük, s aki kardot rántva már bizonyosan felkészült a küzdelemre.

Lilias javasolta azt, mely minden terv között a leginkább megfelelt helyzetüknek, nevezetesen, hogy egyelőre adják meg magukat a sorsnak, ám legyenek résen, mikor jut Darsie valamelyes szabadsághoz, ekkor pedig kíséreljenek meg érintkezésbe lépni vele, mely esetben együtt szökhetnének és anélkül, hogy ezzel bárki biztonságát veszélyeztetnék.

Már csaknem megegyeztek ebben, amikor Fairford, aki figyelmesen hallgatta Lilias Redgauntlet édes, suttogó hangját, melyet enyhén idegenes kiejtése még érdekesebbé tett, egyszeriben arra riadt, hogy egy nehéz kéz csap le a vállára teljes súlyával, és egyúttal a jószándékú kvéker fogságából végre kiszabadult Peter Peebles rikácsoló hangja is belerecsegett szökött jogtanácsosának fülébe: - Áhá, fiatalúr! Most megfogtalak. Hölgyek ügyvédje lett az úrból? Kendős meg csuklyás kliensei vannak? No de várjunk csak, majd meglátjuk, hogyan látják el a kegyelmed baját, ha majd az én petíciómat és az én panaszomat tárgyalja a bíróság!

Alan Fairfordnak még sohasem esett olyan nehezére, hogy visszafojtsa első indulatát, mint most, hogy megtürtőztesse magát, és ne üsse le a vén kelekótya bolondot, aki éppen ilyen pillanatban tört reá. A hosszadalmas bevezetés azonban, ahogyan Peter megszólította, időt hagyott Alannek, talán mindkettejük szerencséjére, hogy elgondolkozzék kliense eljárásának szerfelett szabálytalan voltán. Bosszankodott, de szótlan hallgatta, mialatt Peter zavartalanul folytatta:

- Nos, szép fiatalember, látom, szégyelli magát, de nem is csoda. Itt kell hagynia a hölgyet; túlságosan léha most az efféle társaság kegyelmednek. Hallottam, amidőn a jámbor Mr. Pest egyszer azt mondta, hogy nem illik a talár a szoknyához. Hanem jön velem haza íziben ahhoz a szegény apjához, és majd lesz rá gondom, hogy elszórakoztassam az úton, de egy szót se beszélünk egyébről, mint a Szegénysorú Peebles contra Plainstanes nevezetű nagy per csatolt eljárásainak álladékáról.

- Barátom, ha te is képes lennél annyit meghallgatni ebből a perből - mondta a kvéker -, mint amennyit én végighallgattam az elébb, merőben irántad való rokonszenvemtől indíttatva, bizony hiszem, hogy hamarosan az ügy fenekére érsz, ha ugyan nem teljesen feneketlen.

Fairford felháborodottan lerázta válláról a csontos kezet, és éppen valami haragos választ akart adni kliensének, aki ily orcátlan és visszatetsző módon félbeszakította a társalgásban, amikor nyílott az ajtó, és egy magas, éles hangot hallottak, amely így nyivákolt az őrszemnek: - Mondom, hogy muszáj bemennem, hogy megnézzem, itt van-e Nixon úr -, és a kis Benjie dugta be bozontos fejét, hogy fürge fekete szemével gyorsan körbepillantson. Mielőtt azonban visszahúzhatta volna a kobakját, Peter Peebles termett ott az ajtónál, megragadta a fiú gallérját, és berántotta a szobába.

- Lám csak - mondta -, hát itt vagy, te mihaszna sátánfattya? Majd én megmutatom, hogy fogsz te nekem vallani. Első és másodfokú végrehajtási eljárást indíttatok ellened, te ördögkölyke!

- Mit akarsz tőle? - avatkozott közbe a kvéker. - Miért rémítgeted ezt a fiút, Peebles testvérem?

- Adtam a kis fattyának egy pennyt, hogy hozzon rajta tubákot - magyarázta Peebles -, de azóta se számolt be eljárásának eredményéről; de most majd én ellátom a baját.

Így szólván nekilátott, hogy erőszakkal átkutassa Benjie rongyos kabátjának zsebeit, és sorra előszedett belőlük egy-két madárfogó hurkot, egy félig evett almát, két lopott tojást (melyek közül az egyiket a kutatás buzgalmában Peter eltörte) és egyéb különféle jelentéktelen apróságot, melyek nem úgy festettek, mint amihez gazdájuk becsületes úton jutott hozzá. Mialatt Peebles ekképp reguláza, a kis zsivány rúgott és harapott, mint egy rókakölyök, de egyetlen panasz vagy sirám se hangzott el szájáról, míg végül egy levél, mit Peter a fiú ingéből rántott elő, egészen Lilias Redgauntletig szállt, majd lába mellé a földre hullott. C. N.-nek szólt a címzés.

- Az a gazember Nixon kapta valakitől - mondta Lilias Fairfordnak -; ne tétovázzék felbontani. Ez a fiú a küldönce; most majd megtudjuk, mit forral a vén gonosztevő.

Benjie most már felhagyott minden tusakodással, és ellenállás nélkül tűrte, hogy Peebles elvegyen tőle egy shillinget, melyet, mint kijelentette, mindjárt le is foglalt követeléseinek kielégítésére. A fiú, akinek figyelme egészen másfelé fordult, csak ennyit szólt: - Nixon úr meg fog ölni engem!

Alan Fairford habozott felolvasni a kis papírszeletet, amin ez állt: „Minden elő van készítve. Tartsa fel őket, amíg meg nem érkezem. Számíthat a jutalomra. - C. C."

- Ó, jaj... szegény nagybátyám! - mondta Lilias. - Ide vezetett hát a bizalma. Azt hiszem, nyomban értesítenünk kell bizalmasának árulásáról, mert ezzel tesszük most a legjobb szolgálatot mindenkinek, aki érdekelt az események folyásában. Ha feladják vállalkozásukat, minthogy most már nem tehetnek egyebet, Darsie is visszanyeri szabadságát.

Még be sem fejezte Lilias a mondatot, mikor máris mindketten a szoba félig nyitott ajtajánál álltak, Fairford kihallgatást kérve Buonaventure atyától, Lilias pedig éppoly hevesen kérve az őrt, hogy nagybátyjával szólhasson. Mialatt az őrszem tétovázott, mitévő legyen, figyelmét az ajtónál támadt lárma vonta magára, ugyanis kisebbfajta tömeg verődött össze a riasztó kiáltozásra, hogy nyakukon az ellenség, mely ribilliót, mint utóbb kiderült, néhány portyázó hadfi kezdte, akik véletlenül ráakadtak Nanty Ewart és Nixon tetemére.

A vészjósló esemény keltette zűrzavarban az őrszem is elhanyagolta hivatalát, és Lilias, elfogadva Alan Fairford felkínált karját, semminemű ellenállásba sem ütközve, még a legbelsőbb szobába is szabadon bejuthatott, ahol most a vállalkozás vezetői, akiknek konklávéját megzavarta ez az aggasztó közjáték, hüledezve szakították félbe további tanácskozásukat, melyhez időközben maga a Chevalier is csatlakozott.

- Csak ezek a gazember csempészek lázadoznak - mondta Redgauntlet.

- Csak lázadoznak? Így mondta uraságod? - mondta Sir Richard Glendale. - És a lugger, az utolsó reménység - Károly felé tekintett - a menekülésre, felvont vitorlákkal a nyílt tenger felé fordult!

- Ne törődjenek az urak énvelem - mondta a szerencsétlen sorsú Herceg. - Már ennél súlyosabb helyzetekbe is sodort a sorsom, de ha a legrosszabbra is lenne kilátás, nincsen bennem félelem. Uraim, lordok, magukat tekintsék.

- Nem, soha! - kiáltott az ifjú Lord ---. Egyetlen reménységünk maradt: az, hogy becsülettel ellenállunk.

- Ez az igazság - mondta Redgauntlet -; szülje hát újjá a kétségbeesés egységünket, mit a véletlen szétdúlt. Javaslom, bontsuk ki nyomban a királyi lobogót és... Micsoda? - fejezte be mondatát elkomorodva, midőn Lilias, megrángatva nagybátyja köpönyege ujját, magára hívta figyelmét, majd átnyújtotta neki a papírszeletet, hozzátéve, hogy Nixonnak szólt.

Redgauntlet elolvasta, majd a földre ejtette, és égnek emelt kézzel, kidülledt szemmel mereven bámulta a padlónak azon pontját, ahová hullott. Sir Richard Glendale felvette a papírszeletet, elolvasta, majd így szólt: - Most már valóban mindennek vége - azzal átnyújtotta Maxwellnek, aki hangosan feljajdult: - A Fekete Colin Campbell, Jóságos Isten! Hallottam is, hogy az éjjel lóhalálában megjött Londonból.

Mintha csak gondolatainak visszhangja lett volna, a vak muzsikus hegedűjén felhangzott a híres skót induló: a *Jönnek már Campbellék* címzetű.

- Tényleg jönnek már Campbellék - mondta MacKellar -, az egész carlisle-i őrszázaddal jönnek ránk.

Döbbent csend támadt a teremben, és ketten-hárman a társaságból hamarosan kívül voltak az ajtón.

Angol nemesifjúhoz illő lélekről tanúskodva, Lord --- szólította meg a maradottakat. - Ha bolondok voltunk is eddig, most legalább ne legyünk gyávák. Olyasvalaki van közöttünk, aki drágább mindannyiunknál, s aki a mi hívásunkra jött ide... legalább őt mentsük.

- Igaza van, igaza van - mondta Sir Richard Glendale. - Legelébb a Királyról gondoskodjunk.

- Ez az én dolgom lesz - mondta Redgauntlet -, ha még van annyi időnk, hogy visszafordítsuk a brigget, akkor minden rendben lesz. Tüstént utánaküldöm az embereimet egy halászcsónakban. - Parancsot adott két-három legbuzgóbb követőjének. - Legyen csak egyszer a hajón - mondta -, akkor már leszünk elegen ahhoz, hogy fegyvert ragadjunk, és fedezzük a visszavonulását.

- Helyes, helyes - mondta Sir Richard -, én pedig addig olyan állásokat keresek, melyeket védhetővé tehetünk, és olyan elkeseredetten fogunk védekezni, hogy a lőpor-összeesküvés hajdani legényei se különbül... Hallod-e, Redgauntlet - folytatta -, úgy veszem észre, hogy egyik-másik barátunk ugyancsak sápadozik, de az unokaöcséd szemében most, hogy veszély tűnt fel a láthatáron, több tüzet látok, mint amikor még hűvösen latolgattunk.

- Ez nemzetségünk öröke - mondta Redgauntlet -, bátorságunk mindig a vesztes oldalán lobog legmagasabban. Magam is úgy érzem, hogy a katasztrófát, melyet én idéztem elő, szerzőjének nem szabad túlélnie. Engedje meg Felséged - fordult Károlyhoz-, hogy legelébb Felséged megszentelt személyét helyezzük oly biztonságba, aminőt a körülmények lehetővé tesznek, és aztán...

- Felesleges reám bárminő gondot fordítaniuk, uraim - ismételte előbbi szavait Károly -, előbb fut meg innen a Criffel hegye, mint én.

Az urak legtöbbje sírva és könyörögve vetette magát lábához; a felbolydulásban néhányan ismét kiosontak az ajtón, és hallatszott, amint ellovagolnak. Darsie, húga és Fairford a zaklatott jelenet közepette egymás mellé húzódtak, és egymásba kulcsolták kezük, mint akik a viharban eltökélik, hogy együtt élnek vagy halnak a süllyedő hajón.

A kavarodás közepette egy úr lépett be a terembe minden szertartásosság nélkül, egyszerű lovaglóruhában, kalapján fekete kokárdával, s egy *couteau-de-chasse*[158] kivételével teljesen fegyvertelenül. Magas, karcsú, úrias küllemű férfi volt, akinek tekintete és tartása félreismerhetetlenül katonára vallott. Átsétált az őrség között, ha ugyan a zűrzavarban egyáltalán maradtak még őrök, anélkül, hogy bárki útját állta vagy megkérdezte volna, mit akar, és most itt állt fegyvertelenül a felfegyverzett férfiak körében, akik mindazonáltal úgy néztek rá, mint a bosszú angyalára.

- Hűvösen fogadnak az urak - mondta. - Sir Richard Glendale... Lord ---, nem voltunk mindig ily idegenek egymásnak. Nicsak, Pácbaesett Pate, hogy megy sorod? És te is, Ingoldsby... nem illik más néven szólítanom téged... miért fogadtok ily jegesen egy régi barátot? Az urak bizonyára sejtik jövetelem okát.

- És felkészültünk rá, Generális - mondta Redgauntlet. - Nem olyan férfiak vagyunk, kiket csak úgy akolba lehet terelni és lemészárolni, mint a birkákat.

---

[158] Vadászkés.

- Ugyan már... nem szabad a dolgot ilyen komolyan venni. Hadd szóljak elébb egy szót...

- Szó meg nem ingathatja elhatározásunkat - mondta Redgauntlet -; nem, bárha egész seregével vette is körül a házat, aminthogy felteszem, így is van.

- Valóban hoztam magammal segítséget - mondta a Generális -, de ha meghallgatna...

- Engem hallgasson meg, kérem - szólalt meg a Bujdosó előlépve -, feltehetőleg én vagyok az a célpont, melyre puskái irányulnak. Készséggel megadom magam, hogy megóvjam ezen urakat a veszélytől. Hadd legyek legalább ezzel hasznukra.

- Soha, soha! - szakadt fel a kiáltás a párthívek kicsiny csoportjából, akik mind a szerencsétlen Herceg köré tódultak, és bizonyára lerohanják vagy leütik Campbellt, ha az nem marad mozdulatlan, karba font kézzel, tekintetében inkább türelmetlenséggel, amiért nem akarják meghallgatni, semmint akár a legkisebb aggodalommal is, hogy az urak kezétől valaminő erőszak fenyegethetné.

Végül is sikerült csendet teremtenie egy percre. - Ezt az urat én nem ismerem - mondta s mélyen meghajolt a szerencsétlen Herceg felé -, és nem is óhajtom megismerni; mert oly ismeretség lenne, mely e percben egyikünknek se válna előnyére.

- Őseink viszont annál jobban ismerték egymást - jegyezte meg Károly, aki még a veszély és rémület ezen órájában sem volt képes elfojtani a bukott fenség fájdalmas emlékezetét.

- Egyetlen szóval válaszoljon, Campbell generális - mondta Redgauntlet -, békét hozott, avagy háborút? Kegyelmed becsületes ember, s ezért mi megbízunk szavában.

- Köszönöm, uram - mondta a Generális -, és a válaszom az, hogy kérdésére a felelet kizárólag kegyelmeden múlik. Uraim, ne bolondozzunk egymással. Lehet, hogy kegyelmedék semmi rosszat nem forgattak a fejükben, mikor az országnak ebbe az eldugott csücskébe összegyűltek egy kis medveheccre vagy kakasviadalra, vagy bármi egyéb ártatlan időtöltés hozta is össze az urakat, hanem mindenképp kissé hetyke és vakmerő tett volt, tekintve, miként állnak uraimék a kormányzattal, s ezért némi aggodalmat okozott. Szándékaikról eltúlzott jelentéseket juttatott el a hatósághoz egy önök közül való áruló; ezért hát ideküldtek engem lóhalálában, hogy vegyem át kellő számú katonaság parancsnokságát arra az esetre, ha bebizonyosodnék, hogy e rágalmak nem nélkülözik a valóságos alapokat. Természetesen megfelelő lovasság és gyalogság kíséretében jöttem ide, hogy megtegyem a szükségesnek mutatkozó lépéseket; de a parancsom úgy szól... semmiképp sem kedvem ellenére... hogy ne tartóztassak le senkit, ne folytassak semmiféle vizsgálatot, hogy e tisztelt gyülekezet hajlandó önérdekét tekintve feladni céljait, és békében visszatérni ki-ki a maga házába.

- Micsoda... Valamennyien? - kiáltott fel Sir Richard Glendale. - Valamennyien, kivétel nélkül?

- VALAMENNYIEN, egyetlen kivétel nélkül - mondta a Generális. - Így szól a parancs. Ha elfogadják feltételeimet, kérem, siessenek, nehogy olyasmi történjék, ami meghiúsítja Őfelségének valamennyiük iránti kegyes szándékait.

- Őfelsége kegyes szándékait?! - kiáltott fel a Bujdosó. - Uram, jól értettem szavait?

- A Király szavait ismételtem, melyek az ő tulajdon ajkairól hangzottak el - felelte a Generális. - „Azzal fogom kiérdemelni alattvalóim bizodalmát", mondta Őfelsége, „hogy rábízom magam azon milliók hűségére, akik elismerik címem... és józan belátására azon néhánynak, kik neveltetésük hibájából még mindig elvitatják tőlem." Őfelsége nem hiszi, hogy a még fennmaradott legbuzgóbb jakobiták polgárháború szításának gondolatát dédelgetnék kebelükben, mert ez végzetes lenne családjukra és magukra is, amellett, hogy vérontást és romlást idézne

egy békés ország lakóira. Továbbá nem hiszi vérrokonáról, hogy bátor és nagylelkű, habár tévelygő férfiakat oly vállalkozásba akarna vezetni, amely végromlást hozna mindazokra, kik átvészelték az előbbi kalamitásokat; és meggyőződése, hogy ha kíváncsiság vagy bármely egyéb indíték arra késztette ezen személyt, hogy felkeresse ezt az országot, hamarosan maga is belátja, akkor cselekszik legbölcsebben, ha visszatér a kontinensre, és Őfelsége túlságosan is igen együttérez helyzetével, semhogy bármi akadályt gördítene az elé, hogy így cselekedjék.

- Való igaz ez? - hüledezett Redgauntlet. - Lehetséges ez? Én... mi, valamennyien... mindezen urak szabadok tehát felszállani arra a briggre, mely mint látom, ismét a part felé közelg?

- Ön, uram... valamennyien... mind a jelenlevő urak - mondta a Generális -, mindahányan, akik felférnek a hajóra, szabadon s tőlem háborítatlanul felszállhatnak rája; de egyiküknek sem tanácsolom, akinek nincsen erre a jelen gyűlésen kívül nyomós oka, mivel a mai napot senkinek sem rójuk fel.

- Akkor tehát, uraim - mondta Redgauntlet összecsapva kezeit, ahogy e szavak kiszakadtak kebeléből -, ügyünk örökre elveszett!

Campbell generális elfordult tőlük az ablak felé, mintha kerülni akarná szavaik hallomását. Minthogy azonban ekképp megnyílt előttük a menekvés kapuja, éppoly váratlanul, aminő hirtelen az elébb a végszükség szorítása reájuk tört, tanácskozásuk mindössze egyetlen percig tartott.

- Bírjuk tehát az ön becsületszavát, hogy nem esik bántódásunk - szólalt meg Sir Richard Glendale -, ha felhívásának engedve feloszlatjuk gyűlésünket?

- Bírják, Sir Richard - felelte a Generális.

- Valamint arra is bírhatom ígéretét - kérdezte Redgauntlet -, hogy háborítatlanul a hajó fedélzetére léphetek bármely barátom kíséretében, kit magamnak útitársul választok?

- Mi több, Mr. Ingoldsby... avagy, még egyszer utoljára mégiscsak Redgauntletnek szólítom... még a következő dagályt is megvárhatja a part mentében, míg csatlakozik önhöz bárki, aki jelenleg még a Fairladiesben maradt. Ezután azonban már egy ágyúnaszád érkezik az öbölbe, és felesleges mondanom, hogy helyzetük akkor kockázatosra fordulhat.

- Cseppet sem lenne kockázatos, Campbell generális - mondta Redgauntlet -, avagy nem nekünk lenne kockázatos, ha mások is úgy gondolkoztak volna, mint jómagam még a szorult helyzetben is.

- Megfeledkezik magáról, kedves barátom - szólt közbe a boldogtalan Herceg -, ön elfelejti, hogy ezen úriember megérkezte csupán a zárókövet helyezi rá előbbi elhatározásunkra, hogy felhagyunk ezzel a bikaheccel, vagy bárminő egyéb képtelen névvel illessük is ezt az elhamarkodott kalandot. Búcsúzom önöktől, barátságtalan barátaim. Öntől is búcsúzom - mondta meghajolva a Generális felé -, barátságos ellenségem. Egyedül, egymagamban hagyom el e partot, úgy, ahogy ideérkeztem; és soha többé vissza nem térek!

- Nem egyedül - mondta Redgauntlet -, amíg még vér folyik atyám fiának ereiben.

- Nem egyedül - mondták a körülálló urak, kikben oly érzelmek háborogtak, melyek csaknem lebírták a bölcsebb megfontolásokat, addigi cselekvésük indítékait. - Nem tagadjuk meg elveinket, s nem engedjük, hogy Felséged személye veszélybe kerüljön.

- Ha csak annyi az urak szándéka, hogy vendégüket a partra kísérjék - mondta Campbell generális -, úgy magam is önökkel tartok. Fegyvertelen jelenlétem az urak körében és hatalmában kezesség lesz barátságos szándékaimra, s visszariaszt majd minden túlbuzgó okvetetlenkedést.

- Úgy legyen - mondta a Bujdosó olyan modorban, ahogy fejedelem szokott alattvalójához szólni; nem pedig úgy, mint aki enged az ellenségnek, mert túlságosan gyenge, semhogy szembeszállhasson vele.

Elhagyták a termet; elhagyták a házat. Ismeretlen eredetű, kétes hitelű, de annál fejvesztettebb riadalom támadt az alantasabb rangú kísérők körében, kik röviddel elébb még peckesen feszítettek, fel-alá jártak-keltek és nyüzsgésükkel eltorlaszolták az ajtókat és folyosókat. Híre kélt, minek eredetét lehetetlen volt kideríteni, hogy nagyszámú katonaság közeledik a fogadó felé, és az emberek, akiknek legtöbbje egy vagy más okból rettegte a hatalom sújtó kezét, elrejtőztek az istállókban, eldugott zugokban, vagy egészen odahagyták a helyet. Magány honolt a tájon, kivévén a kicsiny csapatot, mely a durva ácsolatú móló felé lépkedett, ahol Redgauntlet további parancsainak megfelelően ott vesztegeltek a hajó csónakjai, bennük az evezősökkel.

A Stuartok utolsó sarja Redgauntlet karjára támaszkodva lépkedett a part felé, mert a talaj rögös volt, a Bujdosó hősi elszánása pedig immáron nem volt oly friss, sem tagjai oly ruganyosak, mint húsz évvel elébb, midőn még oly könnyedén hordozták számtalan felvidéki hegyen által, valamint a szarvast, ama berkek szülöttét. Követői földre szegzett tekintettel haladtak nyomában, s lelkükben a józan ész szava tusakodott az érzelmekkel.

Campbell generális láthatólag könnyed, közönyös kedéllyel kísérte őket, de ugyanakkor kétségtelenül némi aggodalommal figyelte a rendkívüli jelenet szereplőinek változó arcvonásait.

Darsie és húga természetesen követték nagybátyjukat, akinek haragját többé nem félték, míg jelleme kivívta tiszteletüket; Alan Fairford sorsuk iránti érdektől indíttatva észrevétlen csatlakozott a csapathoz, melyben mindenkit túlontúl lekötöttek saját gondolatai és érzelmei, valamint a közelgő döntő perc, semhogy az ő jelenlétére figyelmezzen.

Félúton a ház és a part között megpillantották Nanty Ewart és Nixon napon feketülő tetemét.

- Ez volt a besúgója? - kérdezte Redgauntlet Campbell generálisra pillantva, aki igenlően bólintott.

- Nyomorult! - fakadt ki Redgauntlet. - Habár jobban illenék a név arra a bolondra, aki hagyta, hogy félrevezesd.

- Ez a derekas kardcsapás - mondta a Generális - megmentett bennünket a szégyentől, hogy egy árulót kelljen megjutalmaznunk.

Megérkeztek a helyhez, ahol csónakba kellett szállniuk. A Herceg egy percig karba font kézzel állt, és némán körbepillantott. Ekkor egy papírszeletet csúsztattak a kezébe. Rápillantott, majd így szólt: - Úgy látom, hogy azt a két barátomat, akiket a Fairladiesben hagytam vissza, már tájékoztatták végzetemről, és azt indítványozzák, hogy Bownessnél vegyük fel őket a fedélzetre. Ez talán nem ellenkezik a feltételekkel, melyek cselekedeteit irányították?

- Természetesen, nem - felelte Campbell generális -, minden eszköz rendelkezésükre áll, hogy csatlakozzanak a távozókhoz.

- Rajtuk kívül - mondta Károly - csak egy útitársat kérek még magamnak. Redgauntlet, e hon levegője neked sem tesz jót, csakúgy, mint nekem. Ezek az urak már megkötötték a békét, vagyis inkább nem tettek semmit, hogy megtörjék. De te... jöjj, oszd meg vélem otthonom, bárhová vetne a sors. Nem látjuk többé e partokat, de majd beszélünk róluk s meghiúsult viadalunkról.

- Követem önt, Sire, életében - mondta Redgauntlet -, aminthogy követtem volna a halálba is. Egyetlen percet engedélyezzen még számomra.

A Herceg ezután körülnézett, és látván többi követőjének földre sütött, megszégyenült arcát, sietve így szólt hozzájuk: - Ne higgyék, uraim, hogy kevésbé vagyok lekötelezettjük, amiért lelkesedésük megfontoltsággal elegyedett, bizton tudom, inkább a magam s az ország érdekében, semmint önös számítás ébresztette félelemből.

Egyiktől a másikhoz lépett, és könnyek s zokogás közepette fogadta búcsúját az utolsóknak, kik mindeddig támogatták magasra törő igényét, s gyengéd, szerető szavakkal szólott mindegyikükhöz.

A Generális kissé elhúzódott a kis csoporttól, és intett Redgauntletnek, hogy míg e jelenet lezajlik, szólni kíván vele. - Ezennel minden bevégeztetett - mondta -, s a jakobita név többé nem jelent majd pártot. Ha kegyelmed belefárad a külországokba, és vágyat érez, hogy megbéküljen, tudassa velem. Eddigelé is csupán önnön nyughatatlansága késleltette a kegyelmet.

- Most pedig már nem is lesz szükségem reá - felelte Redgauntlet. - Örökre elhagyom Angliát; de nincsen ellenemre, hogy uraságod tanúja legyen, amikor búcsút veszek családomtól... Öcsém, jöjj ide. Campbell generális jelenlétében mondom neked, hogy habár a magam politikai hitvallásában felnevelni téged hosszú éveken át leghőbb vágyam volt, most már örülök, hogy nem lehetett keresztülvinnem. Úgy léphetsz tehát a jelen uralkodó szolgálatába, hogy nem kényszerülsz előbbi hűséged újracserélni... mely csere mindazonáltal - tette még hozzá körültekintve - könnyebben esik még a becsületes embereknek is, mint valaha is hittem volna; no de némelyek a kalapjuk mellett hordják hűségük jelvényét, mások a szívükben. E perctől kezdve korlátlan ura vagy mindama jószágoknak, melyektől a birtokvesztés ítélete nem tudta megfosztani atyádat... tiéd lesz mindaz, mi egykor az övé volt... kivéve ezt, jó kardját - kezét az oldalán hordott kardra tette -, amely sohasem fog vért ontani a Hannoveri Házért, amiként az én kezem sem fog többé fegyvert, s ezért én e kardot negyven ölnyi mélyre a hatalmas tenger fenekére süllyesztem. Az Isten áldjon meg, fiam! Ha keményen bántam volna veled, bocsáss meg érte. Egy célra tettem fel mindent... Isten a tudója, nem önös szándékkal; és most látnom kell reményeim ily végzetét, amiért megérdemelt büntetésként, válogatás nélkül felhasználtam minden célravezetőnek vélt eszközt... Húgom, Isten veled, és áldjon meg téged is az ég!

- Nem, bátyám - ragadta meg Lilias Redgauntlet kezét. - Mostanáig ön volt az oltalmazóm nekem. Önt mostan egy csapás érte; engedje meg, hogy kísérője és vigasztalója legyek a száműzetésben.

- Köszönöm neked, leányom, a szeretetet, mit nem érdemlek, de amit kérsz, lehetetlen, s nem is szabad meglennie. Lehull közénk a függöny. Más hazába költözöm. És ha elhagyom, mielőtt eltávozom e világról, csakis Isten házában lehet tovább lakásom. Az ég legyen veletek! A végzetes átok - mondta mélabús mosollyal -, remélem, most már elmúlik a Redgauntlet Ház fölül, hiszen a név mostani örököse a győztes oldalra állt. Tudom, hogy nem fogja elhagyni, hozza bár úgy az idő, hogy vesztes lesz belőle.

A szerencsétlen Károly Edward utolsó búcsút vett lesújtott híveitől. Kezével jelt adott Redgauntletnek, aki besegítette a csónakba. Campbell generális is felajánlotta segítségét, a többiekre pedig túlságosan nagy hatással volt a jelenet, mely előttük lejátszódott, semhogy közbelépésre gondoljanak.

- Kegyelmed, Generális uram, bizonyára szívesen megteszi nekem ezt az utolsó szolgálatot - mondta a Chevalier -, én pedig a magam részéről köszönetet mondok érte. Most megtanultam, miért éreznek a vérpadra lépők megbocsátást és szeretetet még hóhéruk iránt is... Az ég önnel!

Helyet foglaltak a csónakban, amely nyomban eltávolodott a parttól. Az oxfordi hittudós hangos áldó imába kezdett, oly szavakkal, melyeket Campbell generális nagylelkűségében akkor nem kifogásolt, később nem emlékezett reájuk... úgy hírlik, hogy bár whig volt, Campbell maga is csatlakozott, mintegy akaratlan, az egyetemes ámenhez, melyet az egész part visszhangzott.

BEFEJEZÉS

Dr. Dryasdustnak
a Waverley szerzőjéhez intézett leveléből

Őszintén sajnálom, mélyen tisztelt és nagyérdemű uram, hogy gondos kutatással nem sikerült sem levél, sem napló, sem pediglen bármely egyéb feljegyzés formájában többet kiderítenem a Redgauntlet-család történetéből, mint amennyit eddigelé közzétettem. Azonban egy régi újságban, a *Whitehall Gazette* címűben, melynek néhány évfolyama szerencsére birtokomban van, felfedeztem egy híradást, mely szerint Campbell altábornagy úr a szalonban bemutatta Őfelségének Sir Arthur Darsie Redgauntletet - melyhez a szerkesztő azt a megjegyzést fűzi, hogy úgy látszik, *remis atque velis*,[159] magunk is sietünk a Trónkövetelő érdekeit pártolni, hiszen egy skót mutatott be egy jakobitát az Udvarnál. Sajnálom, hogy a terjedelem nem engedi (csak egy unciás levélre szól a bélyegem) felsorolnom további megjegyzéseit is, melyekből kitetszik az aggodalom, s megjegyzendő, akkoriban igen sok jószándékú ember osztozott benne, nevezetesen, hogy végül még magát az ifjú Károlyt is átcsábítják a Stuartok felekezetébe - mely szerencsétlenségtől a menny végül is kegyesen megőrizte e királyságokat.

Továbbá a családi levéltárban fellelhető bizonyos házassági szerződésből tudomásomra jutott, hogy körülbelül tizennyolc hónappal az uraságod által feljegyzett események után Miss Lilias Redgauntlet házasságot kötött Clinkdollari Nagys. Alan Fairford ügyvéd úrral, akit, úgy vélem, nem oktalan tarthatunk egy s ugyanazon személynek azzal az ifjúval, akinek a neve oly gyakorta előfordul az ön elbeszélésében. Legutóbbi edinburghi tartózkodásom alkalmával, nagy szerencsémre, egy öreg bírósági hivatalsegédre akadtam, akitől egy butélia whisky és egy fél font dohány árán sikerült megtudnom azt az igen fontos tényt, hogy ő maga is jól ismerte Peter Peeblest, és nem egy messzellyel megivott vele valaha még Fraser bírósági teremőr úr idejében. Ő mondta, hogy Peter Peebles még tíz évig élt György király trónralépte után, az ülések szakában napról napra, óráról órára várva, hogy végre megnyeri perét, míg végül egy bírói indítványra, hogy kössön egyezséget az alperessel, holtan esett össze, ismerősöm szerint „elhüledezésben". Azért határoztam úgy, hogy magam is megtartom ismerősöm szóhasználatát, mert nem sikerült megnyugtatóan eldöntenem, hogy vajon a hűdés szó eltorzított alakjával állunk-e szemben, amiként barátom, Mr. Oldbuck véli, avagy valamely különös kór nevével, amely a bíróságok gyakori látogatóit támadja meg, aminthogy számos más foglalkozásnak és pályának is megvan a maga jellegzetes betegsége. Ugyanezen hivatalszolga emlékezett még Vak Willie Stevensonra is, akit másképp Vándor Willie-nek neveztek, s aki „nagy jómódban, Sir Arthur Redgauntlet háza sutjában" végezte napjait. „Valami nagy szolgálatot tett a családnak", mondta, „akkor, amikor az egyik argylli uraság rárontott a gyülekezetükre, mert hát akkor még a régi bűnökben leledzettek, és el is csípte volna mind egy szálig, és le is nyakaztatta vagy felköttette volna őket. Hanem Willie meg egy cimborája, akit Kóbor Robinak hívtak, riasztották a kupaktanácsot azzal, hogy mindenféle nótákat játszottak nekik, azt, hogy *Jönnek már Campbellék* meg még mást is, így aztán amazok időben megtudták, hogy mi készül, és el is szeleltek." Az ön figyelmét, mélyen tisztelt uram, bizonyára szükségtelen felhívnom arra, hogy ez a beszámoló a jelek szerint valamely pontatlan változata amaz eseményeknek, melyek iránt ön oly rendkívüli érdeklődéssel viseltetik.

Redgauntletet illetőleg, akinek további életpályájáról ön különös kíváncsisággal tudakolódik, egy kiváló személytől, ki maga is a ratisboni Skót Monostorban volt pap, mielőtt a rendházat

---

[159] Evezőkkel és vitorlákkal; a. m. teljes erővel.

feloszlatták, azt az értesülést nyertem, hogy a nevezett úr két vagy három évig a Chevalier családjának környezetében élt, s akkor is csupán e bús udvartartásban támadt valamely viszály következtében hagyta el fejedelmét. Amint arra Campbell generális előtt is célzást tett, rezidenciáját a kolostorra cserélte fel, ahol élete utolsó szakaszában különös gonddal ügyelt a vallási előírások betartására, melyeket pedig korábbi életében túlontúl is elhanyagolt, mivel mindenestül a politikai fondorlatokba és intrikába vetette magát. Prior rangjára emelkedett rendházában, mely a legszigorúbb regulákat tartó szerzetek közé tartozott. Olykor fogadta honfitársait, akiket a véletlen Ratisbonba vetett, s a kíváncsiság arra ösztökélt, hogy meglátogassák a ---i kolostort. Azonban mindenkinek feltűnt, hogy bár érdeklődéssel és figyelemmel hallgatott, ha Britanniára vagy kivált Skóciára terelődött a szó, ő maga sohasem vetette fel e tárgyat, és sohasem próbálta tovább gombolyítani az erről folyó beszélgetés fonalát, sohasem használta az angol nyelvet, sohasem érdeklődött az angliai ügyek iránt, és mindenekfelett sohasem tett említést a családjáról. Szerzete előírásainak szigorú betartásáért halála után szerzetestársai úgy vélték, hogy némi joggal kérelmezhetnék szentté avatását, és a ---i monostorbéli barátok valóban nagy erőfeszítéseket is tettek ennek érdekében, s néhány csoda hiteles bizonyítékával is szolgáltak. Egy körülmény azonban kételyeket ébresztett, és ezért a Konzisztórium nem teljesítette a jámbor barátok óhaját. Redgauntlet a csuhája alatt kicsiny ezüstszelencében egy hajfürtöt hordott, melyről a barátok azt állították, hogy ereklye. Azonban az *Advocato del Diabolo*,[160] vitatván (amint ez hivatali kötelessége) a jelölt jogcímét a szentségre, éppily valószínűvé tette azt a szuppozíciót is, hogy az állítólagos ereklye a megboldogult prior bátyjától származik, akit 1745-46-ban a Stuart-család iránt mutatott hűségéért végeztek ki; valamint a mottó, *Haud obliviscendum*[161] is túlontúl világias érzelmekről és az emlékezetben megőrzött sérelmekről tanúskodott, s ekképp mindez kétségessé tette, hogy vajon Hugo atya a kolostor csendjében és félhomályában elfelejtette-e a szenvedéseket és sérelmeket, melyek korábbi életében érték a Redgauntlet-családot.

1824. június 10-én.

[160] Az ördög ügyvédje.

[161] Nem felejthető.

A SZERZŐ JEGYZETEI

I.
Jegyzet a VII. levélhez

A levélben foglaltak jobb megértéséhez ide kívánkozik egy jegyzet, mely bár nem nagyon szükséges az olvasónak, én mindazonáltal nagy örömmel írom, mert szívesen emlékszem mindarra a kedvességre, mely kiviláglik belőle. Kora ifjúságomban hosszabb ideig Kelso gyönyörű falvának közelében laktam, hol igen magányosan teltek napjaim. Kevés ismerősöm volt, társam alig, könyvekre pedig, melyek akkoriban jóformán nélkülözhetetlenek voltak boldogságomhoz, fölöttébb nehéz szert tenni. Ebben az időszakban nagylelkűségével és barátságával mélyen lekötelezett egy jótékonyságáról és meleg szívéről ismert idős hölgy, aki tagja volt a Testvérek Társaságának. Elhalt férje kiváló orvos volt, és egyéb értékek mellett egy kicsiny, de remekül összeválogatott könyvtárat hagyott özvegyére. Az idős hölgy pedig megengedte, hogy kedvemre böngésszek ebben a könyvtárban, és a kiválasztott köteteket hazahordjam azon feltétel alatt, hogy egyúttal mindig elviszek néhány traktátumot is, melyek felekezete doktrináinak hirdetésére és terjesztésére nyomattak. Még ígéretet se csikart ki belőlem, hogy valóban el is fogom olvasni e műveket, mert joggal tartott attól, hogy ekképp ő maga kényszerítene ígéretem megszegésére, hanem csupán csak azt akarta, hogy kéznyújtásnyira legyenek tőlem a könyvek, melyekből okulhatok, ha valamely szeszély, kíváncsiság vagy véletlen arra késztetne, hogy hozzájuk folyamodjam.

II.
Jegyzet a XI. levélhez

Az itt említett személyek legtöbbje történelmi hírű; de a kevésbé közismertek vagy akiknek emlékezete már kissé elhomályosult, azok is megtalálhatók egy traktátumban, melynek címe *Az Isteni Igazságszolgáltatás Példákkal Megvilágítva; avagy Némely Legfertelmesebb Apostaták és Véres Persecutorok Gonosz Életéről és Nyomorúságos Haláláról Való Rövid Történetek a Reformatiótól a Revolutio Utánig.* Ez a mű afféle utóirattal vagy függelékkel szolgál lochgioni John Howie *A Legnevesebb Skótországbeli Notabilitások Életének Története* című munkájához. A szerző figyelemre méltó leleménnyel kiforgatja elődje érvelését akképp, hogy ellenkező tanulság adódjék az említett személyeket életükben vagy haláluk után ért balsorsból vagy jószerencséből. A vértanúk szenvedéseinek taglalásakor a csapásokat kizárólag úgy említi, mint amelyekkel a gondviselés tette próbára őket, hogy általuk még ékesebben és még fényesebben kimutathassák hitüket és hozzá való állhatatosságukat. Hanem ha az ellenpártot érik hasonló csapások, az mindenkor a menny bosszújának magyaráztatik, amellyel istentelen kegyetlenségükért sújtotta őket. Ha a historikus véleménye szerint gyűlöletes személy élete történetesen szerfeletti jómódban telt el, akkor maga az a puszta tény, hogy végül halállal ért véget, a mennyei igazságszolgáltatás kétségtelen jeleként tűnik elő, s azon célból, hogy ez a végkifejlet kikerülhetetlennek lássék, az utolsó jelenetet rendszerint rendkívüli körülmények ékítik. Ekképp Lauderdale hercegéről megtudjuk, hogy öregkorára kövérségében olyannyira elgyámoltalanodott, hogy „a szíve akkora se volt, mint egy mogyoró”.

III.

Jegyzet a XI. levélhez

Ifjúkoromban sok olyan szertelen történetet hallottam, mint aminőt itt a vak nyirettyűs előad, s amelyeknek valódi hőse, azt hiszem, Sir Robert Grierson of Lagg, a hírhedetten kegyetlen várúr volt. Egész Skóciában elterjedt hiedelem volt azonban, hogy az elveszett barátok vagy társak mértéktelen siratása háborgatja a holtak nyugodalmát olyannyira, hogy még sírjukból is kikelnek miatta. Számos történet szól erről a régi hiedelemről, de egy különösen nagy hatással volt rám, mivel olyan személy ajkáról hallottam, aki azt állította, hogy maga a szellemlátó mesélte neki. Ez egy felvidéki hölgy volt, B---i illetőségű, s Mrs. C--- nevezetű, aki láthatólag szilárdan hitt egy bizonyos túlvilági jelenésben, mely feltehetőleg idegeinek gyengeségéből és képzeletének erejéből következett. Nem sokkal az elmondott eset előtt özvegyült meg, s ekkor hivatalos gyámja lett egyetlen gyermekének. Az ifjú azzal tetézte gyámja kötelességének terheit, hogy rendkívüli vonzalommal viseltetett a hadi pálya iránt, amely vonzalomnak édesanyja vonakodott szabad utat engedni, de arra sem tudott módot találni, hogy elfojtsa gyermekében. Ebben az időben a Független Századok, melyeket a Felvidék békéjének megőrzésére állítottak fel, újoncokat toboroztak, és mivel egy bizonyos Cameron nevű úriember, a századok egyikének parancsnoka közeli rokonságban volt Mrs. C---vel, az ifjúnak végül is sikerült engedékenységre bírni édesanyját, aki megengedte, hogy kadéti minőségben belépjen Mr. Cameron századába, ezzel kielégítve a fiúnak a katonaélet iránti vágyát, anélkül, hogy gyermeke kitenné magát a külhoni szolgálat veszedelmeinek, hiszen még akkor senki sem hitte, hogy ilyen megbízatás várhatna ezekre a csapatokra, melyeknek otthoni szolgálata úgy tűnt, nem jár majd sok kockázattal. Rokona készséggel biztosította, hogy különös figyelemmel fog ügyelni fiára, ezért az asszony úgy vélte, hogy sikerült úgy elintéznie a dolgokat, hogy megfelelőképp tekintettel volt fia óhajaira és biztonságára is. Elindult Edinburghbe, hogy beszerezze mindazt, amire fiának felszereléséhez szükség volt, de hamarosan szomorú hírek jöttek a Felföldről. Az a Független Század, melybe fiának be kellett lépnie, csetepatéba keveredett a fosztogató martalócok egy csapatával, melynek során barátja, a kapitány megsebesült, és mivel orvosi segítség nem érhetett el hozzá, meghalt. A hír villámcsapásként érte a szegény anyát, aki ekképp megfosztatott rokona támogatásától és tanácsaitól, s egyben azt is megtudta Mr. Cameron sorsából, milyen váratlan veszedelemnek teszi ki fiát új hivatása. Nagyon bánkódott rokona miatt is, akit nővéri vonzalommal szeretett. A reátört aggodalom ezen egymással tusakodó okai, valamint bizonytalansága, hogy vajon engedje-e tovább fiát a célja felé vezető útján, avagy inkább más irányba próbálja téríteni, végül is a következő eredményre vezettek:

A ház, amelyben Mrs. C--- Edinburgh óvárosában lakott, bérház volt, melynek emeleteit, amint az akkor általános volt, közös lépcsőről lehetett megközelíteni. A hölgy jól ismerte az alsó emeleten lakó családot, és esténként velük szokott teázni. Ennek megfelelően körülbelül délután hat óra lehetett, amikor zaklatott gondolataiból magához térve felállt ültéből, hogy szalonjából lemenjen ismerőseihez eleget tenni meghívásuknak. Az ajtó, melyen át az útja vezetett, amint az Edinburghben nagyon gyakori volt, egy sötét folyosóra nyílott. Amint kinyitotta az ajtót, a folyosón, tőle körülbelül yardnyira ott állt rokonának, az elhalálozott tisztnek kísértete, teljes díszbe öltözötten, fején skót süvegével. Megrettenve attól, amit látott vagy látni vélt, a hölgy sietve becsukta az ajtót, és egy szék mellé térdre borulva imádkozott, hogy szabadíttassék meg a szörnyű látomástól. Ebben a helyzetben maradt mindaddig, míg lentről barátai fel nem kopogtattak a padozaton, jelezvén, hogy elkészült a tea. E jeltől magához térve felkelt, de midőn kinyitotta az ajtót, ismét szembe találta magát a felvidéki tiszt látomásával, kinek e második alkalommal vérbe borult homloka is tanúsította, mily halált halt. Nem lévén képes elviselni a szörnyű jelenés újbóli feltűnését, Mrs. C--- aléltan zuhant a földre. Barátai megrettenve a zajtól, felsiettek az emeletre, és annyira megijedtek attól, aminő

helyzetben reátaláltak, hogy ellenkezése dacára ágyba fektették, és orvosságot adtak be neki, hogy magához térjen rohamából, melyet ők kimerült idegeinek tulajdonítottak. Alig hagyták azonban magára, amikor a jelenés ismét feltűnt a szobában. Ez alkalommal a hölgy összeszedte bátorságát, és megszólította: - Az isten szerelmére kérdezlek, Donald, miért kísértesz engem, ki mindig tiszteltelek és szerettelek, míg éltél? - E szavakra a jelenés nyomban válaszolt is gael nyelven: - Kedves kuzinom, miért nem szóltál már elébb? Szükségtelen sirámaid zavarják síri nyugalmam... forró könnyeid eláztatják halotti leplem. Azért jöttem, hogy megmondjam neked, az én időnap előtti halálomnak nem szabad megváltoztatnia fiadat illető elhatározásodat. Isten majd támaszt neki patrónust az én helyembe, és ő évei teljességéig élve tiszteletben, békében fog elhunyni. - Az asszony természetesen követte tanácsát, s mivel az igazsághoz mindenkor szigorúan ragaszkodó személy hírében állt, csak azt mondhatjuk, hogy az első jelenések bizonyára képzelete játékai voltak, az utolsó pedig eleven álomkép, mit az előző két látomás sugalmazott.

IV.

Peter Peebles - Jegyzet a XIII. levélhez

Ez a szerencsétlen pereskedő (ugyanis valóban élt egy Peter Peebles nevű személy) 1792 táján látogatta a skóciai bíróságokat, s küllemének vázlata emlékezetből készült. A szerző úgy hiszi, hogy egy ízben neki is volt szerencséje Peter Peebles ügyvédjeként tényked ni, mert a hosszas per afféle erőpróbául szolgált nem egy ügyvédi pályára lépő fiatalembernek. A konzultáció jelenete teljességgel a képzelet szülötte.

V.

Zendülők támadása netherbyi Sir James Graham dagály gátja ellen - Jegyzet a IV. fejezethez

Szükséges lehet megjegyeznünk, hogy az efféle hirtelen és erőszakos támadás egy olyan építmény ellen, mely a környék lakói szerint sérti halászati jogaikat, semmiképp sem valószerűtlen kitalálmány. Röviddel az amerikai háború vége után netherbyi Sir James Graham dagálygátat épített, elzárva vele az Esk medrét egy olyan folyószakasznál, mely az ő birtokára esett, noha a folyó eredete és folyásának nagyobbik része Skóciában volt. A Netherbynél emelt gátat a skót halászok úgy tekintették, mint közterületük jogtalan elfoglalását, melynek az a célja, hogy megakadályozza a lazacok felúszását Skóciába; és mivel az építmény jogossága nemzetközi jogi kérdés volt a két testvér királyság között, egyikben sem akadt törvényszék, mely dönteni illetékes lett volna. Ily kényszerhelyzetbe kerülve a skótok nagy számban összegyülekeztek, és petárdák jelére vadászpuskákkal, szigonyokkal és egyéb falusi fegyverekkel felszerelkezve megindultak a folyó két partján, hogy lerombolják az általuk kifogásolt gátat. Sir James Graham is sokakat felfegyverzett a maga emberei közül, hogy megvédelmezze tulajdonát, és ugyanezen okból kis létszámú katonaságot is kihívott Carlisle-ból. Ekképp a tizennyolcadik században már csaknem kiújultak a határvidéki háborúskodások, midőn a józan ész és a mérséklet mindkét oldalon közbelépett, ami nem kevés bonyodalmat, sőt talán vérontást takarított meg a feleknek. A gát angol birtokosa beleegyezett, hogy rést nyit rajta, amekkorán felúszhatnak a halak, és ekképp megszűnt a skótok sérelme. Azt hiszem, hogy azóta a folyó maga vette át az ügy elintézését, és teljesen elmosta a kérdéses gátat.

VI.

Jegyzet a X. fejezethez

Skócia félig polgárosult állapotában túlságosan is nagy bőséggel szolgáltatta a példákat az önkényes erőszakra és basáskodásra, melyet nagyban megkönnyített, hogy a lairdek oly szertelen hatalmat gyakoroltak bérlőik s a törzsfők klánjaik fölött. Lady Grange-nek Saint Kilda sivár szirtjein elszenvedett rabságát mindmáig megőrizte az emlékezet. A regény feltételezett idejében pedig egy Merrilees nevű leithi tímár oldott kereket az országból hitelezői elől menekülvén; miután leölte a saját szelindekét, és egy vörös szövetdarabot tett a szájába, mintha katonákkal való küzdelemben múlt volna ki, és a maga életét vagy holtát is igyekezvén lehetőleg rejtélyessé tenni, átszökött Yorkshire-be. Itt azonban rábukkantak az utána küldött üldözők, akiknek elképesztő történetet adott elő arról, hogy őt elrabolták, és különféle rejtekhelyeken fogságban tartották. Mr. Merrilees röviden szólva, afféle férfiúi Elizabeth Canning volt, aki azonban korántsem élhetett vissza oly hosszú ideig a közönség hiszékenységével, mint az említett hölgy.

VII.

Pácbaesett Pate szökése - Jegyzet a XI. fejezethez

A regényben Summertreesnek tulajdonított rendkívüli módon valójában egy jakobita úriember szökött meg az Errickstane-i Meredélynél, midőn az 1745-ös eseményekben játszott szerepéért Carlisle-ba vitték tárgyalásra. Ifjúságában a szerző maga is látta az urat, akivel ez a kaland megesett. Az idő távlata kissé bizonytalanná teszi az emlékeket, de úgy rémlik, hogy az illető úriember neve a valóságban MacEwen vagy MacMillan volt.

VIII.

Tolvajok és csempészek rejtekhelyei - Jegyzet a XIII. fejezethez

Sajnálatos, de meg kell mondanom, hogy a Mr. Trumbull képzeletbeli házában leírt rejtekhelyek korántsem voltak ritkák a határvidéken, még a legutóbbi időkben sem. Az, hogy két szomszédos nemzetnek, habár egységes kormányzata, de különböző törvényei vannak, még most is számtalan visszaéléshez vezet a határvidéken, s egyben rendkívüli módon megnehezíti a vétkesek kézrekerítését. Ha jól szolgál az emlékezetem, körülbelül húsz esztendővel ezelőtt pénzhamisítókból, hamispénzverőkből és egyéb gonosztevőkből álló bűnbanda működött, melynek tevékenysége semmivel sem volt kevésbé kiterjedt az itt leírtnál. Vezetőjük egy Richard Mendham nevű ács volt, aki nagy vagyonra tett szert, noha még az írás és olvasás mesterségéhez sem konyított. Ellenben igen rövid utat talált a gazdagsághoz, és felette sajátlagos módon bonyolította tevékenységét. Egyebek közt megfelelő anyagi eszközöket szerzett, hogy Berwick egyik külvárosában, a Spittal utcában kicsiny házat építsen, mintegy befektetésképpen. E házak egyikében lakott ő maga, egy másik, amolyan csapszék, cinkosait várta, akik titokban, senkitől sem gyanítva, a közbeeső házak tetején jutottak el az ő házába, ahol leereszkedtek egy titkos lépcsőn, amely Dick Mendham ebédlőjének benyílójába vezetett. Mendham istállója alatt volt egy pince is, amelyhez a regényben említett módon lehetett hozzáférni. Az egyik állás oszlopa egy retesz elhúzásával elfordult, és lejárást engedett egy titkos, föld alatti kamrába, melyben nagy mennyiségű csempészárut és lopott holmit rejtegettek. Richard Mendhamet, a fejét e félelmetes bűnszövetkezetnek, melyben minden rendű

bűnözők megtaláltattak, Jedburghben bíróság elé állították és kivégezték, mely eseménynél selkirkshire-i seriff minőségében a szerző is jelen volt. Mendham egyszer már előzőleg is állt bíróság előtt, de akkor bizonyítékok hiányában és védője rendkívüli leleményességének segítségével megmenekült.

IX.

III. György koronázása - Jegyzet a XVIII. fejezethez

A szerző úgy érzi, hogy az előző fejezetben leírt, s talán a valószínűség súlyos megsértésének minősített jelenet mentségére szükséges felidéznie egy régi szájhagyományt, melyre talán sokan visszaemlékeznek majd. Gyakran mesélték, habár az igazság csekély látszatával, hogy a néhai III. György koronázásakor, amidőn Dymock, Anglia bajnoka avagy képviselője megjelent a Westminster Hallban, és a lovagkor nyelvén ünnepélyesen bajvívásra ajánlkozott, hogy párviadalban védelmezze meg az ifjú király jogát a királyságok koronájához, abban a pillanatban, amikor kihívásként odavetette páncélkesztyűjét, a tömegből egy ismeretlen fiatal nő lépett elő, felvette a zálogot, és egy másikat hagyott a helyében, egy papírszelettel, amelyen az állott, hogy ha pártatlan harcmezőt jelölnek ki a viadalra, egy nemes és nemzetes bajnok fog megjelenni egyenlő fegyverekkel, hogy kétségbe vonja György király igényét a brit királyságok trónjára. Ez a történet is feltehetőleg egy a sok közül, amelyeket azért terjesztettek, hogy így őrizzenek meg a csüggedéstől egy lankadó pártot. Az eset mindazonáltal nem elképzelhetetlen, ha feltételezzük, hogy a kockázattal felérő indíték ösztönözte, és lehetséges, hogy egy Redgauntlethez hasonló rajongóval megeshetett volna. Az elbeszélések szerint III. Györgynek saját külön rendőrsége volt, mely oly eredményesen működött, hogy egy alkalommal az uralkodó maga közölhette főminiszterével, annak nagy meglepetésére, hogy a Trónkövetelő Londonban van. A főminiszter sürgős intézkedésekről kezdett beszélni, elfogatási parancsokról, futárok és őrszemek riadóztatásáról. - Ugyan, ugyan, mivel én akadtam rá, engedje meg, hogy magam törődjem a dologgal - mondta erre a jólelkű uralkodó. - És mi a szándéka Felségednek - kérdezte a főminiszter - egy ilyen nagy fontosságú ügyben? - Mire III. György így felelt: - Hogy békében hagyom a fiatalembert, és majd ha ráunt Londonra, szépen hazamegy. - Ennek a történetnek a hitele nem függ a páncélkesztyű meséjének igazától; s míg az előbbi, ha igaz is, csupán vakmerő, de haszontalan virtuskodás, az utóbbi, kifejezi III. György szívjóságát és politikai bölcsességét.

X.

Bányász és sóvájár - Jegyzet a XXI. fejezethez

E foglalkozások űzői abban az időben még jobbágyok voltak, s ha elhagyták a birtok területét, melyhez tartoztak, s amelyre eladták vagy megvásárolták őket, a szökevényeket gyorsított eljárással vissza kellett toloncolni. Mivel a rabszolgaság ezen módozatának létezését a kormányzat összeegyeztethetetlennek vélte a szabadságjogok szellemével, III. György 15. törvényének 28. cikkelye szabadnak nyilvánította a bányászokat és sóvájárokat, s más szolgákkal azonos állapotot juttatott nekik. Ezek az emberek azonban távol voltak attól, hogy áhítozzák az áldást, melyben részesültek, s így a szabadságuk iránt tanúsított érdeklődést a bányatulajdonosok mesterkedésének tartották, amellyel meg akarnak szabadulni a fejpénz fizetésének kötelezettségétől, amivel akkor tartoztak nekik, ha asszonyuk gyereket szült, és ezzel gyarapította a gazda bányabirtokának élőállományát.